

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

**НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО:
БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО І БІБЛІОТЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ
(2002–2020)**

Київ 2022

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
V.I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE

**V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE:
LIBRARY SCIENCE AND LIBRARY ACTIVITY
IN THE INNOVATION PROCESS OF DEVELOPMENT
(2002–2020)**

KYIV 2022

УДК 027.54(477-25):001.89]:025.5:021.3:021.64]"2002/2020"

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: бібліотекознавство та бібліотечна діяльність в інноваційному процесі розвитку (2002–2020) : [монографія] / Білько Є. М. та ін. ; НАН України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського ; відп. ред. Василенко О. М. ; наук. ред. Клименко О. З. – Київ, 2022. – 507 с.

Колективна монографія авторитетних учених Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського репрезентує основні напрями прикладних наукових досліджень у царині бібліотекознавства, які мають позитивний визначальний вплив на розвиток бібліотечної справи України. Розкрито основні тенденції формування системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ, становлення багаторівневої системи підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів, науково-організаційна робота і комунікаційні зв'язки бібліотекознавчих структур у професійно-бібліотечному середовищі, основні напрями взаємодії НБУВ із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професійними організаціями в контексті розвитку бібліотекознавства і бібліотечної справи та інші актуальні питання сучасної бібліотечної науки і практики.

Видання призначене для дослідників історії української бібліотечної справи, практиків інформаційно-бібліотечної сфери, викладачів, аспірантів і студентів закладів вищої освіти, усіх, хто цікавиться історією української культури.

Відповідальний редактор

О. М. Василенко

Затверджено до друку вченою радою

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

протокол № 7 від 08.12.2020 р.

Видання виконане за рахунок коштів бюджетної програми

«Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230).

ISBN 978-966-02-9465-3 (друковане видання)
ISBN 978-966-02-9466-0 (електронне видання)

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2022

UDC 027.54(477-25):001.89]:025.5:021.3:021.64] “2002/2020”

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: library science and library activity in the innovation process of development (2002–2020): [monograph] / Bilko Ye. M. et al; NAS of Ukraine, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine; resp. ed. O. M. Vasylenko; scient. ed. Klymenko O. Z. – Kyiv, 2022. – 507 p.

The collective monograph of authoritative scientists of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine represents the main directions of applied scientific research in the field of library science, which have a positive determining influence on the development of library science in Ukraine. The main tendencies in the formation of VNLU complex library and information system, the establishment of multi-layered system of upgrading the qualifications of the library specialists, the scientific and organizational activity and communication interconnections of the library structures in the professional and library environment, the main interaction ways of the VNLU with education, scientific institutions, libraries, professional organizations within the context of the development of the library science, of the librarianship and of other relevant issues of modern library science and practice are revealed.

The edition is intended for researchers of the history of national librarianship, practitioners of the information and library field, teachers, graduates and students of higher educational institutions, all interested in the history of Ukrainian culture.

Responsible editor

O. M. Vasylenko

Approved for publication by the Scientific Council
of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
Minutes No. 7 dated 08.12.2020

The publication was issued at the expense of the budget program «Support for the development of the priority areas of scientific researches» (KPKVK¹ 6541230).

¹ Coding of Program Classification of Expenditures and crediting of local budgets

ISBN 978-966-02-9465-3 (print edition)
ISBN 978-966-02-9466-0 (electronic edition)

© V. I. Vernadskyi National Library
of Ukraine 2022

Зміст

Передмова <i>Коваль Т. М.</i>	9
Розділ 1. Розробка теоретичних, методичних та прикладних засад розвитку бібліотечної діяльності та бібліотекознавства	
1.1. Науково-дослідні проекти з розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотекознавства <i>Василенко О. М.</i>	16
1.2. Видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах трансформації наукових комунікацій (2002–2020) <i>Кулаковська Т. Л.</i>	51
1.3. Інформаційне забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського <i>О. М. Василенко, Масловська С. М.</i>	91
Розділ 2. Бібліотечно-інформаційна діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах розвитку інформатизації	
2.1. Науково-організаційне, науково-методичне забезпечення розвитку фонду основного зберігання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського <i>Яковенко О. Г.</i>	105
2.2. Основні аспекти розвитку бібліотечного фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та формуванні інформаційних ресурсів <i>Пестрецова Л. А., Білько Є. М., Шульга І. О.</i>	122
2.3. Розвиток системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського <i>Коваль Т. М., Туровська Л. О., Василенко О. М.</i>	139
2.4. Розвиток соціокультурного напрямку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського <i>Захарова Н. Б.</i>	174

Розділ 3. Науково-методичне забезпечення інноваційної діяльності бібліотечно-інформаційної системи Національної академії наук України <i>Солоїденко Г. І., Кулаковська Т. Л.</i>	200
Розділ 4. Розвиток кадрового потенціалу і система підвищення кваліфікації в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського <i>Василенко О. М., Гранчак Т. Ю., Кулаковська Т. Л., Литвинова Л. А.</i>	239
Розділ 5. Науково-організаційна робота і комунікаційні зв'язки бібліотекознавчих структур у професійно-бібліотечному середовищі	
5.1. Науково-організаційне забезпеченні діяльності Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН <i>Солоїденко Г. І.</i>	277
5.2. Вчена Рада в системі управління діяльністю Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського <i>Горєва В. В., Кулаковська Т. Л.</i>	289
5.3. Основні напрями взаємодії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професійними організаціями в контексті розвитку бібліотекознавства і бібліотечної справи <i>Клименко О. З., Сокур О. Л.</i>	334
Післямова <i>Василенко О. М.</i>	375
Додатки	390
Додаток 1. Міжнародні, всеукраїнські наукові конференції, науково-практичні семінари та інші науково-організаційні заходи (2002–2020) <i>Іванова М. В.</i>	390
Додаток 2. Дисертації, захищені в спеціалізованій вченій раді Д26.165.01 Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського <i>Пономаренко З. О., Литвинова Л. А.</i>	449
Список використаних джерел	455
Іменний покажчик	488
Перелік скорочень	501
Відомості про авторів	505

CONTENTS

Foreword <i>Koval T. M.</i>	5
Part 1. The elaboration of theoretical, methodical and applied principles for the development of library activity and librarianship	
1.1. Scientific and research projects on the development of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine and library science <i>Vasylenko O. M.</i>	16
1.2. Publishing activity of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine in the context of the transformation of scientific communications (2002–2020) <i>Kulakovska T. L.</i>	51
1.3. Information support of research and practical activities in the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>O. M. Vasylenko, S. M. Maslovska</i>	91
Part 2. Library and information activities of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine in the context of the development of informatization	
2.1. Scientific and organizational, scientific and methodical support for the development of the main storage collection of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>Yakovenko O. H.</i>	105
2.2. The main aspects of the development of the library collection of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine and the formation of information resources	122
<i>L. A. Pestretsova, E. M. Bilko, I. O. Shulga</i>	
2.3. Development of the complex library and information service system of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>Koval T. M., Turovska L. O., Vasylenko O. M.</i>	139
2.4. Development of the socio-cultural direction of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>Zakharova N. B.</i> ..	174
Part 3. Scientific and methodical support for innovative activities of the library and information system of the National Academy of Sciences of Ukraine <i>G. I. Soloidenko, T. L. Kulakovska</i>	200
Part 4. Development of personnel potential and the system of professional upgrading in the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>O. M. Vasylenko, T. Yu. Granchak, T. L. Kulakovska, L. A. Lytvynova</i>	239

Part 5. Scientific and organizational activities and communication connections of librarianship structures in the professional library environment	
5.1 Scientific and organizational support for the activities of the Council of directors of science libraries and information centers of academies of sciences – members of – members of IAAS <i>Soloidenko G. I.</i>	277
5.2. Academic Council in the management system of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>Horeva V. V., Kulakovska T. L.</i>	289
5.3 The main directions of interaction of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine with education, scientific institutions, libraries, professional organizations in the context of the development of library science and librarianship <i>O.Z. Klymenko, O. L. Sokur</i>	334
Afterword <i>Vasylenko O. M.</i>	375
Annexes	390
Annex 1. International, all-Ukrainian scientific conferences, scientific and practical seminars and other scientific and organizational events (2002–2020) <i>Ivanova M. V.</i>	390
Annex 2. The thesis defended in the specialized academic council D26.165.01 of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine <i>Z. O. Ponomarenko, L. A. Lytvynova</i>	449
List of used sources (Bibliography)	455
Name index	488
List of abbreviations	501
Information about the authors	505

ПЕРЕДМОВА

Перше двадцятиріччя 2000-х років характеризується розбудовою інформаційного суспільства та формуванням суспільства знань, інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та впровадженням на їхній основі інновацій у різних сферах соціально-економічної діяльності.

Правові, економічні та організаційні засади державного регулювання розвитку інформаційного суспільства та інноваційної діяльності в Україні було визначено законами України: «Про Національну програму інформатизації (1998)», «Про інноваційну діяльність» (2002), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2003, 2012), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007) «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003) та розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2013). Ці документи закріпили концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства, визначили основну мету та принципи державної інноваційної політики, зокрема утворили нормативно-законодавче підґрунтя щодо поглиблення трансформаційних процесів у діяльності бібліотек.

Роль і соціальний статус бібліотеки в сучасному світі визначив Всесвітній саміт з інформаційного суспільства (Женева, 2003; Туніс, 2005), який оголосив освіту, знання, інформацію і спілкування основою розвитку, ініціативності та благополуччя людської особистості, визнав бібліотеки «серцем інформаційного суспільства»; закликав їх поруч з іншими зацікавленими сторонами забезпечувати доступ до інформації і знань, створювати сприятливе середовище та розширяти сферу впровадження інформаційних і комунікаційних технологій, сприяти культурній розмаїтості, приділяти увагу етичним аспектам інформаційного суспільства.

Сучасні наукові бібліотеки, в яких зосереджено всі потоки інформації, відіграють роль ключової ланки інформаційного суспільства, і провідне місце в ній належить національним бібліотекам. В Україні такою є Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського (НБУВ), яка органічно поєднує функції національної та головної наукової бібліотеки і науково-дослідної установи Національної академії наук України (НАН України).

Перехід на початку третього тисячоліття до нової парадигми розвитку НБУВ, заснованої на формуванні суспільства знань, потребував орієнтації на інноваційне піднесення. Важливим фактором у цьому аспекті була низка нормативних актів, ухвалених Президією Національної академії наук України, зокрема, постанови «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної сфери» (2003), «Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації» (2004), «Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень»

(2006), «Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну» (2009), «Про доставляння обов'язкових примірників видань» (2010), «Про заходи із забезпечення централізованого доступу до зарубіжних баз наукової інформації та представлення періодичних видань НАН України у провідних наукометричних базах» (2013) та інші розпорядчі й регламентуючі документи. Настановчі документи визначали розвиток бібліотечно-інформаційної справи в НАН України одним із пріоритетних напрямів зміцнення науково-технічного потенціалу, окреслювали концептуальні засади розвитку наукової, науково-інформаційної діяльності та інших основних напрямів діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України.

Основи інноваційного розвитку НБУВ як наукової установи та багатофункціонального національного бібліотечно-інформаційного комплексу було закладено у концептуальних документах її стратегічного розвитку.

На початку третього тисячоліття НБУВ реалізувала стратегічні цілі свого розвитку як національної Бібліотеки, орієнтованої на підвищення наукового рівня та значущості установи як соціального інституту, визначені генеральним директором (1992–2013) академіком НАН України О. С. Онищенком. Роботу було спрямовано на створення електронних інформаційних ресурсів та баз даних, що забезпечували розвиток української науки, а також – ресурсів національної культурної спадщини у складі НБУВ, на поглиблення інформаційно-аналітичної діяльності та забезпечення інформацією владних структур, удосконалення культурно-просвітницької функції Бібліотеки і підвищення її міжнародного статусу.

Основні напрями стратегічного розвитку НБУВ неодноразово розглядалися вченою радою, зокрема були висвітлені у доповіді члена-кореспондента НАН України генерального директора НБУВ (2013–2018) В. І. Попика «Здобутки та перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя від часу заснування» на засіданні Президії НАН України (2017). У контексті реалізації завдань, визначених Концепцією розвитку НАН України на 2014–2023 рр. було розроблено план заходів із забезпечення функціонування і модернізації діяльності НБУВ. Концептуальні засади стратегічного розвитку НБУВ було чітко окреслено у виборчій програмі кандидата на посаду генерального директора НБУВ члена-кореспондента НАН України Л. А. Дубровіної (з жовтня 2018 р. – генеральний директор).

Концепція розвитку НБУВ нині базується на тих реаліях, що вона є бюджетною неприбутковою науковою установою, заснованою на державній власності, перебуває у віданні Національної академії наук України і має статус національної установи. НБУВ є провідним культурним, освітнім, науково-інформаційним державним закладом, що здійснює функції науково-дослідного, методичного та координаційного центру з питань книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, бере участь у розробленні державної політики в галузі бібліотечної справи та її реалізації. Стратегія Національної бібліотеки України

імені В. І. Вернадського спрямована на всебічний розвиток національного наукового інформаційного ресурсу, цілеспрямоване і максимально повне забезпечення потреб наукових колективів і вчених, котрі здійснюють дослідження з пріоритетних напрямів науки і техніки, а також на утвердження провідної ролі НБУВ у розбудові цілісного і багатокомпонентного національного науково-інформаційного простору.

Джерелами інноваційних перетворень у НБУВ були результати фундаментальних та прикладних досліджень, їх реалізація в практичній діяльності бібліотеки та бібліотечної галузі країни. Виконуючи функції багатопрофільної міждисциплінарної науково-дослідної установи, впродовж першого двадцятиліття 2000-х років НБУВ здійснювала дослідження з проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, джерелознавства, документознавства, архівознавства, біографістики, кодикології та кодикографії, історії книжної культури, інформології, соціальних комунікацій, збереження, консервації і реставрації документів; методології, методики й організації створення національної бібліографії України.

Щорічно у розробці НБУВ знаходилося в середньому близько десяти проєктів, які виконувалися у межах основних напрямів відомчих наукових досліджень, програмно-цільової та конкурсної тематики НАН України, що охоплювали основні напрями діяльності НБУВ і спрямовувалися на створення теоретико-прикладної бази трансформації бібліотеки у науково-інформаційний комплекс – центр виробництва, накопичення, використання, розповсюдження і збереження нових знань та інтелектуальних інформаційних технологій. Крім того, наукові дослідження НБУВ було спрямовано на розробку теоретичних та науково-прикладних засад розвитку національного інформаційного простору України, підвищення ролі наукових бібліотек у його формуванні та прискоренні соціокомунікаційних процесів, на дослідження історико-культурних процесів у галузі книго- та документостворення, книжкової культури історичного минулого та сучасності.

Організацію і проведення наукових досліджень у НБУВ покладено на провідні наукові структури, якими нині є інститути бібліотекознавства, книгознавства, рукопису, архівознавства, інформаційних технологій, біографічних досліджень, служба інформаційно-аналітичного забезпечення, національна юридична бібліотека та наукові відділи, які не входять до складу названих підрозділів, зокрема, національної бібліографії, науково-бібліографічної інформації, пресознавства, наукових технологій збереження фондів та інші.

Проте треба зазначити, що в матеріалах представленої монографії зосереджено увагу в основному на бібліотекознавчих аспектах багатогранної діяльності НБУВ. Здійснення наукової, науково-методичної, науково-інформаційної та науково-організаційної роботи, спрямованої на розробку теоретико-методологічних і прикладних засад розвитку НБУВ, бібліотечної справи та бібліотекознавства покладено на Інститут бібліотекознавства (ІБ), створений 1992 р. як науковий

підрозділ у складі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Інститут є послідовником традицій розвитку українського бібліотекознавства та засновано 1925 р. при Всенародній бібліотеці України (тогочасна назва НБУВ) Науково-дослідного інституту бібліотекознавства, який згодом був реорганізований. Наразі ІБ є координуючим науково-дослідним та науково-методичним центром НБУВ, бібліотечно-інформаційної системи НАН України у галузі бібліотекознавства та бібліотечно-інформаційної діяльності.

Упродовж 2002–2020 рр. Інститут бібліотекознавства розробив та здійснив разом з іншими відділами, залученими до виконання науково-дослідних робіт, низку комплексних бібліотекознавчих досліджень, спрямованих на розробку актуальних питань інноваційного розвитку наукової бібліотеки в умовах інформаційного суспільства та формування суспільства знань.

Формування суспільства знань поставило перед Бібліотекою вимогу переходу від традиційної парадигми обслуговування користувачів, що базувалася на представленні документів на паперових носіях, до парадигми інформаційної магістралі, яка передбачає надання різноманітної мультимедійної інформації, доступної за межами бібліотечної установи. Робота Бібліотеки цього періоду характеризується інтенсивним упровадженням у роботу бібліотечних засобів телекомунікації, появою повнотекстових видань, створенням власних електронних зібрань, представлення Бібліотекою своїх інформаційних можливостей у соціальних мережах тощо.

За результатами виконаних наукових проектів у НБУВ було реалізовано комплекс технологічних, сервісних, організаційно-управлінських інновацій, спрямованих на підвищення ефективності функціонування бібліотечно-інформаційного комплексу для консолідації зусиль у розбудові національного науково-інформаційного простору, накопичення та збереження інтелектуального і культурного надбання народу України в бібліотечних фондах та задоволення інформаційно-знанневих потреб суспільства. Трансформаційні процеси та впровадження інновацій у НБУВ упродовж цього періоду можна характеризувати наявністю як радикальних, так і модифікаційних змін у роботі бібліотеки. До радикальних слід віднести зміни законодавчої та нормативно-методичної бази діяльності бібліотек; структурну реорганізацію НБУВ; використання нових технологій, упровадження САБ ІРБІС-64 як загальної системи автоматизації процесів усього бібліотечно-інформаційного комплексу; введення нових видів послуг; створення електронної бібліотеки; розбудова реферативно-бібліографічних ресурсів. Модифікаційні зміни відбувалися в контексті оптимізації процесів традиційної та комп'ютерної технологій.

В історичному контексті інноваційна діяльність НБУВ була розкрита у наукових розвідках у матеріалах Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 6–8 листопада 2018 р.), у межах якої фахівці наукових та бібліотечних

підрозділів акцентували увагу на основних досягненнях та внеску НБУВ і бібліотечної справи України.

Подальший розвиток інновацій у діяльності НБУВ та бібліотек мережі НАН України пов'язаний із поглибленням цифровізації суспільно-економічних процесів, зокрема, з реалізацією основних завдань державної політики України, визначених у «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки».

Забезпечення можливості громадян користуватися перевагами цифровізації усіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі – бібліотечній, інформаційній та архівній справі, зумовлює дотримання основних принципів щодо її розвитку. Зокрема, серед них такі: цифровізація повинна забезпечувати кожному громадянину рівний доступ до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій; створення цифрових інфраструктур як основного чинника розширення доступу громадян до глобального інформаційного середовища та знань; сприяння розвитку інформаційного суспільства та засобів масової інформації; орієнтація на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС; стандартизація як основа цифровізації; підвищення рівня довіри громадян та інформаційної безпеки. Цифровізація суспільства, як і бібліотечної галузі, потребують нових форм партнерства і співробітництва.

Ці принципи цілком узгоджуються із документами ООН та ІФЛА (Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ) щодо доступності Інтернету та діяльності бібліотек у цифрову епоху. Таким чином, інноваційне навантаження, що несе в собі цифровізація, спонукало НБУВ, як й інші провідні бібліотеки країни, до поглиблення трансформаційних процесів бібліотечно-інформаційної діяльності, формування суспільного сприйняття бібліотеки як провідного соціального інституту в сфері науки, освіти та культури.

У вересні 2020 р. статус НБУВ як потужної наукової установи підтвердили результати державної атестації, що здійснювалася відповідно до «Порядку проведення державної атестації наукових установ». За результатами перевірки, експертна комісія з державної атестації наукових установ Міністерства освіти і науки України віднесла НБУВ до найвищої (першої кваліфікаційної групи) за напрямом соціогуманітарних наук як установу-лідера, що має високий рівень діяльності, видання в Україні та світі, демонструє потужний науковий потенціал та ефективно використовує його для подальшого розвитку та успішно інтегрована у світовий і європейський науковий простір з урахуванням національних інтересів.

Водночас потрібно наголосити, що у період 2002–2020 рр., особливо в останні десять років, перед НБУВ постало чимало проблем на тлі суспільно-політичних подій та соціально-економічного стану в країні. Скорочення бюджетного фінансування викликало погіршення комплектування фондів бібліотеки документами на традиційних носіях, зменшило можливості передплати наукової

інформації, унеможливило оновлення матеріально-технічної бази, але разом із тим спонукало бібліотеку активніше шукати нові шляхи поповнення фонду і накопичення електронних науково-інформаційних та суспільно значущих ресурсів, удосконалювати бібліотечно-інформаційну технологію на основі доступної для впровадження системи автоматизації бібліотек ІРБІС-64, розпочати, за результатами наукових розробок, організаційно-структурну, функціональну та кадрову перебудову діяльності з урахуванням нових технологічних завдань і можливостей; розширити асортимент інформаційно-аналітичних та оглядово-прогностичних матеріалів і збільшити кількість корпоративних користувачів, які їх потребували; впроваджувати дистанційні форми інформаційно-аналітичного обслуговування та оперативного доступу до зовнішніх джерел наукової, освітньої інформації; розгорнути роботи із створення страхового фонду першоджерел української духовності (рукописів, стародруків, рідкісних і цінних видань), електронних інформаційних масивів української біографістики та розміщення їх у глобальній інформаційній мережі.

Крім того, певні ускладнення в роботі НБУВ виникли у 2020–2021 рр. з огляду на пандемію COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, та запроваджені карантинні обмеження. Перед бібліотекою постали нові виклики, пов'язані з організацією повнофункціональної роботи установи, спроможністю забезпечувати надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг і виконання функціональних завдань в умовах карантинних обмежень, необхідністю розширювати дистанційні форми комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування та організації робочих процесів. В умовах карантинних обмежень, завдяки потужній науково-дослідній, науково-організаційній, науково-технологічній і виробничій діяльності, а також використанню всіх резервних можливостей та концентрації зусиль, спрямованих на виробництво якісних наукових та науково-аналітичних послуг, НБУВ достойно представляла бібліотечну галузь у сучасному національному і світовому інформаційному просторі. Це поставило перед НБУВ важливу проблему, яку необхідно вирішити терміново, значного оновлення комп'ютерного та програмно-технологічного забезпечення на сучасному рівні та розвитку якісних інтернет-комунікацій.

У матеріалах запропонованого колективного видання розглянуто основні наукові проекти бібліотекознавчих досліджень та особливості впровадження у практичну діяльність НБУВ інноваційних науково-методичних та технологічних розробок, які також мали важливе значення для розвитку бібліотечної справи в Україні. В контексті інноваційних і організаційно-структурних перетворень 2002–2020 рр. охарактеризовано бібліотечно-інформаційну діяльність НБУВ, а саме розвиток бібліотечного фонду та розбудову електронних інформаційних ресурсів, створення системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ, піднесення соціокультурної діяльності, розширення зв'язків із громадськістю.

Розглянуто основні аспекти науково-методичного та інформаційного забезпечення інноваційної діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України. Значну увагу автори приділили становленню багаторівневої системи підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів, науково-організаційній роботі та комунікаційним зв'язкам бібліотекознавчих структур професійно-бібліотечному середовищі, основним напрямом взаємодії НБУВ із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професійними організаціями в контексті розвитку бібліотекознавства і бібліотечної справи та інші актуальні питання сучасної бібліотечної науки і практики.

У контексті основних напрямів діяльності НБУВ автори видання акцентували увагу на інноваціях, запроваджених у період 2002–2020 рр., котрий, з огляду на складні суспільно-політичні та соціально-економічні умови в Україні, хоча і був значною мірою не простим і проблемним щодо матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення діяльності бібліотеки, однак завдяки виваженим й обґрунтованим управлінським рішенням та наполегливій праці колективу став важливим етапом у розбудові НБУВ як провідного національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу України.

Коваль Т. М., заступниця генерального директора
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидатка історичних наук

РОЗДІЛ 1

РОЗРОБКА ТЕОРЕТИЧНИХ, МЕТОДИЧНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

1.1. Науково-дослідні проєкти з розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотекознавства

Визначальним напрямом наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) є розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у галузі бібліотекознавства. Провідним структурним підрозділом НБУВ, який упродовж 2002–2020 рр. здійснював організацію та проведення комплексних бібліотекознавчих досліджень із метою теоретичного, методичного та організаційного забезпечення основних функціональних напрямів бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах інноваційних змін, був і наразі залишається Інститут бібліотекознавства. Зміст і характер наукових досліджень Інституту бібліотекознавства (ІБ) спрямовано, насамперед, на відтворення в наукових концепціях сучасного розвитку бібліотекознавства та бібліотечної справи, на аналіз трансформації бібліотек в умовах суспільних перетворень, розробку й впровадження інноваційних форм і методів у бібліотечно-інформаційну діяльність; задоволення науково-інформаційних та культурно-освітніх вимог суспільства на основі розбудови вітчизняного інформаційного простору та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування; розвиток системи управління бібліотечно-інформаційними комплексами та бібліотечними мережами в умовах формування суспільства знань.

Відповідно до визначених стратегічних цілей НБУВ за напрямом «Формування і використання науково-інформаційних ресурсів. Інформатизація наукових бібліотек» у межах тем науково-дослідних робіт виконувалися завдання, спрямовані на розроблення теоретичних та прикладних засад діяльності НБУВ як бібліотечної установи нового типу, складової частини системи наукових комунікацій. Бібліотекознавчі фундаментальні та науково-прикладні розробки в контексті формування та реалізації Стратегії розвитку НБУВ ґрунтувалися на інтеграції та взаємозв'язку завдань наукових досліджень, виконуваних Інститутом бібліотекознавства та Центром бібліотечно-інформаційних технологій, створення яких як структурних підрозділів національної бібліотеки відбулося (1992) на початковому етапі впровадження інформатизації бібліотечних процесів.

На початок ХХІ ст. під керівництвом широко знаних українських учених – О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіної, М. С. Слободяника, А. Г. Бровкіна,

В. М. Горового, А. О. Чекмарьова, Л. Й. Костенка – було успішно завершено низку відомчих НДР, які заклали теоретико-методологічне та методико-технологічне підґрунтя для прийняття стратегічно важливих організаційно-управлінських рішень щодо реалізації прикладних базових завдань розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах розвитку інформаційного суспільства та переходу до суспільства знань. На той час завдяки поетапному впровадженню інформаційно-бібліотечних технологій НБУВ вже мала найбільший за обсягом електронний каталог, утворила і розбудовувала загальнодержавну реферативну БД «Україніка наукова», активно створювала проблемно-тематичні, спеціалізовані бібліографічні та інші БД, формувала фонд електронних документів (на компакт-дисках та мережевих); широко використовувала електронні ресурси власної генерації та світових науково-інформаційних установ за ліцензійним та відкритим доступом у мережі Інтернет, упроваджувала е-послуги в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування; напрацювала процес технологічної взаємодії з бібліотеками мережі НАН України у формуванні та використанні електронних інформаційних ресурсів.

Поглиблення інформатизації бібліотечних процесів НБУВ та повна реалізація на її базі інформаційно-функціональної моделі наукової бібліотеки, а також зміцнення її позицій як важливої складової системи наукових комунікацій потребували подальших бібліотекознавчих досліджень та практичних упроваджень у контексті основних цілей стратегічного розвитку НБУВ. Тому теми бібліотекознавчих НДР ІБ початку першого десятиліття 2000-х років мали науково-прикладний характер, вони були спрямовані, насамперед, на модернізацію бібліотечної технології та формування інформаційно-ресурсної бази, що пов'язано з широкою інформатизацією бібліотечної діяльності, а саме: «Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки» (науковий керівник А. Г. Бровкін, канд. іст. наук; термін виконання 2000–2004 рр.); «Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки» (науковий керівник А. Г. Бровкін, канд. іст. наук; термін виконання 2005–2007 рр.). Науково-дослідні роботи виконувалися за напрямом «Формування і використання науково-інформаційних ресурсів. Інформатизація бібліотек» за постановами бюро Відділення історії, філософії та права НАН України відповідно від 09.12.2004 р., протокол № 11. Виконавці – співробітники Інституту бібліотекознавства та Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів. Відповідальними виконавцями тем НДР були керівники структурних підрозділів та провідні наукові співробітники ІБ НБУВ: І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. М. Василенко,

О. В. Воскобойнікова-Гузева, І. А. Зарічняк, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, Т. Л. Кулаковська, Т. П. Павлуша, Г. І. Солоіденко, Н. В. Стрішенець¹.

Комплекс визначених завдань було спрямовано на розробку теоретичних та науково-практичних засад формування системи інноваційної діяльності наукової бібліотеки на етапі переходу від інформаційного суспільства до суспільства знань. Завдання дослідження, насамперед, було зосереджено на методиках і технологіях формування та використання електронних інформаційних ресурсів, які й на той час вже були вагомою складовою загального документно-інформаційного ресурсу як країни, так і окремої наукової бібліотеки. Удосконалено технологію використання та забезпечення збереження документів на машиночитаних носіях, проведено комплексний тематико-видовий аналіз фонду документів на електронних носіях інформації НБУВ. Упроваджено децентралізовану систему обслуговування електронними ресурсами (як віддаленого доступу, так і на носіях інформації) на базі галузевих та спеціалізованих читальних залів установи².

Перше десятиріччя привнесло багато змін в організацію процесу формування інформаційних ресурсів наукових бібліотек, визначилися інноваційні підходи до структурування та оновлення технології, ускладнилася терміносистема. У зв'язку з цим значний обсяг робіт був пов'язаний із редакцією нових законодавчих, інструктивно-методичних та технологічних документів, підготовлених установами і бібліотеками України. Відповідно до запиту Департаменту мистецтв і регіональної політики Міністерства культури і туризму України співробітниками Інституту бібліотекознавства було підготовлено пропозиції до проєкту Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». Підготовлено зауваження до загальнодержавного проєкту «Положення про систему депозитарного зберігання бібліотечних фондів України» (розробники – Міністерство культури і туризму України, Національна парламентська бібліотека України). Голові комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти було направлено зауваження і пропозиції до проєкту змін і доповнень до модельного Бібліотечного кодексу для держав – учасниць СНД. Інформація про основні напрями та результати діяльності НБУВ регулярно подавалась для щорічного звіту Європейській конференції національних бібліотек.

Інноваційні процеси в бібліотеках зумовили дослідження у межах НДР

¹ Тут і далі використовувалися звіти про науково-дослідну роботу НБУВ, Інституту бібліотекознавства та інших структурних підрозділів НБУВ.

² Звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову та науково-організаційну діяльність у 2007 році. Київ, 2008. 98 с.

питань розвитку бібліотекознавчої термінології та стандартизації бібліотечно-інформаційної діяльності в контексті управління бібліотечною справою, насамперед, таких аспектів, як термінологічні визначення, що відбивають еволюцію теорії і практики управління бібліотекою, розробка та впровадження галузевих стандартів (Г. І. Солоіденко).

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій особливої актуальності в аспекті оптимізації системи бібліотечного управління набули питання, пов'язані з організацією постійного статистичного спостереження та забезпеченням відображення інформаційної діяльності НБ та бібліотечних інновацій у показниках бібліотечної статистики. Відзначалося, що суттєві зміни відбулися в системі статистичних показників низового рівня: виокремилася значна кількість нових показників, пов'язаних з організацією і використанням електронних інформаційних ресурсів та створенням нових форм бібліотечного обслуговування. Впровадження автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем у наукових бібліотеках позначилося на технології обліку даних первинної статистики, методиці проведення постійного статистичного спостереження, призвело до зміни форм зберігання статистичної інформації, спонукало до формування БД бібліотечної статистики. У межах наукових тем НДР було здійснено комплексне дослідження сучасного стану бібліотечної статистики, визначено основні напрями її реформування в Україні відповідно до міжнародних стандартів та бібліотечних інновацій, розроблено реляційну статистичну базу даних за основними напрямками діяльності у Філії № 2 НБУВ (О. М. Василенко, 2005)³.

У межах НДР було проведено комплексне дослідження інноваційних складників технології інформаційного обслуговування у провідних бібліотеках м. Києва (базою дослідження стали чотири національні бібліотеки України, чотири державні бібліотеки України, три бібліотеки іноземних держав, розташовані на території України та три бібліотеки провідних закладів вищої освіти країни державної та недержавної форм власності). За результатами дослідження було з'ясовано, що більш активного поширення потребував досвід упровадження інноваційних технологій інформаційного обслуговування бібліотек іноземних держав та бібліотек закладів вищої освіти, особливо це стосувалося автоматизованої технології документовидачі; а також досвід національних бібліотек із формування різноманітних і потужних науково-інформаційних ресурсів, створення власних інформаційних продуктів (реферативних і повнотекстових БД), які представлені на вебсайтах цих

³ Василенко О. М. Бібліотечна статистика в Україні: (1992–2005 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2007. 20 с.; Василенко О. М. Бібліотечна статистика в Україні: досвід і перспективи реформування (1992–2003 рр.). *Бібліотечний вісник*. 2005. № 1. С. 6–13.

установ. Результати дослідження було оприлюднено у доповідях на міжнародних конференціях НБУВ та ДАКККіМ, у фахових виданнях (О. О. Ісаєнко)⁴.

Питання ефективності використання електронних інформаційних ресурсів Інтранет-середовища НБУВ було вивчено шляхом проведення анкетування (дослідження тривало п'ять тижнів і включало постійних читачів різних категорій семи читальних залів, було опрацьовано 2184 анкети). Результати моніторингових досліджень засвідчили необхідність впровадження спектра електронних послуг, які користувачі хотіли б отримувати додатково. В обслуговуючих структурних підрозділах НБУВ створено БД реєстрації користувачів для дослідження ефективності використання передплатених онлайн-науково-інформаційних ресурсів та електронних видань із фонду основного зберігання та тематики наукових запитів (Т. І. Арсеєнко, Н. Ю. Каліберда, Т. М. Коваль) (більш докладно у розділі 2.2 монографії).

У напрямі впровадження інформаційних технологій формування ресурсів наукової бібліотеки роботи було сконцентровано на уніфікації процесів формування ресурсів на електронних носіях, зокрема, організаційного та методичного забезпечення передплати баз даних зарубіжних періодичних видань; проведення моніторингу пошуку безкоштовних світових електронних ресурсів з метою їх використання у наукових установах України. Основний акцент було поставлено на розробці нових підходів щодо зміни політики комплектування для інформаційного забезпечення науки (ЦФБІР, Н. В. Стрішенець). Значну увагу було приділено ініціативним програмам Health InterNetwork Access to Research Initiative (HINARI), Access to Global Online Research in Agriculture (AGORA), Online Access to Research in the Environment (OARE), які сприяють подоланню величезного розриву у сфері наукових знань, що існує між високо розвинутими державами та країнами, що розвиваються, шляхом організації безоплатного доступу до наукових електронних ресурсів таких видавництв, як Elsevier, John Wiley, Nature Publishing Group, Springer, Blackwell та ін. У цьому контексті також реалізовувався загальнобібліотечний проєкт із формування колекції інформативних наукових публікацій на базі передплатених онлайн-науково-інформаційних ресурсів.

Важливим для науково-методичного забезпечення технології машиночитаної каталогізації у бібліотеках, органах НТІ, центрах державної

⁴ Ісаєнко О. О. «ICQ-консультант» – доступна та необхідна інноваційна технологія, яка має бути представлена в системі обслуговування будь-якої сучасної бібліотеки. Огляд і характеристика сервісів-аналогів. *Розвиток бібліотечної науки, освіти, професії в умовах інформатизації суспільства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 трав. 2007 р. Київ, 2007. С. 120–122.

бібліографії та інших установах України підготовлено науково-методичний посібник «Каталогізація електронних ресурсів» (2007; І. П. Антоненко, О. В. Баркова; наук. ред. О. В. Воскобойнікова-Гузєва), основними складовими якого були уніфікація термінології, розробка типології електронних ресурсів, моделі каталогізаційного запису та методики каталогізації, що ґрунтувалися на сучасних міжнародних стандартах.

Актуальними завданнями НДР каталогізації та систематизації документів були корпоративна розробка Національного формату бібліографічного запису УКРМАРК та підготовка серії науково-методичних видань «Рубрикатор НБУВ», що використовується як інформаційно-пошукова мова в автоматизованій бібліотечно-інформаційній системі наукових бібліотек України. За час виконання НДР авторами-укладачами (Н. О. Артюшенко, І. І. Багрій, А. Г. Бровкін (керівник), С. В. Галицька, Л. В. Головіна, І. А. Зарічняк) за головною редакцією О. С. Онищенко було опубліковано низку розділів, які вийшли окремими виданнями: «Таблиці територіальних типових поділів» (2004); «К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування» (2005); «М2/7 Виробництва легкої промисловості»; «М технологія деревини» (2006); «М2/7 Виробництва легкої промисловості» (2007). Інші розділи Рубрикатора розроблялися цими та іншими укладачами у межах наступних тем НДР Інституту бібліотекознавства (керівник О. В. Воскобойнікова-Гузєва), а саме: «М8 Поліграфічне виробництво: підрозділ» (2008), «М9 Фотокінотехніка» (2009); «Ж Техніка і технічні науки у цілому», «Н Будівництво» (за участі укл. В. А. Якушко, 2010), а також тем Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи (керівник О. М. Василенко), зокрема: «381 Кібернетика, 397 Інформаційна та обчислювальна техніка» (автор-укладач К. В. Лобузін, 2011), «И Гірнична справа (О. О. Сербін (керівник), С. В. Галицька (відп. за вип.), О. К. Коваленко, 2012) та інші.

У контексті упровадження організаційно-управлінської інновації НБУВ у НДР представлено об'єднання двох відділів комплектування вітчизняною та іноземною літературою в один та створення Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів (далі ЦФБР, керівник Н. В. Стрішенець) із метою раціоналізації проходження нових надходжень відповідно до технологічного процесу «Шлях документа в НБУВ» (2006), а також оптимізації процесу міжбібліотечного документообміну із зарубіжними країнами. Відображенню інновацій у діяльності наукової бібліотеки та внесенню змін до організаційно-технологічних документів НБУВ сприяла робота ряду комісій та експертних груп. Зокрема, відпрацювання і погодження нових методичних і технологічних рішень у межах НБУВ забезпечували комісії з вилучення

документів, оцінювання та обліку видань, внесення змін у ведення сумарного обліку, модернізації інструктивно-технологічних документів за участі виконавців НДР – співробітників ІБ(Н. І. Смаглова, С. Г. Смусть) та ЦФБІР (Н. В. Стрішенець, О. В. Полякова, О. С. Гур'янова, О. В. Богданова, Л. О. Пестрецова, Т. І. Клочок, Л. Д. Чайковська, Р. Л. Красій, Т. В. Лесневська, Є. М. Білько).

Керівництво та організація роботи з інноваційної діяльності у бібліотеці здійснювалися як на адміністративному, так і на громадському рівнях. У НБУВ активно працювали на впровадження нововведень такі структури, як Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України (більш докладно розділ 5).

У напрямі науково-методичного забезпечення інноваційного розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності науково-дослідних установ НАН України вивчення інноваційного розвитку бібліотек безпосередньо пов'язувалося з дослідженням стану інноваційної політики в науково-дослідних установах, а також у бібліотечно-інформаційних підрозділах НАН України, зокрема, виявленням реальних умов і найбільш впливових факторів інноваційного розвитку та першочергових завдань для забезпечення результативності інноваційного процесу на місцях. Методом анкетного опитування вивчалися можливості мережевого доступу до зарубіжних та вітчизняних баз даних наукової інформації установами НАН України, зібрано, уточнено та узагальнено дані від 111 наукових установ щодо виходу в Інтернет, використання каналів зв'язку, їх пропускну спроможності, кількості автоматизованих робочих місць, практики пошуку у віддалених базах даних, зокрема тих, що надає EBSCO. Здійснений аналіз дозволив конкретизувати пропозиції для покращення інформаційного забезпечення наукової діяльності НАН України, використати рекомендації з організації та координації роботи з доступу, отримання та застосування онлайн-науково-інформаційних ресурсів при підготовці постанови Президії НАН України «Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень» (№ 96, від 05.04.2006 р.).

Набуття бібліотекою нових ознак вимагає визначення стратегії подальшого розвитку, що в свою чергу, потребує нового осмислення пройденого шляху, а отже й розвитку вітчизняної бібліотечно-історичної науки. У 2005–2007 рр. продовжувалися наукові дослідження історії бібліотек та бібліотечної справи України. Асоціація бібліотек України та відділ бібліотекознавства НБУВ відіграють у цьому напрямі досліджень консолідуючу та координуючу роль серед бібліотек України. Практичною реалізацією історичних досліджень бібліотек стали збірники статей «Бібліотеки

Національної академії наук України: історія і сучасність» (2006) та «Бібліотеки України загальнодержавного значення: історія і сучасність» (2007), підготовлені співробітниками відділу бібліотекознавства (А. А. Свобода, Г. І. Солоіденко). Перший збірник включав 30 наукових праць, які висвітлюють історію бібліотек НУ НАН України як невід'ємну складову історії інститутів та життя Академії в цілому. У другому збірнику представлено історичні нариси про організацію та діяльність 14 найбільших бібліотек України, оприлюднено значну кількість нових матеріалів та документів. Також у співпраці співробітників філії № 2 НБУВ (О. М. Василенко, А. В. Руденко, Є. В. Усовська) із науковими співробітниками Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича було здійснено дослідження творчого доробку академіка НАН України та шести міжнародних академій В. І. Трефілова, за результатами якого підготовлено біобібліографічний покажчик (2005)⁵. У межах виконання НДР здійснювалися історичні дослідження окремих напрямів діяльності НБУВ, зокрема, «Культурно-просвітницька діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія становлення та розвитку (1918–1964)» (Н. Б. Захарова). Згідно з Указом Президента України «Про проведення в Україні у 2007 р. Року української книги» фахівці відділу брали активну участь у проведенні лекційно-масових заходів, організованих НБУВ та іншими установами. На Всеукраїнській науковій конференції «Рік книги і століття знань» співробітниками відділу (О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Г. І. Солоіденко) було підготовлено та виголошено доповіді, підготовлено тематичні публікації для «Бібліотечного вісника»⁶.

Результати дослідження та рекомендації як на теоретичному, так і на науково-прикладному рівні відобразили чинну систему інноваційної діяльності наукової бібліотеки, впровадження нововведень у бібліотечно-інформаційну діяльність. Бібліотекознавчий аналіз класифікації бібліотечних інновацій виявив, що попри деякі відмінності у підходах до цієї проблеми основні характеристики відповідають розподілу їх на організаційні (спрямовані на встановлення зовнішніх комунікацій бібліотеки, адаптацію в зовнішньому середовищі, формування регіональної бібліотечної політики, зміну структури бібліотеки, маркетингові, методико-технологічні та управлінські);

⁵ Віктор Іванович Трефілов / уклад.: О. М. Василенко О. М., Л. М. Грицишина, В. В. Каргузов; відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 2005. 211 с. (Біобібліографія вчених України).

⁶ Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки: Звіт про наукову роботу / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / А. Г. Бровкін, І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, І. А. Зарічняк, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, Т. Л. Кулаковська, Т. П. Павлуша, Г. І. Солоіденко, Н. В. Стрішенець. Київ, 2007. 92 с.

маркетингові (орієнтація на розширення асортименту послуг, поява принципово нових послуг, їх популяризація у соціумі); методико-технологічні (розробка і використання нових методик внутрішньої роботи бібліотеки, бібліотечних послуг, техніки і технологій); управлінські (спрямованість на безперервну професійну освіту співробітників бібліотеки і реалізацію творчого потенціалу кожного фахівця)⁷.

Запропонована система інноваційної діяльності наукової бібліотеки розглядалася як така, що включає комплекс науково-організаційних, технологічних, методологічних, структурних та освітніх заходів, пов'язаних з упровадженням нових форм і методів роботи, передбачає удосконалення усіх бібліотечно-інформаційних процесів, ставить за мету підвищення ролі бібліотек як генераторів нових знань у сучасному інформаційному суспільстві. Також необхідно відзначити, що запропоновані рекомендації та науково-методичні розробки спрямовували увагу бібліотек на вирішення актуальних для цього періоду інформатизації бібліотечної роботи проблем, зокрема: як управляти бібліотекою в нових соціально-економічних умовах, як знаходити додаткові джерела фінансування, як зберегти нашу культурну спадщину для прийдешніх поколінь, як створити сучасну інтегровану бібліотеку, в якій поєднуються традиційні і електронні ресурси, як оптимально організувати електронні ресурси, особливо мережеві, органічно «вбудувати» їх у традиційну бібліотеку, як використовувати можливості сучасних інформаційних технологій для розвитку системи бібліотечно-інформаційного обслуговування, як адаптувати співробітників і читачів бібліотек до нових реалій, котрі формуються під впливом інформаційно-комунікаційних технологій.

Показним щодо актуальності та новизни результатів вищезазначених НДР є, зокрема, те, що у ході їх виконання співробітниками ІБ було захищено п'ять дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: Т. М. Коваль «Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках ХХ ст.)», О. Г. Яковенко «Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.)» (2005), Г. І. Солоїденко «Розвиток бібліотечної термінології в Україні у другій половині ХХ ст.», Т. Л. Кулаковська «Бібліотечно-інформаційна система НАН України (1918 – початок ХХІ ст.)» (2006); О. М. Василенко «Бібліотечна статистика в Україні (1992–2005 рр.)» (2007) (додаток 2).

Крім того, результати НДР відображено у низці наукових статей, на основі яких сформовано наукові збірники «Наукові праці Національної

⁷ Воскобойникова-Гузєва Е. В. Библиотечное исследование ИБУВ в контексте инновационного развития научных библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2005. Вып. 3. С. 17–24.

бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (вип. 20), «Бібліотеки України загальнодержавного значення: історія і сучасність» (2007), підготовлено щорічні випуски інформаційно-аналітичного огляду «Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України в ... році»; а також інструктивно-методичні видання «Організація роботи бібліотеки НДУ НАН України» (вип. 4, 2006).

Успішному виконанню завдань та впровадженню результатів бібліотекознавчих НДР безумовно сприяли координація наукової роботи на чолі з генеральним директором НБУВ О. С. Онищенком та співпраця з колективами виконавців інших тем НДР у НБУВ, насамперед, пов'язаних із процесом інформатизації бібліотеки, зокрема, з формуванням повнотекстових БД (електронної бібліотеки) та розробленням інформаційно-комунікаційних сервісів.

Такі впливові результати були отримані за темою НДР «Формування ресурсів науково-інформаційного порталу України» (наук. керівники: канд. тех. наук Л. Й. Костенко, канд. екон. наук А. О. Чекмарьов; 2005–2007), виконавцями якої були співробітники центрів бібліотечно-інформаційних технологій, культурно-просвітницького та науково-видавничого. У межах виконання цього наукового проєкту було створено загальноакадемічну систему онлайн-доступу до передплачених ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, що базується на телекомунікаційній інфраструктурі, реалізованій у рамках Програми інформатизації НАН України. Функціональні можливості цієї системи забезпечили централізоване надання комплексу онлайн-сервісів у Інтранет/Екстранет-мережі бібліотеки та децентралізований доступ до визначених ліцензійними угодами джерел інформації з установ НАН України. Також було започатковано перший в Україні проєкт «відкритого контенту» – зібрання електронних наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук і на які можна посилатися у наукових статтях та дисертаціях. Створено інформаційну технологію обробки цих видань, якою передбачено включення інформації про статті з них до загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова», розміщення цих видань на сайті бібліотеки та забезпечення онлайн-доступу до повних текстів статей. Безумовно такі науково-прикладні розробки були дуже важливими для розбудови бібліотечно-інформаційного фонду НБУВ та розвитку номенклатури е-послуг, дозволяли більш конкретно визначати подальші напрями і завдання бібліотекознавчих НДР.

Широкий спектр науково-прикладних завдань, пов'язаних з подальшою інформатизацією бібліотеки, виконувався у межах відомчої НДР «Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки» (наукові

керівники – заступник генерального директора А. Г. Бровкін, директор Інституту бібліотекознавства НБУВ О. В. Воскобойнікова-Гузєва; термін виконання 2008–2010 рр.), виконавцями якої були співробітники Інституту бібліотекознавства та Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Вибір теми був зумовлений тим чинником, що на сучасну наукову бібліотеку визначально впливають загальносвітові тенденції переходу від відкритого інформаційного суспільства до суспільства знань, основними ознаками якого є демократизація всіх сфер життя, децентралізоване управління ринковою економікою, розвинута мережа телекомунікацій, що забезпечує вільний доступ громадян до світових інформаційних ресурсів. Безумовно ці процеси стимулюють розробку і впровадження якісно нової системи управління бібліотекою, яка має забезпечити її ефективне функціонування як багатомірної соціально-культурної та інформаційно-комунікативної реальності⁸.

Дослідження було зосереджено на методиках і технологіях, що формують оновлену систему управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки і включають комплекс науково-організаційних, технологічних, методологічних, структурних та освітніх заходів, пов'язаних з впровадженням нових форм і методів роботи, передбачають удосконалення багатьох ланок бібліотечно-інформаційної діяльності.

Результати дослідження науково-прикладних аспектів управління бібліотекою показали, що на якісно новому етапі знаходиться сучасне організаційне, методичне, інформаційне та правове забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності наукової бібліотеки. Ускладнення внутрішньої структури бібліотечно-інформаційного ресурсу, трансформація бібліотечного обслуговування, розширення спектру бібліотечно-інформаційних послуг, відповідне ускладнення організаційної структури наукової бібліотеки вимагає спрямування досліджень із кількісних характеристик на якісні, виявлення факторів, які впливають на попит, структуру читацького контингенту, читацьку поведінку та зміни в діяльності наукової бібліотеки щодо якнайповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів (питання досліджували О. В. Воскобойнікова-Гузєва⁹, О. О. Ісаєнко¹⁰). Це обумовило необхідність

⁸ Воскобойнікова-Гузєва О. В. Бібліотечно-інформаційна діяльність: наукове забезпечення. *Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки та освіти: сучасний стан і шляхи розвитку* : збірник наукових праць Держ. наук.-педагогічної б-ки України ім. В. Сухомлинського. Київ, 2010. Вип. 2. С. 28–35.

⁹ Воскобойнікова-Гузєва О. В. Наукова бібліотека ХХІ століття в європейському соціокультурному вимірі. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 6. С. 33–36.

¹⁰ Ісаєнко О. О. Управління бібліотечними технологіями в умовах інноваційних структурно-функціональних перетворень. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 29. С. 41–60.

подальших досліджень системи бібліотечного управління в аспекті ефективності бібліотечно-інформаційної діяльності наукової бібліотеки, що означає узгодження стратегічних цілей розвитку бібліотеки з урахуванням потреб користувачів. Підвищення ефективності бібліотечно-інформаційної діяльності наукової бібліотеки є актуальною і важливою проблемою бібліотекознавства, а розроблення її конкретних аспектів дасть можливість визначити шляхи інтенсифікації та впровадити нові форми в практику роботи наукових бібліотек України. Саме такі поняття як «ефективність діяльності», «потенціал розвитку» визначатимуть в найближчій перспективі здатність наукової бібліотеки відповідати науково-технічним та соціально-економічним реаліям суспільства. Зроблені висновки зумовили визначення наступної теми НДР ІБ.

За результатами дослідження організаційно-структурних аспектів управління БІД у національних бібліотеках України та інших країн встановлено, що якість організаційного управління пов'язана із зміною управлінської моделі сучасної наукової бібліотеки, яка передбачає зменшення кількості рівнів управління, делегування повноважень між структурним робочим групам у період реорганізацій, утворення гнучкої технологічно-розподіленої управлінської структури. Сама ж бібліотека, як об'єкт управління, її колектив, повинні демонструвати гнучкість і вміння пристосовуватись до нових обставин. У цьому контексті треба відзначити, що саме у цей період у НБУВ відбуваються структурні зміни.

У ході дослідження визначено пріоритетні напрями діяльності громадських та самоправних організацій в управлінні БІД, особливе місце серед яких займають: розширення інформаційного обміну, в т. ч. результатами професійної наукової та інформаційно-бібліографічної діяльності; підготовка спільних наукових видань; розробка та реалізація багатосторонніх програм і проєктів; розвиток міжнародних зв'язків із бібліотеками та інформаційними центрами світового співтовариства. На практиці сформувалося три типи координаційних органів бібліотечного управління громадських та самоправних організацій: бібліотечні комісії і ради; бібліотеки – методичні центри і бібліотечні товариства та асоціації. Саме вони на міждержавному та загальнодержавному рівні сприяють здійсненню бібліотечної політики в окремих країнах, міжвідомчій координації, розвитку бібліотечної мережі різних систем і відомств, реалізації інноваційних проєктів, а також активно працюють у сфері правового захисту бібліотек, створенні законодавчого поля бібліотечної галузі, підготовці різноаспектних проєктів нормативних документів (досвід НБУВ – розділ 5).

У напрямі нормативно-правового забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності визначено, що Україна на той час перебувала на

стадії завершення формування системи правової охорони інтелектуальної власності і мала певні результати щодо регламентації авторсько-правових відносин у сфері інформаційного виробництва і поширення інформації (Р. В. Поліщук). На тому етапі перед вітчизняним законодавством стояло питання щодо досягнення справедливого та життєздатного балансу між інтересами суб'єктів авторських прав та документними системами, в яких організується використання документів, у тому числі в бібліотечно-інформаційних установах та в мережі Інтернет¹¹. У подальшому межі порушеної проблеми було розширено, на що звернули увагу як органи бібліотечного управління, так і правознавці.

У напрямі інформаційного забезпечення управління бібліотечно-інформаційної діяльності відзначалося, що незважаючи на інтенсивне збільшення електронних бібліотечних ресурсів та їх активне використання суспільством, інноваційні аспекти бібліотечної діяльності в джерелах офіційної статистики та у формах державного статистичного спостереження представлені незначною часткою, на відміну від традиційних, хоча у сфері формування електронних ресурсів та надання електронних послуг задіяний значний кадровий потенціал бібліотек¹² (О. М. Василенко). Наголошено, що без дотримання основних принципів організації статистики (наприклад, відповідність реальному становищу діяльності бібліотек тощо) неможливо на державному рівні якісно формувати та здійснювати відповідну стратегію розвитку бібліотечної справи в країні, зокрема, ефективно формувати національні бібліотечні електронні ресурси¹³. Розроблена форма статистичної звітності НБУВ із введенням показників інноваційних аспектів бібліотечно-інформаційної діяльності була практичним упровадженням у системі управління НБУВ, і як зразок набула поширення у провідних наукових бібліотеках України.

За напрямом управління технологією формування інформаційних ресурсів основний акцент визначених завдань було зроблено на вдосконаленні всієї системи управління технологією формування інформаційних ресурсів. Як складові цієї системи розглядалися технологічні модулі, а саме комплектування бібліотечного фонду, систематизації та каталогізації вхідного документного потоку. Зазначенні модулі забезпечують виконання основних

¹¹ Поліщук Р. Проблеми захисту авторського права в бібліотечному обслуговуванні. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 3. С. 35–38.

¹² Василенко О. М. Статистична інформація як основа процесу бібліотечного управління. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність*: проблеми науки, освіти, практики : матеріали доп. V Міжнар. наук.-прак. конф., 20–22 трав. 2008 р. Київ, 2008. С. 20–22.

¹³ Василенко О. М. Статистична інформація в бібліотечному маркетингу. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 5. С. 3–8.

функцій бібліотеки: формування найбільш повного зібрання вітчизняних і наукових, суспільно значущих зарубіжних документів на всіх видах носіїв інформації; наукове опрацювання документних ресурсів; задоволення інформаційних потреб усіх категорій користувачів, розвиток системи науково-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Важливим чинником виконання поставлених завдань НДР, спрямованих на забезпечення злагодженого функціонування всього технологічного циклу, було рішення на рівні органів управління НБУВ щодо уніфікації програмного забезпечення в НБУВ та упровадження з цією метою інформаційно-бібліотечної системи ІРБІС. У процесі її виконання було визначено основні проблемні аспекти щодо вдосконалення технології формування інформаційних ресурсів і прийняття управлінських рішень, а саме: повне узгодження її організаційного, методичного забезпечення, що передбачає визначення та розподіл функціональних напрямів діяльності, розробку відповідної організаційно-технологічної та методичної документації; підтримка та вдосконалення програмного супроводження бібліотечно-інформаційної технології; уніфікація інформаційного забезпечення наукового опрацювання нових надходжень документів; налагодження системи підвищення кваліфікації в руслі тенденцій інноваційного розвитку бібліотечної технології формування інформаційних ресурсів. Ці питання у межах НДР на загальнобібліотечному та структурно-віддільському рівнях розроблялися відповідальними виконавцями І. А. Антоненко, Л. М. Беліна, О. М. Василенко, І. В. Зарічняк, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, Т. П. Павлуша, О. О. Сербін за технологічної підтримки ЦБІТ під керівництвом Л. Й. Костенко.

Актуальні для бібліотеки завдання розроблялися у межах напряму «Бібліотечний маркетинг як технологія управління використанням інформаційних ресурсів». Зокрема, з метою вивчення інформаційних потреб користувачів було здійснено низку локальних досліджень, результати яких дозволяли стверджувати, що користувачі зацікавлені у подальшому розвитку електронних видів інформаційних послуг та розширенні спектра додаткових сервісних послуг, насамперед, пов'язаних із використанням Інтернету. Результати маркетингових досліджень стали основою для формування комплексної моделі бібліотечно-інформаційного сервісу у науковій бібліотеці з розробкою пакету послуг, орієнтованих не на особливості бібліотечної технології, а на потреби користувачів, зокрема, у дистанційному використанні е-ресурсів, електронної доставки документів, виконання бібліографічних довідок тощо (О. М. Василенко, О. О. Ісаєнко, Н. Ю. Каліберда, Т. М. Коваль).

У контексті організації бібліотечно-інформаційної діяльності науково-дослідних установ НАН України (Г. І. Солоїденко, Т. Л. Кулаковська,

А. А. Свобода, Н. І. Смаглова) визначено за необхідне подальше посилення ролі НБУВ як науково-методичного і координаційного центру у забезпеченні ефективного функціонування усіх складових бібліотечно-інформаційної системи НАН України та її інтеграції в інформаційному просторі для удосконалення інформаційного забезпечення розвитку національної науки; відновлення контролюючої функції НБУВ, залучення до методичної роботи фахівців НБУВ і провідних бібліотек України; вирішення питання забезпечення на корпоративних засадах бібліотек НУ системою ІРБІС-64 для створення спільно з НБУВ зведеного електронного каталогу НАН України. Актуальним визнано необхідність створення багаторівневої диференційованої системи підвищення кваліфікації працівників бібліотек НУ, розробки програми професійної підготовки керівного складу, спрямованої на удосконалення управління бібліотекою, організацію різних напрямів її діяльності; запровадження дистанційних форм навчання і консультивання бібліотек мережі.

Основним результатом дослідження стала розробка теоретичних та науково-практичних засад удосконалення системи управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки, що забезпечує подальший розвиток інтегрованої моделі організаційно-технологічної побудови сучасної бібліотеки як інформаційної бази суспільства знань. Визначено провідні напрями подальшого розвитку бібліотечно-інформаційного комплексу; встановлено, що збагачення його завдань і функцій у контексті переходу до знаннєвого, інформаційного суспільства потребує всебічного розгляду інформаційної діяльності бібліотеки, оптимізації функціональних, інформаційних, сервісних та організаційних процесів, що забезпечується всією системою управління бібліотечно-інформаційною справою та базується на результатах наукових досліджень; розвитку бібліотекознавчої терміносистеми, розробки і запровадження нової системи показників оцінки ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки, соціальної результативності роботи бібліотек як інформаційної бази суспільства знань.

У процесі розробки НДР виконавцями підготовлено значну кількість наукових, науково-методичних, інформаційно-аналітичних видань, в числі яких понад 180 наукових статей у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях, монографія «Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку» (Г. І. Солоїденко; 2010), три збірники наукових праць, міжнародні збірники наукових статей «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития». Підготовлені чергові випуски серії науково-методичних видань Рубрикатора НБУВ, відомчі щорічні інформаційно-аналітичні огляди «Робота бібліотек науково-дослідних установ

НАН України в ... році» (2008, 2009, 2010), науково-бібліографічні покажчики, зокрема «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України...» (2008, 2009) та інші¹⁴.

За грантом НАН України для молодих учених 2010 р. завершено бібліотекознавче дослідження «Еволюція класифікацій наук та бібліотечних класифікаційних систем» (О. О. Сербін), в якому проаналізовано еволюційний розвиток класифікацій наук та бібліотечної систематизації за період від Стародавнього світу і до Новітнього часу, досліджено український досвід створення та розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій як одного з аспектів науково-дослідної роботи в цілому, підготовлено рукопис монографії¹⁵.

У межах цільових програм 2010 р. було завершено НДР «Розвиток інформаційно-бібліотечного комплексу в контексті формування суспільства знань» (наук. керівник – акад. НАН України О. С. Онищенко), яка виконувалася в рамках цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Прогнози і моделі соціальної та соціокультурної трансформації українського суспільства у першій чверті XXI ст.» відповідно до розпорядження Президії НАН України від 04.06.2010 р. № 328. Досліджувалися пріоритетні напрями розвитку бібліотечно-інформаційного комплексу як соціокультурного об'єкта та основні тенденції його функціонального і технологічного оновлення; інформаційно-технологічна інфраструктура бібліотечного комплексу, розвиток і використання електронних інформаційних ресурсів; проблеми інформаційно-аналітичної діяльності в структурі інформаційно-бібліотечного комплексу та наукового супроводу його розвитку¹⁶.

Управління якістю в умовах трансформації бібліотек потребувало не тільки чіткого визначення специфічних завдань, що постали перед кожною конкретною бібліотекою з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, але й ефективного її функціонування в реаліях розбудови інформаційного суспільства. Тому наступним науковим проектом, виконуваним за програмою «Формування і використання науково-інформаційних ресурсів. Інформатизація бібліотек» була відомча НДР «Підвищення ефективності

¹⁴ Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки: Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / А. Г. Бровкін, І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, І. А. Зарічняк, О. О. Ісаєнко, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, Т. Л. Кулаковська, Т. П. Павлуша, О. О. Сербін, Г. І. Солоїденко, Н. В. Стрішенець. Київ, 2010. 125 с.

¹⁵ Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2010 р. Київ, 2011. 90 с.

¹⁶ Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2010 р. Київ, 2011. 90 с.

інформаційної діяльності наукової бібліотеки" (наук. керівник – О. М. Василенко, канд. іст. наук, директор Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи ¹⁷; термін виконання 2011–2013 рр.).

Метою наукового проекту було відпрацювання шляхів, методів і форм підвищення ефективності інформаційної діяльності бібліотечно-інформаційних комплексів, упровадження нової системи показників ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки в умовах розвитку суспільства знань ¹⁸.

Відповідальними виконавцями НДР були співробітники Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи (директор ІНМЗБІР, завідувач відділу теорії та методології бібліотечної справи О. М. Василенко, завідувач відділу наукової організації бібліотечно-інформаційних процесів Н. В. Стрішенець, пров. наук. співробітники О. В. Воскобойнікова-Гузева, Г. І. Солоіденко), Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів (керівник ЦФБІР О. П. Бодак, завідувач відділу О. О. Сербін, пров. наук. співробітник І. П. Антоненко; відділів: комплексного бібліотечного обслуговування (завідувач відділу Т. М. Коваль), наукової організації та обслуговування основного фонду (заступник генерального директора, завідувач відділу Т. П. Павлуша, завідувач сектору Л. М. Беліна), обмінно-резервних фондів (завідувач відділу Т. В. Коваль), міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків (завідувач відділу Т. І. Арсеєнко), формування і обліку електронних інформаційних ресурсів (завідувач відділу Н. Ф. Самохіна), програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж (завідувач відділу К. В. Лобузін), міжбібліотечного абонементу (завідувач відділу В. М. Чупріна), баз даних правової інформації НЮБ (завідувач відділу М. В. Іванова), технологій дистантного обслуговування (завідувач відділу Н. Ю. Каліберда).

У процесі досягнення мети і виконання завдань НДР розроблено теоретичні засади і методичні рекомендації щодо визначення шляхів, методів і форм підвищення ефективності інформаційної діяльності бібліотечно-інформаційних комплексів. Зокрема, серед теоретичних здобутків – вироблення модернізаційної моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ, яка позиціонувалася як основа для створення загальнонаціональної консолідованої стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України,

¹⁷ Назва Інституту бібліотекознавства у період 2011–2014 рр.

¹⁸ Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки: Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. П. Бодак, О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузева, М. В. Іванова, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, К. В. Лобузін, Т. П. Павлуша, Н. Ф. Самохіна, О. О. Сербін, Г. І. Солоіденко, Н. В. Стрішенець, В. М. Чупріна. Київ, 2013. 282 с.

що має бути адаптована до базової моделі національної інформаційної політики ЮНЕСКО¹⁹. Визначено основні аспекти впливу зовнішньосистемних і внутрішньосистемних факторів на соціальну, економічну, виробничу результативність інформаційної діяльності та з використанням інтегрального підходу в експериментальному режимі впроваджено індикатори результативності та ефективності діяльності наукової бібліотеки. Розроблено теоретико-методичні засади впровадження в Україні збалансованої системи показників ефективності діяльності наукової бібліотеки в умовах розвитку суспільства знань²⁰. Вироблено концептуальну модель та технологію формування бібліотечного знаннєвого ресурсу, модернізовано архітектуру порталу НБУВ на базі системи управління змістом сайту Drupal та продовжено роботи з наповнення нової версії порталу і ретроконверсії інформаційних ресурсів для формування сучасного інтернет-комплексу наукової бібліотеки²¹.

Науково-прикладні результати НДР було спрямовано на удосконалення і впровадження у практику НБУВ технології централізованого опрацювання вхідного потоку документів бібліотечного фонду в умовах розвитку автоматизації бібліотечних процесів, у т. ч. створення авторитетних файлів (БД) національного значення²²; дослідження інформаційних потреб користувачів НБУВ та використання інформаційних ресурсів²³; вироблення і впровадження структурно-функціональних змін підрозділів НБУВ з метою підвищення ефективності організації бібліотечних технологічних процесів; розвиток системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування, зокрема, упровадження віртуальних сервісів та електронних послуг²⁴, вироблення рекомендацій щодо підвищення кваліфікації кадрів наукових бібліотек, розроблення низки інструктивно-методичних документів.

¹⁹ Воскобойникова-Гузєва Е. В. Модернизационные модели развития библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2012. Вып. 10. С. 99–111.

²⁰ Василенко О. Н. Вопросы социальной эффективности библиотечно-информационной деятельности: проблемы формирования сбалансированной системы показателей библиотечной статистики. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2012. Вып. 10. С. 116–130.

²¹ Лобузїна К. В. Технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія. Київ : НБУВ, 2012. 249 с.

²² Антоненко І. П. Інформаційна складова системи авторитетного контролю. *Проблеми розвитку інформаційного суспільства* : матеріали III міжнародного форуму, 20–23 лист. 2012 р. Київ : УкрІНТЕІ, 2012. Ч. 2. С. 3–7.

²³ Солоїденко Г. И. Эффективность использования ресурсов и услуг библиотеки – базовое направление современных библиотечных исследований Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. *Библиотечное дело – XXI век*. 2010. Вып. 1. С. 76–82.

²⁴ Каліберда Н. Ю. Ефективність роботи онлайн-сервісу «Віртуальна довідка» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 243–246.

Теоретичні та практичні результати наукового проєкту були апробовані в процесі бібліотечно-інформаційної та наукової діяльності НБУВ і бібліотек НУ НАН України, представлені широкому загалу науковців і бібліотечних фахівців під час проведення фахових заходів, опубліковані у низці наукових статей на сторінках фахових видань, монографіях (у т. ч. О. О. Ісаєнка «Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування» (2011); К. В. Лобузіню «Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності» (2012); Н. В. Стрішенець «Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект» (2011), наукових збірниках та науково-методичних виданнях («Методика індексування інформаційних ресурсів» (О. О. Сербін, Т. П. Медвідь, С. В. Галицька та інші, 2013).

У межах виконання наукового проєкту захищено докторські дисертації з проблем розвитку сучасної бібліотечно-інформаційної терміносистеми (Н. В. Стрішенець, 2012), трансформації довідково-бібліографічної діяльності бібліотек НАН України під впливом зміни інформаційно-комунікаційного середовища (Т. В. Добко, 2013), управління знанневими ресурсами у бібліотечно-інформаційній діяльності (К. В. Лобузіню, 2013) такандидатську з питань розвитку книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства в Україні в контексті дисертаційних досліджень (Л. А. Литвинова, 2013).

Наукові висновки і результати, здобутий досвід попередніх досліджень, вагомий науковий доробок колективу виконавців, обсяг нових завдань, які постають перед сучасними науками бібліотекознавством і соціальними комунікаціями в аспекті дослідження системних явищ процесу розбудови інформаційного суспільства – суспільства знань, у сукупності дозволили прийняти рішення про перспективність розподілу подальших досліджень за такими напрямками: інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек, організація бібліотечно-інформаційних ресурсів у контексті формування вітчизняного інтегрального інформаційного простору, розробка інфраструктури формування бази знань наукової бібліотеки.

У 2013 р. у НБУВ було завершено важливий етап перебудови і впровадження нових технологічних схем організації бібліотечно-інформаційних процесів, структурної реорганізації науково-методичних, науково-дослідних та інформаційних підрозділів.

Науково-прикладна діяльність НБУВ була спрямована на вдосконалення бібліотечно-інформаційних процесів, обслуговування читачів і наукових установ, впровадження нових електронних сервісів, формування масштабної цифрової бібліотеки. Модернізовано архітектуру інформаційного порталу НБУВ на базі системи управління змістом сайту Drupal та продовжено роботи

з наповнення нової версії порталу і ретроконверсії інформаційних ресурсів для формування сучасного інтернет-комплексу наукової бібліотеки. Суттєво розширено змістове наповнення електронних інформаційних ресурсів. Започатковано окремий спеціальний вебсайт інформаційно-аналітичних підрозділів НБУВ для поширення оперативної науково-аналітичної політологічної та юридичної інформації.

Важливе значення для розвитку наукової комунікації в Україні мала ініціатива НБУВ про ухвалення Кабінетом Міністрів України постанови від 9 жовтня 2013 р. № 741 щодо здійснення попередньої оплати доступу в режимі онлайн до зарубіжних електронних баз наукової інформації. У подальшому це давало змогу суттєво розширити використання цих потужних інформаційних ресурсів ученими установ НАН України та відкривало можливості для розширення представлення українських наукових журналів у світових базах наукометричної інформації. Також у НБУВ було відкрито віддалену читальну залу електронної Президентської бібліотеки імені Б. М. Єльцина, надано доступ до повнотекстової БД захищених дисертацій РГБ (РФ). Разом ці та власні IP значно розширили можливості НБУВ щодо підвищення ефективності забезпечення інформаційно-знанневих потреб користувачів, хоча й залишалося питання більш ефективного їх використання науковою спільнотою в Україні, що зумовило необхідність вироблення методичних та технологічних рішень для введення нових електронних послуг у межах науково-прикладних проєктів НБУВ.

У 2014–2016 рр. Інститут бібліотекознавства разом із центрами науково-бібліографічної інформації (керівник – д-р наук із соціальних комунікацій, ст. наук. співроб. Т. В. Добко) і формування бібліотечно-інформаційних ресурсів (керівник – канд. іст. наук О. П. Бодак), відділами комплексного бібліотечного обслуговування (канд. іст. наук Т. М. Коваль) і міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків (завідувач відділу Т. І. Арсеєнко) працювали над виконанням двох взаємопов'язаних відомчих НДР: «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (наук. керівник О. М. Василенко, канд. іст. наук, директор ІБ) та «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (наук. керівник – Н. В. Стрішенець, д-р. іст. наук, завідувач відділу наукової організації бібліотечно-інформаційних процесів). Актуальність досліджень обумовлена розвитком сучасної інформаційної парадигми, пов'язаної зі світовими тенденціями та національними особливостями інформатизації суспільства, забезпеченням доступу громадян до знань, створенням національних інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, задоволенням інформаційних

потреб суспільства засобами бібліотечно-інформаційної комунікації. Наукові проекти було зосереджено на виробленні новітньої моделі інформаційно-комунікаційної діяльності наукової бібліотеки, спрямованої на забезпечення основних напрямів розвитку інформаційного суспільства в Україні, а також на дослідженні особливостей та тенденцій розвитку сучасних засобів організації бібліотечно-інформаційних ресурсів, вирішенні проблемних питань аналітико-синтетичної обробки інформації та визначенні напрямів і форм взаємодії вітчизняних бібліотек для ефективнішого функціонування бібліотечного сегмента в інтегрованому інформаційному просторі²⁵.

Результати дослідження та рекомендації як на теоретичному, так і на науково-прикладному рівні були отримані з урахуванням світового та вітчизняного досвіду впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, розвитку науково-інформаційних ресурсів і онлайн-сервісів у бібліотечно-інформаційній сфері, що певною мірою сприяло виробленню системи заходів із підвищення ефективності інформаційно-комунікаційної діяльності НБУВ, наукових бібліотек системи НАН України та інших відомств.

Основні теоретичні результати представлених НДР: розроблено концептуальні засади новітньої моделі інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек, спрямованої на забезпечення основних напрямів розвитку інформаційного суспільства в Україні та формування суспільства знань; здійснено комплекс напрацювань в аспекті розвитку бібліотекознавчої термінології; визначено перспективи розвитку моделі комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах формування суспільства знань; вироблено науково-методичні та науково-організаційні засади розвитку єдиної національної системи реферування наукової інформації України та системи охорони інтелектуальної власності в наукових бібліотеках; визначено основні завдання розвитку інформаційно-комунікаційних компетенцій користувачів та фахівців наукової бібліотеки. Дослідження джерел зарубіжного бібліотекознавства дозволило визначити особливості термінології, структури, з'ясувати стан впровадження нового міжнародного стандарту каталогізації «Resource Description and Access» («Опис та доступ до ресурсу»). Наслідком вивчення стало проведення низки круглих столів та семінарів, створення міжвідомчої групи з перекладу стандарту; налагоджено тісну співпрацю з Відділом європейських студій Британської бібліотеки, звідки регулярно надходили бібліотекознавчі матеріали для сайту НБУВ.

Основні науково-прикладні результати цих наукових проектів було спрямовано на посилення комунікаційних зв'язків у професійному бібліотечно-

²⁵ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2016 році. Київ, 2017. 114 с.

інформаційному середовищі задля розвитку сучасних засобів організації бібліотечно-інформаційних ресурсів та реалізації моделі комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах розвитку інформаційного суспільства. Так, відповідальними виконавцями НДР було підготовлено від НБУВ «Пропозиції щодо започаткування міжвідомчих проектів з розвитку бібліотечної справи в Україні», які було подано до Міжвідомчої ради з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи Міністерства культури України та значною мірою включено до Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р (розроблялося за участю НБУВ згідно з наказом Міністерства культури України від 10.11.2014 № 960). На основі дослідження інформаційно-знанневих і сервісних потреб користувачів виконано завдання з упровадження в систему комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ сервісів, зорієнтованих на комплексне виконання запитів користувачів, у т. ч. – випереджувальне забезпечення інформаційними матеріалами індивідуальних чи колективних замовників («віртуальна довідка», адресно-цільове інформування (з реферативними оглядами); переведено базу даних «Читачі НБУВ» на нову інформаційну платформу (ІРБІС); підготовлено методичні рекомендації щодо запису користувачів до бібліотеки у режимі віддаленого доступу; реалізовано комплекс науково-організаційних заходів із удосконалення та розвитку інфраструктури дистанційного обслуговування користувачів (формування анотованого тематичного інтернет-навігатора, інтегрованого в комплексні електронні інформаційно-бібліографічні ресурси НБУВ на базі САБ ІРБІС-64). За підсумками анкетного опитування читачів Бібліотеки щодо можливості консервації традиційних карткових каталогів і заміни їх електронним каталогом визначено передчасність консервації карткових каталогів без подальшої модернізації та удосконалення електронного каталогу НБУВ.

З метою розкриття бібліотечно-інформаційного потенціалу депозитарного фонду ООН НБУВ проведено статистичний аналіз надходжень до фондів НБУВ видань ООН та її спеціалізованих установ за обліковими документами НБУВ за 1971–2013 рр.; розроблено рекомендації з оптимізації міжнародного книгообміну НБУВ.

На основі вироблених науково-методичних та науково-організаційних засад здійснювалася розбудова науково-реферативної БД, що було виконанням завдання сучасного етапу розвитку єдиної національної системи реферування наукової інформації України шляхом розширення корпоративних зв'язків із провідними бібліотечними, інформаційними, науковими, видавничими

установами (залучено 52 установи, додатково включено 70 назв періодичних і продовжуваних видань).

Наслідком формування авторитетних файлів імен осіб та назв організацій стало тестування технологічного та програмного забезпечення ІПС ІРБІС-64 авторитетного файлу «Коллективні автори», автоматизованого робочого місця «Каталогізатор авторитетних файлів» (2014). В аспекті розвитку систематизації документів підготовлено і видано друком підрозділ Робочих таблиць ББК «П8 Ветеринарна медицина»; уніфіковано зміст розділів Рубрикатора НБУВ «Ж Техніка і технічні науки», «3 Енергетика. Радіоелектроніка», підрозділів «381 Кібернетика», «397 Інформаційна та обчислювальна техніка», «И Гірнична справа»; сформовано систематичну частину Скороченого варіанту Рубрикатора НБУВ; підготовлено та видано розділ «О Транспорт».

Важливою складовою оновлення нормативного, методичного та технологічного забезпечення бібліотечних процесів з на основі використання електронної платформи САБ ІРБІС-64 з елементами традиційної технології було розроблення та затвердження інструктивних документів. Так «Інструкція про роботу з незадоволеними замовленнями користувачів на документи з фонду основного зберігання» (2015; уклад.: О. Г. Яковенко, Л. В. Коновал, В. М. Чупріна) дозволила оптимізувати систему заходів із запобігання та зменшення незадоволених вимог користувачів, суттєво підвищити якість бібліотечно-інформаційного обслуговування в НБУВ. Впровадження технологічної інструкції «Централізоване бібліотечне опрацювання документів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського» (автор. колектив: О. М. Василенко (наук. керівник), О. П. Бодак, І. П. Антоненко та інші, 2015) дозволило витратити на опрацювання першого примірника всіх видів документів нових надходжень на 40% менше робочого часу, ніж за попередньою технологією, і на 70% – дублетного. Підготовлено низку регламентуючих документів, зокрема: «Положення про роботу з дарами документів в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського» (відділ наукової організації бібліотечно-інформаційних процесів), «Інструкція з підготовки виставки нових надходжень», «Методика обробки статистичних даних відомостей про користувачів НБУВ на платформі САБ ІРБІС-64» (відділ комплексного бібліотечного обслуговування), «Профіль комплектування інформаційного ресурсу «Наукова електронна бібліотека НБУВ» (електронні книги)» (відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів).

Досліджувалася динаміка організації ресурсів академічних бібліотек, вивчення стану інструктивно-методичного забезпечення функціонування бібліотек НУ. Проведено моніторинг сайтів НУ НАН України в 2014 р. щодо

відображення на них електронних каталогів бібліотек цих установ, їх програмного забезпечення. Результатом щорічного опитування бібліотек установ НАН України щодо проблемних питань використання Універсальної десяткової класифікації стало проведення спільно з Книжковою палатою України трьох науково-практичних семінарів «Особливості систематизації документів за УДК».

У контексті розвитку професійної міжбібліотечної комунікації створено інтерактивну науково-методичну службу для фахівців бібліотечно-інформаційної галузі, у складі якої функціонують сервіси: е-консультація, інтегровані БД «Нормативно-правові документи в сфері бібліотечно-інформаційної діяльності» та «Бібліотекознавча література». У контексті розвитку науково-комунікаційних зв'язків та науково-інформаційної підтримки молодих дослідників розроблено та реалізовано спільний проєкт НБУВ та Київської Малої академії наук учнівської молоді «Інтелект майбутнього», створено клуб юних науковців. Також було створено цільову групу з дослідження бібліотечного сегмента у соціальних медіа «Бібліотеки & соціальні медіа», яка об'єднує представництва НБ у соціальних мережах. Вироблено низку рекомендацій в контексті розвитку інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек.

Технологічну підтримку впровадження науково-прикладних розробок на платформі САБ ІРБІС здійснював відділ програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж (завідувач відділу, д-р наук із соціальних комунікацій, ст. наук. співробітник К. В. Лобузін).

За результатами науково-дослідних проєктів НБУВ було започатковано новий напрям діяльності бібліотеки: охорона інтелектуальної власності та авторського права наукової бібліотеки. Підґрунтям цього рішення стала потреба захистити авторські права бібліотеки на створювані нею інформаційно-знансві ресурси, розроблені електронні сервіси та інші інноваційні продукти інтелектуальної діяльності її співробітників від недобросовісних зазіхань. Тож з метою охорони інтелектуальної власності та авторського права НБУВ першою серед вітчизняних бібліотек ініціювала створення відділу досліджень з інтелектуальної власності в бібліотечно-інформаційній сфері. З вересня 2014 р. почав своє функціонування відділ з охорони інтелектуальної власності (ВОІВ) (завідувач відділу, канд. іст. наук О. Г. Кириленко), проблематику досліджень якого було включено до НДР ІБ «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань», згодом і відділ увійшов до структури інституту (2015). У процесі виконання завдань цього напрямку основну увагу було зосереджено на дослідженні світового та вітчизняного досвіду наукових підходів до базової

термінології, її адаптації в бібліотечно-інформаційному середовищі, вивченні сучасного законодавства України, міжнародних документів щодо охорони інтелектуальної власності в умовах розвитку інформаційного суспільства, аналізі науково-методичних підходів до авторських та ліцензійних договорів у сфері авторського права, вироблення пропозицій і рекомендацій щодо форм цих документів у наукових бібліотеках, проведено комплекс заходів із підвищення кваліфікації з питань охорони об'єктів інтелектуальної власності наукової бібліотеки в цифровому просторі ²⁶.

Реалізація цих завдань дозволила ВОІВ розпочати в НБУВ роботу з реєстрації електронних інформаційних ресурсів та сервісів, створених як об'єкти інтелектуальної власності Бібліотеки. Так, вже впродовж першого року діяльності відділу НБУВ було отримано три свідоцтва про реєстрацію авторського права на бази даних: «КОДЕКС: Рукописні книги» (зареєстровано в Державній службі інтелектуальної власності України № 60931 від 29.07.2015 р.); «Україна у відгуках зарубіжної преси» (зареєстровано в Державній службі інтелектуальної власності України № 60896 від 28.07.2015 р.); «Віртуальна довідка» (зареєстровано в Державній службі інтелектуальної власності України №60849 від 27.07.2015 р.).

Теоретичні та практичні результати бібліотекознавчих досліджень 2014–2016 рр. більш повно представлені у публікаціях на сторінках фахових видань; монографіях «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань» (О. М. Василенко, Т. В. Добко, Н. Я. Зайченко та інші; 2017) ²⁷, «Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація» (О. В. Воскобойнікова-Гузева; 2014); науково-методичних виданнях: «Світові наукові інформаційні ресурси у забезпеченні інформаційно-знанневих потреб користувачів наукової бібліотеки» (Т. І. Арсеєнко, Г. І. Безпала, Л. М. Дем'янюк; 2016), «Карткові каталоги в системі науково-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (відп. ред. Т. В. Добко; авт.-укл.: Г. А. Кузьменко, Т. П. Медвідь; 2015), інформаційно-аналітичних оглядах та інших виданнях.

²⁶ Кириленко О. Г. Охорона інтелектуальної власності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: наукові та прикладні аспекти. *Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 груд. 2015 р. Київ, 2015. С. 97–100.

²⁷ Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко О. Г., Клименко О. З., Коваль Т. М., Литвинова Л. А., Лобузін К. В., Самохіна Н. Ф.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; від. ред. Василенко О. М., ; наук. ред. Клименко О. З. Київ, 2017. 410 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Informatsiino-komunikatsiina_diiialnist_naukovykh_bibliotek_umovakh_rozvytku_suspilstva.pdf.

Захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук із соціальних комунікацій «Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця XX ст. – 10-х років XXI ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи» (О. В. Воскобойнікова-Гузєва, 2014)²⁸.

Реалізація наукових проєктів бібліотекознавчої тематики в період розвитку інформаційного суспільства та формування суспільства знань виявила комплекс проблем, пов'язаних з нормативно-методичним забезпеченням розвитку бібліотечної справи взагалі та поглибленням трансформаційних процесів функціонування бібліотек зокрема. Під впливом трансформацій діяльність наукових бібліотек, які забезпечують повний технологічний цикл аналітико-синтетичного опрацювання документів, формування консолідованих інформаційних ресурсів, надання бібліотечно-інформаційних послуг, вільний доступ до інформації та знань, а також забезпечення інформаційних обмінів, зокрема спрямованих й на інтеграцію до світових та європейських наукових ресурсів. Однак чинна нормативно-правова база та система стандартів бібліотечно-інформаційної галузі початку й середини другого десятиліття XXI ст. характеризувалася фрагментарністю, суперечливістю, неузгодженістю з міжнародними нормативними актами. Також важливу роль у контексті цієї проблематики мало теоретичне обґрунтування та розроблення методичних засад, які б сприяли актуалізації нормативно-методичної бази діяльності бібліотек, а також формуванню надійних умов для цивілізованого входження нашої держави у світове співтовариство та її інтеграції в європейські структури. У цьому зв'язку питання істотного оновлення нормативно-методичної бази бібліотечно-інформаційної діяльності відповідно до чинних міжнародних стандартів набуло неабиякої актуальності.

Комплекс питань, спрямованих на розроблення теоретико-методологічних засад та методичного інструментарію для імплементації міжнародних нормативних документів у діяльність наукових бібліотек; вироблення рекомендацій щодо оптимізації нормативно-правової бази з охорони інтелектуальної власності для наукових бібліотек відповідно до європейських та міжнародних стандартів вирішувалися в процесі виконання НДР за темою «Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів» (науковий керівник – О. М. Василенко,

²⁸ Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань: Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. М. Василенко, Т. І. Арсеєнко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Л. М. Дем'янюк, Т. В. Добко, О. Д. Довгань, Н. Я. Зайченко, Н. Ю. Каліберда, О. Г. Кириленко, О. З. Клименко, Т. М. Коваль, Л. А. Литвинова, Н. Ф. Самохіна, О. Г. Яковенко. Київ, 2016. 185 с.

канд. іст. наук, директор Інституту бібліотекознавства; термін виконання 2017–2019 рр.). Робота здійснювалася співробітниками Інституту бібліотекознавства та науковцями трьох відділів НБУВ (відділ комплексного бібліотечного обслуговування, відділ міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків, відділ комплексного формування бібліотечно-інформаційних ресурсів) відповідно до постанови Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України від 30.06.2016 р. у межах програми «Інтелектуальні інформаційні та інформаційно-аналітичні технології. Інтегровані системи баз даних та знань. Національні інформаційні ресурси».

Тут необхідно зазначити, що протягом попереднього періоду 2000-х років провідні науковці НБУВ, насамперед ІБ, неодноразово залучалися до підготовки, експертизи, вироблення пропозицій до законодавчих та нормативних документів з питань бібліотечної справи. Так, у розробленні проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (2006) брали безпосередню участь О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, О. В. Воскобойнікова-Гузєва. У складі робочих груп із підготовки експертних висновків окремих нормативних документів та розроблення пропозицій щодо внесення змін до них працювали у різні роки такі провідні спеціалісти ІБ НБУВ, як О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, А. А. Свобода, С. Г. Смузь, Г. І. Солоїденко, О. З. Клименко, Т. Л. Кулаковська, Н. І. Смаглова, Н. В. Стрішенець та ін. Так, у межах виконання НДР та за результатами проведення експертного аналізу, зокрема, на прохання УкрНДІССІ, УкрІНТЕІ, Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», а також актуалізації положень нормативних документів у контексті розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності було здійснено наступне:

✓ підготовлено пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (2008, 2012, 2015, 2018–2020);

✓ розроблено пропозиції до проектів міждержавних стандартів у галузі бібліотечно-інформаційної діяльності: ГОСТ 7.1-2003 «СИБИД. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления»; ГОСТ 7.50-2002 «СИБИД. Консервация документов»; ГОСТ 7.90-200 «СИБИД. Универсальная десятичная классификация. Структура, правила ведения и индексирования» (2003, 2004);

✓ здійснено експертизу проектів національних стандартів України, підготовлено пропозиції та зауваження до таких документів: ДСТУ 3582 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила» та ДСТУ 3814 «Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація

книг» (2006); на проєкт ДСТУ ГОСТ 7.20:201 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліотечна статистика» (2012); ДСТУ ISO 8459-1-4 «Інформація і документація. Довідник бібліографічних елементів даних ...» (частини 1-4) та ін.;

✓ розроблено стандарт ДСТУ-П ISO/TR 8393 : 2010 «Правила ISO щодо бібліографічного впорядкування. Приклади застосування принципів бібліографічного впорядкування на моделі правил». (ISO/TR 8393 : 1985, IDT) (2009; І. П. Антоненко та ін.).

Також на прохання Державного комітету статистики України здійснено експертизу інструкцій щодо заповнення форми державного статистичного спостереження 6-НК «Звіт про діяльність державних, публічних бібліотек...» та 80-а-рвк «Зведена звітність державних, публічних та інших бібліотек» (розробник Міністерство культури і мистецтв України) (у складі робочої групи працювали О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Г. І. Солоіденко, Т. Л. Кулаковська, Н. І. Смаглова).

Таким чином, виконавці наукового проєкту вже мали чималий досвід роботи з підготовки нормативних, законодавчих і методичних документів у сфері бібліотечної справи, тобто прямо чи опосередковано систематично брали участь у розвитку нормативно-методичної бази бібліотечно-інформаційної діяльності. Набутий досвід дозволив науковцям під час виконання НДР отримати *конкретні теоретичні та практичні результати*, зокрема ²⁹:

- визначено теоретичні і методичні аспекти розвитку нормативно-методичної бази бібліотечно-інформаційної діяльності та охорони інтелектуальної власності в НБ у контексті гармонізації з міжнародними нормативними документами, правовими актами та угодами (О. М. Василенко, О. Г. Кириленко); розкрито основні етапи стандартизації бібліотечної діяльності в Україні, з'ясовано стан упровадження міжнародних стандартів у бібліотечну практику (Г. І. Солоіденко, Н. В. Стрішенець); розглянуто сучасні аспекти нормативного забезпечення стандартизації у бібліотечній сфері України (О. Г. Яковенко), доведено необхідність оновлення механізму імплементації міжнародних стандартів у напрямках наукового, організаційного та методичного забезпечення ³⁰ (О. М. Василенко);

- за результатами аналізу запропоновано пропозиції щодо уточнення і визначення базових понять у контексті імплементації міжнародних стандартів

²⁹ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2019 р. Київ, 2020. 131 с.

³⁰ Василенко О. М. Імплементація міжнародних стандартів у діяльність бібліотек України: основні напрями і завдання. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 13–31.

з бібліотечної діяльності та охорони інтелектуальної власності в роботу бібліотек (зокрема, «інтелектуальна власність бібліотеки», «імплементация міжнародних стандартів», «знаннєве обслуговування» тощо) (О. З. Клименко);

- підготовлено і направлено до Міністерства культури України пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» в контексті нових національних стандартів України.

Враховуючи особливості впровадження та метод прийняття нових національних стандартів з бібліотечної діяльності в Україні, на сучасному етапі обґрунтовано і визначено стадії процесу імплементации міжнародних стандартів. Було аргументовано окреслено перелік міжнародних стандартів ISO, на основі яких доцільно розробити національні стандарти, умотивовано пріоритетність розроблення та поширення методичних рекомендацій до національних стандартів, прийнятих методом підтвердження міжнародних стандартів ISO, що забезпечить однакове розуміння термінів, понять та методик для отримання статистичних даних і визначення показників ефективності роботи бібліотек та оцінювання їхнього впливу; визначено стандарти, що потребують перегляду і підготовки нової редакції, скасування та прийняття нових національних стандартів; відповідні пропозиції направлено до технічного комітету стандартизації ТК 144 «Інформація і документація» (О. М. Василенко, Т. М. Коваль, О. Г. Яковенко, Л. М. Дем'янюк, І. В. Соколова, А. В. Венідиктова, Л. О. Туровська).

Проведений аналіз вітчизняних нормативно-правових актів у сфері права інтелектуальної власності засвідчив відсутність ефективного системного підходу до регулювання суспільних відносин в інтелектуальній сфері, що проявляється у дублюванні правових норм у різних нормативно-правових актах, нечіткості правової термінології, двоякому тлумаченні та наявності суперечностей між нормами законодавства; на основі досліджень теоретичних аспектів співвідношення інформації та об'єктів права інтелектуальної власності були визначені сучасні європейські тенденції в розвитку права інтелектуальної власності, визначена роль бібліотек у збиранні, зберіганні, використовуванні і поширенні інформації як об'єкта права інтелектуальної власності (О. Г. Кириленко, Л. А. Литвинова, М. І. Іванова, З. О. Пономаренко).

У напрямі розвитку каталогізації і розбудови інтегрованих ресурсів визначено важливі перспективи для подальшого дослідження в контексті розвитку вітчизняної каталогізації на базі RDA та семантичного вебу, що надасть змогу не тільки забезпечити точніший й релевантніший пошук по бібліотечних даних, але й взаємодіяти як всередині бібліотечних мереж, так і з даними інших установ культури – архівів, музеїв. Досліджено організаційні аспекти впровадження міжнародного бібліотечного стандарту за

рекомендаціями IFLA у провідних європейських країнах (Н. В. Стрішенець, Г. І. Безпала).

На основі сучасних підходів до формування показників індексації балансової вартості бібліотечного фонду як складової основних фондів розраховано коефіцієнти індексації з наведенням групи інвентарних або актових номерів примірників документів, до яких застосовуються конкретні коефіцієнти індексації; розроблено методичні рекомендації щодо застосування коефіцієнтів індексації при оформленні вилучення документів бібліотечного фонду з обліку; розроблено робочу таблицю коефіцієнтів індексації бібліотечного фонду із застосуванням коефіцієнтів індексації, затверджених постановами уряду. Відповідно до положень нових національних стандартів, гармонізованих із міжнародними стандартами ISO, підготовлено інструкцію «Облік документів фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»³¹, яка враховує усі види документів, що зберігаються в бібліотеці на усіх носіях інформації та надані у тимчасове користування за ліцензійною угодою в мережі інтернет (О. М. Василенко, Т. І. Клочок, Л. А. Пестрецова, О. І. Посметна, Л. М. Яременко).

Грунтуючись на положеннях міжнародних, європейських та вітчизняних нормативно-правових документів з питань захисту персональних даних та доступу до інформації, в НБУВ розроблено єдину фактографічну основу для запису до бібліотеки громадян України та інших держав (анкета для реєстрації користувачів НБУВ з обов'язковими та факультативними даними), узгоджено принципи роботи з персональними даними; оновлено технологію запису та методикку обліку користувачів в БД на платформі АБІС ІРБІС; розроблено Інструкцію про статистичний облік користувачів на пункті запису читачів та контролю відвідувань ВКБО НБУВ; Інструкцію щодо захисту та збереження персональних даних користувачів НБУВ (Т. М. Коваль, І. В. Шевченко, О. М. Лопата, Л. О. Туровська).

У контексті нормативно-методичного забезпечення, відповідно до основних завдань НДР, також розроблялися такі питання, як методи дослідження взаємодії бібліотек Національної академії наук України (О. Л. Сокур), сучасні стандарти безперервної освіти в бібліотечно-інформаційній сфері (О. Г. Яковенко), реєстри електронних колекцій бібліотек у системі міжнародної стандартизації (І. В. Соколова), організаційно-методичні аспекти діяльності пресслужби в реалізації комунікаційної стратегії наукової бібліотеки (Л. А. Поперечна, В. П. Здановська). Також виконавцями НДР у координації з іншими бібліотеками України³² з метою підготовки методичних

³¹ Інструкція з обліку фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / Т. І. Клочок та ін., наук. керівник і відп. ред. О. М. Василенко. Київ : НБУВ, 2019. 91 с.

видань було здійснено комплекс робіт із підготовки уніфікованого перекладу національних стандартів України, гармонізованих з міжнародними стандартами ISO та прийнятих методом підтвердження мовою оригіналу (тобто англійською)³³, які набрали чинності 01.09.2016 р., а саме: ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT) «Information and documentation – International library statistics. Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика»; ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) «Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек»; ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT) «Information and documentation – Library performance indicators. Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек» (О. Г. Яковенко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Дем'янюк, В. В. Верлока, А. В. Венідиктова). Результатом цієї роботи стала підготовка робочого перекладу вищезазначених стандартів ДСТУ ISO, низки наукових публікацій, науково-методичних видань та організаційно-інструктивних документів. У цих матеріалах розкрито особливості перекладу термінологічних дефініцій, розглянуто окремі положення міжнародних стандартів щодо організації статистики, визначення показників ефективності, методів оцінювання якості бібліотечно-інформаційних послуг, соціокультурних заходів, розкрито аспекти впливу бібліотек як на окремих осіб, так і на суспільство загалом, особливе значення надається впровадженню в практику роботи українських бібліотек норм, закріплених у міжнародних стандартах.

Всього за результатами виконання наукового проєкту було підготовлено і опубліковано 18 наукових, науково-методичних видань та бібліографічних показників, серед них 2 випуски наукового збірника – «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Розвиток нормативно-методичної бази бібліотечної та інформаційно-аналітичної діяльності» вип. 48; «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Науково-методичне забезпечення розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності» вип. 56; три збірники матеріалів Міжнародної наукової конференції: «Бібліотека. Наука. Комунікація...»; анотований бібліографічний показник «Стандарти з бібліотечної справи і суміжних галузей (чинні станом на 1.11.2019)» (укл. І. В. Соколова, 2019); «Новини на порталі наукової

³² Яковенко О. Г. Координація впровадження національних стандартів у галузі бібліотечно-інформаційної діяльності. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф., 3–5 жовт. 2017 р. Київ, 2017. С. 445–448.

³³ Дем'янюк Л. М. Впровадження міжнародного стандарту з бібліотечної статистики: термінологічний аспект. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 64–77.

бібліотеки: різновиди та особливості створення: методичний poradnik» (авт.-укл. В. П. Здановська, Л. А. Поперечна, 2017); «Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність: науково-методичний посібник» (авт.-укл. О. Г. Яковенко, А. В. Венідиктова, 2019); підготовлено три випуски щорічного аналітично-інформаційного огляду «Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України в ... році» (авт.-укл. Г. І. Солоіденко, О. Л. Сокур, О. В. Полякова) та інші. Також щомісячно випускався електронний інформаційно-аналітичний дайджест «Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері», представлений у відкритому доступі на порталі НБУВ. У межах виконання НДР було захищено кандидатську дисертацію «Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення» (О. Л. Сокур, 2019).

Зроблені в результаті виконання НДР висновки засвідчили, що процес імплементації міжнародних стандартів щодо бібліотечної діяльності в Україні на всіх стадіях його здійснення потребує оптимізації та подальшого розвитку у напрямі наукового, методичного та організаційного забезпечення. Успішна реалізація поставлених завдань з розвитку бібліотечної діяльності на основі міжнародних стандартів, оновлення термінології, поступове впровадження новітніх методик формування інтегрованих інформаційних е-ресурсів та е-сервісів, організації бібліотечної статистики та створення системи охорони об'єктів інтелектуальної власності в бібліотеках напряму пов'язані з консолідацією зусиль і поглибленням співпраці провідних бібліотек України та долученням до цього громадських професійних організацій, зокрема бібліотечних асоціацій. Важливою проблемою розвитку стандартизації бібліотечної діяльності, яка потребує узгодженого вирішення з керівними державними та відомчими органами, є фінансова підтримка цього важливого напрямку, що дозволить підвищити оперативність та якість підготовки нормативно-методичних документів, розвитку взаємодії на міжнародному рівні.

Загалом вирішення цих проблем та реалізація поставлених завдань із розвитку нормативно-методичної бази щодо бібліотечної діяльності на основі міжнародних стандартів дозволить підняти на якісно вищий рівень суспільної значимості роботу вітчизняних бібліотек, сприятиме забезпеченню процесів формування інтегрованого інформаційного мультиресурсу та обміну інформацією, активізації участі наукових бібліотек України у міжнародних та міжвідомчих інформаційних проєктах, прискорення їхньої інтеграції до світового бібліотечно-інформаційного співтовариства³⁴.

У процесі реалізації завдань проєкту було створено важливе підґрунтя нормативно-методичного забезпечення як практичної діяльності наукових

бібліотек, так і подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних комплексів в умовах цифровізації соціально-економічних процесів в Україні.

Наступним науковим проектом, взятим до виконання ІБ НБУВ, було визначено НДР за темою «Стратегічний розвиток та підвищення ефективності бібліотечної діяльності в умовах зміни наукової комунікації» (керівник О. М. Василенко). Це дослідження вирішує комплекс завдань, спрямованих на розробку теоретичних засад та науково-методичного інструментарію стратегічного розвитку наукової бібліотеки як бібліотечно-інформаційного комплексу в умовах зміни наукової комунікації. Серед них такі: дослідження сучасних моделей та стратегій розвитку діяльності великих наукових бібліотек; визначення та реалізація сучасної моделі наукової комунікації бібліотечно-інформаційного комплексу на основі новітніх технологій і телекомунікації; підвищення ефективності наукових видань у системі професійної комунікації; оновлення сервісно-орієнтованої моделі комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах зміни наукової комунікації; розроблення основних аспектів політики авторського права в умовах розвитку електронних комунікацій; визначення критеріїв та формування системи показників ефективності бібліотечної діяльності в умовах е-комунікації відповідно до стратегії розвитку та інші.

Швидкі темпи розвитку технологій зумовлюють активне поширення електронної комунікації в суспільстві. Однак на початку другого десятиліття у наукових сферах ще дискутувалося визначення саме поняття нової технологічної комунікації, як то «електронна комунікація», «комунікація в комп'ютерному середовищі», «інтернет-комунікація», «віртуальна комунікація», «комп'ютерно-опосередкована комунікація», «мережева комунікація»³⁵ тощо, але ж під його кінець відповідні норми визначення електронної комунікації та послуг електронної комунікації вже було закріплено в законодавчому полі України. Закон України «Про електронні комунікації» (набрав чинності 01.01.2022 р.) визначає правові та організаційні основи державної політики у сферах електронних комунікацій, а також права, обов'язки

³⁴ Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів : Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. Василенко, Т. Гранчак, Т. Коваль, О. Клименко, Г. Солоіденко, Н. Стрішинець, О. Яковенко, М. Іванова, А. Венідиктова, Н. Білінець. Київ, 2019. 221 с.

³⁵ Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко О. Г., Клименко О. З., Коваль Т. М., Литвинова Л. А., Лобузін К. В., Самохіна Н. Ф.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; від. ред. Василенко О. М., ; наук. ред. Клименко О. З. URL: <http://nbuv.gov.ua/images/nauk-mon/Informatsiino-komunikatsiinalnistnaukovykhbibliotekvumovakhrozvytku%20suspilstva.pdf>.

та відповідальність фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у відповідній діяльності або користуються електронними комунікаційними послугами ³⁶.

Ухвалення цього законодавчого акту значною мірою вплине як на поширення усіх видів послуг електронної комунікації, так і на поглиблення ходу інформатизації суспільно-економічних процесів, що загалом сприятиме оперативним інформаційним обмінам у науковому інформаційному просторі на вітчизняному та світовому рівнях, і відповідно розвитку соціально-комунікаційної функції наукової бібліотеки.

Бібліотекознавчі дослідження направлено, насамперед, на відтворення у наукових концепціях сучасного розвитку бібліотекознавства та бібліотечної справи, аналіз перетворення наукових бібліотек в умовах суспільних трансформацій, розвиток бібліотекознавства та бібліотечної справи України шляхом розроблення теорії та методології бібліотечної науки, впровадження в бібліотечну діяльність інноваційних форм і методів, спрямованих на підвищення ефективності та якості задоволення науково-інформаційних та культурно-освітніх вимог суспільства на основі розбудови вітчизняного інформаційного простору та упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в систему бібліотечно-інформаційного обслуговування, розвиток системи управління бібліотечно-інформаційними комплексами та бібліотечними мережами в умовах цифровізації суспільства.

Класифікуючи актуальні проєкти НБУВ, О. З. Клименко в своїх роботах відзначає їхнє теоретичне значення задля оптимальної модернізації бібліотечної справи в період реформування усіх сфер українського суспільства, підкреслюючи, що успішні та сучасні пілотні, основні та наступні бібліотечні проєкти НБУВ реалізуються з метою повного задоволення інформаційних потреб користувачів-науковців, популяризації української науки та її збереження, створення консолідованого науково-освітньо-культурного простору ³⁷.

Водночас треба зауважити, що, незважаючи на наявність важливих та актуальних теоретичних і методичних напрацювань, здійснених інститутами НБУВ у процесі реалізації науково-дослідних бібліотекознавчих проєктів, є недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури бібліотеки відповідно до рівня інформаційно-комунікаційних технологій вже реально функціонуючих у суспільстві, коли відбувається активна цифровізація в усіх сферах соціально-економічної діяльності. За таких умов важливою частиною є фінансування у

³⁶ Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 (набрав чинності 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20?find=1&text>

³⁷ Клименко О. З., Сокур О. Л. Бібліотечні проєкти національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 61. С. 272–287. URL: <https://doi.org/10.15407/np.61.272>.

межах відомчих проєктів бібліотекознавчих НДР техніко-технологічної та нормативно-методичної складових прикладних розробок, насамперед – придбання сучасних комп'ютерних програм, потужних комп'ютерів та іншого обладнання для апробації та подальшого упровадження науково-методичних і технологічних розробок, а також можливість впровадження потрібних стандартів у сфері бібліотечної справи.

Наприклад, рівень підготовки і представлення користувачам електронних тематичних виставок, надання е-послуг, створення корпоративних науково-інформаційних ресурсів тощо навіть у таких потужних бібліотечно-інформаційних комплексах України, як НБУВ, значно програє порівняно з національними бібліотеками Європи, з якою наша країна прагне до інтегрування у всіх сферах соціально-економічної діяльності. Йдеться не стільки про збільшення фінансування наукових досліджень, скільки про створення загальних умов для реалізації науково-прикладних розробок для створення інноваційної інфраструктури з метою розбудови національних інтегрованих інтелектуальних бібліотечних та забезпечення інформаційно-знансвих потреб громадян на основі безперешкодного доступу до національних і світових науково-інформаційних ресурсів, на чому власне й зосереджено бібліотекознавчі науково-дослідні проєкти.

У цьому зв'язку українська дослідниця О. В. Воскобойнікова-Гузєва, розглядаючи бібліотекознавство як складну інституціональну систему, об'єктивно відзначає уповільнення темпів матеріально-технічного забезпечення, відставання динаміки загального організаційно-структурного розвитку системи від потреб оптимізації зв'язків усіх суб'єктів системи, неспрацювання прямого зв'язку із науковими розробками та здобутками галузі щодо пріоритетних напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності, їх науково-практичним упровадженням, освітнім забезпеченням та подальшою підтримкою шляхом реалізації державних цільових програм тощо³⁸.

Висновки. Бібліотекознавчі фундаментальні та науково-прикладні дослідження НБУВ 2002–2020 рр. було спрямовано на розроблення теоретичних, методичних і прикладних засад розвитку наукових бібліотек, зокрема Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, та бібліотечної справи в Україні. У межах актуальних тем науково-дослідних робіт за відомчими програмами Національної академії наук України розроблено інформаційно-функціональну та інформаційно-комунікаційну моделі наукової

³⁸ Воскобойнікова-Гузєва О. *Методологія бібліотекознавчих досліджень: новітні підходи. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 7–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_42_3.

бібліотеки, поетапна реалізація яких дозволила утвердитися науковій бібліотеці як складнику системи наукових комунікацій в умовах розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань. Синергетика бібліотекознавчих досліджень спрямована на трансформацію професійно-діяльнісного середовища наукової бібліотеки, насамперед на розвиток наукової комунікації на основі одночасної розбудови інтелектуальних інформаційних ресурсів, комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування, поглиблення взаємодії з бібліотечно-інформаційними установами та закладами освіти, реальними і потенційними користувачами. Дослідження різноаспектних питань у контексті еволюції бібліотеки як суб'єкта наукової комунікації у поєднанні з новітніми технологіями зумовили виокремлення такого процесно-функціонального напрямку бібліотеки як інформаційно-комунікаційна діяльність, яка вирізняється значною кількістю структурних зв'язків, багаторівневістю, нелінійністю, урізноманітненням, розгалуженістю форм і засобів взаємодії, взаємозв'язками і взаємодоповнюваністю електронних ресурсів традиційними; розвитку нормативно-методичної бази бібліотечно-інформаційної діяльності, її постійною актуалізацією; кооперативністю; збільшенням дистанційних бібліотечних сервісів і послуг, які створюють умови для розвитку наукової комунікації в електронному середовищі та інтеграції досвітового науково-інформаційного простору.

Василенко О. М.

1.2. Видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах трансформації наукових комунікацій (2002–2020)

У розвитку сучасного суспільства важливу роль відіграє наукова інформація, отримана в результаті наукового пізнання, яка поширюється в часі та просторі певними каналами, засобами, методами. Особливе місце в цій системі належить науковій комунікації як сукупності процесів представлення, передачі та отримання наукової інформації в суспільстві, що становить основний механізм існування та розвитку науки. Важливе значення мають форми організації та засоби наукової комунікації, серед яких документальні джерела – наукова періодика, монографії, збірники наукових праць, матеріали конференцій, наукова, науково-технічна та інформаційна документація; електронні засоби передачі та отримання наукової інформації, зокрема електронні журнали, вебсайти наукових установ; спеціально створені

структури для генерації, оброблення і поширення наукового знання, серед яких науково-дослідні установи, видавництва, інформаційні центри, архіви, наукові бібліотеки. Саме бібліотеки виконують функції забезпечення ефективної комунікації в науці та збереження наукової спадщини. В цьому виявляються їх фундаментальні властивості як одного з елементів системи наукової комунікації – продукування, накопичення, збереження наукової інформації і знань та їх поширення, а також зміцнення зв'язків науки і суспільства.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського має унікальний досвід розвитку функцій національної й одночасно академічної наукової бібліотеки і науково-дослідного інституту НАН України; комплексного характеру роботи, що характеризується поєднанням теоретичних досліджень у галузі бібліотекознавства, книгознавства, бібліографознавства, архівознавства та документознавства, біографістики, соціальних комунікацій, інформології та бібліометрії з прикладною і, зокрема, видавничою діяльністю, яка є важливою складовою створення та поширення нових знань. Сьогодні НБУВ є суб'єктом видавничої справи та інформаційного простору і одночасно видавцем, виготовлювачем та розповсюджувачем видавничої продукції, учасником нової видавничої комунікації в умовах цифрового середовища.

Тенденції, напрями та перспективи розвитку видавничої діяльності в умовах трансформації наукових комунікацій як важливого складника науково-дослідної роботи НБУВ розглядалися в низці наукових публікацій учених та фахівців бібліотеки. Зокрема, аналітичний огляд видань НБУВ за 2010–2015 рр., їх характеристику за видами та тематикою містять публікації О. В. Воскобойнікової-Гузевої та Г. І. Ковальчук³⁹. Л. А. Дубровіною та О. М. Гальченко опубліковано огляд діяльності та публікацій в галузі кодикографічних, палеографічних та археографічних досліджень Інституту рукопису НБУВ⁴⁰. Створенню окремих нових видів видавничої продукції у

³⁹ Воскобойнікова-Гузева О. В., Ковальчук Г. І. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: основні напрями останнього п'ятиріччя [2010–2015]. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2015. Вип. 11. С. 120–133; Воскобойнікова-Гузева Е. В. Факторы и тенденции развития научных изданий в электронной среде. *Книжная культура: Опыт прошлого и проблемы современности : к 280-летию академического книгоиздательства в России* : материалы междунар. науч. конф. (Москва, 18–19 дек. 2008 г.). Москва : Наука, 2008. С. 87–90.

⁴⁰ Дубровіна Л. А. Кодикологічні, кодикографічні, палеографічні та археографічні дослідження Інституту рукопису НБУВ: бібліографічний огляд (1988–2003 рр.). *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: до 10-річчя заснування відділу спеціальних іст. дисциплін Ін-ту історії України НАН України* : зб. наук. пр. : у 2 ч. / НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2004. Ч. 2. С. 44–64.

Бібліотеці присвячено роботи Л. А. Дубровіної⁴¹. Висвітлено питання щодо формування окремих довідкових видань нового покоління як виду науково-інформаційної продукції, зокрема архівних і бібліотечних путівників, які створено науковцями та фахівцями НБУВ у результаті ґрунтовної науково-дослідної роботи з фондами⁴².

Наукову та видавничу діяльність НБУВ 2000-х років висвітлено О. С. Онищенком, В. Г. Попроцькою, Т. Л. Кулаковською⁴³.

У 2019 р. вийшли фундаментальні колективні монографії, присвячені історії НБУВ у період незалежності, в яких розкривалася історія бібліотеки, формування й розвиток її наукових напрямів, охарактеризовано видавничу діяльність та систему наукових видань як форму оприлюднення результатів фундаментальних і прикладних досліджень, що демонстрували значні здобутки й розвиток нових наукових напрямів, зокрема в електронному середовищі. У підготовці цих видань брав участь великий колектив учених. Період відродження бібліотеки як національної, формування науково-дослідної діяльності НБУВ у перше десятиріччя незалежності України та наукова продукція розглядалися в колективній монографії «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)»⁴⁴. Серед авторів, які висвітлювали науково-дослідну роботу та відповідні видання й ресурси в цій монографії: О. С. Онищенко, В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий, Т. В. Добко, Г. І. Ковальчук, К. В. Лобузїна.

⁴¹ Дубровіна Л. А. Кодикологические исследования рукописных книг в Национальной библиотеке Украины В. И. Вернадского в 1991–2008 гг. *Научная книга*. Международный научно-практический журнал. Москва, 2012. № 1: Спец. вып. С. 63–66.

⁴² Дубровіна Л. А. Нове покоління бібліотечних довідників: путівник з історико-культурних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : матеріали III Міжнар. наук. конф., Київ 16–18 трав. 2006 р. / М-во освіти і науки України, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв [та ін.]. Київ, 2006. С. 194–195.

⁴³ Онищенко О., Попроцька В. Основні підсумки наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2000. № 2. С. 6–15; 2001. № 2. С. 3–14; 2002. № 3. С. 3–15; Кулаковська Т. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: стан та перспективи. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали наук.-практ. конф., Львів, 12 листопада 2009 р. Львів, 2009. С. 27–36; Кулаковская Т. *Научно-исследовательские и издательские проекты Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского*. Научная книга и проблемы книжной культуры на пространстве СНГ – 2012 : материалы Междунар. науч. конф. (Москва, 25–26 октября 2012 г.). Москва : Наука, 2012. С. 91–95.

⁴⁴ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : [монографія] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горовий [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 436 с.

О. П. Степченко, Л. М. Яременко, О. М. Василенко, Л. В. Муха, Л. А. Литвинова, Г. І. Солоїденко та інші. Заснування фахових періодичних видань та спеціальних журналів у НБУВ розглядалося у монографії Н. М. Зубковою, Т. П. Дубас, Н. М. Маслаковою, Н. І. Любовець. У підготовці монографії «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018)» (2019) брали участь доктори і кандидати наук – співробітники інформаційно-аналітичних підрозділів НБУВ – Служби інформаційно-аналітичного забезпечення, Національної юридичної бібліотеки, Фонду президентів України, зокрема: В. М. Горовий, М. Б. Закіров, О. П. Желай, Л. Й. Костенко, Ю. М. Половинчак, С. В. Полтавець, В. В. Струнгар, Л. А. Чуприна та інші ⁴⁵.

У виданні «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–2018» (відп. ред. Л. А. Дубровіна. 2018) розглянуто діяльність Інституту та представлено бібліографію видань та його співробітників.

Результати комплексного дослідження науково-видавничої діяльності НБУВ за 1991–2019 рр. відображено в дисертації Т. П. Дубас на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій (доктора філософії) за спеціальністю 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство», захищений у 2020 р. ⁴⁶, та у низці наукових статей дисертантки ⁴⁷. Зокрема, здійснено аналіз науково-видавничої діяльності як складника наукової роботи НБУВ; досліджено формування, розвиток і функціонування науково-видавничої продукції бібліотеки як системи, спрямованої на реалізацію результатів науково-дослідної, науково-інформаційної та інформаційно-аналітичної її діяльності. Узагальнено тенденції,

⁴⁵ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : монографія / В. М. Горовий, В. В. Струнгар, М. Б. Закіров та ін. Київ, 2019. 344 с.

⁴⁶ Дубас Т. П. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Тетяна Петрівна Дубас ; Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2020. 19 с.

⁴⁷ Дубас Т. Видавнича діяльність як важлива складова науково-дослідної роботи НБУВ (2005–2010). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 32. С. 377–384; Дубас Т. Видавнича діяльність НБУВ як сфера наукового знання і практичної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 35. С. 327–332; Дубас Т. Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів та жанрів видавничої продукції (1991–2019). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2020. Вип. 58. С. 377–393; Дубас Т. Розвиток видавничої діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах цифрового середовища. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 36. С. 452–460.

напрями науково-видавничої роботи, визначено специфічні особливості видань, створення інтегрованих ресурсів науково-видавничої та інформаційно-аналітичної продукції; досліджено особливості редакційно-видавничої політики в умовах формування мережевого інформаційного простору. Т. П. Дубас вважає, що науково-видавнича діяльність НБУВ включає формування, розвиток і функціонування науково-видавничої продукції як системи, спрямованої на реалізацію результатів наукових досліджень бібліотеки, залучення до наукового та суспільного обігу нового знання у вигляді видавничої продукції, її зв'язок із розвитком суспільства, особливості формування видавничої продукції та бібліотечно-інформаційних ресурсів. У системі функціонують науково-дослідні підрозділи бібліотеки працюють провідні спеціалісти, які продукують видання та формують ресурси, а також до системи входять типи й види видань. Складники системи об'єднані функціями потужної наукової бібліотеки як окремого соціального інституту в інформаційному суспільстві. Їхня структура, функції та взаємозв'язок, участь у наукових та інформаційно-аналітичних комунікаціях створює цілісність науково-видавничої діяльності⁴⁸.

Таким чином, науково-видавнича діяльність НБУВ упродовж 2002–2020 рр. відображала її завдання та функції як національної та наукової установи, була організована відповідно до напрямів науково-дослідної роботи та статутних завдань. На всіх етапах виконання наукових проєктів – від визначення тематики відповідно до наукових напрямів НБУВ, виконання досліджень, оприлюднення і публікації результатів – науковці та бібліотечні фахівці були виконавцями НДР, авторами значних за обсягами фундаментальних багатотомних праць, монографічних досліджень, збірників документів та наукових праць, науково-бібліографічних, довідково-енциклопедичних, науково-методичних видань, брали безпосередню участь у науковій підготовці їх до друку на поліграфічній базі бібліотеки.

Одним з основних джерел інформації про видавничу діяльність є відповідний розділ офіційного сайту НБУВ – «Видавнича діяльність»⁴⁹ та сайт «Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ», де представлено наукову діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотеки: Служби

⁴⁸ Дубас Т. Видавнича продукція НБУВ на сучасному етапі: проблеми, перспективи. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2013. С. 141–143.

⁴⁹ Видавнича діяльність : розділ офіційного сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua/scientific_publishing.

інформаційно-аналітичного забезпечення, Національної юридичної бібліотеки, Фонду президентів України та їхні видавничі проєкти – інформаційно-аналітичні та оглядово-прогностичні видання, монографії, випуски збірників наукових праць тощо⁵⁰. На порталі НБУВ представлено інформацію: про нові наукові видання (схвалені до друку Вченою радою бібліотеки); нещодавно опубліковані видання (монографії, наукові каталоги та довідники, збірники наукових праць, науково-методичні тощо) з відсилкою до їхніх електронних версій та проведених презентацій наукових видань НБУВ; щорічні анотовані звіти про тематичну спрямованість, обсяги та зміст видавничої діяльності бібліотеки (з 1999 р.); основні відомості про наукові журнали та періодичні видання з покликанням на електронний архів випусків; електронний архів науково-довідкових видань, матеріали якого згруповано за двома ознаками: найменуванням структурного підрозділу або за видом видання (монографії; путівники, довідники; каталоги, бібліографічні покажчики; збірники архівних документів та археографічні посібники; науково-методичні посібники), передбачено також пошук по всьому масиву електронних, у т. ч. оцифрованих видань; БД публікацій співробітників НБУВ із бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, книгознавства та соціальних комунікацій; статистичні дані про обсяги видавничої діяльності НБУВ (з 2002 р.)⁵¹.

Зазначимо, що науково-організаційне забезпечення розвитку видавничої діяльності в наукових установах НАН України, зокрема й у НБУВ, та її координацію здійснювала Науково-видавнича рада НАН України. Було організовано роботу видавничих ділянок академічних установ та наукових бібліотек, розвивалася нормативна база, засади, принципи, завдання й форми видавничої діяльності в епоху електронних технологій та свободи поширення друкованої наукової продукції тощо. Установам, у тому числі й НБУВ, було надано дозвіл на видання монографій, збірників і матеріалів конференцій поза академічним видавництвом «Наукова думка» та іншими офіційними видавництвами без будь-яких обмежень за рішеннями вчених рад установ. Зауважимо, що понад 90% наукових видань за 2002–2020 рр., які містять результати фундаментальних та прикладних досліджень, надруковано на поліграфічній базі НБУВ у Науково-видавничому центрі бібліотеки (керівник О. Є. Копоть). Щорічно зростають кількість назв та обсяг надрукованої наукової продукції. Таким чином, відповідно до чинного законодавства, виступаючи суб'єктом видавничої справи, НБУВ стала одночасно видавцем,

⁵⁰ Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ : вебсайт. URL: <http://nbuviap.gov.ua/>

⁵¹ Видавнича діяльність : розділ офіційного сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua/scientific_publishing.

виготовлювачем та розповсюджувачем видавничої продукції. Науково-організаційна діяльність НАН України у галузі видавничої справи характеризується постійним пошуком нових методів та технологій з урахуванням розвитку інформаційного суспільства, сприяє, зокрема, розширенню присутності наукової продукції академічних установ і НБУВ як науково-дослідного інституту, у тому числі електронної, у соціальних мережах, розвитку нових форм видавничої діяльності⁵².

У координації з Науково-видавничою радою працює створена наприкінці 1990-х років Редакційно-видавнича рада як дорадчий колегіальний орган при Вченій раді НБУВ. Склад РВР репрезентовано провідними вченими бібліотеки, які відповідають за розвиток наукових напрямів та підготовку наукових праць. Такий склад забезпечує кваліфіковане проведення експертизи за всіма напрямками діяльності НБУВ та її наукової продукції, сприяє підвищенню якості видавничої продукції, надання необхідної консультаційної допомоги. Роботу Ради регламентує відповідне Положення, а видання наукової продукції НБУВ – «Положення про порядок друкування, обліку та розповсюдження видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», яке періодично оновлюється.

Одним із нових і плідних напрямів видавничої діяльності, з огляду на рекомендації Науково-видавничої ради НАН України установам розвивати наукову періодику, стало створення власних наукових журналів та збірників наукових праць, активне залучення до співпраці в них учених академічних установ. Особлива увага до заснування академічними установами періодичних видань була викликана тим, що вони є загальноприйнятною формою представлення науковій спільноті результатів досліджень учених, оскільки опублікування статей в періодичних виданнях – більш оперативне і масове, ніж публікація, наприклад, монографій. Монографія як вид наукової праці та окремого видання є вже систематизацією поглибленого дослідження наукової проблеми або теми, де вже підбивається підсумок певних результатів та узагальнюється науковий доробок.

У НБУВ було започатковано і триває видання низки періодичних фахових видань, серед яких: науково-теоретичний і практичний журнал «Бібліотечний вісник» (з 1993 р.), «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (з 1998 р.), «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та

⁵² Дубас Т., Кулаковська Т., Вакаренко О. Науково-організаційне забезпечення видавничої діяльності в НАН України (1993–2019): нові тенденції. // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 57. С. 242–258. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003757>.

бібліотечних фондів» (з 1993 р.), «Українська біографістика» (з 1996 р.), міжнародний науковий збірник «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» (з 2000 р.). Питання формування та розвитку комплексу фахових періодичних та інформаційно-аналітичних видань НБУВ у 1991–2002 рр. висвітлено у вже згадуваних колективних монографіях «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)» та «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018)».

Варто наголосити, що специфіка структури, функцій, наукових напрямів роботи НБУВ як національної бібліотеки та наукового інституту сприяла і розгортанню діяльності Науково-видавничого центру, і одночасно формуванню редакційно-видавничих груп у наукових підрозділах, які започаткували фахові періодичні видання та створювали наукову продукцію з урахуванням своїх наукових напрямів і завдань. Так, Інститут бібліотекознавства взяв на себе підготовку збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук, яку від часу заснування у 1996 р. до 2018 р. очолював генеральний директор НБУВ академік НАН України О. С. Онищенко. Інститут долучився також до підготовки окремих тематичних випусків «Наукових праць Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Провідні вчені Інституту працюють в редколегіях вищезазначених видань та журналу «Бібліотечний вісник». Інститут рукопису взяв на себе підготовку збірника наукових праць «Рукописна та книжкова спадщини», СІАЗ – інформаційно-аналітичних видань і окремих випусків «Наукових праць Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Періодичні фахові видання НБУВ започаткували і успішно розвивають нові напрями української науки, підтримують наукові школи, сприяють підготовці та згуртуванню великої кількості вчених, а також стали лідерами наукової та видавничої діяльності серед наукових бібліотек України.

Зазначимо, що повноцінне представлення в електронному середовищі видавничої продукції наукових установ НАН України, зокрема й періодичних фахових видань НБУВ в умовах сучасного рівня впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій потребувало створення уніфікованих вебресурсів усіх наукових періодичних видань, застосування для статей у наукових періодичних виданнях цифрових ідентифікаторів об'єктів (DOI), суттєвого збільшення видань англійською мовою, регулювання охорони авторського права на видавничу продукцію в електронному середовищі⁵³.

Це сприяло б розширенню академічного сегмента наукової літератури в електронному середовищі, зростанню престижу роботи науковця і української науки, дозволило б оперативно аналізувати і оцінювати діяльність наукових установ Академії, роботу її вчених та наукових шкіл, сприяло б також співпраці учених НАН України з вищою школою, урядовими структурами, зарубіжними науковими організаціями та установами. У цьому напрямі НБУВ відповідно до окреслених завдань, починаючи з 2015 р., на основі розроблених Видавничим домом «Академперіодика» НАН України «Основних вимоги до веб-ресурсу наукового періодичного видання Національної академії наук України»⁵⁴ було розроблено та розміщено на офіційному сайті методичні матеріали щодо міжнародних вимог до представлення наукових публікацій фахових видань Бібліотеки (К. В. Лобузін) та підготовки сайтів наукових періодичних видань НБУВ до реєстрації в міжнародних базах даних (К. В. Лобузін, Л. Г. Кудименко; 2018).

Варто зазначити, що на сайтах видань НБУВ також висвітлено тематичну спрямованість видання. Так, у журналі «Бібліотечний вісник»⁵⁵ публікуються дослідження з бібліотекознавчої тематики (загальні проблеми бібліотекознавства; бібліотеки і суспільство; бібліотечні інформаційні технології; сучасна бібліотека в електронному середовищі, у системі соціальних комунікацій; наукова, науково-методична та міжнародна діяльність бібліотек і бібліотечних об'єднань; робота бібліотечних мереж України; проблеми вдосконалення каталогізації у наукових бібліотеках; бібліотечне та науково-інформаційне обслуговування; дослідження і збереження фондів; створення Державного реєстру національного культурного надбання; досвід формування бібліотечно-архівних колекцій; бібліотечна професія та освіта; бібліотечна термінологія; історія бібліотечної справи і бібліотек; питання читачезнавства; бібліотеки за рубежом; міжнародний книгообмін тощо). Висвітлюються також проблеми бібліографознавства; національної бібліографії; бібліографічна діяльність бібліотек; питання біобібліографії та біографістики. Значна увага приділяється питанням книгознавства, історії

⁵³ Вакаренко О. Г. Концептуальні засади формування сегмента видавничої продукції НАН України в електронному середовищі. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 10. Київ : Академперіодика, 2014. С. 5–10. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/122985>.

⁵⁴ Основні вимоги до веб-ресурсу наукового періодичного видання НАН України. URL: http://akademperiodyka.org.ua/sites/default/files/Site-VYMOGY_0.pdf; Вакаренко О. Г. Академічні періодичні видання: сучасний формат. *Вісник НАН України*. 2015. № 4. С. 114–118.

⁵⁵ Сайт науково-практичного та теоретичного журналу «Бібліотечний вісник»: <http://bv.nbuv.gov.ua/uk/>.

книги, вивченню книжкової та рукописної спадщини, дослідженню фондів бібліотек, історії видавничої справи та ін. Багато публікацій у «Бібліотечному віснику» є результатом досліджень питань, спільних як для бібліотечних фахівців, так і суміжних галузей: дослідження фондів архівів і бібліотек, збереження фондів пам'яток культури, питання державної реєстрації документальних пам'яток (книжкової та архівної спадщини України), джерелознавчі студії тощо. Видаються тематичні номери.

За рішенням Президії НАН України англomовні анотації наукових статей, опублікованих у 17 академічних журналах соціогуманітарного профілю, зокрема й у «Бібліотечному віснику», представлено в електронному журналі CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities – «Центральноєвропейський журнал суспільних і гуманітарних наук»), заснованому академіями наук країн Вишеградської четвірки (Польщі, Словаччини, Чехії, Угорщини) з метою забезпечення відкритого доступу до результатів наукових досліджень і наукових публікацій національними мовами.

Редакційну колегію «Бібліотечного вісника» від часу заснування до 2014 р. очолював академік НАН України О. С. Онищенко, у 2014–2019 рр. – член-кореспондент НАН України В. І. Попик, з 2020 р. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор Т. Ю. Гранчак. З 2002 по 2020 рр. вийшло 114 номерів журналу загальним обсягом 689,08 обл.-вид. арк.

Збірник наукових статей «*Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*»⁵⁶ започатковано 1998 р. НБУВ та Асоціацією бібліотек України до 80-річчя Бібліотеки. Редакційну колегію від часу заснування до 2014 р. очолював академік НАН України О. С. Онищенко, у 2015–2019 рр. – член-кореспондент НАН України В. І. Попик, у 2019 р. – доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник Т. В. Добко, з 2020 р. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка» Н. Е. Кунанець. Видання виходить українською, російською та англійською мовами.

Збірник висвітлює роль бібліотек як сучасних інформаційно-комунікаційних центрів у розвитку науки, культури, соціальних комунікацій; розвиток діяльності бібліотечних структур, спрямованої на забезпечення інформаційного супроводу процесу суспільних трансформацій та просування на інформаційний ринок бібліотечного інформаційно-аналітичного продукту; особливості продукування наукової інформації; особливості функціонування

⁵⁶ Сайт збірника наукових статей «*Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*»: <http://np.nbu.gov.ua/>.

соціальних інформаційних комунікацій у контексті розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації; питання формування й безпеки національного інформаційного простору та участі бібліотек у цьому процесі; актуальні питання оптимізації та підвищення ефективності бібліотек в умовах поширення електронних технологій, напрацювання інноваційних методик використання інформаційних ресурсів; специфіку і нові можливості комунікації бібліотек, пов'язані з використанням інструментарію соціальних медіа та ін. Виходять тематичні випуски праць, зокрема присвячені окремим напрямам бібліотекознавчих досліджень та бібліотечно-інформаційної діяльності, серед яких: вип. 17 «Інноваційні технології збереження документальних фондів: запобігання надзвичайній ситуації у бібліотеці, шляхи її подолання» (2007); вип. 20 «Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки» (2008); вип. 29. «Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки» (2011); вип. 33 «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття» (2012); вип. 38 «Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки» (2013); вип. 43 «Бібліотека в структурі сучасних інформаційних комунікацій» (2016); вип. 45 «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складник формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2017); вип. 48 «Інформаційно-комунікаційні трансформації і бібліотечно-інформаційна діяльність» (2017); вип. 55 «Наукова бібліотека: трансформаційні виклики в умовах розвитку цифрових технологій» (2019); вип. 57 «Бібліотечно-інформаційні центри в структурі національних соціальних комунікацій» (2020); вип. 58 «Бібліотеки в системі стратегічних комунікацій: міжнародний аспект» (2020).

Наказом МОН України від 24.09.2020 р. № 1188 збірник включено до Реєстру наукових фахових видань України як видання категорії «Б» в галузі історичних наук та соціальних комунікацій зі спеціальностей 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа і 032 – Історія та археологія. «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» індексуються в міжнародних базах даних: Research Bible, Scientific Indexing Services (SIS), CiteFactor, BASE, Open Access Infrastructure for Research in Europe, Integrational Institute of Organized Research (I2OR), Index Copernicus⁵⁷.

Авторами публікацій вищезазначених періодичних видань є науковці та фахівці НБУВ, інших бібліотек, інформаційних центрів, наукових установ України та зарубіжних країн, викладачі, докторанти, аспіранти, студенти закладів вищої освіти. Видання орієнтовані на широке коло працівників

⁵⁷ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2020 р. Київ, 2021. С. 62–86.

бібліотечно-інформаційної галузі, науковців і практиків у сфері соціальних комунікацій та інформаційно-комунікаційних технологій. За 2002–2020 рр. на поліграфічній базі Бібліотеки надруковано випуски 9–60 збірника.

Збірник наукових праць *«Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів»*⁵⁸ засновано 1993 р., він розрахований на фахівців у галузі книгознавства, кодикології, археографії, архівознавства, джерелознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, соціальних комунікацій тощо. У збірнику висвітлюються різні аспекти вивчення історії та побутування рукописної книги, стародруків, спеціалізованих бібліотечних та архівних фондів з метою реконструкції історії книжної культури України та світу; репрезентуються наукові дослідження зі спеціальних історичних дисциплін (книжкового джерелознавства, кодикології та кодикографії, філігранології, палеографії, текстології, маргіналістики та ін.); представлені публікації документів, науково-довідкові та науково-інформаційні матеріали (огляди складу та змісту фондів, археографічні та бібліографічні описи, покажчики, повідомлення, рецензії), статті з проблем зберігання, реставрації та консервації рукописних і книжкових фондів, а також із питань створення автоматизованих технологій описування рукописних і друкованих документів, використання інформаційно-пошукових систем у бібліотечній та архівній справі тощо. Репрезентовано і зарубіжний досвід.

Теоретичний та науково-методичний рівень збірника забезпечується дослідженнями відомої в Україні та поза її межами наукової школи з кодикології та археографії, започаткованої у першій половині 1990-х років доктором історичних наук, членом-кореспондентом НАН України Л. А. Дубровіною, а також науковими студіями наукових шкіл у галузі книгознавства, бібліотекознавства, біографістики, національної бібліографії, сформованих у НБУВ.

У різні роки до складу редколегії входили провідні вчені у галузі книгознавства, археографії, джерелознавства: Л. Дубровіна, Г. Боряк, Т. Ківшар, Г. Ковальчук, С. Кулешов, В. Омельчук, О. Онищенко, П. Сохань, Г. Юхимець, Н. Шип та інші; іноземні науковці та фахівці з Польщі, Литви, Франції та Великої Британії. Головним редактором збірника від часу заснування по 2018 р. була член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна, з 2019 р. – доктор історичних наук, професор Л. І. Буряк. Упродовж 2002–2020 рр. вийшли випуски 7–26.

⁵⁸ Сайт збірника: <http://rksu.nbu.gov.ua/uk/archive>.

У 2020 р. збірник наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» увійшов у реєстр наукових фахових видань України (Категорія А) та почав індексуватися в міжнародній наукометричній базі даних Web of Science Emerging Sources Citation Index (ESCI), а також у міжнародних базах даних: Directory of Open Access Journals (DOAJ), Academic Research Index (ResearchBib), Index Copernicus, Scientific Indexing Services (SIS).

Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1996 р. засновано збірник наукових праць «Українська біографістика = *Biographistica Ukrainica*»⁵⁹. Видання присвячено теоретичним та методичним засадам вітчизняної біографістики як спеціальної історичної дисципліни, проблемам, тенденціям і перспективам розвитку вітчизняної та світової біографіки і біобібліографії. Розглядаються питання історії та теорії української біографіки, термінології біографічних студій, апробовуються сучасні моделі біографічних реконструкцій, досліджуються форми і жанри історико-біографічного дискурсу, друкуються проблемно-тематичні матеріали маловідомих або таких, чия роль недостатньо або упереджено висвітлена, діячів української історії, науки та культури, наукові розвідки, присвячені біографіям неординарних постатей. Одним із пріоритетних завдань є вивчення методологічних засад та узагальнення практичного досвіду роботи зі створення електронних біобібліографічних ресурсів, у тому числі – забезпечення реалізації проєкту Інституту біографічних досліджень НБУВ із формування масштабного електронного науково-інформаційного ресурсу – «Український національний біографічний архів». Серед авторів збірника – українські та зарубіжні вчені: Г. А. Александрова, О. В. Бугаєва, М. М. Будзар, Л. І. Буряк, І. Б. Гирич, І. В. Голубович, К. Грисінська-Ярмула (Польща), С. О. Єкельчик (Канада), Л. О. Зашкільняк, С. Г. Іваницька, Т. І. Ківшар (Канада), С. С. Кіраль, Н. І. Любовець, С. М. Ляшко, Т. Мареш (Польща), Н. П. Марченко, О. Є. Музичко, В. І. Попик, С. І. Посохов, В. В. Томозов, О. М. Яценко та інші.

Наказом МОН України від 24.09.2020 р. № 1188 збірник включено до Реєстру наукових фахових видань України як видання категорії «Б» у галузі історичних наук та соціальних комунікацій зі спеціальностей 029 – Інформаційна, бібліотечна та архівна справа і 032 – Історія та археологія. На сьогодні вийшло 19 випусків збірника.

«Українська біографістика = *Biographistica Ukrainica*» у 2020 р. увійшла в реєстр наукових фахових видань України (Категорія Б) та індексується

⁵⁹ Сайт збірника: <http://ub.nbu.gov.ua/uk/editorial>.

в міжнародних базах даних: Research Bible, Scientific Indexing Services (SIS), CiteFactor, BASE, Open Access Infrastructure for Research in Europe, Integrational Institute of Organized Research (I2OR), Index Copernicus⁶⁰.

Фаховим науковим періодичним виданням НБУВ є також міжнародний науково-практичний і теоретичний збірник *«Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития»*⁶¹. Збірник засновано 2000 р. у НБУВ, яка була базовою організацією Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук (МАН), з метою розвитку ділового партнерства, зміцнення професійних контактів, взаємодії в питаннях формування, інтеграції і взаємовикористання інформаційних ресурсів, формування єдиного науково-інформаційного простору розвитку науки. З 2003 по 2020 рр. вийшли випуски 2–18 збірника. Міжнародну редакційну раду очолює голова Ради директорів академік НАН України О. С. Онищенко.

Фахові наукові періодичні видання НБУВ представлено в інформаційному ресурсі «Наукова періодика України».

НБУВ спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України з 1999 р. реалізує загальноукраїнський проєкт – видання Українського реферативного журналу «Джерело» (головний редактор академік НАН України В. В. Петров, заступник головного редактора академік НАН України О. С. Онищенко). Це періодичне науково-інформаційне видання призначене для оперативного відображення змісту опублікованих в Україні наукових видань із природничих, технічних, медичних, суспільних і гуманітарних дисциплін і виходить шість разів на рік чотирма серіями (з 2004 р.): серія 1 «Природничі науки»; серія 2 «Техніка. Промисловість. Сільське господарство»; серія 3 «Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво»; серія 4 «Медицина. Медичні науки», з 2001 р. – 6 разів на рік (загалом серійних випусків – 24 номери за рік, їхній сумарний обсяг – близько 900 обл.-вид. арк., наклад – 1100 пр.). УРЖ створюється на засадах корпоративного співробітництва ІПРІ НАН України та НБУВ з науково-дослідними установами НАН України, ЗВО, редакціями наукових часописів та видавництв, науковими галузевими бібліотеками, серед яких: Національна наукова медична бібліотека України, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського та ін. На сучасному етапі в УРЖ щорічно відображається близько 40 тис. наукових документів, що вийшли друком

⁶⁰ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2020 р. Київ, 2021. С. 62–86.

⁶¹ Сайт збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития»: <http://maan.nbuv.gov.ua/uk/>.

в Україні або за її межами (якщо авторами є вітчизняні вчені або ці публікації присвячені Україні). УРЖ слугує для інформаційного забезпечення наукових досліджень, інформування про результати наукової діяльності та найновіші розробки вітчизняних учених з усіх галузей знання, є важливим джерелом у системі довідково-бібліографічного обслуговування різних категорій читачів і має попит серед науковців, фахівців, студентів. УРЖ визнаний Атестаційною колегією МОН України головним науковим реферативним журналом держави ⁶².

Результати фундаментальних та прикладних досліджень НБУВ за такими основними напрямками, як: теоретичні, методичні та інформаційно-технологічні проблеми управління знаннями у бібліотеках і формування фондів та бібліотечних баз знань, інтеграція та використання інформаційних ресурсів; розвиток національного науково-інформаційного простору; вивчення, збереження і видання рукописної, книжкової та документальної спадщини України; створення національної бібліографії та біобібліографії, розвиток української біографістики; проблеми розвитку інформаційного суспільства, глобальної інформатизації та соціальних комунікацій, інформаційної безпеки України – широко оприлюднюються не лише в фахових періодичних виданнях, а також і у численних наукових виданнях бібліотеки.

Відповідно до статистичних відомостей, розміщених у розділі «Видавнича діяльність» офіційного сайту НБУВ ⁶³, упродовж 2002–2020 рр. вийшло **569** видань (колективних та індивідуальних монографій, збірників документів, бібліографічних, довідкових, науково-інформаційних видань, збірників наукових праць, науково-методичних видань тощо) загальним обсягом **11652,88** обл.-вид. арк., електронні версії яких доступні широкому загалу у Репозитарії НБУВ (<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib>, табл. 1.1).

⁶² Зайченко Н., Ейсмонт Ю., Сандул О. Український реферативний журнал «Джерело»: 20 років служіння науці. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 5. С. 34–38; Кириленко С. Е., Зайченко Н. Я. Перспективи розвитку Українського реферативного журналу «Джерело». *Науково-технічна інформація*. 2016. № 1. С. 8–13.

⁶³ Видавнича діяльність: розділ офіційного сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua/scientific_publishing.

Обсяг видавничої діяльності НБУВ у 2002–2020 рр.

2020	43	681,2	799 / 414,78
2019	53	1129,77	977 / 463,48
2018	26	906,23	848 / 381,45
2017	38	893,49	791 / 365,13
2016	28	646,71	776 / 375,11
2015	37	877,76	786 / 312,4
2014	32	635,91	831 / 386,47
2013	50	598,22	794 / 376,2
2012	38	871,73	700 / 626,1
2011	35	744,39	532 / 291,8
2010	27	354,0	518 / 255,86
2009	27	472,18	463 / 386,47
2008	35	646,52	493 / 198,5
2007	36	514,24	495 / 242,7
2006	31	375,06	553 / 245,5
2005	34	339,41	505 / 254,6
2004	29	574,33	396 / 177,96
2003	31	591,32	560 / 176,5
2002	28	544,8	234 / 125

У звітах про діяльність НБУВ у 2002–2020 рр. (розділ VIII «Видавнича діяльність») видавнича продукція за видами видань розподіляється на: монографії (індивідуальні та колективні), довідкові, бібліографічні, біобібліографічні, науково-інформаційні видання, науково-методичні видання, збірники документів, збірники наукових праць. За цією структурою аналізуються видання бібліотеки і в статистичних формах до звітів. Результати аналізу вищеназваних документів представлено у табл. 1.2⁶⁴.

⁶⁴ Для підготовки таблиць використано також матеріали розділу «Видавнича діяльність» офіційного сайту НБУВ. URL: http://nbuv.gov.ua/scientific_publishing.

Розділ 1. Розробка теоретичних, методичних та прикладних засад розвитку бібліотечної діяльності та бібліотекознавства

Таблиця 1.2

Видавнича продукція НБУВ у 2002–2011 рр.

2002-2011 рр.										
Видання	Кількість, обсяг (обл.-вид. арк.)									
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Монографії (назв)	8	3	3	4	5	2	7	7	6	7
	222,21	39,57	52,12	75,28	69,61	37,89	196,74	112,23	109,76	155,29
Збірники наукових праць (вип.)	4	5	4	5	4	9	9	7	7	9
	88,71	96,83	112,5	136,09	118,69	168,68	171,38	140,53	161,97	206,83
Довідкові, бібліографічні, науково-інформаційні видання (назв)	6	11	5	7	10	7	11	7	5	7
	58,37	318,66	118,2	108,51	157,55	131,33	199,8	147,52	119,76	200,38
Науково-методичні видання та збірники документів (вип.)	1	5	1	6	2	5	5	4	4	6
	7,53	183,98	7,21	33,68	10,62	131,74	108,17	56,02	52,32	177,39

Видавнича продукція НБУВ у 2012–2020 рр.

2012-2020 рр.										
Видання	Кількість, обсяг (обл.-вид. арк.)									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Монографії (назв)	8	14	11	10	10	8	4	13	11	
	190,52	282,63	186,23	244,65	184,46	135,62	86,7	260,59	177,35	
Збірники наукових праць (вип.)	8	14	7	7	8	10	8	17	11	
	197,55	284,35	192,91	187,92	215,81	188,37	218,99	268,97	253,64	
Довідкові, бібліографічні, науково-інформаційні видання (назв)	11	7	10	14	4	12	6	18	16	
	415,97	83,33	155,93	298,23	159,38	244,56	217,24	468,2	148,53	

Таблиця 1.2 (продовження)

Видавнича продукція НБУВ у 2012–2020 рр.

2012-2020 рр.										
Видання	Кількість, обсяг (обл.-вид арк.)									
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Науково-методичні видання та збірники документів (вип.)	6	3	2	2	3	8	8	5	5	6
	268,14	46,75	65,02	11,02	32,8	260,47	383,3	90,26	93,8	177,39

Розділ 1. Розробка теоретичних, методичних та прикладних засад розвитку бібліотечної діяльності та бібліотекознавства

Зазначимо, що, приміром, найбільше монографічних видань за кількістю та обсягом у 2002–2011 рр. видано 2002 р. – 8 монографій обсягом 222,2 обл.-вид. арк.; у період 2012–2020 рр. у 2013 р. – 14 монографій обсягом 282,63 обл.-вид. арк. У середньому з 2002 по 2020 рр. щорічно виходило: 7–8 монографій, 8 випусків збірників наукових праць, 9 довідкових, бібліографічних, науково-інформаційних видань, 4 науково-методичних видання та збірники документів. Таким чином, результати фундаментальних та прикладних досліджень НБУВ оприлюднювались щорічно у широкому переліку наукових видань різних видів і тематичного спрямування, а Науково-видавничий центр бібліотеки працював як потужне наукове видавництво.

Упродовж 2002–2020 рр. НБУВ видає фундаментальні праці в галузі національної бібліографії, історико-книгознавчих досліджень документальної спадщини України, бібліотекознавства, документознавства, книгознавства, бібліографознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформології.

Науковий доробок науковців та фахівців НБУВ максимально повно відображено у двох фундаментальних бібліографічних покажчиках: «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (1993–2003 рр.): науково-бібліографічний покажчик видань бібліотеки та літератури про її діяльність» та «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: видання бібліотеки та література про її діяльність (2004–2018 рр.): науково-бібліографічний покажчик» та у розділі «Видавнича діяльність» офіційного сайту бібліотеки ⁶⁵.

Видавничі здобутки НБУВ у 2010–2015 рр. за основними проблемно-тематичними напрямками досліджень, такі зокрема, як: роботи, присвячені історії НАН України та видатним ученим; колективні та індивідуальні монографії, які висвітлюють актуальні проблеми розвитку національних інформаційних ресурсів, бібліотекознавства, книгознавства і соціальних комунікацій, біографістики та бібліографознавства; дослідження історико-культурних фондів; науково-інформаційні та біобібліографічні видання – представлено у статті О. В. Воскобойнікової-Гузевої та Г. І. Ковальчук ⁶⁶.

⁶⁵ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: видання бібліотеки та література про її діяльність (2004–2018 рр.) : наук.-бібліогр. покажч. / редкол.: Л. А. Дубровіна, Т. В. Добко, О. С. Онищенко [та ін.] ; наук. ред. С. С. Кіраль ; уклад.: С. А. Дзюбич, І. Г. Лиханова ; за участю О. В. Давидович, С. О. Денисової, Е. П. Євженко ; бібліогр. ред. Л. С. Новосьолової ; НАН України. Київ, 2018. 593 с.; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (1993–2003 рр.): наук.-бібліогр. покажч. видань б-ки та літ. про її діяльність / уклад. Н. М. Погребецька ; наук. ред. В. Ю. Омельчук. Київ, 2015. 518 с.; Видавнича діяльність НБУВ : вебсайт. URL: http://nbuv.gov.ua/scientific_publishing.

⁶⁶ Воскобойнікова-Гузева О. В., Ковальчук Г. І. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: основні напрями останнього

Наукові видання НБУВ за тематико-видовими ознаками та їх структуру наведено в публікаціях та дисертаційному дослідженні Т. П. Дубас⁶⁷. Це зокрема:

- монографії та комплексні видання, які складаються з монографічної, публікаційної та довідкової частин в єдиному виданні;
- журнали та фахові збірники наукових праць, матеріали міжнародних конференцій, реферативні журнали та інші тематичні наукові збірники, що включені у бібліометричні та реферативні міжнародні бази даних;
- публікації пам'яток рукописної та книжкової спадщини, документальних джерел, наукові каталоги рукописних книг, стародруків, рідкісних та цінних видань, публікація архівної спадщини видатних осіб;
- система довідників: біобібліографія вчених та діячів освіти та культури; наукові каталоги по фондах, наукові описи та огляди; тематичні довідкові видання: бібліографічні покажчики, анотовані тематичні покажчики, бібліографічні довідники по фондах, словники, реферативні огляди документів та ресурсів тощо;
- система інформаційно-аналітичних видань, що формується як електронний ресурс і поширюється дистанційно, оперативно надає суспільно-політичну та економічну інформацію органам державної влади та широкому колу користувачів з різних джерел;
- науково-методичні видання в галузі розвитку бібліотечної та архівної справи, мережі бібліотек та архівів НАН України;
- електронні ресурси та бази даних, тексти сайтів НБУВ як видавнича продукція, а також публікація цифрових ресурсів.

Розглянемо окремі види наукових видань Бібліотеки та найважливіші видавничі проекти 2002–2020 рр.

Монографічні видання за результатами теоретико-методологічних досліджень проблем і тематики відповідно до наукових напрямів діяльності бібліотеки створювалися провідними вченими НБУВ, які очолили ці напрями, були також відповідальними виконавцями наукових проєктів і заклали,

п'ятиріччя. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 11. Київ : Академперіодика, 2015. С. 120–133.

⁶⁷ Дубас Т. П. *Видавнича діяльність як важлива складова науково-дослідної роботи НБУВ (2005–2010)*. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 32. С. 377–384; Дубас Т. *Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів та жанрів видавничої продукції (1991–2019)*. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 58. С. 377–393; Дубас Т. П. *Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019)* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2020. 19 с.

зокрема, підґрунтя для захисту докторських та кандидатських дисертацій.

У галузі бібліотекознавства колективні та індивідуальні монографії висвітлювали питання: розвитку структури і функцій наукової бібліотеки; стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України, технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності, бібліотека і політична комунікація, бібліотечно-інформаційна термінологія, документальні ресурси наукових бібліотек, бібліотечно-бібліографічні класифікації, міжнародний книгообмін, питання організацій збереження фондів та їх консервації і реставрації тощо.

Монографії книгознавчого спрямування присвячені: історії та теорії книжкової культури, унікальним фондам, книжковим та документальним пам'яткам, формуванню історико-культурних фондів, рукописних, книжкових, газетних, нотних та музичних фондів, естампів та образотворчих джерел, історичних колекцій та зібрань як об'єктів культурної спадщини.

У галузі біографістики висвітлювалися: біографічна традиція та біографічна інформація: історичний досвід формування, сучасний стан, створення біографічних систем та історіографічних досліджень.

Монографічні дослідження з документознавства та архівознавства присвячені, зокрема: теорії та історії документальних систем, формуванню документальних фондів НАН України та архівних установ, довідково-бібліографічній діяльності наукових бібліотек, дослідженням складу та змісту документальних фондів тощо.

Серед монографій, написаних за *результатами підготовки докторських дисертацій*, варто назвати такі, як: Ковальчук Г. І. «Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах» (2004); Горюхов В. М. «Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства» (2005); Стрішенець Н. В. «Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект» (2011); Лобузін К. В. «Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності» (2012); Гранчак Т. Ю. «Бібліотека і політична комунікація» (2012); Попик В. І. «Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (2013); Добко Т. В. «Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.)» (2013); Воскобойнікова-Гузєва О. В. «Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація» (2014); Закіров М. Б. «Феномен політичної думки російського зарубіжжя в контексті української державної ідентичності» (2016); Гнатенко Л. А. «Палеографічно-орфографічна атрибуція української

кириличної рукописної книги: уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст.» (2016); Половинчак Ю. М. «Сучасне інформаційно-комунікаційне середовище як простір трансформації української національної ідентичності» (2017); Горова С. В. «Особа в інформаційному суспільстві: виклики сьогодення» (2017); Gorova S. V. «Identity of informational society: problems of realization» (2019); Шаповал А. І. «Володимир Миколайович Перетц як вчений-українознавець, дослідник рукописної та книжкової спадщини у світлі епістолярних джерел» (2020).

Значну кількість монографій видано за результатами захисту кандидатських дисертацій: Сорока М. Б. «Національна система реферування української наукової літератури» (2002); Воскобойнікова-Гузєва О. В. «Наукові видання у фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2004); Гальченко О. М. «Оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків в Україні: історія, структура, опис» (2005); Мяскова Т. Є. «Бібліотека Імператорського університету Св. Володимира: з історії комплектування (1834–1927 рр.)» (2005); Булатова С. О. «Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2006); Дениско Л. М. «Бібліотека Київської духовної академії (1819–1919)» (2006); Мишак І. М. «Архівна справа в Україні середини 1940-х – середини 1960-х років (історичний нарис)» (2006); Ціборовська-Римарович І. О. «Родові шляхетські бібліотеки Правобережної України XVIII століття (Вишневецьких-Мнішеків, Потоцьких, Мікошевських): історична доля та сучасний стан» (2006); Міщук С. М. «Рукописні та книжкові зібрання Волині у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: історія, склад, наукове дослідження» (2007); Зубкова Н. М. «Архів і бібліотека видатного діяча українського просвітництва Б. Д. Грінченка: з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2008); Степченко О. П. «Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1934)» (2008); Половинчак Ю. М. «Газета «Киевлянин» і українство: досвід національної самоідентифікації» (2008); Дениско Л. М. «Бібліотека та архів Олексія Захаровича Попільницького» (2009); Самохіна Н. Ф. «Документні ресурси наукової бібліотеки: модель обігу, рівнева організація» (2008); Солоїденко Г. І. «Українська бібліотечна термінологія: становлення та основні етапи розвитку» (2010); Лобузін К. В. «Бібліотечні класифікації в сучасних інформаційних сервісах» (2010); Рукавіцина-Гордзієвська Є. В. «Київський митрополит Євгеній (Є. О. Болховітінов). Біобібліографія. Бібліотека. Архів» (2010); Івашук Л. А. «Архівні фонди музейних установ гуманітарного циклу Всеукраїнської академії наук (1918–

1934 pp.)» (2012); Сербін О. О. «Бібліотечно-бібліографічні класифікації: історична еволюція та сучасні тенденції розвитку» (2009); Горова С. В. «Інтернет-ЗМІ як об'єкт бібліотечної інформаційної діяльності» (2013); Галаган Л. М. «Вищі органи державної влади в Україні (1991–2012 pp.): формування та взаємодія» (2013); Лось В. Е. «Уніатська Церква на Правобережній Україні наприкінці XVIII–першій половині XIX ст.: організаційна структура та культурно-релігійний аспект» (2013); Руденко Л. Г. «Нотна бібліотека хору Київської духовної академії» (2013); Філіпович М. А. «Полоцька земля в літописних та актових джерелах XI–XVI століть» (2014); Горєва В. В. «Документознавчі дослідження Української філії Науково-дослідного інституту планування і нормативів при Держплані СРСР ум. Києві (1964–1986)» (2015); Лобузін І. В. «Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій» (2016); Горбач Т. С. «Inter pacem et bellum: Польща і Німецький орден у XIII – на початку XV ст.» (2017); Січова О. В. «Архівні фонди наукових установ НАН України: традиції та сучасність» (2020); Струнгар В. В. «Бібліотека в інтерактивному медіасередовищі: стан та перспективи» (2020); Желай О. П. «Електронний сервіс сучасної бібліотеки» (2020).

Індивідуальні та колективні монографії з різних напрямів наукової діяльності, підготовлені за результатами виконання наукових проєктів: Чернухін Є. К. «Грецька рукописна спадщина в Києві: Історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст.» (2002); Ляшко С. М. «Біографічна довідкова справа в Україні (60-ті pp. XIX – 40-і pp. XX ст.): Нариси» (2006); Малолетова Н. І., Красій Р. Л. «Міжнародний книгообмін Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1918–2008: Започаткування. Становлення. Розвиток» (2009); Супронюк О. К. «Литературная среда раннего Гоголя» (2009); Бугаєва О. В. «Архівна спадщина Музичного товариства імені М. Д. Леонтовича» (2011); Гранчак Т. Ю. «Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект» (2014); «Наукова періодика України та бібліометричні дослідження» (Л. Й. Костенко та ін., 2014); Ковальчук Г. І. «Український науковий інститут книгознавства (1922–1936)» (2015); Ківшар Т. І. «Бібліологічна спадщина Степана Сірополка (1872–1959)»; Сохань С. В. «Микола Петров: життя серед книг і рукописів» (2015); «Бібліотека в реалізації державотворчої інформаційної політики» (Т. Гранчак, В. Бондаренко, С. Горова та ін., 2016); «Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання» (В. І. Попик, Н. І. Любовець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін., 2016); Стамбол І. І. «Іван Львович Липа в українському національному русі: лікар, письменник» (2017); «Шляхи підвищення

ефективності функціонування соціальних комунікацій в умовах посилення глобальних інформаційних впливів» (В. М. Горовий, М. Б. Закіров, Ю. М. Половинчак та ін., 2018); «Історична біографіка в Україні: проблеми, завдання і перспективи розвитку досліджень, видавничої та інформаційної роботи» (В. І. Попик, голов. ред., та ін., 2019); «Семантичні технології у науковій бібліотеці» (К. В. Лобузін, Т. Ю. Власова, С. В. Галицька, С. С. Гарагуля та ін., 2019); Ціборовська-Римарович І. О. «Друкарня Бердичівського монастиря босих кармелітів: історія та видавнича діяльність. 1758–1844» (2019); Булгаков Ю. В. «Академік А. Д. Коваленко: життя та наукова діяльність: джерелознавче дослідження» (2019); «Превентивні методи збереження документів наукових бібліотек у несприятливих екологічних умовах» (Л. П. Затока, Л. М. Куява, Л. В. Муха та ін., 2020); «Імплементация міжнародних стандартів у діяльність наукових бібліотек (з досвіду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)» (Т. М. Коваль, О. М. Лопата, Л. О. Туровська та ін., 2020).

Окремий і дуже актуальний на сьогодні напрям – створення колективних монографій, присвячених актуальним проблемам сучасного українського суспільства, зокрема розвитку інформаційного суспільства, ресурсу соціальних інформаційних комунікацій, ролі бібліотек в умовах глобалізації, аналізу інформаційно-комунікаційного середовища, соціальних мереж, державотворчої інформаційної політики, інформаційних воєн та інформаційної безпеки, реінтеграції Донбасу, інформаційно-культурному забезпеченню інтеграції регіонів України тощо. У підготовці цих монографій брали участь провідні вчені СІАЗ, НЮБ, ФПУ, а також інших наукових підрозділів НБУВ: інститутів бібліотекознавства, рукопису, архівознавства, біографічних досліджень, інформаційних технологій та ін. Науковими керівниками цих науково-видавничих проєктів були О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик, Л. А. Дубровіна. Це, зокрема, такі видання: «Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій» (2011); «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства» (2011); «Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища» (2012); «Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства» (2012); «Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства» (2013); «Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України» (2013); «Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія та розвиток» (2013); «Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі» (2014); «Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного

соціокультурного середовища» (2014); «Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства» (2014); «Соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти зовнішніх маніпуляцій свідомістю населення України» (2015); «Технології розвитку і захисту національного інформаційного простору» (2015); «Проблеми суспільної безпеки в процесі розвитку соціальних мереж» (2015); «Особливості інформаційного забезпечення національного консенсусу в сучасній Україні» (2016); «Інформаційні чинники системи інтеграторів Донбасу і Криму в загальноукраїнській єдності» (2016); «Інформаційно-культурне забезпечення інтеграції регіонів України» (2018); «Формування стратегічного наративу інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій у загальноукраїнський контекст» (2017); «Розвиток інформаційної культури як умова єдності українського суспільства» (2017); «Інформаційно-культурне забезпечення інтеграції регіонів України» (2018).

Одним із найважливіших напрямів наукової та видавничої діяльності НБУВ як наукової установи та національної бібліотеки є створення національної бібліографії України та ретроспективного бібліографічного репертуару української книги, «бібліографічної україніки»⁶⁸. За цим напрямом видано численні фундаментальні науково-бібліографічні покажчики під керівництвом академіка НАН України О. С. Онищенко та завідувача відділу національної бібліографії доктора історичних наук, професора В. Ю. Омельчука. Це, зокрема: «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1916», у 3-х томах, підготовлений великим колективом відділу національної бібліографії (1999–2003), та колективна робота науковців «Книга в Україні. 1861–1917: Матеріали до репертуару української книги» в 20-ти томах (1996–2017) – за багаторічної участі С. С. Петрова.

До видань, підготовлених у межах напряму «Національна бібліографія України», включено й видання «Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923: у 3 т.» (2019)⁶⁹. Методичні засади змісту та бібліографічного опису видань, наукового апарату були розроблені відомими бібліографами В. Ю. Омельчуком, І. Д. Войченко, Л. С. Новосоловою,

⁶⁸ Омельчук В. Национальная библиография Украины. Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теор. сб. 2000. Вып. 1. С. 186–195.

⁶⁹ Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923 : наук.-бібліогр. вид. : у 3 т. / Л. В. Беляєва [та ін.] ; ред.: Л. А. Дубровіна [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. Т. 1. 1798–1903. 1074 с.; Т. 2. 1904–1916. 1142 с.; Т. 3. 1916–1923. 1060 с.

С. С. Петровим та іншими. Вперше в історії української науки та культури створено фундаментальні засади національної бібліографії України.

Значний доробок має Бібліотека у галузі *історії бібліотечної справи України*. Зокрема, основним тенденціям розвитку бібліотечної справи й долі українських бібліотек присвячено монографію Л. А. Дубровіної, О. С. Онищенко «Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті» (2009).

З цієї тематики 1998 р. було започатковано видання серії монографій «Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1941)» (автори Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко), у 2003 та 2008 рр. вийшли видання⁷⁰, що висвітлюють історію діяльності Національної бібліотеки за 1918–1991 рр., формування її фондів і каталогів, організацію роботи з різних напрямів, досягнення, розвиток наукових напрямів тощо.

До 100-річчя НБУВ вийшли колективні монографії з історії бібліотеки, підготовлені провідними вченими та фахівцями, які висвітлюють її діяльність як наукової установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу в 1990-х роках ХХ ст. та у перші десятиріччя ХХІ ст., зокрема: «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)» (2019); «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018)» (2019); «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: збереження, консервація та реставрація бібліотечних фондів в Україні (1992–2018)» (2019); «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: розвиток національної бібліографії, біографічних досліджень та науково-бібліографічної діяльності (2002–2018)» (2019); «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–2018» (2018).

Новим видом оприлюднення результатів досліджень науковців НБУВ з історії бібліотечної справи в Україні є комплексні видання, підготовлені спільно з іншими науковими установами, що поєднували дослідження, анотований покажчик документів та їх публікацію, зокрема, «Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943). Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів» (Л. А. Дубровіна, Н. І. Малолетова; 2004). Видання підготовлене разом з Інститутом української археографії та

⁷⁰ Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 336 с.; Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1941–1964) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2003. 360 с.; Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 1965–1991 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2008. 373 с.

джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, ЦДАВО України. Також НБУВ та Держкомархівом України підготовлено довідник «Деятельность Оперативного штаба рейхсляйтера Розенберга в оккупированной Европе в период Второй мировой войны. Справочник-указатель архивных документов из киевских собраний» (Кашеварова Н., Малолетова Н.; 2006).

Бібліотекознавчому, книгознавчому, бібліографознавчому та бібліографічному доробку визначного українського бібліолога С. О. Сірополка, дослідженню ролі ученого у формуванні теоретико-методологічних засад вітчизняної бібліології, внеску у розбудову книжкової та бібліотечної справи України присвячено монографію Ківшар Т. І. «Бібліологічна спадщина Степана Сірополка (1872–1959)» (2015).

Історії становлення та розвитку найбільших бібліотек України як головних бібліотечно-інформаційних установ багатьох міністерств і відомств та важливого складника культурного будівництва в державі, характеристики та історії формування унікальних фондів, висвітленню ролі засновників книгозбірень, осмисленню сучасних інноваційних процесів у діяльності бібліотек присвячено збірник наукових статей «Бібліотеки України загальнодержавного значення: історія і сучасність» (2007).

До історії бібліотекознавства та бібліографознавства можна віднести: збірник статей «І тільки незмінна книга!» (укладач Н. В. Стрішенець; 2013) до 120-річчя від дня народження Юрія Олексійовича Меженка (1892–1969), фундатора бібліотечної справи, видатного українського бібліографа, бібліотекознавця і книгознавця, голови Ради бібліотекарів, першого директора у 1920–1923 рр., Всенародної бібліотеки України при УАН (нині НБУВ); видання «Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі», підготовлене колективом авторів, які дослідили діяльність заступника директора Всенародної бібліотеки України в 1923–1933 рр., керівника відділу Орієнталія та інших спеціалізованих відділів установи, видатного бібліотекознавця, книгознавця, сходознавця, та реконструювали бібліографію його праць (2018); довідкове видання «Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника» (Л. В. Гарбар, 2017).

Дослідження з історії Національної академії наук України очолює Інститут архівознавства НБУВ. Серед видань, в яких оприлюднюються наукові результати, є збірники документів, монографії, публікації архівних джерел, довідники. Унікальним є збірник документів і матеріалів «Історія Національної академії наук України», що виходить з 1993 р. і до сьогодні. Це – джерелознавче, археографічне, документознавче дослідження науково-інформаційних ресурсів

з історії і діяльності НАН України з часу заснування Академії наук у 1918 р., що залучало до наукового обігу велику кількість документів, які не були в попередні роки оприлюднені та висвітлювали справжню історію заснування Української (Всеукраїнської) академії наук. Очолює науковий проєкт та видання серії академік НАН України О. С. Онищенко. Перші випуски, що представляли документи 1918–1923 рр., вийшли за участю Інституту української археографії НАН України в 1993–2002 рр. Надалі видання розкривали в хронологічному порядку історію Академії наук. Випуск 2020 р. охоплює період з 1961 по 1965 рр.⁷¹.

Науковці НБУВ спільно з фахівцями інших установ НАН України активно долучилися до підготовки у 2008 р. до 90-річчя від часу заснування НАН України фундаментальної колективної монографії «Національна академія наук України. 1918–2008» (укр., рос., англ. мовами, голов. ред. академік НАН України Б. Є. Патон); бібліографічного покажчика «Борис Євгенович Патон» (спільно з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона); бібліографічного покажчика «Видання Секції суспільних та гуманітарних наук НАН України 2003–2008 рр.» тощо. Вийшли друком видання «Національна академія наук України: проблеми розвитку та входження в європейський науковий простір» (2007); ґрунтовний довідник «Академії наук країн Європи» (у 2 кн.), підготовлений колективом Інституту архівознавства (керівник проєкту О. С. Онищенко, 2012).

Великий за обсягом документальний матеріал за 1918–2018 рр. представлено у виданні «Національна академія наук України – 100: головні тенденції розвитку і здобутки: документи і матеріали» у 3-х книгах, 4-х частинах (О. С. Онищенко, науковий керівник проєкту, Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко та ін.; 2018), присвяченому 100-літньому ювілею НАН України і підготовленому Інститутом архівознавства. Підготовлено видання «Керманіч української науки. Життєвий і творчий шлях Б. Є. Патона: до сторіччя від дня народження» (О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, О. К. Маковецька та ін., 2018 р.).

Співробітники Інституту архівознавства долучилися до підготовки збірників документів і матеріалів, присвячених видатним ученим та їхнім зв'язкам з українським науковим співтовариством, зокрема: «М. В. Келдиш та українська наука = М. В. Келдыш и украинская наука» (2011); «А. П. Александров та українська наука: до 110-річчя від дня народження

⁷¹ Історія Національної академії наук України. 1961–1965 : Частина 1. Документи і матеріали / редкол. : О. С. Онищенко (гол. ред.) [та ін.] ; упоряд.: Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, О. І. Вербіцька ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ, 2020. 880 с.

вченого = А. П. Александров и украинская наука: к 110-летию со дня рождения ученого» (2013).

Варто назвати також біобібліографічні видання із серії «Біобібліографія вчених України», серед яких: «Віктор Іванович Трефілов» (О. М. Василенко та ін., 2005), «Петро Тимофійович Тронько» (Л. І. Тіманова, 2008); «Академік НАН України Лукінов Іван Іларіонович (1927–2004)» (2009).

Серед видавничих здобутків останніх років – джерелознавчі дослідження: «Документи С. Я. Парамонова у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Шаповал А. І.; 2016); «Академік А. Д. Коваленко: життя та наукова діяльність: джерелознавче дослідження» (Булгаков Ю. В.; 2019).

Вагомим здобутком НБУВ є видання серії *фундаментальних праць «Вернадськіана»*, серед яких – бібліографічні покажчики, монографії та публікації наукових праць великого вченого – академіка В. І. Вернадського, фундатора Української академії наук та Національної бібліотеки Української держави, ці видання були приурочені до ювілейних дат. Так, до 150-річного ювілею вченого було започатковано загальноакадемічну серію «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського». Інститутом архівознавства та Інститутом історії України підготовлено томи: «Володимир Іванович Вернадський і Україна» Т. 1, Кн. 1: «Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність в Україні (1918–1921)»; Т. 1, Кн. 2: «Володимир Іванович Вернадський. Вибрані праці» (2012); а також «Володимир Іванович Вернадський. Листування з українськими вченими» у двох книгах, трьох частинах спільно з Комісією НАН України з наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Інститутом історії України, Архівом РАН (редкол.: А. Г. Загородній, О. С. Онищенко (голова), В. А. Смолій, В. Ю. Афіані та ін.; уклад.: О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, С. М. Кіржаєв та ін.).

У 2018 та 2019 рр. вийшло ще одне видання у 2-х книгах, присвячене 100-річному ювілею НАН України: «В. І. Вернадський і Україна: з листування. Кн. 1–2» (авт. та упоряд.: С. М. Кіржаєв, К. Є. Новохатський, Л. М. Яременко та ін. вчені, у тому числі Інституту історії України НАН України; редкол.: А. Г. Загородній, голова, О. С. Онищенко, заст. голови). Книга 2 цього видання містить також родинне листування (2019). Величезні за обсягом публікації документів створили повну джерельну базу для подальшого вивчення життя та діяльності В. І. Вернадського, що супроводжувалася ґрунтовними дослідженнями, коментарями, довідковим апаратом.

Відділ національної бібліографії видав два персональні бібліографічні покажчика «В. І. Вернадський. Вчений. Мислитель. Громадянин. Праці вченого та література про нього з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2003) та «Бібліографія праць В. І. Вернадського.

Література про життя та діяльність» (2012), що вийшла як том 10 серії «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського».

Унікальними виданнями НБУВ 2002–2020 рр. є науково-бібліографічні показники історико-культурних фондів: рукописних, стародруків, цінних та рідкісних видань; наукові каталоги, підготовлені за результатами досліджень науковцями та фахівцями Інституту рукопису та Інституту книгознавства. Зокрема, Інститутом рукопису видано: Гнатенко Л. А. «Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. З фондів Інституту рукопису НБУВ: каталог» (2003); Гнатенко Л. А. «Слов'янська кирилична рукописна книга XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог. Кодиколого-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом» (2007); «Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Науковий каталог. Палеографічний альбом» (О. А. Іванова, О. М. Гальченко, Л. А. Гнатенко, 2010); Гнатенко Л. А. «Слов'янська кирилична рукописна книга XII–XIII ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог. Кодиколого-палеографічне та графіко-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом» (2012); «Кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Історико-кодикологічне дослідження. Альбом філіграней» (Іванова О. А.; 2016); «Альбоми навчальних малюнків іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври («Кужбушки») з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: науковий каталог: у двох част. Частина I: Друкована графіка західноєвропейських шкіл XVI–XVIII століть (Н. О. Щеколдіна; 2019).

Найвагомішими науково-бібліографічними виданнями *Інституту книгознавства*, до складу якого входять п'ять наукових підрозділів – відділи стародруків та рідкісних видань, бібліотечних зібрань та історичних колекцій, зарубіжної україніки, музичних фондів, образотворчого мистецтва, є наукові каталоги, серед яких: «Аркушеві образотворчі видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1904–1923)» (Фоменко Д., Цинковська І., Юхимець Г.; 2002); «Автографи на книжках із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог» (Дениско Л. М.; 2007); «Українські нотні видання 1917–1923 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: науковий каталог» (Савченко І. В.; 2007); «Кириличні стародруки 15–17 ст. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: каталог» (Бондар Н. П.; 2008); «Альдини в бібліотеках України: Каталог» (Шамрай М. А.; 2008); «Франкомовні довідкові та бібліографічні видання

XVIII – початку XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог» (Стельмашева М. А., Беба А. М., Кириченко Р. С.; 2008); «Українські нотні видання 1923–1934 у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (інструментальна музика): науковий каталог» (Івченко Л. В., Вакульчук О. А.; 2009); «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог» (Фоменко Д., Цинковська І., Юхимець Г.; 2014); «Український друкований плакат 1965–1985 років з фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: каталог. Вип. 2» (Галькевич Т., Донець О.; 2016) та «Український друкований плакат 1986–1992 років з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог. Вип. 3» (Галькевич Т., Донець О.; 2018); Український кіноплакат 1947–1994 років з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: науковий каталог (Гутник Л. М.; 2018); «Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог» (Дениско Л. М., Рудакова Ю. К.; 2017).

Унікальним науковим та видавничим проектом НБУВ є *видання джерел та пам'яток рукописної та книжкової спадщини*, що здійснювалося спільно з іншими науковими установами. Це, зокрема: «Пересопницьке Євангеліє (1556–1561): Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик» (І. П. Чепіга, Л. А. Гнатенко, О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна; 2001, 2011, друге, доповнене видання); «Псалтир: переклад новою українською літературною мовою П. С. Морачевського (1865)» (Л. А. Гнатенко, В. В. Німчук, разом з Українським комітетом славистів, Інститутом української мови НАН України; 2015); «Лікарство на оспалый оумысль чоловічій» (В. М. Мойсієнко, Н. П. Бондар, О. Ю. Макарова, С. П. Радомська, разом з Інститутом української мови НАН України, Житомирським державним університетом ім. І. Франка; Житомир, 2017); «Метрична книга Свято-Воскресенської церкви м. Острога 1735–1759 рр.» (С. І. Кононський, О. С. Боляк та ін.; 2019); «Гізель Інокентій. Вибрані твори у 3 томах» (разом з Інститутом філософії ім. Г. Сковороди НАН України та Товариством дослідників Центрально-Східної Європи: Dipartimento di Studi Linguistici Letterari e Filologici dell' Università di Milano (упоряд. Лариса Довга; 2011, 2012) та ін.

Бібліографічну «Шевченкіану» представлено виданнями: «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія видань творів, 1840–2014» (В. Ю. Омельчук, Л. В. Беляєва, І. Д. Войченко, Т. Б. Корольова, Л. С. Новосолова, О. О. Фіклістова; 2014); «Тарас Григорович Шевченко:

бібліографія бібліографії видань творів Т. Г. Шевченка та літератури про нього» (В. Ю. Омельчук, Л. В. Беляєва, С. А. Дзюбич, Л. В. Лісовська, Л. С. Новосьолова, О. О. Фіклістова; 2018), «Музична Шевченкіана у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Л. В. Івченко, Л. Г. Руденко та ін.; 2019). Л. В. Беляєва та І. Д. Войченко підготували наукове видання «Кобзар» Т. Г. Шевченка у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: книгознавче та бібліографічне дослідження» (2015).

Бібліографічний репертуар газет репрезентовано у серії бібліографічних покажчиків «Газети України» (виходили систематично з 2004 р.), підготовлених за хронологічним принципом. Перший випуск серії «Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог: У 2 ч.» (Т. О. Борисенко, О. С. Залізнюк, О. С. Лук'янчук) вийшов у 2004 р., «Газети України 1816–1916 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог» (О. С. Залізнюк, І. М. Швець, Л. А. Білименко, С. В. Дригайло та ін.) – у 2019 р. Газетні фонди представлено також у наукових каталогах: «Київські газети 1941–1991 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2017); «Українські газети 1898–2015, що виходили за межами України (з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського)» (2018).

Інститут біографічних досліджень (член-кореспондент НАН України В. І. Попик) з 2004 р. видає серію бібліографічних видань «Джерела української біографістики», зокрема, видано: «Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: матеріали до бібліографії» (сер. XIX–XX ст.), вип. 1–4 (Т. В. Куриленко, Н. І. Мельник, О. М. Яценко, Ю. В. Вернік, Т. В. Котлярова, Н. І. Любовець, В. В. Патик, Н. П. Філіппова), «Реєстр імен українського біографічного словника: літери А–Б (вип. 1, Попик В. І., Бугаєва О. В., Гончаренко М. І., Горбик В. О., Даниленко В. М., Зінченко Ю. І., Кім Н. А.).

Значним напрямом є видання *наукових каталогів, що супроводжуються біографіями вчених*, зокрема: «Архів Михайла Брайчевського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог» (Бодак О. П.; 2007); «Документи С. Я. Парамонова у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: джерелознавче дослідження: науковий каталог» (Шаповал А. І.; 2016); «Архівна спадщина академіка Георгія Степановича Писаренка» (Ю. О. Бойко, Т. В. Брязкало; 2017); «Архів українського історика Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: біографічне дослідження: науковий каталог» (2019) та ін.

Як серії щорічно виходили покажчики: «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України: наук.-інформ. сист. покажч. (надходження 2005–2018 рр.)» (Н. В. Стрішенець, Р. Л. Красій, Н. І. Малолетова, О. В. Полякова; 2019) та «Енциклопедичні, довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і бібліотек науково-дослідних установ НАН України: наук.-інформ. сист. покажч. (надходження 2003–2005 рр.)» (Б. Вихристюк, О. С. Гур'янова, Р. Л. Красій, Н. І. Малолетова; 2006).

Підготовка *тематичних бібліографічних покажчиків* є одним з основних напрямів роботи колективу науковців та фахівців відділу науково-бібліографічної інформації (попередня назва - відділ довідко-бібліографічного обслуговування). Це, зокрема, такі видання: «Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях. 1837–2004» (Д. Айдачич, Н. Дацькова, Т. Добко, Н. Моїсеєнко та ін.; 2005); «Держава і право: бібліографічні посібники» (Радченко В. Ю., Шкаріна В. А.; 2010); «Зінаїда Павлівна Тулуб: біобібліографічний покажчик» (А. М. Колесніченко, Н. І. Моїсеєнко, Т. В. Добко та ін.; 2012); «Світова економічна криза: причини, наслідки, шляхи подолання (2008–2012)» (Т. В. Добко, В. Ю. Радченко, В. А. Шкаріна та ін.; 2015); «Схід і Південь України: час, простір, соціум: у 2 т. Т. 2: Матеріали до бібліографії» (Т. В. Добко, керівник проекту, О. Я. Дуднік, А. М. Колесніченко, Л. С. Новосьолова та ін.; 2016) тощо.

Важливим складником видавничої продукції НБУВ є *довідники, путівники по фондах, словники*. Так, питанням бібліотечної діяльності присвячені видання «Наукові бібліотеки України: довідник» (А. А. Свобода, Л. І. Загородня, Н. Б. Захарова та ін.; 2004); «Каталоги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: довідник» (Ю. Л. Фіх, Т. В. Добко та ін.; 2017); «Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України: довідник» (О. С. Онищенко та ін.; 2019). Архівні фонди Інститутів рукопису та архівознавства репрезентують путівники: «Особові архівні фонди Інституту рукопису» (О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, Н. М. Зубкова та ін.; 2002); «Архівні фонди установ Національної академії наук України» (О. С. Онищенко та ін.; 2008); «Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Л. А. Дубровіна, О. С. Боляк, С. О. Булатова та ін.; 2015); «Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (С. В. Старовойт, А. І. Шаповал та ін.; 2017).

Серед словників варто назвати: *термінологічні* – «Англо-український

словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології» (Стрішенець Н. В.; 2004); «Право інтелектуальної власності: термінологічний словник» (Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В., Іванова М. В.; 2017); *біографічні* – «Матеріали до Українського біографічного словника. Короткі біографічні довідки. Випуск 1. «А». (2006); «Н. В. Гоголь и его окружение в Нежинской гимназии: библиографический словарь» (Супронюк О. К.; 2009); «Музичне товариство імені М. Д. Леонтовича (1921–1931): біографічний словник» (Бугаєва О. В.; 2015).

Як національна установа, виконуючи функцію науково-методичного забезпечення розвитку багатьох напрямів наукової та бібліотечно-інформаційної діяльності бібліотечної сфери, НБУВ особливу увагу приділяє підготовці *науково-методичних видань*. Так, *Інститут бібліотекознавства* зосереджувався на підготовці науково-методичних видань для забезпечення діяльності бібліотек мережі НАН України: випусків «Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України. Збірник документів і матеріалів» (з 1997 р. і до сьогодні); щорічних випусків «Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України. Інформаційно-аналітичний огляд» (1995–2020). Розвиток інформатизації викликав створення відповідних рекомендацій та інструкцій, зокрема: «Каталогізація електронних ресурсів. Науково-методичний посібник» (Антоненко І. П., Баркова О. В.; 2007); «Методика індексування інформаційних ресурсів» (О. О. Сербін, Т. П. Медвідь, С. В. Галицька; 2013); «Карткові каталоги в системі науково-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Методичний посібник» (Г. А. Кузьменко, Т. П. Медвідь; 2015); «Корпоративна бібліотечна база знань. Науково-методичний посібник» (Лобузін К.; 2016).

Роботу з фондами та надання послуг користувачам регламентують, зокрема, такі методичні документи: «Збереження бібліотечних і архівних фондів у несприятливих екологічних умовах. Інструктивно-методичні рекомендації» (А. Г. Бровкін, Л. М. Волосатих та ін.; 2005); «Інструкція з обліку фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (О. М. Василенко, Т. І. Клочок, Л. А. Пестрецова, О. І. Посметна, Л. М. Яременко; 2019); «Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність. Науково-методичний посібник» (О. Яковенко, А. Венідиктова, О. Василенко; 2019).

З 2004 р. постійно проводяться роботи зі складання серії «Рубрикатора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Випуски виходять щорічно за різними науковими напрямами, опубліковано «Рубрикатор НБУВ. Скорочений варіант» (К. В. Лобузін, С. В. Галицька, Н. Я. Зайченко та ін.; 2016).

Науково-методичні видання для архівних підрозділів установ НАН України підготовлено Інститутом архівознавства НБУВ: «Архівна справа і діловодство в Національній академії наук України. Збірник законодавчих актів, нормативних і методичних документів з архівної справи і діловодства» (Л. А. Дубровіна, Л. М. Яременко, С. В. Старовойт та ін.; 2002); «Перелік документів, що утворюються в діяльності НАН України та її установ, із зазначенням строків зберігання документів» (Л. М. Яременко, О. Г. Мітюков, В. В. Сендик та ін.; 2005); «Організація діловодства та архівного зберігання документів у Національній академії наук України. Збірник нормативних та методичних документів» (Л. М. Яременко, О. В. Січова, О. В. Березовська та ін.; 2017).

Провідними вченими інститутів рукопису та книгознавства для бібліотек України підготовлено видання: «Методичні рекомендації для Державної реєстрації книжкових пам'яток України. Кириличні рукописні книги та стародруки» (Н. П. Бондар, Л. А. Гнатенко, Л. А. Дубровіна, Н. М. Зубкова, О. А. Іванова, Г. І. Ковальчук; 2007).

Складником репертуару наукових видань НБУВ є *тематичні наукові збірники та збірники матеріалів міжнародних наукових конференцій*. Так, у 2005 р. НБУВ започаткувала у межах угоди про співпрацю НАН України із Македонською академією наук і мистецтв видання «Українсько-македонського наукового збірника» (вип. 1, 2005), на сторінках якого висвітлювалися, зокрема, теоретичні і практичні питання історико-культурних зв'язків України і Республіки Македонія (з 2019 р. Республіка Північна Македонія), результати досліджень у галузі україністики і македоністики. Вміщено наукові доповіді, виголошені на міжнародних наукових конференціях. З 2005 по 2014 рр. вийшло шість випусків збірника.

Міждисциплінарний збірник наукових праць «Слов'янські обрії» було започатковано НАН України, Українським комітетом славістів (голова академік НАН України О. С. Онищенко) та НБУВ у 2006 р. Вийшло дев'ять випусків (останній у 2018 р.). У виданні висвітлювалося широке коло питань історії та культури слов'ян, а також їхніх взаємин з іншими народами, представлено наукові статті, рецензії та інформаційні повідомлення. Друкувалися матеріали XIV, XV та XVI Міжнародних з'їздів славістів.

З 2013 р. НБУВ спільно з науковими установами НАН України: Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Українським мовно-інформаційним фондом та КНУ імені Тараса Шевченка та ін. науковими установами видає збірники матеріалів міжнародних наукових конференцій, присвячених Дню слов'янської писемності і культури: «Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку» (2013); «Науковий потенціал славістики: історичні

здобутки та тенденції розвитку» (2015); «Глобалізація / європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (2016); «Слов'янознавство і нові парадигми та напрями соціогуманітарних досліджень» (2017). Видання присвячені актуальним проблемам комплексного вивчення слов'янського мовознавства, літературознавства, мистецтвознавства, фольклористики, етнології, історичної славістики, книгознавства та історіографії славістичних досліджень. У збірнику 2017 р. також представлено матеріали круглих столів, присвячених 500-річчю від часу виходу Біблії Франциска Скорини та 200-річчю від дня народження М. І. Костомарова.

До щорічних міжнародних наукових конференцій НБУВ, на яких розглядаються актуальні проблеми наукового, нормативно-методичного, технологічного, кадрового забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності, інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів, взаємодії бібліотек та інформаційних центрів, науково-методичні аспекти біографістики, розвитку історико-культурних фондів бібліотек та інформаційно-аналітичної діяльності в умовах цифрового середовища, виходять підготовлені Інститутом бібліотекознавства збірники матеріалів конференцій, зокрема: «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (2013); «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (2014); «Бібліотека. Наука. Комунікація» (2015); «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (2016); «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (2017); «Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2018); «Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху» (2019); «Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації» (2020).

Особливе місце серед видавничої продукції НБУВ належить системі інформаційно-аналітичних видань з актуальних проблем розвитку суспільства, науки, освіти, культури України, підготовку яких здійснюють Служба інформаційно-аналітичного забезпечення, Національна юридична бібліотека, Фонд президентів України. Їх основна функція – актуальність, оперативність та збалансованість, цільове призначення аудиторії та замовника інформації для оперативного реагування на виклики сьогодення. Інформаційно-аналітичні видання представлені на сайті «Центру досліджень соціальних комунікацій» НБУВ⁷² і за видами розподіляються на інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі», інформаційні бюлетені – додатки до

⁷² Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ : вебсайт. URL: <http://nbuviap.gov.ua/>.

журналу «Україна: події, факти, коментарі»; а також самостійні інформаційно-аналітичні бюлетені, аналітично-бібліографічні бюлетені, оглядові інформаційні бюлетені, оглядові інформаційні видання, матеріали оперативної інформації тощо. За замовленням готуються експертні висновки з актуальних проблем. Переважна кількість інформаційно-аналітичної продукції НБУВ виходить в електронному вигляді⁷³.

НБУВ активно популяризує результати власної науково-видавничої діяльності на виставках та презентаціях. Зокрема, бібліотека щорічно, упродовж багатьох років, бере участь у загальнодержавних проєктах: Всеукраїнському фестивалі науки, під час якого презентується від 300 до 500 наукових видань різних академічних установ, та у виставковій акції «Барвіста Україна». Видавничу продукцію НБУВ експонується також на виставках, організованих до щорічних Загальних зборів НАН України та до ювілейних дат. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади та Фонд президентів України щороку презентують власну наукову продукцію (монографії, періодичні видання та збірники, випуски інформаційно-аналітичних видань) з актуальної проблематики на «Інформаційному ярмарку», який проводиться Верховною Радою України, та на інших загальнодержавних і міжнародних заходах. Власні наукові видання бібліотека популяризує також шляхом організації виставок до міжнародних наукових конференцій, організатором чи співорганізатором яких виступає, наукових семінарів та круглих столів. Упродовж багатьох років у виставковій залі головного корпусу бібліотеки функціонує постійно поновлювана виставка видавничої продукції, де представлено основні монографічні, науково-довідкові та інформаційно-аналітичні видання установи. Ефективною формою популяризації результатів науково-видавничої діяльності є різні презентаційні заходи. Так, у квітні 2015 р. НБУВ вперше як установа-видавець взяла участь у V Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал». Це стало можливим завдяки співробітництву з Українською бібліотечною асоціацією, якою за сприяння організаторів фестивалю було створено спеціальну безкоштовну

⁷³ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : монографія / В. М. Горвий, В. В. Струнгар, М. Б. Закіров та ін. Київ, 2019. 344 с.; Дубас Т. Видова специфіка інформаційно-аналітичних видань: стан і перспективи розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів - членів МААН. Київ, 2018. С. 300–304; Дубас Т. Розвиток електронних інформаційно-аналітичних продуктів сучасної бібліотеки (з практичного досвіду СІАЗ НБУВ). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 33. С. 371–378.

програму для реклами видавничої продукції, проектів і послуг бібліотек. Фахівцями НБУВ було підготовлено та проведено комплексний науково-інформаційний захід, що включав виставку та презентацію видавничої продукції бібліотеки за 2010–2015 рр. та презентаційну серію інтерв'ю з науковцями НБУВ – авторами представлених на заході монографій (Г. І. Ковальчук, І. Д. Войченко, О. В. Воскобойніковою-Гузєвою, Г. М. Юхимцем), яку провела керівник пресслужби НБУВ Л. А. Поперечна. Під час заходу всі присутні мали можливість не тільки ознайомитися із видавничою продукцією бібліотеки, оцінити її якість та зміст, а й поспілкуватися з авторами, представниками Редакційно-видавничої ради тощо. У травні 2015 р. відбулась спільна презентація НБУВ та Видавничого дому «Академперіодика», присвячена виходу у світ наукового каталогу «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Презентації наукових видань представлено на порталі бібліотеки та у соцмережах ⁷⁴.

Важливу є участь Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в Конкурсі на краще книжкове видання НАН України ⁷⁵. З метою підтримки творчої активності вчених НАН України, підвищення їх зацікавленості та заохочення до оприлюднення наукових результатів високого рівня в галузі фундаментальних і прикладних досліджень, орієнтованих на вирішення актуальних проблем науки та освіти, популяризації наукових здобутків учених, зростання престижу наукової видавничої продукції і підвищення культури наукового книговидання та підтримуючи ініціативу, Президія НАН України постановою від 30.12.2015 р. № 320 «Про започаткування конкурсу на краще книжкове видання НАН України» з 2016 р. розпочала і проводить щорічний конкурс на краще книжкове видання НАН України – відповідно до «Положення про конкурс на краще книжкове видання НАН України». НБУВ є постійним учасником конкурсів і неодноразовим переможцем.

За цей час НБУВ отримала: 2016 р. – Диплом переможця в номінації «Монографічні видання. Суспільно-гуманітарний напрям» отримали ВД

⁷⁴ Воскобойнікова-Гузєва О. В., Ковальчук Г. І. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: основні напрями останнього п'ятиріччя [2010–2015]. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2015. Вип. 11. С. 120–133; Розділ XVII. Робота з пропаганди наукових досягнень та висвітлення науково-дослідної діяльності в ЗМІ. Звіти про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2004–2020 рр.

⁷⁵ Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову діяльність у 2011 р., 2012 р., 2015 р., 2016 р., 2018 р., 2019 р. URL: <http://www.nbu.gov.ua/taxonomy/term/46>.

«Академперіодика» НАН України та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського за книгу «Український науковий інститут книгознавства (1922–1936)» (Ковальчук Г. І.; 2015); у 2018 р. – Диплом переможця в номінації «Довідкові видання. Суспільно-гуманітарний напрям» за видання «Кобзар» Т. Г. Шевченка у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: книгознавче та бібліографічне дослідження (Л. В. Беляєва, І. Д. Войченко; 2015); 2019 р. – Диплом лауреата в номінації «Довідкові видання. Суспільно-гуманітарний напрям» отримали ВД «Академперіодика» НАН України та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського за книгу «Український кіноплакат 1947–1994 років з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Гутник Л.; 2018).

Видання, надруковані на поліграфічній базі НБУВ, відзначено дипломами та нагородами вітчизняних і міжнародних конкурсів, зокрема: у 2011 р. підготовлене Інститутом рукопису НБУВ за участю Інституту української мови НАН України та до 450-річчя від часу створення Пересопницького Євангелія видання «Пересопницьке Євангеліє. 1556–1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик» (2011) здобуло перше місце у номінації «Хрестоматія» за результатами XIII Всеукраїнського рейтингу «Книжка року'2011», а Науково-видавничий центр НБУВ отримав спеціальну премію «Найкраще бібліотечне видавництво». 2012 р. за результатами Міжнародного конкурсу на кращу наукову книгу, організованого Радою з книговидання Міжнародної асоціації академій наук спільно з Науковим центром дослідження історії книжкової культури Російської академії наук, дипломом лауреата в номінації «Суспільні науки» нагороджено НБУВ за підготовку і випуск книг із загальноакадемічної серії «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського». 2015 р. на IX сесії Ради з книговидання при Міжнародній асоціації академій наук (14–16 жовтня 2015 р., м. Мінськ, Республіка Білорусь) переможцем Міжнародного конкурсу на кращий науково-видавничий проєкт «Наукова книга»–2015» у номінації «Гран-Прі» дипломом лауреата нагороджено видання «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Д. Д. Фоменко, І. І. Цинковська, Г. М. Юхимець).

Таким чином, видавнича діяльність НБУВ упродовж 2002–2020 рр. відображала її завдання та функції як національної та наукової установи, була організована відповідно до напрямів науково-дослідної роботи та статутних завдань. На всіх етапах виконання наукових проєктів – від визначення тематики відповідно до наукових напрямів НБУВ, виконання досліджень, оприлюднення і до публікації результатів – науковці та бібліотечні

фахівці бібліотеки були виконавцями НДР, авторами значних за обсягами фундаментальних багатотомних праць, монографічних досліджень, збірників документів та наукових праць, довідково-енциклопедичних, науково-бібліографічних, науково-методичних видань, брали безпосередню участь у науковій підготовці їх до друку в Науково-видавничому центрі Бібліотеки. З 1992 р. НБУВ працює як потужне наукове видавництво, щорічно зростає кількість назв та обсяг наукової продукції. Саме в цей період у НБУВ виникли унікальні види видавничої продукції, що розкривали багатство її ресурсів і специфіку наукових досліджень, репрезентували науковий доробок у єдиному науково-інформаційному просторі.

Т. Л. Кулаковська

1.3. Інформаційне забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського

Інформатизація суспільства стала одним із потужних чинників, який зумовив трансформаційні зміни в різних сферах соціально-економічної діяльності. Значною мірою це відобразилося на таких потужних бібліотечно-інформаційних комплексах, як Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), котра як учасник процесу наукової комунікації забезпечує, з одного боку, комунікативний зв'язок між суспільством та інформаційно-знанневими ресурсами, з іншого – має спрямовувати свій розвиток відповідно до актуальних вимог цього суспільства в умовах поглиблення цифровізації. Успішна реалізація завдань у межах цих напрямів значною мірою залежить від впровадження бібліотечних інновацій, що ґрунтуються на науково-прикладних дослідженнях та розвитку професійного рівня бібліотечних фахівців, що своєю чергою вимагає ефективного інформаційного забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності НБУВ.

Ще у 20-х роках ХХ ст. проблема професійного самовдосконалення бібліотекарів була однією з головних у діяльності Відділу бібліотекознавства (згодом Кабінет бібліотекознавства) Всенародної бібліотеки України, яким спочатку керував В. Ф. Іваницький, а далі його очолив О. І. Полулях (з 1925 р.), який розпочав ґрунтовно займатися організацією фонду, вивченням потреб бібліотечних працівників та їх інформаційним забезпеченням ⁷⁶.

⁷⁶ Полулях О. І. Відділ бібліотекознавства. *Бібліотечний журнал*. 1926. Ч. 6–8. С. 42–43.

Завдяки його зусиллям, організаторським здібностям, високому професіоналізму, Кабінет бібліотекознавства, незважаючи на важкі матеріальні умови, недостатню кількість фахової літератури, співробітників, став центром, де отримували та удосконалювали свої професійні знання бібліотекарі, здійснювали дослідження та продукували власні розробки науковці, працюючи разом на розвиток як Бібліотеки, так і бібліотекознавства та бібліотечної справи України.

Нині, в умовах інтенсивної цифровізації суспільства, функцію інформаційного забезпечення професіоналізації бібліотечних кадрів та реалізації наукових проєктів у НБУВ виконує відділ теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства (ІБ), а саме група співробітників читальної залу бібліотекознавчої літератури (ЧЗБЛ), у складі якої у різні роки зазначеного періоду працювало два-три співробітники, організаційне забезпечення всього комплексу робіт ЧЗБЛ відповідно до покладених обов'язків виконувала наук. співроб. ІБ С. М. Масловська. Продовжуючи кращі традиції минулого, ЧЗБЛ спрямовував свою роботу на забезпечення інформаційно-знанневих потреб користувачів бібліотечно-інформаційної сфери та інформаційний супровід наукових досліджень шляхом формування спеціалізованого фонду та довідково-пошукового апарату й надання комплексу бібліотечно-інформаційних послуг на основі сучасних комунікаційних технологій.

Період 2002–2020 рр. був водночас знаковим і проблемним в аспекті впровадження інформаційних технологій в організацію роботи ЧЗБЛ, зокрема, створенням та розбудовою електронних спеціалізованих ресурсів, розширенням номенклатури бібліотечно-інформаційних послуг для користувачів, оперативного забезпечення інформаційної підтримки наукових проєктів НБУВ.

Виконання завдань з інформаційного забезпечення здійснювалося на базі комплексного бібліотекознавчого інформаційного ресурсу: спеціалізованого фонду документів та баз даних.

Створений фонд бібліотекознавчої літератури наразі налічує близько 25 тис. примірників вітчизняних та зарубіжних видань, хронологія яких охоплює видання з середини ХІХ ст. до наших днів. Значна частина спеціалізованого фонду перебуває у вільному доступі для користувачів ЧЗБЛ, який розрахований на 22 робочих місця, у т. ч. з доступом до локальної мережі НБУВ та Інтернету. Формування спеціалізованого фонду має мобільний характер (за браком місця щодо розташування документів), проте його унікальна частина, а також актуальні та важливі в історичному й науковому значенні видання становлять його основну частину.

У складі фонду – фундаментальні монографії, збірники наукових праць, матеріали і тези доповідей та повідомлень наукових конференцій, автореферати

дисертацій, наукові довідники й енциклопедії, наукові джерелознавчі та періодичні видання з питань книгознавства, бібліотекознавства та бібліографії – найвагоміша частина спеціалізованого фонду, джерельна база для подальшого розвитку бібліотечної наукової думки України. Більшість із цих видань – українською і російською мовами, а також – англійською, німецькою, французькою, польською, китайською та іншими мовами народів світу. Іноземні видання отримували з Австрії, Білорусі, Великобританії, Канади, Китаю, Німеччини, Росії, США, Сингапуру, Польщі здебільшого шляхом книгообміну та дарування. Серед них періодичні видання: «Библиотековедение», «Научные и технические библиотеки», «Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии», «Бібліотэчны свет», «Biblioasia», «Journal of Librarianship and Information Science», «Journal of the National Library of China», «Journal of Library Science in China», «Library Trends», «Library history», «Library journal» та ін.

Окремий комплекс – ретроспективна частина фонду, де зберігаються рідкісні та цінні видання, хронологічні рамки яких становлять 1835–1948 рр. Серед них: звіти Київської міської публічної бібліотеки за 1895–1906 рр.; звіти Одеської міської публічної бібліотеки за 1875–1915 рр.; Історичний нарис про міську публічну бібліотеку в Одесі за 1830–1910 рр.; звіти Харківської та Херсонської громадських бібліотек за 1889–1915 рр. та ін. Інтерес для дослідників також становлять і праці, в яких висвітлено роботу наукових, технічних, сільських, колгоспних, профспілкових та військових бібліотек, видані в різні роки, починаючи з 1911 р. Історичну цінність являють прижиттєві праці визначних українських бібліотекознавців Д. А. Балики, Я. Л. Маяковського, Ю. О. Меженка, С. П. Постернака, Л. Б. Хавкіної та інших. Велике історичне і науково-практичне значення мають такі періодичні видання, як журнали ВБУ: «Книжний вісник» (1919), «Бібліотечний журнал» (1925–1926), «Бібліотечний збірник» (1926–1927), «Журнал бібліотекознавства і бібліографії» (1927–1930), до створення яких долучилися провідні бібліотекознавці свого часу: Д. А. Балика, Л. У. Биковський, Г. П. Житецький, Б. І. Зданевич, В. О. Козловський, О. І. Полулях, М. І. Сагарда, М. І. Ясинський та інші; журнал «Бібліологічні вісті» (1923–1930) Українського наукового інституту книгознавства, редактором якого був видатний книгознавець і бібліотекознавець Ю. О. Меженко. Для збереження бібліотекознавчої спадщини України та її популяризації значну кількість видань історичної частини бібліотекознавчого фонду було оцифровано, насамперед, це – всі періодичні видання ВБУ, праці визначних українських бібліотекознавців тощо.

Упродовж першого двадцятиріччя 2000-х років комплектування фонду

ЧЗБЛ було доволі нерівномірним і значною мірою залежало від фінансування НБУВ. Наприклад, 2008 р. у звітних документах зазначалося, що впродовж останніх років стан комплектування фонду бібліотекознавчої літератури значно поліпшився, в основному за рахунок україномовних книг і брошур та російськомовних періодичних і продовжуваних видань; за рік до фонду ЧЗБЛ надійшло 578 прим. документів, у т. ч. 131 прим. іноземних періодичних і продовжуваних видань⁷⁷. Проте вже 2012 р. фінансова ситуація ускладнилася, і до спеціалізованого фонду ЧЗБЛ надійшло майже вдвічі менше документів – 318 прим.⁷⁸. Надалі стан надходження друкованих видань не покращився, однак доступність електронних фахових видань на сайтах провідних вітчизняних та зарубіжних бібліотек, а також передплачуваних світових БД деякою мірою знімає проблему інформаційного забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності бібліотек.

Спеціалізований фонд відображено у довідково-бібліографічному апараті, який досі певною мірою залишається важливим інформаційно-пошуковим ресурсом ЧЗБЛ. До складу ДБА входять алфавітний та систематичний каталоги книг та періодичних видань, картотеки: «Видання НБУВ», «Автореферати докторських та кандидатських дисертацій...», «Стандарти з бібліотечної справи», «Бібліотечне життя на сторінках преси» (наповнення та редагування ДБА упродовж 2002–2020 рр. здійснювали С. М. Масловська, Л. Г. Капустіна, В. В. Литвиненко).

Важливим здобутком у контексті інформатизації та підвищення оперативності бібліотечно-інформаційного обслуговування читачів було створення спеціалізованих баз даних (БД), які у перше десятиліття їх формування функціонували як локальні, потому набули статусу вільного доступу завдяки переведенню порталу НБУВ на нову інтернет-платформу.

Формування БД було розпочато 2000 р. за ініціативи головного бібліотекаря ЧЗБЛ та безпосереднього виконавця С. О. Денисової, яка самостійно опанувала програму «Бібліотека 4.02», успішно запровадивши в роботу читальної зали автоматизоване опрацювання нових надходжень документів до спеціалізованого фонду. На початковому етапі спеціалізовані БД мали дещо розгалужену структуру, а саме: БД «Книги» (інформація про надходження фахових видань за профілем читального залу; автореферати докторських та кандидатських дисертацій з питань бібліотечної справи, бібліографознавства та книгознавства; видання НБУВ); БД «Статті» (інформація зі збірників

⁷⁷ Звіт з наукової роботи читального залу бібліотекознавчої літератури відділу бібліотекознавства за 2008 рік. 3 с.

⁷⁸ Звіт з наукової роботи читального залу бібліотекознавчої літератури відділу бібліотекознавства за 2012 рік. 6 с.

наукових праць, матеріалів конференцій, періодичних та газетних видань); «Праці співробітників НБУВ»⁷⁹. Для забезпечення ефективного інформаційного пошуку в е-ресурсі було розроблено відповідні інформаційно-пошукові словники (С. О. Денисова, С. М. Масловська). Кожна БД мала свій набір пошукових елементів, які підбиралися в залежності від професійних потреб користувачів ЧЗБЛ та інформації, яка відображена в цих БД. Так, для пошуку інформації в БД «Праці співробітників НБУВ» був створений багаторівневий словник прізвищ, який містив всі варіанти написання прізвищ одного автора. Для знаходження праць конкретного автора, достатньо було обрати один із варіантів. Використовуючи БД «Праці співробітників НБУВ», можна було зібрати відомості про тематику наукових досліджень за будь-який період. Для цього було створено пошуковий словник, в якому представлена структура науково-дослідних інститутів НБУВ. Такий інструментарій дозволяв, використовуючи власні БД, укладати покажчики наукових публікацій співробітників на основі комп'ютерної технології.

Чільну увагу співробітники приділяли моніторингу фахових інтернет-ресурсів (розпочато з 2001 р.). Завдяки цьому інформаційний ресурс залу збагатився важливими повнотекстовими документами в електронній формі, серед яких – монографії, підручники, стандарти з бібліотечно-інформаційної галузі, професійні звіти IFLA тощо. Зі створенням відділу формування і обліку електронних інформаційних ресурсів (2010, завідувач Н. Ф. Самохіна), на який покладалася організація та централізоване опрацювання електронних документів як складової частини бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ, співробітниками ЧЗБЛ було передано і до новоутвореного електронного зібрання Бібліотеки усі накопичені повнотекстові е-документи бібліотекознавчої тематики. Ця робота продовжувалася й надалі. Так, наприклад, 2012 р. співробітниками ЧЗБЛ було знайдено, заархівовано та передано до загальнобібліотечного е-ресурсу 295 повнотекстових документів, серед яких фахові монографії, матеріали науково-практичних конференцій, матеріали IFLA, підручники тощо⁸⁰.

Створені БД, повнотекстові добірки е-документів та вихід у мережу Інтернет відкрили принципово нові можливості пошуку інформації в порівнянні з традиційними бібліотечними каталогами. З'явилася можливість ефективніше здійснювати диференційоване обслуговування користувачів, зокрема, керівного складу НБУВ, аспірантів і здобувачів, вузькопрофільних спеціалістів. Так,

⁷⁹ Масловська С. М. Інформаційне забезпечення бібліотечних працівників. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2004. Вип. 12. С. 140–141.

⁸⁰ Звіт з наукової роботи за 2012 рік читального залу бібліотекознавчої літератури. 2012. 4 с.

з використанням БД читальної зали виконувалися складні письмові тематичні довідки з різноманітних історичних та сучасних проблем бібліотечної справи. Це – переважно відомості про визначних бібліотекознавців України XIX–XX ст., окремі державні наукові бібліотеки, періодичні та продовжувані фахові видання в Україні XIX–XX ст., праці окремих бібліотекознавців, збереження фондів, платні послуги, законодавче забезпечення діяльності національних бібліотек світу та ін. Для підвищення оперативності інформаційного забезпечення відомчих досліджень та щорічних Міжнародних наукових конференцій НБУВ активно використовувалися комп'ютерні технології, за допомогою яких готувалася інформація про нові надходження до спеціалізованого фонду та рекомендаційні тематичні списки документів в електронній формі.

З 2009 р., після конвертації бібліотекознавчих БД на нову інформаційно-технологічну платформу, формування електронного ресурсу ЧЗБЛ розпочалося на програмному забезпеченні ІРБІС-64. Також на цій платформі було здійснено реструктуризацію баз даних, й відтоді почали функціонувати дві бібліографічні бази даних. БД «Бібліотекознавча література» (на початок 2020 р. мала понад 11,3 тис. записів)⁸¹, яка формувалася на основі аналітичного розпису статей із книг, періодичних та продовжуваних видань, бібліографічних записів на книги, в т. ч. й на документи, що складають ретроспективну частину бібліотекознавчого фонду (видання 1825–1948 рр.), електронних ресурсів фахового профілю. Слід зазначити, що ця БД є інтегрованою, оскільки включає в себе бібліографічні записи та відсилання на повнотекстові електронні документи фахового профілю, які представлені на сайті НБУВ та інших бібліотечно-інформаційних установ. БД «Праці співробітників НБУВ» наповнювалася аналітичним розписом доробку співробітників НБУВ із книг, продовжуваних та періодичних видань. Ця БД набагато повніше відображала праці співробітників, ніж реферативна БД «Україніка наукова», оскільки містила аналітичний розпис доробку наших співробітників із книг, продовжуваних та періодичних видань, що вийшли друком в Україні, Росії, Білорусі, Польщі та інших зарубіжних країнах. Проте, за рішенням дирекції НБУВ БД «Праці співробітників НБУВ» (на кінець 2015 р. було введено 5,8 тис. записів)⁸² було передано до відділу національної бібліографії.

У 2010 р. співробітники ЧЗБЛ (С. О. Денисова, С. М. Масловська) сумісно з відділом систематизації (завідувач І. В. Зарічняк) створили

⁸¹ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2020 рік. Київ, 2020. С. 86.

⁸² Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2015 рік. Київ, 2016. 129 с.

технологічну БД «Рубрикатор НБУВ» до розділу «Ч73. Бібліотечна справа. Бібліотекознавство», яка містила 694 записи. Це було логічним завершенням розпочатої у 2000 р. роботи над Рубрикатором бібліотекознавчої тематики. Праця над Рубрикатором була необхідна для деталізації підрозділу «Ч733.4 Укр. Історія бібліотечної справи в Україні» з метою повнішого розкриття ретроспективної частини (видання 1825–1948 рр.) спеціалізованого фонду. На семінарі працівників бібліотек НДУ НАН України (2011) було продемонстровано цей е-ресурс в програмі ІРБІС та детально проаналізовано його особливості. Усі електронні інформаційні ресурси ЧЗБЛ упродовж їх формування та функціонування активно використовувалися в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів НБУВ. Таким чином, з упровадженням інформатизації у напрямі розвитку фонду бібліотекознавчої літератури у першому двадцятиріччі 2020-х років було утворено спеціалізований документно-інформаційний ресурс, взаємодоповнюючими складниками якого є фонд друкованих та електронних видань, карткові каталоги і картотеки й електронні БД.

Поряд із розвитком інформаційно-ресурсної бази ЧЗБЛ провідним взаємопов'язаним напрямом інформаційного забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності бібліотеки й одночасно складовою системи бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ є надання бібліотечно-інформаційних послуг користувачам, моніторинг інформаційних потреб. Процес інформатизації в системі бібліотечного обслуговування дозволив ввести до номенклатури традиційних послуг їх електронні форми, адаптуючи та популяризуючи їх в процесі виконання інформаційних запитів користувачів. Найпоширенішими послугами, зокрема, були такі: виконання читацьких запитів на документи та тематичний добір документів за темою спеціалізованого фонду, виконання всіх типів і видів бібліографічних довідок, надання консультацій з методики інформаційного пошуку за традиційними та електронними ресурсами, оперативне поповнення полиці документів підвищеного попиту (стандарти, інструктивно-методичні матеріали, навчальні та довідкові видання), підготовка книжкових виставок, оглядів та ін.

Організація роботи ЧЗБЛ із задоволення інформаційно-знансєвих потреб користувачів передбачає використання різних видів і форм бібліотечно-інформаційного обслуговування на основі диференційного підходу та оперативного інформаційного забезпечення.

У контексті інформаційного забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності взаємодоповнюючими є традиційні та електронні форми індивідуального й групового інформування користувачів. Робота, спрямована на задоволення постійних інформаційних потреб, пов'язана, насамперед, з

інформаційним супроводом наукових проєктів ІБ НБУВ (підготовка бібліографії за темою й окремими напрямками НДР, тематичних добірок за індивідуальними запитами виконавців), а також дисертаційних досліджень аспірантів та пошукачів НБУВ. У режимі оперативного інформаційного забезпечення виконувалися разові запити користувачів, систематично підбиралися необхідні документи з фонду ЧЗБЛ та формувалися списки літератури з проблемних питань для членів дирекції та керівників структурних підрозділів НБУВ, а також науковців, аспірантів, студентів, викладачів вишів, бібліотечних фахівців та інших категорій користувачів. Окремим аспектом інформаційного забезпечення наукових проєктів був моніторинг бібліотекознавчих публікацій у світовій мережі інтернет, що давало можливість своєчасно відслідковувати актуальну інформацію з наукової проблематики ІБ та виконувати конкретні запити науковців, а також поповнювати е-виданнями бібліотекознавчі інформаційні ресурси НБУВ.

Характерною особливістю бібліотечно-інформаційного обслуговування ЧЗБЛ періоду 2002–2020 рр., зумовленою інформатизацією бібліотечних процесів, є поступовий перехід від традиційних до електронних форм отримання інформації та послуг, що безумовно відбилося й на показниках бібліотечної статистики ЧЗБЛ. Так, відвідування ЧЗБЛ⁸³ 2002–2005 рр. у середньому становили близько 3 тис. на рік; 2006–2010 рр. понад 1,5 тис., тоді як у 2011–2019 рр. цей показник був на рівні 1,1 тис.

Традиційний показник книговидачі найбільшим також був у перші п'ять років означеного періоду (наприклад, 2006 р. – 20,6 тис. прим. документів), у наступні п'ять – зменшився вдвічі, а потому залишається на рівні 8 тис. прим. на рік (за винятком 2020 і 2021 рр., коли НБУВ працювала в умовах обмеженого обслуговування користувачів у зв'язку з епідеміологічною ситуацією в країні). Також треба зважити й на значне зменшення нових надходжень документів до фонду ЧЗБЛ, про що йшлося вище.

З метою удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування в читальній залі традиційно вивчалися професійні потреби користувачів шляхом співбесіди, аналізу їх відвідувань за категоріями, книговидачі за видами видань та цільовим призначенням. Так, за даними моніторингу, основною категорією користувачів зали є співробітники НБУВ – 55% від загальної кількості відвідувань, студенти закладів вищої освіти – 36%, аспіранти – 4%, викладачі закладів вищої освіти та спеціалісти бібліотечно-інформаційних установ – 10%.

⁸³ Тут і далі використовуються дані зі звітів із бібліотечно-інформаційної діяльності НБУВ за відповідні роки з е-архіву Інституту бібліотекознавства.

Підвищеним попитом у читачів користувалася в основному наукова, виробничо-практична та навчальна література. Значну частину виданих документів становили україномовні та російськомовні періодичні та продовжувані видання (65% від загальної книговидачі), зокрема: «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Бібліотечний вісник», «Вісник Книжкової палати України», «Вісник Харківської державної академії культури» та ін. Особливості читацьких запитів окремих категорій користувачів читального залу неодноразово висвітлювалися в наукових публікаціях⁸⁴.

Водночас, у другому десятилітті в аспекті бібліотечно-бібліографічного обслуговування знизилось, хоча і порівняно, виконання усних довідок, однак співробітники ЧЗБЛ щороку надавали користувачам від 600 до 700 усних довідок (за винятком 2020, 2021 рр.), із яких близько 85% становлять тематичні. З розбудовою бібліотекознавчих БД та наявності доступу до мережі Інтернет з'явилася можливість в оперативному режимі (запит – відповідь) укладати тематичні бібліографічні списки (у т. ч. анотовані) за запитом користувачів з найрізноманітніших питань бібліотекознавства та бібліотечної справи.

Наприклад, співробітниками ЧЗБЛ для дирекції, фахівців НБУВ та студентів закладів вищої освіти на основі використання карткового ДБА, власних БД та інтернет-ресурсів у 2012 р. було виконано 18 тематичних письмових довідок⁸⁵, 2012 р. – 15 письмових довідок за темами: діяльність бібліотечно-інформаційної ради при президіях академій наук; критерії якості та ефективності роботи національних бібліотек у міжнародних стандартах; нормування праці в бібліотеках; організація та робота віртуальної довідково-бібліографічної служби; видавнича діяльність в Україні; варіанти визначення термінів «бібліографія», «бібліографічна діяльність» тощо. Знаданням вільного доступу до бібліотекознавчих БД на вебпорталі НБУВ, набуттям навичок інформаційного пошуку користувачами та розвитком електронної комунікації значна частина таких запитів почала опрацьовуватися безпосередньо споживачами інформації або ж виконуватися у межах електронних сервісів,

⁸⁴ Масловська С. М. Професійне читання бібліотечних працівників. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 284–296; Масловська С. М. Читальний зал бібліотекознавчої літератури: історія та сучасний стан. *Українське бібліотекознавство в історичному вимірі: до 40-річчя від дня народження Л. Б. Хавкіної* : матеріали Міжнародних наукових читань з нагоди 105-ї річниці відділу бібліотекознавства. Харків, 2012. С. 35–44.

⁸⁵ Звіт з наукової роботи читального залу бібліотекознавчої літератури. за 2012 рік. Київ, 2012. С. 2–3.

зокрема, «е-науково-методична служба», «запитай бібліотекаря». Однак допомога працівників ЧЗБЛ щодо інформаційного пошуку за друкованими джерелами ретроспективної частини фонду для його користувачів і нині залишається затребуваною.

Важливим складником інформаційного супроводу бібліотекознавчих досліджень та забезпечення професійних потреб користувачів були книжкові виставки. Виставки нових надходжень видань до спеціалізованого фонду ЧЗБЛ знайомили з чинними нормативними документами, останніми теоретико-методологічними, науково-методичними та технологічними розробками українських та зарубіжних бібліотек, сучасними інноваціями та цікавим досвідом бібліотечної практики тощо.

Теми виставок визначалися відповідно до проблематики наукових проєктів ІБ, тем міжнародних конференцій, бібліотекознавчих студій, науково-методичних семінарів та актуальних питань бібліотекознавства та бібліотечної справи, зокрема: «Інноваційна діяльність наукових бібліотек», «Бібліотечно-інформаційне обслуговування: сучасні тенденції» (2010); «Національна бібліотека в інформаційному суспільстві: сучасний стан і перспективи розвитку», «Документознавство: нові пріоритети розвитку в інформаційному просторі», «Інформаційно-бібліотечні ради на службі науці», «Бібліотечно-інформаційні ресурси: використання та збереження» (2012); «Інформаційне обслуговування в електронному середовищі: сучасні тенденції розвитку» (2018) та багато інших.

З широким упровадженням програми ІРБІС у роботу НБУВ (2010) співробітники ЧЗБЛ починають активно працювати над підготовкою тематичних електронних виставок та їх публікацією на вебпорталі НБУВ. Так, перша електронна виставка за назвою «Сучасна бібліотека під впливом інформаційних технологій» (2010) була присвячена проблематиці Міжнародної наукової конференції «Еволюція структури і функцій бібліотекознавства під впливом сучасних інформаційних технологій», організованої НБУВ. Систематично (4-6 разів на рік) експонувалися книжкові тематичні виставки, присвячені важливим подіям і датам. До прикладу, було підготовлено у традиційній та електронній формі виставки з таких актуальних тем: «Українське бібліотекознавство: сучасний стан та проблеми розвитку», «Бібліотечно-інформаційна сфера України: стратегічні напрями розвитку» (2014); «Ефективність роботи наукової бібліотеки в сучасному інформаційному середовищі», «Михайло Семенович Слободяник – вчений і педагог» (2015); «Національній парламентській бібліотеці України – 150 років», «Авторське право та бібліотеки» (2016); «Юрій Олексійович Меженко: до 125-річчя від дня народження» (2017) та інші (С. М. Масловська, С. О. Денисова). До

100-річчя Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського було опубліковано дві розгорнуті електронні виставки (у складі експозицій видання та фотодокументи): «Науково-дослідний інститут бібліотекознавства (1925–1927): видатні постаті»; «Інститут бібліотекознавства НБУВ: історія та постаті» (2018, С. О. Денисова). Всі електронні тематичні виставки, підготовлені працівниками ЧЗБЛ, зберігаються в е-архіві та доступні користувачам на сайті НБУВ.

Більш характерною формою інформування для 1990-х і першого десятиліття 2000-х років було проведення бібліографічних оглядів. Для співробітників НБУВ та бібліотек НДУ НАН України проводилися огляди нових надходжень, а також тематичні огляди, присвячені окремим актуальним питанням, зокрема, «Законодавче та нормативне забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності в Україні» (2004); «Бібліографічний опис документів: правила та особливості складання» (2005) тощо. Готувалися анотовані списки нових фахових надходжень до читальної зали бібліотекознавчої літератури НБУВ, деякі було опубліковано в інформаційно-аналітичних збірниках «Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України ... в році» (2009, 2010, С. М. Масловська).

Вивчення інформаційних потреб користувачів засвідчило, що електронні інформаційні ресурси читальної зали є досить затребуваними для широкого кола фахівців бібліотечно-інформаційної сфери діяльності. Останнім часом зростає рівень користування у віддаленому режимі БД «Бібліотекознавча література», доступ до якої є на вебсайті НБУВ, а також викликають чималу зацікавленість електронні тематичні виставки з актуальних проблем бібліотекознавства та бібліотечної справи. До прикладу, у 2019 р. було зафіксовано значну кількість звернень користувачів із різних регіонів України до двох електронних тематичних виставок: «Бібліотечно-інформаційна сфера України: стратегічні напрями розвитку» (412 звернень) та «Українське бібліотекознавство: сучасний стан та проблеми розвитку» (320). Наразі співробітники прагнуть до підготовки е-виставок із більш широкими можливостями наочного та інформативного представлення документів, однак на заваді – обмежені можливості програмно-технологічного забезпечення цього процесу.

У межах науково-дослідних проєктів ІБ співробітники ЧЗБЛ брали участь у виконанні як конкретних вузькоспеціальних завдань, так і профільних для своєї діяльності, зокрема: формування джерельної бази за темою дослідження; інформаційний супровід реалізації завдань виконавцями НДР; вивчення тематико-видового складу спеціалізованого фонду в контексті його відповідності фаховим інтересам працівників бібліотечно-інформаційної галузі;

формування бібліотекознавчого електронного ресурсу тощо (С. О. Денисова, С. М. Масловська).

На основі маркетингового підходу, використання можливостей інтернет-технологій та спираючись на принцип результативності у бібліотечно-інформаційному менеджменті, відповідно до якого виконання науковою бібліотекою провідної функції у напрямі формування інформаційних ресурсів трансформується від стратегії «збирання та збереження» до стратегії «надання доступу» і створення власних інтегрованих інформаційних ресурсів, співробітники відділу бібліотекознавства ІБ НБУВ як учасники нового проекту Бібліотеки «Наукова спадщина України» започаткували у 2007 р. окремий напрям «Бібліотекознавча спадщина». З цієї метою співробітники ЧЗБЛ досліджували хронологічний, тематичний, видовий склад спеціалізованого фонду, оцифровували цінні видання для створення електронної бібліотеки, вивчали стан інформаційного забезпечення бібліотечних спеціалістів такими виданнями. У результаті проведеного дослідження було підготовлено електронні версії таких видань, як: «Бібліотечний журнал» (1925–1926) ВБУ, випуски «Бібліотечного збірника» (1926–1927) ВБУ, працю відомого бібліотекознавця Д. А. Балики «Бібліотека у минулому: короткий історичний нарис» (Київ, 1925) тощо. Результати проекту «Бібліотекознавча спадщина» було представлено на Міжнародній науковій конференції НБУВ у доповідях «Проекти з поцифрування бібліотекознавчої спадщини: досвід і перспективи» (О. В. Воскобойнікова-Гузєва) та «Традиційні та електронні ресурси читального залу бібліотекознавчої літератури НБУВ» (С. М. Масловська).

Крім виконання визначених завдань у межах відомчих НДР ІБ, співробітники ЧЗБЛ разом із науковцями відділу виконували поточні завдання дослідницького характеру за дорученням дирекції НБУВ. Так, на виконання запиту в контексті святкування 90-річчя з дня заснування Національної академії наук України та підготовки видання «Календаря знаменних дат» до Президії НАН України було подано відомості та комп'ютерні версії фотографій засновників Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2007, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, С. О. Денисова). Також було здійснено ретельну науково-пошукову роботу та аналітичне опрацювання матеріалу в хронологічних межах від ХІХ ст. до сьогодення (2015, Василенко О. М., Денисова С. О.) для укладання розділу «Бібліотечна справа. Бібліотекознавство. Бібліотеки України» у складі бібліографічного покажчика «Схід і Південь України. Час. Простір. Соціум» (2017). В аспекті формування фахового електронного інформаційного ресурсу було підготовлено наукові статті про бібліотекознавчі видання до Української бібліотечної

енциклопедії (С. М. Масловська). Також у межах тем НДР ІБ, співробітниками ЧЗБЛ досліджувалися, зокрема, такі питання, як історія формування бібліотекознавчого фонду; сучасний стан та проблеми інформаційного забезпечення потреб бібліотечних фахівців; електронний бібліотекознавчий ресурс читального залу та його ефективність тощо. Результати досліджень та прикладні розробки систематично представлялися в доповідях і повідомленнях на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, науково-методичних семінарах й інших фахових заходах, публікувалися в наукових збірниках.

Отже, упродовж першого двадцятиріччя 2000-х років інформаційне забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності НБУВ відбувалося в умовах активного процесу інформатизації бібліотечної технології (зокрема, переходу на програмно-технологічне забезпечення ІРБІС-64), формування електронних науково-інформаційних ресурсів та трансформації науково-бібліотечної комунікації. Комплекс заходів, реалізованих у цих напрямках співробітниками читальної зали бібліотекознавчої літератури Інституту бібліотекознавства, дозволив утворити на основі спеціалізованого фонду, що складався з друкованих видань та карткового довідково-бібліографічного апарату, спеціалізований документно-інформаційний ресурс, який містить бібліотекознавчі електронні видання та інтегровану БД.

На основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та доступу до вітчизняних та світових науково-інформаційних ресурсів у мережі Інтернет було впроваджено нові е-послуги в системі обслуговування спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери, підвищено ефективність інформаційного пошуку в процесі оперативного виконання запитів користувачів та інформаційного супроводу науково-дослідних проєктів НБУВ.

Подальший розвиток ресурсної бази інформаційного забезпечення науково-дослідної та практичної діяльності НБУВ потребує не тільки її актуалізації на сучасному етапі, але й зосередження на роботі з оцифрування вітчизняних фахових видань ХІХ ст., важливих історичних документів із бібліотечної справи України ХХ ст., а також поетапне опрацювання документів ретроспективної частини спеціалізованого фонду та введення відомостей до бібліотекознавчої бази даних. Водночас перспективи підвищення якості та ефективності процесу інформаційного забезпечення в аспекті обслуговування науковців та фахівців бібліотечно-інформаційної сфери в НБУВ потребують більш активного застосування інтерактивних форм, а також адаптації досвіду провідних бібліотек світу з надання бібліотечних послуг на основі технологій сучасної телекомунікації.

У контексті співпраці провідних бібліотек України для забезпечення професійних потреб науковців та фахівців бібліотечно-інформаційної сфери було б корисним створення інтегрованої бібліотекознавчої бази даних на основі консолідації інформаційних ресурсів. Реалізація такого проєкту в одній програмно-технологічній платформі і за загальною концепцією представлення знань, на нашу думку, сприятиме як раціональному використанню інформаційних, фінансових, трудових ресурсів, так і підвищенню оперативності й ефективності інформаційного забезпечення науково-дослідної роботи та практики бібліотек.

О. М. Василенко, С. М. Масловська

РОЗДІЛ 2

БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

2.1. Науково-організаційне, науково-методичне забезпечення розвитку фонду основного зберігання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Формування єдиного бібліотечно-інформаційного середовища як складової загальнонаціонального інформаційного простору країни здійснюється в результаті реалізації інформаційних процесів пошуку, збирання, опрацювання, накопичення й зберігання інформації. Найважливішим складником ресурсної бази НБУВ є універсальний за видовим складом, унікальний за змістом, інформаційним та культурним значенням документний фонд, який становить понад 15,9 млн од. зб.

Структурною складовою бібліотечного фонду НБУВ є 10-мільйонний фонд основного зберігання (ФОЗ). Найдавніші видання у ньому датовані XVI ст. ФОЗ комплектується вітчизняними й зарубіжними виданнями різних видів: монографії, періодичні й продовжувані видання, автореферати дисертацій, дисертації, довідкова, навчальна література та інші. Щорічні надходження документів до фонду становлять понад 70 тис. од. зб. Центральне місце у ФОЗ за науковим значенням належить фонду колекційних зібрань, структурованому за окремими колекціями, сформованому за шрифтовою й форматною ознаками, критеріями рідкості й цінності. Нині фонд колекційних зібрань становить 43 колекції і налічує близько 180 тис. од. зб.

Наявність такого цінного інформаційного ресурсу потребує залучення значних кадрових та матеріальних ресурсів для науково-організаційного забезпечення усіх процесів, пов'язаних із обліком, розміщенням, вивченням документів із ФОЗ та бібліотечно-інформаційним обслуговуванням користувачів НБУВ виданнями з фонду.

Упродовж 2002–2020 рр. увесь комплекс робіт із науково-організаційного й науково-методичного забезпечення розвитку ФОЗ, удосконалення технологічних процесів обслуговування користувачів здійснював відділ наукової організації основного фонду (ВНООФ) на чолі з кандидаткою педагогічних наук, старшим науковим співробітником Т. П. Павлушею (2002–2018). У вересні 2013 р. після об'єднання ВНООФ з відділом обслуговування основним фондом (ВООФ) відбулася зміна його назви на відділ наукової організації

та обслуговування основним фондом (ВНООФ). У грудні 2016 р., внаслідок реструктуризації підрозділів НБУВ, ВНООФ було розподілено до бібліотечних структурних підрозділів і перейменовано на відділ організації та обслуговування основним фондом (ВООФ). У 2019 р. відбулася зміна керівництва ВООФ. Згідно з наказом генерального директора Л. А. Дубровіної № 100-агп від 2 травня 2019 р. тимчасовим виконувачем обов'язків завідувачки відділу було призначено О. О. Починок.

З метою найповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів співробітники відділу основну увагу акцентували на чіткому дотриманні технологічного циклу виконання замовлень на документи, роботі з бібліотечним фондом. Ця діяльність здійснювалася відповідно до загальнобібліотечних технологічних інструкцій «Шлях замовлень документів користувачами в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського», «Шлях документів у процесі бібліотечного опрацювання в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського».

Замовлення на документи із ФОЗ приймалися й направлялися до основного книгосховища на центральній кафедрі прийому замовлень ВООФ. Користувачі мали можливість бронювати документи, продовжувати терміни користування ними, отримувати в тимчасове користування заброньовані іншими користувачами видання, робити ксерокопії з них.

Термін виконання замовлень користувачів з указаними на них шифрами документів, згідно з відповідною інструкцією, становив 1,5 год. і включав виконання послідовних технологічних процесів: формування партії замовлень на центральній кафедрі прийому замовлень, доставляння замовлень на ділянки 26-поверхового книгосховища, їх виконання, передання документів і відповідей на диспетчерську кафедру. Замовлення, які подавалися на виконання без указання шифру документа, виконувалися упродовж 2,5 год. Термінові й замовлення на документи підвищеного читацького попиту виконувалися у стислі терміни відповідальними співробітниками відділу.

Технологічний процес виконання замовлень, визначення шляхів його вдосконалення були предметом досліджень, проведених науковими співробітниками відділу (О. Г. Яковенко, О. В. Ткаченко). У цих дослідженнях було здійснено аналіз системи інформаційного забезпечення користувачів, вивчено організаційно-технологічні аспекти процесу виконання замовлень на документи з ФОЗ, зосереджено увагу на підвищенні інформаційної культури користувачів у процесі бібліотечного обслуговування. З метою виявлення рівня завантаження співробітників книгосховища, що безпосередньо впливав на терміни виконання читацьких замовлень, у ВНООФ було відпрацьовано норми на виконання основних технологічних процесів з обслуговування

користувачів документами з ФОЗ та роботи з бібліотечним фондом. При цьому застосовувався диференційований підхід відповідно до сучасних техніко-організаційних умов книгосховища з урахуванням його багатопверховості. Розроблені норми на виконання співробітниками технологічних процесів було апробовано, уточнено й затверджено методичною радою ІБ⁸⁶.

Одна з основних проблем при виконанні замовлень полягала у тривалому очікуванні користувачами замовлених ними документів із ФОЗ. У 2006 р. ВНООФіВООФ провели низку експериментів із метою визначення можливості скоротити терміни виконання читацьких замовлень із 1,5 год. до 1 год. За результатами цих експериментів були підготовані відповідні службові документи, в яких зазначалося, що процес виконання замовлень користувачів значною мірою гальмувався через матеріально-технічні умови в книгосховищі, зокрема застарілі пасажирські ліфти й вертикальний багатокабінний конвеєр, які часто були перевантажені й виходили з ладу. Крім того, безперервне зростання обсягу ФОЗ призводило до браку площі для розміщення нових надходжень. Час на виконання замовлень користувачів збільшувався ще й через занадто щільне розміщення документів на окремих ділянках ФОЗ.

Експеримент довів, що техніко-організаційні умови основного книгосховища НБУВ не дозволяли значною мірою прискорити процес виконання замовлень користувачів. Було запропоновано поєднати традиційну й автоматизовану технології документовидачі, модель якої розроблено в дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.)» (О. Г. Яковенко, наук. керівник Т. П. Павлуша)⁸⁷. Переваги застосування автоматизованої технології

⁸⁶ Яковенко О. Г. Становлення та розвиток системи інформаційного забезпечення користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2009. Вип. 24. С. 56–83; Ткаченко О. В. Аналіз і шляхи вдосконалення виконання вимог на запити користувачів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 126–134; Яковенко О. Організаційно-технологічні аспекти вдосконалення процесу виконання замовлень користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2004. Вип. 12. С. 69–78; Яковенко О. Г. Підвищення інформаційної культури користувачів у процесі їх бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 36–43.

⁸⁷ Яковенко О. Г. Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.) : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.08 / НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2005. 210 с.

очевидні: економія часу співробітників і користувачів; можливість оперативного надання відповідей про місцезнаходження документів; запобігання незадоволеним замовленням користувачів (НЗК) й значне скорочення кількості НЗК на документи з ФОЗ; автоматизований контроль за термінами користування й кількістю виданих документів; ретроконверсія традиційних каталогів тощо.

Успішному вирішенню цих проблем сприяло б і дотримання тематико-типологічного плану комплектування книгозбірні, кількості примірників документів, які повинні були надходити до бібліотечного фонду. Цей кількісний показник також безпосередньо впливав на скорочення термінів обслуговування та збільшення/зменшення відповідей читачам щодо зайнятості замовлених із ФОЗ документів.

У НБУВ проводилася багаторічна систематична робота з обліку, упередження та скорочення НЗК. Їхня кількість упродовж 2002–2020 рр. у середньому коливалася в межах 18 % від загальної кількості замовлень. Щорічно у відділі здійснювався аналіз відповідей книгосховища щодо неможливості отримання користувачами замовлених видань. Найпоширенішою причиною було використання документів іншими читачами чи абонентами (до 49 % від загальної кількості відповідей). У таких випадках, з метою запобігання відмова, співробітники ВООФ здійснювали запозичення з читацьких номерів і надання цих видань у користування на певний термін для роботи іншим читачам, як наслідок, близько 80 % таких замовлень задовольнялося. 23 % наданих відповідей припадало на документи, які знаходилися в підсобних фондах галузевих і спеціалізованих читальних залів. У випадках виявлення розбіжностей між шифрами замовлених документів або бібліографічних відомостей з наявними у бібліотечних фондах документами, такі замовлення користувачів направлялися до каталогу для з'ясування. За часткової розбіжності бібліографічних відомостей титульного аркуша із зазначеними на бланку замовлень даними, документи надавалися користувачам із позначкою «умовно». Відповіді «затримано у книгосховищі» найчастіше були зумовлені необхідністю додаткового з'ясування місцезнаходження замовлених документів у ФОЗ. Найменший відсоток припадав на відповідь «в оправі». Частина документів згідно з «Правилами користування абонементом» користувачам не видавалася. Відмови в одержанні документів за причини їхньої втрати чи відсутності на місці становили в середньому 0,25 % від загальної кількості відповідей.

У межах роботи з НЗК на документи з ФОЗ було виявлено масив видань, відсутніх на місцях постійного зберігання по кілька десятків років із причин втрати замісників на документи, які зберігаються у галузевих і спеціалізованих

підрозділах НБУВ, утрати документів у результаті пожежі 1965 р., переїзду в нове приміщення бібліотеки наприкінці 1980-х років та інших причин. Це ускладнювало обслуговування читачів і збільшувало терміни виконання замовлень. Частина карток на документи, відсутні у ФОЗ, була вилучена свого часу лише з алфавітного читацького каталогу, а в систематичному вони залишилися. Користувачі, послуговуючись інформацією з останнього, замовляли фактично відсутні у фонді видання.

Вирішенню організаційно-технологічних проблем щодо задоволення замовлень користувачів документами з ФОЗ сприяла координація діяльності ВНООФ та суміжних із ним структурних підрозділів НБУВ із проблем вивчення, скорочення та упередження НЗК. Виконанню цього завдання сприяв моніторинг відмов користувачам на документи з ФОЗ з причин «немає на місці», «втрачено», «немає у фонді», який щоквартально проводився представниками трьох відділів – ВНООФ, ВООФ та бібліотекознавства (ВБЗ) упродовж 2002–2014 рр.

У ВНООФ, ВООФ було створено паперові картотеки відмов, а у секторі обслуговування по каталогах (СОК) – картотеку «Дезидерата». У ВНООФ і ВООФ у картотеках вирішили обліковувати відмови на документи, відсутні на місці, втрачені, відсутні у фонді, а у СОК – відсутні в Бібліотеці.

Одним із напрямів роботи в цьому контексті був перегляд локальних частин фонду *de visu*, звіряння «картотеки відмов» ВООФ із відомостями про документи на місцях зберігання у ВНООФ, визначення причин відсутності документів із метою прийняття рішень щодо можливості або доцільності їх доукомплектування через відділи комплектування, обмінно-резервний фонд (ОРФ), замовлення відсутніх видання за МБА для подальшого доукомплектування ксерокопійованими або сканованими аналогами, розробка відповідної інструктивно-методичної документації. Також користувачам пропонувалося переглянути електронні ресурси ідентичні або аналогічні втраченим документам.

Для координації роботи відділів у ВНООФ було розроблено форму «Книга браку в роботі ВНООФ та суміжних відділів НБУВ», що дало змогу налагодити роботу з виявлення й виправлення помилок, допущених у процесі бібліографічного опрацювання видань, виконання замовлень на документи та бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Співробітники ВНООФ надавали консультації колегам з інших структурних підрозділів НБУВ щодо виявлення й виправлення зафіксованого браку.

Починаючи з 2006 р. чергові бібліотекарі центральної кафедри прийому замовлень ВООФ у процесі обслуговування активно використовували базу даних (БД) «Запити читача» та електронний каталог (ЕК) бібліотеки, що

дозволило значно скоротити шлях замовлень на документи, зменшити кількість відповідей на документи, які зберігалися у спеціалізованих і підсобних фондах НБУВ, скоротити терміни очікування замовлень.

У 2007 р. у ВНООФ був проведений аналіз тимчасово незадоволених замовлень користувачів із причин «за номером», «за відділом» та «перший примірник», за результатами якого було встановлено, що найбільша кількість замовлень надходила на ділянку ФОЗ, де зберігаються документи, що вийшли друком у 1993–2006 рр. Основна причина НЗК полягала у неможливості або обмеженості оперативного надання відповідей про місцезнаходження документів у процесі приймання замовлень від користувачів у обслуговуючих структурних підрозділах НБУВ. Результати аналізу показали, що без поступового впровадження автоматизованої технології документообігу та органічного поєднання автоматизації з традиційною технологією неможливо забезпечити відповідність бібліотечних послуг вимогам користувачів НБУВ.

Прискоренню процесу обслуговування користувачів мала б сприяти додаткова комп'ютерна техніка, яку передбачалося використовувати для виконання прикладних завдань з обслуговування читачів із залученням інноваційних підходів при: контролі за направленням та поверненням документів до ФОЗ та інших структурних підрозділів НБУВ; обліку вхідного документного потоку після бібліографічного опрацювання й проведення різноманітних з'ясуванням щодо наявності документів; обліку замовлень на документи з ФОЗ, що надходили від абонентів.

У 2008 р. було розпочато розробку технології автоматизованої реєстрації замовлень читачів, яка дозволила здійснювати повноцінний моніторинг замовлень на документи з ФОЗ, сприяла зменшенню замовлень, направлених на доопрацювання у каталоги, та якіснішому обслуговуванню читачів. Завдяки використанню комп'ютерних технологій на центральній кафедрі прийому замовлень ВНООФ удалося зменшити кількість відповідей «за відділом», а час очікування користувачами замовлених документів скоротився. Для усунення помилок, допущених читачами під час оформлення замовлень, активно використовувалися бази даних ЕК, що дозволило відповіді книгосховища «уточнити шифр, рік» опрацювати відразу після їх отримання з ФОЗ і відправляти на повторне виконання.

У 2009 р. відбулося корегування технологічного процесу нових надходжень перших примірників документів до профільних спеціалізованих читальних залів. Підсобні фонди доукомплектовувалися документами підвищеного попиту, завдяки чому з'явилася можливість скоротити час виконання замовлень користувачів завдяки документам останніх років випуску.

Упродовж 2010 р. у НБУВ була проведена масштабна робота, пов'язана з переходом технології «Шлях документа в процесі бібліотечного опрацювання» на нове мережеве програмне забезпечення – АБІС «ІРБІС-64». У зв'язку з цим було здійснено конвертування ЕК НБУВ, більшості мережевих і локальних баз даних, що в подальшому сприяло створенню в межах бібліотеки системи автоматизованого управління всіма електронними інформаційними ресурсами.

Цього ж року було розпочато впровадження автоматизованої технології у практичну діяльність ВНООФ: здійснювалася реєстрація супровідних актів на нові надходження документів, фіксація відомостей про їх направлення до структурних підрозділів бібліотеки, зміна попереднього направлення документів, призначених для тимчасового використання у відділах-фондоутримувачах, формування електронної БД ретроспективних документів 1970–1980-х років видання, розпочато наповнення БД відмов, у якій розміщувалася інформація про кожне видання, відсутнє у фондах НБУВ.

З комп'ютерною технікою працювали 16 співробітників відділу. У зв'язку з впровадженням АБІС було внесено доповнення до форм планово-звітної документації ВНООФ та диференційованих норм на виконання основних технологічних процесів із урахуванням роботи відділу в автоматизованому режимі, виявлення та доопрацювання лакун документів, роботи з фондом і топографічним каталогом відділу, з боржниками.

На етапі впровадження автоматизованої технології проводився аналіз і класифікація помилок, зафіксованих у «Книзі браку ВНООФ» та суміжних структурних підрозділів НБУВ. Здійснювалася відповідна координаційна робота зі співробітниками відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж та відділу формування й обліку електронних інформаційних ресурсів. Співробітникам ВНООФ надавалися індивідуальні консультації, проводилися заняття з питань впровадження комп'ютерних технологій з використанням АБІС ІРБІС64.

На початку 2010-х років у НБУВ відбулися кардинальні зміни й у системі бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Відзначалося зростання показників, пов'язаних з електронними формами обслуговування та діяльності бібліотеки на основі інформаційно-комунікаційних технологій, а також зменшення основних показників обслуговування користувачів документними ресурсами. Це пояснювалося об'єктивними причинами: широкими можливостями для сучасних читачів вести пошук інформації в Інтернеті, недостатнім комплектуванням фондів бібліотеки, зокрема її галузевих та спеціалізованих відділів, обмеженим доступом до наукових

інформаційних ресурсів зарубіжних установ, фінансовими проблемами.

У системі бібліотечно-інформаційного обслуговування найбільш затребуваними стали послуги, які надавалися в режимі віддаленого доступу, з використанням зовнішніх мережевих ресурсів та електронних ресурсів власної генерації – бібліографічних, реферативних і повнотекстових баз даних, ЕК через вебпортал НБУВ. До передплачених інформаційних ресурсів та тих, що використовувалися читачами НБУВ на договірній основі, надавався доступ у читальних залах бібліотеки.

З метою дослідження замовлень користувачів на документи з ФОЗ у 2012 р. проаналізовано близько 120 тис. замовлень за хронологічною й тематичною ознаками. Всі замовлення було розподілено на три групи: замовлення на документи, що вийшли друком до 1930 р.; замовлення на документи, що вийшли друком у 1930–1995 рр.; замовлення на документи, що вийшли друком після 1995 р.

За результатами дослідження встановлено, що найбільшим попитом користувалися документи, що вийшли друком після 1995 р. (у середньому 60 % від загальної кількості замовлень). На цій підставі було зроблено висновок, що, оскільки такі документи здебільшого представлені в ЕК НБУВ, необхідною умовою якісного обслуговування ними є впровадження системи дистанційного замовлення та зворотного зв'язку з користувачами з використанням електронної пошти, SMS-листування та спеціальних мобільних додатків і програм (mobile apps), які дозволяють інформувати користувачів про надходження замовлених документів, затримку при виконанні замовлень та її причини або про закінчення терміну користування документами з пропозицією вибору подальшої дії (продовження терміну чи повернення документів до ФОЗ). Високим виявився й попит на документи, що вийшли друком до 1930 р.: із ФОЗ користувачам надійшло близько 47,2 тис. документів (7 % від загальної кількості замовлень). У цьому зв'язку було вирішено систематично здійснювати моніторинг замовлень на документи цих років. За тематичною ознакою переважали видання з історії, філології, правознавства.

У 2012 р. комісія з проведення моніторингу відмов користувачам на бібліотечні документи з ФОЗ із причин «немає на місці», «втрачено», «відсутнє у фонді» у складі головного бібліотекаря ВБЗ С. Г. Смусь (голови), зав. сектору ВООФ В. Г. Касаткіної, наук. співроб. ВНООФ О. Г. Яковенко підготувала «Довідку про перевірку відмов користувачам на документи з фонду основного зберігання, які надавалися в 1996–2011 рр.». У ній було узагальнено результати моніторингів, наведено список видань підвищеного попиту, на які надавалися відмови за означений період, підведено підсумки

роботи комісії. Щоквартальні моніторинги відмов проводилися членами цієї комісії до 2015 р. Відомості про відсутні з різних причин документи вносилися до «картотеки відмов» та відповідної інтегрованої бази даних, яка створювалася фахівцями різних структурних підрозділів і на кінець 2015 р. становила понад 7 тис. записів. Результатом проведеної роботи стало запобігання НЗК та скорочення їх кількості, доукомплектування бібліотечних фондів за рахунок замовлення видань за МБА з подальшим оцифруванням, ксерокопіюванням для фондів НБУВ, виявлення альтернативних видань у ФОЗ, пошук аналогічних видань у електронному вигляді.

Ці результати роботи з НЗК у НБУВ було висвітлено в науковій публікації, в якій було також акцентовано увагу на необхідності вдосконалення технологічного процесу виконання замовлень користувачів шляхом упровадження автоматизованої технології документообігу (О. Г. Яковенко, Л. В. Коновал)⁸⁸.

На процес бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів впливало й те, що формування фондів не повною мірою відповідало виконанню функціональних завдань національної бібліотеки щодо забезпечення вичерпного комплектування вітчизняними документами, придбання найцінніших у науковому значенні зарубіжних видань.

Крім обслуговування користувачів, відділ здійснював велику роботу з вивчення фонду. Так, упродовж 2005–2007 рр. у межах науково-дослідної теми «Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки» ВНООФ досліджував склад, формування, використання електронних інформаційних ресурсів – документів на CD-ROM, дискетах, мікрофільмів, аудіо- та відеокасет, які почали надходити до НБУВ з початку 1990-х років. Систематичне поповнення фонду відбувалося з 1997 р. Станом на 01.01.2008 р. загальний обсяг цих документів становив понад 3 тис. од. зб., з них видань архівного фонду – понад 800 од. зб. Нині обсяг фонду електронних документів – близько 7,8 тис. од. зб.

У процесі дослідження проводився аналіз технології формування фонду електронних документів за тематико-видовою, галузевою, хронологічною, мовною ознаками; відповідності наявних у ФОЗ документів їх відображенню в бібліотечному ДПА. Також створювався ДПА відділу на цей фонд; розроблялися пропозиції щодо зміни технологічних процесів формування, використання й забезпечення фізичного збереження документів. Унаслідок проведеної роботи було відпрацьовано алгоритм передання частини

⁸⁸ Яковенко О. Г., Коновал Л. В. Традиційні та новаційні аспекти організації роботи з незадоволеними запитами користувачів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 126–140.

електронних документів, які зберігалися у ФОЗ, до інших структурних підрозділів НБУВ згідно зі спеціалізацією їхніх фондів. Результати проведеного дослідження описувалися у службовій документації відділу та статтях його наукових співробітників (Т. П. Павлуша, О. Г. Яковенко)⁸⁹. Систематична робота з вивчення стану надходжень до ФОЗ електронних документів, їх використання, забезпечення фізичного збереження здійснювалася співробітниками відділу до 2020 р. (О. Г. Яковенко, О. П. Дем'янюк, Т. В. Лисиця).

У 2006 р. у ВНООФ було покладено початок вивчення стану надходження до ФОЗ архівного примірника всіх видів документів України (О. Г. Яковенко, Н. Л. Бандура). Робота була продовжена у 2016 р., коли було здійснено аналіз нових надходжень документів до цього фонду за період 2009–2015 рр. за тематичним, мовним, галузевим, видовим аспектами та за категоріями користувачів (О. Г. Яковенко, О. О. Починок)⁹⁰. Мета роботи полягала у вивченні складу фонду та читацького попиту на архівні документи для встановлення повноти надходження архівних примірників документів до НБУВ, можливості використовувати архівні видання для задоволення замовлень користувачів на документи, відсутні у ФОЗ із причин втрати або відсутності на місці зберігання.

Сьогодні фонд архівного примірника видань творів друку України – це зібрання друкованої продукції українських видавництв: універсальних книжкових (1831–2016); журнальних (1917–2016); листових видань (1948–2016); нот (1947–2013); плакатів (1950 р. – початку 1983 р.). До фонду архівного примірника складено алфавітний каталог за період 1831–2012 рр. Із 2008 р. архівні примірники видань, які надходили до цього фонду, почали реєструвати в електронному каталозі НБУВ.

Центральне місце у ФОЗ за науковим значенням належить фонду колекційних зібрань, структурованому по окремих колекціях, сформованому за шрифтовою й форматною ознаками, критеріями рідкості й цінності. Цей фонд формувався з перших років існування бібліотеки шляхом передачі націоналізованих книгозбірень і бібліотек різних установ, вищих і середніх

⁸⁹ Павлуша Т. П., Яковенко О. Г. Організація використання документів на машиночитаних носіях інформації в універсальній науковій бібліотеці. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2007. Вип. 19. С. 48–57; Яковенко О. Г. Формування та використання фонду електронних документів у наукових бібліотеках. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 28–38.

⁹⁰ Яковенко О. Г., Починок О. О. Формування фонду архівного примірника видань творів друку України в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 146–155.

навчальних закладів, а також приватних книжкових зібрань – колекцій державних і громадських діячів, меценатів, шанувальників писемності – через купівлю, передачу, заповідання й дарування. Більшість документів із фонду мають цінні прикмети часу: екслібриси, автографи, маргінальні записи видатних особистостей. Ці зібрання збереглися у своєму первісному складі як окремі частини фонду⁹¹.

До кожного колекційного зібрання складено паспорт, у якому зазначено короткі відомості про власника колекції, тематичний склад, мовну характеристику, хронологічні межі фонду, сучасне місцезнаходження представлених документів.

Фонд колекційних зібрань постійно поповнюється новими колекціями. Упродовж 2002–2020 рр. до його складу увійшли: Азербайджанська бібліотека (2015), Вірменська бібліотека (2015), Казахська бібліотека (2019), Латвійська бібліотека (2019), Македоніка (2004), персональні колекційні зібрання В. М. Глушкова (2010), В. С. Коваль (2016), Л. С. Козуб (2003), Левка Лук'яненка (2015), І. К. Микитенка (2006), П. П. Михайленка (2005), А. П. Непокупного (2007), О. С. Онищенко (2010), В. І. Попика (2014), Д. В. Степовика (2002), Д. В. Табачника (2004), колекція Реабілітованої літератури (2003).

У межах дослідження історико-культурних фондів НБУВ упродовж 2005–2007 рр. відділ був співвиконавцем (відповідальний виконавець – Інститут рукопису НБУВ) науково-дослідної роботи з вивчення й опрацювання колекційних фондів, які зберігаються у ФОЗ, та підготував відповідні матеріали для довідника «Колекційні фонди НБУВ». На основі затвердженої методики складання заголовка для Каталогу історико-культурних фондів та описової статті для нього було паспортизовано 33 колекційних зібрання (20 персоналій; дев'ять організацій; чотири спеціалізовані фонди – Президії НАН України, архівного примірника видань творів друку України, дисертаційний, відомчої літератури), матеріали відділу було покладено в основу інформаційної частини Державного реєстру національного культурного надбання. Загальна кількість опрацьованого масиву цих раритетних видань становила близько 161 тис. од. зб.

З метою відтворення приватних колекцій, які зберігаються у ФОЗ у

⁹¹ Яковенко О. Г. Історичні аспекти формування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 34. С. 171–188; Яковенко О. Г. Фонди основного зберігання НБУВ у контексті бібліотекознавчих досліджень. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ : Київ, 2016. С. 78–80.

розпорошеному вигляді, упродовж 2005–2020 рр. співробітники відділу здійснювали перегляд *de visu* документів, серед яких було виявлено: видання з колекцій В. Б. Антоновича, Д. І. Багалія, М. Ф. Володимирського-Буданова, М. П. Дашкевича, В. С. Іконникова, В. П. Ляскоронського, В. Л. Модзалевського, Г. Є. Рейна, Ю. М. Соколова, М. І. Стуковенкова, С. П. Томашевського, Ф. С. Цицуріна, Г. В. Шварца, Ф. Р. Штейнгеля, бібліотеки Маріупольської Олександрійської гімназії, Фундаментальної бібліотеки Київського комерційного інституту, «Реабілітованої літератури» та інші. За результатами цієї роботи було виокремлено понад 3 тис. документів, які передбачалося покласти в основу Державного реєстру пам'яток українського друку.

У цей період проводилася робота з упорядкування колекційних фондів. Було звірено колекції Першої київської гімназії, «Календарів», «Реабілітованої літератури», колекційні зібрання І. Я. Айзенштока, М. Х. Бунге, П. Г. Галагана, Б. Д. Грінченка, М. І. Костомарова, А. Ю. Кримського, Є. М. Кротевича, О. М. Лазаревського, С. І. Маслової, П. М. Попова та приведено їх у відповідність із топографічним каталогом відділу. У процесі упорядкування здійснювалося дослідження фактичного фізичного стану документів колекцій; підготовки до палітурно-реставраційних і дезінфекційних робіт; технічне опрацювання окремих видань, знепилення й переміщення фондів, дрібний ремонт документів; наповнення баз даних відмови, ретроспективних документів.

Робота відділу з перевірки й упорядкування фонду колекційних зібрань була в центрі уваги керівництва НБУВ. Так, упродовж 2006–2010 рр., згідно з наказом генерального директора НБУВ О. С. Онищенка № 130-агч від 03.07.2006 р., у Бібліотеці працювала комісія (у складі А. Г. Бровкіна, Т. П. Павлуші, Н. С. Гудименко, Н. М. Лук'янець, О. І. Посметної, С. Г. Смуть, О. Г. Яковенко), мета діяльності якої полягала у визначенні повноти, відображенні у ДПА відділу й бібліотеки, фізичного стану видань з фонду колекційних зібрань та наявності їх на місцях постійного зберігання. Комісія визнала роботу ВНООФ у цьому напрямі задовільною.

Співробітники відділу на різних ділянках ФОЗ, починаючи з 2008 р., проводили роботу з визначення відповідності документів із шифрами зберігання їх відображенню в топографічному каталозі ВНООФ. Виявлені під час звіряння документи з помилками при їх інвентаризації або бібліографічному опрацюванні передавалися до відділу каталогізації та Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів (ЦФБІР). Було складено топографічний каталог на зайво дублетні й застарілі документи 1859–1991 рр., відібрані співробітниками бібліотеки на початку 1990-х років і розміщені на сьомому

поверсі книгосховища з метою подальшого їх передання на зберігання до ОРФ.

Відділ підготував відомості для реєстрації 13 колекцій книжкових пам'яток у відповідній електронній базі даних НБУВ, а саме: колекції І. Я. Айзенштока, М. Х. Бунге, Б. Д. Грінченка, М. І. Костомарова, А. Ю. Кримського, О. М. Лазаревського, С. І. Маслова, П. М. Попова, І. О. Сікорського, Будинку офіцерів Васильківського гарнізону, Колегії Павла Галагана, Першої київської гімназії, «Календарі». Матеріал було представлено відповідно до вимог загальнобібліотечної АБІС.

Упродовж 2014–2015 рр. проводилося дослідження колекційного зібрання І. О. Сікорського, за його результатами опубліковано статтю, в якій висвітлювався життєвий і творчий шлях видатного психіатра, його бібліофільські вподобання, що сприяло формуванню колекційного зібрання (О. Г. Яковенко, О. В. Вискірко). Матеріали цього дослідження було використано також у публікації для довідника «Історичні бібліотечні зібрання та колекції у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (О. Г. Яковенко, О. В. Вискірко, І. О. Гуржій)⁹².

З метою дослідження питань обліку, забезпечення збереження й використання документів із грифом «Для службового користування» у 2014 р. до відповідної електронної бази даних було внесено бібліографічні відомості про документи з грифом «Тємно». У цей же період здійснювалося дослідження фонду відомчої літератури, перевіряння його на правильність розстановки документів згідно з шифрами зберігання, відбирання дефектних видань для дрібного ремонту, виявлення й фіксування лакун документів.

Питання зберігання документного фонду та забезпечення його збереження в процесі обслуговування користувачів НБУВ вивчали наукові співробітники відділу (О. Г. Яковенко, Н. М. Власенко)⁹³. За результатами цього дослідження було запропоновано заходи щодо безпеки використання ФОЗ у процесі обслуговування користувачів, створення оптимального режиму зберігання документів у книгосховищі, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з фондом.

⁹² Яковенко О. Г., Вискірко О. В. І. О. Сікорський: життя, діяльність, бібліофільська спадщина. Бібліотечний вісник. 2015. № 3. С. 43–50; Яковенко О. Г., Вискірко О. В., Гуржій І. О. Бібліотека професора І. А. Сікорського. *Історичні бібліотечні зібрання та колекції у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*: довідник. Вип. 1 Історичні бібліотеки державних навчальних установ Києва / за ред. Г. І. Ковальчук. Київ, 2020. С. 169–180.

⁹³ Яковенко О. Г., Власенко Н. М. Зберігання документного фонду та забезпечення його збереження в процесі обслуговування користувачів наукової бібліотеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 349–361.

Починаючи з 2014 р., згідно з наказом генерального директора НБУВ О. С. Онищенка № 203-АГЧ від 16.12.2013 р. «Про проведення робіт із розрахунку користувачів бібліотечними документами з фонду основного зберігання», на початку кожного календарного року здійснювався взаєморозрахунок користувачів, відділів-фондоутримувачів, консультантів НБУВ документами з ФОЗ, за результатами якого готувалися аналітичні довідки. Основні причини відсутності документів полягали у читацькій заборгованості, втраті, несанкціонованому виносі видань із приміщення бібліотеки, невідповідності бібліотечного фонду ДПА бібліотеки.

Проведений подальший аналіз лакун документів свідчив про ефективність вироблених форм роботи з повернення й відшкодування загублених користувачами документів та належну роботу з боржниками. Після вжитих заходів щодо заміни втрачених користувачами документів на ідентичні чи аналогічні ВМБА наприкінці кожного року передавав співробітникам відділу пакет розрахункових документів, які надходили з ЦФБІР.

У ВНООФ активно проводилася робота з наповнення й редагування топографічного каталогу відділу, а саме: перевіряння документів та їхніх замісників на правильність розстановки в фонді; звіряння бібліографічного опису на каталожних картках із документами на місцях зберігання та ЕК бібліотеки; з'ясування інвентарного номера документів; штемпелювання карток і документів; вилучення зайво дублетних карток; заміни карток із поновленим бібліографічним описом; виявлення браку, допущеного в процесі опрацювання документів; передання до відділу наукового опрацювання документів (ВНОД) та ЦФБІР відомостей про відсутні документи.

ВНООФ продовжував вести значну роботу з наявним ФОЗ: приймання нових надходжень та документів від спеціалізованих і галузевих структурних підрозділів НБУВ; розставляння документів; перевіряння, згідно з відповідним планом-графіком, їх наявності та правильності розстановки на місцях постійного зберігання; виявлення й передання документів, які мають незадовільний фізичний стан, на реставрацію й оправу; дрібний ремонт документів; передання дефектних документів на оцифрування; переміщення фондів; поновлення етикеток з позначеннями шифрів; захист документів за допомогою маркування від несанкціонованого винесення з приміщень бібліотеки; передання в установленому порядку до ОРФ зайво дублетних примірників видань. У результаті систематичної роботи з «картотекою відмов», «картотекою боржників», «картотекою реєстрації виданих до структурних підрозділів бібліотеки документів» на місця постійного зберігання поверталися окремі документи.

Тривалий час не вирішувалися питання передання маловикористовуваних

і дублетних документів із ФОЗ до ОРФ через брак площ у відділі обмінно-резервних фондів (ВОРФ). Лише у 2020 р. це питання зрушилося з місця. Взаємодія відділу з ВОРФ дозволила здійснити на новому якісному рівні технологічний процес відбору й передання зайво дублетних примірників, які зберігалися в книгосховищі, з метою вивільнення місця для нових надходжень.

Проблеми з розміщенням нових надходжень документів постала перед НБУВ ще на початку 2000-х років, що негативно впливало на якість виконання читацьких замовлень, забезпечення фізичного збереження документів. Швидке зростання фонду книжкових видань, що вийшли друком у 2000 – 2020 рр., нових періодичних і продовжуваних видань призводило до необхідності значного переміщення частини документів як у межах ділянок, так і з однієї ділянки ФОЗ на іншу. Здійснювалося переміщення частин фонду ОРФ, який займав понад 1 тис. пог. м висотної частини книгосховища та близько 3,5 тис. пог. м компактного книгосховища, у інші приміщення НБУВ. Так, станом на 01.01.2011 р. резерв площ для розміщення нових надходжень документів із ФОЗ становив близько 12 тис. пог. м. Резерв площ для нових надходжень дисертацій та архівних видань був і залишається відсутнім.

У подальший період (2011–2020) частину цих проблем було вирішено. Зокрема, фонд дореволюційної книги іноземними мовами, який було передано до основного книгосховища з колишньої Подільської філії бібліотеки (понад 76 тис. од. зб., що займають понад 2,5 тис. пог. м) і який не надавався користувачам, оскільки не відображений у бібліотечному ДПА, в 2014 р. передали до відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій. Масив необлікованих документів з гуманітарного Фонду Хаббарта (понад 13 тис. од. зб.) вивезено з основного книгосховища тощо.

Упродовж 2000–2010-х років у відділі загострилися й матеріально-технічні проблеми. Зокрема, вертикальний багатокабінний конвеєр, яким транспортувалися документи й читацькі замовлення з ФОЗ, дуже застарілий і потребував заміни. Два ліфти, які обслуговують висотну частину будівлі основного книгосховища, працювали вкрай незадовільно, часто ламалися й потребували капітального ремонту. Не вистачало каталожних шаф для топографічного каталогу відділу, бібліотечних візків, іншого обладнання. Системи кондиціонування й освітлення робочих місць у книгосховищі не відповідали вимогам щодо охорони праці й техніки її безпеки. Компактне книгосховище перебувало в аварійному стані й потребувало термінового ремонту. Всі ці проблеми залишаються актуальними й нині.

Через матеріально-технічні проблеми у приміщеннях ФОЗ виникали аварійні ситуації, зокрема, у жовтні 2007 р. на 26-му поверсі основного

книгосховища внаслідок порушення технологічного процесу обслуговування ділянки водопровідної системи висотної частини будівлі намокли стеля, підлога, обладнання, система освітлення. Документовидачу частини періодичних видань було тимчасово припинено через необхідність просушування документів.

У вересні 2010 р. на 20-му поверсі основного книгосховища виникла аварійна ситуація, спричинена непередбачуваним спрацюванням системи пожежогасіння і виходом газу хлорон. Загинули двоє електриків, ще двоє співробітників бібліотеки постраждали. Вимушена перерва через аварію й слідство позначилася на роботі ВНООФ. Упродовж жовтня – листопада 2010 р. співробітники відділу не піднімалися на поверхи. Вони здійснювали позапланову роботу в різних структурних підрозділах НБУВ, виконуючи технологічні процеси й операції згідно з профілем діяльності цих відділів. 20-й поверх, де зберігалися вітчизняні періодичні видання 1870–2015 рр., був зачинений до жовтня 2015 р. Замовлення на документи виконувалися лише за розпорядженням завідувачки відділу, хоча видання цієї частини фонду були дуже затребувані користувачами. За цей період було видано близько 5 тис. прим. документів.

У 2016 р. у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці в НБУВ, зокрема, суттєвим зменшенням обсягів фінансування бібліотеки, економією бюджетних коштів на підставі постанови Президії НАН України «Про затвердження розподілу бюджетного фінансування НАН України на 2016 рік» від 20.01.2016 № 12 та кошторису НБУВ на 2016 р. рішенням Вченої ради від 22.03.2016 р. було тимчасово встановлено (до стабілізації фінансово-економічної ситуації у НБУВ) режим роботи для працівників з неповним робочим тижнем. Починаючи з травня 2016 р. і до вересня 2018 р. співробітники працювали в такому режимі.

У відділі велика увага приділялася розробці інструктивно-методичних документів. Так, у 2010 р. оновлено положення про сектор книг, посадові інструкції співробітників різних категорій, складено для них атестаційні характеристики. Удосконалено основні форми планово-звітної документації відділу. Упродовж 2011 р. було затверджено низку інструктивно-методичних документів ВНООФ, спрямованих на роботу з НЗК; збереження документів з ФОЗ у процесі обслуговування читачів; порядок обслуговування читачів документами підвищеного читацького попиту, з фондів дисертацій, архівного примірника видань творів друку України, відомчої літератури; вдосконалення норм на виконання основних технологічних процесів у відділі. Співробітники ВНООФ надавали свої пропозиції щодо внесення доповнень до технологічної інструкції «Шлях документів у процесі бібліотечного опрацювання в

Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського» (2012).

У вересні 2013 р., внаслідок створення на базі ВНООФ і ВООФ науково-прикладного підрозділу, який здійснював комплекс робіт із питань наукової організації, обліку, зберігання, фізичного збереження та надання в користування інформаційних ресурсів із ФОЗ, виникла необхідність у розробці Положення про новоутворений відділ, оновленні посадових інструкцій співробітників, облікових форм планово-звітної документації ВНООФ із урахуванням оптимізації процесів бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Відділ продовжив проводити наукові дослідження прикладних аспектів бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів документами з ФОЗ та впроваджувати їхні наукові результати в практичну діяльність.

Виконання основних завдань ВНООФ забезпечувалося такими структурними підрозділами: сектор приймання літератури та топографічних каталогів; сектор колекційних зібрань; сектор книг; сектор періодичних видань; сектор диспетчеризації; сектор обслуговування читачів. У штаті ВНООФ налічувалося 84 співробітники, виконання технологічних процесів здійснювалося силами 72 співробітників. Упродовж 2014–2020 р. було розроблено, оновлено й затверджено ще низку інструктивно-методичних документів: Положення про ВООФ (з 2016 р.), його сектори; технологічні інструкції черговим консультантам контрольньо-пропускного пункту, диспетчерського пункту; порядок обліку, зберігання, обслуговування користувачів документами, які містять службову інформацію, та інші.

Удосконалення професійних знань проводилося згідно з відповідним планом підвищення кваліфікації співробітників відділу. Зокрема, для співробітників відділу було організовано цикл загальнобібліотечних науково-методичних семінарів «Основні положення планування бюджету робочого часу» (директор ІБ О. М. Василенко, наук. співроб. О. О. Ісаєнко); лекції щодо змін у структурі НБУВ (зав. відділу Т. М. Коваль); із питань підготовки та проведення наукових досліджень (старш. наук. співроб. І. О. Г. Яковенко); з проблем збереження фонду в процесі обслуговування користувачів (мол. наук. співроб. Н. М. Власенко); з перспектив розвитку відділу каталогізації після його реорганізації (в. о. зав. відділу П. І. Шекера); ознайомлення з роботою відділу формування і обліку електронних інформаційних ресурсів (зав. відділу Н. Ф. Самохіна); щодо діяльності сектору обслуговування в читальних залах відділу комплексного бібліотечного обслуговування (зав. сектору Г. В. Степанова); заняття з обліку нових надходжень документів, наповнення електронної бази даних відмов, формування ЕК ретроспективних видань із використанням загальнобібліотечної АБІС (зав. відділу К. В. Лобузін) та інші.

Підвищенню кваліфікації нових співробітників сприяло навчання на робочих місцях. Бібліотечні фахівці навчалися у вишах, ознайомилися з фаховими виданнями, займалися самоосвітою, брали участь у наукових конференціях, нарадах, засіданнях, роботі комісій, соціокультурних і наукових заходах НБУВ та інших інституцій бібліотечно-інформаційної сфери.

Фахівці відділу також були задіяні у заходах з підвищення кваліфікації співробітників інших структурних підрозділів НБУВ, зокрема, проводили лекції з питань формування, використання та забезпечення збереження документів із ФОЗ (наук. співроб. О. Г. Яковенко); провели екскурсію для співробітників Національної бібліотеки України для дітей на тему «Організація роботи сектору приймання літератури та топографічних каталогів» (зав. сектору О. П. Дем'янюк); ознайомили лекції-екскурсії про діяльність ВНООФ (наук. співроб. О. Г. Яковенко, зав. сектору Н. В. Світла) та інші.

Особливим для світу, країни і НБУВ став 2020 р.: з 18 березня у зв'язку з пандемією COVID-19, згідно із запровадженими протиепідемічними заходами в умовах карантину на території України та додатковими обмежувальними заходами на території міста Києва, відповідно до розпоряджень Президії НАН України, наказами генерального директора НБУВ усіх співробітників ВОООФ було переведено на простій. З вересня 2020 р. до роботи стали 14 співробітників відділу, які виконували внутрішньо-функціональні завдання. ВОООФ брав участь у роботі зі збереження й забезпечення належного функціонування наукового об'єкта «Фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань, історичних колекцій, архівний фонд України та депозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», що становить національне надбання.

У роботі з організації ФОЗ, обслуговування ним користувачів НБУВ залишається дуже багато проблем, які потребують вирішення. Вони стосуються зокрема, впровадження автоматизованої технології документо-видачі, електронного замовлення на документи з ФОЗ, вирішення матеріально-технічних проблем, питань збереження документів, підвищення фахового рівня співробітників.

Яковенко О. Г.

2.2. Основні аспекти розвитку бібліотечного фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та формування інформаційних ресурсів

Проблема формування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського завжди була актуальною. Перше десятиліття ХХІ ст.

характеризувалося кардинальними змінами у зовнішньому середовищі, нарощуванням обсягів світового масиву документів, нематеріальних ресурсів інформації, розповсюдженням новітніх інформаційних технологій. Процеси, які відбуваються в суспільстві, значною мірою впливають на роботу різних інституцій, обумовлюючи нові вимоги до оптимізації традиційних шляхів вирішення виробничих завдань та пошуку нових, пов'язаних з формуванням фондів національної бібліотеки.

Стан системи комплектування НБУВ у період 2001–2010 рр. було обумовлено соціальними перетвореннями, змінами в структурі Бібліотеки, розповсюдженням новітніх інформаційних технологій та поглибленням функцій комплектаторів.

Варто зазначити, що передплаті доступу до зарубіжних баз даних передуює робота фахівців відділу іноземного комплектування, які проводять аналіз інформаційних потреб вчених, зазначених у списках-замовленнях кожної НДУ, вивчення ресурсів світового інформаційного ринку⁹⁴.

Відділом комплектування вітчизняної літератури готувалися документи щодо організації відкритих торгів для здійснення передплати періодичних видань України, країн СНД і Балтії у зв'язку із введенням у дію Закону України №1490-III від 22 лютого 2000 р. «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти». Також обов'язково проводився моніторинг періодичних видань цих держав, що дозволяло дослідити масив нових журналів і включити видання найцінніші для НБУВ у науковому та інформаційному плані до переліку тендерних пропозицій. У 2001 р. шляхом передплати Бібліотека отримала близько 40 тис. прим. документів, що становило 31% від загальної кількості вітчизняних видань (з них близько 33 тис. прим. журналів).

Починаючи з 2000-х років централізоване комплектування НБУВ та вітчизняних академічних бібліотек зарубіжною науковою літературою дедалі більше проходить під впливом електронного середовища та прискорення обміну інформацією.

Розвиток електронних інформаційних систем достатньо розширює можливості бібліотек у пошуку та швидкому отриманні повнотекстової інформації з інших інформаційних установ. Хронічний для бібліотек фінансовий дефіцит, що супроводжується зростанням цін на видання, а також відсутність площ для розміщення нових надходжень унеможливають формування ресурсів за принципом «всіі назавжди». Фахівці визнають, що за недостатнього

⁹⁴ Малолетова Н. І., Красій Р. Л. Міжнародний книгообмін Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1918–2008. Започаткування. Становлення. Розвиток. Київ : НБУВ, 2009. С. 25.

фінансування бібліотеки будуть змушені все частіше відмовлятися від придбання необхідних публікацій і звертатися до дистанційного доступу. Але при цьому всі розуміють, що між володінням інформацією і доступом до неї повинен існувати розумний баланс, який гарантує, з одного боку, взаємовигідне партнерство бібліотек, а з іншого – повноту задоволення запитів користувачів⁹⁵.

На початку 2006 р. проєкт INTAS дав можливість безкоштовно протягом двох років отримувати доступ до періодичних видань SpringerLink Online Journal Collection. Журнальна колекція видавництва SpringerLink надавала доступ до повних текстів 1 900 найменувань журналів, 868 продовжуваних видань, реферативної інформації 107 найменувань із природничих, технічних, медичних та суспільних галузей знань⁹⁶.

Однак доступ до повних текстів електронних часописів всесвітньовідомих видавництв зазвичай залишався платним. Так, у 2006 р. НБУВ були передплачені такі спеціалізовані реферативні бази даних: Applied Science & Technology Abstracts; Biological Abstracts; Current Abstracts; Library Information Science and Technology Abstracts; найбільші універсальні реферативні бази Scopus та Inspec. До недавнього часу найвідомішим і найавторитетнішим механізмом оцінки світової наукової інформації був лише продукт Інституту наукової інформації (США) Web of Knowledge і його бази даних.

Чергове підвищення цін на періодичні видання у 2007 р. призвело до втрати спеціалізованих реферативних баз даних та мультидисциплінарної Inspec. Проте позитивом у цей час стала передплата повнотекстової БД Environment Complete, яка включає повні тексти 1500 міжнародних наукових видань з сільського господарства, екології, енергетики, дослідження водних ресурсів та ін. Якщо у 2003 р. НБУВ мала доступ лише до 210 повнотекстових електронних версій зарубіжних журналів, то у 2008 р. було передплачено для Бібліотеки та НДУ НАН України доступ до електронних ресурсів майже усіх провідних світових постачальників наукової інформації.

Серед них:

✦ 24 тематичні колекції наукової електронної бібліотеки на платформі ScienceDirect, що містить близько 2 тис. назв журналів з 7-річною ретроспективою і 62 назви у друкованій формі;

⁹⁵ Хахалева Н. И. Формирование библиотечного фонда в электронной среде: концептуальный подход. *Библиотековедение*. 2006. № 3. С. 38–41.

⁹⁶ Полякова О., Клочок Т., Білько Є. Аналіз комплектування періодичними виданнями фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 116–130.

✦ інформаційні продукти на платформі EBSCOhost (бази даних Academic Search Premier; Library Information Science & Technology Abstracts; MEDLINE; Newspaper Source) для всіх установ НАН України;

✦ колекції електронних журналів American Chemical Society і як додаток – колекція журналів на CDR;

✦ 12 назв журналів American Institute of Physics, а також комплект друкованих журналів⁹⁷.

Зміни у суспільстві, розповсюдження новітніх інформаційних технологій вимагали визначення пріоритетності проблем, пов'язаних з формуванням фондів національної бібліотеки в сучасних умовах. Тому, з урахуванням тенденцій розвитку світових інформаційних ресурсів, задля удосконалення наукового, організаційного та технологічного керівництва діяльністю щодо формування документно-інформаційних ресурсів, у 2006 р. наказом № 56-агч від 27 березня в НБУВ було створено Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів, керівником якого було призначено Н. В. Стрішенець. До складу ЦФБІР зі своїми функціями увійшли співробітники відділів комплектування іноземною та вітчизняною літературою. Злиття відділів потребувало змін у технологічних процесах комплектування, опрацювання та обліку документів і відповідно внесення змін до технологічної інструкції «Шлях документів у процесі бібліотечного опрацювання в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського». Виникла необхідність уніфікувати опрацювання вітчизняних і іноземних документів. З 2007 р. запис нових надходжень ведеться в одній книзі (КСОБФ, ч. 1), що дозволяє мати дані вхідного потоку всіх документів (вітчизняних і іноземних). Також у 2007 р. було прийнято рішення про те, що вітчизняними слід вважати лише документи, видані на території України.

ЦФБІР у своїй діяльності був орієнтований на первинні функції НБУВ – максимально повного охоплення вітчизняного та іноземного документно-інформаційного потоку. Формування фондів здійснювалося, як і у попередні роки, за джерелами комплектування, що виправдали себе у сучасних умовах функціонування Бібліотеки. Насамперед це система обов'язкового примірника видань України (ОП), дари установ та організацій, передплата, купівля, документообмін, депозитарний фонд, ОРФ.

Після створення ЦФБІР передплату періодичних видань (як вітчизняних, так й іноземних) та організацію передплати послуг, пов'язаних із забезпеченням доступу до зарубіжних баз даних наукових періодичних видань, було

⁹⁷ Красій Р., Малолетова Н., Полякова О. Централізоване комплектування фондів бібліотек системи НАН України іноземними періодичними виданнями. Його особливості та перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 44–47.

зосереджено в одному секторі – секторі передплати, який здійснював передплату періодичних видань України та Росії для читальних залів та основного фондосховища НБУВ (отримано 28 218 прим.), передплату друкованих зарубіжних періодичних видань для фондів НБУВ та НДУ НАН України (отримано 2 625 прим.).

У 2007 р. ЦФБІР НБУВ було підготовлено п'ять тендерів на загальну суму 600 тис. грн. Література ретельно відбиралася за прайсами книжкових фірм України та через Інтернет на сайтах провідних видавництв Росії, Західної Європи та Америки для подальшого замовлення. Таким чином підготовлено як додатки до тендерної документації 5 600 назв документів. Передплачені періодичні видання України, країн СНД і Балтії у 2007 р. НБУВ одержувала через українських постачальників, зокрема, науково-виробниче товариство «Ідея» та фірму «Періодика». Зарубіжні наукові періодичні видання країн Західної Європи та США надходили від Інформаційного відділення компанії EBSCO, зокрема, замовлено доступ до 18 баз даних, трьох журналів та передплачено 304 різних друкованих видань. Підготовку документації до проведення тендерів на закупівлю книжкових та періодичних видань, а також світових баз даних здійснювали Н. В. Стрішенець, О. В. Полякова, Т. В. Лесневська. За цей період завдяки передплаті надійшло 18 111 прим. документів.

З метою уточнення чинних угод та активізації міжнародного книгообміну з партнерами НБУВ референти сектору міжнародного книгообміну провели аналіз стану співробітництва, еквівалентності документообміну, у результаті чого були припинені книгообмінні зв'язки з 244 установами, які упродовж декількох років не надсилали Бібліотеці замовлені видання. Одночасно із цим проводилася робота з пошуку нових партнерів і було започатковано книгообмін з 22 науковими установами. Таким чином, на 01.01.2007 р. НБУВ підтримувала книгообмін з 852 установами в 74 країнах світу, враховуючи країни СНД та Балтії, чії бібліотеки після створення Центру перейшли до категорії міжнародних партнерів.

На той час Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського проводила МКО з 47 науковими установами в 11 країнах СНД. Найбільший за обсягом обмін здійснювався з Бібліотекою природничих наук Російської академії наук – НБУВ отримувала 158 назв журналів. Плідні зв'язки склалися з ЦНБ імені Я. Коласа АН Білорусі, Російською державною бібліотекою, ДПНТБ Сибірського відділення РАН, з національними бібліотеками Азербайджану, Білорусі, Росії, Узбекистану. До кола партнерів також входили наукові бібліотеки державних університетів країн СНД і Балтії.

У 2010 р., з метою визначення потреб у забезпеченості фонду НБУВ та книгозбірень кожного інституту, секцій, відділень НАН України зарубіжними періодичними виданнями як кількісно, так і за галузями знань, а також вироблення підходів щодо їх комплектування у майбутньому, співробітниками Центру (Р. Л. Красій, Н. І. Малолетовою, О. В. Поляковою, В. Ф. Яновською, А. К. Ятченко) було проведено багатоаспектне дослідження репертуару зарубіжних періодичних видань, які надходили до НБУВ на той час. Об'єктом цього дослідження стали понад 2200 назв журналів з усіх джерел централізованого і децентралізованого комплектування як у друкованій, так і в електронній версіях⁹⁸.

Важливим напрямом у роботі Центру залишався контроль за надходженням безоплатних обов'язкових примірників видань України, що давало змогу збільшити надходження і отримати не надіслані примірники видань. На збільшення надходжень обов'язкового примірника до бібліотечного фонду НБУВ позитивно вплинула дія постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 387 «Про внесення змін у додатки 1 і 2 до постанови КМУ від 10 травня 2002 р. № 608», згідно з якою Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського було повернуто право одержання двох обов'язкових примірників друкованих видань України всіма мовами, а також аудіо, візуальних та аудіовізуальних документів – на відміну від першої редакції цього документу від 2002 р. Це підтверджують кількісні дані про динаміку надходжень обов'язкового примірника документів України (разом з архівним прим.) за 2002–2010 рр.: якщо у 2002 р. надійшло 36,5 тис. прим. видань ОП, то у 2010 р. – 80 тис. прим.

Надходження обов'язкового примірника видань України за 2002–2010 рр.

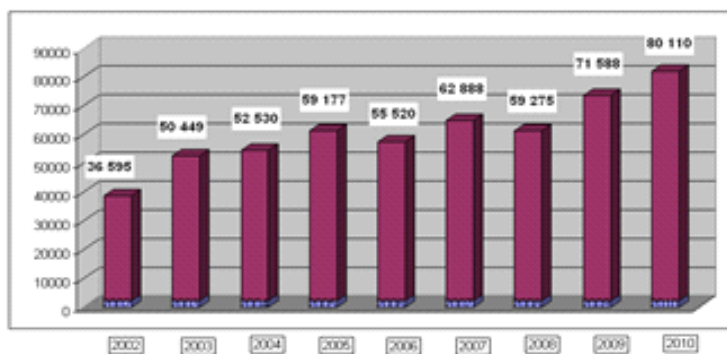

Рис. 2.1. Надходження обов'язкового примірника видань України у 2002–2010 рр.

⁹⁸ Красій Р. Комплектування бібліотек НАН України зарубіжними періодичними виданнями в сучасних умовах / Р. Красій, Н. Малолетова, О. Полякова. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 98, 100.

У цей період спостерігалася тенденція до збільшення надходження таких документів, як дисертації, що захищаються в Україні і передаються до НБУВ Державною атестаційною комісією України (ДАК). Кількість їх значно зросла. Якщо на початку 90-х рр. до Бібліотеки надходило близько 500–700 прим., то у 2001–2010 рр. надходження дисертацій збільшилися приблизно від 4 тис. до 9 тис. примірників за рік (приміром у 2004 р. – 3979 прим., у 2007 р. – 7270 прим., у 2010 р. – 8868 прим.).

Центр налагодив та підтримував зв'язки з видавництвами, видавничими установами, а також з авторами видань, які передавали безкоштовно літературу для потреб НБУВ: до основного та обмінного фондів Бібліотеки. Щорічно для документообміну з різних джерел (державні програми, видання НБУВ, наукові видання НДУ НАН України, дари) надходило близько 25–30 тис. прим. різноманітних видань. Слід зауважити, що значну частку документів обмінного фонду складають власні видання фахівців НБУВ – щорічно виходить друком понад 30 найменувань. Основу складають видання, в яких висвітлюються дослідження історико-культурних фондів, актуальні проблеми розвитку національних інформаційних ресурсів, бібліотекознавства, книгознавства і соціальних комунікацій, біографістики, наукометрії тощо. Вагоме місце займають праці, присвячені історії НАН України та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, видатним ученим, діячам науки, освіти і культури, а також фахові збірники наукових праць НБУВ. Зазначені документи використовувалися для документообміну з міжнародними і вітчизняними партнерами, а також для розповсюдження видань з інформаційною та культурно-просвітницькою метою серед бібліотек і наукових установ України.

Коло вітчизняних партнерів із книгообміну збільшується зі 170 установ у 2005 р. до 217 установ у 2019 р. за рахунок обласних, спеціалізованих бібліотек та бібліотек закладів вищої освіти, наукових установ, музеїв України, зокрема: Конституційний Суд України, Національний художній музей України, Національний музей історії в Другій світовій війні, Музей Революції Гідності, Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» тощо. Завдяки вітчизняному книгообміну фонди НБУВ поповнювалися здебільшого малотиражною літературою регіональних видавництв, виданнями краєзнавчого спрямування тощо – щороку близько 5 тис. прим. документів.

Вагомий внесок у налагодження та розвиток міжнародного книгообміну НБУВ із зарубіжними книгозбірнями, науковими установами та університетами зробила науковий співробітник ЦФБІР Н. І. Малолетова, яка працювала в НБУВ у 1953–2015 рр. Вона є автором понад 50 статей з різних аспектів

комплектування іноземною літературою. У цей період нею у співавторстві з іншими фахівцями підготовлено цілий ряд наукових досліджень, зокрема, фундаментальну працю «Історія Національної академії наук України (1941–1945): Ч. 1 Документи і матеріали», яка стала продовженням серії видань документів і матеріалів з історії діяльності НАН України, у якій представлено невідомі та маловідомі архівні документи, матеріали періодичних видань, мемуарні джерела, що характеризують діяльність АН УРСР у період 1941–1945 рр. (видано у 2007 р.). Малолетова Н. І. також брала активну участь у підготовці наукового каталогу «Франкомовні довідкові та бібліографічні видання XVIII – поч. XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», який було видано у 2008 р.

Разом зі змінами у світовому інформаційному просторі, поширенням нових видавничих, бібліотечних технологій, Інтернету, починаючи з 2000-х років, комплектування НБУВ та бібліотечно-інформаційної системи НАН України усе більше було зорієнтовано на пріоритетні складові розвитку сучасної бібліотечної діяльності – вивчення світового інформаційного ринку, доступ до провідних електронних ресурсів, задоволення інформаційних потреб вчених.

На стан комплектування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2011–2020 рр. суттєво вплинули такі фактори, як політична та економічна нестабільність суспільства, глобальні виклики, державна політика у сфері книговидавництва та книгорозповсюдження, зменшення фінансування бібліотечної галузі, рівень чинного законодавства з питань надсилання обов'язкового примірника документів, система інформування про підготовку і випуск літератури. У цей період більшість видавництв відмовляються від перспективних планів видань – інформації, корисної та потрібної для замовників і бібліотек. У результаті бібліотеки не мали відомостей про заплановані до випуску видання, були позбавлені можливості оформити попереднє замовлення і часто не мали інформації про документи, які вже вийшли друком. Тому бібліотеки все частіше вдавалися, водночас із традиційними, до альтернативних джерел комплектування, зокрема, участі у загальнодержавних і відомчих програмах, використання благодійних фондів тощо.

Зокрема, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського співпрацювала з Держкомтелерадіо в рамках видавничого проєкту «Українська книга» з метою поповнення власних фондів, для книгообміну з вітчизняними та іноземними установами, а також для розповсюдження видань із науковою, інформаційною та культурно-просвітницькою метою.

Основні завдання програми «Українська книга» зосереджено на форму-

ванні та постійному оновленні асортименту вітчизняної книжкової продукції для забезпечення потреб усіх соціальних груп українського суспільства виданнями з різних галузей знань державною мовою та мовами національних меншин; поповненні бібліотечних фондів України книжковою продукцією; забезпеченні доступу до надбань світової культури шляхом перекладу та видання державною мовою творів видатних зарубіжних авторів; сприянні виданню творів українських класиків та сучасних авторів мовами народів світу для популяризації української літератури на міжнародному рівні. Література у рамках програми видається за такими тематичними розділами: видання для дітей та юнацтва; твори класиків української літератури, лауреатів Національної премії імені Тараса Шевченка та сучасних українських письменників; твори класиків та сучасних письменників зарубіжної літератури (в перекладі українською мовою); науково-популярні видання; довідкові видання; література мовами національних меншин України⁹⁹.

У рамках програми «Українська книга» до НБУВ надійшли такі значущі видання, як: «Повна академічна збірка творів» Григорія Сковороди; епістолярна спадщина Лесі Українки «Листи: 1876–1897»; до 150-річчя від дня народження М. Грушевського було видано книгу Р. Я. Пирога та В. В. Тельвака «Михайло Грушевський: біографічний нарис»; науково-популярне видання «Українське козацтво» тощо. До Бібліотеки також надійшло 100 комплектів 24 томів повного зібрання «Михайло Грушевський. Твори у 50 томах», яке включає всі опубліковані й неопубліковані твори видатного вченого й громадсько-політичного діяча, його епістолярну, мемуарну спадщину й архів; а також до 200-річчя від дня народження Т. Шевченка вийшли друком 32 видання, присвячені дослідженню його життя та творчості.

За цією програмою у 2007–2016 рр. до НБУВ надійшло майже 47 тис. прим., більше як 1,2 тис. назв різноманітних довідкових, наукових, науково-популярних, публіцистичних видань і художніх творів. Після створення Українського інституту книги повноваження щодо реалізації бюджетних програм у сфері книговидавництва було передано цій установі. На жаль, з 2017 р. програма «Українська книга» не була реалізована.

У рамках Цільової комплексної програми «Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України» НБУВ, відповідно до постанов і розпоряджень Президії Національної академії наук України (далі НАН України), отримує з видавництва «Наукова думка» та ВД «Академперіодика» наукову літературу, яка виходить за двома напрямками: «наукові видання»

⁹⁹ Пестрецова Л., Шульга І. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування документного потоку наукових бібліотек у рамках державних видавничих програм. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 202–216.

і «енциклопедичні видання». За період 2011–2020 рр. для бібліотечного та обмінного фондів НБУВ отримала близько 9 тис. прим. (530 назв) зазначених документів, які формують цінне інформаційне джерело наукової літератури для користувачів Бібліотеки. Так, до НБУВ у межах напряму «енциклопедичні видання» надійшла наступна література: «Енциклопедія історії України» (700 комплектів), «Енциклопедія сучасної України» (155 комплектів), «Словники України» (40 комплектів), «Шевченківська енциклопедія» (60 комплектів), «Історія української літератури» (10 комплектів), «Енциклопедія міжнародного права» (20 комплектів), а за напрямом «наукові видання» отримано літературу видану в рамках проєктів «Наукова книга», «Наукова книга. Молоді вчені», «Українська наукова книга іноземною мовою», «Наука для всіх» тощо.

НБУВ упродовж 2010–2020 років передала партнерам по вітчизняному книгообміну близько 100 тис. прим. видань різноманітної тематики: творів українських і зарубіжних класиків, наукових видань із різних галузей знання, довідкових та інформаційних видань, видань бібліотекознавчої тематики тощо.

Через фінансові проблеми у цей період за джерелом «купівля» до фондів Бібліотеки не надійшло жодного видання. Якщо у 2007 р. було одержано, опрацьовано й направлено до фондів НБУВ 2915 прим. документів на загальну суму 579 546,14 грн, а питома вага цього джерела комплектування становила 1,8% від загальної кількості надходжень, то, починаючи з 2010 р., кошти на закупівлю документів зовсім не виділялися.

Необхідність розробки нової організаційно-технологічної моделі формування фондів українських бібліотек вимагала тісної співпраці та координації дій різних структурних підрозділів бібліотек, тому тенденція ліквідації технологічної та структурної автономності підрозділів і створення комплексних відділів, що було обумовлено інформаційними, технологічними, фінансовими причинами, впроваджувалася і у НБУВ. Так, у 2012 р. був створений Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів (ЦФБІР), керівником якого призначили О. П. Бодак. До складу новоствореного підрозділу увійшли п'ять відділів: комплектування, систематизації, каталогізації, реферування наукової інформації, відділ формування і обліку електронних інформаційних ресурсів. Змінився сьогодні і зміст роботи комплектаторів: їм доводиться освоювати нові галузі знань, адже виконання посадових обов'язків сучасного комплектатора передбачає володіння професійними якостями аналітика, експерта, перекладача, програміста, економіста, бухгалтера, юриста та митного брокера¹⁰⁰.

Активно впроваджуючи автоматизацію основних бібліотечно-інформаційних процесів у НБУВ, відділ комплектування тісно співпрацював

з відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж (ВІТЗКМ). Зокрема, упродовж 2010–2012 рр. було проведено поетапне впровадження та адаптацію бібліотечних технологічних процесів, пов'язаних із комплектуванням, систематизацією та каталогізацією документів у процесі централізованого опрацювання, на основі програмних рішень САБ ІРБІС-64.

З січня 2011 р. співробітники ЦФБІР вносили дані про надходження періодичних видань до електронного каталогу АБІС ІРБІС, щоб читач мав можливість якнайшвидше отримати інформацію про наявність видання у фондах.

У 2014 р. з метою оптимізації технологічного процесу централізованого бібліотечного опрацювання і обліку документів у САБ ІРБІС-64 у 2014 р. на етапі комплектування співробітники відділу розробили технічне завдання, що було передане ВІТЗКМ для подальшої розробки на його основі програмно-технологічних рішень. Основними вимогами технічного завдання були: скорочення термінів опрацювання документів на етапі комплектування та обліку; захист облікових даних документів від внесення несанкціонованих змін співробітниками інших відділів; удосконалення перевірки на дублетність примірників документів.

Для посилення контролю за надходженням до НБУВ видань наукових установ у відділі комплексного формування бібліотечних ресурсів (ВКФБР) здійснюється моніторинг щорічних анотованих каталогів книжкових видань НАН України видавництва «Академперіодика». Запроваджений аналіз дає можливість вести постійний контроль за своєчасним надходженням ОП наукових видань до НБУВ та, у взаємодії зі співробітниками бібліотек наукових установ НАН України, видавництвами та авторами, вживати необхідні заходи для заповнення лакун у бібліотечному фонді¹⁰¹.

Наслідки геополітичної ситуації в країні (події у східних регіонах та Кримській автономній республіці) мали вплив на зниження рівня видавничої діяльності і скорочення надходжень у фонди найбільших книгозбірень до 70–80% від видань, що друкуються в Україні. Через окупацію Криму та антитерористичну операцію на сході України відбулися зміни також у структурі і діяльності НАН України – робота наукових установ на зазначених територіях у 2014–2015 рр. фактично була припинена, що негативно позначилося на всіх показниках, у тому числі на кількості видавничої продукції. Зокрема, видавничі показники Відділення наук про Землю (кількість

¹⁰⁰ Бодак О. Формування бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 74–89.

¹⁰¹ Чайковська Л., Білько Є. Особливості формування документного потоку наукових

назв наукових монографій, кількість статей у вітчизняних і закордонних виданнях) у 2014 р. скоротились на третину¹⁰².

Всі ці фактори не могли не вплинути на систему комплектування фондів НБУВ. Якщо у 2011 р. загальний обсяг надходжень документів до НБУВ становив 178 тис. прим., у 2012 р. – 208 тис. прим., то починаючи з 2014 р. спостерігається скорочення надходжень – 148 тис. прим., у 2018 р. – 117 тис. прим., у 2019 р. – 114 тис. прим. документів. Загальний фонд НБУВ на 1.01.2020 р. становив 15 928 336 прим. документів. Зміна кількісних показників надходжень до фонду НБУВ у період 2011–2019 рр. пояснюється також відсутністю фінансування платних джерел комплектування, які до 2010 р. становили від 10% до 12%, а також зменшенням обсягів надходження документів за міжнародним документообміном.

На склад партнерів НБУВ, стан документообміну з бібліотеками та установами зарубіжних країн та зниження обсягів надходження видань впливають такі світові фактори як припинення діяльності, реорганізація, укрупнення споріднених за профілем діяльності зарубіжних наукових установ під егідою потужних дослідних центрів. Також спостерігається загальна тенденція скорочення книгообміну друкованими періодичними виданнями, перехід видань окремих іноземних установ з паперового формату на електронний ресурс, подорожчання наукових видань та поштових послуг. За останні декілька років ціни на періодичні видання на світовому ринку зросли на 6%¹⁰³.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського отримує недостатнє фінансування для здійснення міжнародного документообміну і відправки бандеролей партнерам: у 2014 р. – 70 тис. грн, у 2017 р. – 140 тис. грн, у 2019 р. – 195 тис. грн, тоді як для виконання своїх зобов'язань перед зарубіжними партнерами і відправки українських наукових видань потрібно близько 500 тис. грн.

Обмін періодичними науковими виданнями і монографіями з бібліотеками і установами академій наук країн СНД у рамках Міжнародної асоціації академій наук (МААН) НБУВ здійснювала на основі рішень і постанов Ради Асоціації упродовж 1996–2018 рр. Серед першочергових завдань,

видань у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у 2011–2015 роках: здобутки та перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 3. С. 8–12.

¹⁰² Позиція НАН України та НВР НАН України щодо видавничої діяльності в умовах російсько-українського конфлікту. *Національна академія наук України*: вебсайт. URL: <https://www.nas.gov.ua/publications/news/Documents/D0%BE%D1BB.pdf>.

¹⁰³ Вихристюк О., Яновська В., Ятченко А. Міжнародний книгообмін у світовому інформаційному просторі (на прикладі співробітництва НБУВ з окремими країнами). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 30–46.

вирішенням яких опікувалася МААН, варто виокремити організацію обміну інформаційними ресурсами. Але після реорганізації роботи МААН (Постанова від 21.09.2018 р. № 273) обмін книжковими і періодичними виданнями скоротився, а розвивається більшою мірою науково-технологічне співробітництво.

У 2015 р. фахівцями ВКФБР спільно з дирекцією НБУВ було підготовлено і направлено до Міністерства юстиції України пропозиції щодо проекту Постанови КМУ про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 486 «Про затвердження переліку закладів культури, освітніх та наукових закладів, до яких надсилаються документи та видання у рамках міжнародного обміну, що звільняються від оподаткування митом», а саме про включення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського до цього переліку. Рішення для НБУВ було позитивним, що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 924 і зазначено у п. 3 цього документа.

Організацію роботи з обмінними фондами НБУВ, їх формування, облік, зберігання, вилучення та реалізацію документів регламентує «Положення про обмінні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», підготоване відділом комплексного формування бібліотечних ресурсів спільно із відділом обмінно-резервних фондів і затверджене 4 липня 2018 р. протоколом № 3 на розширеному засіданні науково-методичної ради Інституту бібліотекознавства.

Вагоме значення для формування і забезпечення фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського документами займає джерело «Дари». В останні п'ять років (2015–2019) дари становлять близько 11–16% від загальної кількості надходжень і суттєво поповнюють фонди НБУВ не тільки дублетними, а й першими примірниками видань.

Для забезпечення доступу до інформаційних ресурсів не тільки в традиційному друкованому, а й в електронному виді та з метою оперативного інформування користувачів про нові надходження до НБУВ за джерелом «Дари» у 2012 р. було започатковано електронний інформаційний ресурс – розділ «Дари НБУВ» на оновленому офіційному сайті НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua/gifts>). Цей інформаційний ресурс на сайті НБУВ виконує такі завдання: оперативне представлення інформації про дари і дарувальників; бібліографічний та аналітичний опис подарованих документів, рефератів та анотацій; представлення фотоматеріалів, графічних даних та інших зовнішніх об'єктів, включаючи ресурси Інтернет; пошук даних щодо подарованих документів за певний хронологічний період та іншої необхідної інформації, використовуючи дані інформаційного ресурсу «Дари НБУВ»¹⁰⁴. З моменту

започаткування і наповнення цього контенту підготовлено і представлено майже 500 інформаційно-аналітичних довідок до найцікавіших видань, які були презентовані дарувальниками. Більшість книг мають дарчі написи від політичних і громадських діячів, учених та відомих людей України, що надає виданням особливу цінність.

З огляду на важливість оперативного інформування фахівців, а також партнерів по книгообміну про наявність вітчизняних документів в обмінному фонді, включаючи видання НБУВ, у 2013 р. відділ комплексного формування бібліотечних ресурсів спільно з відділом обмінно-резервних фондів НБУВ започаткували випуск щорічного науково-інформаційного видання «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»¹⁰⁵. Станом на 01.01.2020 р. НБУВ здійснює вітчизняний документообмін із 217 бібліотеками та установами загальнодержавного значення, міжнародний – із 57 партнерами у 57 країнах світу.

Продовжує видаватися бібліографічний покажчик «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек наукових установ НАН України» (з періодичністю один раз на два роки), видання якого було засноване ще в 1980 р.¹⁰⁶. Електронні версії вищезгаданих покажчиків розміщено на сайті НБУВ у розділі «Про бібліотеку», рубриці «Співробітництво» (www.nbuv.gov.ua/node/502).

У 2015 р. вийшла друком технологічна інструкція «Централізоване бібліотечне опрацювання документів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського», яка регламентує організацію процесів централізованого бібліотечного опрацювання всіх видів і примірників документів на основі електронної технології системи автоматизації бібліотек (САБ) ІРБІС-64 з елементами традиційної. Членами авторського колективу Інструкції також були співробітники ВКФБР.

З метою забезпечення ефективного використання і збереження бібліотечних фондів та встановлення єдиних вимог до порядку списання

¹⁰⁴ Рибак Є. А. Комплектування фондів НБУВ за джерелом «Дари»: динаміка та популяризація. *Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху*: матеріали Міжнар. наук. конф., 8–10 жовтня 2019 р. Київ : у 2 т. Київ, 2019. Т. 1. С. 106–109.

¹⁰⁵ Пестрецова Л., Шульга І. Формування інформаційного потоку обмінного фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та його відображення у бібліографічному покажчику. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 114–125.

¹⁰⁶ Лавриненко І. А. Покажчик «Зарубіжні періодичні видання у фондах НБУВ та бібліотек НДУ НАН України» як напрям інформаційно-бібліографічної роботи відділу комплексного формування бібліотечних фондів. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору*: матеріали міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ : НБУВ, 2016. С. 593–596.

документів бібліотечного фонду бібліотек наукових установ, які знаходяться у сфері управління Національної академії наук України, співробітниками відділу (О. І. Посметна, Т. І. Клочок, Л. А. Пестрецова) у 2016 р. розроблено «Методичні рекомендації щодо списання бібліотечних фондів науковими установами НАН України», основна діяльність яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету. Для ефективного використання рекомендацій додано зразки документів на оформлення списання¹⁰⁷.

Для оптимізації процесу підрахунку вартості документів та забезпечення тотожності вартісної оцінки в індивідуальному бібліотечному та бухгалтерському обліку фахівцями відділу (О. І. Посметна, Т. І. Клочок) розроблено методологічні рекомендації щодо застосування коефіцієнтів індексації при оформленні вилучення документів бібліотечного фонду з обліку¹⁰⁸.

У рамках розроблення нових та модифікації науково-методичних документів у 2019 р. вийшов друком довгоочікуваний документ «Інструкція з обліку фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», який розроблено і укладено спільно із фахівцями Інституту бібліотекознавства та Інституту архівознавства згідно з Положенням про НБУВ. Основне завдання - актуалізувати зміст інструкції відповідно до сучасного законодавства та міжнародних стандартів, внести зміни та доповнення, що відповідають вимогам сьогоденної облікової політики. Інструкція регламентує порядок обліку всіх видів документів, які входять до складу бібліотечного фонду, а також включає загальні положення обліку документів у спеціалізованих відділах-фондоутримувачах НБУВ.

Позитивною подією щодо механізмів державного контролю за надходженням обов'язкового примірника у 2019 р. було затвердження наказом Держкомтелерадіо від 17 січня № 23 «Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення». Цей документ визначає порядок виконання норм Закону України від 12.01.2012 р. № 4319-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів» та ст. 186 Кодексу України про адміністративні правопорушення, за якими недоставляння або порушення

¹⁰⁷ Пестрецова Л. А., Посметна О. І., Клочок Т. І. Методичні рекомендації щодо списання бібліотечних фондів науково-дослідних установ НАН України. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2015 році* : інформ.-аналіт. огляд. Київ : НБУВ, 2016. Вип. 21. С. 67–74.

¹⁰⁸ Посметна О. І., Клочок Т. І. Методичні аспекти розробки та застосування коефіцієнтів індексації балансової вартості документів бібліотечного фонду при їх вилученні з обліку. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 207–216.

строку доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів тягне за собою накладання штрафу на посадових осіб, фізичних осіб-підприємців у розмірі від тридцяти до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

У 2020 р. на роботі бібліотек України не могла не позначитися ситуація, яка склалася внаслідок пандемії COVID-19. З 18 березня, відповідно до ухвалених протиепідемічних заходів в умовах карантину на території України та додатковими обмежувальними заходами на території міста Києва, а також відповідно до розпорядження Президії НАН України і наказів дирекції, Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського було переведено на дистанційний режим роботи.

В умовах дистанційного режиму роботи НБУВ провідні спеціалісти відділу активно здійснювали моніторинг інтернет-ресурсів, сайтів і каталогів вітчизняних видавництв, де представлено інформацію про видавничу діяльність, у тому числі і наукових установ НАН України, а також надавали електронною поштою інформаційні довідки користувачам, авторам, представникам видавництв щодо надсилання обов'язкового примірника, приймання дарів, а також про надходження до НБУВ окремих видань.

Важливим напрямком у роботі відділу залишається підготовка інформаційно-аналітичних довідок відповідно до інформаційних запитів державних установ України, видавничих організацій щодо надходження, опрацювання та статистичного обліку НБУВ документів бібліотечного фонду. Зокрема, відповідно до запиту Всесвітньої організації інтелектуальної власності (від 30.07.2020 р.) щодо збору даних по національних базах обов'язкового примірника, підготовлено інформаційну довідку про надходження обов'язкового примірника видань України до фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за період 2018–2019 рр.

Керуючись постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 760, відповідно до якої карантинні обмеження було продовжено, бібліотека для відвідувань залишалася зачиненою, але співробітники НБУВ для забезпечення безперебійного функціонування всіх напрямів діяльності Бібліотеки паралельно з дистанційною формою роботи працювали у приміщеннях відділів.

У цей період відділом комплексного формування бібліотечних ресурсів було налагоджено безперервне отримання поштових відправлень обов'язкового примірника зі всієї країни і банделолей від зарубіжних партнерів по документообміну. Великі видавництва, такі як ВД АДЕФ-Україна (Київ), Харківська книжкова фабрика «Глобус», «Фоліо» та «Ранок» (Харків) видавництво «Політехніка» (НУ «КПІ ім. Івана Сікорського»), ПП «КОЛО»

(Дрогобич), ТОВ «Твори» (Вінниця), ПП «Кристал Бук» (Київ), «Підручники та посібники» (Тернопіль), ВД «Гельветика» (Херсон), ВД «Академперіодика» (Київ, НАН України) та багато інших видавничих установ регулярно організовували доставку видань до Бібліотеки через транспортне підприємство "Нова пошта" або власними зусиллями.

Відділом активно здійснюється опрацювання друкованих періодичних видань як джерела оперативної інформації для науковців. На перше листопада 2020 р. до бібліотечного фонду НБУВ було вже опрацьовано і передано близько 35 тис. документів за всіма джерелами надходження, з них більше 10 тис. прим. журналів.

Важливим фактором, який впливав на кількість надходжень до НБУВ у 2020 р. стала економічна криза, викликана пандемією і карантинном, яка чи не найбільше зачепила український книжковий ринок. Так, «Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів» у липні оприлюднила результати опитування видавців, яке показало, наскільки книжковий ринок просів за перше півріччя 2020 р. За інформацією, розміщеною на сайті (www.upba.org.ua) малі видавництва зменшили видання книжок за титулами на 49%, а за накладами – на 56%; середні та великі видавництва відповідно зазнали втрат на 43% за назвами й на 48% – за накладами.

За даними Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», тоді ж спостерігалось скорочення кількісних показників випуску книжкових видань: так, на 9 листопада 2019 р. обсяг видання становив 16 474 назви книг, у 2020 р. – 10 711 назв (сайт: www.ukrbook.net).

Впродовж 2020 р. відділом здійснювалося приймання до Бібліотеки друкованих примірників дисертацій та оформлення довідок здобувачам ступеня доктора філософії відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 про «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».

У галузі формування документально-інформаційних ресурсів НБУВ залишається багато проблем, які потребують негайного вирішення. Зокрема, проблема комплектування документами на електронних носіях, що потребує розробки законодавчих та нормативно-інструктивних документів щодо їх надходження до НБУВ за джерелом ОП, а також опрацювання і обліку. Тому особливістю комплектування фондів НБУВ на сучасному етапі є постійний пошук оптимальних форм організації цього процесу.

Пестрецова Л. А., Білько Є. М., Шульга І. О.

2.3. Розвиток системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Вступ НБУВ у нове тисячоліття відзначився подальшим розвитком інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) та активним формуванням і використанням власних електронних інформаційних ресурсів (ЕІР) із внесенням принципових змін у систему бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Розбудова інформаційного суспільства, включення НБУВ у світовий інформаційний простір, інтенсивне впровадження автоматизованих систем, організація локальних комп'ютерних мереж, розповсюдження електронних носіїв інформації спричинили переорієнтацію традиційних форм бібліотечно-інформаційного обслуговування на електронні. Невід'ємним складником бібліотечних ресурсів і сервісів став Інтернет.

Зі створенням (1994) науково-довідкового апарату нового покоління – електронного каталогу (ЕК) нових надходжень книг, авторефератів дисертацій, періодичних видань та інших документів – із початку нового тисячоліття НБУВ активізувала процес автоматизації своєї діяльності із запровадженням інформаційно-комунікативних технологій у бібліотечну практику. Це призвело до зростання кількості віддалених користувачів, розширення діапазону та динаміки читацьких запитів, розвинення форм дистанційного сервісу. Залучення віддалених користувачів значно розширило коло потенційних споживачів бібліотечних послуг, спричинило трансформацію системи бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Розкриття сутності, принципів, форм і методів організації бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах застосування комп'ютерних технологій, розробка нової стратегії бібліотечної справи, побудова системи формування та використання ЕІР, вивчення закономірностей трансформації наукової бібліотеки в системоутворюючий елемент інформаційної сфери суспільства – це лише невеличкий перелік питань, що окреслили поле бібліотечнознавчої науково-дослідної діяльності. Вагомий теоретичний внесок в осмислення нової сутності і функцій НБУВ упродовж першого двадцятиріччя ХХІ ст. здійснили українські вчені – О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. І. Попик, В. М. Горовий, Л. Й. Костенко, Т. М. Коваль, К. В. Лобузін, О. М. Василенко, Н. Ю. Каліберда, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Г. І. Солоіденко, Н. В. Стрішенець, Т. Ю. Гранчак та інші.

Базові поняття вищеназваних нових напрямів, методів і трансформацій отримали законодавче закріплення на рівні Законів України «Про інноваційну

діяльність» (від 4 липня 2002 р.)¹⁰⁹ та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (від 16 січня 2003 р.)¹¹⁰. Розвиток інформаційних технологій увійшов до переліку пріоритетних стратегічних напрямів інноваційної діяльності України, визначених Верховною Радою України на період 2003–2013 рр. У цьому контексті створення системи формування та використання ЕІР перетворилося на важливий вектор бібліотечно-інформаційного обслуговування¹¹¹.

Варто відзначити, що упродовж періоду, що розглядається, з'явилося чимало інформаційних структур (насамперед комерційних), які намагалися перебрати на себе функції бібліотек щодо забезпечення користувачів необхідною інформацією, ґрунтуючись на тому, що пошук інформації є однією з найбільш затребуваних і водночас складних послуг. Недосвідченим споживачам важко орієнтуватися в інтернет-середовищі, хаотичність, невпорядкованість та екстенсивність якого дезорієнтує та відштовхує їх. Зважаючи на це, інформаційні агентства, інформативні портали і сайти створювали комфортні умови, надсилаючи на особисті e-mail замовників електронні документи у будь-який час і будь-яке місце. Та, на відміну від інших учасників інформаційно-комунікаційного процесу, тільки бібліотека має у своїх фондах оригінальний документний ресурс, який в результаті інтелектуальної діяльності бібліотечних працівників, змінює свою форму, перетворюючись на новий інтелектуальний інформаційний продукт, переведений, за необхідності, у цифровий формат. І тільки бібліотека спроможна як накопичувати, опрацьовувати, зберігати суспільно значущу інформацію, так і навчати читача досконало користуватися нею.

Поява альтернативної системи інформаційних комунікацій спричинила виклик монопольному становищу бібліотек у сфері інформаційного забезпечення. Рішення цієї проблеми НБУВ знайшла у докорінній зміні всієї системи бібліотечно-інформаційного обслуговування, перетворенні на науково-інформаційний центр інтегрованого інформаційно-комунікаційного наукового, навчального, виробничого, культурологічного та освітнього забезпечення національного рівня, успішно виконуючи роль важливого елемента

¹⁰⁹ Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. *Інвестиційно-інноваційний процес соціально-економічного розвитку в Україні*: нормативно-правове регламентування. Збірник нормативно-правових актів. Дніпропетровськ : ДДФЕІ, 2004. С. 171–185.

¹¹⁰ Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України 2003. № 7. С. 5–11.*

¹¹¹ Горовий В. М. Процес вдосконалення бібліотечного обслуговування користувачів у контексті впровадження електронних технологій. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 7–13.

інфраструктури керування інформаційними ресурсами суспільства ¹¹². А інформаційно-комунікаційні технології стали стратегічним вектором її діяльності.

Поглиблення процесів інформатизації в суспільстві у першому двадцятиріччі ХХІ ст. створило умови для прискореного розвитку інноваційних напрямів бібліотечного сервісу, а саме:

- ❖ продуктових, що орієнтовані на виробництво та використання нових та удосконалених бібліотечних продуктів;
- ❖ технологічних, що пов'язані з новими способами технологічних рішень для створення, поширення і використання бібліотечних продуктів;
- ❖ управлінських, що спрямовані на забезпечення нових методів бібліотечної роботи.

Реалізація нових завдань обумовила необхідність вироблення нової концепції розвитку системи бібліотечно-інформаційного обслуговування; переосмислення функцій і завдань обслуговуючих підрозділів із встановленням пріоритетів традиційного і дистанційного обслуговування; переформатування і передислокацію обслуговуючих підрозділів з метою підвищення ефективності обслуговування.

Відповідно до нової стратегії щодо розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ, 2010 р. на базі двох профільних бібліотечних комплексів – гуманітарного і природничо-технічного – створено відділ комплексного бібліотечного обслуговування (ВКБО), керівником якого було призначено Т. М. Коваль, та відділ технологій дистантного обслуговування ¹¹³ (ВТДО), який очолила Н. Ю. Каліберда. Реструктуризація галузевого обслуговування читачів призвела до об'єднання розрізаних підсобних фондів у єдиний універсальний підсобний фонд (УПФ). Були чітко розподілені функції обслуговування користувачів традиційними (друкованими) та інформаційними (електронними) документами.

У структурі ВКБО було визначено такі функціональні сектори: запису читачів та контролю відвідувань; обслуговування у читальних залах; обслуговування документами універсального профілю, обслуговування періодичними виданнями; організації підсобних фондів і каталогів; картографічних видань; обслуговування дисертаціями і документами на мікроносіях.

Завдяки проведеній реорганізації, ВКБО був репрезентований як реалізована

¹¹² Горовой В. Н. Библиотеки как информационные центры постиндустриального общества. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*: науч.-практ. и теорет. сб., 2005. Вып. 3. С. 9–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2005_3_2.

¹¹³ З 2014 р. – відділ технологій дистанційного обслуговування.

в практичній діяльності наукової бібліотеки сервіс-орієнтована модель бібліотечно-інформаційного обслуговування, адже він:

° проводив обслуговування користувачів різноманітними типами наявних носіїв інформації:

а) традиційними бібліотечними фондами (універсальний підсобний фонд, довідковий універсальний фонд, фонд вітчизняних та зарубіжних періодичних видань, фонд картографічних видань);

б) електронними науково-інформаційними документами на машиночитаних носіях (компакт-дисках CD);

в) електронними інформаційними ресурсами;

° здійснював бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів у різних режимах: запит-відповідь; тематичний добір документів за запитом; пріоритетний; автоматизований;

° надавав користувачам різноманітні бібліотечно-інформаційні послуги на безоплатній та платній основі;

° розкривав та популяризував фонди Бібліотеки шляхом організації у традиційній та електронній формі тематичних виставок та нових надходжень;

° формував БД відомостей про читачів НБУВ¹¹⁴.

Зі створенням ВКБО в НБУВ вперше з'явився структурний підрозділ, який акумулював у собі весь комплекс бібліотечно-інформаційних послуг, забезпечуючи широкий доступ до документів бібліотечного фонду на різних носіях інформації, до електронних інформаційних мереж, до ЕІР власної генерації (ЕК НБУВ; проблемно-тематичні бібліографічні БД, загально-національна реферативна БД «Україніка наукова»; електронний фонд авторефератів дисертацій, статей наукової періодики, БД Фонду Президентів України тощо) та світових наукових ресурсів (БД Elsevier, EBSCO, Springer, Willey, Thomson Reuter, дисертацій РДБ тощо).

У цей періоду НБУВ у системі бібліотечно-інформаційного обслуговування активно відбувався процес інформатизації, який певною мірою поширився на усі структурно-функціональні складові Бібліотеки. Насамперед, це було пов'язано з оновленням роботи обслуговуючих підрозділів НБУВ, зокрема, розвитку номенклатури послуг, їх технологічного забезпечення, створення та розбудови електронних каталогів спеціалізованих фондів та проблемно-тематичних БД. Успішна реалізація поставлених завдань сприяла покращенню обслуговування користувачів на базі 24 читальних залів (на 2020 р.), що

¹¹⁴ Коваль Т. М. Удосконалення системи обслуговування користувачів: сучасні підходи та їх реалізація. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції, 25 жовт. 2012 р. Львів : видавництво Львівської політехніки, 2012. С. 428–436.

функціонують у складі різних структурних підрозділів НБУВ, діяльність яких спрямована на задоволення інформаційно-знанневих потреб різних читацьких груп. Зокрема, у головному корпусі НБУВ (Голосіївський просп., 3) для обслуговування читачів функціонують такі зали: комплексного бібліотечного обслуговування, довідково-бібліографічного обслуговування, каталогів, періодичних видань (України та країн ближнього зарубіжжя; іноземних видань), дисертацій і документів на мікроносіях, публікацій Організації Об'єднаних Націй, Фонду Президентів України, картографічних видань, бібліотекознавчої літератури, Австрійської бібліотеки, бібліотеки Ісламської Республіки Іран, Китайської бібліотеки, електронних ресурсів, виставкова зала нових надходжень. У другому корпусі (Володимирська, 62) до послуг користувачів спеціалізовані читальні зали, а саме: газетних фондів, стародруків та рідкісних видань, музичних фондів, зарубіжної україніки, фондів образотворчих мистецтв, бібліотечних зібрань та історичних колекцій, фондів рукописної спадщини та юдаїки, фонду інституту архівознавства.

Обслуговуючі підрозділи НБУВ забезпечують весь комплекс бібліотечно-інформаційних послуг, чільне місце в якому займає видача документів за запитами користувачів. На початку першого десятиліття 2000-х років загальна книговидача НБУВ становила близько 4 млн примірників документів (на 2003 р.). На той час найвища книговидача була в читальних залах періодичних видань (762 тис.), літератури гуманітарного профілю (412 тис.), довідково-бібліографічних видань (292 тис.), нових надходжень (167 тис.), літератури природничо-технічного профілю (133 тис.). Книговидача з фондів відкритого доступу становила 11%, з тематичних та виставок нових надходжень – 5% від загальної книговидачі. Відділ абонементів, як важлива складова загальної системи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів НБУВ, здійснював обслуговування колективних та індивідуальних абонентів (2,7 тис.) за міським, міжміським та міжнародним МБА, надаючи у користування в середньому понад 40 тис. документів. Задоволення значної кількості запитів користувачів на базі підсобних фондів забезпечувалося оперативністю обслуговування, своєчасним докомплектуванням фондів потрібними документами на основі аналізу інформаційних потреб читачів. Серед проблем якісного задоволення вимог користувачів називалися поповнення підсобних фондів новими актуальними документами, насамперед довідковими та зарубіжними виданнями. Читачі НБУВ користувалися такими традиційними видами послуг, як замовлення необхідної літератури телефоном (користувачі з науковим ступенем), продовження терміну користування документами та запозичення потрібної літератури з інших читацьких номерів, замовлення літератури через МБА, термінове ксерокопіювання. У читальних залах

Бібліотеки користувачі мали змогу ознайомлюватися з виставками нових надходжень та тематичного спрямування, отримувати консультації з питань пошуку необхідної літератури в каталогах (щоденно працівники сектору обслуговування в каталогах надавали понад 200 консультацій), БД та ресурсах Інтернету, у доборі літератури за їхніми тематичними запитами. Читачі отримували інформацію про нову літературу і в автоматизованому режимі в читальних залах нових надходжень, літератури гуманітарного профілю, фонду ООН, бібліотекознавчої літератури. У разі потреби надавалися документи та матеріали для фотографування, кіно- та телезйомок (відділи формування музичного фонду, юдаїки, Інститут рукопису). Також надавалися послуги, які відображали специфіку діяльності спеціалізованих структурних підрозділів.

Оперативність та якість довідково-бібліографічного обслуговування забезпечувалися наданням користувачам різноманітних письмових та усних довідок. Координував цю роботу відділ довідково-бібліографічного обслуговування (керівник Т. В. Добко). Послуги цього напряму обслуговування завжди були затребуваними. Так, упродовж 2003 р. усіма обслуговуючими підрозділами для читачів НБУВ було виконано 22,8 тис. усних довідок, у т. ч. відділами: обслуговування літературою природничого та технічного профілю – 8,9 тис., довідково-бібліографічного обслуговування – 5,4 тис., формування музичного фонду – 3,6 тис., обслуговування літературою гуманітарного профілю – 2,6 тис. На запити державних, наукових, комерційних установ, окремих користувачів виконувалися складні тематичні довідки. Так, Інститутом рукопису підготовлено ряд термінових тематичних довідок про наявність рукописних матеріалів з історії України, іноземних держав, зокрема, Росії, Румунії, Польщі; співробітниками читального залу бібліотекознавчої літератури на замовлення дирекції бібліотеки та окремих користувачів підбиралися необхідні документи та формувалися списки літератури стосовно законодавчої бази бібліотечної справи, історії бібліотечної справи в Україні та Росії, при цьому використовувалися власні БД зали; відділ газетних фондів на запит Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності займався пошуком публікацій про Свято-Троїцький Іонівський монастир УПЦ Московського патріархату з приводу деструктивної діяльності її ієрархів на території Національного ботанічного саду НАН України ім. М. М. Гришка, а також готував інформацію для Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, відслідковуючи у пресі матеріали щодо міжнародних відносин у Криму (виготовлено близько 1000 ксерокопій); працівниками відділу фонду ООН на запити депутатів Верховної Ради України, працівників Адміністрації

Президента України, Конституційного Суду України виконувалися довідки з різноманітних питань: боротьба з тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю, американо-іракська війна, матеріали ЮНЕСКО з професійно-технічної освіти, а також на замовлення Державного конструкторського бюро «Південне» (м. Дніпропетровськ), науково-виробничої фірми «Крокус» (м. Львів) підбиралися та копіювалися міжнародні стандарти з машинобудування тощо. Серед тодішніх застарілих проблем називалися: брак сучасного комп'ютерного обладнання, неможливість виходу до ЕК Бібліотеки та в мережу Інтернет (насамперед відділів, розташованих у корпусах по вул. Володимирській, 62 та бульв. Вернадського, 79), що вже тоді суттєво впливало на рівень бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів.

На кінець другого десятиліття переважна частина традиційних послуг збережена, однак статистика значно змінилася. Так, 2019 р. книговидача з фондів НБУВ становила близько 642 тис. документів, водночас завантаження текстів з електронної бібліотеки НБУВ сягнуло понад 214,7 млн документів; надано понад 86 тис. усних та письмових бібліографічних довідок та консультацій.

Послідовна інформатизація, здійснювана в бібліотеці, як і організація принципів нових підрозділів дозволили оптимізувати роботу з надання різноманітних інформаційних послуг; інтенсифікувати та підняти на якісно новий щабель працю бібліотекарів-консультантів – і разом зі спеціалізованими підрозділами сприяли вдосконаленню системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ.

Користувачі НБУВ у контексті трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності. Упродовж періоду, що розглядається, відбулося переосмислення ролі та змісту бібліотечної статистики, яка з формально-знеособленої модифікувалася на престижний і затребуваний вид бібліотечної роботи, стала дієвим інструментом аналізу реального стану бібліотечної справи¹¹⁵. Зокрема, це позначилося на оптимізації обліку користувачів, які очікували від бібліотеки, окрім добре укомплектованих фондів, якісних послуг та компетентного персоналу, також можливості бути оперативно записаними до числа відвідувачів. І саме статистика щодо читачів стає віддзеркаленням усіх параметрів ефективності системи бібліотечно-інформаційного обслуговування в умовах інформатизації суспільства.

¹¹⁵ Василенко О. М. Бібліотечно-інформаційна діяльність: гармонізація статистики. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 37–52; Василенко О. М. Бібліотечно-інформаційна діяльність як об'єкт статистичного дослідження. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 40. С. 61–86.

Тож із 2012 р. у НБУВ розпочалася технологічна модернізація запису читачів із застосуванням апаратно-програмного забезпечення – автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи (АБІС) ІРБІС-64 як інтегрованого типового рішення у галузі автоматизації традиційних бібліотечних технологій¹¹⁶. Запроваджена для виконання бібліотечно-інформаційних процесів будь-якої складності, АБІС ІРБІС-64 забезпечила автоматизацію основних технологічних операцій щодо запису та статистичного обліку читачів (на заміну сформованої 1998 р. автоматизованої системи реєстрації читачів «Allegro»), спроможних комплексно забезпечувати запис і видачу читацького квитка¹¹⁷.

Образ оптичного диску БД «Читачі НБУВ» був створений відповідно до міжнародного стандарту ISO 9660, який описує файлову систему для дисків CD-ROM (цей стандарт також відомий як CDFS (Compact Disc File System)). До нормативно-регламентуючого пакету БД «Читачі НБУВ» увійшли такі документи: структура та загальний опис БД «Читачі НБУВ»; протокол тестування-апробації БД «Читачі НБУВ»; паспорт БД «Читачі НБУВ»; акт приймання-передавання в експлуатацію БД «Читачі НБУВ»; акт про обстеження стану готовності та прийняття в експлуатацію БД «Читачі НБУВ»; повідомлення про створення службового об'єкта права інтелектуальної власності; фрагмент БД «Читачі НБУВ»; інструкція з методики опрацювання статистичних даних відомостей про користувачів НБУВ на платформі АБІС ІРБІС-64; інструкція про порядок проведення перереєстрації користувачів НБУВ; інструкція оператора «Автоматизоване робоче місце пункту запису читачів»; правила віддаленого запису до НБУВ; інструкція про порядок запису читачів до НБУВ; норми часу на основні бібліотечні процеси.

Спираючись на вищевикладений пакет документів, БД пройшла офіційну реєстрацію у Державній службі інтелектуальної власності України з отриманням Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір «База даних «Читачі НБУВ» № 65735, затвердженого головою Державної служби інтелектуальної власності України від 31.05.2016 р. Таким чином БД «Читачі НБУВ» стала об'єктом інтелектуальної власності наукової бібліотеки, оскільки була ліцензована, сертифікована та інкорпорована відповідно до міжнародних

¹¹⁶ Лобузина К. В., Лобузин И. В. Возможности системы автоматизации «Ирбис64» для организации работы специализированных фондов научных библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. 2010. Вып. 8. С. 120–130.

¹¹⁷ Чабан І. А. Досвід автоматизації бібліотечних процесів на пункті запису читачів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 112–124.

стандартів ISO з бібліотечної статистики та згідно національним чинним законодавством.

Цей ресурс, що розміщений на платформі АБІС ІРБІС-64 та ґрунтується на «Інструкції про статистичний облік користувачів на пункті запису читачів та контролю відвідувань», забезпечив формування і збереження відомостей про читачів НБУВ у вигляді фактографічної БД. Відомості БД «Читачі НБУВ», складені з 23-х відповідних полів, вміщували персональні дані про кожного окремого користувача, а саме: прізвище; ім'я; по батькові; колишні або помилкові прізвища; рік народження; номер читацького квитка; серія паспорта; номер паспорта; категорія читача; шифр спеціальності читача; освіта; стать; громадянство; домашня адреса; телефон; e-mail; місце навчання; дата запису до бібліотеки; дата перереєстрації; дата, до якої записаний читач; дата видачі дубліката читацького квитка; дата видачі разової перепустки до каталогу; дата видачі разової перепустки до бібліотеки; дата віддаленого запису до бібліотеки; ім'я файлу з фотографією читача; примітки.

Зважаючи на те, що персональна (конфіденційна) інформація належить до інформації з обмеженим доступом, БД «Читачі НБУВ» була захищена від несанкціонованого доступу, зокрема, Інструкцією щодо захисту та збереження персональних даних користувачів НБУВ¹¹⁸.

Це обумовило внесення змін до «Загальних правил користування НБУВ» (2013) при впровадженні в експлуатацію АБІС ІРБІС-64 на пункті запису читачів (ПЗЧ) головного корпусу НБУВ, які, зокрема, передбачили організацію обслуговування користувачів із використанням постійних пластикових читацьких квитків та разових перепусток двох видів (для ознайомлення з каталогами бібліотеки без права користування фондами та електронними інформаційними ресурсами і з правом користування фондами та електронними інформаційними ресурсами у випадку, коли користувач забув свій читацький квиток).

Автоматизований облік даних у системі АБІС ІРБІС-64 з використанням автоматизованого робочого місця пункту запису читачів (АРМ ПЗЧ) обумовив проведення низки заходів щодо підвищення кваліфікації співробітників для засвоєння ними нових бібліотечно-інформаційних технологій, а також науково-методичну, практичну і техніко-технологічну допомогу з боку відділу інформаційно-комунікаційних технологій НБУВ.

¹¹⁸ Чабан І. А. Проблеми забезпечення цілісності та конфіденційності баз даних автоматизованих бібліотечних інформаційних систем. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 460–469.

Створення в НБУВ комплексної автоматизованої системи запису користувачів та функціонування єдиної БД відомостей про них надало можливість досліджувати особливості складу та розвитку читацького контингенту, динаміку основних професійних категорій; оперувати широким комплексом статистичних даних; виробляти пропозиції щодо концептуальних завдань розвитку основних напрямів діяльності бібліотеки (комплектування фонду, формування ЕІР, бібліотечно-інформаційного обслуговування), коригувати номенклатуру бібліотечних послуг, визначати пріоритетні аспекти підвищення кваліфікації працівників.

Загальна кількість користувачів бібліотеки за реєстраційною БД «Читачі НБУВ», яка формувалася з 1998 р. (з періодичним оновленням та пере-реєстрацією користувачів) на 2020 р. становила понад 242 тис. Найчисленнішими є категорії «спеціалісти з базовою вищою та повною вищою освітою» та «студенти вищих навчальних закладів» (табл. 2.1; рис. 2.2); категорії, які належать до наукових співробітників (з науковим ступенем та без нього, аспіранти) разом становлять близько 27% від загальної кількості.

Таблиця 2.1

Склад користувачів за реєстраційною БД «Читачі НБУВ»

Категорія читача	Кількість	%
Академіки	55	0,02
Доктори наук	2 622	1,08
Кандидати наук	18 015	7,44
Спеціалісти з базовою вищою та повною вищою освітою	85 077	35,15
Науковці без наукового ступеня та викладачі закладів вищої освіти	12 852	5,31
Аспіранти	32 343	13,36
Спеціалісти з середньою спеціальною та середньою освітою	1 878	0,78
Студенти закладів вищої освіти	84 501	34,92
Студенти середніх спеціальних навчальних закладів та учні загальноосвітніх закладів	2 057	0,85
Іноземці з вищою освітою	1 625	0,67
Іноземні студенти	986	0,41
Загалом	242 011	100,00

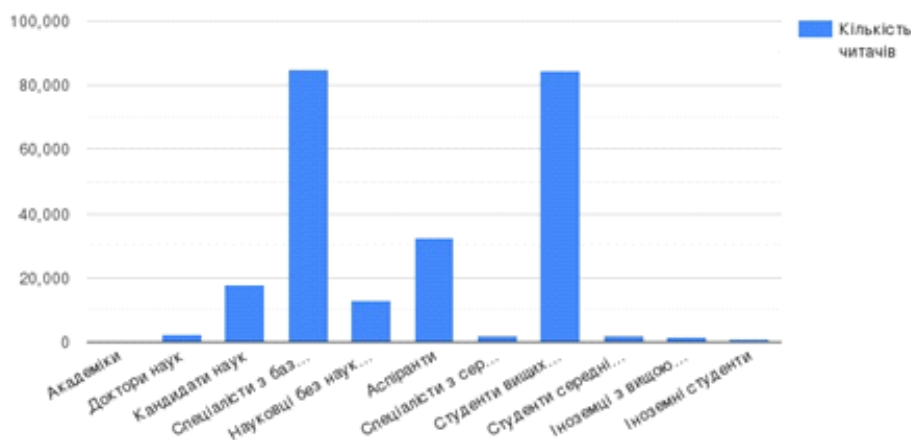

Рис. 2.2. Діаграма кількісного складу користувачів НБУВ за категоріями

Моніторинг запису користувачів до НБУВ показав, що у першому десятилітті 2000-их років у середньому становила близько 18 тис. читачів на рік, то у другому – близько 10 тис. Водночас відбулося активне збільшення кількості віддалених користувачів, зареєстрованих на вебпорталі НБУВ (за унікальними кодами Ір-адрес), наприклад, 2013 р. цей показник становив 1,9 млн, а 2019 р. – 4,7 млн користувачів.

Інформатизація суспільства, зокрема бібліотек, дозволили користувачам більш оперативно отримувати бібліотечно-інформаційні послуги у зручному для них форматі. Вільний доступ до електронних каталогів бібліотечних фондів, бібліографічних і реферативних БД, електронних текстів наукових видань, електронних книжкових виставок, замовлення електронної доставки документів створили передумови для відтоку фізичних користувачів і зменшення кількості відвідувань бібліотеки та збільшення віддалених користувачів і віртуальних візитів на бібліотечний вебпортал, що ілюструють відповідні показники бібліотечної статистики (рис. 2.3, 2.4).

Рис. 2.3. Динаміка відвідування НБУВ

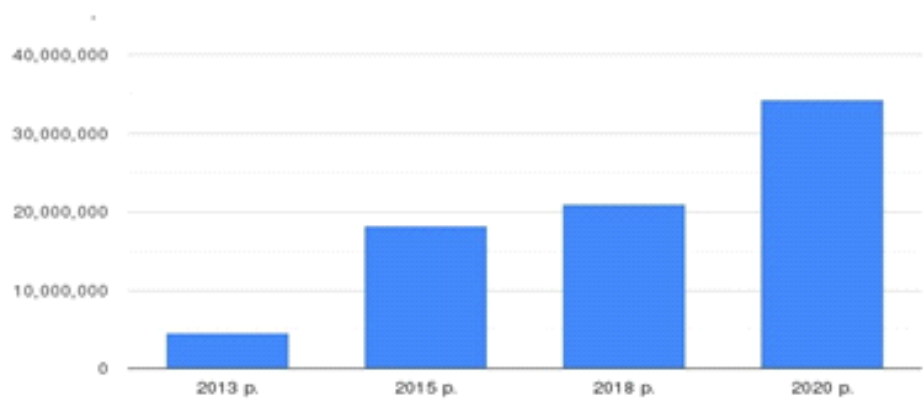

Рис. 2.4. Динаміка відвідування вебпорталу НБУВ

Упродовж останнього десятиріччя стійкою залишалася загальносвітова тенденція до розширення аудиторії віддалених користувачів, яка в кількісному відношенні значно перевищила кількість користувачів і відвідувань бібліотеки, зокрема читальних залів. Це спричинило необхідність більш інтенсивного впровадження в бібліотечну діяльність нових організаційних форм і технологічних розробок, орієнтованих на обслуговування у дистанційному режимі. Цілком прогнозованим було те, що з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та інтернет-ресурсів, а також із посиленням кількісного та якісного контенту бібліотечного порталу категорія віддалених користувачів збільшуватиметься. Значну кількість у цій категорії становили користувачі, які мали необхідність у цілодобовому доступі до ЕК та повнотекстової інформації. Проте вони, як і безпосередні відвідувачі читальних залів, потребували допомоги висококваліфікованих бібліографів при здійсненні пошуку та роботі з електронною інформацією, що надавалася НБУВ.

Діяльність Бібліотеки впродовж останніх двох десятиліть характеризується інтенсивним впровадженням у роботу засобів телекомунікації, розвитком електронних інформаційних ресурсів, представленням своїх інформаційних можливостей у соціальних мережах та наданням електронних бібліотечно-інформаційних послуг, що відповідно вплинуло на склад користувачів НБУВ та форми їх обслуговування. Наразі у Бібліотеці виокремилися дві великі групи користувачів: ті, котрі приходять безпосередньо до приміщень Бібліотеки, і ті, які обслуговуються у віддаленому режимі з використанням можливостей Інтернету й облік яких відбувається при зверненні на вебпортал НБУВ – відповідно до національних стандартів з бібліотечної статистики, гармонізованих із міжнародними стандартами ISO.

Використання електронних інформаційних ресурсів у системі комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ. Інноваційний розвиток НБУВ відбувався у тісному взаємозв'язку бібліотечної науки та практики, зокрема, і в сфері бібліотечно-інформаційного обслуговування. Розробляючи нові методико-технологічні рішення та опрацьовуючи документні масиви, НБУВ активно формувала та наповнювала власні бібліографічні, реферативні, аналітичні та повнотекстові наукові ЕІР: ЕК, проблемно-тематичні та спеціалізовані БД, електронну бібліотеку; проводила роботу з оцифрування рідкісних та цінних видань, що зберігаються в її фондах, для подальшого формування колекцій електронних документів.

Розвинення електронного інформаційного середовища активізувало бібліотечну роботу, спрямовану на те, щоб допомогти користувачам зорієнтуватися у новій системі інформаційних послуг та потужній кількості ЕІР. Використовуючи широкий спектр дослідницьких наукових методів

(інтерв'ювання, анкетування, хол-тестування, візуальне спостереження, статистичний аналіз даних, маркетингові дослідження тощо), бібліотечні фахівці долучилися до поглибленого моніторингу інформаційних потреб користувачів під час використання ними ЕК та інших ЕІР НБУВ, ступеня читачького задоволення бібліотечно-інформаційним апаратом.

Так, у межах відомчої теми «Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки (2000–2004) було проведено наукове дослідження: «Моніторинг ефективності використання ЕК НБУВ»¹¹⁹. Активність користувачів ЕК стала позитивною відповіддю на безліч традиційних бібліотечних проблем: швидкого пошуку документа за різними параметрами, встановлення його місцезнаходження, спрощення умов отримання тощо.

Вдосконалюючи форми і методи електронного обслуговування, 2004 р. НБУВ забезпечила організацію АРМів пошуку безпосередньо у профільних читальних залах: довідково-бібліографічному, нових надходжень, публікацій ООН, періодики, обслуговування читачів літературою гуманітарного та природничо-технічного профілю. Головними нормативно-методичними документами стали Правила користування комп'ютерами в читальних залах НБУВ, розроблені відповідно до законів України «Про інформацію», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», Статуту Бібліотеки та «Правил користування НБУВ».

Інноваційна бібліотечна проблематика обговорювалася на щорічних міжнародних наукових конференціях НБУВ, форумах, симпозіумах і круглих столах, які визначили, що в умовах інформатизації суспільства новітні комп'ютерні технології та засоби телекомунікаційного зв'язку перетворилися на найважливіший стратегічний ресурс, який значною мірою оптимізував систему бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Станом на 2007 р. загальний обсяг електронних інформаційних ресурсів (ЕІР) НБУВ сягнув 48 GB. Потужну частину електронного потенціалу станом на 2007 р. становили бібліографічні БД, які містили:

- ЕК НБУВ (361 тис. записів);
- Каталог дисертацій (49 тис. записів);
- Каталог авторефератів дисертацій (63 тис. записів);
- Каталог періодичних видань (15,5 тис. записів).
- Картотеку видань 1980–1999 рр. (930 тис. записів);

¹¹⁹ Каліберда Н. Ю. Моніторинг ефективності використання електронного каталогу НБУВ. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 88–96.

Картотеку перекладних видань 1980–2001 рр. (1,3 млн записів про книги різних країн і народів, перекладені понад 100 мовами);
Бібліографічну базу даних Фонду Президентів України (20 тис. записів);
Картотеку журнальних статей залу обслуговування читачів літературою гуманітарного профілю (40 тис. записів).

Усі ресурси знаходилися у відкритому доступі на вебпорталі НБУВ. У 2008–2009 рр. почалося формування електронного інформаційного ресурсу: «Наукова періодика України» (електронна версія періодичних наукових фахових видань), який наочно показав переваги сучасних інформаційних технологій, необхідних та активно запитуваних науковою спільнотою та користувачами.

У контексті нової бібліотечної практики Інститутом бібліотекознавства НБУВ була проведена науково-дослідна робота: «Створення системи формування та використання електронних інформаційних ресурсів» (2005–2007). В її рамках здійснено комплексне дослідження: «Читач у системі обслуговування електронними інформаційними ресурсами наукової бібліотеки». Об'єктом дослідження став читач гуманітарного профілю – як найбільш представницька категорія користувачів наукової бібліотеки¹²⁰. Предметом – інформаційний моніторинг відповідності читацьких запитів і потреб та їх задоволеності при використанні бібліотечних ЕІР. Мета дослідження передбачала: вивчення складу та професійного рівня користувачів, аналіз читацьких запитів на різні види електронної продукції, виявлення ступеня споживчого задоволення, узагальнення читацьких побажань та зауважень, пропозиції щодо оптимізації показників якості обслуговування ЕІР та збалансування читацьких інформаційних потреб з можливостями наукової бібліотеки.

Основними завданнями інформаційного моніторингу стали:

- виявлення найактивніших професійних категорій користувачів ЕІР;
- вивчення частоти звернень до ЕІР;
- облік інформаційних запитів та спостереження змін інформаційних потреб;
- аналіз читацької поведінки при електронному пошуку;
- визначення ступеня читацького задоволення;
- оперативна діагностика та оцінка динаміки використання ЕІР із подальшим прогнозуванням та розробкою рекомендацій щодо пріоритетності комплектування фондів, удосконалення пошукових ознак ЕІР, створення проблемно-орієнтованих БД та розширення спектра електронних послуг.

¹²⁰ Коваль Т. М., Туровська Л. О. Український читач на тлі суспільних перетворень. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 2. С. 28–34.

У ході дослідження респонденти висловилися щодо найбільш пріоритетних на їх думку послуг із використанням інформаційних технологій. За пріоритетами користувачів е-послуги розподілилися таким чином:

1. 62% – інформаційний пошук у БД НБУВ;
2. 54% – пошук в Інтернеті;
3. 47% – додатковий сервіс з використанням сканерів;
4. 43% – підготовка тематичних БД;
5. 42% – додатковий сервіс з використанням принтерів;
6. 40% – додатковий сервіс з використанням пристроїв запису на компакт-дисках;
7. 30% – електронна доставка документів віддаленим абонентам.

Користувачі Бібліотеки виявили серйозну зацікавленість результатами дослідження і внесли суттєві побажання щодо розширення номенклатури електронних послуг та удосконалення системи бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Спостереження за читацькою поведінкою засвідчило популярність користування ЕІР, насамперед, у колі читачів молодого віку на відміну від середнього віку, де невелика активність здебільшого пояснювалася фактором консерватизму та звичкою працювати з традиційним ДБА. За даними анкетування, 40% користувачів ЕІР потребували консультативно-методичної допомоги. Респонденти відмічали, що вони різною мірою пристосовуються до спілкування з автоматизованою системою. Дехто не міг позбутися психологічного дискомфорту, відчував скутість та розгубленість через недостатнє уявлення щодо роботи у комп'ютерному режимі, неволодіння методами та прийомами електронного пошуку. Це стало поштовхом для широкого залучення читачів середньої та старшої вікових груп до навчання елементарним прийомам пошуку електронної інформації, введеного у бібліотечну практику. Це у свою чергу обумовило суттєве видозмінення завдань бібліотечного працівника. Вивчення функцій бібліотекаря як представника соціально-професійної групи довело, що роль цієї (у минулому рутинної) професії розширилася до повноважень інформаційного менеджера, комунікатора, соціального психолога й маркетолога; провідника опосередкованої взаємодії «бібліотекар-комп'ютер-користувач».

Проведене дослідження продемонструвало високий рівень зацікавленості читачів у подальшому розвитку бібліотечних ЕІР, підкреслило їх чільне місце у ДБА. Разом із тим у той період традиційні бібліотечні технології ще не вичерпали свій потенціал, тож Бібліотека не витіснила їх із сфери застосування, надаючи право читачу самостійно визначити свій пошуковий напрям – у традиційний чи електронний спосіб.

Продовжуючи системний аналіз використання ЕІР, Бібліотека провела низку багатоцільових моніторингових досліджень, зокрема: «Електронні інформаційні ресурси в системі бібліотечно-інформаційних послуг НБУВ», «Інноваційні процеси бібліотечно-інформаційного обслуговування читача наукової бібліотеки», «Використання Інтернет-ресурсів у сфері бібліотечного сервісу», «Інтернет-технології в наукових бібліотеках України», «Електронні журнали в сучасній системі бібліотечно-інформаційних послуг», «Електронні документи як чинник оперативного обслуговування».

У 2010–2011 рр., із метою отримання об'єктивних даних та вивчення фактору особистої зацікавленості користувачів щодо роботи у новому електронному інформаційному просторі, провели наукове дослідження: «Оптимізація інформаційної діяльності наукової бібліотеки в умовах впровадження АБІС ІРБІС-64».

У рамках дослідження була розроблена Інструкція користувача по роботі з каталогом АБІС ІРБІС-64 у читальних залах універсального профілю, яка регламентувала порядок загального доступу до АБІС ІРБІС-64 та подальшого доступу (залежно від поставлених завдань) до Каталогу книжкових видань, Каталогу періодичних та серійних видань та БД залу картографічних видань з урахуванням самостійної роботи користувача у системі. Було проведено анкетування користувачів: «Використання ЕІР у читальних залах універсального профілю в умовах впровадження АБІС ІРБІС-64».

Надаючи електронні послуги, Бібліотека прагнула їх максимальної відповідності потребам, бажанням та очікуванням користувачів. Не менш важливим стало вивчення потенціалу самого читача. Раніше термін «потенціал клієнта» був відомий лише у бізнес-сфері, де під ним мався на увазі, насамперед, споживчий та фінансовий потенціал. У названому бібліотечному дослідженні було розкрито сутність явища «потенціал клієнта» та вивчено його (з узагальненням так званих прихованих читацьких потреб) у середовищі такої некомерційної організації як наукова бібліотека, маючи на увазі зусилля та продуктивність самого читача при користуванні бібліотечно-інформаційними послугами.

Одним зі складників дослідження стало опитування бібліотечних працівників, залучених у процес електронного обслуговування. Саме вони внесли суттєві професійні пропозиції щодо удосконалення обслуговування користувачів у системі ІРБІС. За результатами опитування бібліотечних працівників було рекомендовано: при створенні моделі прихованих потреб враховувати не тільки потенціал клієнта, а й потенціал бібліотечного працівника.

Результати дослідження довели, що використання новітнього програмного забезпечення (АБІС ІРБІС-64) гарантує доступ до інформації без обмежень,

поліпшує якість обслуговування, видозмінює весь комплекс рутинних технологічних операцій, стимулює інноваційне мислення та оптимізує розвиток інформаційної культури.

Бібліотека забезпечила вільний та широкий доступ користувачів до бібліотечних електронних інформаційних ресурсів. У всіх читальних залах були обладнані зручні читацькі АРМи. Механізм електронного обслуговування передбачав: попередню реєстрацію користувачів; загальночерговість надання електронних послуг; встановлення термінів тривалості сеансів роботи; копіювання на флеш-носії відібраної читачем інформації; забезпечення читацького доступу до електронних версій першоджерел (серед яких і електронна бібліотека дисертацій РДБ, що вміщувала 365 тис. повних текстів авторефератів і дисертацій).

В умовах використання АБІС ІРБІС-64 було скасовано цілий блок трудомістких процесів, зокрема, ведення значної кількості картотек у залі виставки нових надходжень, де накопичувалася інформація про надходження книг за місяць, квартал, рік тощо.

Широкі можливості електронного пошуку документів практично замінили традиційний довідково-пошуковий апарат (ДПА), а робота бібліотекарів збагатилася змістовим поновленням виробничих процесів – від видачі друкованого документа до консультаційної допомоги при використанні ЕІР, наданні платних послуг тощо.

Бібліотечний маркетинг та розвиток системи бібліотечних послуг. Розвинення ринкових відносин на початку ХХІ ст. обумовило розвиток системи бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ на засадах бібліотечного маркетингу, який перетворився на важливий стратегічний ресурс та спричинив прийняття конкретних управлінських рішень у сфері бібліотечно-маркетингової діяльності. Бібліотечний маркетинг став складовою частиною широкомасштабної кампанії переходу бібліотек на економічні методи управління поряд з іншим інструментарієм нового господарського механізму – платними послугами, позабюджетними джерелами існування тощо.

Як зазначає І. Давидова, серед функціональних сфер організаційної структури управління бібліотекою як суб'єктом господарювання маркетингова діяльність є однією з провідних, оскільки саме вона значною мірою формує напрями розвитку бібліотеки і визначає зміст інноваційної стратегії, сприяючи досягненню відповідності виявлених варіантів розвитку ринковим можливостям бібліотеки та їх ресурсному забезпеченню. Вона постає як вид управлінської діяльності, що забезпечує виробництво і збут інформаційних продуктів і послуг з урахуванням стану ринкової ситуації, реальних і потенційних потреб корис-

тувачів та максимально ефективного використання наявних можливостей і внутрішніх ресурсів установи, а також як засіб управління, завдяки якому рішення обираються з чітким усвідомленням впливу результату на споживача ¹²¹.

Еволюція бібліотечного маркетингу пройшла декілька етапів: від його повного заперечення й бурхливих дискусій із приводу коректності поєднання понять «комерціалізація» та «бібліотека» – до всебічної підтримки, вивчення маркетингових основ, фундаментальної розробки теорії бібліотечного маркетингу, методики та адекватного впровадження. На сторінках фахових наукових видань провідні вчені бібліотекознавці виступили з пропозиціями щодо розширення джерел фінансування, впровадження реклами, «паблік рилейшинз», платного обслуговування та інших маркетингових засобів у бібліотечну практику. Виникла необхідність визначення поняття бібліотечного продукту. Незважаючи на некомерційний характер базової бібліотечної діяльності, були обгрунтовані можливості платного бібліотечно-інформаційного обслуговування, розроблена номенклатура платних послуг, визначені шляхи згладжування протиріч між соціальним статусом бібліотеки як загальнодоступної некомерційної та невиробничої установи та госпрозрахунковими категоріями самоокупності, самофінансування та прибутку.

До вирішення вищезазначених проблем долучилася НБУВ, яка не тільки продукувала інформацію та пропонувала її для широкого використання, а й надавала низку послуг на платній основі: бібліографічні та фактографічні довідки, інформаційні продукти власного виробництва, консультативно-методичні заходи, послуги з тиражування (ксерокопіювання, фотографування, друк), палітурні роботи тощо. Щепочинаючи з 1991 р., НБУВ був розроблений ряд нормативних документів, зокрема: «Положення про систему організації платних послуг» та «Перелік платних послуг» на основі преїскуранта Державного комітету СРСР з науки і техніки «Ціни на масові види послуг у галузі науково-технічної інформації» №57-15-92 від 6 червня 1989 р. ¹²².

Ключовою функцією бібліотечного маркетингу стало формування системи взаємовідносин між НБУВ, з одного боку, та користувачем з іншого – з метою створення таких умов, за яких останній з мінімальними витратами часу та при максимумі зручностей отримує інформацію, документальні джерела, послуги тощо. Саме ця соціальна основа маркетингу (орієнтація

¹²¹ Давидова І. О. Система маркетингових комунікацій: створення та використання в бібліотечно-інформаційних структурах. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. 2009. Вип. 24. С. 82–84.

¹²² Архів НБУВ. Оп. 1. Спр. 2604. 46 арк.; Там само. Спр. 2704. 21 арк.

на споживача, задоволення його запитів та потреб) виступила найвищою цінністю для наукової бібліотеки.

У контексті нової бібліотечної практики набули актуальності маркетингові дослідження, які на першому етапі (2003–2006) теоретично обґрунтували нагальність комерційної діяльності наукової бібліотеки, довели доцільність платних послуг та аргументували можливість отримання стабільного прибутку. Одним з новаторів цього руху став колектив відділу обслуговування читачів літературою гуманітарного профілю (з липня 2010 р. – відділ комплексного бібліотечного обслуговування) під керівництвом канд. іст. наук Т. М. Коваль, яка у своєму дисертаційному дослідженні «Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках ХХ ст.)»¹²³ виступила поборником наукових маркетингових досліджень, «спрямованих на систематичний збір, відображення та аналіз фактографічної інформації щодо потреб, думок, мотивації, ставлень та поведінки окремих осіб та організацій, пов'язаних з маркетингом, тобто всіма аспектами просування на ринку визначених послуг». На думку Т. М. Коваль, широке використання елементів маркетингу у бібліотечному середовищі оптимізує багатоцільове вивчення складу та професійного рівня користувачів, сприяє оперативному збору читацьких пропозицій та комплексному аналізу читацьких запитів на різні види бібліотечно-інформаційних послуг з метою радикального оновлення їх асортименту, організації пропозицій та збуту.

Другий етап (2007–2008) ознаменувався оновленням нормативно-методичних документів щодо платних послуг у Бібліотеці; визначенням конкретного репертуару послуг та виробленням стратегічної лінії їх використання; оцінкою фінансової вартості затрат на втілення тих чи інших сервісних програм.

Здійснюючи фінансово-економічну діяльність відповідно до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995), додатку до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (2000) та Статуту бібліотеки, Вчена Рада НБУВ на засіданні у червні 2008 р. ухвалила нормативно-методичне «Положення про організацію платних послуг, які надаються Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського» з розробкою пакету платних послуг, орієнтованих на потреби користувачів.

Організація платних послуг спиралася на відповідні чинні законодавчі акти: постанову Національного банку України від 31 серпня 1996 р. № 1033 «Про заходи щодо залучень додаткових надходжень до бюджету та підвищення

¹²³ Коваль Т. М. Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2005. 19 с.

ефективності витрачання бюджетних коштів для забезпечення фінансування соціальних виплат населенню» та постанову Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548 «Про встановлення повноважень виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін і тарифів».

Перелік платних послуг був складений відповідно до «Переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 1997 р. № 534; «Переліку платних послуг, які можуть надаватися державними архівними установами», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 р. № 639 та «Переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1180. Ціни були зазначені без ПДВ та поштових витрат на пересилку з нарахуванням ПДВ згідно з порядком, установленим чинним законодавством України.

З другої половини 2008 р. НБУВ приступила до практичного впровадження у діяльність структурних підрозділів пакету універсальних платних послуг (загалом – до 50 блоків послуг). Поміж них: складання тематичних бібліографічних списків для наукових робіт за запитами окремих осіб, установ та організацій (консультації зі складання та оформлення бібліографічних списків до наукових робіт і дисертацій; визначення індексів УДК та ББК до наукових робіт; складання анотацій до джерел інформації; бібліографічне редагування списків літератури до наукових робіт відповідно до вимог чинних стандартів); тематичний підбір документів на замовлення (тематичний підбір ілюстративних матеріалів на замовлення); виконання тематичних бібліографічних довідок, підбір документів по ЕК та систематичному каталогу; фактографічні довідки; виконання запитів генеалогічного характеру з листівкою-довідкою; атрибуція стародруків, рукописів, творів образотворчого мистецтва, архівних документів з письмовою довідкою; письмові переклади науково-технічної літератури; розшифровка рукописних текстів (консультаційно-вибіркова); фрагментарний переклад із латинської, старослов'янської, польської мов зі стародруків та книгознавчих видань; бібліографічне обслуговування (поточне інформування за визначеною тематикою, перегляд нових надходжень книг, періодичних видань до фондів НБУВ, добір видань читачам з підсобних фондів НБУВ для перегляду; перевірка наявності в інших бібліотеках м. Києва документів, відсутніх у фондах НБУВ); перевірка наявності документа за алфавітним каталогом, поставлення шифру та заповнення бланка замовлення; письмова довідка на читацьку вимогу про наявність документа у фондах Бібліотеки; надання права користування МБА НБУВ установам з недержавною

формою власності, а також організаціям, що не мають бібліотеки або відділу НТ (виконання замовлень міжбібліотечних абонентів; продовження терміну користування документом (одноразово); інформаційний пошук у БД (інформаційний, бібліографічний пошук у БД SCI на компактних дисках); друк результатів інформаційного пошуку на принтері; перенесення результатів пошуку на електронний носій замовника; надання права фотокопіювання, ксерокопіювання, телезйомки та кінозйомки матеріалів (надання права використання документів за межами Бібліотеки для теле- і кінозйомок, фотокопіювання та експонування на виставках – без права копіювання документів технічними засобами); послуги з надання приміщення для роботи журналістів (у супроводі працівника відділу); плата за електроенергію при телезйомках, кінозйомках або підключення при теле- та кінозйомках; плата за підключення особистого комп'ютера до електромережі; посередницькі послуги при копіюванні документів (передавання замовлення в книгосховище, одержання видання, передавання видання на копіювання та одержання копії); сканування; поліграфічні послуги; мікрофільмування; фотокопіювання; виготовлення мікрофіш та ксерокопій із мікрофіш; інформаційне забезпечення культурно-просвітницьких засобів; видача документів з книжкових виставок у читальний зал як надтермінове замовлення; проведення наукової, науково-технічної, мистецтвознавчої експертизи культурних цінностей та документів; організація курсів підвищення кваліфікації спеціалістів та їх стажування на замовлення установ; організація та проведення наукових семінарів, конференцій, симпозіумів, лекторіїв, виставок (є т. ч. виїзних), презентацій; реставрація документів; консультації з питань консервації і збереження фондів, дезінфекції пошкоджених документів тощо.

Введення платних послуг стало однією з наріжних стратегічних форм ініціативної господарської діяльності НБУВ, сприяло вдосконаленню системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування та дало змогу отримати додаткові джерела фінансування для поліпшення статутної діяльності.

Вивчаючи механізм перетворення читацьких потреб у споживчий попит на бібліотечні послуги, фахівці НБУВ залучилися до багатоцільових маркетингових досліджень. Їх змістом став збір, відображення та аналіз даних щодо проблем, пов'язаних з маркетингом бібліотечних послуг. Метою маркетингових досліджень стало вивчення читацького попиту, тобто з'ясування його змісту, визначення послуг, яким користувачі надають перевагу, визначення часу, місця, умов, за яких користувач бажав би задовольнити свій попит, а також встановлення чисельності та складу груп читачів, яким необхідні бібліотечні послуги.

У межах науково-дослідних робіт Інституту бібліотекознавства НБУВ, що проводилися у 2008–2010 рр. за темою: «Бібліотечний маркетинг як технологія управління при використанні інформаційних ресурсів», одним з вагомих стало маркетингове дослідження: «Ефективність використання електронних інформаційних ресурсів», проведене 2009–2010 рр. у загальному залі обслуговування читачів літературою гуманітарного профілю. Його об'єктом став бібліотечний користувач, предметом – споживчий інтерес; базою – НБУВ.

На першому (статистичному) етапі цієї розвідки були виявлені найактивніші категорії користувачів; вивчена частота отримання ними бібліотечних послуг; розглянуто критерії обліку надання бібліотечних послуг; проаналізована читацька поведінка під час отримання бібліотечних послуг; визначено ступінь читацького задоволення бібліотечними послугами; дано оцінку динаміки використання бібліотечних послуг з подальшою розробкою рекомендацій щодо пріоритетності їх надання.

Завданням другого (соціологічного) етапу досліджень стало отримання об'єктивних даних, тобто вивчення фактору особистої зацікавленості користувачів у розширенні репертуару бібліотечних послуг. Із цією метою упродовж 2010 р. з контингенту користувачів формувалися так звані мобільні фокусні групи, які залучалася до короткого обговорення щодо системи бібліотечних послуг у НБУВ за участю модератора (бібліотечного маркетолога). Фокусні групи стали одним з виправданих методів маркетингових досліджень у НБУВ, сутність якого полягає у проведенні дослідження у невеличких рухливих групах шляхом безпосереднього (очного) збирання суджень, думок, поглядів респондентів, звужених до фокусу дослідження.

За результатами дослідження була одержана корисна інформація щодо шляхів оптимізації системи бібліотечних послуг, виключаючи надмірне захоплення комерціалізацією, що призводить до відступу від принципу вільного обігу інформації в інтересах суспільства та виникнення проблеми обмеження доступу до неї. До слова, у світовій економічній історії було чимало спроб запровадити розвиток освіти, культури та охорони здоров'я виключно у рамках активних ринкових відносин. Результатом стало не підвищення рівня обслуговування (як планувалося), а виникнення ситуації так званого неповного ринку, коли певна частка населення виключалася зі споживання послуг.

Забезпечуючи конституційне право громадян на безоплатне користування основними формами бібліотечного обслуговування, НБУВ продовжила надання низки безплатних послуг, а саме: відвідування бібліотеки, консультації щодо її фондів та правил користування, використання ДБА, наявність потужної частини документів відкритого доступу, бронювання друкованих видань,

можливість ознайомлення з бібліотечними фондами на виставках та відкритих переглядах, масові наукові та культурні заходи, організовані у приміщенні бібліотеки тощо.

Застосування бібліотечного маркетингу в НБУВ призвело до побудови комплексної моделі бібліотечно-інформаційного сервісу з пакетом послуг, орієнтованих на потреби користувачів, з подальшим вивченням користувачів як бібліотечної клієнтури, що прагне радикального оновлення асортименту послуг та чіткої організації їх споживання. Важливим чинником маркетингового мислення стала відмова від пасивної стратегії обслуговування, зміна критеріїв якості з перенесенням фокусу з кількісних характеристик бібліотечних фондів – на розвиток асортименту послуг, їх пріоритетність та оперативність надання. На основі методів економічного аналізу формувалася номенклатура платних послуг НБУВ, здійснювалося їхнє ціноутворення. Оцінка тієї чи іншої послуги за її вартістю стала новою сферою діяльності наукової бібліотеки, що потребувало спеціальних економічних знань. Дієвість маркетингових заходів багато в чому залежала від досвіду та інтелектуального потенціалу бібліотечних фахівців, тож вважалося доцільним створення спеціальних служб маркетингу в науковій бібліотеці, чітке планування маркетингової діяльності та підготовка кадрів бібліотекарів-маркетологів.

Розвиток онлайн-послуг і сервісів у системі бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ. Загальносвітова тенденція до розширення аудиторії віддалених користувачів, які в першому двадцятиріччі XXI ст. у кількісному відношенні значно перевищили фізичних відвідувачів бібліотек, спричинила необхідність інтенсивного впровадження в НБУВ нових організаційних форм і технологічних розробок, орієнтованих на оптимізацію обслуговування у дистанційному режимі. Цілком виправдалося наукове прогнозування бібліотекознавців, що з удосконаленням інтернет-технологій і посиленням кількісного та якісного наповнення бібліотечних сайтів аудиторія віддалених читачів збільшуватиметься. Значну її кількість становитимуть користувачі, зацікавлені у цілодобовому доступі до електронних каталогів бібліотеки та повнотекстової інформації. Проте вони тією ж мірою, як і безпосередні відвідувачі читальних залів, потребуватимуть допомоги висококваліфікованих бібліографів при здійсненні пошуку та роботі з електронною інформацією. Саме тому значного поширення в НБУВ у період, що розглядається, набули сервіси, зорієнтовані на забезпечення довідково-інформаційного обслуговування індивідуальних і колективних віддалених користувачів шляхом підготовки та представлення інформаційних матеріалів довідкового, тематичного, консультаційного, науково-методичного характеру, релевантних інформаційним потребам і запитам споживачів.

Залучаючи користувачів до дистанційного обслуговування, НБУВ користувалася основними положеннями міжнародного стандарту «ISO 278: 2006 Information and documentation – International Library statistics», в якому для віддалених користувачів визначено поняття «віртуальне відвідування» як звернення користувача до бібліотечного сайту, що надійшов не з приміщення бібліотеки і є незалежним від кількості переглянутих елементів. Нормативним документом допускалося зрівняння віртуальних візитів та традиційних відвідувань Бібліотеки¹²⁴.

Вирішуючи проблеми якісного забезпечення віддалених користувачів у форматі дистанційного обслуговування, НБУВ упродовж першого десятиліття 2000-х рр. розробила та впровадила низку онлайн послуг, зокрема:

1. Пошук документів та бібліографічної інформації

Система каталогів і баз даних (комплексний пошук):

- електронний каталог НБУВ;
- реферативна база даних «Україніка наукова»;
- каталоги історико-культурних фондів;
- електронні виставки.

Скановані каталоги:

- генеральний алфавітний імідж-каталог (5 млн карток);
- імідж-каталог дисертацій (1951–2006 рр., 97 тис. карток);
- імідж-каталоги історико-культурних фондів.

2. Доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів НБУВ, розміщених у вільному інтернет-доступі на вебсайті

- цифрова бібліотека історико-культурної спадщини;
- видання НБУВ;
- наукова періодика України;
- автореферати дисертацій;
- бібліографічні ресурси;
- інформаційно-аналітичні видання.

3. Отримання довідково-консультаційної інформації (вебсервіс «Запитай бібліотекаря»)

- надання інформації за тематичними запитамі (тематична довідка);
- встановлення наявності документа у фондах бібліотек (адресна довідка);
- уточнення бібліографічних відомостей про документ (уточнювальна довідка);

¹²⁴ Міжнародний стандарт ISO2789 Інформація і документація – міжнародна бібліотечна статистика. *Новини Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА)*. 2011. № 4(91). С. 18–53.

– надання інформації про джерела щодо встановлення фактів, відомостей, обставин, подій, осіб, організацій тощо (фактографічна довідка).

4. Адресно-цільове інформування

– адресна розсилка інформації про нові (щотижневі) надходження книжкових та періодичних видань до фондів НБУВ. Замовлення приймаються від колективних користувачів (бібліотек і організацій) та індивідуальних користувачів (фізичних осіб).

5. Користування міжбібліотечним абонементом

– приймання замовлень на документи з фондів НБУВ електронною поштою від віддалених користувачів (абонентів міжміського та міжнародного МБА), колективних абонентів міського МБА та персональних абонентів-науковців;

– виготовлення документів з ФОЗ НБУВ шляхом сканування або іншої комп'ютерної обробки документів у електронному вигляді та надсилання копій замовнику засобами ЕДД.

Аналіз світових тенденцій у сфері бібліотечно-інформаційних сервісів показав необхідність та актуальність організації «розгалуженої системи адресно-цільового інформування віддалених користувачів із використанням сучасних динамічних вебтехнологій, які забезпечують оперативне інформування, індивідуалізацію в обслуговуванні та доступність для всіх категорій споживачів інформації»¹²⁵. Зважаючи на це, у травні 2010 р. на базі відділу обслуговування читачів літературою природничого й технічного профілю був створений спеціалізований підрозділ – відділ технологій дистантного обслуговування (ВТДО), його керівники – Н. Ю. Каліберда (2010–2016), Л. М. Коновал (з 2016 р.). У складі ВТДО функціонували підрозділи: сектор обслуговування індивідуальних та дистантних користувачів, сектор навігації по інтранет-, екстранет-, інтернет-середовищах, сектор архівування виконаних довідок.

Відповідно до нових завдань і напрямів роботи, увагу було зосереджено на впровадженні та апробації АБІС ІРБІС-64 у технологію обслуговування дистанційних користувачів; розробленні структури електронного галузевого каталогу-навігатора, наповненні галузевих і тематичних пошукових блоків для здійснення користувачами оперативного онлайн-пошуку інформації.

Результатом напрацьованої концепції відділу з віртуального обслуговування користувачів бібліотеки стали нормативно-регламентуючі документи:

¹²⁵ Каліберда Н. Ю. Сучасні тенденції розвитку інформаційного обслуговування в електронному середовищі. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф., 8–11 жовт. 2013 р. Київ : НБУВ. 2013. С. 76–78.

Положення про Службу комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів та Правила роботи двох онлайн-сервісів цієї служби – «Віртуальна бібліографічна довідка» та «Електронна доставка документів», підготовлені відділом технологій дистантного обслуговування спільно з відділом бібліотекознавства та відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж.

Головним призначенням Служби комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів стало створення «єдиного вікна» для віддалених клієнтів, які за допомогою інформаційних технологій отримали доступ як до контенту вебпорталу НБУВ, так і до усього спектру сервісів, що надає бібліотека у дистанційному режимі: підготовка всіх типів бібліографічних довідок, здійснення фахових консультацій, електронне замовлення та електронне доставляння документів, надання майже усіх платних послуг тощо.

У березні 2011 р. був реалізований спільний проект відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж та ВТДО із впровадження обслуговування віддалених користувачів на базі програмного забезпечення АБІС ІРБІС-64¹²⁶ та розпочато роботу окремого блоку Служби комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів – інформаційного онлайн-сервісу «Віртуальна бібліографічна довідка»¹²⁷ (інтегрованого в «Комплексний інформаційно-бібліографічний сервіс» НБУВ) у режимі надання усіх типів довідок на разові запити віддалених (індивідуальних та колективних) користувачів. Почалося наповнення архіву виконаних довідок як ресурсної бази висококваліфікованої бібліографічно-консультативної інформації.

Правила роботи онлайн-сервісу «Віртуальна бібліографічна довідка» НБУВ обумовили його роботу на безоплатній основі з можливістю звернення до нього кожного бажаючого незалежно від того, чи записаний він до бібліотеки.

Тільки за вісім місяців 2011 р. фахівці відділу технологій дистанційного обслуговування виконали 466 довідок, з них за видами: 345 (74%) тематичних, 87 (18,7%) адресних, 5 (1,1%) уточнюючих, 9 (1,9%) фактографічних і 20 (4,3%) комбінованих бібліографічних.

Серед найактивніших користувачів нової інтерактивної послуги переважали такі категорії, як студенти, аспіранти та спеціалісти з вищою освітою.

¹²⁶ Лобузін К. В. Технології організаційних знань ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності. Київ, 2012. 252 с.

¹²⁷ Віртуальна бібліографічна довідка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/info_lib.html.

Загалом 52,4% користувачів визначили науково-дослідну мету звернення до цього сервісу, 37,3% – навчальну, 6,2% – пізнавальну і 4,1% – виробничу. Аналіз запитів та кількості звернень до онлайн-сервісу засвідчив, що він успішно пройшов період тестування, яке підтвердило доцільність упровадження сервісу та зручність використання ¹²⁸.

Результати подальшого вивчення ефективності роботи нової онлайн-технології з обслуговування віддалених користувачів дозволили зробити висновок, що онлайн-сервіс «Віртуальна довідка» НБУВ став однією з найбільш дієвих форм дистанційного сервісу. Основними показниками ефективності його роботи є затребуваність всіма категоріями споживачів інформації, незалежно від того, чи є вони користувачами бібліотеки; оперативність у виконанні запитів; тематична універсальність наданої інформації. Також його відмінною ознакою і характерною рисою стала зорієнтованість на представлення інформації не тільки у вигляді бібліографічних добірок і фактографічних відомостей, а й повнотекстових документів та посилань на мережеві ресурси; надання інформації інформаційно-консультаційного та орієнтуючого характеру.

Інший онлайн-сервіс Служби комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів – «Електронна доставка документів (ЕДД)» – був започаткований винятково на платній основі (згідно з Переліком платних послуг, які надає НБУВ) та передбачав виконання замовлень віддалених користувачів: юридичних (бібліотечних установ та організацій) та фізичних (персональних) на здійснення сканування чи фотографування документа з фонду НБУВ або його частини, а також електронного документа у форматі pdf або djvu, наявного у локальному чи інтранет-середовищі НБУВ, необхідного для використання, виготовлення електронної копії та її відправлення електронною поштою за вказаною адресою.

Пріоритетний розвиток системи обміну електронними копіями оригіналів документів за допомогою онлайн-сервісу ЕДД став дієвим механізмом забезпечення віддалених користувачів необхідною інформацією.

Найістотніше на розвиток служби ЕДД у НБУВ вплинуло поширення глобальних інформаційних мереж і технологічні нововведення: інтерактивний дистанційний інформаційний пошук, електронне замовлення копій документів, автоматизована обробка запитів, засоби зберігання інформації, наявність у фондах бібліотеки електронних видань, технічні й програмні засоби

¹²⁸ Каліберда Н. Ю. Комплексне інформаційне обслуговування віддалених користувачів НБУВ: концепція, регламентуюча документація. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 11. С. 16–20.

сканування (розпізнавання) тексту, доступна технологія передавання повних текстів (файлів великого формату). З огляду на це, ЕДД стала однією з найбільш затребуваних систем дистанційного обміну інформаційними ресурсами. З її функціонуванням швидко зросли користувацькі запити та розширилася їх географія.

У своєму подальшому розвитку Служба комплексного інформаційно-бібліографічного обслуговування віддалених користувачів здійснювала роботу як самостійно, так і залучаючи, за необхідністю, спеціалізовані структурні підрозділи бібліотеки, виконуючи тим самим функції координації та диспетчеризації у сфері комплексного інформаційного обслуговування віддалених користувачів. Цілком логічно, що вона отримала статус науково-методичного, науково-організаційного та координаційного центру у цьому напрямі роботи бібліотеки.

2012 р. відділом було впроваджено адресно-цільове інформування індивідуальних та колективних користувачів про нові щотижневі надходження книжкових та періодичних видань до фондів НБУВ через надсилання тематичних добірок на електронні адреси установ та індивідуальних замовників. Формування тематичних добірок здійснювалося шляхом відбору бібліографічних записів з електронного каталогу бібліотеки з використанням АБІС ІРБІС відповідно до профілю діяльності установи, а також комбінованих замовлень, які надходили від установ та індивідуальних замовників. Тематичні добірки формувалися за 29 галузями знань, відповідно до структури Рубрикатора НБУВ. Крім переліку бібліографічних записів, тематичні добірки супроводжувалися сканованими копіями обкладинок і змісту видань. Це викликало значну зацікавленість серед замовників цієї послуги, до переліку яких увійшли наукові установи та бібліотеки системи НАНУ, бібліотеки закладів вищої освіти України, індивідуальні користувачі. Що, своєю чергою, надихнуло фахівців відділу на введення додаткової послуги зі сканування за замовленням обкладинок та змісту тих видань, які експонуються впродовж тижня в залі виставки нових надходжень.

Відповідно до пріоритетів в інформаційних запитах віддалених користувачів і напрямів інноваційної діяльності, визначених Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 2003 р. та постановою Президії НАН України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року», на базі програмного забезпечення АБІС ІРБІС-64 здійснювалася робота з формування анотованого тематичного інтернет-навігатора, інтегрованого в комплексні електронні інформаційно-бібліографічні ресурси НБУВ на базі АБІС ІРБІС-64. Призначенням названого ресурсу стала

оперативна вебнавігація віддалених і локальних користувачів НБУВ у масиві електронних зовнішніх мережевих ресурсів шляхом представлення на сайті бібліотеки тематично згрупованої інформації у вигляді анотацій та гіперпосилань на найбільш актуальні й інформативні ресурси мережі Інтернет.

Наповнення галузевих розділів здійснювалося відповідно до структури Рубрикатора НБУВ представленням у відповідних тематичних рубриках найбільш актуальних та інформативно значущих вебсайтів офіційного, галузевого й універсального характеру, що створені установами, організаціями та фірмами, інформаційна діяльність яких (створення інформаційних ресурсів) є вторинною щодо основних напрямів роботи: сайти державних установ, наукових і бібліотечно-інформаційних центрів, великих книжкових видавництв, журналів, газет, новинних агенцій, музеїв, туристичних фірм, промислових корпорацій, а також вебсайти, які змістовно наповнені великими обсягами довідкової інформації, оснащені системою посилань на довідкові джерела (енциклопедії, словники, довідники, адресно-довідкові матеріали тощо).

Серед розділів анотованого тематичного інтернет-навігатора було виокремлено розділ «Джерела наукової інформації», відмітною особливістю якого стало представлення посилань на ресурси наукової інформації відкритого доступу з більшості галузей сучасної української та світової науки. Джерелознавчою базою формування розділу стали електронні та довідкові видання, представлені в мережі Інтернет: енциклопедії, словники, електронні бібліотеки, електронні каталоги бібліотек, електронні колекції карт, бібліографічні покажчики, реферативні огляди, інституційні репозитарії тощо. Структуру розділу було зорієнтовано на тематику наукових напрямів і найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук НАН України ¹²⁹.

2015 р. відділ технологій дистанційного обслуговування увійшов до Центру бібліотечних електронних ресурсів і технологій, співробітники якого розпочали формування інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань». У рамках цього проекту наповнювалися БД «Наукові установи», «Реєстр бібліотек» і «Науково-інформаційні ресурси бібліотек України». Головною метою формування загальнонаціонального наукового порталу стало «надання інтегрованого доступу до наукового надбання України, використовуючи науково-інформаційні ресурси бібліотек» ¹³⁰.

¹²⁹ Добра Н. В. Тематичний інтернет-навігатор для забезпечення інформаційних потреб української науки і освіти. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф., 8–11 жовт. 2013 р. Київ, 2013. С. 375–377.

¹³⁰ Лобузина Е. В. Информационный портал «Наука Украины: доступ к знаниям».

2017 р. відділом було впроваджено новий сегмент «Науковці України» інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань», основними напрямками роботи якого стала реєстрація науковців на основі анкет, заповнених на порталі; створення пошукових профілів авторів-науковців; поповнення інформації про докторські ступені за поточними надходженнями авторефератів до фонду НБУВ; редагування профілів науковців, отриманих із бази бібліометричних профілів науковців, створених на основі інструментів «Google Академія»; редагування профілів науковців після зміни форм імені; встановлення родинних та наукових зв'язків зареєстрованих науковців і внесення ретроспективної інформації.

Створення сегмента «Науковці України» вдосконалило доступ до наукових електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів через персональні профілі науковців України, популяризувало здобуток українських учених і наукових установ у сучасних наукових електронних комунікаціях. Поєднання персональних профілів науковців, наповнених біографічною інформацією, з електронними ресурсами НБУВ дало змогу представити цілісну картину української науки.

Комплексне інформаційно-бібліографічне обслуговування віддалених користувачів загалом було зорієнтовано на використання нових бібліотечних електронних форм та мультисервісів із застосуванням сучасних інструментів технологічних моделей Веб 1.0 – Веб 4.0.

Інформаційно-комунікаційна діяльність як основа розвитку системи бібліотечно-інформаційного обслуговування. Бурхливий розвиток електронних та телекомунікаційних технологій спричинив впровадження дистанційних форм і методів задоволення бібліотечно-інформаційних потреб віддалених користувачів НБУВ. У період, що розглядається, інформаційно-комунікаційна діяльність (ІКД) стала важливим чинником розвитку суспільства завдяки циркуляції знань, цінностей, норм, соціальних сенсів, доступних для сприймання масовою, нормативною та індивідуальною свідомістю. Відбулася зміна лінійної комунікаційної моделі діяльності наукової бібліотеки – на інтерактивну.

НБУВ стала суб'єктом ІКД, активним учасником процесу науково-інформаційної комунікації, популяризуючи інформаційні ресурси, продукти та послуги, спонукаючи суспільство до їх використання. Передумовою спілкування (комунікації) «бібліотека-суспільство» стало отримання соціально затребуваного інформаційного продукту чи послуги, спрямованих насамперед на забезпечення доступу користувача до знань та інформації.

Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теорет. сб., 2017. Вып. 14. С. 37.

Перспективність інформаційно-комунікаційної діяльності була визначена у колективній монографії НБУВ «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства»¹³¹. Її автори (О. Онищенко, Л. Дубровіна, В. Горовий та ін.) обґрунтували тезу про те, що дистанційні форми бібліотечної роботи набувають вдосконалення, розвиваються та, у недалекій перспективі, мають стати провідними в інформаційному забезпеченні користувачів. Вчені наголосили на перспективах інформаційно-комунікаційної діяльності у двох напрямках.

Перший напрям пов'язаний із розвитком традиційних форм дистанційного обслуговування на базі поступового заміщення інформації на паперових та інших традиційних носіях – електронними; формування електронних каталогів, довідкової інформації на сайтах бібліотек; перехід міжбібліотечних інформаційних обмінів із книжкової форми обігу, мікрофільмування тощо – на обмін електронною інформацією в інтересах користувачів; надання в їхнє розпорядження заявлених масивів електронної інформації, структурованої в базах та електронних бібліотеках.

Другий напрям спрямовано на організацію власного інформаційного виробництва бібліотеками, виготовленням інформаційно-аналітичних продуктів у режимі «інформація на базі інформації»; продуктів, що оптимально розкривають наявні бібліотечні фонди. Такий підхід сприяв ефективному донесенню документа до зацікавленого користувача, тож продуктивному використанню бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Основні аспекти розвитку ІКД НБУВ детально було досліджено у межах НДР ІБ (2014–2016) і розглянуто у колективній монографії «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань» (2017).

В інформаційно-комунікаційній діяльності НБУВ останнього двадцятирічного періоду бібліотекознавцями визначено три етапи: модернізація, інновація і трансформація. Під час модернізації об'єктивно застарілих бібліотечно-інформаційних процесів (1988–2007) відбувся поступовий відхід від усталеної моделі наукової бібліотеки, спостерігалось проникнення нових інформаційних технологій, кульмінацією якого стало впровадження електронного каталогу. Основні характеристики періоду інновації (2008–2014) – експериментування з новими можливостями; гібридизація (поєднання) у бібліотечному сервісі традиційних та електронних технологій. Трансформація (2015 р. – і до сьогодні) обумовила фундаментальні зміни самого призначення

¹³¹ Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : монографія / О. С. Онищенко та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 248 с.

наукової бібліотеки, яка відтепер базувалася на мультимедійних технологіях і діяла здебільшого у віртуальному просторі.

Одним із важливих напрямів ІКД у системі бібліотечно-інформаційного обслуговування стала електронна виставкова діяльність – як ефективний засіб забезпечення віддалених читачів мультимедійним бібліографічним бібліотечним продуктом. Електронна бібліотечна виставка (далі ЕБВ) – це спеціально підібраний та упорядкований масив електронних документів, який розкриває та регламентує інформаційні ресурси, доступні у бібліотеці та поза її межами, з метою рекомендації користувачам для огляду, ознайомлення та використання.

Вивчаючи властивості ЕБВ, 2014–2016 рр., у рамках НДР Інституту бібліотекознавства «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань», фахівці НБУВ провели наукове дослідження: «Організація та популяризація електронних книжкових виставок у контексті інформаційно-комунікаційної діяльності наукової бібліотеки». Його емпіричною базою стали електронні бібліотечні книжкові виставки (ЕБКВ), організовані на документній основі універсального підсобного фонду (УПФ) відділу комплексного бібліотечного обслуговування (ВКБО) НБУВ. У ході дослідження було розроблено (2014) інструкцію «Організація електронних виставок на базі універсального підсобного фонду НБУВ: методика підготовки та порядок представлення на сайті НБУВ» та модель організації тематичної електронної бібліотечної книжкової виставки (ТЕБКВ) і електронної бібліотечної книжкової виставки нових надходжень (ЕБКВНН). У формі інформаційного продукту електронні бібліотечні виставки знайшли своє місце для широкого публічного перегляду на сайті НБУВ у розділі «Електронні виставки» (рис. 2.5; режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/exhibitions>), а також на сторінці офіційного мережевого співтовариства НБУВ на сайті соціальної мережі «Фейсбук»¹³².

Завдяки присутності у соціальній мережі, інформаційний ресурс ЕБКВ перетворився на джерело наповнення соціальних інформаційних комунікацій, складову дистанційного обслуговування; трансформувався в окремий інтелектуальний продукт, забезпечуючи віддаленим користувачам вільний доступ до певного масиву якісної інформації. Архів накопичених виставок дозволив відтворити їх хроніку за тривалий період та постав по суті розподіленим банком даних і знань з різних галузей виробництва, науки, культури тощо.

¹³² Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : сторінка в мережі «Фейсбук». URL: www.facebook.com/pages/Національна-бібліотека-України-імені-В-І-Вернадського/712692775441557?ft.

Рис. 2.5. Фрагмент ЕБКВНН УПФ ВКБО (листопад 2014 р.), розміщеної на сторінці «Електронні виставки» сайту НБУВ

Отримавши інтернет-втілення, виставкова діяльність НБУВ забезпечила оперативність, масштабність аудиторії, розширення кола доступності послуг для віддалених користувачів – потенційних споживачів бібліотечних ЕР. З іншого боку, організація ЕБВ підвищила інформаційний потенціал бібліотечного фонду, сприяла його активному розкриттю, стимулювала його збагачення та розвиток. Організація електронних виставок обумовила низку досліджень у віртуальному середовищі (зокрема у соціальних інтернет-мережах) із вивчення ефективності їх читацького використання¹³³.

Впровадивши систему електронної виставкової діяльності, НБУВ по суті організувала локальне інформаційне виробництво у режимі «інформація – на базі інформації», залучилася до процесів інфотворчої діяльності суспільства, стала доволі ефективним у своєму розвитку суб'єктом інформаційних обмінів. Перспектива полягала у розширенні виставкової роботи з подальшим зростанням інформаційних обсягів пропорційно до бібліотечних можливостей у керуванні масивами власної електронної інформації.

Внаслідок співіснування і взаємодії двох бібліотечних технологій – традиційної та інформаційно-комунікаційної – відбулася трансформація

¹³³ Коваль Т. М., Смоляр І. Е., Туровська Л. О. Популяризація електронних книжкових виставок НБУВ у соціальних мережах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 52–61.

багатьох усталених видів бібліотечної діяльності; з'явилися нові види послуг на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій, насамперед, послуг з обслуговування дистанційних користувачів. Активний комунікаційний процес у сфері ЕІР дав змогу спростити ознайомлення з друківаними виданнями, забезпечити зручний алгоритм пошуку інформації. Діяльність наукової бібліотеки перемістилася у нове інформаційно-комунікаційне середовище, а електронні ресурси стали об'єктами бібліотечних технологій та продуктами бібліотечної інформаційної діяльності. Це перетворило інформаційно-комунікаційну діяльність на функціональне підґрунтя всієї системи бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечну практику дозволило автоматизувати всі новітні форми та процеси бібліотечно-інформаційного обслуговування як у бібліотеці, так і за її межами. Сучасні аспекти методичного забезпечення в обслуговуванні користувачів, характеристика основних видів традиційних та інноваційних послуг, які надають бібліотеки, питання організації статистики, визначення показників ефективності та оцінювання якості бібліотечно-інформаційних послуг згідно з положеннями національних стандартів, гармонізованих із стандартами ISO, відображено у науково-методичному посібнику «Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність», підготовленому в межах НДР ІБ (уклад.: О. Г. Яковенко, А. В. Венідиктова; відп. ред. О. М. Василенко; 2019).

Трансформація системи бібліотечно-інформаційного обслуговування вимагала від керівництва бібліотечної установи ефективного бібліотечного менеджменту як сучасної теорії управління, впровадження в бібліотечну практику виважених організаційно-управлінських рішень, спрямованих на удосконалення наявних компонентів системи обслуговування та прогнозування пріоритетних напрямів розвитку всієї установи. Виходячи із широкого спектра потенційно діючих та реально можливих бібліотечних нововведень, найбільш доцільною стала зорієнтованість на створення сервіс-орієнтованих моделей обслуговування, які ґрунтувалися на диференційованому підході до користувачів в умовах швидкої зміни їх ціннісних орієнтацій та інформаційних потреб. Гармонійно поєднуючи електронне і традиційне бібліотечне середовище; створивши розподілену систему зберігання універсальних бібліотечних ресурсів; організувавши інтегрований довідково-пошуковий апарат, орієнтований на розкриття видової різноманітності та предметно-тематичної багатоаспектності підсобних фондів; запровадивши інформаційно-комунікаційні технології, у першому двадцятиріччі ХХІ ст. НБУВ реалізувала завдання, спрямовані на створення системи комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Коваль Т. М., Туровська Л. О., Василенко О. М.

2.4. Розвиток соціокультурного напрямку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Одним з основних напрямів роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського є соціокультурна діяльність, успішність і ефективність якої впливає на затребуваність бібліотеки в суспільстві, піднесення її іміджу. Ця робота спрямована на розкриття і популяризацію бібліотечного фонду та електронних інформаційних ресурсів НБУВ; інформаційний супровід фундаментальних, прикладних наукових досліджень; сприяння національній самоідентифікації, зростання інтересу до національної культури; надання користувачам бібліотеки можливостей для реалізації їхніх інформаційних і духовних потреб.

Фахівці розглядають соціокультурну діяльність як систему дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства як важливого чинника реалізації політики у сфері культури. Загальні функції соціокультурної діяльності: інформаційно-просвітницька, пізнавальна, культурно-виховна, комунікативно-організаційна, практично-дієва, розважальна, естетична, творча, релаксаційна.

Для наукової бібліотеки притаманні різні форми індивідуальної та масової роботи з користувачами. Серед них важливе місце посідають виставкова робота, організація науково-інформаційних та інших масових заходів. До блоку цих форм належать і такі напрями соціокультурної діяльності, як зв'язки з громадськістю та рекламування бібліотеки. Ефективність цієї діяльності можлива за умови цілеспрямованої роботи з формування і популяризації бібліотечних фондів¹³⁴.

Соціокультурна діяльність НБУВ набула важливого значення в культурному і науковому житті країни і була спрямована на підвищення рівня науково-інформаційної культури в суспільстві, супровід соціальних реформ у державі, на сприяння формуванню державницької, громадянської свідомості, на підвищення результативності науково-дослідних робіт та наукових програм¹³⁵.

Важливу роль у виконанні таких завдань відігравали книжково-ілюстративні виставки, комплексні наукові та інформаційно-масові заходи, до проведення яких залучалися провідні фахівці різних підрозділів бібліотеки. Основним

¹³⁴ Соціокультурна діяльність бібліотек. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: ube.nlu.org.ua.

¹³⁵ Захарова Н. Б. Роль библиотеки как культурно-просветительского центра в построении независимого государства (из опыта Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского). *Актуальные проблемы современного общества: вопросы социологии, политологии, философии и истории* : материалы Международной заочной научно-практической конференции, 17 декабря 2012 г. Новосибирск : СибАН, 2012. С. 148–156.

координатором цієї роботи впродовж тривалого часу залишався культурно-просвітницький центр (далі КПЦ) ¹³⁶.

У різні роки керували центром Н. Б. Захарова (1992–2003); Н. Г. Солонська (2004–2014). Потому відбулась реорганізація, і центр став спочатку відділом комплексних наукових та науково-інформаційних проєктів, керівником якого була О. В. Воскобойнікова-Гузєва (2015–2016), а згодом – сектором соціокультурних комунікацій, який очолював Р. В. Поліщук (2017–2019). У 2020 р. на базі сектору створено відділ соціокультурної діяльності, який очолила А. П. Шеремет.

У бібліотеці були проведені дослідження, спрямовані на вивчення культурно-просвітницької функції наукової бібліотеки, результати яких впроваджували у практику роботи НБУВ та наукових бібліотек України; також застосовували нові форми і методи популяризації наукових знань, бібліотечних фондів, основних напрямів роботи бібліотеки; брали участь у науково-методичній роботі та організації підвищення кваліфікації спеціалістів НБУВ, інших бібліотек України. Дедалі ширше запроваджуються нові методологічні підходи, враховуються міждисциплінарні тенденції в науці. Основним у цій діяльності бібліотеки став подальший розвиток баз даних на сайті НБУВ та їх поповнення і вдосконалення, а також запровадження креативних інформаційно-комунікаційних технологій в організації наукових, науково-просвітницьких та культурно-масових заходів ¹³⁷.

Важливим складником соціокультурної функції НБУВ є організація різноманітних заходів у межах міжнародної діяльності. Помітними подіями в контексті зміцнення міжкультурних зв'язків України з різними країнами протягом 2001–2020 рр. стали численні книжкові виставки, виставки живопису та фото, презентації видань, зустрічі з відомими діячами науки і культури, представниками посольств тощо. Упродовж останнього десятиліття ця робота активізувалась і проводилась спільно з відділом міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків (завідувач Т. І. Арсеєнко).

Широкого розголосу, зокрема, набули такі заходи, як презентація книжково-ілюстративної виставки «Сучасна література франкомовної Швейцарії», яка

¹³⁶ Захарова Н. Б. Концепція управління культурно-просвітницькою діяльністю в Національній бібліотеці в період структурної реорганізації. *Наукові праці Національної бібліотек України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 164–172.

¹³⁷ *Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань* : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко О. Г., Клименко О. З., Коваль Т. М., Литвинова Л. А., Лобузін К. В., Самохіна Н. Ф.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; від. ред. Василенко О. М., ; наук. ред. Клименко О. З. Київ, 2017. С. 258–309.

проходила в рамках Днів франкофонії в Україні; урочисте відкриття фотовиставки «Китай – сьогодні», присвяченої національному святу КНР – Дню проголошення Республіки; презентація фотовиставки «Індія – країна мудрості і надії», пресконференція та відкриття вебсайту Посольства Індії в Україні, приурочені до 54-річчя незалежності Республіки¹³⁸, міжнародна наукова конференція «Україна – Узбекистан: паралелі історичного шляху та магістралі співробітництва в ХХІ столітті», книжкова виставка з аналогічною назвою та фотовиставка «Узбецька історія та сучасність. Культура і традиції», надана Посольством Республіки Узбекистан в Україні, міжнародна наукова конференція «Україна – Туреччина: історія та еволюція культурних зв'язків і співробітництво на сучасному етапі» (до Дня утворення Турецької Республіки та вшанування пам'яті поета зі світовим ім'ям Джалаледдіна Румі), яка була проведена спільно з Посольством Туреччини в Україні¹³⁹.

Про активізацію міжнародних зв'язків свідчать численні заходи, які бібліотека і надалі проводила із зарубіжними партнерами. Так, до 90-річчя проголошення Латвійської та Естонської Республік у НБУВ урочисто відкрили виставку «Колекція малюнків та описів Ліфляндії Йоганна Христофора Броце у Латвійській Академічній бібліотеці». Її було організовано спільно з Латвійською Академічною бібліотекою, Посольствами Латвії та Естонії в Україні. Книжкову виставку «Україна – Швеція: часові пласти»; експозицію мап України ХVІ–ХVІІ ст. «Terra Ukraina» з приватних зібрань О. Шереметьєва, М. Вагера та ідеографічну виставку «Швеція на картах світу» (картографічні документи із фондів НБУВ) було приурочено до приїзду шведського короля та королеви до України. У рамках Днів Угорщини в Україні презентовано українсько-угорський географічний атлас «Україна в мапах». Ініціаторами підготовки цієї історично-географічної праці були президент НАН України Борис Патон та президент АН Угорської Республіки Сильвестр Візе, котрі написали до атласу передмову. До загальнодержавної акції «Австрія читає» в Австрійській бібліотеці відбувся конкурс серед германістів Києва з художнього читання. У його організації та проведенні, крім Австрійської бібліотеки, взяли участь Австрійський культурний форум у Києві, австрійський лектор від Бюро кооперації (Відень), викладач Інституту філології при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка магістр Ф. Рінеш, а також викладачі та студенти Київського національного лінгвістичного університету, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Київського національного технічного університету

¹³⁸ Звіт НБУВ за 2001 р. С. 21.

¹³⁹ Звіт НБУВ за 2007 р. С. 28, 29.

«КПІ ім. Ігоря Сікорського» та Національного університету «Києво-Могилянська академія»¹⁴⁰.

Австрійська бібліотека активізувала свою діяльність і стала популярною серед читачів НБУВ. У листопаді 2012 р. виповнилося 20 років від дня її створення. У межах проведення Днів Відня у Києві австрійська делегація на чолі з мером Відня паном Міхаелем Хойплем відвідала бібліотеку і взяла участь в урочистому відкритті книжково-інформаційних виставок: «Відень – перлина Європи», унікальних карт і нотних видань (із фондів НБУВ); австрійської літератури та кінематографа – 92 DVD-диски та 196 книг, які мер Відня подарував бібліотеці з нагоди ювілейної дати. Австрійська делегація отримала в дар 200 примірників книг від НБУВ, зокрема творів класичної літератури, історичні та довідкові видання про Україну. На відкритті виставки виступив директор Австрійського культурного форуму доктор Якуб Форст-Баттаглій. До ювілею проведено міжнародну наукову конференцію «Україна-Австрія: історико-культурні взаємозв'язки»¹⁴¹.

За ініціативою Європейської комісії 2008-й р. було оголошено Європейським роком міжкультурного діалогу. В контексті цієї теми в бібліотеці проведено ряд масштабних заходів. Так, до національного свята Греції було організовано Міжнародну наукову конференцію «Україна – Греція: зрізи епох». У її форматі відбувся науково-просвітницький захід, який включав урочисте відкриття комплексу книжкових виставок із фондів НБУВ, а також виставки книжок, у підготовці якої взяли участь мерія м. Салоніки (Греція), Центр дослідження та розвитку грецької культури Чорноморського регіону (м. Салоніки, Греція), а організаторами виступили Посольство Грецької Республіки в Україні, НАН України та НБУВ. Представлені видання були передані в дар бібліотеці.

До 80-річчя від дня народження провідного македонського вченого, відомого славіста Блаже Рітовскі, який підтримує творчі стосунки з НАН України, було розгорнуто книжково-інформаційну виставку, її відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Македонії в Україні Ацо Спасеновскі. Корисним для обох сторін був науково-навчальний візит групи аспірантів і студентів із Бібліотечної школи Emporia State University (США).

Спільно з Українською асоціацією китаєзнавців та Інститутом сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України в рамках міжнародної наукової конференції «Сходознавчі читання ім. А. Кримського» в бібліотеці провели круглий стіл «Китайська література в Україні», у роботі якого взяли

¹⁴⁰ Звіт НБУВ за 2008 р. С. 28.

¹⁴¹ Звіт НБУВ за 2012 р. С. 45.

участь перекладачі, фахівці-сходознавці, викладачі та аспіранти, які досліджують літературу Китаю. Круглий стіл відвідала пані Чжан Яньбо, аташе з питань культури Посольства Китайської Народної Республіки в Україні. Було презентовано колекцію «Китайська бібліотека», яка зберігається в НБУВ, обговорено питання щодо перспектив перекладу, видання сучасної китайської літератури українською мовою, формування інформаційних ресурсів ¹⁴².

Міжнародні заходи, які проводила бібліотека, були спрямовані на підтримку іміджу України як країни з високорейтинговою наукою, багатою культурою, країни, котра дотримується міжнародних правил і норм продукування, споживання знання. Серед таких подій: презентація вірменських видань за участі представників Посольства Вірменії в Україні, Спілки вірмен України, українських і вірменських діячів культури та науки; презентація книг «Латвія та Україна в Європі: спільне та відмінне», підготовлених Секретаріатом головування Латвії в Раді ЄС, та лекція доктора історичних наук, асоційованого професора Латвійського університету Ерікса Скабсонса, в якій взяла участь Надзвичайний та Повноважний посол Латвії в Україні доктор Аргіта Даудзе, представники посольства та українські науковці.

Однією з найбільш важливих і резонансних подій для НБУВ став українсько-німецький колоквиум «Поставлення на Київську митрополію Іоасафа Кроковського 1708 року: українсько-німецька історія оригіналу грамоти Петра І». Під час колоквиуму зазначений оригінал грамоти Петра І було передано до фондів бібліотеки. Захід організовано під патронатом Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина та Національної академії наук України ¹⁴³.

Велику зацікавленість серед фахівців викликав круглий стіл «Білоруська бібліотечна наука та бібліотека на сучасному етапі», на якому з доповіддю «Національна бібліотека Білорусі: історія і перспективи розвитку» виступив генеральний директор бібліотеки, доктор педагогічних наук Р. С. Морткульський, а присутні мали можливість переглянути відеофільм про Національну бібліотеку Білорусі (2007).

У сучасному світі основним рушієм прогресу дедалі більше стає наука як основа створення і впровадження високих інноваційних технологій. Саме тому тематика книжкових виставок НБУВ була досить різноманітною і зосереджена передусім на відображенні найбільш актуальних напрямів розвитку української науки (завідувач сектору виставкової роботи

¹⁴² Звіт НБУВ за 2014 р. С. 66.

¹⁴³ Звіт НБУВ за 2019 р. С. 22.

І. А. Прокошина). Основні акценти робляться на популяризації досягнень та інформаційному забезпеченні досліджень академічних установ. Таким чином, тематика виставок була сформована переважно з урахуванням наукових розробок в академічних установах України. Зокрема, у розділі «Проблеми і тенденції розвитку науки» експонувався цикл виставок до 85-річчя Національної академії наук України. Серед них – виставка «Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАН України – 10», до якої був виданий каталог. Продовженням стали виставки «Національна академія наук України: Видавнича діяльність. 1918–1939», «Національна академія наук України: Видавнича діяльність. 1940–1969», «Інституту народознавства НАН України – 10»¹⁴⁴.

Для наукової спільноти країни 2013 р. був ознаменований кількома ювілейними датами: 95-річчям від часу створення НАН України, 95-річчям від часу заснування НБУВ, 150-річчям від дня народження академіка В. І. Вернадського; 100-річчям від дня народження визначного українського хірурга, академіка НАН України М. І. Амосова. До цих подій були підготовлені книжкові виставки: «Національній академії наук України – 95», «Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського – 95», «Миколі Амосову – 100»¹⁴⁵.

На виконання Указу Президента України «Про відзначення 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського» (2016) книжкові виставки було розгорнуто в читальних залах різних підрозділів, а також у виставковому холі НБУВ. Виставки репрезентували прижиттєві видання творів М. Грушевського, публікації, присвячені осмисленню його творчої спадщини, зібрання опублікованих і неопублікованих творів, листування науковця з Д. Багалієм, О. Кулішовою, С. Єфремовим.

Крім того, тематичні книжково-документальні виставки було організовано до ювілеїв: історика і мовознавця А. Кримського, історика і публіциста М. Драгоманова, єпископа Ф. Прокоповича, письменника і поета І. Франка, психоаналітика З. Фрейда, поета Ю. Клена, композитора, диригента, фольклориста М. Вериківського, багатьох інших¹⁴⁶.

Окремий тематичний блок книжково-документальних виставок було присвячено популяризації досягнень наукових установ НАН України, інформаційному супроводу фундаментальних і прикладних досліджень, вшануванню видатних діячів вітчизняної науки. У рамках цієї роботи було розгорнуто книжкові виставки: «Розвиток науки – стратегія забезпечення

¹⁴⁴ Звіт НБУВ за 2002 р. С. 36.

¹⁴⁵ Звіт НБУВ за 2013 р. С. 46.

¹⁴⁶ Звіт НБУВ за 2016 р. С. 37.

майбутнього», «Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка – 50» (із циклу «Історія та сучасний розвиток академічної науки в Україні»), Микола Василенко (1866–1935): український учений, політичний і громадський діяч», «Лауреати Золотої медалі ім. В. І. Вернадського: Г. В. Єльська», «Лауреати Золотої медалі ім. В. І. Вернадського: Блаже Ристовські», «Іван Михайлович Дзюба (85 років від дня народження)», «Данило Кирилович Заболотний (1866–1929)» (із циклу «Наукова спадщина України») ¹⁴⁷.

Тематичні книжкові виставки експонувалися до ювілею НАН України та окремих інститутів, які входять до її складу, зокрема Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Інституту загальної та неорганічної хімії імені В. І. Вернадського, Інституту механіки імені С. П. Тимошенко (2018).

Низку експозицій було присвячено актуальним суспільно-політичним та історико-культурним питанням сьогодення. Зацікавлення користувачів викликали виставки: «В єдності сила народу!», «Теологічні видання в колекціях», «Соціальне управління: сутність, цінність, ефективність» та ін. У межах діяльності Європейського центру було підготовлено експозиції: «Еволюція українсько-британських відносин», «Українсько-польські відносини: історія та перспективи їх розвитку», «Література країн Європи», «Християнська культура в країнах Європи» ¹⁴⁸.

Зміцнення національної духовності українського народу, державницьких засад залишається провідною темою в соціокультурній діяльності НБУВ. Тематика досить різноманітна: розглядаються в історичному аспекті мовні, літературні та історичні питання, проблеми екології та політики. Кількість виставок, присвячених саме Україні, дедалі збільшувалась, а зацікавленість щодоних зростала. Значне місце в експозиціях книжкових виставок приділялося питанням національного відродження. Духовна культура України, її витoki і розвиток відображено у виставках «Святі і свята України», «Невичерпне джерело рідної мови», «Розкраяні долі» (експонувалась в Українському домі), «Лінгвістична Україна», «Історія України», «Наука в Україні», «Україна: історія культури, духовність нації» та ін.

До 25-ї річниці ухвалення Декларації про державний суверенітет України в НБУВ була представлена книжкова виставка «Становлення незалежності України», яка репрезентувала законодавчі документи, монографії, історичні нариси вітчизняних і зарубіжних авторів, збірки наукових праць, матеріали конференцій, хрестоматії, що висвітлюють цю подію в історії нашої держави,

¹⁴⁷ Звіт НБУВ за 2016 р. С. 38.

¹⁴⁸ Звіт НБУВ за 2018 р. С. 43.

дають цілісне уявлення про основні віхи становлення її незалежності. Змістове наповнення виставки відповідає розділам Декларації про державний суверенітет України, розкриває питання самовизначення української нації, народовладдя, державної влади, громадянства, територіальної цілісності, економічної самостійності, екологічної безпеки, соціокультурного розвитку, зовнішньої і внутрішньої безпеки, міжнародних відносин (2015).

Виконуючи свої основні функції, бібліотека широко пропагує документи і матеріали з історії української та світової літератури, науки і культури. Адже дослідження творчого шляху видатних особистостей, чи то вчених, чи політичних або державних діячів, чи діячів культури або мистецтва, відкриває можливості для отримання нових знань про їх пріоритети і цінності, світосприйняття і моральні засади, а також «неписані» правила співіснування влади і особи. Поєднання біографічного підходу у доборі документів для виставкової експозиції й аналізу творчого доробку, представленого на ній, відкриває своєрідну лабораторію особи в конкретних історичних обставинах, що має не тільки пізнавальний інтерес, а й повчально-виховний зміст. Таким чином, книжкові виставки до ювілеїв видатних учених, літераторів, художників є однією з основних форм пропаганди бібліотечних фондів і важливим засобом культурно-просвітницької діяльності ¹⁴⁹.

Зокрема, до ювілеїв видатних українських письменників було організовано цикл виставок: «Олександр Довженко (1894–1956)», «Павло Грабовський (1864–1902)», «Михайло Коцюбинський (1864–1913)», «Остапу Вишні – 125», «Творчість Докії Гуменної: до 110-річчя від дня народження» та ін. ¹⁵⁰.

Розгорнуті експозиції висвітлювали актуальні питання сьогодення, історичного минулого, громадського і культурного життя України та світу, розкривали стан розвитку вітчизняної та світової науки. Їх тематику розробляли з урахуванням читацьких запитів.

Популярності набули виїзні книжкові виставки. Так, до парламентських слухань з порядком денним «Щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр.» у Верховній Раді України було розгорнуто експозицію «Голод в Україні. 1932–1933»; до науково-практичної конференції «Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України», яка проходила в Національному технічному університеті «Київський політехнічний інститут», було підготовлено книжкову виставку відповідної тематики та багато інших.

¹⁴⁹ Захарова Н. Б. Традиции и инновации в информационном обслуживании: выставочная деятельность библиотек. *Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история* : сб. ст. по материалам XLIX-L междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск : СибАК, 2015. № 5–6 (46). С. 109–114.

¹⁵⁰ Звіт НБУВ за 2014 р. С. 58.

Головним завданням соціокультурної діяльності НБУВ у перші десятиліття ХХІ ст. залишається популяризація й поширення інформації про національну науку, історію, культуру шляхом проведення різноманітних масових заходів, розрахованих на користувачів НБУВ, широкий науковий та мистецький загал. Як показав аналіз, проведений співробітниками КПЦ (2010), найбільшою популярністю серед читачів бібліотеки в цей період користувалися книжково-інформаційні виставки науково-пізнавального та науково-просвітницького спрямування ¹⁵¹.

Для виконання завдань щодо розвитку НБУВ як головного в країні науково-інформаційного центру Державною програмою розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085) було передбачено, зокрема, «запровадження нових інформаційних технологій для здійснення наукової, науково-інформаційної, культурно-просвітницької та видавничої діяльності ...» ¹⁵².

З 2005 р. запроваджується практика підготовки електронних книжкових виставок. Такі виставки – якісно нова і ефективна форма популяризації знань, бібліотечного фонду, що підтверджує невичерпні можливості бібліотеки як соціально-комунікаційної системи, яка завдяки здатності гнучко реагувати на кардинальні зміни в цивілізаційному процесі розвитку людства залишається в ньому тим соціальним інститутом, без якого суспільство не може існувати ¹⁵³.

Якщо у 2005 р. співробітниками КПЦ було підготовлено лише дві е-виставки, то вже у 2010 р. – 13, до того ж, крім фахівців КПЦ та відділу комплексного бібліотечного обслуговування, таку виставку підготували співробітники Інституту архівознавства. А вже впродовж 2020 р. на сайті НБУВ користувачі мали можливість ознайомитись з 73-ма е-виставками, які були підготовлені співробітниками усіх підрозділів-фондоутримувачів.

Так, вісім електронних виставок, які містили 250 анотованих цифрових зображень документів, були приурочені до ювілеїв академіків і членів-кореспондентів НАН України: геолога, віце-президента НАН України

¹⁵¹ Захарова Н. Роль національної бібліотеки в культурно-інформаційному забезпеченні суспільства на сучасному етапі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 26. С. 230–246.

¹⁵² Про затвердження Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005-2010 : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1085-2004-%D0%BF#Text>.

¹⁵³ Солонська Н. Електронні виставки в бібліотеках як форма створення нового інформаційного ресурсу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 34. С. 150–155.

М. П. Семенка; зоологів О. П. Маркевича, І. Г. Підоплічка; фізіолога рослин і агрохіміка П. А. Власюка; біолога, ботаніка Д. К. Зерова; ембріолога та селекціонера М. Ф. Кащенко; громадського діяча та історика Т. П. Тронька; фізико-хіміка О. І. Бродського. А на вебпорталі НБУВ було представлено шість електронних тематичних книжкових виставок (900 зображень документів, анотацій до них): «Михайло Іванович Туган-Барановський (1865–1919)», «Микола Іванович Петров (1840–1921)», «Презентація науково-видавничої діяльності НБУВ на V Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал», «Пам'ятки правознавчої думки», «Історична регіоналістика та історичне краєзнавство: Галичина», «Україна: незалежність, гідність, свобода» (2015).

Електронними книжковими виставками вшанували пам'ять відомих українських учених, зокрема: «Воблий Костянтин Григорович (1876–1947) – фундатор української економіко-географічної школи», «М. Ф. Владимирський-Буданов – засновник школи українського права»; «Косоногов Йосип Йосипович (1866–1922) – вчений в галузі фізики, академік НАН України», «Медовар Борис Ізраїльович (1916–2000) – учений у галузі металургії і технології металів, академік НАН України», «Субботін Серафим Іванович (1906–1976) – вчений у галузі геофізики, академік НАН України», «Василенко Микола Прокопович (1866–1935) – український історик-правознавець, державний та громадський діяч, президент Української Академії Наук» (2016).

На сайті НБУВ були представлені електронні тематичні виставки, які висвітлювали питання розвитку української державності й культурних та наукових надбань: «Історія української державності», «Державні фінанси», «Українське мистецтво та архітектура», «Державна влада в Україні», «Археологічні дослідження в Україні» (2017).

З розширенням у суспільстві ролі інформаційної культури зростає попит користувачів на електронні виставки, особливе зацікавлення викликали, зокрема, «Супрасльське кириличне друкарство: ремесло та мистецтво», «Шедеври світової поліграфії – видання колекції Ельзевірів», «Мистецтво румунської стародрукованої книги», «Давнє українське громадянське книговидання»¹⁵⁴.

Не менш важливою формою роботи є електронні виставки нових надходжень, що інформують користувачів про поповнення фондів НБУВ. Ресурси бібліотеки поповнюються літературою з економічних, юридичних, історичних, філософських, психологічних, культурологічних, політологічних наук; відбулося доукомплектування ФПУ, фонду іноземних періодичних видань, Австрійської бібліотеки.

¹⁵⁴ Звіт НБУВ за 2018 р. С. 44.

З метою розкриття та популяризації унікальних фондів бібліотеки відповідні структурні підрозділи провели виїзні виставки, надавали рідкісні книги для представлення на всеукраїнських заходах. Зокрема, це виставка «Врятовані, збережені, повернуті» (до 10-річчя від дня утворення Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України), яка демонструвалася в приміщенні меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» і виставка, присвячена життю та діяльності видатного освітнього і громадського діяча Бориса Грінченка, яка експонувалася в Київському університеті ім. Б. Грінченка, її було організовано Інститутом рукопису ¹⁵⁵.

Дієвою формою соціокультурної діяльності стало проведення комплексних науково-інформаційних заходів. Так, на відзначення Дня Гідності та Свободи (відповідно до Указу Президента України № 872/2014 від 13 листопада 2014 р.) у НБУВ проведено багатоплановий захід, який включав творчу зустріч із видатним діячем українського національного руху, співзасновником Української Гельсінської групи, Героєм України, письменником Левком Лук'яненком, відкриття книжково-ілюстративної виставки «Помаранчева революція – Євромайдан» (понад 200 од. експонування з фондів НБУВ), фотовиставку «Від Майдану до Майдану...» (понад 100 документальних авторських робіт членів Національної спілки фотохудожників України) ¹⁵⁶.

У 2014 р., проголошеному ЮНЕСКО Роком Тараса Григоровича Шевченка, у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського було проведено низку тематичних заходів. У травні відбулася Міжнародна наукова конференція «Тарас Григорович Шевченко в слов'янському світі», в якій взяли участь представники наукової інтелігенції з Білорусі, Росії, Бразилії. До уваги учасників конференції були запропоновані: книжково-ілюстративна виставка з фондів НБУВ «Великому Кобзареві присвячується: до 200-річчя Тараса Шевченка»; виставка плакатів з фондів відділу образотворчих мистецтв НБУВ; фотовиставка за сприяння Фонду фотомистецтва України «Свою Україну любіть... за неї Господа моліть». У бібліотеці було розгорнуто цикл книжково-інформаційних виставок, серед них: «Твори Тараса Шевченка слов'янськими мовами», «До 200-річчя від дня народження великого українського поета та художника Т. Г. Шевченка», «Українська Шевченкіана. Великому Кобзареві присвячується. 1814–2014. Виставка українського книжкового знаку», «Тарас Шевченко: видання та переклади в Австрії», «Видання Т. Г. Шевченка у відділі стародруків та рідкісних видань НБУВ», «Прометей українського народу: до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка».

¹⁵⁵ Звіт НБУВ за 2010 р. С. 32–33.

¹⁵⁶ Звіт НБУВ за 2015 р. С. 34, 35.

На порталі НБУВ до ювілею видатного українця була розміщена колекція «Т. Г. Шевченко», представлена інформаційними блоками: новини, електронні виставки, електронна колекція, бібліографічна база даних. На основі баз даних «Бібліографія творів Т. Г. Шевченка мовою оригіналу» та «Бібліографія перекладів творів Т. Г. Шевченка різними мовами» підготовлено видання «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія видань творів, 1840–2014», електронна версія якого розміщена у категорії «Бібліографія» електронної колекції. Також у рамках Всеукраїнського фестивалю науки було організовано презентацію фотоальбому «Шевченкіана Олександра Саєнка» та демонстрацію фільмів заслуженого журналіста України Бориса Гривачевського, присвячених Кобзареві.

Круглий стіл з нагоди Міжнародного Дня рідної мови «Мова та культура» (2015) зібрав представницьку наукову аудиторію. Значною загально-академічною подією стало і проведення круглого столу до 20-річчя Українського реферативного журналу «Джерело» та презентація виставки «Підручник з української мови: від перших букварів до сучасних граматики» (2020).

Цікавими і адресними для користувачів Бібліотеки були презентації продукції видавництва та окремих нових творів, зустрічі з авторськими колективами і співробітниками редакцій. Слід відзначити серед таких заходів презентацію перевидання «Біблії» – першого повного українського перекладу Святого Письма зробленого П. Кулішем, І. Пулюєм, І. Нечуєм-Левицьким. А з нагоди 10-річчя видавництва Соломії Павличко «Основи» в бібліотеці відбулася презентація продукції цього видавництва, після її завершення 42 документи поповнили фонди НБУВ¹⁵⁷.

Важливою подією в культурному житті стала презентація Пересопницького Євангелія XVI ст. та благодійна акція Фонду сприяння розвитку мистецтв – передача до фондів Інституту рукопису НБУВ цього рідкісного рукопису¹⁵⁸.

НБУВ надавала можливість діалогу між зацікавленими читачами та відомими авторами. Значною подією стала презентація книги директора Міждержавного інституту українсько-казахстанських відносин Миколи Степаненка «На основі взаємної поваги і довіри». Яскравою та емоційною була творча презентація, яку провели редакція журналу «Слово жінки», народний артист України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Василь Нечеп – «Джерела українського музичного мистецтва».

У презентації наукового видання «Архів українських філологів А. О. Білецького і Т. М. Чернишової у фондах Інституту рукопису НБУВ. Біографічне дослідження. Науковий каталог» (2015) взяли участь науковці,

¹⁵⁷ Звіт НБУВ за 2002 р. С. 35.

¹⁵⁸ Звіт НБУВ за 2001 р. С. 22.

письменники, журналісти. Відбулися також презентації факсимільного видання унікальної пам'ятки української релігійної книжкової культури – «Архієрейського Службника і Требника Івана Боярського 1632 року» у Софійському соборі в Національному заповіднику «Софія Київська» (оригінал Службника зберігається в ІР НБУВ) та наукового каталогу Д. Д. Фоменко, І. І. Цинковської, Г. М. Юхимця «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», який вийшов друком у Видавничому домі «Академперіодика» і був відзначений дипломом лауреата у номінації «Гран-Прі» Міжнародного конкурсу на кращий науково-видавничий проєкт «Наукова книга».

Значною подією стала участь НБУВ у V Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал» (2015), під час якого було проведено виставку-презентацію «Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», презентаційну сесію «Інтерв'ю з автором...», де провідні науковці НБУВ представили видання останніх років. Надалі НБУВ постійно брала участь у фестивалі. Організацію заходів НБУВ у «Книжковому Арсеналі» щороку здійснювали співробітники Інституту бібліотекознавства (директор ІБ О. М. Василенко, зав. відділу комплексних наукових та науково-інформаційних проєктів О. В. Воскобойнікова-Гузєва, зав. сектору соціокультурних комунікацій Р. В. Поліщук). Зокрема, у ювілейний для НБУВ рік (2018) на VIII Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал» відбулася презентація «Нові видання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з історії книги та книговидавничої справи в Україні: до 100-річчя з дня заснування» і презентація інформаційного проєкту «Електронна бібліотека «Україніка»: видавці, книги, користувачі». У межах заходу експонувалася книжкова виставка з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, де кожен мав змогу ознайомитися з виданнями. Також Інститутом біографічних досліджень НБУВ на Книжковому Арсеналі було підбито підсумки Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу 2017» – Людина з біографією» (організатори заходу – співробітники ІБД Н. П. Марченко та І. І. Стамбол).

Серед комплексу заходів соціально-культурної діяльності популярною формою були творчі зустрічі з науковцями, які традиційно відбувалися в НБУВ. Під час таких заходів були презентовані книги: В. М. Мойсієнка «Лікарство на оспалий умисл чоловічий», М. І. Степаненка «Роль Казахстану в глобальних діях проти ядерної зброї», Н. М. Яковенко «У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоанікія Ґалятовського», С. В. Шумила «Преподобний Паїсій Величковський «Повість про святий собор» та маловідомі листи» та ін.

Напередодні Дня української писемності та мови відбувся 19-й щорічний загальнодержавний диктант національної єдності (2019). НБУВ стала однією з основних локацій для написання диктанту, у залі електронних ресурсів працювала виїзна студія з ведучим – відомим журналістом Романом Колядою. Перевірити свої знання з української мови мали можливість усі бажаючі, серед них – відомі діячі культури та мистецтва України. Репортаж про ювілейний – двадцятий – Радіодиктант національної єдності з читальної зали бібліотеки у прямому ефірі вели Громадське радіо та Суспільне телебачення, сюжети у новинному випуску подали канали «1+1» (випуск ТСН), «24», «ТРК Україна», «112 Україна», інформацію про його проведення було розміщено також інформаційними агенціями «Укрінформ», УНІАН, сайтом «Український репортер» (2020).

1 грудня 2003 р., у річницю Всенародного референдуму на підтвердження Акту незалежності України, у конференцзалі НБУВ відбувся V Київський загальноміський конкурс «Квітни мово, зірницеслова», заснований Управлінням у справах національностей та міграції Київської міської держадміністрації та проведений спільно з бібліотекою. Учасники турніру продемонстрували присутнім знання української мови, мови свого народу та національне вбрання.

Основна ознака наукових та науково-інформаційних заходів – їх комплексність, що дає можливість всебічно і глибоко проаналізувати проблему, організовуючи проведення заходів з точки зору системного підходу, використати максимальну кількість наукових та інших джерел, що диференційовано змінюються залежно від тематики. Таким чином, модель комплексного заходу розглядається як система, що є новим науковим підходом у культурно-просвітницькій роботі цього періоду. До кожного комплексного заходу розробляється концепція тематико-типологічного плану книжково-ілюстративної виставки і окремо алгоритм програми науково-просвітницького чи культурно-масового заходу. Для соціокультурної діяльності НБУВ характерним орієнтиром стає проведення саме комплексних науково-інформаційних та соціокультурних заходів. Наприклад, книжково-інформаційна виставка до наукової конференції «Бібліотеки України та Велика Вітчизняна війна» мала назву «Одна на всіх... 60 років Великої Перемоги». Експозиційний комплекс складався із окремих виставок: книжкової виставки із зібрань бібліотеки; виставки нотних видань відділу формування музичного фонду; виставки унікальних плакатів часів Великої Вітчизняної війни відділу образотворчих мистецтв; виставки плакатів фільмів, присвячених цій події з архіву Національної кіностудії ім. О. Довженка ¹⁵⁹.

¹⁵⁹ Звіт НБУВ за 2005 р. С. 33.

Круглий стіл на тему «Пам'ятки історії культури: охорона та використання в індустрії туризму» зібрав велику зацікавлену аудиторію, а серед доповідачів були знані в цій галузі фахівці, зокрема директори: Шевченківського національного заповідника у Каневі, заслужений працівник культури України І. Д. Лиховий; Корсунь-Шевченківського історико-культурного заповідника П. Я. Степенькіна; заступник директора Науково-дослідного інституту містобудування, кандидат архітектури Ю. О. Бондар. Обговорення завершилося ознайомленням з експозицією книжково-документальної виставки «Національні заповідники України»¹⁶⁰.

Дню Незалежності було присвячено наукову конференцію «Проблеми розвитку української державності на сучасному етапі» (2004). Серед інших заходів, підготовлених протягом того року, особливий інтерес відвідувачів викликали лекції: «Ліворукий світ» доктора медичних наук, професора А. П. Чуприкова; «Владислав Городецький – будівничий Ірану» заступника з наукової роботи Музею історії Києва Д. В. Малакова; «Актуальні проблеми Другої світової війни» доктора історичних наук, професора О. Є. Лисенка. Зацікавленість відвідувачів Бібліотеки викликав круглий стіл «Дослідження НАН України за програмою «Питна вода» (2005), що є актуальним в наш час.

До 15-річчя незалежності України НБУВ провела цикл заходів: урочисте відкриття книжково-інформаційних виставок «Дипломатія України: презентація держави, історія, традиції, сучасність і перспективи...»; «Конституція України: до 10-річчя Основного Закону України»¹⁶¹.

2003 р. був оголошений Роком інвалідів європейських країн і Роком культури в Україні. З огляду на це бібліотека спільно з Київським міським центром роботи з інвалідами та Всеукраїнською громадською організацією «Народна академія творчості інвалідів» провела цикл заходів, продовжуючи розпочату в 2002 р. співпрацю. Зокрема, це виставки художніх творів осіб з обмеженими фізичними можливостями: «Чарівний батик» Наталії Збиковської, «Квіти душі» Олени Донської; культурно-мистецька акція з нагоди свята Івана Купала; круглий стіл «Проблеми соціально-культурної реабілітації інвалідів» і тематична виставка друкованих видань з фонду Народної академії творчості інвалідів. Логічним завершенням проведеної роботи стала Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціально-культурна реабілітація інвалідів в Україні: аналіз, проблеми та шляхи їх вирішення».

Комплексні науково-просвітницькі і культурно-масові заходи набули суспільно-політичного звучання. Серед них – засідання круглого столу

¹⁶⁰ Звіт НБУВ за 2003 р. С. 33.

¹⁶¹ Звіт НБУВ за 2006 р. С. 33.

«Київські філологічні школи і Володимир Перетц (до 190-річчя від дня народження)», у роботі якого взяли участь літературознавці, книгознавці, кодикологи, мистецтвознавці, мовознавці, фольклористи й інші фахівці, та наукова конференція «Веніамін (Христофор Іоганн) Кордт – фундатор історичної картографії: до 150-річчя від дня народження», яка не лише привернула увагу громадськості до видатного вченого, одного з організаторів НБУВ, а й до проблеми перевидання його доробку, підготовки каталогу його праць та узагальненого монографічного дослідження. Проведення цих заходів супроводжувалося тематичними книжково-ілюстративними виставками (2010).

Цікава й перспективна форма спілкування на науково-просвітницьких заходах – дискусії. Вони відбувалися на засіданнях круглих столів «Український костюм у часі і просторі», «Пам'ятки історії культури: охорона та використання в індустрії туризму» та ін.

До відзначення Року української книги були проведені Всеукраїнська наукова конференція «Рік книги і століття знань» (спільно з видавництвами: «Наукова думка», «Академперіодика», «Основи», а також із Асоціацією бібліотек України, Українською асоціацією видавців та книгорозповсюджувачів). У рамках конференції було розгорнуто книжково-інформаційну виставку «Наукова література видавництв України» з фондів НБУВ (2007).

Традиційно в НБУВ відбувалися комплексні заходи, присвячені геніальному вченому, видатному громадському діячу та організатору науки, першому президенту Української академії наук академіку Володимиру Івановичу Вернадському – «Читання академіка В. І. Вернадського», постійними організаторами яких є Комісія НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Зокрема, у ювілейні від дня народження всесвітньо-відомого вченого роки відбулися XVIII читання на тему «Політичні і державницькі погляди В. І. Вернадського: проекція в XXI століття» (2013), XXVIII – «В. І. Вернадський і становлення фундаментальної науки в Україні» (2018). Перед аудиторією науковців, практиків, студентів та аспірантів виступали відомі вчені, представники органів державної влади та громадських організацій, які висвітлювали актуальні проблеми вивчення величезної і безцінної гуманістичної наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, зокрема, виступили: академік НАН України А. Г. Загородній, член-кореспондент НААН, народний депутат України І. Г. Кириленко, академік НАН України О. С. Онищенко, академік НАН України В. Г. Радченко, член-кореспондент НАН України В. І. Попик, академік НААН В. А. Вергунов та інші. У межах заходів демонструвалися документно-книжкові експозиції

«Визначні мислителі людства: Володимиру Івановичу Вернадському – 150» (2013) та «В. І. Вернадський і становлення фундаментальної науки в Україні», відбулася презентація видання «В. І. Вернадський і Україна: з листування» (2018).

На виконання Постанови Президії НАН України № 56 від 20.02.08 «Про проведення Всеукраїнського фестивалю науки» НБУВ провела круглий стіл «День науки – 2008 у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського»; електронну презентацію проєкту «Наукова спадщина України і проєкт мережевої бібліотеки» тощо. Відзначення Дня науки стало традиційним у НБУВ, як і щорічні Читання академіка В. І. Вернадського.

У НБУВ у рамках «Всеукраїнського фестивалю науки» були проведені заходи до Дня науки (2010). Мета науково-просвітницького заходу «Науки про Землю: актуальність досліджень у XXI столітті» – оприлюднення наукових досягнень НАН України й максимальне поширення та популяризація серед учнівської молоді інформації про діяльність українських учених. У рамках фестивалю для бібліотечних працівників був організований круглий стіл «День науки 2010 в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського», який інформував про наукові та інформаційно-бібліографічні видання бібліотечних установ. Фестиваль науки супроводжувався книжковими виставками, зокрема: «Науковий доробок Національної академії наук України 2008–2009 рр.» (Експоцентр України), «Наукові та бібліографічно-інформаційні праці, видані в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. 2009–2010 рр.»; «Наукові видання світу для українських дослідників».

Культурно-просвітницька діяльність набуває нового звучання, вона спрямована на виконання бібліотекою науково-просвітницької та культурно-інформаційної функцій, на підтримання високого наукового авторитету в світі, а також на формування нового іміджу установи XXI ст.¹⁶² У заходах, які проходять у НБУВ, беруть участь відомі політики, вчені, діячі культури і письменники.

У рамках Всеукраїнського фестивалю науки було проведено конференцію молодих учених «Наукова молодь у системі обміну знаннями» (координатор Фонд Президентів України); круглий стіл «День науки в НБУВ»; презентації доробку Науково-виробничого підприємства видавництва «Наукова думка» та Видавничого дому «Академперіодика»; «Тиждень українського науково-популярного кіно: до 70-річчя Київської кіностудії науково-популярних фільмів»¹⁶³.

¹⁶² Захарова Н. Б. Культурно-інформаційна функція наукової бібліотеки в сучасних умовах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 36. С. 447–451.

Визначною подією в контексті роботи з науково обдарованою молоддю стало відкриття Клубу юних науковців «Інтелект майбутнього», що відбулося за ініціативи співробітників Інституту бібліотекознавства на основі партнерського проєкту НБУВ та Київської Малої академії наук «Юні науковці – агенти позитивних змін в Україні», який успішно продовжено у наступні роки (2016; керівники проєкту співробітники ВТМБС ІБ мол. наук. співроб. А. В. Венедиктова, пров. бібліотекар О. О. Зубенко). У межах реалізації проєкту організовано і проведено низку комплексних заходів, тренінгів та навчальних семінарів із популяризації науки України та національної культури, серед яких круглий стіл «Права людини – цінність сучасного суспільства» (2017); тренінг «Life management чи Життя як проєкт» (2018), зустріч з яскравим представником сучасної української постмодерної літератури «Творча майстерня Любомира Дереша» (2018), щорічно відбувалося підбиття підсумків та нагородження переможців міських учнівських конкурсів («Омбудсмен» та ін.).

НБУВ підтверджує статус національної і водночас залишається великою науково-дослідною установою. Проводяться численні наукові дослідження, виходять друком монографії, збірники наукових праць та ін. Водночас як наукова установа бібліотека продовжує активно популяризувати світові наукові досягнення, й наукова тематика залишається пріоритетною в культурно-просвітницькій роботі.

У заходах, організованих і проведених у Бібліотеці, брали участь різні інституції, зокрема Верховна Рада України, Головне архівне управління України, Міністерство культури та туризму (нині Міністерство культури та інформаційної політики), Міністерство охорони навколишнього природного середовища (нині Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів), Державний комітет України по водному господарству (нині Державне агентство водних ресурсів), заклади вищої освіти, наукові установи НАН України тощо.

Дедалі формується концепція системи науково-організаційних, науково-інформаційних і культурно-просвітницьких заходів. Велику зацікавленість науковців викликала зустріч з вченими Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, в якій взяли участь тодішній віцепрезидент НАН України, директор Інституту академік НАН України І. Ф. Курас; академіки НАН України П. Т. Тронько, В. А. Смолій та інші відомі вчені України. Відбулося відкриття виставки наукових видань, підготованих фахівцями цієї наукової установи, що стало підсумком доробку наукового колективу за

¹⁶³ Звіт НБУВ за 2011 р. С. 31.

десять років, 250 з них після завершення експонування надійшли до фондів НБУВ¹⁶⁴.

До Дня науки в рамках «Фестивалю науки – 2007» відбувся День відкритих дверей. Перед учасниками виступили провідні вчені в галузі бібліотекознавства, книгознавства та бібліотечно-інформаційній; експонувались книжкові виставки з фондів НБУВ; відбулася електронна презентація проєкту «Науково-інформаційний портал НБУВ: стан та перспективи розвитку» та прочитана лекція на тему «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – головний науково-інформаційний центр країни».

Важливою складовою у культурно-просвітницькій роботі НБУВ була діяльність різних структурних підрозділів. Зокрема, у відділі образотворчих мистецтв (завідувач Г. М. Юхимець) було підготовлено 12 тематичних виставок із циклу «Шедеври образотворчого мистецтва в музеях світу», на сайт бібліотеки виставлено електронну версію наукового каталогу О. М. Донець «Радянський лубок» та автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства Н. Ю. Белічко «Творчість Георгія Малакова в контексті розвитку української графіки 50–70 років ХХ століття» (дослідження здійснено по фонду художника, що зберігається в НБУВ). Співробітники відділу формування музичного фонду (завідувач Л. В. Івченко) організували лише протягом 2009 р. вісім «музичних віталень», провели практикум-лекції ознайомлення з бібліографічними виданнями, базами відділу та БД RISM для студентів історико-теоретичного факультету Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Мала попит виставка автографів видатних музикантів із фонду відділу. Для онлайнової публікації запропоновано оновлену електронну версію наукового нотного каталогу «Українські нотні видання 1917–1923 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : наук. каталог». Вебсторінку «Нотні видання з фондів НБУВ» було підготовлено українською, англійською та російською мовами. На основі англійського варіанту створено компакт-диск «Catalog of the Music in the Vernadsky National Library of Ukraine (The history of a musical of Ukraine)», що включає електронний варіант видань та інформацію про авторів і два каталоги. Також співробітники Фонду Президентів України (директор ФПУ В. М. Удовик) оновили музейну експозицію читального залу; підготували тематичну книжкову виставку «Авторські видання Президентів України» (24 од. зб.) та художню виставку із зібрання ФПУ НБУВ під назвою «Київ – столий град Володимира і

¹⁶⁴ Звіт НБУВ за 2002 р. С. 34.

Ярослава»; експозицію із фонду образотворчих мистецтв, що періодично оновлюється¹⁶⁵.

Інформація про проведені заходи регулярно публікується на сайті «Новини НБУВ», які за змістом і формою виконують функцію електронного літопису.

Стала традиційною і розвивалася така форма роботи з молодими науковцями як семінари-практикуми з основ бібліотечно-бібліографічних знань у рамках Днів аспірантів, яку проводять науковці відділу довідково-бібліографічної роботи (завідувач Т. В. Добко). Так, у квітні для аспірантів третього року навчання проводились семінари-практикуми на тему «Методичні рекомендації по оформленню дисертаційної роботи», а в грудні – для аспірантів першого року навчання – з вивчення методики бібліографічного пошуку, складання списку літератури до наукової роботи та заняття по веденню особистої картотеки. Особливістю програми Дня аспірантів для 1-го року навчання у 2009 р. було те, що вперше, з ініціативи НБУВ, заняття з молодими вченими провів і прочитав лекцію «Технології наукової комунікації» віцепрезидент НАН України, академік НАН України А. Г. Наумовець. Цей захід засвідчив, що запропонована форма є надзвичайно ефективною і має надалі розвиватися.

Утвердження національної теми в усіх жанрах мистецтва супроводжує певне оновлення понять щодо прекрасного, яке шукали завжди у повсякденному житті люди. Прекрасне всі розуміють по-своєму. Проте саме митці мають можливість відобразити, передати своє почуття прекрасного таким чином, щоб всім воно було зрозумілим.

2011 р. Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI», метою якої є підвищення ефективності використання і забезпечення доступу до документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних та музейних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI», також передбачено серед іншого забезпечити налагодження конструктивних зв'язків між закладами культури¹⁶⁶.

«Найпоширенішим видом соціального партнерства є партнерство із закладами культури... Мета такого партнерства – проведення різноманітних спільних заходів, розроблення спільних інформаційних продуктів, популяризація

¹⁶⁵ Звіт НБУВ за 2009 р. С. 41.

¹⁶⁶ Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI»: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF#Text>.

культурних і мистецьких надбань, спільна проєктна діяльність...»¹⁶⁷. Продовжуються вже налагоджені контакти з творчими спілками України, готуються персональні художні виставки творів живопису та декоративно-вжиткового мистецтва, на яких експонуються роботи професійних та самодіяльних митців. Добрі робочі стосунки склалися у Бібліотеки із Національною спілкою фотохудожників України, з Київською міською асоціацією майстрів народної творчості та ремесел «Творчість», Національною спілкою художників України та ін. У цей період у Бібліотеці експонувались численні виставки професійних та самодіяльних митців.

Читачі, співробітники та гості НБУВ мали можливість ознайомитись з чудовими творами мистецтва. Серед проведеного: персональні виставки живопису К. Романенко «Червоними і чорними нитками...» (2002), Л. Шустерман «Чарівний світ вишивки» (2003); А. Ткаченка «Цінність людського життя», В. Мусієнка «Малюю світ, який люблю безмежно...» (2004), Т. Фокіної «Пейзажі рідного краю» (2016) та багато інших.

Виставки фотомистецтва знайомили з новими авторами та їх творчістю. Цей напрям культурно-просвітницької діяльності виконує не тільки просвітницьку, а й психологічну функцію. Такі виставки сприяють формуванню художнього смаку, прикрашають інтер'єри бібліотеки, створюючи разом з тим атмосферу святковості й доброзичливості.

Так, за сприяння Посольства США в Україні було організовано фотовиставку «Заголовки історії: світова преса про трагедію 11 вересня 2001 року». На відкритті виставки виступили Надзвичайний і Повноважний Посол США в Україні Карлос Паскуаль, директор Національного інституту проблем міжнародної безпеки Сергій Пирожков, директор департаменту українсько-американського двостороннього співробітництва МЗС Олександр Никоненко¹⁶⁸. До річниці Китайської Народної Республіки спільно з Посольством КНР в Україні було урочисто відкрито фотовиставку «Китай сьогодні», з нагоди 85-річчя Соборності України спільно з Київською організацією Національної спілки фотохудожників України – фотовиставку «Любіть Україну...» (2004).

Велику зацікавленість читачів і гостей бібліотеки викликали фотовиставка «Чорнобиль не має минулого часу» до 30-річчя аварії на Чорнобильській АЕС (роботи членів НСХ України О. Лепетуна, І. Літичевської, Є. Шваба); персональна фотовиставка заслуженого артиста України, фотохудожника Олександра Дудки «Дивлюсь я на небо...»; персональна фотовиставка

¹⁶⁷ Воскобойнікова-Гузева О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 5.

¹⁶⁸ Звіт НБУВ за 2002 р. С. 35.

О. Мамотова «Заради майбутнього» (до Дня захисника України); фотовиставка «Вірменська спадщина» з нагоди 400-річчя вірменського книгодрукування в Україні (2016); до Дня Соборності України відкрито фотовиставку «Українська мрія – Єдність, Свобода і Незалежність» (2020).

Активно проходять культурно-мистецькі заходи. Тільки впродовж 2007 р. перед учасниками таких заходів виступили народний ансамбль «Роксоланія» Київського національного університету імені Тараса Шевченка, інструментально-хореографічний ансамбль «Галата» Асоціації культури імені Мевляни (Туреччина), народний ансамбль Шишацької спеціалізованої середньої школи ім. В. І. Вернадського.

Про заходи та виставки, організовані в Бібліотеці, систематично повідомлялося через засоби масової інформації (телебачення, радіо, преса). Результатом плідної співпраці з журналістами стали численні публікації та оголошення про культурні події НБУВ, які побачили світ на сторінках газет: «Українське слово», «Хрещатик», «Голос України», «Літературна Україна», «Дзеркало тижня» та ін. Газета «День» у розділі «Афіша» систематично публікувала інформацію про виставки і заходи у НБУВ ¹⁶⁹.

Іншим важливим напрямом інформаційної діяльності НБУВ, популяризації багатих універсальних фондів є екскурсійна робота. Для читачів, гостей, студентів, аспірантів та співробітників бібліотеки щороку проводяться оглядові та навчальні екскурсії, що значно розширює загальні знання про головну бібліотеку України, її діяльність та підвищує імідж НБУВ. Такі екскурсії проводились систематично і набули великої популярності. Лише впродовж одного року (2014) було проведено 111 екскурсій, як оглядових по головному корпусу НБУВ, так і тих, що знайомили з експозиціями окремих підрозділів бібліотеки, зокрема 11 екскурсій провели співробітники Фонду Президентів України, 10 – співробітники Інституту рукопису. Екскурсії проводилися також у інших спеціалізованих підрозділах НБУВ. Так, у відділі стародруків під час екскурсій читачів знайомлять з історією світової книги, в Інституті рукописів – історією писемності. На базі відділу формування музичного фонду проводяться екскурсії та практичні заняття для студентів Київського інституту музики ім. Р. М. Глієра (сьогодні Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра) та Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського ¹⁷⁰.

¹⁶⁹ Захарова Н. Б. Академические библиотеки в новом социокультурном измерении: роль рекламы в создании позитивного имиджа библиотеки. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. Київ. 2011. Вип. 9. С. 265–273.

¹⁷⁰ Звіт НБУВ за 2003 р. С. 34.

Важливе значення в соціокультурній діяльності такої великої установи, як НБУВ, має бібліотечна реклама. Було налагоджено і підвищено рівень підготовки рекламно-інформаційної продукції, зокрема афіш, запрошень, пресрелізів і каталогів. З використанням сучасних технологій стали оформлювати книжкові виставки. Підрозділи бібліотеки готували інформацію для буклетів, які знайомили читачів з їхньою діяльністю та фондами (художники – А. Г. Омелянчик, Л. А. Огир).

Нового змісту організація культурно-просвітницької роботи набула завдяки впровадженню новітніх технологій, зокрема можливостей використання локальної мережі НБУВ, ресурсів Інтернету. Це дозволило підрозділам бібліотеки активно користуватися електронним каталогом, автоматизованими базами та банками даних, у т. ч. і створеною КПЦ бібліографічною БД «Книжкові виставки НБУВ», авторитетним файлом тематики книжкових виставок, електронною колекцією документів з питань організації виставкової роботи в бібліотеках зарубіжних країн. У розділі «Новини» на вебсайті НБУВ розміщується інформація про всі культурно-просвітницькі заходи бібліотеки ¹⁷¹.

Креативні підходи до соціокультурної діяльності відбито у напрямі «Електронний літопис як форма історії Бібліотеки», який КПЦ вів спільно з Центром бібліотечно-інформаційних технологій. Як підсумок наукової роботи започаткований випуск електронних видань збірників наукових праць, що виставляються як інформаційний продукт на сайті НБУВ.

Значні зміни відбулися у соціокультурній діяльності після впровадження в НБУВ таких комп'ютерних технологій: інтернет-форми (блог КПЦ (удосконалення krcnbuv.livejournal.com), реклама в соціальних мережах («Фейсбук»), реклама на інформаційному електронному екрані для читачів, гостей та співробітників НБУВ (провідний бібліотекар, з 2018 р. – молодший наук. співроб. Т. А. Середа); інтернет-презентації (книжкових виставок); електронні книжкові виставки; електронний календар знаменних і пам'ятних дат. Зросла кількість інтернет-відвідувачів НБУВ, що цікавляться суспільно значущими базами даних, електронним фондом візуальної інформації ¹⁷².

Електронні форми проведення заходів, які дозволяють залучати до участі значну аудиторію соціальних мереж, активно використовувалися різними

¹⁷¹ Костенко Л. И. Компьютерные технологии в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского. *Библиотеки и доступность информации в современном мире : электронные ресурсы науке, культуре, образованию* : материалы междунар. конф. «Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества», 7–15 июля 2003 г. Судак. Москва, 2003. Т. 1. С. 217–219.

¹⁷² Звіт НБУВ за 2013 р. С. 49.

підрозділами НБУВ. Так, у відеоформаті відбулася онлайн-лекція канд. іст. наук, наук. співроб. ІУАД ім. М. С. Грушевського В. Л. Кавунника «Архів Міністерства закордонних справ УНР: концепція та перспективи дослідження» (ВТМБС, відповідальний організатор мол. наук. співроб. О. Г. Бублик; 2018); за допомогою вебзв'язку відбулася онлайн-презентація електронного журналу «Місто: історія, культура, суспільство» та інші.

Традиційні види науково-інформаційних і соціокультурних заходів мають відповідати стрімкому технічному розвитку, що неминує веде до диджиталізації. Сучасне мислення користувачів вимагає контактного двостороннього діалогу, динамічних демонстрацій і нових форматів комунікації. Останніми роками зростає роль соціальних мереж для зв'язку з користувачами, що вказує на необхідність поширення інформації про НБУВ у всіх доступних і діючих соціальних мережах («Твіттер», «Інстаграм», «Гумблер», «Гугл +», «Телеграм» тощо)¹⁷³.

У зв'язку із змінами законодавства України щодо інформаційної політики в НБУВ було створено пресслужбу (2013 р.; керівник Л. А. Поперечна, з 2018 р. – З. К. Шарікова). Серед основних завдань цієї служби - забезпечення конституційного права громадян на інформацію та доступу до неї; підготовка інформаційних матеріалів про діяльність НБУВ та забезпечення їх оприлюднення у друкованих та електронних засобах масової інформації, інтернет-порталах; анонсування запланованих у НБУВ заходів, взаємодія зі ЗМІ. Представники пресслужби співпрацюють з усіма підрозділами бібліотеки, забезпечуючи реалізацію комунікаційно-іміджевої стратегії НБУВ. Пріоритетним напрямом роботи є розвиток зв'язків із громадськістю та медіасередовищем. Для привернення уваги до Бібліотеки та її діяльності встановлені партнерські відносини з редакціями культурологічного напрямку провідних теле- і радіокомпаній.

Особливу увагу було присвячено висвітленню відзначення таких знакових подій, як 100-річчя НАН України та 100-річчя НБУВ¹⁷⁴.

Напередодні 100-річного ювілею НБУВ (2018) співробітники пресслужби розпочали роботу над проектом «Особистості НБУВ», у рамках якого на порталі бібліотеки представлені матеріали про засновників і керівників НБУВ, а також про ювілейні дати в історії бібліотеки.

Серед успішних проєктів слід відзначити програму «Прогулянки містом» на каналі «Київ» – телеподорож до найбільшої духовної скарбниці нашої країни – Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

¹⁷³ Звіт НБУВ за 2017 р. С. 39.

¹⁷⁴ Звіт НБУВ за 2018 р. С. 46.

Виконуючи завдання створення й підтримки іміджу НБУВ як національної бібліотеки, науково-дослідного інституту НАН України, головного науково-інформаційного бібліотечного центру України, пресслужба НБУВ організувала свою діяльність як комунікатор між бібліотекою та суспільством, а також сприяла оптимальній взаємодії наукової установи з різними категоріями користувачів, популяризації її діяльності у засобах масової інформації. У межах взаємодії зі ЗМІ було організовано низку інтерв'ю з керівниками і працівниками НБУВ, а також -коментарів у передачах. Зокрема, інтерв'ю з генеральним директором НБУВ Л. А. Дубровіною вийшли на телеканалах «Інтер», «5 канал»; із заступником генерального директора Т. М. Коваль – на телеканалі ICTV; з директором ІР НБУВ О. П. Степченко – на телеканалах «24», «Україна», «5 канал», в інформагентстві «Укрінформ»; з в. о. директора ФПУ С. В. Полтавцем – телекомпанії «Київ», телеканалах «Україна» та «112. Україна», газеті «Комсомольская правда в Украине» (2019).

Значною мірою формуванню позитивного іміджу НБУВ сприяє використання таких комунікаційних каналів, як соціальні медіа. Одним із них є офіційне представництво в мережі «Фейсбук» – розгалужений корпоративний медіаресурс, представлений офіційною сторінкою НБУВ, сторінками окремих підрозділів, які здійснюють комунікацію з окремими цільовими групами користувачів¹⁷⁵.

Пресслужба постійно приділяла увагу адмініструванню офіційної сторінки НБУВ у соціальній мережі «Фейсбук». Простежувалася тенденція залучення до сторінки все ширшого кола відвідувачів мережі, збільшення кількості підписників, підтримувався діалог із ними, окремі відгуки було опубліковано на головній сторінці НБУВ.

Отже, активна діяльність НБУВ щодо соціокультурного напрямку є свідченням підвищення ролі бібліотек у суспільстві та їх розвиток у контексті нового соціально-культурного виміру українського суспільства.

Соціокультурна діяльність бібліотек ведеться різними практичними засобами, створюючи і розповсюджуючи інформацію, вона сприяє соціальній орієнтації та реалізації користувачами своїх інтелектуальних можливостей.

¹⁷⁵ Поперечна Л. А. Корпоративні медіа проекти сучасних бібліотек у науковому дискурсі іміджевих комунікацій. *Бібліотека. Наука. Комунікація: Формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ : Київ, 2016. С. 302–307; Поперечная Л. Пресс-служба НБУВ – инструмент конструктивного взаимодействия библиотеки и СМИ. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2017. Вып. 15. С. 23–32.

У цій діяльності бібліотеки використовують традиційні форми і методи, удосконалюючи їх завдяки використанню сучасних технічних засобів.

Всі функції соціально-культурної діяльності пов'язані між собою. Адже бібліотека служить розповсюдженню комплексу знань з різних галузей науки, використовуючи книгу, виставки, масові та індивідуальні форми обміну інформацією. Через надання інформації бібліотеки разом з іншими соціальними інститутами здійснюють комунікацію, передачу культурних цінностей і саме тому виконують ще й інформаційну, комунікаційну, просвітницьку та освітню функції¹⁷⁶.

Захарова Н. Б.

¹⁷⁶ Матвійчук О. С. Соціально-культурні функції бібліотек. URL: elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3051/1/Matviychuk%20-%20.pdf.

РОЗДІЛ 3
НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
(2002–2020)

Важливим напрямом діяльності НБУВ відповідно до її Статуту є науково-методичне забезпечення (НМЗ) функціонування бібліотечно-інформаційної мережі Національної академії наук України (НАН України), головна мета якого – сприяння удосконаленню її діяльності, упровадження інноваційного досвіду в практику роботи, підвищення професійного рівня працівників бібліотек НАН України шляхом забезпечення всіх напрямів, процесів, форм і методів бібліотечної роботи відповідним інформаційним супроводом, аналізом і рекомендаціями. Зміст та основні напрями науково-методичного забезпечення визначаються стратегією розвитку НБУВ як головної бібліотеки та науково-інформаційного центру НАН України і академічної бібліотечно-інформаційної мережі.

Діяльність НБУВ як науково-методичного центру для бібліотек НАН України у 1992–2002 рр. висвітлено у колективній монографії «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)»¹⁷⁷. Автори монографії, які брали безпосередню участь у діяльності Бібліотеки в той період, зазначають, що 90-ті роки ХХ ст. були складним етапом у розвитку як мережі академічних бібліотек, так і системи організаційно-методичного забезпечення і координації їхньої роботи. Стрімко зростала кількість бібліотек (лише у 1992 р. створено 12 нових інститутів у 6 містах України), відповідно урізноманітнювалася тематика досліджень Академії наук, відбувалося перепрофілювання низки наукових установ, зростали вимоги до бібліотечно-інформаційного забезпечення їхньої діяльності. Одночасно, у зв'язку з об'єктивними причинами соціально-економічного характеру, різко погіршився стан бібліотечно-інформаційних ресурсів, стали очевидними всі ознаки розвалу державної системи науково-технічної інформації. Бібліотеки виявилися не спроможними повною мірою задовольнити зростаючі інформаційні потреби науковців традиційними формами і видами бібліотечно-інформаційної роботи. Кардинальні зміни відбулися в структурі

¹⁷⁷ Кулаковська Т. Л., Солоіденко Г. І. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як науково-методичний центр для бібліотек наукових установ НАН України, діяльність Інформаційно-бібліотечної ради НАН України. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горювий та ін. Київ : НБУВ, 2019. С. 264–273.

науково-методичного забезпечення їх діяльності. В Україні формувалася загальнодержавна структура науково-методичного забезпечення роботи бібліотек, у тому числі НАН України, та створювалася нормативно-правова база їхньої діяльності відповідно до вимог часу і змін, що відбувалися в суспільно-політичному й соціально-економічному житті країни.

Важливе місце в цьому процесі посідала НБУВ, першочерговим завданням якої, як установи загальнодержавної ваги, було окреслення перспектив розвитку бібліотечної справи країни, участь у підготовці проєктів урядових рішень, законів та підзаконних актів щодо розвитку галузі, об'єднання зусиль учених і фахівців державних бібліотек, закладів вищої освіти з метою формування державної бібліотечної політики. Крім того, як головна бібліотека та науково-інформаційний центр НАН України, НБУВ організувала науково-методичне забезпечення бібліотек наукових установ, тісно співпрацюючи з Інформаційно-бібліотечною радою Академії, яка координувала роботу мережі за всіма напрямками.

Упродовж 90-х років ХХ ст. та на початку ХХІ ст. у НБУВ сформувалася чітка структура науково-організаційного та науково-методичного забезпечення діяльності академічної мережі бібліотек, що в такому вигляді функціонує й донині. Реалізацію цього напрямку здійснював відділ бібліотекознавства НБУВ (як координатор) у взаємодії з науковими та науково-прикладними підрозділами Бібліотеки, які є методичними центрами за змістом своєї діяльності.

Основними напрямками науково-методичного забезпечення діяльності бібліотек були:

- ◎ розробка організаційно-управлінської документації;
- ◎ аналітично-прогностична діяльність (аналіз стану та виявлення тенденцій розвитку як окремих бібліотек, так і мережі в цілому);
- ◎ науково-дослідна робота;
- ◎ консультативно-методична допомога бібліотечним фахівцям;
- ◎ інноваційна діяльність (пошук, розробка та використання інновацій, які сприяють підвищенню ефективності і якості діяльності бібліотек);
- ◎ підвищення кваліфікації (проведення, в межах організації безперервної освіти бібліотечних працівників, заходів, спрямованих на підвищення їх професійного рівня).

Здійснена в цей період робота із наповнення методичної бази діяльності бібліотек наукових установ НАН України та вирішення складних питань інформаційного забезпечення вітчизняної науки сприяла стабілізації діяльності бібліотек, що почалася із 2000 р. і тривала упродовж першого десятиріччя ХХІ ст., підготувала засади для створення науково-інформаційних відділів

на базі бібліотек шляхом об'єднання всіх інформаційних підрозділів установи¹⁷⁸.

Бібліотечно-інформаційна діяльність, спрямована на формування, взаємовикористання, збереження документно-інформаційних ресурсів як бази наукових досліджень, наукове, аналітичне, бібліографічне опрацювання інформації, створення корпоративних електронних інформаційних ресурсів і забезпечення використання світового потоку інформації, виступала на початку 2000-х років як один із пріоритетних напрямів зміцнення науково-технічного потенціалу НАН України.

Реалізацію цих завдань здійснювала *бібліотечно-інформаційна система НАН України* – сукупність бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ. Характерними ознаками складових системи, обумовленими суспільним призначенням, сферою діяльності, складом користувачів, специфікою фондів, зокрема, були: тісний зв'язок з історією вітчизняної науки і трансформація діяльності відповідно до розвитку і реструктуризації науки; основний контингент користувачів – наукові працівники; участь у формуванні єдиного бібліотечно-інформаційного фонду НАН України, в якому вузько-спеціальні документні зібрання установ повноцінно функціонують у взаємодії з універсальним фондом НБУВ; орієнтація комплектування на тематику досліджень наукових установ, перевага у складі фонду наукових видань, великих масивів іноземної літератури та високі показники її використання; пріоритетність інформаційно-аналітичної функції в діяльності; високий освітній і фаховий рівень працівників; використання сучасних бібліотечно-інформаційних технологій.

Бібліотечно-інформаційну систему НАН України репрезентували Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника та бібліотеки наукових установ НАН України. За означений період у кількісному складі бібліотечної мережі відбувалися суттєві зміни – від 94 бібліотек у 2003 р. до 105 бібліотек у 2010 р. Серед новостворених були бібліотеки: Інституту відновлювальної енергетики, Інституту демографії та соціальних досліджень, Інституту проблем природокористування та екології, Інституту керамології – відділення Інституту народознавства, Інституту прикладної фізики, Інституту сходознавства, Інституту хімії поверхні, Національного науково-природничого музею.

У 2014 р. мережа бібліотек наукових установ НАН України зазнала змін, пов'язаних з суспільно-політичними подіями, які відбувалися в країні. Незаконна анексія Криму призвела до втрати п'яти бібліотек наукових установ,

¹⁷⁸ Кулаковська Т. Бібліотечно-інформаційна система НАН України: стан, основні завдання, перспективи (огляд діяльності 1999–2003 рр.). *Бібліотечний вісник*. 2004. № 1. С. 2–10.

розташованих в Криму: Експериментального відділення Морського гідрофізичного інституту, Морського гідрофізичного інституту, Інституту біології південних морів, Карадазького природного заповідника та Кримського філіалу Інституту археології. На тимчасово окупованій території Донбасу у 2014 р. опинилися: Донецький ботанічний сад, Донецький фізико-технічний інститут, Інститут прикладної математики і механіки, Інститут фізико-органічної хімії і вуглехімії, бібліотеки яких не можуть повноцінно працювати. Інститут економіки промисловості переїхав до м. Києва, а його бібліотека залишилася в тимчасово окупованому м. Донецьк. На базі Одеського філіалу Інституту біології південних морів створено Інститут морської біології. Таким чином, кількісний склад бібліотечної мережі НАН України зменшився на 9 бібліотек і разом з НБУВ та ЛННБ України ім. В. Стефаника нині нараховує 95 бібліотек.

За звітними даними бібліотек, фонд мережі (без НБУВ та ЛННБ України ім. В. Стефаника) у 2003 р. становив 8 млн 949 тис. прим., у т. ч. 31% – видання іноземними мовами. 2009 р. 101 бібліотека наукових установ мала 9 млн 159,2 тис. прим., у тому числі іноземних видань – 30%, 2020 р. фонди 95 бібліотек нараховували 8 млн 259 тис. прим., у т. ч. іноземних видань – 28%. Надходження документів до бібліотек мережі зменшились з 66 тис. прим. у 2003 р. до 28 тис. у 2019 р. Кадровий склад працівників, які забезпечували роботу бібліотек наукових установ, також зазнав суттєвих втрат і у 2019 р. налічував 185 бібліотекарів – проти 253 у 2003 р.

Методичне керівництво бібліотечно-інформаційною системою НАН України та координацію організаційно-методичного і консультаційного забезпечення діяльності складових системи здійснювала Інформаційно-бібліотечна рада НАН України (далі ІБР, Рада) як постійно діюча дорадча організація при Президії НАН України, очолювана академіком НАН України О. С. Онищенком. Вченими секретарями Ради працювали А. А. Свобода (1986–2002), Т. Л. Кулаковська (2003–2008) та Г. І. Солоіденко (з 2008 р. по теперішній час). Рада організувала та координувала роботу НБУВ та ЛННБ України ім. В. Стефаника як науково-методичних центрів, спрямовану на поліпшення інформаційного забезпечення наукових досліджень Академії, нарощування інформаційного потенціалу бібліотек та інших інформаційних підрозділів наукових установ шляхом поєднання традиційних і електронних носіїв інформації та впровадження сучасних високоефективних технологій для забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів.

При ІБР продовжувала функціонувати Методична комісія, члени якої – провідні фахівці бібліотек наукових установ та НБУВ – за рішенням Ради брали участь у розробці й затвердженні інструктивно-методичних документів,

що регламентували і уніфікували діяльність бібліотечно-інформаційної системи НАН України. Теоретико-методичні, організаційні і технологічні питання розвитку і взаемовикористання бібліотечно-інформаційних ресурсів системи НАН України обговорювалися на щорічних семінарах для керівників бібліотек, виробничих нарадах з питань інтеграції інформаційних ресурсів НАН України, що проходили під егідою ІБР.

Координувальна роль, яку відігравала ІБР у розвитку бібліотечно-інформаційної системи НАН України цього періоду, сприяла дієвій практичній і методичній допомозі бібліотекам наукових установ у питаннях упровадження нових інформаційних технологій, реалізації інноваційних проєктів, започаткованих НБУВ, зокрема таких як: створення національної електронної бібліотеки; національної системи реферування української наукової літератури; системи наукових електронних видань «Бібліотека – суспільству»; Інтернет-проєкту «Науково-інформаційний портал України» тощо. Чільне місце посідали заходи, відображені у «Програмі інформатизації НАН України на 2004–2008 роки» і спрямовані на технічне та технологічне переоснащення бібліотечно-інформаційної складової НАН України, розвиток її як потужної інформаційної системи, що в повній мірі використовує традиційні та електронні джерела інформації.

Саме в цей період, внаслідок діяльності Інформаційно-бібліотечної ради, постійної уваги до питань розвитку бібліотечно-інформаційних підрозділів установ НАН України, її складники розвиваються як єдина інтегрована інформаційна система; послідовно реалізуються наукові засади скоординованого формування фондів вітчизняних і зарубіжних документів, їх бібліографічного і аналітичного опрацювання, впровадження комп'ютерних технологій, генерації БД із різних галузей науки, забезпечення використання світових інформаційних ресурсів, адаптація бібліотечних кадрів до роботи у нових соціально-економічних і технологічних умовах.

Запропоновані науковцями та фахівцями НБУВ організаційно-методичні, технологічні засади подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України було конкретизовано й затверджено у постановах і розпорядженнях Президії НАН України, рішеннях Інформаційно-бібліотечної ради та в низці інструктивно-методичних матеріалів, підготовлених Бібліотекою. Зокрема, стратегію подальшого розвитку бібліотечно-інформаційної сфери НАН України було визначено у постановах Президії НАН України: «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи» від 9 липня 2003 р. № 186, «Про заходи з підвищення ефективності подальшої діяльності НАН України» від 2 червня 2004 р. № 122, «Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу

до провідних світових баз даних наукової інформації» від 14 липня 2004 р. № 199, «Про затвердження переліку проектів Програми інформатизації НАН України на 2004 рік» від 29 лютого 2004 р. № 234 та у рішеннях Інформаційно-бібліотечної ради НАН України щодо шляхів реалізації основних напрямів подальшого розвитку інформаційної та інформаційно-аналітичної діяльності бібліотечно-інформаційних підрозділів установ НАН України ¹⁷⁹.

За результатами вивчення стану забезпечення наукових установ НАН України зарубіжною інформацією прийнято постанову Президії НАН України «Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації» від 14 липня 2004 № 199, відповідно до якої у 2005 р. було визначено пріоритетним напрямом науково-інформаційної діяльності значне розширення доступу до світових електронних баз даних, в яких сконцентровано наукомістку інформацію та досвід її впровадження. НБУВ як головною науково-інформаційною організацією бібліотечно-інформаційної системи НАН України шляхом проведення тендерних торгів було закуплено послуги, пов'язані з доступом до БД наукових зарубіжних періодичних видань і отриманням архівних копій електронних журналів у паперовому вигляді та на електронних носіях. Переможцем тендеру стало EBSCO Information Services GmbH – європейське відділення американської фірми EBSCO Information Services. З метою організації користування передплаченими науково-інформаційними ресурсами, які містили переважну більшість необхідних установам НАН України наукових електронних журналів, на початку 2006 р. НБУВ спільно з представниками видавництва Elsevier та фірми EBSCO провела для бібліотечно-інформаційних працівників, науковців НАН України та користувачів НБУВ цикл семінарів-тренінгів. Методика та результати використання передплачених БД зарубіжних науково-інформаційних ресурсів обговорювалася на семінарі «Бібліотечно-інформаційні ресурси НАН України. Динаміка змін, пріоритети розвитку», організованому відділом бібліотекознавства НБУВ для керівників бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ НАН України.

Здійснені НБУВ заходи дали змогу конкретизувати пропозиції щодо поліпшення інформаційного забезпечення наукової діяльності в НАН України, використати рекомендації з організації та координації роботи з отримання науково-інформаційних ресурсів і доступу до них при підготовці ініційованого Інформаційно-бібліотечною радою НАН України проекту постанови Президії

¹⁷⁹ Онищенко О. С. Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи: доп. ген. дир. Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на засіданні Президії НАН України 9 лип. 2003 р. *Бібліотечний вісник*. 2003. № 5. С. 3–5.

НАН України «Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень» (№ 96 від 5 квітня 2007 р.)¹⁸⁰.

Предметом поглибленого дослідження стану наукових інформаційних ресурсів, виявлення потенційних можливостей, зростання їх обсягів стало вивчення питання про взаємодію та співробітництво Національної академії наук України з галузевими академіями наук (аграрною, медичною, педагогічною, правничою, мистецтв) і підготовка відповідних пропозицій для розгляду на засіданні Ради президентів академій наук України на тему: «Проблеми розвитку міжакадемічного інформаційного обміну». У доповіді голови Інформаційно-бібліотечної ради НАН України академіка НАН України О. С. Онищенко зазначалось, що необхідно скоординувати зусилля академій у справі поповнення українського сегменту Інтернету науковими і соціально-значущими інформаційними ресурсами, на часі – входження в Світову, Європейську та Євразійську електронні бібліотеки, представлення академій, їхніх установ і вчених у міжнародних базах даних. У результаті обговорення було ухвалено «Пропозиції Інформаційно-бібліотечної ради НАН України щодо забезпечення організації і координації інформаційної взаємодії національних академій наук» (2012), які визначили засади та напрями формування єдиного науково-інформаційного простору.

Зауважимо, що ці питання завжди були пріоритетними для наукової та бібліотечної спільноти. Так, формуванню національного науково-інформаційного простору – інтеграції й кооперації зусиль бібліотек та інформаційних центрів України був присвячений виступ генерального директора НБУВ В. І. Попика на засіданні Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень НАН України (3 грудня 2014 р.). Зокрема, у доповіді зазначалось, що на науково-інформаційній діяльності негативно позначаються розпорошеність та неузгодженість дій бібліотек та інформаційних центрів галузевих академій і, як наслідок, їх дублювання, відставання від сучасних техніко-технологічних можливостей інформаційного середовища, що швидко змінюється. У ході обговорення доповіді було ухвалено рішення про створення на базі НБУВ Міжвідомчої робочої групи з модернізації бібліотечно-інформаційної справи та підготовку комплексних пропозицій щодо об'єднання зусиль НАН України, галузевих національних академій наук України, Міністерства освіти і науки України, провідних закладів вищої освіти України та підпорядкованих їм бібліотечних установ для більш

¹⁸⁰ Кулаковська Т., Смаглова Н. Науково-методична підтримка інноваційної діяльності бібліотек науково-дослідних установ НАН України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 197–213.

дієвого входження української науки і освіти до європейського й світового науково-інформаційного простору.

У центрі уваги ІБР знаходяться питання організації і координації роботи, спрямованої на поліпшення інформаційного забезпечення наукових досліджень Академії, нарощування інформаційного потенціалу бібліотек та інших інформаційних підрозділів установ шляхом поєднання традиційних і електронних носіїв інформації та впровадження сучасних ефективних технологій для забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів.

На засіданнях Бюро Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, її Методичної комісії, на численних наукових конференціях, семінарах, нарадах, які проводила ІБР спільно з НБУВ, Асоціацією бібліотек України, Радою директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів МААН обговорювався світовий досвід організації інформаційного забезпечення потреб науки в умовах зростання обсягів інформації та одночасного скорочення бюджетного фінансування та збільшення вартості наукових видань¹⁸¹. Ці питання знайшли висвітлення й на сторінках збірника наукових праць НБУВ¹⁸².

Результати дослідження діяльності Інформаційно-бібліотечної ради за весь період її існування, починаючи з 30-х років ХХ ст., було узагальнено у виданні «Інформаційно-бібліотечна рада Національної академії наук України: історія діяльності, документи і матеріали» (Київ, 2013)¹⁸³. Висвітлено також результати роботи НБУВ як науково-методичного та координаційного центру для бібліотек наукових установ Академії наук упродовж останніх десятиліть, визначено найефективніші форми і методи роботи ІБР для розвитку академічної бібліотечно-інформаційної мережі та науково-інформаційного забезпечення вітчизняної науки.

У 2019 р. Інформаційно-бібліотечна рада НАН України відзначила 90-річчя від часу заснування. Цій події було присвячено засідання секції академічних бібліотек, яке відбулося в межах міжнародної наукової конференції НБУВ 8 жовтня 2019 р.¹⁸⁴. У заході взяли участь понад 30 представників

¹⁸¹ Полякова О. В. Нові можливості використання світових наукових е-ресурсів для мережі НДУ НАН України. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році: інформ.-аналіт. огляд*. Київ : НБУВ, 2015. Вип. 20. С. 58–62.

¹⁸² Солоіденко Г. І. Електронні інформаційні ресурси бібліотек НДУ НАН України: проблеми інтеграції. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 90–103.

¹⁸³ Інформаційно-бібліотечна рада Національної академії наук України: історія діяльності, документи і матеріали / А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоіденко, Т. Л. Кулаковська. Київ, 2013. 139 с.

¹⁸⁴ Полякова О. 90-річчя Інформаційно-бібліотечної ради НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6. С. 53–54.

бібліотек, серед яких – учені, спеціалісти, бібліотечні фахівці наукових установ НАН України, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, Національної наукової медичної бібліотеки України, Державної науково-технічної бібліотеки України МОН України, Інституту програмних систем НАН України. Увагу учасників було зосереджено на основних напрямках та роботі інформаційно-бібліотечних рад і методичних відділів наукових бібліотек галузевих академій наук України. Голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, почесний генеральний директор НБУВ, радник Президії Національної академії наук України, академік НАН України О. С. Онищенко у виступі «Інформаційно-бібліотечні ради як інтегратори інформаційних ресурсів» підкреслив важливість діяльності бібліотек наукових установ НАН України на сучасному етапі, наголосив на значенні рад у їхній роботі, зокрема, у формуванні інформаційного ресурсу для наукової спільноти України. Учений секретар ІБР НАН України Г. І. Солоїденко у своєму виступі наголосила, що впродовж усього періоду існування ІБР великий обсяг науково-організаційної роботи виконували її учені секретарі – співробітники НБУВ¹⁸⁵. Досвід роботи бібліотек та інформаційно-бібліотечних рад наукових установ широко висвітлюється на сторінках «Бібліотечного вісника» та наукових збірників академічних установ¹⁸⁶. Бібліографічні відомості про публікації за 1991–2019 рр. вміщено у довіднику «Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України» (Київ, 2019).

У вирішенні питань подальшого розвитку інформаційного забезпечення НАН України ІБР плідно співпрацювала з багатьма іншими радами, комітетами, установами та організаціями НАН України, зокрема, з Координаційною радою НАН України з питань інформатизації, Науково-видавничою радою, Науковою радою з проблеми «Інформація. Мова. Інтелект», Науковою радою НАН України «Інтелектуальні інформаційні технології», з Радою директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів МААН¹⁸⁷.

Науково-методичний супровід виконання бібліотечно-інформаційними підрозділами наукових установ НАН України завдань інформаційного

¹⁸⁵ Солоїденко Г. І. Інформаційно-бібліотечна рада НАН України та її учені секретарі - співробітники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 1. С. 34–41.

¹⁸⁶ Муха Л. Я. Науковій бібліотеці Інституту історії України - 80. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 6. С. 53–54; Іваненко С. Бібліотеці Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона НАН України – 85. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6. С. 47–50.

¹⁸⁷ Солоїденко Г. І. Роль громадських та самоврядних органів в управлінні бібліотечною діяльністю. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 21–33.

забезпечення вітчизняної науки на основі впровадження нових інформаційних технологій здійснювали Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника – як координаційні та науково-методичні центри системи. Науково-методична робота базувалася на єдиних принципах, які визначали її зміст, характер і напрями:

- ❖ *науковість*. Усі методичні рішення і рекомендації були науково обґрунтованими, експериментально перевіреними, базувалися на досягненнях бібліотечної теорії;

- ❖ *актуальність*. Рекомендації відповідали сучасним тенденціям розвитку вітчизняної і світової бібліотечної справи;

- ❖ *рекомендаційність*. Відсутність обов'язкового, директивного характеру рішень;

- ❖ *диференційований підхід*. Обов'язково враховувалася специфіка типів і видів бібліотек мережі, рівень освіти і практичного досвіду працівників цих бібліотек, умови, в яких вони функціонували;

- ❖ науково-методичне забезпечення базувалося на *безпосередньому вивченні роботи* бібліотек мережі, наданні їм допомоги на місцях;

- ❖ *оперативність*, яка передбачала своєчасне виявлення слабких та сильних сторін в роботі бібліотек мережі та надання їм як консультативно-методичної допомоги, так і узагальнення і поширення передового досвіду їхньої роботи;

- ❖ *систематичність*, яка забезпечувалася планомірною, постійною, допомогою бібліотекам мережі.

Основними функціями науково-методичного забезпечення діяльності бібліотек академічної мережі були:

- ⊕ *науково-дослідна* (вивчення та узагальнення бібліотечної практики, експериментальна робота в бібліотеках мережі);

- ⊕ *інформаційна* (своєчасне й повне бібліографічне та фактографічне інформування бібліотечних фахівців про досягнення сучасної бібліотечної теорії і практики, а також про новації у бібліотечній справі);

- ⊕ *організаційна* (забезпечення консультативно-інформаційної та практичної допомоги фахівцям у реалізації методичних рекомендацій, підвищення кваліфікації і перепідготовка бібліотекарів, сприяння їх безперервній освіті).

У попередні десятиліття в НБУВ сформувалася та продовжувала діяти чітка структура науково-організаційного і науково-методичного забезпечення діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України. Як зазначалося вище, реалізацію цього напрямку здійснював відділ бібліотекознавства НБУВ

(упродовж 2002–2020 рр. неодноразово змінював свою назву, нині – відділ теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства), до складу якого входила група науково-методичного забезпечення діяльності бібліотек науково-дослідних установ НАН України.

Упродовж означеного періоду у складі групи працювали наукові співробітники В. П. Здановська, Т. Л. Кулаковська, А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, О. Л. Сокур, Г. І. Солоіденко, головний бібліотекар О. В. Полякова. Відділ, як координатор, працював у тісній взаємодії з науковими та функціональними підрозділами Бібліотеки, що були методичними центрами за напрямками своєї діяльності. Працівники відділу постійно аналізували структурно-функціональні, технологічні та ресурсні зміни, які відбувалися в бібліотеках наукових установ НАН України, прогнозували пріоритетні напрями їх подальшого розвитку. Результати дослідження бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України відображались у інформаційно-аналітичних оглядах «Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України у ____ році» (видається з 1996 р. щорічно) та у серії видань «Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України»¹⁸⁸.

Науково-методична робота НБУВ, як складник наукової діяльності, у подальшому спрямовувалася на вдосконалення функціонування бібліотечно-інформаційних підрозділів академічних установ на основі дослідження актуальних питань бібліотекознавства, бібліографознавства, інформаційних технологій, широкого впровадження науково-дослідних розробок, нововведень, передового досвіду в бібліотечну практику та підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців.

Науковцями НБУВ досліджувався стан нормативно-правового та методичного забезпечення діяльності складових бібліотечно-інформаційної системи НАН України, було окреслено пріоритетні напрями розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів, визначено коло інструктивно-методичних документів, необхідних для забезпечення цієї діяльності¹⁸⁹. Упродовж 2003–2006 рр. за результатами дослідження працівниками відділу бібліотекознавства були підготовлені такі методичні документи: «Положення про інформаційно-бібліотечну систему Національної академії наук України», «Положення про бібліотеку науково-дослідної установи Національної академії наук України», «Типові правила користування бібліотекою науково-дослідної установи

¹⁸⁸ Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України : зб. документів. Київ, 1997–2009. Вип. 1–5.

¹⁸⁹ Кулаковська Т., Смаглова Н. Науково-методична підтримка інноваційної діяльності бібліотек науково-дослідних установ НАН України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 197–213.

Національної академії наук України», «Інструкція з проведення перевірки фонду бібліотеки та ін., що ввійшли до 4-го випуску збірника «Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України» (Київ, 2006). Таким чином, проведена упродовж зазначеного періоду робота із створення методичної бази діяльності бібліотек наукових установ НАН України, вирішення складних питань, пов'язаних із формуванням, використанням та збереженням інформаційних ресурсів та кадрового забезпечення виконання важливих завдань інформаційного розвитку вітчизняної науки, сприяли стабілізації діяльності бібліотек¹⁹⁰.

Значний обсяг науково-методичних робіт був пов'язаний із підготовкою нових та редакцією існуючих законодавчих та інструктивно-методичних документів. За результатами аналізу діяльності бібліотечно-інформаційної системи України та на основі визначення перспектив її розвитку було підготовлено: пропозиції до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи в Україні» та до Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI»; аналітичну інформацію до пп. 5.20 «Назрілі завдання у сфері книговидавництва, бібліотечної та інформаційної справи» та 5.21 «Реалізація завдань формування єдиного вітчизняного інформаційного простору» соціогуманітарного блоку Національної доповіді «Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави». У 2008 р. співробітниками НБУВ направлено за запитом Відділення історії, філософії і права НАН України доповнення до змісту «Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009–2012 роки».

Науковці Бібліотеки співпрацювали у підготовці зауважень до проектів документів, розроблених іншими бібліотеками та установами. Наприклад, готувалися пропозиції: до концепції Державної цільової програми поповнення бібліотечних фондів на 2010–2015 рр.; із підготовки Державного реєстру національного культурного надбання; з питань реформування в Україні бібліотечної статистики; організації депозитарного зберігання документів. На прохання Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» фахівцями НБУВ у 2008 р. було розглянуто доцільність щодо впровадження на теренах України низки міждержавних стандартів ГОСТ 7.11-2004 «СИБИД. Библио-

¹⁹⁰ Свобода А., Смаглова Н. Бібліотечна мережа НАН України: історія, сучасний стан. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2005. Вип. 15. С. 64–76.

графическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках»; ГОСТ 7.60-2003 «СИБИД. Издания. Основные виды. Термины и определения»; ГОСТ 7.83-2001 «СИБИД. Электронные издания. Основные виды и выходные сведения»; ГОСТ 7.88-2003 «СИБИД. Правила сокращения заглавий и слов в заглавиях публикаций»; ГОСТ 7.89-2005 «СИБИД. Оригиналы текстовые авторские и издательские. Общие требования».

У межах виконання науково-дослідних проєктів науковцями та фахівцями відділу бібліотекознавства НБУВ було проаналізовано структурно-функціональні, організаційні, технологічні, кадрові перетворення, що відбувалися в бібліотечно-інформаційній системі НАН України, розроблено засади створення комплексного науково-інформаційного центру на базі бібліотеки шляхом об'єднання всіх інформаційних підрозділів установи – як оптимальної організаційної структури забезпечення наукових досліджень. Крім того, було розроблено концептуальну модель галузевого інформаційно-аналітичного центру на базі НБУВ, основними напрямками діяльності якого визначено дослідження, експертизу і прогнозування розвитку бібліотечно-інформаційної системи НАН України в умовах упровадження інформаційних технологій; організацію наукового та науково-методичного забезпечення взаємодії складових цієї системи ¹⁹¹.

Основні напрями, завдання та функції такого науково-інформаційного підрозділу було закріплено в «Положенні про бібліотеку НДУ НАН України», затвердженому Інформаційно-бібліотечною радою НАН України у 2006 р. ¹⁹². На цей період у НАН України вже було накопичено позитивний досвід взаємодії всіх інформаційних підрозділів установи, структурно об'єднаних

¹⁹¹ Розділ 5 Розвиток бібліотечно-інформаційних ресурсів бібліотек наукових установ НАН України. Звіт про науково-дослідну роботу (заключний): Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки / НАН України; НБУВ. Київ. 2004. С. 129–149. № держреєстрації 0100U006602; Кулаковская Т. Научно-информационная деятельность библиотечно-информационной системы НАН Украины: направления, проблемы, перспективы. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : научн.-практ. и теорет. сборник. 2005. Вып. 3. С. 53–64; Кулаковська Т. Науково-методичне забезпечення діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України. *Наукова-бібліотека: пріоритети розвитку та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Одеса, 23–25 вересня 2004 р. Одеса. 2006. С. 41–53; Солоіденко Г. Научно-методическая деятельность НБУВ и ее влияние на развитие сети библиотек научно-исследовательских учреждений НАН Украины. *Информационное обеспечение науки. Новые технологии* : сб. науч. тр. Москва, 2009. С. 27–41.

¹⁹² Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. і матеріалів / уклад.: Т. Л. Кулаковська, А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоіденко. 2006. Вип. 4. 153 с.

в один відділ. Така практика закріпилася в Головній астрономічній обсерваторії, Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна, Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця, Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона. Узагальнення та поширення цього досвіду в установах Академії наук сприяло вирішенню питання щодо створення на базі бібліотек комплексних науково-інформаційних відділів для бібліотечно-інформаційного забезпечення науково-дослідних та інженерно-конструкторських робіт у кожній конкретній установі. Апробацію розробленої науковцями НБУВ структурно-функціональної моделі бібліотеки наукової установи як комплексного науково-інформаційного центру було здійснено в Інституті історії України, Інституті літератури, Інституті біології південних морів та ін., оскільки саме в цих підрозділах вже було практично сформовано три взаємопов'язаних компоненти, що склали структуру такої моделі: бібліотечно-інформаційний ресурс, бібліотечний персонал високої кваліфікації, відповідна матеріально-технічна складова бібліотеки¹⁹³.

Основними факторами розвитку інформаційних ресурсів НАН України цього періоду було визначено їх інтеграцію, науково-організаційне, науково-методичне та технологічне забезпечення; розробку рекомендацій та прийняття відповідних методичних рішень з метою уніфікації технології, удосконалення напрямів, форм та видів інформаційної діяльності.

Розвитку НБУВ як науково-дослідної установи, інформаційного та науково-методичного центру і всієї бібліотечно-інформаційної системи НАН України повинна була сприяти реалізація «Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085. Мета Програми – створення умов для становлення Бібліотеки як головного науково-інформаційного центру держави, розвитку її діяльності на базі впровадження сучасних інформаційних технологій, комп'ютерної та телекомунікаційної техніки. На жаль, фінансування завдань та заходів Програми було здійснено лише 2008 р. Проте Бібліотека без додаткових коштів, у складних умовах обмеженого фінансування наукової та бібліотечної діяльності, без належного матеріально-технічного забезпечення формувала загально-академічні електронні ресурси, створювала науково-інформаційний портал, оцифровувала унікальні фонди, здійснювала науково-видавничу діяльність

¹⁹³ Посудневська Т. Бібліотека Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2005. Вип. 15. Бібліотека Національної академії наук України: історія та сучасність. С. 255–281; Муха Л., Азарх І. Бібліотека Інституту історії України. Там само. С. 247–254; Акімова О. Бібліотека Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського. Там само. С. 175–188.

тощо. Упродовж 2005–2013 рр. ці питання, серед яких, зокрема, і звіти про виконання Державної програми розвитку діяльності НБУВ, проблеми підвищення ефективності науково-інформаційної роботи в НАН України систематично розглядалися Вченою радою Бібліотеки.

Упродовж зазначеного періоду відділом бібліотекознавства НБУВ здійснюється багатоаспектне дослідження стану науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності наукових установ НАН України та її складових. Вивчається динаміка змін у бібліотечно-інформаційних ресурсах на основі моніторингу, аналізу даних звітної документації бібліотек, анкетування керівної ланки цих підрозділів щодо ресурсних можливостей. Аналізується оцінка фахівцями та керівниками бібліотечно-інформаційних підрозділів стану методичного забезпечення їхньої діяльності і ролі у цьому процесі конкретних підрозділів НБУВ. Зокрема, тривала розробка науковцями та фахівцями НБУВ інструктивно-методичної бази, спрямованої на забезпечення інноваційного розвитку бібліотек системи НАН України. Упродовж 2003–2009 рр. фахівцями НБУВ було розроблено: технологічну інструкцію «Організація обміну документами з бібліотеками України та зарубіжних країн і порядок розповсюдження вітчизняних видань» (Центр формування бібліотечних ресурсів, відділ бібліотекознавства), «Методичні рекомендації по створенню бібліографічного репертуару картографічних видань» (сектор картографії). Центром консервації і реставрації було підготовлено і надіслано до бібліотек збірник методичних рекомендацій «Збереження бібліотечних і архівних фондів у несприятливих екологічних умовах» (Київ, 2005), Інститутом рукопису – «Методичні рекомендації для державної реєстрації книжкових пам'яток України. Кириличні рукописні книги та стародруки» (Київ, 2007). Приділялась увага оновленню нормативно-правової бази НБУВ, бібліотек наукових установ НАН України. Працівниками відділу бібліотекознавства підготовлено списки «Законодавчі та нормативні документи з бібліотечної справи та інформаційної діяльності (1991–2008 рр.)» та «Стандарти з інформаційної, бібліотечно-бібліографічної і видавничої діяльності (станом на 01 червня 2008 р.)». Україномовний варіант щорічного звіту про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність НБУВ за 2009 р. було направлено на Конференцію Європейських національних бібліотек (виконавець Ю. В. Амонс). До бази даних і довідкового видання «Национальные библиотеки стран Содружества независимых государств», заснованого Некомерційним партнерством «Библиотечная ассамблея Евразии», були направлені матеріали про НБУВ (Г. І. Солоіденко).

Починаючи з 2010 р., відбуваються певні зміни стану, функцій і тенденцій розвитку бібліотек, у тому числі й відповідно до загальносвітових

трансформацій, що свідчить про органічність взаємозв'язків української бібліотечної справи із світовою. Водночас розвиток науки за принципом відкритості та інтегрованості до світового наукового простору, свобода світових інформаційних потоків, поширення в бібліотечній практиці інтернет-технологій та інших новітніх інформаційних комунікацій потребували нових підходів до вирішення питань методичного забезпечення, посилення ролі НБУВ як головного методичного і координаційного центру бібліотечної сфери країни у цілому і бібліотечно-інформаційної системи НАН України зокрема.

У зв'язку з цим НБУВ ініціювала розроблення комплексу законодавчих і нормативних актів з питань розвитку бібліотечної справи України, модернізації та адаптації національних і міждержавних стандартів та інших документів, що регламентують роботу бібліотек, впровадження уніфікованого підходу до організації ефективного інформаційного обміну.

Одним з пріоритетних завдань була організація обліку пам'яток історії та культури на території України. Методику і технологію цієї роботи було представлено керівникам бібліотек наукових установ НАН України під час семінару «Інформаційні ресурси, технології і послуги в бібліотеках науково-дослідних установ НАН України» (2011) з метою їх залучення до участі у створенні «Матеріалів до Державного реєстру національного культурного надбання». Для бібліотек, розташованих поза межами м. Києва, було опубліковано письмову консультацію доктора історичних наук, професора Г. І. Ковальчук про створення Державного реєстру національного культурного надбання, в якій викладено методику роботи з підготовки реєстру, подано інформацію про уніфіковану структуру опису книжкових пам'яток, критерії їх відбору¹⁹⁴.

Удосконалювалася нормативна та інструктивно-методична база функціонування НБУВ та її підрозділів, а також бібліотечно-інформаційних відділів НАН України. Тривало відпрацювання загальнобібліотечної інструкції «Облік бібліотечних фондів НБУВ» та технологічної інструкції «Шлях документа у процесі опрацювання надходжень до фондів спеціалізованих відділів». Інститутом архівознавства НБУВ (директор Л. М. Яременко) розроблено «Типову інструкцію з діловодства в установах НАН України». З огляду на структурні та технологічні перетворення в Бібліотеці розроблялися та модернізувалися документи, які регламентували діяльність окремих

¹⁹⁴ Ковальчук Г. І. Про створення Державного реєстру національного культурного надбання. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2011 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2012. Вип. 17. С. 89–74.

структурних підрозділів. Зокрема, підготовлено «Положення про Центр науково-бібліографічної інформації» та «Положення про відділ довідково-бібліографічного обслуговування» (ВДБО), оновлено «Положення про відділ технологій дистанційного обслуговування», а також положення про сектори обслуговування дистанційних користувачів та навігацію по електронних ресурсах.

Керівництвом та Вченою радою Бібліотеки було визначено коло питань, що потребували напрацювання нових методичних, організаційних, управлінських та технологічних рішень. Починаючи з 2011 р., фахівці НБУВ підготували та направили до бібліотек низку документів: «Карткові каталоги в системі науково-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Робота з незадоволеними замовленнями користувачів у НБУВ», «Положення про порядок реєстрації баз даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Положення про створення об'єктів права інтелектуальної власності в НБУВ» «Положення про дари до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Правила користування послугою «Електронна доставка документів», керівництво для користувача «Веб-версія електронного каталогу IRBIS» та ін.

Ефективною формою науково-методичного забезпечення бібліотек наукових установ, підвищення кваліфікації бібліотекарів були й залишаються нині методичні консультації. Цій формі роботи постійно приділялось достатньо уваги. Письмові методичні консультації з різних актуальних питань діяльності бібліотек готувались як науковцями, так і бібліотекарями-практиками НБУВ, публікувалися у чергових випусках інформаційно-аналітичного щорічника «Робота бібліотек наукових установ НАН України»¹⁹⁵.

Фахівці відділу наукового формування національних реферативних ресурсів надавали систематичну методичну допомогу підрозділам НБУВ, книгозбірням й інформаційним підрозділам наукових установ НАН України, науковим бібліотекам і органам НТІ інших відомств, редакціям наукових періодичних і продовжуваних видань із питань аналітико-синтетичного опрацювання книжкових видань та публікацій з періодичних і продовжуваних видань для відображення в національних реферативних ресурсах (БД «Україніка наукова» та УРЖ «Джерело»), їх редагування, формування галузевих реферативних БД, підготовки та надання реферативної інформації до служб реферування

¹⁹⁵ Пестрецова Л. А. Формування фондів НБУВ та бібліотек НДУ НАН України шляхом вітчизняного книгообміну. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2011 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2012. Вип. 17. С. 74–95; Коваль Т. В., Кірданова О. Ю. Організація обмінного фонду бібліотеки НДУ НАН України. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. 2015.

НБУВ та Інституту проблем реєстрації інформації НАН України.

Відділ з охорони інтелектуальної власності Інституту бібліотекознавства надавав консультації з питань охорони авторського права на бази даних та об'єкти (документи), що включені до них; щодо класифікації та видів баз даних, бібліотечних та законодавчих аспектів їх створення й використання, забезпечення охорони через авторське право, про ліцензійні договори та спеціальні норми права, такі як «sue generis»; щодо порядку реєстрації баз даних у НБУВ.

Відділ міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків забезпечував постійний консультаційний супровід використання передплачених мережевих ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, організовував і проводив науково-методичні семінари для фахівців з інформаційної та бібліотечної справи як академічних, так і установ інших систем і відомств.

Характерною особливістю науково-методичної роботи стало посилення зв'язків науки й практики, участь функціональних відділів у дослідницькій діяльності, впровадження результатів наукових досліджень у бібліотечну практику. Так, у межах виконуваної Інститутом науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи (нині Інститут бібліотекознавства) наукової теми та її підтеми «Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки» (наук. керівник директор Інституту канд. іст. наук О. М. Василенко, термін виконання: 2011–2013 рр.) здійснювався всебічний аналіз стану інформаційних ресурсів, наявних бібліографічних, біографічних, реферативних, наукометричних БД, створених бібліотеками та інформаційними підрозділами наукових установ НАН України. Визначено критерії ефективності діяльності наукової бібліотеки у нових технологічних умовах; досліджувалися позитивні й негативні чинники впливу на подальший розвиток наукової бібліотеки, визначено найголовніші завдання, функції та напрями діяльності у новому цифровому середовищі. Здійснено моніторинг стану кадрового, матеріально-технічного, інструктивно-методичного та нормативно-правового забезпечення бібліотек¹⁹⁶. Результати

Вип. 20. С. 62–68. Посметна О. І., Клочок Т. І., Пестрецова Л. А. Методичні рекомендації зі списання бібліотечних фондів науковими установами НАН України. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2015 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2016. Вип. 21. С. 67–70; Білько Є. М. Динаміка надходження книжкових видань наукових установ НАН України до фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2013–2017 рр. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2018 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2019. Вип. 24. С. 33–36.

¹⁹⁶ Тут і далі використано матеріали звітів про наукову та науково-організаційну діяльність НБУВ у 2011–2013 рр.

моніторингу динаміки розвитку і функціонування сучасної наукової бібліотеки, оцінювання ефективності її діяльності переконливо засвідчили доцільність вибору для оцінювання ефективності таких базових критеріїв, як ресурси та доступ до них, органічне поєднання кількісних і якісних методів їх вивчення та оцінки. Доведено, що саме трансформація бібліотеки відповідно до соціально-економічних і технологічних реалій і новацій виступає одним з визначальних показників оцінювання її ефективності та успішного функціонування в інформаційному просторі.

Бібліотечно-інформаційна діяльність наукових установ НАН України, яка є об'єктом методичного впливу НБУВ, орієнтована на консолідацію зусиль фахівців та передбачає інтегрування ресурсів за тематичною спрямованістю, типо-видовим складом документів, впровадженню систем автоматизації (у бібліотечно-інформаційній системі НАН України функціонували різні АБІС, зокрема такі, як ІРБІС, УФД «Бібліотека»). Кооперація ресурсів відбувалася не лише у межах академічної системи, а й з бібліотеками закладів вищої освіти, обласними універсальними бібліотеками Міністерства культури України, передбачала забезпечення доступу до регіональних мережевих ресурсів та міжнародної системи наукової комунікації. Питанням координації роботи бібліотек був присвячений цикл заходів, в т. ч. семінар «Корпоративна взаємодія бібліотек у мережевому середовищі» (4 жовтня 2011 р.), організований Центром бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ ¹⁹⁷.

НБУВ, перебуваючи в складних умовах недостатнього фінансування та матеріально-технічного забезпечення, зосереджувала увагу на пошуку оптимальних шляхів науково-інформаційного супроводу вітчизняної науки, зокрема досліджувала питання формування інформаційних ресурсів та організації міжнародного книгообміну. Важливими джерелами отримання актуальної зарубіжної наукової літератури та інформації були: корпоративна система онлайн-доступу до передплачених ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації та міжнародний книгообмін, здійснювані НБУВ для всіх установ НАН України. Науковці та користувачі отримали доступ через локальну мережу НБУВ до повнотекстових загальнонаукових та галузевих БД наукових електронних журналів видавництва Elsevier, отримали онлайн-доступ до повнотекстових, реферативних, бібліографічних БД зарубіжних електронних наукових журналів, які надає

¹⁹⁷ Костенко Л., Жабін О. Корпоративна взаємодія бібліотек у мережевому середовищі. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 6. С. 59–61.

фірма EBSCO, та архівних копій цих журналів на паперовому або електронному носіях¹⁹⁸.

Нові інформаційні технології, які широко впроваджувалися в роботу академічних бібліотек, окреслили нові вимоги та завдання щодо можливостей використання інформаційних ресурсів онлайн. Науково-методичні семінари за участі директора Асоціації «Інформатіо-Консорціум» О. В. Васильєва сприяли активізації використання передплачених ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, компаній EBSCO, Cambridge University Press, Royal Society Publishing, Institute of Physics Publishing для інформаційного забезпечення наукових досліджень.

Багатоаспектний аналіз бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових установ НАН України було здійснено в межах наукового проекту «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору», який виконувався відділом наукової організації бібліотечно-інформаційних процесів Інституту бібліотекознавства НБУВ упродовж 2014–2016 рр. (науковий керівник доктор історичних наук Н. В. Стрішенець). Метою дослідження було розкриття особливостей та тенденцій розвитку сучасних засобів організації бібліотечно-інформаційних ресурсів, вирішення проблемних питань аналітико-синтетичної обробки інформації та визначення напрямів і форм взаємодії вітчизняних бібліотек для ефективного функціонування бібліотечного сегмента в інтегрованому інформаційному просторі. За результатами дослідження підготовлено 17 видань, зокрема, збірник наукових праць «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору».

У межах НДР досліджено стан та умови зберігання унікальних книжкових зібрань і особистих бібліотек видатних українських учених у фондах бібліотек наукових установ. Методом опитування було вивчено тематику, кількісний склад, облік, наукове опрацювання цінних ресурсів; моніторинг визначив ступінь інформування про них на сайтах установ. Здійснений аналіз засвідчив, що у фондах 42 бібліотек зберігається 95 зібрань – персональних колекцій та особистих бібліотек видатних українських учених XIX–XXI ст. Унікальні книжкові зібрання, які формувалися вченими впродовж життя і є ядром фондів бібліотек, відображають таку тематику: природничі науки – 49 зібрань; технічні науки – 12; сільське та лісове господарство – 3; охорона здоров'я, медичні науки – 6; суспільні та гуманітарні науки – 25.

¹⁹⁸ Красій Р., Малолетова Н., Полякова О. Комплектування бібліотек НАН України зарубіжними періодичними виданнями в сучасних умовах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 96–107.

За планом дослідження здійснювався моніторинг сайтів наукових установ НАН України щодо наявності та наповнення бібліотечних сторінок¹⁹⁹.

Зокрема, було проаналізовано 103 сайти наукових установ НАН України. З'ясовано, що інформація про бібліотеку наявна на сайтах лише 48 установ, із них 19 подавали коротку довідку про бібліотеку, склад фонду та послуги, які надаються книгозбірнею, а 29 – представляли списки нових надходжень, обмінних фондів, перелік монографій співробітників установи тощо. Дослідження продемонструвало, що для більшості бібліотек НАН України нагальним є питання структурування та наповнення сторінки бібліотеки, тому було розроблено та запропоновано керівникам бібліотечно-інформаційних підрозділів установ НАН України «Орієнтовну структуру сторінки бібліотеки на сайті наукової установи НАН України».

Окремим напрямом дослідження у 2015–2016 рр. стало комплексне вивчення надходжень обов'язкового примірника видань наукових установ НАН України до фондів НБУВ, що є одним із найважливіших джерел поповнення фондів Бібліотеки і репрезентацією наукових здобутків вітчизняних учених. Результати дослідження представлено окремими додатками у інформаційно-аналітичних оглядах «Робота бібліотек наукових установ НАН України» (з 2015 р.)²⁰⁰.

Предметом наукових досліджень та методичного впливу НБУВ є питання фізичного збереження фондів. Зокрема, у межах наукового дослідження «Екологічні та технологічні питання уповільнення процесів старіння паперових носіїв інформації в умовах бібліотечного середовища» (2015–2017 рр., науковий керівник кандидат історичних наук Л. В. Муха) працівниками відділу наукових технологій збереження фондів (завідувач кандидат технічних наук М. М. Омельченко) було обстежено фонди 12 бібліотек. На семінарі-практикумі «Превентивні заходи для збереження фондів наукових бібліотек» (16 листопада 2017 р.) було поінформовано про результати обстеження фізичного стану фондів бібліотек у 2016–2017 рр.; акцентувалася увага на основних завданнях зі збереження фондів бібліотек; відбувся майстер-клас «Аварійна ситуація у бібліотеці: висушування документів» та були представлені презентаційні матеріали «Збереження культурної спадщини» і «Безпечне експонування творів мистецтва».

¹⁹⁹ Полякова О., Сокур О. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів у наукових установах НАН України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 118–127.

²⁰⁰ Чайковська Л. Д. Стан одержання НБУВ обов'язкових примірників видань наукових установ. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2013 році* : інформ.-аналіт. огляд. 2013. Вип. 19. С. 69–81.

Науковцями та фахівцями НБУВ були розроблені загальноакадемічні документи, що регламентують роботу з історико-культурними фондами і є обов'язковими для впровадження, зокрема: «Положення про книжкові пам'ятки, рідкісні та цінні фонди (колекції), що зберігаються в установах НАН України», «Правила користування книжковими пам'ятками, рідкісними та цінними рукописними та книжковими фондами, що зберігаються в установах НАН України», затверджені розпорядженням Президії НАН України № 388 від 15 червня 2017 р. «Про впорядкування збереження та використання книжкових пам'яток рідкісних та цінних книжкових і рукописних фондів в установах НАН України».

У 2017–2019 рр., виконуючи наукове дослідження «Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів» (науковий керівник кандидат історичних наук О. М. Василенко, директор Інституту бібліотекознавства), науковці відділу теорії та методології бібліотечної справи розробляли питання нормативного, науково-методичного та науково-організаційного забезпечення діяльності бібліотек наукових установ як основи впровадження багатофункціональної взаємодії, створення інтегрованих інформаційних ресурсів НАН України ²⁰¹.

Для розв'язання поставлених у ході дослідження завдань було переглянуто та відредаговано показники оцінювання роботи бібліотеки наукової установи (форма звіту із 75 позиціями та 10 додатками). До звітних форм введено ряд нових показників, пов'язаних із роботою бібліотеки в новому електронному середовищі, та окремі додатки, які відповідають міжнародним стандартам, характеризують ресурси бібліотеки та її інформаційно-бібліографічну діяльність. Результати ґрунтовного аналізу основних показників діяльності 95 бібліотек наукових установ висвітлено у двох випусках (23 і 24) щорічного інформаційно-аналітичного огляду «Робота бібліотек наукових установ НАН України в ___ році». В огляді за 2017 р. вміщено «Список нормативних документів зі стандартизації в галузі бібліотечної справи та інформації, чинних в Україні станом на 01 липня 2018 року».

Вивчення стану нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів засвідчило нагальну потребу в посиленні організаційно-методичної функції НБУВ, активізації розбудови корпоративної і кооперативної співпраці бібліотек. Пріоритетними завданнями визначено розбудову зведеного електронного каталогу бібліотечно-інформаційних ресурсів на основі повної рекаталогізації фондів бібліотек НАН України,

²⁰¹ Солоіденко Г. І. Стан і тенденції розвитку стандартизації в бібліотечній справі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 239–253.

перехід до корпоративної каталогізації, створення інтегрованих ресурсів повнотекстових документів, запровадження єдиної системи дистанційного обслуговування наукових установ НАН України та науковців²⁰².

За результатами дослідження встановлено, що узгодженість дій бібліотек НАН України як єдиної системи досягається на основі єдиного науково-методичного керівництва, уніфікації нормативно-методичного супроводу технологічних процесів, проведення спільних наукових досліджень з проблем бібліотекознавства, книгознавства, інформатизації бібліотек та збереження бібліотечних фондів, запровадження системи перепідготовки кадрів та підвищення кваліфікації.

У рамках наукових проєктів, виконуваних підрозділами НБУВ, здійснювався багатоаспектний аналіз бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових установ НАН України, підготовлено та видано бібліографічні покажчики, збірники наукових праць та нормативно-методичних документів, сформовано бази даних та окремі колекції електронних документів. Зокрема, затверджено Науково-методичною радою Інституту бібліотекознавства НБУВ інструктивні документи: путівник «Каталоги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», науковий посібник «Корпоративна бібліотечна база знань», «Методичні рекомендації щодо списання бібліотечних фондів науковими установами НАН України», «Інструкція з обліку фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», науково-методичний посібник «Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність», анотований бібліографічний покажчик «Стандарти з бібліотечної справи і суміжних галузей (чинні станом на 01.11.2019)» та інші.

Результатом участі фахівців відділу теорії та методології бібліотечної справи О. В. Полякової, О. Л. Сокур, Г. І. Солоїденко у виконанні наукового проєкту «Бібліотечна, архівна та інформаційна діяльність національної бібліотеки в сучасному науково-інформаційному просторі (1993–2018)» за бюджетною програмою «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230) була підготовка довідника «Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України»²⁰³. Це друге доповнене видання, яке з'явилося за роки незалежності України, містить інформацію про 97 академічних бібліотек станом на 01 січня 2019 р. У довіднику вміщено розгорнуті статті про мережу бібліотек установ НАН України та їх місце в системі

²⁰² Сокур О., Стрішенець Н. Міжнародні стандарти діяльності наукових бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 6. С. 52–54.

²⁰³ Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України : довідник / О. С. Онищенко та ін.; НАН України, Інформ.-бібл. рада НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с.

інформаційного забезпечення наукових досліджень; про організаційну та координаційну діяльність Інформаційно-бібліотечної ради НАН України з розвитку бібліотечно-інформаційної складової наукової діяльності Академії; про роботу науково-методичних центрів – Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника. Подано відомості про бібліотеки наукових установ НАН України, представлено інформацію про історію формування, тематичний склад книжкових фондів, наявність рідкісних і цінних видань з певної галузі знання; про склад і структуру довідково-пошукового апарату, довідково-інформаційну діяльність бібліотек, інформаційні ресурси, найпоширеніші форми роботи і послуги.

Традиційно вагоме місце в науково-методичній та науково-організаційній діяльності НБУВ посідає робота з професіоналізації кадрів, диференційованого підвищення кваліфікації бібліотечних працівників системи НАН України. Координування цієї діяльності також здійснює Інститут бібліотекознавства НБУВ, який згідно з планами підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців НБУВ та бібліотек наукових установ НАН України проводить семінари-практикуми, цикли лекцій, стажування, робочі наради за всіма напрямками бібліотечно-інформаційної діяльності. Базою навчання та отримання інформації про літературу за фахом є читальна зала Інституту бібліотекознавства (С. М. Масловська), де регулярно проводяться перегляди та огляди нових надходжень, функціонують книжкові виставки з актуальних проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, науково-інформаційної діяльності.

У межах системи диференційованого навчання щорічно відбувається 20–30 різнопланових заходів, які проводить Інститут бібліотекознавства НБУВ спільно з іншими підрозділами Бібліотеки. Зокрема, у 2008 р. для керівників бібліотек наукових установ відбувся семінар «Бібліотечно-інформаційне забезпечення потреб науки: основні завдання розвитку»; для бібліографів Секції суспільних і гуманітарних наук проведено стажування, присвячене впровадженню в роботу ДСТУ ГОСТ 7.1 – 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Перспективними напрямками з удосконалення функціонування системи підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців наукових установ НАН України, зокрема з їх інформаційної підготовки, були: впровадження сервісних послуг, що сприяли орієнтації користувачів у електронному середовищі – створення інтернет-навігаторів, онлайн-путівників по довідково-бібліографічних і повнотекстових ресурсах інформаційних мереж, а також формування в бібліотеках власних інформаційних ресурсів. Зокрема, фахівці наукових

установ та НБУВ відзначили практичну цілеспрямованість лекторію «Користувач комп'ютера», який упродовж трьох років (2009–2011) проводився спільно з Науково-навчальним центром прикладної інформатики НАН України (керівник В. Б. Розпопов) і закордонними фірмами.

Цикл семінарів-тренінгів із впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій за участю В. Пашкової (директора Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні) та О. Шкурат (інформаційного спеціаліста Центру інформаційних технологій) на тему: «Технології Веб-2.0 та їх застосування в бібліотеках» (RSS, закладки (Bookmarking & Tagging); Блоги, соціальні мережі; Вікіпедія, бібліотека Веб-2.0 (онлайн каталог); Фотоальбоми, аудіо та відео бібліотеки нового формату. Для аспірантів наукових установ і користувачів Бібліотеки відділом ДБО проводились навчання методиці використання електронних науково-інформаційних ресурсів Інституту наукової інформації США, а також методиці бібліографічного пошуку.

Провідним завданням, яке вирішували фахівці НБУВ, стала організація навчання бібліотекарів роботі за інформаційними технологіями: вивчення нових носіїв і джерел інформації, навчання процесам пошуку в мережі Інтернет, формування навичок організації інформаційного обслуговування за допомогою різноманітних інформаційних джерел. Однією зі складових системи підвищення кваліфікації стало набуття навичок роботи в модулях автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ІРБІС, оволодіння практикою користування електронним каталогом, імідж-каталогом та електронними базами даних наукової інформації. У межах цієї роботи фахівцями Бібліотеки було підготовлено низку письмових консультацій: «Інформаційні технології в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування» (Н. Ю. Каліберда); «Рейтинги наукової продуктивності НАН України за показниками наукометричної бази даних Scopus» (Д. В. Соловяненко); «Інформаційно-бібліотечна складова сайтів науково-дослідних установ НАН України» (В. П. Здановська).

З метою підвищення кваліфікації працівників бібліотек наукових установ у 2010 р. були проведені семінари: «Електронні ресурси в бібліотеках: створення та використання» (відділ бібліотекознавства спільно з Національною науковою медичною бібліотекою України); «Система інформаційного забезпечення в бібліотеці Інституту проблем міцності: досвід впровадження нових інформаційних технологій» (відділ бібліотекознавства спільно з бібліотекою Інституту проблем міцності НАН України); «Планування та звітність бібліотек науково-дослідних установ НАН України» (відділ бібліотекознавства).

Співробітники відділу широко пропагували досвід НБУВ та представили результати своїх наукових досліджень на міжнародних конференціях, семінарах, круглих столах та інших заходах, організованих провідними бібліотеками України, закладами вищої освіти та академічними установами. Зокрема, на сьомій Міжнародній науково-практичній конференції «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти та практики» (Київ, травень 2010 р.), науково-практичній конференції «Наукова періодика: традиції та інновації» (Київ, червень 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з психолого-педагогічних питань та освіти: сучасний стан та шляхи розвитку» (Київ, вересень 2010 р.), Міжнародній науковій конференції «Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність» (Львів, жовтень 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Державна науково-технічна бібліотека України – 75 років: історія, сучасність, перспективи» (Київ, грудень 2010 р.) тощо.

У 2011 р. у НБУВ здійснено структурні зміни, які значною мірою були спрямовані на розвиток науково-методичної діяльності Бібліотеки. Відповідно до постанови Президії НАН України (№ 23 від 26 січня 2011 р.) на базі Інституту бібліотекознавства створено Інститут науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи (директор О. М. Василенко). Інститутом було визначено низку пріоритетних завдань, спрямованих на удосконалення діяльності Бібліотеки в умовах запровадження автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи ІРБІС-64. Відбувалася розробка нових і модифікація чинних інструктивно-методичних та організаційно-технологічних документів за різними напрямками бібліотечно-інформаційної діяльності. З урахуванням актуальності завдань було розроблено програму і проведено семінар для керівників бібліотек наукових установ НАН України «Проблеми накопичення і використання електронних ресурсів у бібліотеках наукових установ НАН України», організовано стажування керівників і фахівців академічних бібліотек, які працюють за програмою ІРБІС на базі бібліотеки Інституту зоології НАН України.

Ефективними комплексними формами методичного впливу стали міжнародні наукові конференції, науково-теоретичні семінари, круглі столи з актуальних питань бібліотечної роботи, спрямовані на підвищення професійного рівня бібліотекарів, інтеграцію інформаційних ресурсів та посилення міжбібліотечного співробітництва. Зокрема, міжнародні наукові конференції НБУВ «Формування і розвиток бібліотечного електронного середовища» (4–6 жовтня 2011 р., м. Київ) та «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI ст.» (8–10 жовтня 2012 р., м. Київ), «Адаптація завдань і

функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (8–11 жовтня 2013 р., Київ) запропонували фахівцям наукових бібліотек до розгляду комплекс найважливіших проблем, серед яких широко обговорювалося питання щодо спрямування науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи на підвищення ефективності діяльності бібліотек, розвиток нових форм і методів їх кооперації, поглиблення інтеграції з суспільними інститутами.

Невідкладного розв'язання потребувала ситуація щодо надання методичної допомоги бібліотекам у проектуванні зручних у користуванні та інформативних бібліотечних сайтів, які були б водночас і самостійним інформаційним ресурсом, і засобом інформаційного пошуку. Розробка цих питань знайшла відображення у низці заходів, організованих фахівцями НБУВ з бібліотеками наукових установ НАН України. Питанням відображення ресурсів бібліотек на сайтах установ був присвячений науково-практичний семінар «Сайт Інституту історії України НАН України», організований на базі Інституту історії НАН України (3 жовтня 2011 р.).

Науково-практичні семінари «Особливості систематизації документів за УДК», організовані з 2011 р. для фахівців бібліотек на базі Книжкової палати України ім. Івана Федорова, ставили за мету удосконалення навичок бібліотекарів наукових установ НАН України з індексування сучасних понять за класифікаційною системою УДК.

Теоретико-методичні, організаційні і технологічні питання розвитку і взамовикористання бібліотечно-інформаційних ресурсів системи НАН України обговорювалися на щорічних семінарах для керівників бібліотек наукових установ, на виробничих нарадах із питань інтеграції інформаційних ресурсів НАН України, які проходили під егідою ІБР НАН України ²⁰⁴.

Про стан нормативного забезпечення бібліотек йшлося на круглому столі «Нормативне забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності» (Київ, 8 жовтня 2013 р.). Семінар «Ефективність діяльності бібліотек: нові пріоритети, послуги та показники роботи» (Київ, 26 листопада 2014 р.), організований для бібліотек наукових установ НАН України, ставив за мету познайомити

²⁰⁴ Смаглова Н. І. Інформація про семінар для керівників бібліотек НДУ НАН України на тему: «Бібліотека науково-дослідної установи: підсумки, завдання та пріоритети діяльності». *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2013 році : інформ.-аналіт. огляд. 2014.* Вип. 19. С. 126–134; Смусь С. Г. Перспективи розвитку бібліотек НДУ НАН України у новому електронному середовищі. *Бібліотечний вісник.* 2015. № 4. С. 38–42; Здановська В. Бібліотеки наукових установ НАН України: сучасні тенденції та завдання розвитку. *Бібліотечний вісник.* 2016. № 3. С. 51–52.

фахівців з новими вимогами бібліотечної статистики, надати допомогу в організації бібліотечного обліку різних видів документів.

Низка тематичних семінарів, проведених у 2014 р., була присвячена окремим важливим напрямом діяльності бібліотек: «Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів» (Київ, 16 квітня 2014 р.)²⁰⁵; «Створення авторитетних (нормативних) файлів імен осіб та назв установ і організацій у провідних бібліотеках України як засіб удосконалення доступу до наукової інформації» (Київ, 16 травня 2014 р.)²⁰⁶; «Ведення описів книжкових пам'яток в БД на платформі ІРБІС-64» (Київ, 12 червня 2014 р.).

Питанням організації корпоративних ресурсів бібліотек наукових установ, використання системи електронних каталогів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського був присвячений науково-практичний семінар «Каталоги наукової бібліотеки: сучасний стан і перспективи розвитку» (26 червня 2015 р.).

Для бібліотек Західного наукового центру проведено комплекс заходів в рамках V Львівського бібліотечного форуму «Бібліотек@ – відкритий світ» (Львів, 10–13 вересня 2014 р.). Зокрема, секція «Інформаційні технології та електронні ресурси у бібліотеках», проведена на базі Наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, та круглий стіл «Міжнародні стандарти у бібліотечно-інформаційній діяльності» на базі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника були організовані за участі фахівців НБУВ.

Традиційно надавалася методична допомога бібліотекам інших систем і відомств. Зокрема, упродовж трьох років (2012–2014) працівники відділу бібліотекознавства брали участь у проведенні навчання бібліотекарів системи Національного банку України – від розроблення програм семінарів до забезпечення доповідями, лекціями і консультаціями. Спільно з Державною науково-технічною бібліотекою України для мережі технічних бібліотек було організовано практикум «ІРБІС: проблемні питання» (Київ, 15 лютого 2013 р.). У 2015 р. на запрошення Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного проведено науково-методичний семінар «Сучасні підходи до формування системи показників бібліотечної статистики». У Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського проведено науково-методичний семінар «Наукова

²⁰⁵ Сокур О. Л. Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 43–45.

²⁰⁶ Стрішенець Н. В. Авторитетний контроль: необхідність координованого підходу. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 5. С. 12–15.

бібліотека та якість сучасної освіти». До програми щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Наукова комунікація в цифрову епоху», яку організує Наукова бібліотека НаУКМА, традиційно залучаються фахівці Інституту бібліотекознавства.

Працівники бібліотек наукових установ беруть участь у щорічних науково-практичних конференціях Науково-видавничої ради НАН України «Наукова періодика: традиції та інновації», використовують в роботі методичні матеріали, розроблені фахівцями Видавничого дому «Академперіодика»²⁰⁷. Питання про діяльність НБУВ та бібліотек наукових установ знайшли висвітлення й на 8-му Міжнародному конгресі українців (21–24 жовтня 2013 р.), участь в якому взяли 10 співробітників Бібліотеки²⁰⁸.

Важливою для НБУВ, як науково-дослідного інституту та національного бібліотечно-інформаційного комплексу, була участь у парламентських слуханнях «Проблеми розвитку українського книговидавництва, книгорозповсюдження та перспективи підтримки книгочитання в Україні», проведених Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України 15 травня 2013 р.

Пропозиції Бібліотеки стосувалися, зокрема:

- приєднання України до міжнародних документів – Флорентійської угоди і Найробського протоколу, що звільнило б від митного та інших ввізних зборів книги, інші видання та документи з питань освіти, науки, культури, що надходять із-за кордону;
- надання бібліотекам можливості здійснювати закупівлю літератури не за кодами капітальних вкладень, а також передплату доступу до електронних баз зарубіжної наукової інформації без тендерних процедур;
- відновлення в переліку закладів культури, освітніх та наукових закладів, до яких надсилаються документи та видання у межах міжнародного обміну, що звільняються від оподаткування митом, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 486, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника та інших установ НАН України, які провадять інтенсивний міжнародний книгообмін.

²⁰⁷ Приклади оформлення використаних джерел відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»; Розподіл тиражу книжкового видання, випущеного на умовах державного замовлення в НАН України.

²⁰⁸ Солоіденко Г. І. Роль учених, голів ІБР НАН України в діяльності бібліотечної академічної мережі та розвитку бібліотечної справи. *8 Міжнародний конгрес українців. Українство. Освіта* : зб. наук. ст. Київ, 2017. Ч. 2. С. 123–134.

У 2014 р. бібліотекознавцями НБУВ було розроблено і подано пропозиції до рекомендацій Комітету з питань культури і духовності Верховної Ради України для парламентських слухань на тему: «Українська книга: реалії сьогодення та перспективи розвитку вітчизняного книговидавництва та книгорозповсюдження». Підготовлено для Комітетів Верховної Ради України з питань культури і духовності та з питань свободи слова та інформації, а також Президії НАН України пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань отримання обов'язкового примірника вітчизняних видань Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Науковцями та фахівцями НБУВ у межах співпраці на міжвідомчому рівні підготовлено і подано до Міжвідомчої ради з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи Міністерства культури України пропозиції, спрямовані на розвиток вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери, які представлено в аналітичній довідці «Стан, проблеми та напрями реформування бібліотечної мережі України», у пропозиціях щодо започаткування міжвідомчих проєктів із розвитку бібліотечної справи в Україні, до проєкту «Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні на період до 2025 року», які стали складовою проєкту «Концепції якісних змін бібліотек для сталого розвитку України (до 2025 р.)». Цей документ розроблявся згідно з наказом Міністерства культури України від 10 листопада 2014 р. № 960 за участю провідних науковців НБУВ О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікової-Гузєвої, О. Г. Кириленка, Г. І. Солоїденко та інших ²⁰⁹.

У центрі постійної уваги НБУВ знаходяться питання збереження бібліотечних фондів, контролю за веденням облікової документації, дотриманням графіків проведення перевірок книжкових фондів. НБУВ, як координаційний центр з цього напрямку діяльності, постійно надавала методичну та практичну допомогу бібліотекам наукових установ. Питання про бібліотечні архівні та музейні фонди, що залишились на окупованих територіях Криму і Донбасу, обговорювалось у рамках круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення» (12 листопада 2015 р.), організованого Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень НАН України та Інститутом історії України НАН України. В роботі круглого столу взяла участь відповідальний секретар ІБР Г. І. Солоїденко ²¹⁰.

²⁰⁹ Звіт про роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2014 році. Київ, 2015. 102 с.

²¹⁰ Солоїденко Г. І. Академічні бібліотеки Півдня та Сходу: втрачені можливості для

Характерним для науково-методичної роботи у другому десятиріччі 2000-х років стало розширення міжнародної, міжвідомчої співпраці з метою налагодження партнерських зв'язків із науковою та бібліотечною спільнотою, участі у вітчизняних і міжнародних заходах, обміну досвідом роботи. У 2015 р. працівники Інституту бібліотекознавства брали участь у Міжнародній науково-практичній конференції Національної наукової медичної бібліотеки України «Бібліотечні цінності в епоху сучасних інформаційних технологій» (Чернівці), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Наукова комунікація в цифрову епоху» (Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології ХХІ століття», Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бібліотека ХХІ століття: перспективи та інновації» (Київський національний університет культури і мистецтв), V Всеукраїнській школі методиста «Реформування публічних бібліотек: регіональні методичні служби у пошуках оптимальних шляхів» (НПБУ) тощо.

Фахівці НБУВ були учасниками низки міжнародних конференцій, організованих європейськими бібліотеками та університетами. Зокрема, провідний науковий співробітник відділу теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства, доктор історичних наук Н. В. Стрішенець, починаючи з 2016 р., бере участь у роботі Європейської групи з RDA «Міжнародний стандарт каталогізації «Опис та доступ до ресурсу» та інформує фахівців України про роботу групи на сторінках «Бібліотечного вісника»²¹¹.

Упродовж останнього п'ятиріччя НБУВ як галузевий інформаційно-аналітичний центр реалізує, за участі різних підрозділів Бібліотеки, цілісну систему науково-методичного забезпечення таких важливих напрямів, як: нормативно-правове забезпечення функціонування інформаційних підрозділів і бібліотек; збір, аналіз та узагальнення інформації про діяльність цих служб, підготовка звітів, аналітичних оглядів тощо. Результати вивчення стану та

користувачів України. *Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації* : матеріали Круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення». Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 63–71.

²¹¹ Стрішенець Н. Щорічний семінар Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 4. С. 45–52; Стрішенець Н. EURIG2017: щорічна конференція та семінар Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 53–60; Стрішенець Н. EURIG2018: щорічна конференція Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 5. С. 35–36; Стрішенець Н. EURIG2020: щорічна конференція Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 5. С. 54–56.

розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових установ НАН України представлено в підготовлених інформаційно-аналітичних матеріалах: інформаційно-аналітичному огляді «Робота бібліотек наукових установ НАН України в 2017 році»; науково-інформаційному систематичному покажчику «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та бібліотек наукових установ НАН України (надходження 2015–2017 рр.)»; бібліографічному покажчику «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 2017 р.»; щорічнику «Бібліотечна Україна в цифрах» (Київ, 2017), який видає Міністерство культури України та Державний заклад «Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого».

Традиційною формою підвищення кваліфікації керівників бібліотек наукових установ НАН України були щорічні семінари-наради, у ході яких підводяться підсумки діяльності бібліотек, забезпечується обмін досвідом роботи, визначаються перспективи розвитку в нових умовах. Зокрема, під час семінару «Робота сучасної бібліотеки: основні тенденції та перспективи розвитку в новому електронному середовищі» (Київ, 17 травня 2016 р.) були розглянуті такі актуальні питання як: «Створення наукометричного портрета науковця» (Л. Й. Костенко); «Збереження фондів бібліотек: інформація за результатами обстеження та анкетування» (Л. П. Затока); «Списання літератури в бібліотеках установ НАН України: нові вимоги та правила» (О. І. Посметна) та інші.

Однією зі складових системи підвищення кваліфікації у НБУВ є дистанційне інформування бібліотечних працівників про нові документи в галузі бібліотечної справи, ухвалені як на державному, так і відомчому рівнях; надання методичних рекомендацій та консультацій. У 2016 р. Інститутом бібліотекознавства НБУВ було впроваджено онлайн-сервіс «Електронна науково-методична служба», для забезпечення його діяльності розроблено Положення про цей інформаційний сервіс та Інструкцію про виконання віртуальних методичних консультацій у його складі. Зокрема, 2017 р. за онлайн-сервісом «Електронна науково-методична служба» національним, державним та бібліотекам наукових установ було надано понад 50 письмових консультацій; за інформаційним сервісом «Віртуальна довідка» на запити користувачів виконано 422 довідки. Цей досвід методичної роботи відображено у наукових публікаціях працівників відділу²¹². Зокрема, в них наголошувалось, що такий підхід дозволить забезпечити методичну підтримку нововведень та розвивати

²¹² Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф., 6–8 жовтня 2015 р. Київ / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к. Київ. 2015. Ч. 1. 356 с.

науково-методичну роботу за принципами електронного урядування, забезпечуючи водночас її оптимізацію та реалізацію інноваційних проєктів наукової бібліотеки.

Питання про стан діяльності, основні напрями та пріоритети подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових установ НАН України докладно обговорювались під час семінару «Роль та завдання бібліотек наукових установ у формуванні інформаційного простору та суспільства знань» (Київ, 11 травня 2017 р.). На семінарі були розглянуті такі актуальні теми, як: «Основні завдання бібліотек в умовах комплексних змін інформаційного середовища» (голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України академік НАН України О. С. Онищенко); «Система наукового декларування» (Л. Й. Костенко, завідувач відділу бібліометрії та наукометрії НБУВ); «Портал «Наука України»: організація та можливості використання» (К. В. Лобузін, керівник Інституту інформаційного забезпечення НБУВ). Про важливість використання міжнародних вимог до цитування та посилань в наукових роботах йшлося в презентації методичних рекомендацій, розроблених фахівцями Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка НТУУ «КПІ». Бібліотека Інституту зоології НАН України представила досвід роботи з впровадження нових технологій та можливостей організації інформаційних ресурсів, а бібліотека Інституту археології НАН України – інформацію про Бібліотеку Майдану. Традиційно працівники бібліотек наукових установ отримали кваліфіковану консультацію завідділу ЦК профспілок працівників НАН України С. І. Меркулова²¹³.

У полі зору науковців та фахівців відділу теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства НБУВ було питання щодо припинення використання в бібліотеках України Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК), впровадження Універсальної десятикової класифікації як міжнародної класифікаційної системи та на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177²¹⁴. З метою підвищення кваліфікації фахівців бібліотек НАН України було запроваджено систему семінарських занять з опанування навичками систематизації документів за УДК. Проведений методистами НБУВ моніторинг використання класифікаційних систем при систематизації фондів та організації довідково-бібліографічного апарату засвідчив, що УДК послуговуються 58 бібліотек (у тому числі ЛННБ

²¹³ Здановська В. Роль та завдання бібліотек наукових установ у формуванні інформаційного простору та суспільства знань. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 4. С. 63–64.

²¹⁴ Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249842722>.

України ім. В. Стефаника), ББК – 18, змішану систему (основний фонд розміщено за УДК, а суспільно-політична література – за ББК) використовують 18, фонди бібліотек Інституту математики та Інституту фізики систематизовано за десятковою класифікацією Дьюї. З'ясовано, що бібліотеки наукових установ Секції суспільних і гуманітарних наук розпочали процес переіндексації документів за УДК та потребують підтримки з боку НБУВ як методичного центру.

Це питання постійно знаходиться в полі зору науковців та фахівців, які забезпечують науково-методичну діяльність НБУВ. Зокрема, 6 червня 2018 р. спільно з Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського на базі бібліотеки Інституту історії України був організований семінар-практикум «Впровадження УДК в роботу академічних бібліотек Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України». Для бібліотечних працівників інших міст країни розіслано повідомлення про презентації доповідей та повідомлень семінару, вони розміщені на порталі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Зростання обсягу електронних ресурсів і поступове збільшення їх використання в локальному і віддаленому режимах спонукали до створення в наукових установах як власних колекцій повнотекстових ресурсів, так і корпоративних бібліографічних. Організації корпоративних ресурсів бібліотек наукових установ, впровадженню технології представлення на порталі НБУВ електронних каталогів бібліотек було присвячено цикл індивідуальних тренінгів «Корпоративна каталогізація: нові можливості для академічних бібліотек» (К. В. Лобузін). У результаті проведеної роботи представлено на платформі НБУВ каталоги 22 бібліотек, загальний обсяг ресурсу склав у 2017 р. понад 350 тис. записів. Розпочали роботу з формування електронних каталогів п'ять бібліотек інститутів: біоорганічної хімії та нафтохімії, проблем кріобіології та кріомедицини, відновлювальної енергетики, гідробіології та Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем. Практичне забезпечення цих питань сприяло унормуванню правових відносин НБУВ із науковими установами НАН України шляхом укладання угод про співпрацю щодо інтеграції електронних ресурсів. Із метою створення якісного корпоративного ресурсу – електронного каталогу бібліотек наукових установ НАН України фахівці НБУВ розробили типову форму договору про співпрацю.

Семінар «Робота бібліотек наукових установ НАН України: основні пріоритети та завдання розвитку в 2018 році», організований для керівників бібліотек наукових установ НАН України, відбувся 9 квітня 2018 р. у НБУВ. Метою заходу було підбити підсумки роботи бібліотек за 2017 р., визначити перспективи й пріоритети їх розвитку на 2018-й, посилити координацію та

взаємодію між ними. В ході семінару з доповідями виступили голова ІБР О. С. Онищенко, відповідальний секретар Г. І. Солоїденко, директор Асоціації «Інформатіо-Консорціум» О. В. Васильєв, завідувачки бібліотек Інституту фізики Л. Ф. Джур та Інституту надтвердих матеріалів ім. В. М. Бакуля Н. І. Колодніцька та ін.²¹⁵. Підсумкові семінари для керівників бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ НАН України проводяться щорічно під егідою Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, до участі в них залучаються провідні науковці та фахівці НБУВ, обговорюються здобутки академічної мережі в інформаційному забезпеченні наукової діяльності, слабкі сторони, завдання, шляхи підвищення ефективності роботи, визначаються напрями необхідного науково-методичного забезпечення, яке надається НБУВ як методичним центром мережі.

Наукові співробітники Інституту бібліотекознавства постійно вивчають стан бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України, тематико-типологічну структуру фондів, номенклатуру та обсяг інформаційних послуг, можливості впровадження сучасних інформаційних технологій. Отримані результати та відомості відображаються в щорічних виданнях: інформаційно-аналітичному огляді «Робота бібліотек наукових установ НАН України у __ році», науково-інформаційному систематичному покажчику «Зарубіжні періодичні видання у фондах НБУВ та бібліотек наукових установ НАН України», бібліографічному покажчику «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у __ році», «Бібліотечна Україна в цифрах» (статистичний довідник традиційно, упродовж багатьох років готує Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого).

Питання щодо координації і взаємодії академічних бібліотек, розвиток їх як єдиної корпоративної системи узагальнено у дисертаційному дослідженні наукового співробітника групи мережі бібліотек наукових установ відділу теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства О. Л. Сокур «Взаємодія бібліотек наукових установ НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення» (захист відбувся у НБУВ 27 грудня 2019 р.) та у низці наукових публікацій дослідниці²¹⁶.

²¹⁵ Сокур О. Семінар «Робота бібліотек наукових установ НАН України: основні пріоритети та завдання розвитку в 2018 р.». *Бібліотечний вісник*. 2018. № 3. С. 43–44.

²¹⁶ Сокур О. Л. Методи дослідження взаємодії бібліотек Національної академії наук України. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2019. VII (33), I.: 199. Р. 98–101; Сокур Е. Взаимодействие библиотечно-информационной системы Национальной академии наук Украины: основные направления и перспективы. *Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе* : материалы XI Междунар. конф. «Central Asia – 2017», 26–27 апреля 2017 г., Узбекистан, Наманган : Ташкент, Нац. б-ка

Важливим напрямом діяльності відділу теорії та методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства, що координує науково-методичну роботу в бібліотечно-інформаційній системі НАН України, є вивчення упродовж багатьох років історії НАН України, НБУВ та бібліотек наукових установ НАН України. Цій актуальній темі присвячено колективні монографії, дисертаційні дослідження, окремі статті науковців та фахівців НБУВ, зокрема у 2018–2019 рр. – колективні монографії з історії Національної академії наук України²¹⁷ та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1991–2002 рр.²¹⁸. До 100-річчя НБУВ дирекцією та фахівцями підрозділів були підготовлені інформаційні матеріали, зокрема проспекти, буклети, пам'ятки, електронні виставки, які наочно продемонстрували досягнення Бібліотеки за столітній період.

Як багатопрофільна наукова установа НБУВ координує свою діяльність з багатьма іншими установами, провідними бібліотеками, архівами, музеями та закладами вищої освіти України. Підвищенню професійного рівня сприяють відрядження бібліотечних працівників для ознайомлення з практикою і перспективними напрямками діяльності бібліотечних мереж та провідних бібліотек України, обміну досвідом, розвитку зв'язків бібліотечної спільноти. Працівники Інституту бібліотекознавства є постійними учасниками міжнародних конференцій, які проводять: Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського, Національна наукова медична бібліотека України, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН України, Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого та інші бібліотеки – методичні центри для своїх мереж. Провідні науковці та фахівці Інституту бібліотекознавства (О. М. Василенко²¹⁹, О. З. Клименко²²⁰,

Узбекистана им. Алишера Навои, 2017. С. 56-61; Полякова О., Сокур О. Организация ресурсов в библиотеках научных учреждений НАН Украины. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 118–127.

²¹⁷ Національна академія наук України (1918–2018). До 100-річчя від дня заснування / редкол.: Б. С. Патон (голов. ред.) та ін. Київ : Академперіодика, 2018. 333 с.

²¹⁸ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горвий та ін. Київ : НБУВ, 2019. 452 с.

²¹⁹ Василенко О. М. Імплементация міжнародних стандартів у діяльність наукових бібліотек: формування науково-методичної бази. *Проблеми інноваційного розвитку та інформаційного суспільства* : матеріали. V Міжнародний форум, Київ, 20–21 жовт. 2016 р. / Укр. ін-т наук.-тех. експертизи та інформації; Асоц. «Інформагіо-Корсорціум». Київ : УкрІНТЕІ, 2016. Ч. 2. С. 32–37.

²²⁰ Клименко О. З. Інтеграція українських бібліотек – важлива складова інформаційно-комунікаційної діяльності. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ.

О. В. Полякова²²¹, О. Л. Сокур²²², Г. І. Солоіденко²²³ та Н. В. Стрішенець²²⁴) були постійними учасниками багатьох міжнародних конференцій, активно діляться власними науковими здобутками та результатами досліджень у виступах та повідомленнях.

Координація з методичними підрозділами інших систем та відомств, активна участь у їхніх заходах з підвищення кваліфікації, сприяють посиленню взаємодії та налагодженню взаємозв'язків між бібліотекарями. Завдячуючи методистам Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, бібліотечні фахівці інститутів електрозварювання імені Є. О. Патона, органічної хімії та НБУВ спільно з працівниками сільськогосподарських бібліотек мали змогу в 2019 р. підвищити кваліфікацію на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України та отримати відповідні сертифікати.

Нині бібліотечне співтовариство України особливо гостро відчуває, що сучасні принципи організації інформації в електронному середовищі потребують нових підходів до управління національними бібліотечно-інформаційними

центрів – членів МААН. Київ, 2016. С. 38–42; *Ії ж.* Корпоративна взаємодія наукових бібліотек в умовах формування суспільства знань: базові засади. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 травня 2017 року, Львів, Україна / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека ; [укладачі: Н. І. Мосієнко, Р. С. Самотий, О. В. Харгелія ; переклад з польської Р. С. Самотий, П. П. Сохан ; відповідальний за випуск А. І. Андрухів]. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 23–25; Клименко О., Сокур О. Взаємодія у діяльності бібліотек як базовий чинник прогресу української науки. *Медичні бібліотек України: досвід, традиції, інновації* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 трав. 2020 р.) / Нац. наук. мед. б-ка України, Наук. б-ка Харківського нац. мед. ун-ту, Секція працівників мед. б-к УБА, Наук. б-ка фармацевтичного ун-ту. Київ, Харків, 2020. С. 126–131. <https://library.gov.ua/conference/index.html#p=58>.

²²¹ Полякова Е. В. Профессиональное издание для библиотекарей научных учреждений Национальной академии наук Украины. *Библиотека в XXI веке: цифровая реальность* : материалы X междунар. науч.-практ. конф. молодых ученых и специалистов. Минск, 2018. С. 249–251. URL: <http://library.basnet.by/bitstream/csl.pdf/> .

²²² Сокур О. Л. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII міжнар. наук.-практ. конф. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. С. 35–37.

²²³ Солоіденко Г. І. Вчені Національної академії наук України та їх участь у становленні бібліотек, розвитку бібліотечної справи. *Стратегія розвитку медичних бібліотек України: пошук нових форматів* : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця : Нова Книга, 2018, С. 34–36.

²²⁴ Стрішенець Н. В. Авторитетний контроль у бібліотеках України. *Бібліотека і книга в контексті часу* : зб. матеріалів X Всеукр. наук.-практ. конф. : тема року: «Бібліотеки України в контексті євроінтеграційних процесів» / М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2017. С. 55–61.

ресурсами шляхом інтеграції розподілених інформаційних масивів та між-бібліотечної взаємодії. Затверджена Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» містить аналіз сучасного стану та визначає проблеми бібліотечної галузі; вказує на пріоритети діяльності бібліотек в умовах якісних змін; деталізує напрями розвитку бібліотечної справи, завдання та очікувані результати від їх реалізації; визначає план дій на короткострокову (2016–2017), середньострокову (2018–2020) та довгострокову перспективу (2021–2025), у тому числі й для бібліотек наукових установ НАН України, які є важливою складовою бібліотечної системи України. Фонди академічних бібліотек налічують близько 32 млн одиниць зберігання. У НБУВ та ЛННБ України ім. В. Стефаника зберігається абсолютна більшість друкованої продукції і рукописних кодексів, створених в Україні від часу появи в ній писемності. Специфіка академічних бібліотек саме в тому, що вони є підсистемою науки, центрами збереження знань і джерел інформації, адже суттєва частина наукового документопотоку проходить саме через академічні бібліотеки. Завданням наукової бібліотеки є надання можливості вченому використовувати будь-який необхідний документ незалежно від його місця зберігання, форми реалізації, мови публікації тощо ²²⁵.

Бібліотечно-інформаційна система НАН України розвивається у напрямі об'єднання традиційних і новітніх ресурсів. Як зазначив голова ІБР академік НАН України О. С. Онищенко, завдання бібліотек полягає в тому, щоб одночасно продовжувати збір, накопичення традиційних бібліотечних ресурсів і задовольняти інформаційні потреби користувачів і максимально освоювати новітні інформаційні ресурси та відповідати на запити «цифрового» покоління ²²⁶. І це дає підстави твердити, що процеси інформатизації, впровадження в бібліотеках інтелектуальних інформаційних технологій, хоч і не так швидко й успішно, як нам би хотілось, розвиваються в бібліотеках, що читачі реально відчують вплив технологічної перебудови на процеси «видобутку» нового знання. Науково-методичне забезпечення реалізації пріоритетних завдань розвитку бібліотечно-інформаційної сфери НАН України упродовж десятиліть успішно здійснює НБУВ.

²²⁵ Солоіденко Г. І. Роль академічних бібліотек в організації і структуруванні інформаційних ресурсів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 104–117.

²²⁶ Онищенко О. Бібліотека і «цифрове» покоління: нова ситуація – нові форми роботи. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 5. С. 3–6.

Інноваційна діяльність бібліотек наукових установ НАН України 2002–2020 рр. була об'єктом пильної уваги НБУВ як науково-дослідного та науково-методичного центру, і перспективи цієї діяльності Бібліотека пов'язувала з необхідністю розвитку інновацій у галузі інформаційних технологій і комунікацій, з просуванням корпоративних технологій, з формуванням та використанням інформаційних ресурсів. НБУВ вирішувала питання управлінського консультування, підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, нормативно-правового забезпечення роботи бібліотек системи НАН України в нових соціально-економічних умовах, формувала систему методичних посібників, які охоплювали всі напрями бібліотечно-інформаційної діяльності і були визнані більшістю бібліотечних фахівців найефективнішою формою методичного впливу.

Солоіденко Г. І., Кулаковська Т. Л.

РОЗДІЛ 4

РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ І СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Активне впровадження в середині 90-х років минулого століття в суспільну практику інтернет-технологій на тлі політичної та економічної демократизації обумовило затребуваність бібліотечного фахівця нового покоління – з навичками роботи з інтернет-ресурсами й інформацією в цифровому форматі з одного боку, а з іншого – здатного не стільки впливати на інтереси і погляди користувача в рамках реалізації виховної функції бібліотеки, скільки надати читачеві допомогу у пошуку та структуризації усього необхідного матеріалу. При цьому перед бібліотечним працівником постали вимоги морально-етичного характеру: забезпечення свободи і рівного доступу до інформаційних ресурсів, дотримання прав людини, толерантність, а також нові організаційно-управлінські завдання – здатність керувати процесами й структурами в умовах невизначеності.

Одним із ключових елементів моделі бібліотечного інституту є бібліотечний персонал. Саме від бібліотечного персоналу залежить ступінь відповідності бібліотеки суспільним запитам. Закономірно, що питання розвитку бібліотечного персоналу, еволюції вимог до бібліотечних працівників постійно перебувають у фокусі наукової уваги бібліотекознавців України.

Основними фаховими компетентностями, відповідно до стандартів, є здатність здійснювати відбір, аналіз, оцінку, систематизацію, моніторинг, організацію, зберігання, розповсюдження та надання в користування інформації та знань у будь-яких форматах; використовувати сучасні прикладні комп'ютерні технології, програмне забезпечення, мережеві та мобільні технології для вирішення професійних завдань; підтримувати ділову комунікацію з усіма суб'єктами інформаційного ринку, користувачами, партнерами, органами влади та управління, засобами масової інформації; впроваджувати інноваційні технології виробництва інформаційних продуктів і послуг, проектувати та створювати документно-інформаційні ресурси, продукти та послуги, використовувати PR та інші прикладні соціокомунікаційні технології в умовах сучасної інформаційно-технологічної інфраструктури; використовувати автоматизовані інформаційно-пошукові системи, організувати електронні бібліотеки та архіви, створювати, наповнювати та забезпечувати функціонування вебсайтів та вебспільнот у мережі Інтернет²²⁷.

За висновком дослідників, набуття працівником бібліотеки таких

характеристик сприятиме його перетворенню на інформаційного фахівця-когнітолога, що відповідає процесу інформаційного виробництва - продукуванню, збиранню, збереженню, опрацюванню й поширенню інформації та знань, а також – еволюції характеру та засобів соціального спілкування²²⁸.

Проте з погляду концепції безперервної освіти упродовж життя ключовою навичкою для бібліотечного фахівця є здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, постійного підвищення рівня інформаційної культури. Адже, враховуючи постійне вдосконалення інформаційних технологій, розробку і впровадження інноваційних продуктів і послуг, набуті під час навчання в закладах вищої освіти знання і навички частково втрачають свою актуальність, і постає завдання з адаптації рамки компетентностей працівника до нових реалій, пов'язаних із роботою у віртуальному просторі, у середовищі Інтернету²²⁹, що обумовлює потребу у формуванні необхідних бібліотечному працівнику соціокультурних компетентностей у рамках підвищення кваліфікації після завершення навчання в закладах вищої освіти.

Різним аспектам бібліотечної освіти і підвищення кваліфікації працівників наукових бібліотек приділялась увага такими науковцями, як В. Загуменна²³⁰, Т. Костирко, Є. Кулик²³¹, І. Макеєва²³², В. Мудроха²³³, Т. Новальська²³⁴,

²²⁷ Стандарт вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 № 1378. URL: <https://cutt.ly/OoUFIOF>; Стандарт вищої освіти: другий (магістерський) рівень, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.05. 2019 р. № 728. 2019. URL: <https://cutt.ly/doUFH4j>.

²²⁸ Бондаренко В. Бібліотечне інтернет-обслуговування користувачів: стан і перспективи: монографія. Київ: НБУВ, 2016. С. 51.

²²⁹ Гранчак Т. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології дистанційної бібліотечної освіти в Україні: комплексність і варіативність. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73, №5. С. 219–235.

²³⁰ Загуменна В., Тимошенко І. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації бібліотечно-інформаційних фахівців у НАКККіМ. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 4. С. 43–44. URL: <https://cutt.ly/XoUZYTIX>; Загуменна В., Гранчак Т. Дистанційна освіта бібліотекарів у віртуальному середовищі. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 6. С. 45–47. URL: <https://cutt.ly/KoUZmeX>.

²³¹ Кулик Є. В. Інформальна освіта бібліотекаря: сучасні можливості набуття нових компетентностей. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири*: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., 1–4 березн. 2017 р., смт Славське Львів. обл.: Київ, УБА, 2017. С. 35–39. URL: <http://bit.ly/2qDuKx4>.

²³² Макеєва І. Організація системи підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів України: історія та сучасний стан. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 6. С. 5–6. URL: <http://bit.ly/2ikr5fU>.

²³³ Мудроха В. А. Трансформація професії бібліотекаря в умовах впровадження сучасних інформаційних технологій. *Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку*. 2012. Вып. 10. С. 265–270; Мудроха В. А.

Ю. Трач²³⁵, Я. Хіміч²³⁶, І. Шевченко²³⁷, Т. Ярошенко²³⁸ та іншими, науковий доробок яких певною мірою вплинув на формування теоретичних засад для розгортання в бібліотеці роботи з підвищення кваліфікації.

Науково-методичні, організаційні, змістові, технологічні аспекти фахової підготовки бібліотечних працівників традиційно перебувають у фокусі особливої уваги науковців НБУВ і відображені в численних публікаціях таких авторів, як Л. А. Дубровіна та О. С. Онищенко²³⁹, Т. Ю. Гранчак²⁴⁰, Т. В. Добко²⁴¹,

Кадровая политика в библиотеке: основные тенденции и направления развития. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2009. Вып. 7. С. 243–253; Мудроха В. О. Підвищення кваліфікації як складова частина науково-методичного забезпечення діяльності бібліотеки. *Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі* : доп. на наук.-практ. інтернет-конф., 5–12 жовт. 2015 р. Харків : НБ ХНМУ, 2015. URL: <http://bit.ly/2hnAx3g>.

²³⁴ Новальська Т., Бачинська Н. Шляхи вирішення проблем дефіциту кваліфікованих кадрів у бібліотеках України. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 6. С. 18–20.

²³⁵ Трач Ю. В. Професійний розвиток бібліотекарів у фахових об'єднаннях України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Київ. держ. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2001. 19 с.

²³⁶ Хіміч Я. О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек : посіб. для тренерів за прогр. підвищ. кваліфікації. Київ : Саміт-Книга, 2010. 65 с.

²³⁷ Шевченко І. О. Функціонування та організація системи підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Київський держ. ун-т культури і мистецтв. Київ, 1998. 16 с.

²³⁸ Якушко Т. О., Ярошенко Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища : посіб. для тренерів за прогр. підвищ. кваліфікації. Київ : Саміт-Книга, 2012. 87 с.

²³⁹ Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузі в Україні (1993–2018) 1. Становлення та розвиток системи підготовки кадрів вищої кваліфікації в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у 1993–2010 рр. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 2. С. 48–58. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2018_2_7; Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузях в Україні (1993–2018). 2. Підготовка бібліотечних кадрів вищої кваліфікації у руслі нових пріоритетів діяльності НБУВ у 2011–2018 рр. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 3. С. 3–11. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2018_3_3.

²⁴⁰ Гранчак Т. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології дистанційної бібліотечної освіти в Україні: комплексність і варіативність. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Том 73, №5. С. 219–235; Гранчак Т. Еволюція вимог до професії бібліотечного працівника та її особливості на сучасному етапі розвитку суспільства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 61–67.

²⁴¹ Добко Т. В. Кадри довідково-бібліографічних служб у контексті вимог інформаційного суспільства. *Бібліотечний вісник*. 2012. № 5. С. 35–44.

Ю. В. Амонс²⁴², О. М. Василенко²⁴³, В. О. Корнієнко²⁴⁴, Л. А. Литвинова²⁴⁵, С. М. Масловська²⁴⁶, Н. І. Смаглова²⁴⁷, О. Г. Яковенко²⁴⁸, які представили наукове осмислення розвитку фахової підготовки бібліотекарів із позицій як галузі в цілому, так і НБУВ як одного з основних осередків її розвитку. Ті завдання, котрі вирішувалися під час підвищення кваліфікації фахівців НБУВ як інформаційно-комунікаційного комплексу, обумовлювалися не лише умовами зовнішнього середовища, в якому функціонувала установа, але й її кадровим складом, компетентності якого визначали можливості

²⁴² Амонс Ю. Молоді науковці в структурі кадрового ресурсу НБУВ. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 27. С. 310–320. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrbuimviv_2010_27_36; Амонс Ю. Дослідження кадрового потенціалу наукових бібліотек України: постановка питання. Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань : матеріали Міжнар. наук. конф. Харків : ХДАК, 2009. У 2 ч. Ч 2. С. 38–39.

²⁴³ Василенко О. М. Підвищення кваліфікації фахівців як складова імплементації міжнародних стандартів у роботу бібліотек. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: стратегічні орієнтири* : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 27 лют. – 2 березн. 2018 р., смт Славське Львів. обл. : Київ. УБА, 2018. С. 41–45. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/publications/Zbirnyk_ULASlavske_2018-ilovepdf-compressed.pdf.

²⁴⁴ Корнієнко В. Наукове спілкування як один із ефективних засобів підвищення професіоналізму. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 7. С. 1–3; В. О. Корнієнко. Організація безперервної системи підвищення кваліфікації фахівців – шлях до професіоналізму. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 1. С. 29–32; Корнієнко В. Від підвищення кваліфікації до практичного втілення знань у бібліотечно-інформаційні технології. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 218–223.

²⁴⁵ Л. А. Литвинова. Проблеми бібліотечної освіти у дисертаційних дослідженнях учених України. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : Міжнар. наук. конф., 21–23 жовт. 2014 р. Київ : Київ, 2014. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/245>.

²⁴⁶ Масловська С. М. Бібліотекознавчий ресурс НБУВ як основа для збагачення професійних знань фахівців бібліотечно-інформаційної галузі. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25–26 трав. 2004 р. : Київ, 2004. С. 100–103; Масловська С. М. Професійні потреби сучасного бібліотечного працівника: стан і шляхи задоволення. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4-6 жовт. 2016 р. Київ : НБУВ, 2016. С. 50–52.

²⁴⁷ Смаглова Н., Затока Л. Підвищення кваліфікації працівників бібліотек НДУ НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 3. С. 38, 48, 55; Смаглова Н. Підвищення кваліфікації працівників бібліотечної системи НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 5. С. 57–60.

²⁴⁸ Яковенко О. Г. Сучасні стандарти безперервної освіти в бібліотечно-інформаційній сфері. *Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: орієнтири створення* : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф., 26 лют. – 1 бер. 2019. Київ : УБА, 2019. С. 7–12; Розвиток професійних компетенцій працівників сфери бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність* : науково-методичний посібник / уклад. : О. Яковенко, А. Венідиктова ; відп. ред. О. Василенко. Київ : НБУВ, 2019. С. 112–117.

виконання бібліотекою планових завдань з бібліотечно-бібліографічного та науково-інформаційного обслуговування, формування та використання фондів, збереження їх у належному стані, забезпечення комфортних умов для користувачів.

Формування і розвиток системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, підвищення рівня їх професійної компетентності та правової культури є пріоритетним напрямом діяльності НБУВ як наукової установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу. Статутом Бібліотеки цей напрям діяльності визначено одним з основних завдань²⁴⁹.

У НБУВ сформовано чітку систему забезпечення розвитку кадрового потенціалу. Підготовка наукових кадрів здійснюється через аспірантуру (з 1993 р.), докторантуру (з 2014 р.), захист кандидатських та докторських дисертацій у спеціалізованій вченій раді та поза її межами, отримання вчених звань. Підготовка науковців відбувається відповідно до пріоритетів діяльності НБУВ як наукової установи та представлена різними напрямками в галузі історії, теорії і практики діяльності бібліотечних установ, у межах виконання Бібліотекою своїх національних та наукових функцій.

Професійне навчання співробітників, які не належать до категорії наукових, забезпечує система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, що має багаторівневу структуру, а також додаткові заходи і програми, які сприяють оволодінню основами бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, документознавства та інформаційно-комунікаційних технологій. Система побудована з урахуванням цільової аудиторії, зокрема, зорієнтована на підвищення рівня професіоналізму бібліотекарів-практиків з досвідом роботи та працівників бібліотеки, що не мають фахової освіти та рівня професійної підготовки; включає як загальноосвітні й соціокультурні заходи, так і науково-прикладні форми. У складі цільової аудиторії – співробітники НБУВ, фахівці мережі бібліотек наукових установ НАН України, провідних вітчизняних книгозбірень. Основними тематичними напрямками цієї роботи є бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів, формування електронних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційні технології в діяльності наукової бібліотеки, міжвіддільська взаємодія, професійна комунікація.

Персонал НБУВ має високий освітній і професійний рівень, який відповідає вимогам до фахового рівня працівників, що здійснюють бібліотечно-інформаційне обслуговування, організацію та формування фондів, створення

²⁴⁹ Статут Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (нова редакція). Київ, 2017. С. 8.

електронних інформаційних ресурсів, забезпечує широкий спектр наукових досліджень в сфері бібліотечної, інформаційної та архівної справи (вища освіта, досвід роботи за фахом тощо).

За умов постійного зростання вимог до кваліфікації персоналу, одним із важливих завдань є забезпечення базового рівня – безперервного процесу навчання співробітників. Усі структурні підрозділи НБУВ використовують різні форми підвищення кваліфікації, спрямовані на вдосконалення своєї роботи, опанування новими технологіями, ознайомлення з фаховими публікаціями за основними напрямками діяльності відділів. Координацію роботи з підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців НБУВ традиційно упродовж останніх двох десятиріч років покладено на Інститут бібліотекознавства (директори А. Г. Бровкін (1997–2007), О. В. Воскобойнікова-Гузева (2008–2010), О. М. Василенко (2011 – по теперішній час)).

НБУВ завжди приділяла значну увагу питанням добору, розстановки, підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, вбачаючи в цьому один із найважливіших чинників забезпечення рівня наукових досліджень та бібліотечно-інформаційної діяльності.

Зазначимо, що штатний розпис НБУВ та її підрозділів загалом забезпечує науково-дослідний та інформаційно-комунікаційний процеси, належні технічні умови функціонування Бібліотеки, відповідає нормативним вимогам і є ефективним для проведення наукових досліджень і бібліотечно-інформаційної роботи на високому фаховому рівні. Про це свідчить визнання НБУВ як провідної наукової установи та бібліотечно-інформаційного комплексу не лише на національному, а й на міжнародному рівні, системні й ґрунтовні дослідження у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства та документознавства, вагомість прикладних і практичних результатів наукової діяльності, а також беззаперечний авторитет видатних науковців та фахівців Бібліотеки у широких академічних, громадських та фахових колах.

Чисельність і склад штатних працівників НБУВ визначались, з одного боку, напрямами, завданнями та потребами її діяльності, а з іншого – фінансовим та матеріально-технічним забезпеченням функціонування як бюджетної неприбуткової наукової установи НАН України, що фінансується за кошти державного бюджету України.

Упродовж першого десятиріччя XXI ст. НБУВ продовжувала нарощувати кадровий потенціал для забезпечення наукового та бібліотечного складника своєї діяльності. Так, на 1 січня 2003 р. у Бібліотеці працювало 823 співробітники (без сумісників), у тому числі 160 наукових, з яких 4 мали науковий ступінь доктора наук, 59 – кандидата наук. На 1 січня 2011 р. в Бібліотеці працювало

943 особи (без сумісників), у тому числі 231 науковий працівник, із них 5 мали науковий ступінь доктора наук, 85 – кандидата наук. Найвищий кількісний показник штату НБУВ припадає на початок 2015 р. і становить 947 осіб, у тому числі 276 наукових працівників, з яких 11 мали науковий ступінь доктора наук, 107 – кандидата наук, 671 – бібліотечні працівники²⁵⁰.

Починаючи з 2015 р. виникли суттєві труднощі з фінансовим забезпеченням діяльності Бібліотеки, і хоча спостерігалось номінальне зростання обсягу базового фінансування, але воно було недостатнім і таким, що обмежувало діяльність НБУВ. У зв'язку з чим розпочалася оптимізація діяльності Бібліотеки та реорганізація її структури, значно зменшилася загальна кількість фахівців – на 142 штатні працівники (947 осіб – у 2014 р., 805 осіб – на кінець 2018 р.). Зауважимо, що зменшення відбувалося не за рахунок скорочення штату. Також слід зазначити, що НБУВ змогла зберегти науковий кадровий потенціал (290 науковців – у 2018 р., 276 науковців у – 2014 р., тобто на 95 осіб більше порівняно з 2014 р.). У 2018 р. у НБУВ працювали 15 докторів наук, 108 кандидатів наук, 167 осіб без наукового ступеня, 373 бібліотечні працівники, 142 допоміжні та технічні працівники. Середній вік докторів наук становив 57 років, кандидатів наук – 43 роки, дослідників – 65 років. Колектив Бібліотеки не поповнювався молодими науковцями, що призвело до його «старіння».

Кадрова політика НБУВ в останні п'ять років була спрямована на збереження кадрового потенціалу в складних умовах недостатнього фінансового забезпечення діяльності Бібліотеки (робота неповний робочий тиждень), на відновлення та підвищення професійного рівня кадрового складу наукового і науково-допоміжного персоналу, залучення та виховання здібної молоді з метою одержання високоякісних результатів наукових досліджень та їх практичного впровадження у бібліотечно-інформаційну діяльність.

За результатами наукової роботи, відповідно до кошторису на 2018 р. за програмою КПКВ 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень», НБУВ було виділено додаткове фінансування, з урахуванням якого Бібліотека отримала можливість скасувати режим роботи з неповним робочим тижнем (скороченим на 8 годин), встановлення якого було запроваджено у 2016 р. наказом генерального директора у зв'язку з недостатнім фінансуванням. Таким чином, Бібліотеці попри все вдається врівноважувати тенденції неминучої плінності кадрів із необхідною стабільністю наукового персоналу, що дає змогу виконувати поставлені завдання.

²⁵⁰ Тут і далі використано матеріали звітів про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2003–2018 рр.

НБУВ всебічно сприяє розширенню можливостей кар'єрного зростання молодих науковців, кількість яких, зокрема, на кінець 2018 р. становила 23% від загальної кількості наукових працівників. Усі молоді науковці Бібліотеки мають можливість вступати до аспірантури і докторантури, а також захищати у спеціалізованій вченій раді Д 26.165.01 докторські та кандидатські дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) історичних наук та із соціальних комунікацій. Науковий потенціал молоді високий, однак за період з 2014 по 2018 рр. відбувся відплив кадрів в інші установи державної чи комерційної форми власності. Для збереження молодих науковців НБУВ проводить політику стимулювання висококваліфікованих кадрів (10% молоді отримали підвищення – вища наукова посада, призначення керівниками різних рівнів (завідувач сектору, завідувач наукового відділу). Молоді науковці Бібліотеки залучені до науково-дослідницької діяльності за основною тематикою відповідних відділів. Також вони активно залучаються до виконання програмно-цільової тематики НАН України. Упродовж 2014-2018 рр. наукові здобутки 2 молодих учених відзначено преміями Президента України, 4 – стипендіями Президента України та 16 – стипендіями НАН України для молодих вчених. У НБУВ з 2010 р. працює Комісія по роботі з науковою молоддю та Рада молодих вчених, діяльність яких спрямована на активізацію участі молодих науковців у проведенні досліджень, захист і реалізацію їхніх прав і інтересів, підготовку пропозицій щодо розвитку системи грантової, стипендіальної та інших форм підтримки молоді, підвищення кваліфікації, кар'єрного зростання, реалізації творчого потенціалу. Голова Ради молодих учених НБУВ входить до складу Вченої ради Бібліотеки та Ради молодих вчених Відділення історії, філософії та права НАН України.

Як бачимо, зменшення штату працівників НБУВ станом на кінець 2018 р. супроводжувалось посиленням їх якісного складу, що засвідчує оптимізацію кадрового потенціалу бібліотеки. Така тенденція збереглася і 2019 р., коли відповідно до штатного розпису, станом на 1 січня 2020 р. в установі працювали 795 осіб, з яких 275 – наукові співробітники. На кінець 2020 р. в Бібліотеці працювало 782 особи (без сумісників), у тому числі 283 наукових працівники, з яких 17 осіб мали науковий ступінь доктора наук, 110 осіб – кандидата наук, 156 – без наукового ступеня. Позитивні тенденції щодо збереження, стабілізації та зростання кадрового потенціалу НБУВ у 2019 та 2020 рр. були зумовлені як збільшенням базового фінансування наукової та бібліотечної складових її діяльності, так і використанням внутрішніх бібліотечних і залученням додаткових джерел.

Зазначимо, що ухвалення обґрунтованих рішень щодо фінансування, зокрема додаткового, установ, які входять, як і НБУВ, до складу НАН

України, є одним з важливих результатів проведення оцінювання ефективності діяльності наукових установ відповідно до Методики оцінювання. У західних країнах підхід до фінансування наукових установ з урахуванням оцінки якості їхньої роботи називається performance-based funding system (система фінансування на основі результатів). В Україні, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22. 08. 2018 р. № 641 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25. 03. 2020 р. № 236) «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті Національній академії наук для підтримки розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень», бюджетні кошти для проведення пріоритетних досліджень і розробок надаються тим науковим установам Академії, які за результатами оцінювання ефективності діяльності наукових установ Академії згідно з вищезазначеною Методикою віднесені до категорії «А» – мають вагомий науковий і практичний результати широкого національного і міжнародного значення.

НБУВ як установа найвищої для наукових інститутів категорії «А», понад 90% відділів якої теж мають цю категорію, у 2019 р. та 2020 р. отримала додаткове фінансування за бюджетною програмою «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230) на проведення фундаментальних наукових проєктів. Крім того, упродовж останніх років простежується тенденція щодо збільшення частки фінансування НБУВ від впровадження власних наукових розробок і послуг, надання в оренду майна та реалізацію власної видавничої продукції. Дирекція та колектив бачать декілька засобів додаткового залучення коштів за рахунок: розширення частки програмно-цільової, конкурсної та госпдоговірної наукової тематики; розвиток напрямку підготовки науково-експертних, інформаційно-аналітичних та бібліотечно-бібліографічних послуг на договірних засадах; участь наукових підрозділів та науковців у проєктах у межах міжнародних конкурсних та грантових програм із зарубіжними джерелами фінансування; збільшення надходжень від господарської діяльності та надання науково-освітніх послуг. Все вищезазначене сприяло стабілізації кадрового потенціалу НБУВ в останні роки, застосуванню відповідно до колективного договору між дирекцією Бібліотеки і трудовим колективом різних форм стимулювання праці: надбавок, доплат, премій, коштів на оздоровлення тощо.

Варто зазначити, що одним із пріоритетних напрямів короткострокової та довгострокової стратегії розвитку НБУВ до 2025 р. є збереження та розвиток унікального кадрового потенціалу, спроможного вирішувати найскладніші завдання науково-інформаційного та бібліотечного забезпечення сучасних потреб суспільств. Серед найважливіших напрямів цієї роботи визначено:

- ✓ сприяння реалізації творчої ініціативи працівників усіх поколінь, поєднання досвіду та енергії, підтримка інституту наставництва, забезпечення спадкоємності професії;

- ✓ забезпечення професійного та кар'єрного зростання бібліотечної молоді, розвиток підготовки кадрів, створення ширших можливостей для професійної самореалізації, формування кадрового резерву та ротації кадрів;

- ✓ підтримка діяльності Ради молодих учених НБУВ, заохочення молоді до активної участі в науково-дослідній та науково-інформаційній роботі, в інноваційних наукових проєктах;

- ✓ організація постійного професійного та наукового спілкування в умовах формування збагаченого наукового середовища, участь у діяльності конференцій, спілок, товариств та інших форм і видів наукового та культурного спілкування, нарощування інтелектуального потенціалу НБУВ;

- ✓ формування нової генерації бібліотечних працівників, фахівців інформаційного суспільства та цифрового середовища, сприяння піднесенню престижу та привабливості професії.

- ✓ зміцнення зв'язків між наукою та вищою школою, зокрема, в системі підготовки та перепідготовки кадрів, підвищення їх кваліфікації.

Як вже зазначалося, робота з молодими науковцями та бібліотечними фахівцями завжди була в полі особливої уваги керівництва НБУВ. І в періоди, коли до морального стимулювання якісної роботи фахівців долучалося ще й матеріальне завдяки відповідному фінансуванню діяльності Бібліотеки, відбувалася стабілізація кадрового забезпечення та зменшувалася плінність кадрів. Так, наприклад, у 2009 р., коли чотирьом молодим ученим НБУВ було надано стипендії Президента України та НАН України, 42 молодих науковці отримали премії та матеріальну допомогу, спостерігався найменший відплив кадрів з установи – 38 штатних працівників (для порівняння: у 2003 р. – 115), 2010 р. було прийнято на роботу 82 особи. У цей час у НБУВ спостерігалася найменша плінність кадрів.

Політика керівництва НБУВ щодо посилення інтелектуально-кваліфікаційного потенціалу бібліотечних працівників знайшла вираження у тенденції до збільшення частки наукових співробітників відносно загального кількісного складу бібліотечних працівників. Для порівняння: станом на 2004 р. і 2005 р. на посадах наукових співробітників працювали 29% від загальної кількості бібліотечних працівників. Наприкінці 2018 р. наукові співробітники НБУВ становили близько 44% від загальної кількості бібліотечних працівників, на початок 2020 р. – 39%.

У НБУВ зберігається високий освітній та професійний рівень співробітників, який відповідає вимогам до фахового рівня працівників, що здійснюють

Розділ 4. Розвиток кадрового потенціалу і система підвищення кваліфікації
в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського

бібліотечно-бібліографічну та науково-інформаційну роботу (вища освіта, досвід роботи за фахом). У різні часи переважна більшість працівників бібліотеки – від 75% до понад 90% – мали вищу освіту. Розподіл бібліотечних працівників за категоріями у відсотках представлено у табл. 4.1.

Таблиця 4.1.

Кількісний склад бібліотечних працівників НБУВ у 2002–2020 рр.

Категорії працівників, які забезпечують науковий та бібліотечний складник діяльності НБУВ	2002–2006	2007–2011	2012–20116	2017–2020*
Штат НБУВ. Усього (без сумісників), осіб	905–902	891–960	949–815	805–795
Кількість працівників, які забезпечують науковий та бібліотечний складник діяльності НБУВ (осіб), із них:	664–675	628–697	700–670	671–624
Наукові працівники (осіб) у середньому (%)	195–207 30%	171–255 31%	270–277 39%	282–275 43%
Бібліотечні фахівці різних категорій (осіб) у середньому (%) до кількості працівників, які забезпечують науковий та бібліотечний складник діяльності НБУВ	469–468 70%	457–442 69%	430–393 61%	345–389 57%
у тому числі:				
Завідувач відділу, %	6%	6%	6,5%	5%
Завідувач сектору, %	7%	6,5%	4,5%	2,5%
Головні спеціалісти (бібліотекарі, бібліографи, редактори), %	10,5%	8,5%	7%	6,5%
Провідні спеціалісти (бібліотекарі, бібліографи, редактори)	14,5%	20%	25%	35%
Бібліотекарі, бібліографи, редактори (I, II категорії, без категорій), %	32%	28%	18%	8%

*відомості на початок 2020 р.

Формування складу наукових кадрів НБУВ відповідає завданням багатопрофільного науково-дослідного та науково-методичного центру. Кількість наукових співробітників НБУВ, які мають наукові ступені і вчені звання, демонструє тенденцію до зростання. Так, станом на 1 січня 2020 р. із загальної кількості штатних працівників НБУВ (795 осіб) було 275 наукових співробітників, з яких 126 (45,8 %) становили кадри вищої кваліфікації – кандидати і доктори наук.

Значною мірою збереженню позитивної динаміки розвитку кадрового потенціалу НБУВ сприяє функціонування в установі аспірантури (з 1993 р.), докторантури (з 2014 р.) і спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій (організовані у 1993 р. та 2010 р.), при цьому ряд науковців працювали над темами кандидатських дисертацій як пошукачі. Впродовж 2002–2019 рр. ступінь кандидата наук у спецрадах НБУВ здобули 87 науковців, 13 – захистили дисертаційні дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук (див. рис. 4.2).

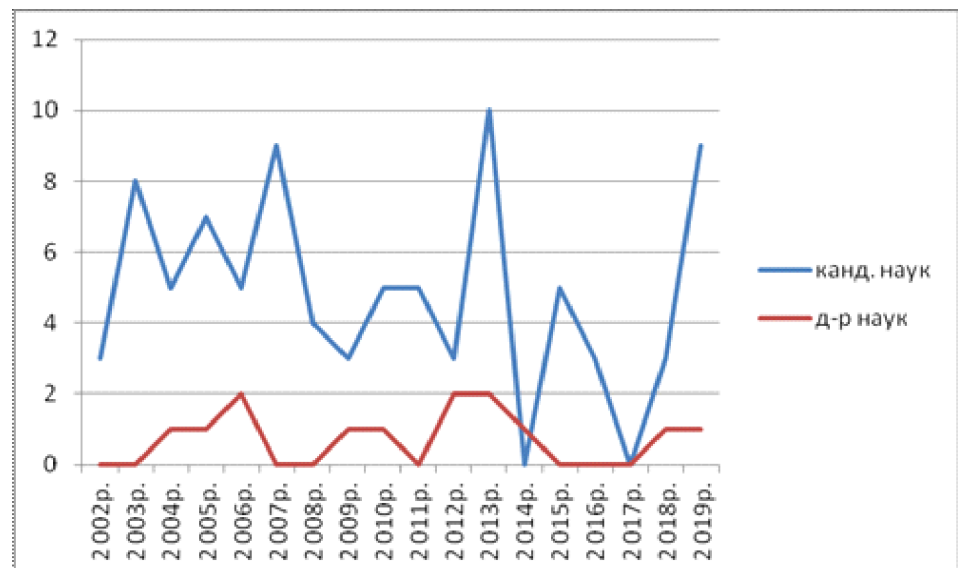

Рис. 4.2. Динаміка захисту кандидатських і докторських дисертацій у спеціалізованих вчених радах НБУВ (2002–2019)

Серед науковців НБУВ, які доклали найбільше зусиль до підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації, слід відзначити член-кореспондента НАН України, д-ра іст. наук, проф. Л. А. Дубровіну, під керівництвом якої в НБУВ було захищено 21 дисертаційну роботу, та академіка НАН України, д-ра філософ. наук, проф. О. С. Онищенко – керівника 19 дисертаційних робіт.

Також результати підготовки кадрів вищої кваліфікації в НБУВ демонструють позитивну тенденцію збереження наступності, відтворення і розвитку наукового потенціалу установи. Ряд науковців Бібліотеки, які захистили у НБУВ кандидатські або докторські дисертації, своєю чергою долучились до підготовки наукових кадрів. Зокрема, це стосується член-кореспондента НАН України, д-ра іст. наук, проф. В. І. Попика, д-ра іст. наук, проф. Г. І. Ковальчук, д-ра іст. наук, проф. В. М. Горового, д-ра наук із соц. комунікацій, проф. Т. Ю. Гранчак, д-ра наук із соц. комунікацій К. В. Лобузної, які захистили в НБУВ докторські дисертації, а згодом успішно керували підготовкою дисертаційних робіт інших науковців (див. додаток 2).

Найбільш стабільно результативними щодо загальної кількості захищених дисертаційних досліджень виявився період 2005–2007 рр., коли в середньому в НБУВ захищалося 7 дисертаційних робіт на рік, а також період 2008–2012 рр., коли в середньому в сукупності в спецрадах НБУВ захищалося 5 дисертацій на рік.

Разом із тим піковими, або такими, що продемонстрували найбільший сумарний показник захистів кандидатських і докторських дисертацій упродовж року, стали 2013-й (усього 12 захистів), 2019-й (10 захистів), 2007-й (9 захистів) роки. Безпосередньо для науковців НБУВ в аспекті захисту здобутих наукових результатів найрезультативнішим виявився 2013 р., коли було захищено 10 дисертацій: дві на здобуття наукового ступеня доктора наук і вісім кандидатських дисертацій, з них дві дисертації захистили співробітники віком до 35 років.

На цьому тлі 2014 р. і 2017 р. у НБУВ не було захищено жодної кандидатської або докторської дисертації. Якщо у випадку 2014 р. ситуацію частково можна пояснити високими результатами попереднього року, то 2017 р. став, швидше, індикатором негативної тенденції, яка наразі сформувалась у сфері підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Ідеться про зниження престижу наукової діяльності на тлі нарощування вимог до її ефективності. У даному випадку доволі високі показники 2019 р. не суперечать такому висновку і пояснюються змінами в Порядку присудження наукових ступенів і опублікування результатів наукових досліджень.

Необхідність у перспективі публікувати отримані під час дослідження результати в журналах, які входять до наукометричних баз даних Web of Science і Scopus, надавати довідку про закінчення аспірантури, проходити захисти в разових спеціалізованих вчених радах стимулювала науковців, які працювали над дисертаційними дослідженнями, прискорити свою роботу з тим, щоб встигнути захистити дисертації по зрозумілих старих правилах.

Ефективною формою підвищення кваліфікації наукових кадрів НБУВ упродовж 2002–2020 рр. було наукове стажування (довгострокове або короткострокове), зокрема, у зарубіжних наукових установах, університетах, національних та наукових бібліотеках, архівах та ін., мета якого - підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки, проведення авторських досліджень, опанування новітніх унікальних методів, набуття досвіду провадження науково-дослідної діяльності, інформаційний обмін та розширення наукових контактів¹⁵¹.

Співробітники НБУВ брали участь у конкурсах на отримання грантів від міжнародних організацій та фондів з метою підвищення власного професійного рівня та вдосконалення методів роботи з бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Так, 2002 р. бібліотекар I категорії відділу комплектування іноземною літературою Ю. Ткаченко отримав стипендію за програмою наукових обмінів імені Фулбрайта (США) на річне стажування в провідних бібліотеках Америки.

За рахунок стипендії уряду Республіки Польща стажувалася упродовж 2005–2006 рр. у Варшавському університеті мол. наук. співроб. відділу джерелознавства Інституту рукопису В. Лось. У роботі Бібліотекознавчої сесії Міжнародної школи гуманітарних наук Центральної та Східної Європи (Польща, 1 листопада – 3 грудня 2006 р.) брала участь мол. наук. співроб. відділу стародруків та рідкісних видань Н. Заболотна та отримала відповідний диплом. Зазначимо, що всі стажування науковців НБУВ у зарубіжних установах відбувалися за рахунок приймаючої сторони.

Найпопулярнішими серед молодих науковців НБУВ були стажування в наукових установах та університетах Польщі. Так, 2007 р. пройшла наукове стажування наук. співроб. відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій О. Рабчун у Варшавському університеті (вересень 2007 р. – вересень 2008 р.) за рахунок стипендії уряду Польщі для молодих науковців за результатами конкурсу. У 2016 р. стар. наук. співроб. Інституту рукопису Т. Горбач як лауреат дев'ятої Едиції Стипендіального фонду Музею історії

¹⁵¹ Тут і далі використано матеріали розділу «Міжнародне наукове та науково-технічне співробітництво» Звітів про наукову діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2002–2020 рр.

Польщі у Варшаві перебував на стажуванні у наукових установах Польщі та працював над дослідницьким проектом. Наук. співроб. Інституту біографічних досліджень НБУВ І. Стамбол отримав стипендію Фонду Королеви Ядвіги для проведення досліджень у Ягеллонському університеті на 2017/2018 академічний рік (м. Краків, Польща). У Люблінському католицькому університеті Іоанна Павла II (Люблін, Польща) пройшов двотижнєве наукове стажування у 2020 р. О. Вернік, наук. співроб. Інституту біографічних досліджень НБУВ.

Молоді науковці Бібліотеки стажувалися також: у Літній школі славістики філософського факультету Університету Палацького (м. Оломоуц, Чеська Республіка, 2016 р., мол. наук. співроб. Інституту архівознавства С. Коваленко); у Єврейському університеті в Єрусалимі (Ізраїль) (Т. Батанова, наук. співроб. Інституту рукопису, 2017 р.). На філософському факультеті Карлового університету (м. Прага, Чеська Республіка) стажувався І. Стамбол у січні – травні 2020 р. за фінансової підтримки Міжнародного Вишеградського фонду.

Однією з ефективних форм співпраці з міжнародною науковою спільнотою та підвищення наукового та фахового рівня працівників НБУВ були закордонні відрядження у межах двосторонніх угод про наукове та науково-інформаційне співробітництво на запрошення міжнародних фахових організацій, архівів, університетів, національних і наукових бібліотек, видавництв, участь у наукових конференціях, симпозіумах, семінарах, наукових школах та інших науково-організаційних заходах міжнародного рівня. Так, у 2014–2015 р. чл.-кор. НАН України Л. А. Дубровіна працювала на запрошення в науковій установі PowerSolution.Com (США, Нью-Джерсі), де брала участь у підготовці електронних ресурсів з питань освіти, науки, зокрема, з проблем формування системи репрезентації наукових ресурсів Національної академії наук США, Американського наукового фонду. Старш. наук. співроб. Інституту біографічних досліджень, д-р іст. наук Т. І. Ківшар з 1 березня по 31 серпня 2015 р. перебувала у м. Торонто (Канада) на запрошення Українсько-канадського дослідно-документаційного центру з метою виявлення, вивчення ресурсів біографічної інформації української наукової еміграції у Канаді, а також біографічних відомостей про діячів академічної науки, освіти, культури українського походження в цій країні. У 2016 р. на стажуванні у відділенні бібліотекознавства та інформаєзнавства факультету мистецтв та точних наук Католицького університету США та Бібліотеки Конгресу за Програмою досліджень Карнегі Національної ради з питань євразійських і східноєвропейських досліджень, що адмініструється спільно з Американськими радами з міжнародної освіти: ACTR/ACCELS за підтримки Корпорації

Карнегі (Нью-Йорк), перебувала пров. наук. співроб. Інституту бібліотекознавства, д-р іст. наук Н. В. Стрішенець. Пров. наук. співроб. Інституту бібліографічних досліджень д-р іст. наук Л. І. Буряк працювала у 2018 р. в Канадському інституті українських студій у м. Едмонтоні та в Університеті Альберти.

Упродовж 2002–2020 рр. науковці побували у 277 відрядженнях у багатьох країнах світу таких, як Австрія, Азербайджан, Республіка Білорусь, Болгарія, Вірменія, В'єтнам, Грецька Республіка, Грузія, Ізраїль, Індія, Іран, Італія, Казахстан, Канада, Китай, Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Росія, Румунія, Сербія, Словаччина, США, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що такі форми підвищення кваліфікації наукових працівників НБУВ дають можливість набути цінний для професії зарубіжний передовий досвід, сприяють розвитку міжнародних наукових зв'язків.

На кваліфікаційний рівень співробітників установи, крім рівня освіти та досвіду роботи, що відповідають профілю їхньої діяльності, впливає також своєчасне підвищення кваліфікації. Координацію роботи та організацію міжбібліотечних та загальнобібліотечних заходів у НБУВ здійснював відділ теорії і методології бібліотечної справи (до 2014 р. – відділ бібліотекознавства), завідувачами якого у різні роки були Т. П. Павлуша (1997–2002), О. В. Воскобойнікова-Гузєва (2002–2011), О. М. Василенко (2011–2021).

Відділ теорії і методології бібліотечної справи (далі ВТМБС) ІБ здійснював значну роботу з підготовки і проведення щорічної міжнародної наукової конференції, головним організатором якої є НБУВ. Фахівці ВТМБС, який є координатором організації підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців НБУВ і наукових установ мережі НАН України, за узгодженням із структурними підрозділами визначали актуальні теми, спрямовані та виконання бібліотекою пріоритетних завдань поточного періоду, та відповідні форми занять; складали щорічні плани, аналізували та узагальнювали звітну інформацію про роботу, здійснену НБУВ у цьому напрямі. Співробітники відділу не тільки організаційно забезпечували проведення різноманітних заходів, а й безпосередньо проводили науково-методичні семінари, практикуми і тренінги з питань, що входять до їх наукової та професійної компетенції. Також треба зазначити, що відкритість заходів, актуальність обраних тем і рівень проведення спонукали фахівців наукових бібліотек інших систем і відомств бути їх учасниками. Крім того, неодноразово провідних фахівців Інституту бібліотекознавства запрошували до провідних наукових і публічних бібліотек України виступити у межах проведення різноманітних заходів з підвищення кваліфікації. Зокрема,

у Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці ім. В. Г. Заболотного було проведено науково-методичний семінар для керівників структурних підрозділів «Сучасні підходи до формування системи показників бібліотечної статистики» (вересень 2015 р.) (О. М. Василенко). Питання організації бібліотечної статистики відповідно до чинних національних стандартів розглядалися на заході для методистів обласних бібліотек України у Державній бібліотеці України для юнацтва (травень 2018 р.) та «Дні спеціаліста» у Державній науково-технічній бібліотеці (лютий 2019 р.) (О. М. Василенко). Також методичною групою ІБ спільно з Державною науково-педагогічною бібліотекою України ім. В. О. Сухомлинського на базі бібліотеки Інституту історії України було організовано семінар-практикум «Впровадження УДК у роботу академічних бібліотек секції суспільних і гуманітарних наук НАН України» (червень 2018 р.) та багато інших заходів впродовж останнього двадцятиріччя. Загалом Інститут бібліотекознавства є активним учасником різноманітних міжнародних і національних наукових форумів, організатором міжнародних наукових конференцій на базі НБУВ, співорганізатором наукових форумів, які відбувалися в інших бібліотечно-інформаційних установах.

Науково-інформаційною базою щодо підготовки заходів у системі підвищення кваліфікації та самоосвіти бібліотечних фахівців є читальний зал бібліотекознавчої літератури із спеціалізованим фондом понад 25 тис. прим. вітчизняних та зарубіжних видань та електронними інформаційними ресурсами (спеціалізовані БД, проблемно-тематичні е-виставки), який функціонує у складі Інституту бібліотекознавства НБУВ (більш докладно про діяльність читальної зали бібліотекознавчої літератури у розділі 1.2).

Традиційно у комплексі завдань щодо розвитку кадрового потенціалу НБУВ передбачається реалізація заходів у системі підвищення кваліфікації бібліотечних спеціалістів, що спрямовуються на освоєння новітніх форм і методів практичної роботи, розширення діапазону теоретичних професійних знань, запровадження інформаційно-бібліотечних технологій. Інфраструктура системи підвищення кваліфікації вибудовується з урахуванням контингенту слухачів, рівня їх професійної підготовки, досвіду роботи і включає загально-бібліотечні форми (міжнародні наукові і всеукраїнські науково-практичні конференції, постійно діючі семінари, лекції, тренінги, практикуми, комплексні заходи тощо), функціонально-прикладні форми навчання у структурних підрозділах та самоосвіту (огляди фахової літератури: проблемно-тематичні, нових надходжень; тематичні виставки з актуальних питань бібліотекознавства і бібліотечної справи тощо).

Щорічно Бібліотекою організовується в середньому близько 50 заходів, під час яких розглядаються питання, пов'язані із впровадженням у бібліотечну

практику комп'ютерних та інтернет-технологій, суспільними завданнями національних бібліотек, розвитком електронної науки, зарубіжним бібліотечним досвідом, актуальними тенденціями і пріоритетними завданнями розвитку бібліотечної справи.

Низка заходів у системі підвищення кваліфікації НБУВ мали загальногалузевий характер, у них брали участь представники бібліотек різного відомчого підпорядкування – членів Асоціації бібліотек України, бібліотек науково-дослідних установ НАН України інших провідних вітчизняних книгозбірень тощо. Так у 2002 р. науковці та бібліотечні фахівці НБУВ були організаторами міжнародної наукової конференції «Професійний імідж бібліотекаря інформаційного суспільства» (8–10 жовтня), у роботі якої взяли участь провідні фахівці з усіх регіонів України та зарубіжних країн, Розглядався комплекс проблем, пов'язаних із трансформацією поняття професійного іміджу бібліотекаря в умовах інформаційного суспільства, серед яких: підтримка ролі бібліотекаря як хранителя та носія історичної пам'яті; вимоги до нього як до технолога і організатора, менеджера і маркетолога інформаційної індустрії; питання взаємовідносин бібліотекаря і користувача; проблеми інтеграції знань і професій у бібліотечній діяльності; використання можливостей інноваційних форм навчання; розвиток фахової періодики як впливового чинника формування бібліотечної професії. У виступах, які згодом було опубліковано в «Наукових працях Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» та у «Бібліотечному віснику», зазначалося, що бібліотеки та інформаційні служби є важливими «брамами» до ресурсів Інтернету, вони пропонують зручне середовище, рекомендації та допомогу для подолання бар'єрів, що існують через різницю у можливостях користування ресурсами, технологіями та навчанням, відбуваються зміни в змісті діяльності працівників бібліотек, підвищується їх значимість у розвитку документно-когнітивної сфери інформаційного суспільства в епоху глобалізації.

На конференції було наголошено, що в умовах переходу до інформаційного суспільства бібліотеки трансформуватимуться у визначальні інституції такого суспільства, в інформаційні серцевини виробничих, наукових, освітянських і культурологічних структур, а бібліотечні фахівці – у технологів і організаторів інформаційної сфери. У той же час існуючий статус бібліотек і бібліотечних працівників не адекватний їх ролі в суспільстві, використання значного інформаційного потенціалу бібліотек для інноваційного розвитку України гальмується слабкою комп'ютерно-телекомунікаційною базою бібліотек, фахова освіта та наука потребують змін з огляду на сучасний зміст бібліотечної діяльності. За результатами були розроблені рекомендації конференції, зокрема, у напрямі підготовки та підвищення кваліфікації кадрів пропонувалося:

✦ національним бібліотекам і профільним навчальним закладам налагодити систему безперервної бібліотечної освіти, приділивши особливу увагу новим інформаційно-освітнім технологіям, інноваційним формам навчання, розвитку системи дистанційної освіти;

✦ у системі бібліотечної освіти забезпечити підвищення рівня загальногуманітарних знань і підготовку бібліотечних фахівців як інформаційних інноваторів – спеціалістів з аналітико-синтетичної обробки документальних інформаційних потоків та менеджерів інформаційного обслуговування;

✦ налагодити систему перепідготовки фахівців з вищою освітою інших спеціальностей, при цьому врахувати перелік профільних (бібліотечних та інформаційних) дисциплін для включення в стандарти освіти вищих навчальних закладів відповідно рекомендаціям IFLA²⁵².

У межах міжнародної наукової конференції «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (21–23 жовт. 2014 р.) відбувся круглий стіл «Бібліотека – освіта – інновації», предметом обговорення під час якого були важливі питання оптимізації вищої та післядипломної освіти сучасних бібліотечно-інформаційних фахівців, упровадження нових форм і методів. Багато уваги було приділено проблемі якості безперервної бібліотечно-інформаційної освіти та новим вимогам до професії, що висувуються швидко змінюваним інформаційним світом. Передусім наголошувалося на необхідності розширення професійних компетенцій фахівців, а саме з проєктного менеджменту, та врахування зарубіжного, зокрема США, досвіду побудови бібліотечної освіти. Надзвичайно актуальними визначені питання впровадження у бібліотечних установах інформаційних технологій для користувачів з особливими потребами, необхідність відповідної підготовки до цих процесів фахівців із бібліотечного обслуговування, а також реалізація нової ролі сучасної бібліотеки щодо юридично-правового інформування та консультування громадян. У засіданні з виступами та стендовими доповідями взяли участь представники профільних кафедр закладів вищої освіти – Бакинського державного університету, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут», Харківської державної академії культури, Націо-

²⁵² Маслакова Н. Сучасні тенденції формування професійного іміджу бібліотекаря (пленарне засідання). *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 2–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2002_6_3; Бровкін А. Інформаційна місія бібліотекаря. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2002_6_4; Дубровіна Л. Інтеграція знань і професій у діяльності бібліотекаря. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 35–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2002_6_11; Павлуша Т., Смаглова Н. Бібліотечна освіта: відповідь на виклик інформаційного суспільства. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 25–30.

нального університету «Львівська політехніка», Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, провідні фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Російської державної бібліотеки, Національної бібліотеки України для дітей, Наукової бібліотеки та Американської бібліотеки ім. Віктора Китастого Національного університету «Києво-Могилянська академія», Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені Т. В. О. Сухомлинського. У результаті підсумків учасників круглого столу наголошено, що нові вимоги до бібліотечної професії потребують розвитку нових компетенцій, які забезпечать нову якість освіти та професійної діяльності²⁵³.

Також провідними спеціалістами НБУВ неодноразово розглядалися актуальні питання щодо основних аспектів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців у контексті трансформації бібліотечної професії в умовах цифровізації суспільно-економічних процесів і розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Організацію комплексу різноманітних заходів у системі підвищення кваліфікації співробітників НБУВ було спрямовано на освоєння новітніх форм і методів практичної діяльності бібліотечних фахівців, розширення діапазону теоретичних професійних знань. Упродовж першого десятиріччя 2000-х років підвищення кваліфікації співробітників НБУВ організовувалося за тематичними напрямками, за затвердженими Вченою радою щорічними планами роботи Бібліотеки, серед яких: «Бібліотечна справа: світовий досвід», «Пріоритетні напрями розвитку бібліотек за кордоном», «Стратегія діяльності національної бібліотеки в інформаційному суспільстві», «Національна бібліотека та її роль у суспільстві знань», «Перспективи розвитку електронних технологій у НБУВ», «Електронні ресурси на службі науки», «Комп'ютерні технології в бібліотеках» і т. ін. Використовувалися різні форми заходів, які організовувалися з актуальних питань у контексті пріоритетних напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності за участі як спеціалістів НБУВ, так і фахівців інших наукових та бібліотечних установ, закладів вищої освіти. Зокрема, 2004 р. за участю Представництва ООН в Україні в НБУВ було проведено семінар «Інформаційно-бібліотечні ресурси Депозитарної бібліотеки ООН в Україні».

За напрямками «Бібліотечна справа: світовий досвід», «Пріоритетні напрями розвитку бібліотек за кордоном» було, зокрема, прочитано лекцію «Цифрові та віртуальні бібліотеки в США: проблеми створення та функціонування» (2004). У 2008 р. з лекціями про організацію діяльності зарубіжних бібліотек

²⁵³ Воскобойнікова-Гузєва О. В. Бібліотека – освіта – інновації. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 46.

виступили: Бетті Флаурес, директор бібліотеки та музею Ліндона Джонсона (США, Техас, м. Остін) та В. С. Пашкова, канд. пед. наук, директор Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні – про президентські бібліотеки США. Лекцію О. В. Воскобойнікової-Гузевої, канд. іст. наук, директора Інституту бібліотекознавства НБУВ було присвячено діяльності національних та наукових бібліотек вищих навчальних закладів Франції та Білорусі. Про роботу наукових бібліотек Ісламської Республіки Іран доповіла аспірант НБУВ Л. М. Дем'янюк.

З досвідом діяльності бібліотечно-інформаційних установ України та зарубіжжя фахівці знайомилися під час лекцій «Сьогодення українських бібліотек у газетній періодиці» тощо (2004). Прискоренню впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій сприяє розробка відповідних стандартів, тому актуальним стало проведення старшим науковим співробітником Державної наукової установи «Книжкова палата України» О. Б. Рудич заняття для провідних фахівців та науковців НБУВ «Бібліографічний опис згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006» (2008). Із метою опанування ефективним пошуком наукової інформації року було проведено лекції на теми: «Рубрикатор НБУВ: питання розробки і використання» (І. А. Зарічняк, завідувач відділу), «Інформаційний пошук наукових ресурсів на сайті НБУВ» (2009, І. О. Шульга, мол. наук. співроб.), «Інноваційне інформаційне обслуговування в провідних бібліотеках України» (О. О. Ісаєнко, мол. наук. співроб.) та ін.

У межах напрямку заходів з підвищення кваліфікації «Електронні ресурси на службі науки» та на виконання постанови Президії НАН України від 5 квітня 2006 р. № 96 «Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень» систематично проводились цикли семінарів-тренінгів, спрямованих на формування та розвиток практичних навичок щодо ефективного використання світових наукових інформаційних ресурсів, доступ до яких було надано за передплатою. Організовані бібліотекою заходи були спрямовані на розвиток професійних компетенцій не тільки персоналу НБУВ, а й співробітників інших установ системи НАН України. Так, лише у перших трьох заходах з організації користування базами даних EBSCO взяли участь понад 150 працівників. Надалі у межах підвищення кваліфікації подібні навчальні заходи з опанування можливостями інформаційної платформи та пошуку у БД EBSCO, SCOPUS, Science Direct та інших електронних ресурсах регулярно відбувалися для співробітників обслуговуючих підрозділів, аспірантів та усіх зацікавлених фахівців НБУВ.

В умовах інформатизації бібліотечних процесів одним з пріоритетних напрямів підвищення кваліфікації працівників стало надання їм допомоги в опануванні електронними технологіями і відповідним програмним

забезпеченням у межах напряму «Комп'ютерні технології в бібліотеках».

Для цього за домовленістю з галузевим Науково-учбовим центром прикладної інформатики НАН України на базі НБУВ було організовано лекторій «Користувач комп'ютера» з інформатики та інтернет-технологій (2006–2009). Зокрема, 2007 р. в лекторії було проведено понад 20 лекцій та тренінгів для трьох груп слухачів. У результаті таких занять понад 10 фахівців склали іспит та отримали сертифікат користувача персональних комп'ютерів «Інформатика, обчислювальна техніка та програмування на персональному комп'ютері». 2009 р. підготовка здійснювалась за принципом диференціації для двох груп слухачів: початківців, яка складалася з 19 співробітників, та група тих, хто потребував більш поглибленого навчання і удосконалення наявних навичок і знань, у ній було 14 фахівців. Під час навчання слухачі додатково опанували операційну систему Windows XP та організацію проведення електронних наукових конференцій.

Заняття, присвячені адаптації бібліотек до роботи в електронному середовищі та ознайомленню з відповідним досвідом провідних бібліотечних інституцій, проводились спеціалістами як бібліотеки, так й інших установ. Зокрема, 2007 р. співробітники Центру бібліотечно-інформаційних технологій провели лекції з розвитку та впровадження інновацій у НБУВ: «Телекомунікаційна інфраструктура НБУВ» (наук. співроб. О. І. Жабін), «Інформаційні ресурси Інтранет/Екстранет-середовища НБУВ» (мол. наук. співроб. В. О. Копанева), тренінг «Методика використання науково-інформаційних видань Інституту наукової інформації США» (наук. співроб. Н. І. Моїсеєнко) та ін.

З метою ознайомлення та опанування новітніми бібліотечно-інформаційними технологіями щодо забезпечення оперативного доступу фахівцям та користувачам НБУВ до онлайн-періодичних, продовжуваних та інших видань у мережі Інтернет систематично відбувалися семінари та лекції. Зокрема, 2008 р. були організовані такі тренінги з методики пошуку нових видань: «Підвищення рівня роботи через Інтернет з каталогами видавництв та книготорговельних фірм світу» (О. В. Полякова, завідувач сектору ЦФБІР), «Використання онлайн-ресурсів, передплачених НБУВ» (Д. В. Соловяненко, мол. наук. співроб.); лекція «Аналіз роботи цифрових репозитаріїв відкритого доступу у межах бібліотекознавства та суміжних дисциплін» (І. О. Шульга, мол. наук. співроб. ЦФБІР); семінар «Модернізація онлайн-ресурсів Фонду Президентів України: створення віртуального музею подарунків Президентам України» (І. А. Павлуша, канд. іст. наук, завідувач відділу ФПУ) та ін.

Значною мірою опануванню комп'ютерними технологіями і формуванню

навичок здійснення інформаційного пошуку в електронному середовищі сприяла організація занять із залученням ресурсної бази та висококваліфікованих фахівців інших наукових установ. Так, на базі Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України було організовано цикл лекцій і тренінгів з основ інформатики, комп'ютерної техніки та інтернет-технологій: «Програма MS Power Point», «Програма MS Excel», «Програма MS Access», «Програма MS Word», «Програма Internet Explorer», «Опанування операційного системного забезпечення Windows XP». Центром, окрім запланованих занять, додатково було проведено заняття за спеціалізованою навчальною програмою «Основи створення та розміщення веб-сайтів» (2011). У межах продовження співпраці з НУЦПІ НАНУ на його базі для працівників НБУВ було організовано та проведено два цикли лекційних занять і тренінгів за спеціалізованими навчальними програмами з основ інформатики, комп'ютерної техніки та інтернет-технологій: «Інформатика та Інтернет-технології для науковців», «Основи створення та розміщення веб-сайтів» (2012). Заняття проводились провідними викладачами Науково-учбового центру прикладної інформатики НАН України. По закінченню курсу теоретичних і практичних занять співробітники НБУВ, які успішно пройшли навчання та склали іспит, отримали відповідні свідоцтва. Також Центром безперервної інформаційно-бібліотечної освіти ДАКККІМ на своїй базі було проведено тренінг для співробітників НБУВ за освітньою програмою «Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів. Нові можливості розвитку бібліотечного середовища» (2011).

Цикл семінарів-тренінгів із впровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій було проведено у 2009 р. за участю В. Пашкової (канд. пед. наук, директор Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні) та О. Шкурат (інформаційний спеціаліст Центру інформаційних технологій Посольства США в Україні) на тему: «Технології Веб 2.0 та їх застосування в бібліотеках» (RSS, закладки (Bookmarking & Tagging); блоги, соціальні мережі; Вікіпедія, бібліотека Веб 2.0 (онлайн каталог); фотоальбоми, аудіо та відео бібліотеки нового формату).

Дев'ять провідних співробітників НБУВ були запрошені на Міжнародний семінар-тренінг «Електронні бібліотеки: формування та каталогізація цифрових ресурсів», який проходив на базі Національної історичної бібліотеки України (18–19 вересня 2012 р.). Молоді науковці та провідні фахівці взяли участь у роботі циклу семінарів на такі актуальні теми, як «Практика застосування авторського права в бібліотеках», «Перспектива використання електронних книг та електронних журналів у читальному залі бібліотеки», «Роль предметних реферативно-бібліографічних БД у бібліографічно-довідкових бібліотеках»,

які були проведені Українською бібліотечною асоціацією спільно з Гете-Інститутом та Асоціацією «Інформатіо-Консорціум» (2011).

З підготовкою до *впровадження нової АБІС* у НБУВ 2009 р. було організовано і проведено цикл демонстраційних лекцій з програмного забезпечення ІРБІС-64 (Л. Й. Костенко, керівник ЦБІТ, канд. техн. наук., за участю представників дистриб'юторів). Потому систему підвищення кваліфікації НБУВ було орієнтовано насамперед на ознайомлення співробітників з можливостями технологічних модулів ІРБІС-64 та використання цього програмного забезпечення в різних бібліотечно-інформаційних процесах. Було проведено цикл демонстраційних лекцій, тренінгів, консультацій, спрямованих на навчання персоналу безпосередньо на робочих місцях. Насамперед навчання проходили співробітники структурних підрозділів, які були задіяні в бібліотечно-інформаційних процесах комплектування, опрацювання, обслуговування та збереження документно-інформаційних ресурсів НБУВ. (Заняття з програмного забезпечення ІРБІС-64 проводилися завідділу К. В. Лобузіною за участю представника Асоціації користувачів ІРБІС в Україні Л. З. Рудзького).

Комплекс заходів з підвищення кваліфікації співробітників НБУВ на 2011–2013 рр. визначався в контексті напряму «Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки». Загальнобібліотечні заходи було спрямовано на покращання бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів в умовах розвитку електронного середовища, опрацювання та збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ, розвиток комп'ютерних технологій та електронних ресурсів у Бібліотеці, оптимізацію інформаційної діяльності НБУВ в умовах впровадження САБ ІРБІС, поглиблення комунікативно-професійних зв'язків, оптимізацію організаційно-управлінської системи НБУВ. Так, 2011 р. для співробітників, що працювали над формуванням електронних ресурсів, спеціалістами Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ було проведено лекції-презентації, зокрема, «Сховище баз даних НБУВ: завдання та функції» (керівник ЦБІТ, канд. техн. наук Л. Й. Костенко); «Наукові бібліотеки у новому соціотехнічному вимірі» (наук. співроб., канд. іст. наук Д. В. Соловяненко); «Депозитарій електронних копій наукової періодики України» (мол. наук. співроб. Т. В. Симоненко); «Телекомунікаційна інфраструктура НБУВ» (наук. співроб. О. І. Жабін); «Інтранет-мережа НБУВ: аспекти безпеки» (мол. наук. співроб. С. М. Протченко). Належна увага була приділена роботі з підготовки матеріалів для представлення на сайті НБУВ: проведено цикл семінарів-практикумів та консультацій.

Прикладний характер мали заняття, спрямовані на вдосконалення та

оптимізацію інформаційної діяльності Бібліотеки в умовах упровадження САБ ІРБІС-64 та надання практичної допомоги при опрацюванні та використанні різноманітних бібліотечно-інформаційних ресурсів у цій програмі. Відбулися лекції-консультації, лекції-презентації, семінари-практикуми, тренінги: «Каталогізація, облік та реєстрація періодичних та продовжуваних видань засобами САБ ІРБІС-64», «Можливості та особливості пошуку інформації засобами WEB IRBIS», «Можливості запозичення та організація корпоративної каталогізації засобами САБ ІРБІС-64», «Адаптація САБ ІРБІС-64 до специфіки опрацювання стародруків, створення авторитетних файлів», «Дистантне обслуговування користувачів та надання віртуальних бібліографічних довідок» (зав. ВПТЗКМ НЮБ, канд. техн. наук, К. В. Лобузін); «Можливості САБ ІРБІС-64 для організації обліку різнорідних інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки» (пров. інженер А. Г. Клочок), «Ведення БД аркушевих образотворчих документів у програмі ІРБІС-64» (мол. наук. співроб. О. М. Донець) тощо.

Успішному впровадженню САБ ІРБІС-64 у бібліотечно-інформаційні процеси НБУВ насамперед сприяла активна участь у системі підвищення кваліфікації співробітників відділу програмно-технічного забезпечення комп'ютерних мереж (ВПТЗКМ; утворено 2011 р.) та його керівника канд. техн. наук К. В. Лобузіню. За останнє десятиріччя ВПТЗКМ (а з 2016 р. – Інститутом інформаційних технологій) було проведено значну кількість різноаспектних загальнобібліотечних і віддільських занять з актуальних питань поточного періоду, зокрема, «Можливості та особливості пошуку інформації засобами WEB IRBIS», «Технологія бібліотечного опрацювання документів на платформі САБ ІРБІС», «Особливості ведення авторитетних файлів у середовищі САБ ІРБІС», «Шлях документа» НБУВ на платформі САБ ІРБІС» тощо. Поряд із цією тематикою розглядалися також питання щодо використання сучасних засобів підтримки контенту сайту для створення бібліотечних інформаційних ресурсів; особливості формування бібліографічних баз даних спеціалізованих фондів НБУВ; створення електронних колекцій та тематичних виставок, підготовка бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів з використанням ІРБІС-64. Також співробітники ВПТЗКМ постійно надавали консультації на робочих місцях з основ комп'ютерної безпеки та правил роботи з комп'ютерною технікою.

Поруч з формуванням та розбудовою електронних інформаційних ресурсів важливим напрямом підвищення кваліфікації бібліотечних співробітників був розвиток системи обслуговування в аспекті *впровадження електронних форм бібліотечно-інформаційних послуг* і сервісів, їх гармонізації з традиційними послугами (2011–2014). Цим питанням було присвячено

комплекс лекційних, семінарських та практичних занять за участю провідних спеціалістів НБУВ. Зокрема, серед актуальних для обслуговуючих підрозділів були теми, пов'язанні з обслуговуванням дистанційних користувачів, задоволення інформаційних потреб користувачів на базі електронних ресурсів НБУВ, адресно-цільове інформування вчених (зав. відділу, канд. іст. наук Н. Ю. Каліберда), електронна бібліотека в системі бібліотечного обслуговування користувачів (зав. відділу, канд. техн. наук Н. Ф. Самохіна). На підвищення ефективності довідково-бібліографічного обслуговування були спрямовані семінар з методики виконання та обліку бібліографічних довідок і консультацій (завідувачка ВДБО, канд. іст. наук Т. В. Добко; директор ІНМЗБІР, канд. іст. наук О. М. Василенко). Підвищенню якості виконання замовлень користувачів на документи, аналізу незадоволених запитів та шляхам запобігання відмовлень був присвячений практикум (завідувачка відділу ВНООФ, канд. пед. наук, старш. наук. співроб. Т. П. Павлуша; наук. співроб., канд. іст. наук О. Г. Яковенко).

В умовах адаптації до вимог автоматизованого інформаційного пошуку для співробітників обслуговуючих підрозділів, які займаються систематизацією документів, було проведено цикл семінарів-практикумів з систематизації документів спеціалізованих фондів НБУВ. Практичне спрямування мали заняття по складанню бібліографічного опису на різні види видань, зокрема, на різні види електронних видань та ресурсів (старш. наук. співроб., канд. іст. наук. І. П. Антоненко), які значною мірою сприяли організації роботи з формування електронної бібліотеки в НБУВ.

Систематично (2002–2020) у межах підвищення кваліфікації працівників відбувалися в обов'язковому порядку заходи, присвячені *питанням збереження та зберігання бібліотечних фондів, зокрема, газетних, архівних, стародруків та рідкісних видань*. На практичних заняттях, які періодично проводилися співробітниками Центру консервації і реставрації НБУВ (завідувач відділу наукових технологій збереження фондів, канд. техн. наук, старш. наук. співроб., М. М. Омельченко, наук. співроб. Л. П. Затока та інші) надавались рекомендації співробітникам відділів-фондоутримувачів щодо дрібного ремонту різних видів видань, проведення моніторингу документів з ослабленою матеріальною основою, які потребують зберігання в індивідуальних засобах захисту, розглядалися особливості використання сучасних матеріалів при реставрації бібліотечних документів, надавалася інформація про нові публікації з означених питань тощо.

Також для співробітників НБУВ у 2008–2011 рр. було організовано лекцію «Критерії відбору до Державного реєстру національного культурного надбання», проведено методичні семінари з питань експертизи рідкісних

книг та інші заходи з цієї проблематики (завідувачка відділу ВСПВ, д-р іст. наук Г. І. Ковальчук).

Оптимізації організаційно-управлінської системи НБУВ було присвячено комплекс заходів Інституту бібліотекознавства 2011–2013 рр. (на той час – Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи), зокрема, цикл загальнобібліотечних науково-методичних семінарів і практикумів щодо організації статистичного обліку в НБУВ, методиці розробки бюджету робочого часу структурного підрозділу бібліотеки, підготовці планово-звітної документації в контексті використання уніфікованої статистичної форми НБУВ у програмі Microsoft Excel (директор ІНМЗБІР, канд. іст. наук О. М. Василенко). Для керівників структурних підрозділів було проведено методичний практикум з питань показників ефективності бібліотечно-інформаційного обслуговування (О. Василенко), підготовки статистичних показників з формування фондів (зав. сектору ЦФБІР Т. І. Клочок). Співробітниками Інституту архівознавства (ІА) НБУВ для завідувачів структурних підрозділів були організовані та проведені семінари з організації діловодства в структурних підрозділах наукової бібліотеки, також 2014 р. організували та провели семінари по обслуговуванню користувачів у читальній залі ІА з урахуванням впровадження нового Порядку користування документами Національного архівного фонду, нормативно-методичних вимог та практичного аспекту наукового опису і технічного опрацювання документів особового походження (директор ІА, канд. іст. наук Л. М. Яременко, мол. наук. співроб. О. В. Січова, гол. редактор Л. С. Воловник, зав. відділу, канд. іст. наук С. В. Старовойт). Також із зазначених питань провідні спеціалісти інститутів протягом року в індивідуальному порядку надавали консультативну допомогу з різних аспектів методики організації бібліотечно-інформаційної роботи.

Для співробітників наукових підрозділів НБУВ, які здійснюють майже весь редакційно-видавничий процес підготовки наукового видання – від створення рукопису до верстання і передавання на друк до Науково-видавничого центру Бібліотеки, були проведені практичні заняття «Вимоги до наукового оформлення та редагування наукових праць», «Верстання наукових каталогів кирилических стародруків» (зав. відділу наукових видань Інституту бібліотекознавства Н. М. Маслакова; 2013, 2017). Питанням підготовки видань до друку було присвячено семінар-практикум для наукових співробітників та аспірантів НБУВ (зав. відділу Т. П. Дубас; 2012).

Розвитку комунікативних зв'язків, а також вивченню та обміну професійним досвідом щодо інноваційних аспектів на основних напрямках діяльності в процесі інформатизації робочих процесів було присвячено цикл екскурсій

до провідних бібліотек Києва. Співробітники НБУВ відвідали Національну парламентську бібліотеку України, Науково-технічну бібліотеку ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет» (2012–2014, 2017). Ця форма комунікації в контексті професійно-знанневого збагачення викликала зацікавленість як співробітників НБУВ, так і приймаючих сторін, проявилася як перспективна і корисна в системі підвищення кваліфікації.

Розбудова бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ 2014–2015 рр. потребувала розгорнуто навчання співробітників з питань наповнення інформаційними матеріалами офіційних вебсторінок підрозділів, складання бібліографічного опису електронних періодичних наукових фахових видань, опрацювання електронних версій періодичних видань у САБ ІРБІС-64. З цією метою було проведено загальнобібліотечні та локальні практикуми «Удосконалення пошукових можливостей електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів», «Технічні аспекти опрацювання періодичних наукових фахових видань у САБ ІРБІС-64», «Складання бібліографічного опису документів наукової електронної бібліотеки», «Особливості роботи з поштовою скринькою e-journals@nbuv.gov.ua» (співробітники ІТ). Для співробітників відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства відбулися щоквартальні семінари щодо опису видань із книжкових колекцій відділу в системі САБ ІРБІС-64, семінар із підготовки записів до Державного реєстру національного культурного надбання, школа-практикум зі створення БД на стародруки.

Опанування бібліотечними працівниками основ автоматизації бібліотечних процесів, організації дистанційного бібліотечного сервісу актуалізувало увагу до питань, пов'язаних із правом інтелектуальної власності у цифровому середовищі. Відповідно, для ознайомлення співробітників із сучасними аспектами використання норм авторського права та охорони інтелектуальної власності в бібліотечній діяльності було організовано проведення лекцій д-ра наук із соц. комунікацій, доцента, професора Харківської державної академії культури Г. В. Шемаєвої (2012, 2013).

Надалі із розбудовою унікальних інформаційних ресурсів і сервісів, створюваних підрозділами НБУВ, напрям підвищення кваліфікації з питань охорони об'єктів інтелектуальної власності в науковій бібліотеці набув надзвичайної актуальності (2015–2016). Провідним організатором заходів із цієї проблематики став створений у вересні 2014 р. відділ з охорони інтелектуальної власності, який функціонував у структурі Інституту бібліотекознавства НБУВ (зав. відділу, канд. іст. наук О. Г. Кириленко), що розпочав роботу з реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності,

створених за результатами науково-дослідної роботи НБУВ. Зокрема цим питанням було присвячено семінар «Журнали відкритого доступу: концепції, проблеми і переваги впровадження» у межах відзначення Міжнародного дня інтелектуальної власності. Фахівці відділу з охорони інтелектуальної власності НБУВ спільно з Асоціацією «Інформатіо-Консорціум», підтримуючи ініціативу Всесвітньої організації інтелектуальної власності щодо організації широкої дискусії про роль інтелектуальної власності в заохоченні інновацій та наукової творчості, запросили науковців, бібліотекарів, співробітників редакцій наукових журналів, обговорили проблематику публікацій відкритого доступу, проаналізували відкриті українські журнали із наукометричних БД, розглянули переваги й недоліки публікацій для авторів у журналах відкритого доступу, подискутували стосовно законодавчого поля діяльності відкритих журналів в Україні, на тему відмінностей функціонування відкритих джерел інформації в Україні та світі.

Утворення та розбудова паперових, електронних ресурсів, а також надання доступу до них користувачам вимагало від бібліотек дотримання вимог авторського права і суміжних прав на всіх етапах технології комплектування фондів, формування електронних колекцій документів, обслуговування користувачів як в межах бібліотеки, так і в онлайн режимі. Ці, а також комплекс питань щодо реалізації норм міжнародних правових документів із питань функціонування бібліотечно-інформаційних установ в умовах цифрового середовища, зокрема, запровадження ідентифікаторів прав інтелектуальної власності, укладання договорів щодо опублікування наукових статей в цифровому форматі, умови передання автором або його правонаступниками твору наукової чи літературної творчості та інші розглядалися на засіданні круглого столу «Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері» (2017). У заході взяли участь співробітники НБУВ, представники Центру інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України, Київського університету права НАН України, НДІ інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, Національної бібліотеки імені Ярослава Мудрого, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, Державної науково-технічної бібліотеки України, студенти та аспіранти²⁵⁴.

Враховуючи, що всі сучасні бібліотеки активно поповнюють та рекламують свої електронні каталоги, які містять бібліографічні записи не тільки книг,

²⁵⁴ В. Здановська. Круглий стіл «Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері». *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* : вебсайт, 2017. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3485>.

але й статей, повнотекстових документів, інтернет-ресурсів, баз даних та розкривають друковані, електронні ресурси багатьох бібліотек, співробітники НБУВ на семінарах ділилися зі своїми колегами інформацією про інтегровані бібліотечно-інформаційні системи НБУВ (2016–2019). Окремо розглядали такі ресурси, як електронна бібліотека наукових публікацій «Наукова періодика України», реферативна база даних «Україніка наукова» (за участі Інституту проблем реєстрації інформації НАН України). У 2016 р. стартував новий корпоративний проєкт НБУВ «Наука України: доступ до знань», призначений для популяризації, підвищення рейтингу та доступності електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових бібліотек України за рахунок використання сучасних бібліотечних та вебтехнологій.

Спільно з компанією Thomson Reuters було проведено семінар із метою ознайомлення з її інформаційними продуктами, зокрема наукометричною базою даних Web of Science, яка сприяє підвищенню рівня наукових публікацій українських науковців, є своєрідним компасом для розуміння місця вітчизняної науки, дає змогу оцінити значення окремих наукових напрямів, пропонує шляхи фінансування і міжнародного співробітництва, мотивує до покращення рівня наукових публікацій, сприяє розбудові бренду вченого тощо. Для бібліотечних фахівців таке навчання важливе з огляду на необхідність орієнтуватися в цій базі даних для надання ефективних консультацій читачам, які займаються наукою.

На міжвідомчому рівні співробітники НБУВ були учасниками багатьох корисних ініціатив Української бібліотечної асоціації (далі УБА): семінару «Фандрейзинг для бібліотек», який розкрив аспекти цієї діяльності, основи написання грантової заявки, пошук джерел для фінансування бібліотечних проєктів, актуальні грантові пропозиції для бібліотек і бібліотекарів; міжнародного семінару «Оцінка результатів діяльності бібліотеки та форми професійної мотивації бібліотекарів», де були розглянуті інноваційні бібліотечні послуги в Німеччині й Україні, лобювання бібліотечних інтересів, партнерство, спонсорство, визначені критерії оцінки діяльності бібліотеки, мотивація бібліотекарів.

Навчання 2016 р. співробітників НБУВ на курсі «Стратегії розвитку для бібліотекарів» (за програмою УБА та Києво-Могилянської бізнес-школи), що включав питання, пов'язані з поняттями «стратегічна ідея» і «стратегічне лідерство», «стратегічне та концептуальне мислення», «бізнес-процеси», «фандрейзинг», «корпоративна культура», дало старт новому проєкту співпраці НБУВ з Київською МАН «Юні науковці – агенти позитивних змін в Україні». 2017 р. у рамках наукової дискусії стосовно ефективності діяльності наукових установ одним з акцентів підвищення кваліфікації співробітників НБУВ

стали питання доступу до наукової інформації (науково-практичний семінар «Особливості доступу та пошуку передплачених електронних продуктів на платформі EBSCO», організований спільно з Асоціацією Інформаційно-Консорціум) та роз'яснення актуальних аспектів бібліометрії і наукометрії. Останні питання обговорювались, зокрема, на семінарі «Бібліометричні технології та наукометричні дослідження», двох круглих столах «Бібліометрія та альтернативні метрики» і «Онтологічні системи представлення галузей знань у наукометричних системах» та лекції «Особливості використання бібліометричних показників у процесі оцінювання ефективності наукових досліджень».

Продовжувалася робота з формування ресурсів й інформування про них в інтегрованих бібліотечно-інформаційних системах і БД. Відбулися науково-практичні семінари «Створення реєстру наукових бібліотек та наукових установ на порталі «Наука України», «Формування БД «Науковці України» з метою популяризації, підвищення рейтингу, доступності бібліотечних ресурсів вітчизняних наукових бібліотек. Традиційно розглядалися такі ресурси, як електронна бібліотека наукових публікацій «Наукова періодика України», реферативна база даних «Україніка наукова».

Розвиток основних напрямів діяльності національної бібліотеки в контексті утворення нових форм і видів роботи зумовлює й появу нових складових структури НБУВ. Ці аспекти безпосередньо стають предметом розгляду на заходах з підвищення кваліфікації. Так, з огляду на необхідність формування позитивного іміджу бібліотеки своєчасним стали неформальний тренінг «Пресслужба та персонал: формат взаємодії» та інші заходи (2015–2016), на яких співробітники ознайомилися з роботою пресслужби НБУВ (створена 2013 р.), новими світовими напрацюваннями в галузі піар-менеджменту, навчалися представляти свою роботу в ЗМІ (наук. співроб. ІБ, керівник пресслужби НБУВ Л. А. Поперечна, мол. наук. співроб. В. П. Здановська). Співробітники НБУВ брали участь у семінарах «Проектна діяльність бібліотек в Україні та за кордоном. Фандрейзінг» і «Азбука проектної діяльності: теорія та практика», де йшлося про різні сторони такої діяльності, процес підготовки та подачі заявки на грант, пошук джерел фінансування бібліотечних проєктів та актуальні пропозиції для бібліотек.

Участь співробітників у багатьох науково-інформаційних заходах, які відбувалися в НБУВ, зокрема, презентації бібліографічного видання «Схід і Південь України: час, простір, соціум» й перекладу «Бейрутських оповідань» Агатангела Кримського арабською мовою; представленні бібліотечній спільноті Центру Митрополита Андрея Шептицького – трансформованої університетської бібліотеки Українського Католицького університету, дала

їм можливість розширити свої професійні горизонти, а також ознайомитись з вимогами і підходами до творення української Вікіпедії.

Упродовж 2018–2019 рр. структурні підрозділи НБУВ використовували різні форми підвищення кваліфікації, спрямовані на вдосконалення роботи, опанування новими технологіями. Зокрема, семінар «Уніфікація лаврського книгодрукування у XVIII ст.», у рамках якого відбулася презентація монографії професора М. Яременка «Перед викликами уніфікації та дисциплінування: Київська православна митрополія у XVIII ст.», та лекції «Колекція ельзевірів - шедеври світової поліграфії», «Специфіка комплектування бібліотечної колекції за мовним принципом у сучасних умовах», «Рукописні документи та їхня роль у світлі наукових досліджень Інституту рукопису НБУВ» тощо.

У контексті оптимізації нормативного та науково-методичного забезпечення системи обліку бібліотечних фондів відповідно до нових національних стандартів за участю різних структурних підрозділів НБУВ проведено два методичних семінари з питань обліку документів національної бібліотеки відповідно до міжнародних стандартів та упровадження в роботу Інструкції з обліку документів фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (директор ІБ, канд. іст. наук О. М. Василенко, зав. сектору обліку документів відділу комплексного формування бібліотечних фондів Т. І. Клочок, мол. наук. співроб. О. І. Посметна).

Також було проведено низку практичних занять у структурних підрозділах та на робочих місцях; для співробітників організовано перегляди нової фахової літератури у відділах, ознайомлення із здобутками й напрацюваннями колег, із методикою пошуку інформації у тематичних БД та передплачених ресурсах тощо. Зокрема, відбулися практичні заняття з методики формування БД у загальнобібліотечній АБІС, пошуку інформації у зарубіжних БД, систематизації спеціальних видань, оволодіння веденням, редагуванням електронного каталогу та пошуком у цих ресурсах; відбувались тренінги для каталогізаторів як НБУВ, так і фахівців бібліотек наукових установ НАН України, а також інші навчальні заходи спрямовані на розвиток професійних компетенцій персоналу НБУВ.

Відповідно до плану підвищення кваліфікації співробітників підрозділів, які обслуговують користувачів Бібліотеки, а також здійснюють інформаційний пошук у межах виконання НДР, та усіх зацікавлених проводилися заняття, спрямовані на формування та розвиток практичних навичок щодо ефективного використання передплачених бібліотекою електронних ресурсів: EBSCO, Scopus, Science Direct.

Поточним завданням НБУВ відповідали й організовані 2019 р. заходи, які сприяли оволодінню інструментарієм проведення наукового дослідження,

зокрема, відбулися науково-практичні семінари «Профіль вченого в ORCID і Google Scholar», «БД Scopus і Web of Science у сприянні науковому дослідженню», «Профілі науковців у Publons та Author ID», «Цифрові ідентифікатори для бібліотечної періодики. Отримання DOI для наукових фахових видань».

Щорічно у межах підвищення кваліфікації належна увага приділялась ознайомленню нових співробітників з особливостями організації бібліотечно-інформаційної діяльності в НБУВ. Для них проводились екскурсії-лекції у межах двох основних корпусів НБУВ та провідних бібліотек Києва, організовувались робочі стажування у суміжних відділах. Традиційно, як складова загальноакадемічних заходів, для молодих учених у НБУВ організуються Дні аспіранта, під час яких відбуваються семінари-практикуми з основ бібліотечно-бібліографічних знань, методики оформлення дисертаційних робіт тощо.

Практично усі відділи НБУВ упродовж року використовували різні форми підвищення кваліфікації, спрямовані на вдосконалення роботи співробітників на внутрішніх процесах, опанування нових технологій, ознайомлення з фаховими публікаціями за основними напрямками діяльності підрозділу. Заходи у межах підвищення кваліфікації мали прикладний характер і були спрямовані на оптимізацію бібліотечно-інформаційної роботи підрозділів в умовах інформатизації Бібліотеки.

Загалом адміністрація НБУВ спрямовувала свої зусилля на формування якісного складу персоналу, його стабілізацію та розвиток. Оскільки одним із основних чинників розвитку кадрового потенціалу є підвищення освітнього рівня персоналу, важливим було постійне безперервне оновлення знань. Проведені заходи були спрямовані на підтримку і удосконалення професійного рівня, знань і умінь працівників, на засвоєння новітніх форм і методів практичної роботи, розширення діапазону теоретичних професійних знань, впровадження нових інформаційно-бібліотечних технологій, вдосконалення системи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, формування і збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Головною темою 2020 р. для НБУВ, як і для бібліотек всього світу, була організація роботи в умовах карантину у зв'язку з пандемією COVID-19. Оглядова інформація і ресурси, розміщені на сайтах бібліотечних асоціацій та бібліотек світу, сприяли обговоренню актуальних проблем діяльності бібліотек в цей період і їх вирішенню шляхом вироблення спільних підходів до викликів на глобальному рівні, рекомендацій, обміну кращими практиками та методами роботи в умовах пандемії²⁵⁵. Бібліотеками світу було вироблено і втілено різні підходи до обмеження діяльності – від

збереження всіх видів послуг до повного закриття; обиралися різні способи і методи роботи з користувачами, розвивалися інноваційні сервіси, розширювався репертуар інформаційних ресурсів та продуктів, впроваджувався дистанційний режим роботи для працівників, що вимагало перерозподілу функцій і започаткування нових проєктів і видів роботи. Особливе значення надавалося підвищенню кваліфікації фахівців, оскільки вони отримували нові навички і компетенції для дистанційної роботи.

У зв'язку з вищевикладеними основними напрямками підвищення кваліфікації бібліотечних працівників НБУВ були, по-перше, ознайомлення з фаховими інформаційними вітчизняними та зарубіжними ресурсами за напрямками діяльності Бібліотеки та відділів; по-друге, участь у науково-організаційних заходах, які проводила НБУВ та вітчизняні і зарубіжні бібліотеки, наукові установи, університети в онлайн-режимі.

Так, НБУВ у режимі онлайн із застосуванням інтернет-платформи Zoom було проведено щорічну міжнародну наукову конференцію «Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації», у межах якої учасники конференції – провідні науковці та фахівці обмінювалися думками і обговорювали питання в п'яти секціях, чотирьох семінарах, брали участь у роботі XVI біографічних читань. Тематика роботи секцій – «Сучасні виклики та завдання бібліотек в умовах цифровізації», «Цифрові проєкти наукових бібліотек», «Книгознавчі дослідження історико-культурних фондів», «Бібліотеки в системі стратегічних комунікацій: міжнародний аспект», «Українська музична культура і музичні фонди бібліотек в умовах цифровізації». На семінарах розглянуто такі питання, як: «Міжнародний стандарт каталогізації. Опис та доступ до ресурсу: перші результати впровадження в бібліотеках України», «Бібліометричні технології та наукометричні дослідження», «Архівні фонди наукової спадщини України: історія формування, інформаційний потенціал, вектори розвитку в цифрову епоху», «Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи». У ході XVI біографічних читань учасники обговорили тему «Історична

²⁵⁵ Серед таких ресурсів були, зокрема: COVID-19 и глобальная библиотечная сфера. *IFLA* : вебсайт. URL: <https://www.ifla.org/node/93042>; COVID-19 и международное библиотечное сообщество: заявление президента и генерального секретаря *ИФЛА*. *IFLA* : вебсайт. URL: <https://www.ifla.org/node/92994>; Акдемир А., Ашешова А., Гишар Б., Гуськов А. Е., Лахаева А., Ракитянская А., Редькина Н. С., Ройленс А., Сербина Г. Н., Эйнасто О., Юрик И. Библиотеки мира в период пандемии: новый опыт и первые выводы. *Библиосфера*. 2020. № 3. С. 65–83. URL: <https://doi.org/10.20913/1815-3186-2020-3-65-83>; Бібліотеки в умовах епідемії COVID-19 (24.03.2020). *Українська бібліотечна асоціація* : вебсайт. URL: <https://ula.org.ua/news/4537-biblioteku-v-umovakh-epidemii-covid-19>.

біографіка в сучасному українському суспільстві: проблематика, інформаційний простір, бібліотеки, читачі».

У режимі онлайн НБУВ було проведено також: семінар «Профіль установи – більш ніж візитівка» та навчання компанії Clarivate Analytics, присвячені роботі з наукометричною базою Web of Science «Профіль установи у Web of Science: функції, можливості, створення, коригування» (спільно з Інститутом молекулярної біології і генетики НАН України, 6 лютого); заходи до Міжнародного дня рідної мови (спільно з Педагогічним музеєм України, Українським мовно-інформаційним фондом НАН України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Таврійським національним університетом імені В. І. Вернадського, 21 лютого); дискусійний клуб молодих учених на тему «Наукометрична криза в українській науці: причини, проміжні наслідки, перспективи подолання» (спільно з Радою молодих вчених НАН України, Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Інститутом філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, УкрІНТЕІ, 11 березня); Шості бібліотекознавчі студії, присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника, українського бібліотекознавця та документознавця за темою «Бібліотекознавство України: історія, методологія, наукові проекти» (16 грудня). Інформацію про усі заходи, організовані підрозділами НБУВ розміщено на порталі: nbuv.gov.ua

Як завжди, науковці та бібліотечні фахівці НБУВ були активними учасниками професійних заходів різного рівня. Зокрема, упродовж 2020 р. співробітники НБУВ взяли участь у 129 міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, наукових семінарах та інших науково-організаційних заходах (у т. ч. – 110 в Україні, 19 – у зарубіжних країнах, зокрема: Білорусь (Мінськ, Полоцьк), Болгарія (Софія), Італія (Флоренція), Канада (Монреаль, Ванкувер), Німеччина (Мюнхен, Франкфурт-на-Майні), Польща (Варшава), Іспанія (Барселона), Росія (Казань), Японія (Токіо). Виголошено всього доповідей – 356, у т. ч. на зарубіжних конференціях – 20; надруковано 252 тези конференцій, що становить 32% всіх наукових публікацій Бібліотеки ²⁵⁶.

Зазначимо, що участь працівників НБУВ у науково-організаційних заходах традиційно є одним із основних напрямів підвищення їх кваліфікації.

Упродовж 2020 р. провідні спеціалісти інститутів бібліотекознавства, інформаційних технологій, книгознавства, рукопису, архівознавства та інших

²⁵⁶ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2020 р. Київ, 2021. 130 с.

структурних підрозділів НБУВ постійно надавали в онлайн-режимі консультативну допомогу з питань організації бібліотечно-інформаційної роботи.

Налагоджену в НБУВ систему підвищення кваліфікації слід розглядати в контексті організації середовища продукування й ефективного використання фахових знань у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, яке пов'язане з функціонуванням Бібліотеки як науково-дослідного центру, що проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження з актуальних наукових напрямів: бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, кодикології та кодикографії, архівознавства, документознавства, наукометрії, інформаційно-комунікаційних технологій, біографістики, збереження, консервації і реставрації документів²⁵⁷.

Обміну науковими знаннями і необхідними навичками у НБУВ сприяє функціонування відомих наукових шкіл О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіної, Г. І. Ковальчук, В. М. Горобого, традиції яких забезпечують високий рівень підготовки наукових кадрів за спеціальностями 27.00.03. – Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство та 27.00.02. – Документознавство, архівознавство, а також – аспірантури та двох спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Сьогодні НБУВ є ще й базою для проходження практики студентами спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» закладів вищої освіти м. Києва.

Ефективною платформою наукової комунікації в галузі бібліотечної справи є наукові конференції, семінари, круглі столи, читання, що організовуються НБУВ (додаток 1). Обмін досвідом, фаховими знаннями, дискусії в процесі підготовки наукових кадрів, проведення різних наукових заходів створюють синергетичний ефект, сприяють у підсумку генеруванню нових ідей та започаткуванню нових напрямів досліджень.

Отже, в контексті створення умов для продукування й ефективного використання фахових знань у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи НБУВ виступає вузлом наукової комунікації на основі мережевих зв'язків, які вибудовуються в процесі безпосередньої, прямої комунікації і проявляються у виді особистих професійних контактів, зв'язків, що утворюються між окремими науковцями і працівниками у трудових колективах та між колективами.

Формалізації наявних знань та інформації, що з'являються в результаті такої комунікації, їх поширенню і впровадженню в бібліотечну практику

²⁵⁷ Статут Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (нова редакція). Київ, 2017. С. 5.

сприяє науково-видавничу діяльність НБУВ: видання наукових монографій, науково-теоретичного та практичного журналу «Бібліотечний вісник» (з 1993 р.), низки збірників наукових праць: «Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку» (з 2000 р.), «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (з 1998 р.), «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (з 1993 р.), «Українська біографістика» (з 1996 р.), «Українсько-македонський науковий збірник» (з 2005 р.), «Слов'янські обрії: збірник наукових праць» (з 2006 р.).

Отже, кадрова політика керівництва НБУВ спрямовувалася не лише на збереження унікального професійного потенціалу, але й на створення корпусу науковців і фахівців нової формації, котрі відповідали б вимогам сучасного суспільства. У цьому контексті важливою складовою управління персоналом та ефективною формою оцінки його роботи, підставою для визначення відповідності науковця та фахівця займаній посаді, заохочення працівників до постійного вдосконалення та збагачення професійних, ділових і особистих якостей, розвитку відчуття персональної відповідальності є атестація наукових працівників, яка проходить у Бібліотеці кожні п'ять років відповідно до чинних нормативно-правових документів, зокрема, Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» та «Положення про атестацію наукових працівників». Під час атестації оцінювалися рівень професійної підготовки наукових та інших працівників, результативність їхньої роботи, ефективність праці з урахуванням конкретних вимог до певних категорій працівників, виявлялися перспективи використання здібностей наукових та інших працівників, визначалися заходи щодо стимулювання підвищення їхнього професійного рівня, потреба в підвищенні кваліфікації та професійної підготовки. У 2020 р. було проведено чергову атестацію наукових працівників НБУВ²⁵⁸, результатом якої стала об'єктивна оцінка внеску кожного науковця і фахівця в розвиток наукової діяльності НБУВ у цілому, виявлення резервів для подальшого удосконалення роботи Бібліотеки. Керівництво установи отримало інформацію для прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення роботи з кадрами, підвищення ефективності праці як окремих виконавців, так і колективів наукових підрозділів у цілому. Атестація сприяла виявленню перспективних, енергійних, творчо мислячих та ініціативних працівників для включення їх до резерву на висування на вищі посади. На основі результатів атестації розроблено пропозиції щодо вдосконалення роботи з кадрами,

²⁵⁸ Розпорядження Президії НАН України від 16.10.2019 р. № 551 «Про проведення чергової атестації наукових працівників установ НАН України».

зокрема унапрямі підвищення кваліфікації та професійної підготовки науковців і фахівців.

НБУВ спрямовує наявні організаційні та інформаційні можливості на систематичну роботу з підвищення кваліфікації співробітників, рівня їх компетентності у використанні інформаційних технологій як безпосередньо у роботі, так і для успішної інтеграції в інформаційне середовище, досягнення результатів у публікаційній діяльності. У перспективі – ліцензування програми підвищення кваліфікації для фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи України та розгортання цієї діяльності. Посиленої уваги вимагає залучення і закріплення у Бібліотеці вчених молодого і середнього покоління, створення реальних умов для їх наукового і кар'єрного зростання, підвищення соціального забезпечення і статусу їх праці, підтримки наукової мобільності, публікаційної активності.

Таким чином, діяльність НБУВ щодо підготовки наукових кадрів, підвищення кваліфікації працівників, збереження і нарощування інтелектуального потенціалу установи визначається актуальними завданнями розвитку бібліотечної, інформаційної та архівної справи і можливостями бібліотеки, відбувається комплексно і спрямована на формування професійних мережеских зв'язків і обмін досвідом у межах створеного в установі науково-інформаційного середовища управління знаннями.

У НБУВ відбувається оптимізація структури та кадрового складу з урахуванням наукових традицій та здобутків, використанням набутого досвіду, з метою підтримки найперспективніших напрямів та ділянок роботи, що сприятиме подальшому розвитку Бібліотеки як науково-дослідної установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу.

*Василенко О. М., Гранчак Т. Ю.,
Кулаковська Т. Л., Литвинова Л. А.*

РОЗДІЛ 5

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА РОБОТА І КОМУНІКАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ СТРУКТУР У ПРОФЕСІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

5.1. Науково-організаційне забезпеченні діяльності Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН

У 2018 р. виповнилося 25 років з дня створення Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук. Організована у вересні 1993 р. відповідно до Угоди підписаної уповноваженими делегаціями національних академій наук 15 країн Європи і Азії, Міжнародна асоціація академій наук (МААН) об'єднала на правах повноправних членів академії наук усіх пострадянських країн. Її президентом було обрано академіка НАН України Бориса Євгеновича Патона.

У центрі уваги МААН постійно перебували питання відновлення та поглиблення зв'язків між ученими, збереження та розвитку наукового потенціалу і насамперед фундаментальної науки, поглиблення зв'язків між науковцями пострадянських країн, інтеграції науки і освіти, підготовки наукових кадрів, створення умов для запитуваності наукових досягнень і нарощування внеску науки в соціально-економічний розвиток держав – учасниць співдружності.

Серед першочергових завдань, вирішенням яких опікувалася МААН, постали питання щодо організації обміну інформаційними ресурсами. Ці питання знайшли відображення у низці рішень і постанов Ради: «Про безвалютний обмін науковою друкованою продукцією» (№ 8 від 17.11.1993 р.), «Про розширення інформаційного обміну між академіями наук – членами МААН» (від 17.11.1995 р.), «Про розвиток інформаційного обміну між бібліотеками національних академій наук» (№ 43 від 12.10.1996 р.), «Про підготовку пропозицій щодо створення он-лайнної електронної бібліотеки наукової періодики» (№ 44 від 12.10.1996 р.) та ін.

Питанням розроблення програми і механізмів обміну інформацією була присвячена робоча нарада директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів МААН, організована на базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (м. Київ, 15–16 травня 1996 р.). Підсумковий документ наради узагальнив пропозиції учасників щодо розвитку обміну інформаційними ресурсами між академіями наук – членами Асоціації та визначив стратегічні напрями діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері академій наук країн співдружності.

Постановою Ради МААН від 19.12. 1997 р. № 56 було затверджено склад Ради директорів та «Положення про Раду директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів національних академій наук при Міжнародній асоціації академій наук (МААН)». До складу Ради увійшли директори наукових бібліотек академій наук Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Росії, Таджикистану, України та директори шести науково-інформаційних центрів Казахстану, Молдови, Росії і України. Головою Ради було обрано генерального директора НБУВ О. С. Онищенко, а базовою організацією визначено НБУВ.

Основною організаційною формою роботи Ради стали щорічні засідання, які традиційно проходять у рамках міжнародних наукових конференцій НБУВ. Інформація про роботу міжнародних конференцій та засідань Ради директорів щороку друкувалася у № 6 «Бібліотечного вісника». Спочатку за рішенням Ради МААН видавався інформаційний бюлетень Ради директорів. Але оскільки цієї оперативної інформації було недостатньо для систематичного професійного спілкування фахівців, у 2000 р. Рада директорів прийняла рішення про видання науково-практичного і теоретичного збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития». Він виходить щорічно, як видання, що продовжується, і на сьогодні бібліотеки уже отримали шістнадцять його випусків. З 2011 р. збірник має статус науково-практичного видання, всі його випуски розміщені на сайті НБУВ та в спеціалізованій міжнародній базі даних «Бібліотечна справа і інформаційне обслуговування». У 2018 р. збірник представлено у науковому проєкті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого «Українська бібліотечна енциклопедія» (УБЕ).

У тематичному спрямуванні й змістовому наповненні збірника визначальним є виклад поглядів провідних фахівців на суспільну значущість наукових бібліотек, тенденції розвитку й пріоритетні напрями інформаційно-бібліотечного забезпечення науки, що відображають міжнародний академічний досвід. Кожен випуск збірника нараховує близько 20 обліково-видавничих аркушів та містить від 36 наукових статей (вип. 12 за 2014 р.) до 20 статей (вип. 16 за 2018 р.). Це наукові статті провідних фахівців бібліотек та наукових центрів, академій наук – членів МААН, що інформують про найвагоміші результати проведених досліджень, практичний досвід, набутий у ході реалізації наукових проєктів, досягнення наукових бібліотек у різних сферах бібліотечної діяльності.

НБУВ як базова організація Ради завжди була і залишається лідером і координатором у процесах міжбібліотечної взаємодії. Кількість видань, які бібліотека щорічно передавала за обміном партнерам, перевищувала

кількість одержуваних видань. Наприклад, у 2001–2006 рр. академіям наук країн співдружності було передано 28 тис. прим. видань НАН України (з них 24 тис. прим. наукових журналів), отримано 10 тис. прим. За 2006–2010 рр. НБУВ відправила партнерам по книгообміну 18 тис. прим., отримала 10 тис.

За 2014–2018 рр. партнерам по книгообміну НБУВ направила 3,5 тис. прим., отримала 4,9 тис. прим. документів (у 2014 р. 1052 прим. видань, отримано 1421 прим., у 2015 р. надіслано 578 прим., отримано 1549 прим., у 2016 р. надіслано 579 прим., отримано 973 прим., у 2017 р. надіслано 808 прим., отримано 783 прим., у 2018 р. надіслано 513 прим., отримано 248 прим. видань). У результаті за весь період діяльності Ради лише НБУВ передала по лінії МААН своїм партнерам бл. 56 тис. прим. журналів і понад 9 тис. книг, і отримала від них бл. 24 тис. прим. журналів і понад 8 тис. прим. книг. Проте слід зазначити, що у зв'язку з недостатнім фінансуванням показники книгообміну за останні роки суттєво знизилися.

Крім традиційного книгообміну, НБУВ передавала літературу бібліотекам – членам МААН у зв'язку з ювілейними датами і урочистими подіями. Зокрема, на прохання Національної бібліотеки Казахстану НБУВ у 2010 р. передала понад 50 прим. нових видань з історії та громадсько-політичного життя України для організації виставки літератури, приуроченої до саміту ОБСЕ. На прохання академічної бібліотеки Латвії у 2011 р. НБУВ передала понад 170 прим. нових видань для організації виставки літератури про Україну.

Важливим напрямом діяльності Ради директорів була і залишається реалізація спільних наукових проєктів, спрямованих на збереження та популяризацію історико-культурної спадщини. Наприклад, НБУВ і Бібліотека Російської академії наук (РАН) протягом 2005–2010 рр. проводили спільні історико-книгознавчі дослідження кирилических видань друкарні Почаївського монастиря XVII–XX ст. Фахівці бібліотек РАН свої напрацювання оприлюднили у «Почаївському збірнику» (Санкт-Петербург, 2007), НБУВ – у збірнику наукових праць російських і українських вчених під назвою «Почаївська друкарня та її стародруки» (Київ, 2011). Результатом спільної роботи НБУВ і Національної бібліотеки Білорусі стало DVD-видання «Книжкове зібрання Хрептовичів», яке містить бібліографічні описи книг, що збереглися, і текстові електронні копії найцінніших документів. Цедва рукописні каталоги «Biblioteka Veterum» і «Zebnanie Biblioteki Polskiej», а також каталог рукописів з бібліотеки Хрептовичів, складений С. Л. Пташицьким.

Наукові бібліотеки – члени Ради забезпечують реалізацію наукових проєктів, спрямованих на збереження, використання та популяризацію історико-

культурного надбання. Протягом багатьох років триває співпраця ЛННБ України ім. В. Стефаніка з Національним закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві відповідно до угоди про реалізацію спільного документно-інформаційного проекту, який передбачає виявлення і запровадження у науковий обіг культурної спадщини українського і польського народів із фондів цих установ. ЛННБ України ім. В. Стефаніка згідно з угодою отримала 2 767 787 сканованих копій з рукописних документів XI–XX ст. Традицією стало й проведення в ЛННБ України ім. В. Стефаніка щорічних Оссолінських зустрічей. Зокрема, у листопаді 2014 р. ЛННБ України ім. В. Стефаніка провела XLV Оссолінські зустрічі на тему: «Курницька бібліотека: історія та колекції» за участю проф. Томаша Ясінського – директора Курницької бібліотеки Польської академії наук.

ЦНБ Киргизстану виконувала проєкт «Збереження друкованих пам'яток Киргизстану – золотого фонду культурного надбання країни», метою якого було забезпечення збереження книжкових пам'яток шляхом реставрації, консервації і переведення їх на нові форми зберігання. За результатами виконання проєкту в ЦНБ було створено першу в історії Республіки науково-дослідну лабораторію гігієни, реставрації книг і архівних документів, а також розроблено біоцидний засіб «Джигбін» для знезараження пошкоджених документів та зниження кислотності паперу. За даний винахід ЦНБ отримала патент Киргизької Республіки.

Відділ рідкісних книг та рукописів ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі завершив науково-дослідну роботу «Библиотека Несвижской ординации Радзивиллов в фондах ЦНБ НАН Беларуси: изучение состава и научное описание документов» (2005–2015). За результатами дослідження видано серію каталогів, що містять повний науковий опис видань XVI–XIX ст. з Радзивилівського зібрання.

НБУВ, як базова організація Ради директорів бібліотек – членів МААН, виконує угоди та розробила перспективні плани співробітництва з 30 бібліотеками близького та далекого зарубіжжя. Відповідно до програми співробітництва на 2016–2021 рр. між НБУВ і Бібліотекою імені Врублевських Литовської академії наук від 07.10.2015 р. розпочато спільні дослідження за такими темами: «Книги Великого князівства Литовського XVIII ст.», «Електронний каталог видань друкарні Віленського університету (1803–1832)»; «Періодичні українські видання до 1945 р.»: складено список періодичних видань XIX – початку XX ст., що друкувалися в українських землях українською мовою, які зберігаються у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій.

Особливу увагу Рада директорів приділяє обміну інформаційними

електронними ресурсами шляхом представлення на вебсайтах наукових бібліотек і науково-інформаційних центрів власних інформаційних ресурсів: бібліографічних, реферативних, фактографічних, повнотекстових БД з метою включення національних інформаційних ресурсів країн до міжнародної системи наукових електронних комунікацій.

ЦНБ НАН Республіки Киргизстан бере участь у проєкті зі створення «Сводного каталога аналитической росписи статей периодических изданий Кыргызстана», спільно з Бібліотечно-інформаційним консорціумом працює над проєктом «Новые формы обслуживания ученых Кыргызстана», в результаті якого створена база даних авторефератів кандидатських і докторських дисертацій, захищених в Киргизстані.

Фундаментальна бібліотека АН Республіки Узбекистан у 2001 р. розпочала реалізацію першого в Центральній Азії проєкту «Модельная автоматизированная библиотека со своим учебным центром», в 2002 р. організувала виконання проєкту «Консорциум академических библиотек Узбекистана», а в 2011 р. проводить роботу зі створення зведеного електронного каталогу.

Центральна наукова бібліотека «Гылым ордасы» Міністерства освіти і науки Республіки Казахстан веде зведений електронний каталог з 1994 р., генерує понад 20 баз даних з актуальних проблем наукових досліджень («Геология Казахстана», «Почвы Казахстана», «Природа и природные ресурсы Казахстана», «Казахстан и мировое сообщество», реферативну БД «Организация и управление наукой в современных условиях», БД ЕДД та ін.).

Інститут рукопису ім. Мухамеда Фізулі НАН Азербайджану з 2014 р. оцифровує рукописи, щоденно сканує від 5 до 10 рукописів – близько 3 тис. сторінок. Зусиллями співробітників виготовлено і внесено до відповідних баз даних електронні копії понад 3 000 рукописів. Електронний каталог рукописів налічує понад 10 000 записів, із них близько 2000 – стародруковані книги східними і європейськими мовами. Крім того, в 2013 р. було придбано понад 200 копій і електронних версій матеріалів з історії і літератури Азербайджану в Паризькій національній бібліотеці. 8 листопада 2016 р. в Інституті рукопису НАН Азербайджану відбулася перша Міжнародна науково-теоретична конференція «Азербайджанские рукописи в мировых библиотеках», присвячена 25-й річниці відновлення державної незалежності Азербайджанської Республіки. До початку роботи конференції видано тритомний каталог азербайджанських рукописів, які зберігаються в майже всіх європейських країнах, а також в Ірані, Туреччині, Пакистані, Індії та США.

Бібліотеки національних академій наук – членів МААН продовжують

створювати архіви бібліографічних та тематичних довідок, виставляти їх на своїх сайтах та обмінюватися ними. Як зазначають науковці ЦНБ ім. Я. Коласа, фахівцями бібліотеки та мережі за весь час було видано 400 покажчиків, окремі з яких є безцінним джерелом для наукових досліджень. Співробітниками ДПНТБ СВ РАН було сформовано БД «Бібліографічні ресурси Відділення ДПНТБ СВ РАН», яка містить 18 бібліографічних, 4 повнотекстові та 9 біографічних баз даних. Всі бази даних власної генерації доступні для користувачів на сайті ДПНТБ СВ РАН.

З 2012 р. Центральна наукова бібліотека «Андрей Лупан» Академії наук Молдови і Інститут енциклопедичних досліджень АН Молдови розробляють і видають книги серії «Біобібліографія». Всього в даній серії випущено 17 книг, які приурочені до річниць видатних представників молдовської науки і освіти.

Широкої популярності серед бібліотек – членів МААН набула практика оцінювання наукових публікацій та рейтингування наукових видань. Інформаційно-аналітична система НБУВ «Бібліометрика української науки», що призначена для надання суспільству цілісного уявлення про вітчизняне наукове середовище, станом на кінець 2019 р. вміщувала інформацію про 50 тис. науковців, які представили свої наукові доробки в світовій бібліометричній Google Scholar. Новацією системи є доповнення бібліометричних показників Google Scholar аналогічними даними з бібліометричної платформи Scopus. Вони свідчать, що з 50 тис. зареєстрованих науковців близько 10 тис. представлені також у Scopus. «Бібліометрика української науки» є національною складовою міжнародного проекту рейтингування науковців, дослідницьких установ і університетів Ranking of Scientists (Cybermetrics Lab).

ЦНБНАН Білорусі отримала певний дослідницький досвід використання бібліометричних систем шляхом виконання наукових тем з даної тематики. З 2012 р. на інформаційному сайті бібліотеки створено і щорічно поновлюється розділ «Публикационная активность ученых Беларуси», а з 2012 р. ведеться робота по створенню та оновленню «Рейтингу організацій Білорусі». Відмічається постійне збільшення як кількості організацій Білорусі, роботи яких реферовані в Scopus, так і кількості публікацій. В рейтингу за 2017 р. 415 організацій представлені 42 297 статтями.

Бібліотеки – члени МААН беруть активну участь у підготовці видань та організації заходів, присвячених ювілеям відомих учених. Академічні бібліотеки формують БД, проводять різні масові заходи, присвячені діяльності відомих науковців, публікують матеріали (бібліографічні покажчики, біобібліографії), які висвітлюють їх життєвий шлях і наукові досягнення.

Так, у 2012 р. до 300-річчя Михайла Васильовича Ломоносова БАН і

БПН РАН підготували книжкові та електронні виставки, оцифрували його праці, дали посилання на сайти інших установ, які містять інформацію про видатного вченого, організували дослідження його поміток на рукописних та друківаних книгах. У 10-му випуску збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» було введено спеціальну рубрику, присвячену діяльності бібліотек членів МААН з дослідження спадщини М. В. Ломоносова.

До 150-річчя з дня народження Володимира Івановича Вернадського проводилися ХХІІІ ювілейні читання та відбулося урочисте засідання Вченої ради НБУВ. До цієї знаменної дати установами НАН України було підготовлено видання «Вибрані праці академіка В. І. Вернадського» в десяти томах та 15 книгах. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського створила електронний архів спадщини геніального вченого та інформації про нього.

Великий обсяг інформаційної діяльності академічних установ був пов'язаний з святкуванням 200-річного ювілею Тараса Шевченка. Вагомим результатом наукових досліджень НБУВ у напрямі створення національної бібліографії є фундаментальне наукове видання «Тарас Григорович Шевченко: бібліографія видань творів 1840–2014» (Київ, 2014), яке вперше з великою повнотою розкриває бібліографічні дані окремих видань творів Т. Шевченка мовою оригіналу і в перекладах 66-ма мовами світу. У 12-му випуску збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» вміщено п'ять наукових праць, серед яких особливо цікавою є стаття вченого секретаря Національної академічної бібліотеки Республіки Казахстан Г. Г. Дарибаєвої «Изучение, сохранение и популяризация творческого наследия Тараса Шевченко в Казахстане».

НБУВ як базова організація Ради директорів – членів МААН накопичила значний досвід роботи з підготовки книг про всесвітньо відомих учених. Такі видання вміщують великий масив документів і матеріалів, узагальнюючі статті про їхню діяльність та творчі зв'язки, бібліографію праць, хронологію подій, листування з відомими особистостями, ілюстративні матеріали. Зокрема, до 100-річчя від дня народження Мстислава Всеволодовича Келдиша НБУВ видала монографію «М. В. Келдыш и украинская наука» (Київ, 2011), до 110-річчя від дня народження Анатолія Петровича Александрова – монографію «А. П. Александров та українська наука» (Київ, 2013). Співробітники Інституту архівознавства НБУВ долучилися до підготовки загальноакадемічного ювілейного видання «Творець теоретичної і математичної фізики: до 110-річчя від дня народження академіка М. М. Боголюбова» (Київ, 2019).

Основні завдання та напрями подальшої діяльності Ради директорів були

чітко окреслені у постанові «Про діяльність Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН» № 228, прийнятій на черговому засіданні Ради МААН 7.06.2012 р. Цим документом було затверджено новий склад Ради директорів і визначено шляхи підвищення ефективності роботи цього громадського органу, які сприятимуть інноваційному розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. Зокрема, у постанові наголошувалося на необхідності покращення фінансової, правової, організаційної підтримки міжакадемічного інформаційного співробітництва, на посиленні обміну електронною інформацією, активізації видання і поширення наукової книги на теренах СНД. Пропонувалося здійснювати постійний обмін бібліографічними, біографічними, тематичними довідками з питань розвитку науки і наукознавства, визначено за необхідне сформувати на базі НБУВ електронний архів довідок, виконаних науковими бібліотеками та інформаційними центрами академій і організацій, які входять до складу МААН.

Бібліотеки – члени Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук були співорганізаторами низки міжнародних конференцій, проведених Академіями наук та Національними бібліотеками країн близького та далекого зарубіжжя.

Проблеми формування єдиного науково-інформаційного простору академій наук – членів МААН, оптимальної організації інформаційного забезпечення академічної науки, створення правових, економічних, наукових, технологічних умов для обміну інформацією постійно обговорюються на міжнародних конференціях, семінарах та інших заходах. У 2006 р. члени Ради директорів взяли участь у роботі Першого форуму творчої і наукової інтелігенції держав – учасниць СНД. Під егідою МААН і РАН підготовлено збірник матеріалів Форуму з актуальних проблем розвитку науки, освіти і видавничої діяльності країн співдружності, в якому надруковано статті директорів наукових бібліотек НАН України, Білорусі, Таджикистану, Молдови. В усіх наступних форумах творчої та наукової інтелігенції держав – учасниць СНД Рада директорів НБ і НІЦ брала найактивнішу участь, а її голова О. С. Онищенко був науковим керівником окремих секцій форуму, виступав з доповідями та повідомленнями. За значний внесок у розвиток міжнародного наукового співробітництва голова Ради директорів НБ і НІЦ, академік НАН України О. С. Онищенко у 2012 р. був нагороджений срібною медаллю Міжнародної асоціації академій наук «За сприяння розвитку науки».

Фахівці НБУВ та ЦНБ ім. Якуба Коласа брали участь у Восьмому міжнародному конгресі українців, зокрема в організації та проведенні круглого столу «Діячі академічної науки та їхній внесок у книжкову культуру» (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.). Значною подією для академічних установ став

і міжнародний практичний семінар «Академії наук Центральної та Східної Європи та їхня роль у суспільстві, заснованому на знаннях», який був організований Міжакадемічною групою з міжнародних проблем (IAP) та Центральною-європейською ініціативою (CEI).

Під егідою МААН 26–27 травня 2015 р. в м. Мінську, в Центральній науковій бібліотеці імені Я. Коласа, відбулася III Міжнародна наукова конференція «Берковские чтения. Книжная культура в контексте международных контактов». На конференції було представлено 117 доповідей, авторами яких були 125 вчених і спеціалістів із Білорусі, Болгарії, Литви, Польщі, Росії, Узбекистану, України. За результатами роботи конференції підготовлено та видано збірник матеріалів.

Міжнародна наукова конференція НБУВ «Бібліотека. Наука. Комунікація. Формування національного інформаційного простору» (Київ, жовтень 2016 р.) запропонувала до розгляду фахівцям найактуальніші проблеми розвитку бібліотечної галузі, які було виголошено у 247 доповідях, інформаціях та повідомленнях. У рамках міжнародної конференції 4 жовтня 2016 р. проведено засідання Ради директорів бібліотек академій наук – членів МААН. До обговорення пропонувалися питання про реалізацію двох проєктів, затверджених Радою МААН: «Библиометрика МААН» і «Библиотечковедческая энциклопедия».

Згідно з рішеннями Ради МААН при ній створено та успішно функціонують 18 наукових рад, комітетів та інших громадських структур. Продуктивно працює і активно взаємодіє з Радою директорів Рада з книговидання при МААН. Зокрема, 14–16 жовтня 2015 р. у Мінську відбулася IX сесія Ради з книговидання, до програми якої було включено форум «Наукова та культурна взаємодія в контексті розвитку книговидання, книгообміну та науки про книгу», присвячений 90-річчю Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа. Під час сесії було підбито підсумки Міжнародного конкурсу на найкращий науково-видавничий проєкт «Наукова книга». Видавничий дім «Академперіодика» НАН України номінував на цей конкурс три видання, серед яких видання «Международной ассоциации академий наук – 20 лет» здобуло перемогу в номінації «Співдружність», а в номінації «Гран-прі» диплом лауреата отримало видання «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Керівники та фахівці національних та академічних бібліотек є частими гостями НБУВ, вони презентують свої видання, діляться досвідом роботи та пропонують нові форми співпраці.

11 грудня 2014 р. в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського

відбулася презентація книжок, підготовлених, перекладених і виданих за підтримки Посольства Азербайджанської Республіки в Україні. Особливим гостем заходу був директор Національної бібліотеки Азербайджану імені М. Ф. Ахундзаде, професор Керім Тахіров, за ініціативою якого місцем презентації нових видань було обрано саме Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського.

Презентація історико-публіцистичного збірника «На основі взаємної поваги і довіри» директора Міждержавного інституту українсько-казахських відносин Миколи Степаненка відбулася в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у вересні 2015 р. Організаторами заходу були НАН України, НБУВ, Міждержавний інститут українсько-казахстанських відносин, Посольство Республіки Казахстан в Україні та Республіці Молдова.

Генеральний директор Національної бібліотеки Литви імені Мартінеса Мажвідаса д-р соц. наук, проф. Реналдас Гудаускус відвідав НБУВ та виступив з доповіддю «Бібліотека в контексті національної інформаційної політики» (жовтень 2016 р.). До НБУВ з обміном досвіду прибули й литовські бібліотекарі – директор Скуодаської публічної районної бібліотеки Йонас Грушас та заступник директора Клайпедської районної публічної бібліотеки Діана Ціпарієне.

17 травня 2017 р. Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського відвідала делегація Національної парламентської бібліотеки Грузії ім. Іллі Чавчавадзе у складі генерального директора Гіоргі Кекелідзе, директора департаменту бібліотечних ресурсів Левана Тактакішвілі, фахівця з комплектування фондів Парламентської бібліотеки Бесаріона Баджелідзе, а також радника генерального директора з питань міжнародних відносин Акакі Кенчовшілі. У ході візиту гості зустрілися з керівництвом НБУВ, окреслили перспективи міжбібліотечної взаємодії. Грузинські бібліотекарі передали до фондів НБУВ добірку книжкових видань, що відображають унікальні пам'ятки книжкової і рукописної спадщини Грузії, дослідження грузинських істориків, етнографів та бібліотекарів.

Наукові бібліотеки та науково-інформаційні центри – члени МААН широко інформували про свої досягнення на міжнародних бібліотечних форумах та різноманітних культурно-просвітницьких заходах.

У роботі VIII міжнародної конференції «Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе. Central Asia – 2015» (Ташкент, 22–24 квітня 2015 р.) брали участь понад 200 учасників, у т. ч. зарубіжні гості з Азербайджану, Германії, Казахстану, Росії, України, США. Окрему секцію «Роль и значение информационно-библиотечных ресурсов в развитии науки и техники» традиційно провела

директор Фундаментальної бібліотеки АН Республіки Узбекистан З. Ш. Бердиева. В рамках роботи секції прозвучало 17 доповідей, серед яких кращими були відмічені доповіді професора Ташкентського університету інформаційних технологій М. А. Рахмантуллаєва «Вопросы комплексной автоматизации информационно-библиотечных учреждений» та керівника служби формування національних бібліографічних баз даних Національної бібліотеки Узбекистану Ш. М. Рахімової «Ведение государственной библиографии в Узбекистане: задачи и приоритетные направления».

Бібліотекарі Азербайджану, Білорусі, Грузії, Казахстану, Молдови, Росії, Таджикистану були учасниками Міжнародного конгресу бібліотекарів «Мир. XXI век. Через чтение к идентичности и культуре» (15–16 вересня 2016 р., м. Астана). Головною метою і завданням конгресу було привернення уваги суспільства до питань розвитку бібліотек, до книги, як величезного явища культури, пошуку відповідей на сучасні виклики інформаційного суспільства, обмін досвідом з проблем формування електронних інформаційних ресурсів і їх використання в інформаційно-бібліотечних установах.

14–15 вересня 2017 р. у Національній бібліотеці Білорусі (Мінськ) відбувся Міжнародний конгрес «500 років білоруського книгодрукування», у якому серед сотень учасників були і представники Ради директорів наукових бібліотек, у т. ч. з Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Учасники конгресу мали змогу також заслухати доповідь директора Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Галини Ковальчук «Книжкові пам'ятки академічних бібліотек України: проблеми і перспективи їх збереження, популяризації та обліку в державному реєстрі».

ЛННБ України ім. В. Стефаника спільно з Українською академією друкарства провела Першу міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні проблеми консервації і реставрації пам'яток мистецтва та писемної культури на пергаментній і паперовій основах» (Львів, 23 листопада 2018 р.). В роботі конференції брали участь і зарубіжні гості, зокрема, бібліотечні працівники з Польщі, Молдови та Литви.

Голова Ради О. С. Онищенко виступив з доповіддю «Академічне українознавство за 100 років: здобутки і тенденції розвитку» на IX Міжнародному конгресі українців (25–27 червня 2018 р.). Конгрес став резонансним загальнокультурним і науковим заходом, участь у якому взяли понад 500 українських і зарубіжних учених – представники з Польщі, Білорусі, Канади, Молдови, Великої Британії, Словаччини, Росії, Сербії, Болгарії, Угорщини, Німеччини, Італії, Австрії, Канади, США та інших країн.

Бібліотеки – члени Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних

центрів академій наук були співorganizаторами низки міжнародних конференцій організованих академіями наук та Національними бібліотеками країн близького зарубіжжя. Однак проведення Радою окремих заходів у рамках міжнародних конференцій стало проблематичним у зв'язку з обмеженістю фінансування в НАН України.

НБУВ як базова організація Ради активно співпрацює з редакціями наукових збірників та бібліотечних часописів пострадянських країн. Зокрема, поширює свій досвід на сторінках збірника «Научные труды Института рукописей», який видає Інститут рукопису ім. М. Фізулі НАН Азербайджану. У 2018 р. вийшов черговий номер, до складу якого увійшли наукові статі працівників НБУВ та ЛННБ України імені В. Стефаніка.

Упродовж останніх років НБУВ взаємодіє з Національною бібліотекою Узбекистану ім. Алішера Навої, зокрема, науковці беруть участь у збірнику матеріалів Міжнародної наукової конференції «Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе. Central Asia». У науковому збірнику, підготовленому за результатами роботи конференції, у 2015 р. опубліковано 7 статей співробітників НБУВ. Професійні стосунки НБУВ підтримує також з редакцією Інформаційно-бібліотечного вісника «INFOLIB» (Національна бібліотека Узбекистану), на сторінках якого представлено досвід роботи НБУВ та українських бібліотек. Стаття директора Інституту біографічних досліджень НБУВ В. І. Попика «Достижения, задачи и перспективы развития Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского» опублікована в № 2 за 2018 р. вісника «INFOLIB».

Діяльність Ради директорів знайшла відображення на сторінках монографій, авторефератів дисертацій, наукових праць співробітників НБУВ. Зокрема, розділ «Участь Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в міжнародній ооперації» до монографії «Информатизация і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток» підготувала вчений секретар Ради у 2003–2088 рр. Т. Л. Кулаковська.

20 жовтня 2015 р. у Києві відбулося чергове засідання Ради МААН, в якому взяли участь керівники та представники семи академій наук та двох організацій, що входять до Асоціації. Згідно з порядком денним члени Ради МААН заслухали й обговорили доповідь президента Асоціації академіка НАН України Б. Є. Патона про діяльність МААН у 2014–2015 рр., а також розглянули питання «Фундаментальна наука, міжнародна кооперація вчених: стан та перспективи розвитку». За результатами роботи Рада МААН ухвалила низку рішень, в тому числі й про виконання функцій базової організації МААН Національною академією наук Білорусі.

Солоіденко Г. І.

5.2. Вчена рада Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в системі управління діяльністю (2002–2020)

Особливе місце в системі управління діяльністю Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського посідає Вчена рада (далі ВР, Рада). Відповідно до Статуту Бібліотеки вона є колегіальним органом управління, який виконує свою основну, дорадчо-колегіальну функцію, шляхом демократичного, колективного обговорення і ухвалення рішень із найважливіших питань як стратегічного розвитку наукової та бібліотечно-інформаційної роботи Бібліотеки, так і з актуальних поточних питань її життєдіяльності.

Вчена рада розгорнула активну діяльність з 1965 р., коли Бібліотека отримала статус наукової установи, що діяла на правах науково-дослідного інституту АН УРСР, державного книгосховища всіх творів друку та назву «Центральна наукова бібліотека АН УРСР» (постанова Президії АН УРСР № 165 від 22 червня 1965 р.). Новий статус, функції головної наукової бібліотеки та розширення тематики проведення власних наукових досліджень були закріплені новим Статутом. Відповідно до нього при директорів Бібліотеки було створено Вчену раду, яка діяла під його керівництвом. Для підвищення наукового рівня ВР до її складу входили, крім фахівців бібліотеки, провідні науковці академічних установ. З 1971 р. Бібліотека має статус науково-дослідної установи (розпорядження Президії Академії наук Української РСР № 737 від 14 червня 1971 р.), з 1989 р. – наукового інституту НАН України, що здійснює дослідження у галузях бібліотечнознавства, бібліографознавства, книгознавства, джерелознавства, документознавства, архівознавства, біографістики, кодикології та археографії, соціальних комунікацій, наукометрії, інформаційно-комунікаційних технологій; збереження, консервації та реставрації документів. Зміни у статусі Бібліотеки, розширення функцій, посилення наукової складової закріплювалися змінами у Статуті. Відповідно ВР у цей період вирішувала комплекс питань щодо органічного поєднання наукової, бібліотечної та культурно-просвітницької діяльності, розширювалося коло її повноважень. Цей етап діяльності Бібліотеки та її Вченої ради висвітлено у монографії Л. А. Дубровіної і О. С. Онищенко «Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1965–1991»²⁵⁹.

Інтенсивний розвиток Бібліотеки наприкінці 1980-х років та в перші роки незалежності України створив основу для нового етапу її діяльності в період суспільних перетворень, змін завдань розвитку науки, культури, освіти,

²⁵⁹ Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1965–1991 : монографія. Київ, 2008. 373 с.

інформатизації суспільства, що були поставлені державою перед науковими установами та бібліотеками в новому законодавчому полі.

Наступний етап діяльності НБУВ висвітлено у колективній монографії «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)»²⁶⁰.

Упродовж 1992–1995 рр. Бібліотека розгорнула роботу як головна книгозбірня незалежної Української держави, що почала діяти в нових політичних, правових та соціокультурних умовах і взяла на себе виконання найважливіших функцій у галузі бібліотечно-інформаційної, науково-дослідної та культурної сфер. НБУВ (тоді і до 1996 р. – ЦНБ НАН України ім. В. І. Вернадського) розпочала здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення вищих органів законодавчої, виконавчої і судової влади актуальною та суспільно значущою інформацією.

Як наукова установа Бібліотека відповідно до рішення Президії АН України з 01 жовтня 1992 р. увійшла до складу Відділення історії, філософії та права АН України, що сприяло розвитку наукових напрямів її діяльності. За ініціативи директора Бібліотеки доктора філософських наук, професора (з 1994 р. – члена-кореспондента НАН України, з 1997 р. – академіка НАН України) О. С. Онищенко було розроблено нову організаційну структуру Бібліотеки та кадрову політику, стратегію розвитку ЦНБ як національної, орієнтовану на підвищення наукового рівня та значимості установи як соціального інституту. Колектив Бібліотеки, перед яким поставлено нові завдання та запропоновано методику їхнього комплексного вирішення, спрямовується на вдосконалення збирання, зберігання та використання документної інформації, збереження, консервацію та реставрацію документів, створення електронних інформаційних ресурсів та баз даних, ресурсів національної культурної спадщини, поглиблення інформаційно-аналітичної діяльності, удосконалення культурно-просвітницької функції Бібліотеки і загалом підвищення її міжнародного статусу. Основна увага нової стратегії, що була обговорена та прийнята науковим колективом Бібліотеки і Вченою радою, спрямовувалася на підсилення наукової складової та розвиток актуальних наукових напрямів і технологій, які значно модернізували б і піднесли б на новий рівень наукову основу діяльності Бібліотеки та стали б підґрунтям її інноваційного розвитку, забезпечили створення ресурсної бази української науки та суспільства в нових історичних умовах, а також дали б поштовх для розвитку таких напрямів наукової діяльності в сфері

²⁶⁰ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горовий та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 452 с.

гуманітаристики, як книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, документознавство, архівознавство, біографістика, інформатика та інформологія. Особливо актуальною була необхідність міжнародних зв'язків із зарубіжними бібліотеками та науковими установами ²⁶¹.

Робота Вченої ради в 1993–1995 рр., яку очолював генеральний директор Бібліотеки (до 2013 р.) О. С. Онищенко, присвячувалася обговоренню нових наукових напрямів та виконанню науково-дослідних робіт, напрацюванню нормативної бази (положень, правил, інструкцій) функціонування інститутів, центрів, відділів, затвердженню до друку наукових праць. Обговорювалася проблема щодо необхідності оновлення кадрового складу Бібліотеки та формування політики підготовки кадрів вищої кваліфікації. Визначалися пріоритетні напрями наукової роботи; вирішувалися завдання комп'ютерного та програмно-технологічного оновлення технічної бази Бібліотеки; комплектування фондів; визначалися нові тенденції в галузі формування електронних ресурсів в умовах стрімкої глобалізації інформаційних процесів та зміщення акцентів на прискорення обслуговування науки та освіти; обговорювалося комплексне вирішення завдань та напрямів діяльності Бібліотеки, зокрема органічного поєднання наукової, бібліотечної та культурно-просвітницької діяльності. Особливу увагу Вчена рада приділяла створенню електронного каталогу та формуванню електронних ресурсів. Відповідно, порушувались теми науково-методичного забезпечення функціонування електронного каталогу, напрацювання УніМАРК, впровадження пакету прикладних програм CDS/ISIS. Вирішувалися питання переведення класифікаційних таблиць ББК на УДК та дискутувалися доцільність і методичні засади створення власного рубрикатора Бібліотеки тощо ²⁶².

Указ Президента України «Про надання Центральній науковій бібліотеці імені В. І. Вернадського статусу національної» був виданий 5 квітня 1996 р., відтоді вона називається «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського». Постановою НАН України від 06 вересня 1995 р. № 109 було затверджено «Положення про Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського» ²⁶³ та розроблено новий Статут Бібліотеки (НБУВ із 1997 р.).

У Статуті, розробленому на основі Положення про НБУВ, затвердженому 14 січня 1997 р. віце-президентом НАН України академіком НАН України В. Г. Бар'яхтаром, були втілені демократичні принципи функціонування

²⁶¹ Там само. Київ, 2019. 452 с.

²⁶² Там само.

²⁶³ Постанова Президії Національної академії наук України «Про Положення про Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського». *Бібліотечний вісник*. 1996. № 5. С. 3–6.

установи, що базувалися на новому законодавстві України в галузі науки, культури, бібліотечної та архівної справи, законах про наукову та науково-технічну діяльність, про інформацію та інших дотичних нормативних актах. Отримання статусу національної значно розширило функції Бібліотеки та її права. Відповідно до нового Статуту, НБУВ – головна бібліотека Української держави, загальнодержавний комплексний бібліотечно-інформаційний, науково-дослідний і культурний центр, державне сховище рукописної спадщини, творів та документів на всіх видах носіїв інформації, що створюються в Україні, наукова колекція світової літератури.

У Статуті підтверджувався статус Бібліотеки як науково-дослідного інституту НАН України з проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, інформатики, книгознавства, архівознавства, наукового описування рукописів, української біографістики, консервації та реставрації документів, автоматизації бібліотечно-бібліографічних процесів, центру розробки, вивчення і впровадження сучасних технологій бібліотечно-інформаційного забезпечення науки та суспільної практики.

Вищим органом колегіального розгляду основних питань бібліотечної, наукової і кадрової роботи визначено Вчену раду, яка обиралася науковим колективом і затверджувалася Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України на строк повноважень генерального директора. Вчена рада створювала на правах своїх секцій науково-методичні ради наукових підрозділів, зокрема Фонду президентів України та інститутів, діяльність яких визначалася положеннями про такі ради, а очолювали їх директори Фонду та інститутів. Варто зазначити, що науково-методичні ради наукових підрозділів НБУВ успішно працюють і нині як колегіальні органи і сприяють вирішенню важливих питань наукової, науково-організаційної та науково-методичної діяльності цих підрозділів.

Таким чином, у кінці 1990-х – на початку 2000-х років НБУВ працювала в нових умовах, які надавали їй широкі можливості для самостійного визначення багатьох форм та напрямів діяльності, вдосконалення своїх функцій і розвитку інноваційних проєктів. Вчена рада як колегіальний дорадчий орган управління Бібліотекою долучилася до науково-організаційного забезпечення вирішення питань науково-дослідної, науково-методичної, науково-видавничої та бібліотечно-інформаційної діяльності, ухвалювала рішення та розробляла рекомендації в межах своєї компетенції, яку визначав Статут НБУВ.

На 01 січня 2003 р. Вчена рада НБУВ діяла у складі, затвердженому постановою Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України від 06 червня 2002 р. (протокол № 7), у кількості 23 осіб – провідних учених та фахівців, які очолювали найвідповідальніші напрями та ділянки роботи

Бібліотеки, були широко відомі серед наукового загалу Академії та в бібліотечній галузі України. Це академіки НАН України – О. С. Онищенко (голова ради) та П. Т. Тронько; доктори історичних наук – Л. А. Дубровіна, В. Ю. Омельчук, В. С. Чишко; кандидати історичних наук – А. Г. Бровкін (заступник голови Ради), І. П. Антоненко, Т. В. Добко, Г. І. Ковальчук, Л. В. Муха, Я. О. Чепуренко, кандидат філософських наук В. М. Горовий, кандидат технічних наук Л. Й. Костенко, кандидати педагогічних наук В. Г. Попроцька (секретар ради), Т. П. Павлуша, кандидат філологічних наук О. К. Супронюк, кандидат економічних наук А. О. Чекмарьов, кандидат мистецтвознавства Г. М. Юхимець²⁶⁴.

Вчену раду очолював генеральний директор бібліотеки академік НАН України О. С. Онищенко (голова Ради до 2013 р.). У 2002 р. його було переобрано та затверджено на посаді генерального директора на новий термін відповідно до постанови Президії НАН України від 10 квітня 2002 р. № 84. На посадах на термін повноважень генерального директора було затверджено також заступників генерального директора з наукової роботи – А. Г. Бровкіна, В. М. Горового, Л. В. Муху, А. О. Чекмарьова та вченого секретаря В. Г. Попроцьку (постанова Президії НАН України від 25 червня 2002 р. № 160), які відповідно до Статуту увійшли до складу Вченої ради. В. Г. Попроцька працювала секретарем Ради до 2008 р.

Упродовж першого десятиріччя 2000-х років Вчена рада неодноразово розглядала питання щодо визначення перспективних і пріоритетних напрямів наукової, науково-інформаційної і бібліотечно-бібліографічної діяльності. Це було пов'язано, перш за все, з тим, що у НБУВ відбувалися значні якісні, структурні перетворення відповідно до вимог формування інформаційного суспільства, переходу до інтенсивного накопичення і використання електронних інформаційних ресурсів.

Щораз складніші завдання інформаційного забезпечення сфер науки, освіти, культури, державного управління привернули увагу уряду та керівництва НАН України до проблем розвитку бібліотечно-інформаційної справи та до НБУВ як головної бібліотеки країни, котра мала перетворитися на ефективний інформаційно-технологічний центр, який відповідав би світовим вимогам до інформаційної підтримки наукових досліджень та супроводження суспільних реформ. З 2003 р. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського входить до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави (свідоцтво Міністерства освіти і науки України №00072 Серія НВ від 18 лютого 2003 р.), і за результатами проведення державної атестації

²⁶⁴ Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2002 р. Київ, 2003. С. 57–58.

наукових установ відповідно до чинного законодавства систематично підтверджує своє місце у вищезазначеному реєстрі як унікальна наукова установа.

У той період значною подією для НБУВ було винесення на засідання Президії НАН України у липні 2003 р. питання про стан та завдання бібліотечно-інформаційної справи в НАН України. З основною доповіддю виступив генеральний директор НБУВ академік НАН України О. С. Онищенко. Доповідь було підготовлено на основі аналітичних матеріалів та рішень Вченої ради Бібліотеки з усіх напрямів науково-дослідної та бібліотечно-інформаційної діяльності, кадрового та матеріально-технічного її забезпечення²⁶⁵. В обговоренні питання взяли участь: президент НАН України академік Б. Є. Патон; віце-президент НАН України, директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України академік І. Ф. Курас; голова Науково-видавничої ради НАН України, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік Я. С. Яцків; директор Інституту монокристалів НАН України академік НАН України В. П. Семиноженко; директор Інституту проблем реєстрації інформації НАН України член-кореспондент НАН України В. В. Петров та інші.

На засіданні було порушено низку важливих питань, вирішення яких у подальшому сприяло розвитку бібліотечно-інформаційної сфери не лише НАН України, але й країни в цілому. Тоді ж обрано на посаду голови Інформаційно-бібліотечної ради НАН України академіка НАН України О. С. Онищенка. Було ухвалено постанову НАН України від 09 липня 2003 р. № 186 «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної сфери», першим пунктом якої визнано розвиток бібліотечно-інформаційної справи в НАН України одним із пріоритетних напрямів зміцнення вітчизняного науково-технічного потенціалу, передбачено розробку Комплексної перспективної програми розвитку бібліотечно-інформаційної справи в НАН України та концепції розвитку наукової, науково-інформаційної діяльності як інформаційного технопарку. Поставлені завдання охопили всі основні сфери бібліотечно-інформаційної діяльності: забезпечення доступу до зарубіжних електронних бібліотек, баз даних і електронних видань, надання їх у користування науковим установам НАН України та стороннім організаціям, організація прямого доступу до світової бази наукової інформації Web of Science Інституту наукової інформації США; збереження бібліотечних та архівних фондів, прискорення робіт із створення страхового фонду унікальних

²⁶⁵ Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2003 р. Київ, 2004. С. 3–6.

документів на електронних носіях; проєктування і будівництво для НБУВ та ЛННБ України ім. В. Стефаника нових корпусів книгосховищ; розробку програмного забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності; організацію передавання до НБУВ установами НАН України необхідної кількості примірників друкованих видань, а також їх електронних версій для забезпечення потреб інформаційного обміну з бібліотеками академій – учасниць МААН, міжнародного книгообміну та формування інформаційно-бібліотечного Інтернет-порталу; розробку та випробування нових типів електронних носіїв інформації, що гарантують її довготривале збереження, а також забезпечення постійного контролю за технічним станом споруд та інженерних комунікацій НБУВ.

Окреслені завдання стали програмою діяльності Бібліотеки на наступні роки, результати їх виконання обговорювалися науковцями і фахівцями на засіданнях Вченої ради, вносилися відповідні зміни та корективи на кожному з етапів виконання цієї програми розвитку НБУВ.

Для подальшого розвитку Бібліотеки, забезпечення належних умов її діяльності, більш ефективного збереження і використання інформаційного потенціалу велике значення мало розпорядження Президента України від 02 грудня 2003 р. №396/2003-рп «Про заходи щодо вдосконалення діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», в якому було передбачено вирішення низки нагальних для того періоду діяльності НБУВ проблем, у т. ч. правових, організаційних та фінансових засад її функціонування і розвитку як головного інформаційного центру держави, вирішення питань її фінансування у Державному бюджеті України окремою статтею та забезпечення щорічного своєчасного виділення їй валютних коштів для централізованої передплати іноземних видань для бібліотек України в обсягах, достатніх для формування в державі зарубіжних ресурсів, кардинального технічного переоснащення сучасними засобами комп'ютерно-телекомунікаційної техніки тощо. Передбачалося прийняття Державної програми розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 рр.

Члени Вченої ради, провідні науковці та фахівці НБУВ активно долучилися до підготовки проєкту Державної програми розвитку Бібліотеки, пропозицій щодо основних напрямів, завдань, заходів, обсягів фінансування, передбачуваних результатів їх виконання. Пропозиції неодноразово обговорювалися на засіданнях Вченої ради і були покладені в основу затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085 «Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки». Метою Програми було визначено

створення умов для становлення Бібліотеки як головного науково-інформаційного центру держави, розгортання її діяльності на базі впровадження сучасних інформаційних технологій, комп'ютерної та телекомунікаційної техніки. Серед найважливіших завдань виокремлено:

- ° упровадження нових інформаційних технологій для здійснення наукової, науково-інформаційної, культурно-просвітницької та видавничої діяльності, загальної координації та науково-методичного забезпечення з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства та документознавства, міжнародного співробітництва у сфері формування, обміну та використання світових бібліотечних ресурсів;

- ° розгортання роботи міжнародного бібліотечного абонементу та обміну інформацією в електронному вигляді;

- ° формування універсального фонду національних інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації, що включає цілісну колекцію наукових та суспільно значущих вітчизняних і зарубіжних документів;

- ° організація наповнення корпоративних баз та банків даних як засобу інтеграції інформаційних ресурсів бібліотек та інших центрів документальних комунікацій, формування єдиного науково-інформаційного простору України;

- ° створення Українського науково-інформаційного веб-порталу із системами пошуку та архівування розміщеної в глобальних інформаційних мережах інформації про Україну, а також наукової та суспільно значущої інформації тощо.

Основні завдання Програми були конкретизовані в Заходах щодо розвитку діяльності НБУВ. Фінансування повинно було здійснюватися з коштів державного бюджету України. Виконання Програми мало відбуватися відповідно до щорічних планів та обсягів фінансування. Координатором виконання Програми виступила НАН України.

На жаль, фінансування вищезазначених завдань та заходів Програми було здійснено лише у 2008 р. Проте Бібліотека без додаткових коштів, у складних умовах обмеженого фінансування наукової та бібліотечної діяльності, без належного матеріально-технічного забезпечення сформувала потужні загальноакадемічні електронні ресурси, створила науково-інформаційний портал, оцифрувала унікальні фонди, розгорнула науково-видавничу діяльність, значно розвинула засоби бібліотечних наукових комунікацій²⁶⁶. Варто зазначити, що плани та звіти про стан виконання

²⁶⁶ Коваль Т. М., Кулаковська Т. Л., Горева В. В. Концептуальні засади стратегічного розвитку національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу: історія, принципи, пріоритети. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* / редкол. : Т. Добко (голов. ред.), В. Горовий (заст. голов. ред.), Т. Симоненко (відп. секр.) та ін. ; НАН

завдань і заходів Програми щорічно заслуховувалися на засіданнях Вченої ради, незважаючи на практично повну відсутність фінансування, інформація надавалася й у Відділення історії, філософії та права НАН України.

Зазначимо для порівняння, що у 2005 р. представлені на сайті НБУВ інформаційні ресурси включали: каталог поточних надходжень до фондів бібліотеки з 1994 р. і картотеки видань світового репертуару з 1980 р. загальним обсягом понад 3 млн записів; загальнодержавну реферативну базу даних, яка розкривала зміст української наукової літератури з 1998 р. – 165 тис. записів; електронний фонд загального доступу (е-версії авто-рефератів дисертацій, статей з наукових періодичних видань, книг тощо) – 40 тис. публікацій; фонд інтранет/екстранет-середовища (15 енциклопедій і довідників, 20 книжкових колекцій, 120 журналів із загальною кількістю річних комплектів понад 1 тис.). Зазначеними ресурсами користувалося понад 3 тис. абонентів глобальних інформаційних мереж.

На початок 2020 р. онлайн-інформаційний комплекс БД НБУВ, доступний користувачам, становив 65 баз даних; 7 млн записів; понад 1 млн повних текстів²⁶⁷. Зокрема: загальнодержавний репозитарій «Наукова періодика України» (1 млн pdf файлів статей в активному веб-доступі, 2,7 тис. найменувань журналів, 42 тис. окремих випусків); загальнодержавна реферативна база даних – 698 тис. рефератів; головний електронний каталог НБУВ складає 1,57 млн записів; книжкові пам'ятки НБУВ – 28 баз даних колекцій (8,9 тис. книжкових пам'яток); цифрова бібліотека історико-культурної спадщини – 2372 документів, 12 тис. випусків газет; інформаційний портал «Наука України: доступ до знань»: 371 наукова бібліотека; 434 науково-інформаційних ресурсів бібліотек; 572 наукових установ; 144 тис. науковців України; електронна бібліотека «Україніка»: 8,8 тис. повнотекстових документів, 7,2 тис. довідкових записів; електронні колекції В. І. Вернадського, Т. Г. Шевченка, М. С. Грушевського тощо.

Інформаційні ресурси НБУВ користуються активним попитом. За даними програми аналізу log-файлів веб-серверів WebLogExpert протягом 2019 р. до порталу НБУВ відбулося сеансів – 28 млн звернень до веб-матеріалів – 624 млн; переглядів веб-сторінок – 19 млн; завантажень повнотекстових ресурсів – 215 млн файлів. Кількість віддалених користувачів з унікальними IP-адресами складає 4,5 млн. Середньодобова кількість сеансів звернення

України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2020. Вип. 58. Бібліотеки в системі стратегічних комунікацій: міжнародний аспект. С. 426–448. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/naukprazi/58.pdf>.

²⁶⁷ Тут і далі використано матеріали Звіту про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2019 р., Київ, 2020. 131 с.

до ресурсів веб-порталу НБУВ (зокрема, разом із завантаженням повних текстів) становила 76 тис. Розгортається робота з реалізації корпоративного проєкту зведеного каталогу бібліотечно-інформаційної мережі НАН України, в якому вже беруть участь 23 бібліотеки наукових установ. Формується бібліографічний та електронний ресурс документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентацією оригіналів документів у цифровому форматі.

Таким чином, переважна більшість визначених Державною програмою завдань та заходів виконана НБУВ без додаткового фінансування. Упродовж останніх 15 років НБУВ досягнула помітних результатів в інтеграції наукової інформації на всіх видах носіїв, інформаційному та науково-аналітичному забезпеченні потреб науки, освіти, культури, державного управління; розбудові електронних ресурсів: електронних бібліотек, архівів, баз даних, репозиторію електронних версій наукової періодики; ресурсів бібліометричної та наукометричної інформації; організації доступу наукових установ до зарубіжних баз даних наукової інформації; розвитку системи цільового інформаційного забезпечення дослідницької та управлінської сфер.

Пріоритетним напрямом у діяльності Вченої ради НБУВ упродовж 2002–2020 рр. була участь у колегіальному вирішенні питання підвищення ефективності наукової та науково-інформаційної роботи. Варто зазначити, що на основі ухвалених рішень та рекомендацій було розроблено стратегічні напрями та плани розвитку діяльності Бібліотеки на короткострокову та довгострокову перспективи, переважна більшість цих напрямів та завдань є актуальними і реалізуються й нині.

Так, на виконання постанови Бюро Президії НАН України від 22 березня 2005 р. № 56 «Про активізацію роботи з підвищення ефективності діяльності НАН України» та листа Кабінету Міністрів України № 2403/0/2-05 від 01 квітня 2005 р. щодо обговорення в колективі питань, пов'язаних з оптимізацією діяльності інститутів НАН України, на розширеному засіданні Вченої ради № 5 від 12 квітня 2005 р. відбулося обговорення шляхів підвищення ефективності наукової та науково-інформаційної діяльності Бібліотеки. За результатами обговорення до Президії НАН України та до Кабінету Міністрів України було подано затверджений Вченою радою план заходів, які необхідно було здійснити для підвищення ефективності науково-інформаційної діяльності НБУВ і НАН України. Пропозиції щодо удосконалення діяльності НБУВ, ухвалені Радою, стали у подальшому стратегічною програмою дій на довгострокову перспективу.

Зокрема, пріоритетними завданнями наукових досліджень було визначено:

- ◎ розробку стратегії розвитку бібліотек та інших центрів документальних

комунікацій України в глобальному електронному середовищі, напрямів формування єдиного науково-інформаційного простору держави;

- ◎ розвиток бібліотечно-бібліографічних класифікацій, інформаційно-пошукових мов, україномовної комп'ютерної лінгвістики, національних форматів представлення бібліографічних даних у інформаційних системах;

- ◎ формування електронних ретроспективних бібліографічних ресурсів рукописної та книжкової спадщини України, національної бібліографії та української біографістики;

- ◎ створення та розвиток національного центру досліджень і навчання у галузі консервації, збереження та реставрації документів.

Було визначено напрями наукових досліджень Бібліотеки. Приміром, наукові дослідження за бібліотекознавчим блоком напряму «Формування і використання науково-інформаційних ресурсів. Інформатизація бібліотек» зосереджувалися на розв'язанні завдань з оптимізації інноваційної роботи наукової бібліотеки з метою підтримки всіх напрямів її діяльності як науково-інформаційного мультиресурсного центру. Важливе місце посідали теми вдосконалення формування і використання інформаційних ресурсів (оптимізація співвідношення ресурсів на всіх видах носіїв, удосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу, орієнтованого на використання інформаційних технологій, організація обслуговування електронними ресурсами, у т. ч. дистанційного, тощо). Перспективними визначено розробку технології машиночитаної каталогізації і систематизації, особливо, відповідного лінгвістичного забезпечення та розвитку бібліотечно-бібліографічної класифікації.

Впровадження результатів науково-дослідних робіт передбачалося поширити на всю бібліотечно-інформаційну систему України.

Подальші наукові дослідження з інформатизації бібліотек передбачали:

- ❖ розробку наукової бази для переходу до корпоративних технологій обробки документальних потоків бібліотеками та науково-інформаційними центрами держави і формування єдиного науково-інформаційного простору України;

- ❖ обґрунтування теоретичних засад створення науково-інформаційного Інтернет-порталу, що включатиме наукову електронну бібліотеку публікацій українських фахівців, системи пошуку та архівування розміщеної в глобальних інформаційних мережах наукової та суспільно значущої інформації, а також систему авторизованого доступу до ресурсів порталу;

- ❖ розробку інформаційної технології для трансформації національної системи реферування в трикомпонентну структуру: загальнодержавна реферативна база даних з максимально повним відбиттям наукових публікацій – рейтингова система оцінки інформативності публікацій – галузеві серії

Українського реферативного журналу на паперових носіях з найбільш інформативними матеріалами;

❖ розробку інтелектуальних технологій аналітико-синтетичного опрацювання електронних інформаційних ресурсів для підготовки широкого спектра науково-інформаційних матеріалів, включаючи оглядово-аналітичні та прогностичні, а також екстракції з них нових знань.

У напрямі «Створення національної бібліографії. Українська біографістика» передбачалося створення електронної версії «Зведеного каталогу україномовної книги. 1798–1923», а до 2009 р. – реалізація проекту Зведеного каталогу-репертуару україномовної книги цього періоду (електронна та друкована версії); підготувати мегапроект створення повної національної бібліографії України (з урахуванням рукописної, музичної, образотворчої, зарубіжної україніки тощо).

Подальший розвиток досліджень з української біографістики передбачав: реалізацію, на основі концепції НБУВ, проекту створення Українського біографічного словника (УБС) – багатотомної ретроспективної праці та його електронної версії «Український біографічний архів».

Реалізація завдань напряму «Нові технології збереження, консервації та реставрації бібліотечних фондів» передбачала проведення досліджень, спрямованих на забезпечення довготривалого збереження бібліотечних фондів як національного духовного надбання, збереження унікальних пам'яток світової культури, цінних фондів і колекцій, що містять значну частину документів виняткової історичної, наукової та художньої цінності: продовження наукових досліджень з питань ефективного захисту фондів у несприятливих екологічних умовах сучасності; дослідження фізико-хімічних показників паперу та матеріалів, що застосовуються для реставраційних і палітурних робіт, розробку сучасних технологій консервації та реставрації книг і рукописів, моніторинг екологічного стану книгосховищ та біологічний моніторинг книгосховищ і документів, створення страхового фонду, розробку й впровадження наукових рекомендацій та регламентуючої документації з питань забезпечення фізичного збереження фондів бібліотек.

Для підвищення ефективності Центром консервації та реставрації НБУВ передбачалося: ініціювати та втілити ідеї кооперації у бібліотечній галузі щодо збереження фондів на базі новітніх технологій і сучасного обладнання і розміщувати спільні державні замовлення на підприємствах України для освоєння найсучасніших технологій збереження.

З питань вивчення, збереження та видання української історико-культурної спадщини передбачалося інтенсифікувати наукову діяльність у галузі дослідження унікальних рукописних, архівних та книжкових фондів,

зокрема у сфері формування фонду книжно-рукописної культури та книжкової спадщини України сучасного походження, що спрямований на збереження надбань науки та освіти, духовної культури українського народу часу незалежності України, а також – паралельного опрацювання фондів та формування баз даних на ретроспективні рукописні та рідкісні фонди, колекції усіх рівнів та включення цього електронного ресурсу в академічні, локальні та всесвітню мережі. Необхідно було пристосувати існуюче програмне забезпечення до специфіки цих фондів та мережі, організувати постійний супровід та підтримку з боку спеціалістів. Передбачалася наукова розробка оптимізації складу Архівного фонду НАН України, збереження та дослідження його унікальних складових.

Важливим було посилення контролю за впровадженням результатів досліджень, насамперед, це стосувалося таких розробок, як інформаційні технології, бази даних і бази знань, методичні рекомендації та методики з усіх питань бібліотечної діяльності.

Пріоритетним завданням була активізація використання можливостей додаткового фінансування наукових досліджень, участь у виконанні наукових проєктів, завдань, підготовки видань тощо, які фінансувалися як державні програми, програми МОН України, як програмно-цільова та конкурсна тематика НАН України, а також договірна тематика за замовленнями сторонніх організацій, як комерційні проєкти тощо.

Важливим напрямом інтеграції діяльності програма визначила розвиток спільних проєктів з установами НАН України, науковими бібліотеками та закладами вищої освіти щодо розв'язання наукових проблем між-дисциплінарного характеру.

Особливу увагу члени Вченої ради приділили вирішенню завдань розвитку кадрового потенціалу НБУВ, серед яких: забезпечення молодими науковими працівниками; підтримка молодого покоління фахівців (широке використання грантів, стипендій, премій молодим науковцям); посилення уваги до підготовки молодих наукових кадрів (при затвердженні тематики дисертаційних робіт особлива увага приділялася науковим проблемам, що сприятимуть сучасному розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України та її національної бібліотеки, особливо, науково-інформаційної діяльності).

У напрямі організації системи безперервної освіти та підвищення кваліфікації науково-інформаційних і бібліотечних працівників необхідно було розвивати новітні форми навчання (дистанційні, модульні тощо), а також відпрацювати організаційне та науково-методичне забезпечення цього питання; створити на базі Бібліотеки ресурсно-навчальний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Таким чином, Вчена рада та дирекція НБУВ суттєву увагу приділяли концептуальному переосмисленню наукової та науково-інформаційної діяльності Бібліотеки відповідно до вимог розвитку інформаційного суспільства та науки, підвищенню наукового і теоретичного рівня дослідних робіт, удосконаленню методів впровадження результатів наукових розробок у практику науково-інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, управління, покращенню якості й оперативності публікації наукових праць. Пропозиції Вченої ради від 12 квітня 2005 р. (протокол № 5)²⁶⁸ щодо удосконалення діяльності НБУВ, стали програмою для її подальшого стратегічного розвитку упродовж наступного десятиліття.

На засіданнях Вченої ради обговорювалися питання *розгортання міжнародної співпраці*. Було визначено такі її *основні завдання та напрями*:

- ✓ інтеграція бібліотечно-інформаційної сфери України у світовий інформаційний простір, збагачення науково-інформаційної діяльності зарубіжним досвідом, співробітництво у формуванні та використанні світових бібліотечних ресурсів;

- ✓ здійснення спільних програм і проєктів, обмін спеціалістами; розробка і реалізація системи заходів, що сприятимуть розвитку обміну інформаційними ресурсами, міжнародному міжбібліотечному абонементу, документообміну, обміну копіями та електронними ресурсами з метою формування колекцій україніки, світової наукової літератури, збагачення фонду іншомовних джерел інформації;

- ✓ закордонні відрядження, отримання грантів міжнародних та зарубіжних організацій (фондів, програм тощо), направлення на стажування в установи зарубіжних країн, участь у роботі міжнародних професійних організацій, міжнародних форумів;

- ✓ залучення до науково-організаційних заходів учасників з інших країн, а для виконання координаційних функцій (національна бібліографія, національна біографістика та ін.) з інших міст України.

Важливим напрямом було визначено також удосконалення науково-видавничої діяльності, зокрема здійснення технологічного переоснащення видавничого комплексу; підвищення наукового рівня та якості видань; підготовка та видання фахових енциклопедій, словників, довідників і підручників, представлення електронних версій цих видань у глобальних інформаційних мережах.

Результати виконання вищезазначених напрямів і завдань постійно

²⁶⁸ Тут і далі використано матеріали протоколів засідань Вченої ради НБУВ за 2003–2019 рр. та звітів про наукову та науково-організаційну діяльність Бібліотеки за цей період.

обговорювалися на засіданнях Вченої ради, вносилися необхідні корективи до планів наукової та бібліотечно-інформаційної роботи. Підсумки діяльності містилися в звітах та широко оприлюднювалися в численних монографіях, збірниках наукових праць, науково-бібліографічних покажчиках, довідкових виданнях, наукових каталогах, інформаційно-аналітичній продукції, рекомендованих Радою до друку²⁶⁹.

НБУВ працювала як потужний науково-інформаційний комплекс, і бібліотечно-бібліографічній та інформаційно-аналітичній діяльності Вчена рада завжди приділяла особливу увагу. Зокрема, розглядалися питання формування інтегрованого ресурсу Бібліотеки на всіх видах носіїв інформації, упродовж багатьох років реалізовувався затверджений Вченою радою план заходів щодо удосконалення комплектування фондів Бібліотеки в умовах обмеженого фінансування та матеріально-технічного забезпечення.

Особлива увага на засіданнях Ради приділялась збереженню унікального фонду НБУВ, який з 2001 р. за рішенням Кабінету Міністрів України має статус наукового об'єкта, що становить національне надбання (НН). З 2002 р. інформація про результати досліджень наукового об'єкта та про виконання заходів щодо його збереження щорічно заслуховується на засіданнях Вченої ради.

Унікальний досвід збереження бібліотечних ресурсів у процесі ліквідації аварійної ситуації у НБУВ було висвітлено у доповіді Л. В. Мухи, члена Вченої ради, заступника генерального директора з наукової роботи і керівника робіт з НН, «Аварійна ситуація в бібліотеці: досвід і проблеми запобігання та ліквідації наслідків» на розширеному засіданні Вченої ради у червні 2003 р. (протокол № 6). Було узагальнено набутий досвід щодо аварійної та післяаварійної ситуації, а також заходів щодо упередження аварій та представлено модель дій, що базувалася на чотирьох напрямках і була реалізована Бібліотекою. Перший напрям – це упередження аварійної ситуації, навчання персоналу діям в екстремальних обставинах по збереженню документів. Другий напрям – це перші кроки в аварійній ситуації, від яких залежить результат ліквідації наслідків, масштаби пошкодження документів, організаційні, методичні та технологічні засади подолання аварійної ситуації. Третій – власне аварія, шляхи подолання, дії та заходи з її ліквідації. Четвертий – це матеріально-технічне забезпечення, спрямоване на ліквідацію аварії та її наслідків. Було зроблено і затверджено Вченою радою та керівництвом Бібліотеки план дій на випадок виникнення надзвичайних

²⁶⁹ Дубас Т. Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів та жанрів видавничої продукції (1991–2019). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. В. Вернадського*. Київ, 2020. Вип. 58. С. 377–393.

ситуацій, узагальнений досвід висвітлено у науковій статті ²⁷⁰. Досвід НБУВ був цінним не лише для бібліотек, але й для архівних установ та музеїв України.

Пріоритетним серед питань, якими опікувалася Вчена рада, було виконання *Плану заходів з удосконалення бібліотечної діяльності*, підготовленого за результатами комплексного аналізу звітів про наукову та бібліотечно-бібліографічну діяльність НБУВ. З 2003 р. це питання Рада заслуховує щорічно як комплексно, так і щодо результатів виконання окремих напрямів та завдань плану (протокол ВР № 4 від 18 травня 2004 р.).

Складником цього плану і темами, які з 2005 р. щорічно обговорювалися на засіданнях Вченої ради, є розвиток комп'ютеризації НБУВ. Зокрема, за результатами обговорення питання про удосконалення використання у НБУВ інтернет-ресурсів та поліпшення організації доступу до інтернет-ресурсів у філіях Бібліотеки Вченою радою було ухвалено рішення (протокол № 4 від 16 березня 2006 р.) про проведення Центром бібліотечно-інформаційних технологій (керівник Л. Й. Костенко) та Інститутом бібліотекознавства (директор О. В. Воскобойнікова-Гузєва) дослідження інформаційних потреб установ НАН України в мережевих інформаційних ресурсах і моніторингу використання передплатених онлайн-ресурсів – для корегування політики комплектування електронною інформацією та архівування науково-інформаційних ресурсів Інтернету. Було організовано щомісячні навчальні семінари-практикуми з питань доступу та використання онлайн-ресурсів науково-інформаційних ресурсів для співробітників читальних залів відділів обслуговування, створення у філії № 1 Бібліотеки (корпус по вул. Володимирській, 62) зони доступу до ресурсів Інтернету у читальній залі.

У 2007 р. Вчена рада затверджує Концепцію і програму розвитку Інтранет-середовища НБУВ (доповідач Л. Й. Костенко), метою якої є колективне формування всіма підрозділами електронного фонду з використанням веб-технологій та надання його користувачам у стінах Бібліотеки з дотриманням авторського права. Викладені основні завдання робіт з розвитку Інтранет-середовища були конкретизацією комп'ютерно-технологічного складника Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 рр. Їх реалізація дозволила досягти якісно нового рівня надання електронної інформації користувачам безпосередньо у Бібліотеці на основі інтегрованої діяльності всіх підрозділів. Складниками діяльності з розвитку інтранет-середовища були:

²⁷⁰ Муха Л., Омельченко М. Аварійна ситуація в бібліотеці: досвід і проблеми запобігання та ліквідації наслідків. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2007. Вип. 17. С. 99–111.

▪ *бібліотечно-інформаційна* – гармонізація комплектування електронними й друкованими інформаційними ресурсами, архівування та наступна каталогізація ресурсів Інтернету, сканування (централізоване та децентралізоване) суспільно значущих фондів з їх наступним опрацюванням, представлення всіх електронних інформаційних ресурсів, які створюються у підрозділах Бібліотеки, у інтранет-мережі тощо;

▪ *комп'ютерно-технологічна* – створення сховища даних, розвиток телекомунікаційної інфраструктури інтранет/екстранет-середовища, розробка програмно-технологічного забезпечення для комп'ютерної обробки електронних інформаційних ресурсів тощо;

▪ *науково-організаційна* – удосконалення інструктивно-методичної бази щодо діяльності Бібліотеки в електронному середовищі; розподіл комп'ютерної техніки під конкретні роботи, що матимуть реальний інформаційно-ресурсний вихід; координація та кооперація діяльності наукових бібліотек у сфері формування національних електронних інформаційних ресурсів тощо.

Основними завданнями, виконання яких у подальшому забезпечило створення потужних науково-інформаційних електронних ресурсів і можливостей їх використання, були визначені:

✓ *у сфері інформаційного сервісу*: розширення навігаційних можливостей і розробка пошукових засобів для Інтранет-середовища (створення каталогу Інтранет-ресурсів, організація повнотекстового пошуку у визначених розділах, запровадження моніторингу інформаційних процесів тощо);

✓ *у сфері формування електронного фонду*: розробка методики обліку електронного фонду, його каталогізації та організації постійного зберігання; надання пріоритетів створенню системи моніторингу й архівування мережевих джерел інформації; організація акумуляції електронних версій публікацій установ НАН України; започаткування оцифрування історико-культурних фондів Бібліотеки та документів підвищеної інформативності; забезпечення довготермінового зберігання електронного фонду на носіях з гарантованим строком збереження даних; координація діяльності зі створення електронних фондів з іншими національними та провідними науковими бібліотеками України, а також із зарубіжними бібліотеками;

✓ *у сфері створення бібліографічних і реферативних ресурсів*: розвиток інформаційної технології формування електронних каталогів і картотек.

У цьому контексті питання повноти і оперативності відображення документів у електронному і традиційному каталогах НБУВ, комплексного обслуговування користувачів Бібліотеки в умовах запровадження інформаційної

технології постійно знаходилися в полі зору Вченої ради і обговорювалися на її засіданнях. Здійснювався контроль за виконанням рішень і рекомендацій Ради, систематично заслуховувалася аналітична інформація про стан їх виконання.

Важливим питанням у першому десятиріччі 2000-х років, до вирішення якого залучалася Вчена рада як колегіальний дорадчий орган управління Бібліотекою, була фінансова діяльність НБУВ, зокрема пов'язана із придбанням літератури, технічних засобів, послуг за процедурою тендерних торгів відповідно до чинного законодавства²⁷¹. Так, на одному із засідань Ради у 2006 р. було заслухано аналітичну записку групи з питань вивчення стану організації закупівлі і передплати бібліотечно-інформаційних ресурсів і закупівлі техніки для їх використання (керівник групи О. В. Воскобойнікова-Гузєва, директор Інституту бібліотекознавства, член Вченої ради). Висновки, представлені членами робочої групи і ухвалені Радою, сприяли оптимізації організації та проведення тендерних торгів, процесів передплати і закупівлі, також було визначено коло альтернативних джерел комплектування та напрями удосконалення бібліотечної технології.

Зокрема, Радою було ухвалено рішення про створення групи з організації проведення тендерів; при проведенні тендерів на передплату періодичних видань було рекомендовано передбачити розподіл замовлення на частини (лоти: видання України та СНД, газети і журнали), що полегшувало проведення тендерної процедури; крім того, вирішено було активно використовувати можливість комплектування фонду за рахунок альтернативних джерел – Інтернету, отримання електронних версій видань від видавництва на договірній основі; запровадити контроль за проведенням відповідного моніторингу у відділах комплектування НБУВ, координувати його проведення, у тому числі враховувати дані моніторингу попиту користувачів залу періодики з метою визначення оптимального репертуару для замовлення. Передбачалося також упродовж року розробити програмні засоби, що забезпечили б сумісність та ведення наскрізного контролю в автоматизованому режимі за замовленням, надходженням та направленням передплачених періодичних видань і тих, які надходять як обов'язковий примірник. Активізації цієї діяльності сприяла Рада з комплектування Бібліотеки, яка діяла при дирекції (з квітня 2006 р.). Оновлений склад і завдання цієї ради були затверджені рішенням Вченої ради, у її засіданнях брала участь більшість членів ВР відповідно до наукових і виробничих напрямів їхньої роботи.

Необхідно зазначити, що одним із повноважень Вченої ради було

²⁷¹ Кулаковська Т., Калініна Ю. Тендерні торги в бібліотеці: організаційне та юридичне забезпечення. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 1. С. 13–18.

затвердження рад як дорадчих колегіальних органів при дирекції для вирішення широкого кола питань наукової, виробничої та кадрової роботи НБУВ. Так, відповідно до Статуту було створено вже згадувані науково-методичні ради в інститутах та центрах, які здійснюють координаційно-консультаційну роботу і дотепер. З 2010 р. у НБУВ функціонує Рада молодих вчених – дорадчий орган при дирекції, метою якого є всебічне сприяння молодим спеціалістам у науковій діяльності. Рада має повноваження від колективу молодих вчених, готує рекомендації щодо планування та виконання завдань, які виникають у науково-дослідній діяльності або які ставить Вчена рада НБУВ перед молодими вченими. Голова ради є членом Вченої ради Бібліотеки. Рада входить до складу Ради молодих вчених НАН України, а її представники – до складу Ради молодих вчених при Відділенні історії, філософії та права НАН України (від початку створення цього органу у НБУВ). Серед основних напрямів діяльності: сприяння розвитку наукового потенціалу молодих вчених НБУВ; збір та надання інформації про наукові конференції, семінари, школи, конкурси, гранти, державні молодіжні програми та інші заходи, а також надання консультативної допомоги при підготовці та участі у зазначених заходах; встановлення та розширення наукового співробітництва молодих вчених із зарубіжними колегами та аналогічними радами молодих вчених тощо. Діяльністю ради з 2010 р. опікується Комісія по роботі з науковою молоддю НБУВ, до складу якої, затвердженого рішенням ВР, увійшли провідні науковці та фахівці Бібліотеки.

Особливе місце в науковій діяльності НБУВ посідає Редакційно-видавнича рада (РВР), створена у 1997 р. як дорадчий орган при генеральному директорові. У 2009 р. Вченою радою НБУВ (протокол № 9 від 26 травня 2009 р.) затверджено нові Положення про РВР та її склад – з урахуванням постійного вдосконалення наукової продукції НБУВ та змін у кадровому складі Бібліотеки. Важливим рішенням було поєднання у складі РВР досвідчених науковців та молодих учених, які розглядалися як перспективні у відповідних галузях знання. РВР оголошувалася науково-організаційним органом, який діє на громадських засадах, але не при генеральному директорові, як було до цього, а при Вченій раді НБУВ. Основним завданням РВР була координація видавничої діяльності НБУВ у цілому, співпраця з Вченою радою НБУВ та постійний контакт із цих питань із Науково-видавничою радою НАН України і забезпечення високого наукового рівня друкованих праць²⁷². Зокрема, функції РВР були розширені, спрямовані на тісніший

²⁷² Дубас Т. П. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019). дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2020. 346 с.

контакт із діяльністю Вченої ради: визначення основних напрямів видавничої діяльності НБУВ; внесення пропозицій для розгляду на засіданнях Вченої ради питань щодо видавничої діяльності; участь у формуванні щорічних планів видавничої діяльності і контроль за їх виконанням; здійснення експертизи стану готовності авторських рукописів до друку, якості їхнього змісту і оформлення та надання відповідних висновків на розгляд Вченої ради. Голова РВР організовує її роботу, забезпечуючи виконання завдань та функцій, щорічно звітує перед Вченою радою про результати роботи. Затверджений Вченою радою у 2009 р. склад РВР був істотно оновлений та збільшений у зв'язку з розширенням напрямів діяльності НБУВ. Головою РВР було обрано д-ра іст. наук, професора Г. І. Ковальчук, заввідділу стародруків та рідкісних видань. Питання щодо оновлення складу РВР та внесення змін до Положення про РВР розглядалися Вченою радою також у 2016 р. (протокол № 2 від 12 лютого 2016 р.) та у 2017 р., коли головою ради було затверджено професора Л. І. Буряк, провідного наукового співробітника Інституту біографічних досліджень НБУВ (протокол № 6 від 7 червня 2017 р.).

Зазначимо, що за період з 2003 по 2019 рр. були рекомендовані до друку РВР, затверджені Вченою радою та надруковані переважно Науково-видавничим центром Бібліотеки 587 монографій, чергових випусків періодичних та продовжуваних видань, довідково-енциклопедичних видань, науково-інформаційних, науково-методичних, бібліографічних робіт загальним обсягом 11171,27 обл.-вид. арк., рукописи яких відповідали чинним державним стандартам та основним напрямам наукової діяльності НБУВ²⁷³. Серед цих видань, зокрема, багатотомні: «Історія Національної академії наук України» (з 1990 р.); окремі томи багатотомного загальноакадемічного видання серії «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського» (з 2012 р.); «Книга в Україні, 1861–1917: матеріали до репертуару української книги» (вийшло 20 томів). З 2014 р. започатковано видання Шевченкіани; щорічно з 2012 р. виходять видання із серії колективних монографій з питань формування національного інформаційного простору, розвитку електронних соціогуманітарних ресурсів, соціальних мереж та їх ролі у вирішенні проблем

Участь Редакційно-видавничої ради НБУВ у науково-методичному забезпеченні науково-видавничої діяльності висвітлено в дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій Т. П. Дубас «Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019)» (Київ, 2020).

²⁷³ Статистичні дані про обсяг видавничої продукції наведено за матеріалами звітів про наукову діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2003–2019 рр.

удосконалення взаємодії громадянського суспільства, особи і держави ²⁷⁴.

За рекомендаціями Вченої ради видання, надруковані на поліграфічній базі НБУВ, було подано на вітчизняні та міжнародні конкурси на краще наукове видання, де їх відзначено дипломами та нагородами. Зокрема, у 2011 р. видання «Пересопницьке Євангеліє. 1556–1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик» (Київ, 2011), підготовлене Інститутом рукопису НБУВ до 450-річчя від часу створення цієї пам'ятки, здобуло перше місце у номінації «Хрестоматія» за результатами XIII Всеукраїнського рейтингу «Книжка року'2011», а Науково-видавничий центр НБУВ – спеціальну премію «Найкраще бібліотечне видавництво»; у 2012 р. за результатами Міжнародного конкурсу на кращу наукову книгу, організованого Радою з книговидання Міжнародної асоціації академій наук спільно з Науковим центром дослідження історії книжкової культури Російської академії наук, дипломом лауреата в номінації «Суспільні науки» нагороджено НБУВ за підготовку і випуск книг із загальноакадемічної серії «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського». У 2015 р. науковий каталог «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (вийшов друком у ВД «Академперіодика» НАН України), укладений фахівцями відділу образотворчих мистецтв Інституту книгознавства НБУВ, за результатами Міжнародного конкурсу на кращий науково-видавничий проєкт «Наукова книга», що проходив у рамках IX сесії Ради з книговидання при Міжнародній асоціації академій наук, відзначено дипломом лауреата у номінації «Гран-Прі». У 2016 р. це видання отримало свідоцтво переможця Конкурсу на краще книжкове видання НАН України у номінації «Довідкові видання. Суспільно-гуманітарний напрям». Переможцем цього ж конкурсу у номінації «Монографічні видання. Суспільно-гуманітарний напрям» стала робота Ковальчук Г. І. «Український науковий інститут книгознавства (1922–1936), видана Академперіодикою у 2015 р.

За результатами Конкурсу на краще книжкове видання НАН України 2018 р. переможцем у номінації «Довідкові видання. Суспільно-гуманітарний напрям» нагороджено видання «Кобзар» Т. Г. Шевченка у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: книгознавче та бібліографічне дослідження» (автори Л. Беляєва, І. Войченко).

Варто зазначити, що науково-організаційна діяльність НБУВ була зосереджена на розв'язанні завдань подальшого розвитку досліджень, зокрема з нових наукових напрямів, визначених формуванням національного інформаційного простору, потребами забезпечення інформаційної безпеки

²⁷⁴ За матеріалами звітів про наукову діяльність НБУВ відповідних років.

України, а також модернізацією інформаційної роботи Бібліотеки з обслуговування наукових установ та користувачів.

У цьому контексті значна увага приділяється прогнозуванню та стратегічному плануванню розвитку НБУВ. Важливу роль відіграла розробка Концепції розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на період до 2015 р. та подальшу перспективу, вироблення та реалізація на її основі Заходів із забезпечення функціонування і модернізації діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та реалізації завдань, визначених Концепцією розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 рр.

Важливою складовою науково-організаційної роботи у НБУВ стала практика систематичних обговорень актуальних проблем розвитку, підходів до їх вирішення на відкритих зустрічах членів дирекції та Вченої ради з широким колом науковців і спеціалістів – із запрошенням всіх зацікавлених співробітників Бібліотеки. Такі обговорення надавали можливість готувати важливі питання на розгляд Вченої ради НБУВ з урахуванням попередніх ретельних напрацювань, досвіду і пропозицій фахівців. Всі засідання ВР проводяться як розширені, що сприяє обговоренню широкого кола проблем з різних напрямів роботи Бібліотеки, участі у цьому процесі провідних науковців та спеціалістів і колегіальному вирішенню важливих питань подальшого удосконалення діяльності НБУВ.

Так, за період 2010–2014 рр. на 75 засіданнях Вченої ради було розглянуто 361 питання, серед яких, зокрема, обговорення та затвердження «Плану першочергових заходів з модернізації діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2012 рік», відповідно до якого та за результатами внутрішнього аудиту ступеню відповідності роботи наукових та науково-прикладних підрозділів основним напрямам і завданням діяльності НБУВ, сучасним тенденціям розвитку бібліотечно-інформаційної справи, здійснювалася перебудова і впровадження нових технологічних схем організації бібліотечно-інформаційних процесів та їх нормативного і методичного забезпечення, структурна реорганізація науково-методичних, науково-дослідних та інформаційних підрозділів, перерозподіл їх кадрового потенціалу тощо. Серед іншого було проведено реорганізацію і уточнено профіль діяльності підрозділів, які працювали у галузі формування бібліотечно-інформаційних ресурсів, у т. ч. електронних, та науково-бібліографічного забезпечення користувачів, зокрема дистанційних.

На основі впровадження ефективного менеджменту на всіх ділянках наукової та бібліотечно-інформаційної роботи було розроблено і затверджено Вченою радою «План заходів на 2014 – першу половину 2015 рр. із забезпечення

функціонування і модернізації діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та реалізації завдань, визначених Концепцією розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 роки» та систематично обговорювався стан виконання завдань, окреслених цими документами.

Варто зазначити, що НБУВ, як і всі установи НАН України, активно долучилася до обговорення проєкту Концепції розвитку НАН України. Ухвалені рішенням Вченої ради пропозиції науковців Бібліотеки щодо напрямів наукових досліджень було враховано в концепції, зокрема в додатку 5 «Перелік основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук НАН України на 2014–2018 роки»²⁷⁵. Відповідно до постанови Президії НАН України від 20 грудня 2013 р. № 179 було затверджено пріоритетні напрями фундаментальних досліджень НБУВ на 2014–2018 рр.: у галузі історичних наук – археографія та джерелознавство, історична біографістика, архівознавство та документознавство, книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, історія та сучасний розвиток академічної науки в Україні та світі, вивчення і публікація пам'яток вітчизняної історико-культурної, літературної, філософської, суспільно-політичної та наукової спадщини; у галузі наукової інформації – національні інформаційні ресурси, формування наукових та освітніх інформаційних ресурсів, інтелектуальні інформаційні та інформаційно-аналітичні технології, впровадження новітніх інформаційно-бібліотечних технологій, національна бібліографія української книги, періодики, електронних видань. З 2014 р. Бібліотека за цими напрямами розпочала виконувати наукові проєкти у межах фундаментальних досліджень. Напрями досліджень було актуалізовано у постанові Президії НАН України від 30 січня 2019 р. № 30 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019–2023 роки» з урахуванням пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 р., затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07 вересня 2011 р. № 942.

Вчену раду НБУВ з 2014 р. по 28 квітня 2018 р. очолював генеральний директор В. І. Попик, член-кореспондент НАН України (з 2015 р.), доктор історичних наук, професор. Вченим секретарем працювала кандидат історичних наук Т. Л. Кулаковська (з 2008 р. по 19 березня 2019 р.).

З метою підвищення ефективності діяльності Бібліотеки як наукової установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу на цьому

²⁷⁵ Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки. Київ, 2013. С. 61, 67.

етапі роботи Вчена рада НБУВ активно долучилася до питання структурної реорганізації науково-дослідних, науково-методичних та інформаційних підрозділів. На засіданнях Ради затверджувалася структура Бібліотеки та її зміни, положення про наукові та бібліотечні підрозділи, звіти про їх роботу і розглядалися перспективи подальшої діяльності. У 2014 р. було завершено важливий етап реорганізації та створено Інститут книгознавства (постанова Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України від 27 листопада 2014 р. № 11) з метою активізації розвитку та координації науково-дослідних і науково-прикладних досліджень у галузі книгознавства, зокрема досліджень історії книжкової культури, книжкового пам'яткознавства як окремого напрямку книгознавчої роботи в бібліотеках і самостійної галузі історико-книгознавчого знання; культури електронної книги в порівнянні з традиційною книжністю, створення в умовах входження України у глобальне інформаційне середовище культури цифрового національного книжкового ресурсу. Інститут продовжував та розвивав у нових соціокомунікаційних умовах діяльність Інституту української книги НБУВ (1994–2011), який очолював академік НАН України П. Т. Тронько, член Вченої ради Бібліотеки упродовж багатьох років. З метою охорони інтелектуальної власності та авторського права в бібліотечно-інформаційній сфері НБУВ першою серед вітчизняних бібліотек ініціювала створення відділу досліджень з інтелектуальної власності в цій сфері.

Відповідно до потреб наукової та виробничої діяльності, стану кадрового та матеріально-технічного забезпечення діяльності Бібліотеки постійно змінюється її структура. На засіданнях ВР розглядалися питання про заходи щодо подальшої структурної перебудови та перерозподілу функцій науково-дослідних підрозділів НБУВ у зв'язку з модернізацією її діяльності. Зокрема це стосувалося перспективи науково-дослідної та науково-організаційної роботи Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи, який у 2015 р. було реорганізовано в Інститут бібліотекознавства (директор О. М. Василенко, канд. іст. наук). Обговорювалася концепція роботи відділу бібліометрії та наукометрії та проєкт положення про відділ тощо. У 2016 р. з метою оптимізації роботи з програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж та формування електронних ресурсів НБУВ та за поданням Вченої ради було створено Інститут інформаційних технологій (директор д-р наук із соц. комунікацій К. В. Лобузін).

Щорічно обговорювалися питання: про стан та завдання впровадження системи автоматизації бібліотеки ІРБІС; присвячені розвитку порталу НБУВ та його реорганізації; про виконання перспективного плану оцифрування фондів НБУВ та створення страхового фонду цифрових копій документів Бібліотеки; про формування інформаційного ресурсу спеціалізованих та

архівних фондів. Розглядалися питання удосконалення системи збереження бібліотечних фондів на традиційних та новітніх носіях; про місце і роль Бібліотеки у створенні Державного реєстру національного культурного надбання України. Кілька засідань Вченої ради були присвячені проблемі комплексного удосконалення системи обслуговування користувачів, розглядалися пріоритетні напрями цієї діяльності та визначено було довгострокову стратегію.

Також розглядалися концептуальні засади формування загальнодержавної електронної бібліотеки «Україніка». Члени Вченої ради долучилися до обговорення пропозицій до проекту «Методика оцінювання ефективності діяльності наукової установи». Так, члени Вченої ради академік НАН України О. С. Онищенко, члени-кореспонденти НАН України Л. А. Дубровіна, В. І. Попик, д-р іст. наук, проф. В. М. Горюхов та інші провідні науковці взяли активну участь у розробці і доопрацюванні методики, зокрема й питання щодо пріоритетності якісного (експертного) оцінювання ефективності діяльності установи та її підрозділів порівняно з кількісними (у тому числі наукометричними) даними щодо їхньої діяльності; врахування специфіки науково-дослідних завдань, які вирішує Бібліотека як наукова установа. У цьому контексті ВР розглядала діяльність створеної у НБУВ та представленої на її веб-порталі інформаційно-аналітичної системи «Бібліометрика української науки».

Окремі засідання було присвячено обговоренню підсумків перевірки роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Контрольно-ревізійним управлінням (2011, 2014); результатів аудиту Рахункової палати України щодо ефективності діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2012) та затвердженню відповідних заходів щодо удосконалення наукової та бібліотечно-інформаційної діяльності і подальший розвиток Бібліотеки. Засідання Вченої ради № 2 від 24 січня 2013 р. було присвячено висуненню кандидатури на посаду генерального директора НБУВ.

Зазначимо, що з 2013 р. інформація про роботу Вченої ради НБУВ, підготовлена працівниками пресслужби, постійно оприлюднюється на веб-порталі Бібліотеки та у Фейсбуці. Перше повідомлення було присвячено урочистому розширеному засіданню Вченої ради НБУВ до 150-річчя від дня народження академіка і засновника Національної бібліотеки Української держави В. І. Вернадського, що відбулося 11 березня 2013 р. Тоді з доповідями виступили О. С. Онищенко, академік НАН України, генеральний директор і голова Вченої ради НБУВ («В. І. Вернадський як фундатор Національної бібліотеки Української держави»), члени Ради: Л. А. Дубровіна, член-кореспондент НАН України, директор Інституту рукопису НБУВ

(«В. І. Вернадський і Україна»), Л. М. Яременко, директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; К. В. Лобузін, зав. відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж, канд. техн. наук, старш. наук. співроб. («Архівна спадщина академіка В. І. Вернадського на науковому порталі НБУВ»), В. Ю. Омельчук, д-р іст. наук, проф., зав. відділу національної бібліографії НБУВ («Бібліографія праць академіка В. І. Вернадського, літератури про його життя та діяльність»). Відбулася також презентація видань із загальноакадемічної серії «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського» та електронного архіву В. І. Вернадського, у підготовці яких взяли участь провідні вчені Бібліотеки.

Подальший етап діяльності НБУВ пов'язано із прийняттям Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 р. № 848-III, що набрав чинності з 16 січня 2016 р. і свідчив про поступальний розвиток нормативно-правового забезпечення вітчизняної наукової і науково-освітньої галузі відповідно до світових стандартів.

Стаття 10 Закону «Вчена (наукова, науково-технічна, технічна) рада наукової установи» розширила демократичні засади функціонування вченої ради як колегіального органу управління науковою і науково-технічною діяльністю наукової установи, який виконує консультативно-дорадчі функції. Новим положенням (порівняно із Законом про наукову і науково-технічну діяльність від 1991 р.) було те, що голова, його заступники та вчений секретар вченої ради обираються таємним голосуванням з числа її членів. До складу ради також входять голова ради молодих вчених (представник молодих вчених) наукової установи та керівник первинної профспілкової організації. Хоча варто зазначити, що до складу Вченої ради НБУВ завжди входили голова профспілкового комітету Бібліотеки та голова Ради молодих вчених.

Статтею 10 Закону було також окреслено коло питань, які належать до виключної компетенції вченої ради наукової установи:

- 1) визначення стратегії розвитку наукової установи та перспективних напрямів наукової і науково-технічної діяльності;
- 2) проведення наукової і науково-технічної оцінки тематики та результатів науково-дослідних робіт;
- 3) затвердження поточних (щорічних) планів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок;
- 4) удосконалення та розвиток структури наукової установи;
- 5) затвердження тем дисертацій здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівні вищої освіти і призначення наукових керівників (консультантів);

б) затвердження результатів атестації наукових працівників, аспірантів, докторантів, здобувачів та результатів конкурсу на вакантні посади наукових працівників;

7) висування видатних наукових праць для присудження премій, медалей та інших видів відзнак, у тому числі міжнародних;

8) присвоєння працівникам наукової установи вчених звань професора та старшого дослідника і подання відповідних рішень на затвердження до атестаційної колегії центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності, порушення клопотання про присвоєння почесних звань;

9) затвердження річних звітів про діяльність наукової установи та фінансових планів наукової установи;

10) ухвалення рішення про розміщення власних надходжень у територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або в банківських установах державного сектору;

11) погодження переліку професій і посад наукової установи, на яких може застосовуватися гнучкий режим робочого часу та дистанційний режим праці.

Важливою новацією вищезазначеного Закону є встановлення для наукових працівників і спеціалістів наукових установ та закладів вищої освіти можливості гнучкого режиму робочого часу, зокрема, щодо саморегулювання початку, закінчення і тривалості робочого часу впродовж робочого дня. Крім того, для наукових працівників і спеціалістів наукових установ та закладів вищої освіти юридично закріплюється норма запровадження дистанційного режиму праці, за умови її визначення в колективному договорі за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації, а також Вченою радою наукової установи. У НБУВ на даному етапі це питання опрацьовується.

Постановою Президії НАН України від 14.09.2016 р. № 180 було затверджено також «Основні принципи організації та діяльності наукової установи Національної академії наук України», розроблені на основі Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», інших актів законодавства і відповідно до Статуту НАН України. Ці принципи визначають основні правові, організаційні та фінансові засади діяльності наукової установи НАН України, зокрема й НБУВ як науково-дослідного інституту й національної бібліотеки. У розділі 4 «Управління науковою установою НАН України» вищезазначеного документа (пункти 4.20–4.24) визначено повноваження та порядок діяльності вченої ради наукової установи.

На основі цих документів провідними науковцями було розроблено проєкт нового Статуту НБУВ, який обговорювався і був ухвалений Вченою радою

та затверджений розпорядженням Президії НАН України від 14 червня 2017 р. № 383. Відтоді діяльність і коло повноважень Вченої ради НБУВ, що функціонує у складі 27 осіб (відповідно до попередніх статутів Бібліотеки до Ради входило на різних етапах від 23 до 25 науковців та фахівців), регламентують пп. 4.18–4.22 Статуту Бібліотеки.

Згідно з вищезазначеними документами на засіданнях Вченої ради Бібліотеки обговорювалися основні наукові напрями діяльності НБУВ, їх було рекомендовано до розгляду Відділенням історії, філософії та права НАН України і затверджено Президією НАН України та Статутом НБУВ. Таким чином, основними науковими напрямками діяльності НБУВ на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу було визначено:

- ° теоретичні, методичні та інформаційно-технологічні проблеми управління знаннями у бібліотеках і формування фондів та бібліотечних баз знань, інтеграція та використання інформаційних ресурсів;
- ° розвиток національного науково-інформаційного простору, активне включення в систему інформаційних обмінів сучасного суспільства, підвищення ефективності використання інформаційних ресурсів національного розвитку;
- ° дослідження, збереження, опрацювання і публікація рукописної, книжкової та документальної спадщини України;
- ° створення національної бібліографії та біобібліографії, розвиток української біографістики;
- ° проблеми розвитку інформаційного суспільства, глобальної інформатизації та соціальних комунікацій, інформаційної безпеки України.

За цими напрямками розвиваються науковий та бібліотечний складник діяльності НБУВ.

Розвитку теоретико-методологічної бази бібліотекознавства, книгознавства, бібліографознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій сприяло й те, що на засіданнях Вченої ради НБУВ систематично заслуговувалися наукові доповіді провідних вчених Бібліотеки, які містили інноваційні напрями, підходи, а також результати досліджень, які завершувалися індивідуальними і колективними монографіями, багатотомними науково-бібліографічними виданнями, збірниками документів і матеріалів, докторськими дисертаціями. Так, наукову доповідь члена Вченої ради доктора історичних наук, професора В. Ю. Омельчука «Створення національної бібліографії України: сучасний стан та проблеми реалізації» було заслухано на засіданні Ради 12 червня 2007 р. № 7 та згодом опубліковано у «Бібліотечному віснику»²⁷⁶. Доповідач висвітлив комплекс проблем, пов'язаних із створенням реєстру національної бібліографії, формуванням системи

ретроспективної національної бібліографії (РНБ) України як складової всієї світової системи обліку документів. Проаналізував питання формування єдиного інформаційного простору країни, розробки національної програми РНБ, а також стан сучасної бібліографії української книги в зарубіжних країнах, зокрема в Австралії. Окреслив питання формування загальноукраїнського ретроспективного універсального національного бібліографічного обліку. Охарактеризував процес завершення програми створення зведеного каталогу україномовної книги на організаційній технологічній базі НБУВ з урахуванням спільної діяльності з академічними інститутами, Національною парламентською бібліотекою України, центральними галузевими, обласними державними науковими бібліотеками. Зазначимо, що на виконання окресленого у доповіді В. Ю. Омельчука перспективного плану створення національного бібліографічного репертуару у межах виконання наукових досліджень НБУВ, керівником яких був учений, формується електронний бібліографічний ресурс «Українська книга в сучасному інформаційному просторі» на базі Міжнародного зведеного каталогу-репертуару україномовної книги. Фахівцям Бібліотеки вдалося зібрати відомості про книги українською мовою, видані в усьому світі. Значний масив книг знаходився у спецфондах і був недоступним для широкого кола дослідників. Такі видання не бібліографувались, на імена багатьох авторів, редакторів, перекладачів було накладено табу. На сьогодні це найповніший бібліографічний ресурс. У межах дослідження підготовлено електронне видання «Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923», вийшло 20 томів видання «Книга в Україні, 1861–1917: матеріали до репертуару української книги». Цей бібліографічний електронний ресурс розглядається як форма відображення багатовікової пам'яті народу, засіб обміну й збагачення досягнень його культури, інформаційного забезпечення вирішення економічних і політичних проблем як на рівні держави, так і на рівні взаємодії з міжнародним співтовариством.

Результати дослідження терміносистеми бібліотечної галузі «Сучасна бібліотечно-інформаційна термінологія: тенденції розвитку» було представлено членом Вченої ради НБУВ Н. В. Стрішенець у науковій доповіді на засіданні Ради (№ 1 від 10 січня 2008 р.). У подальшому нею було підготовлено монографію²⁷⁷ та 2012 р. на спеціалізованій вченій раді НБУВ захищено

²⁷⁶ Омельчук В., Устиновський Д. Національна бібліографія України – пріоритетний напрям наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 2. С. 3–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2011_2_1.

²⁷⁷ Стрішенець Н. В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект : монографія / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 501 с.

докторську дисертацію «Розвиток бібліотечно-інформаційної терміно-системи США (кінець XX – початок XXI ст.)».

Дослідженню стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України було присвячено наукову доповідь члена Вченої ради НБУВ, директора Інституту бібліотекознавства О. В. Воскобойнікової-Гузевої на березневому засіданні Ради 2012 р. У 2014 р. науковицею було підготовлено монографію «Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація»²⁷⁸, у наступному році захищено докторську дисертацію «Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця XX ст. – 10-х років XXI ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи».

Завданням Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у контексті стандартизації бібліотечної справи України було присвячено наукову доповідь члена Вченої ради директора Інституту бібліотекознавства О. М. Василенко (співдоповідач О. Г. Яковенко) 13 грудня 2017 р. на розширеному засіданні Ради (№ 12). Відзначалося, що НБУВ у цьому напрямі співпрацювала з Технічним комітетом стандартизації ТК 144 «Інформація і документація», функції секретаріату якого виконував Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (далі УкрІНТЕІ). Згідно з наказом ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» «Про внесення змін до керівного складу ТК 144 та внесення змін до структури ТК 144» від 6 грудня 2016 р. № 407 було утворено підкомітет 4 «Бібліотечна діяльність» (ПК 4) на базі НБУВ (голова О. М. Василенко, директор Інституту бібліотекознавства). Упродовж 2017 р. секретаріатом ПК 4 здійснено низку організаційних заходів щодо формування складу підкомітету, підготовлено проект «Положення про ПК 4 «Бібліотечна діяльність». Провідні бібліотеки України різного відомчого підпорядкування взяли участь у вирішенні завдань зі стандартизації у галузі бібліотечної справи, делегуючи своїх представників для роботи у ПК 4 «Бібліотечна діяльність». До його складу увійшли 25 повноважних представників із 20 українських бібліотек. Серед колективних членів ПК 4: національні бібліотеки України з Києва, Львова, Одеси; державні наукові бібліотеки з Києва, Харкова; обласні універсальні наукові бібліотеки з Кропивницького, Івано-Франківська; наукові бібліотеки національних університетів Києва, Львова, Одеси, Харкова²⁷⁹.

²⁷⁸ Воскобойнікова-Гузева О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія. Київ : Академперіодика, 2014. 359 с.

²⁷⁹ Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2017 році. Київ, 2017. С. 36.

За період 2017–2019 рр. серед найважливіших питань, які розглядалися Вченою радою були: обговорення результатів виконання «Плану заходів із забезпечення функціонування і модернізації діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та реалізації завдань, визначених Концепцією розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 рр.». Було затверджено «План заходів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2017–2018 рр. з відзначення 100-річчя від часу заснування НАН України та НБУВ» та Концепцію інформаційної кампанії з нагоди 100-річчя Бібліотеки, члени Вченої ради систематично заслуховували інформацію про стан виконання завдань, визначених цими документами.

Упродовж останніх років Вченою радою неодноразово розглядалися питання стратегії розвитку НБУВ, зокрема за результатами перевірки її наукової, науково-організаційної та фінансово-господарської діяльності за 2010–2014 рр. (протокол № 3 від 16 березня 2016 р.). Вони були також висвітлені у доповіді члена-кореспондента НАН України генерального директора НБУВ В. І. Попика про стан та перспективи розвитку НБУВ на засіданні Президії НАН України у 2017 р.²⁸⁰. Концептуальні засади стратегічного розвитку НБУВ чітко окреслено у виборчій програмі кандидата на посаду генерального директора НБУВ члена-кореспондента НАН України Л. А. Дубровіної, кандидатуру якої було рекомендовано на засіданні Вченої ради № 4 від 13 вересня 2018 р. (обрана на посаду у жовтні 2018 р.)²⁸¹. Вчена рада підтримала концепцію розвитку НБУВ, в якій визначено пріоритети розвитку та напрями вирішення проблемних питань, серед яких: формування національного фонду вітчизняної та світової літератури, науково-інформаційних ресурсів; розвиток та удосконалення форм роботи з користувачами; збереження та розвиток унікального кадрового потенціалу, спроможного вирішувати найскладніші завдання науково-інформаційного та бібліотечного забезпечення сучасних потреб суспільства: розвиток наукових шкіл та наукових традицій, інноваційних наукових проєктів, науковий менеджмент, спрямований на створення високоякісного інтелектуального продукту: удосконалення управління Бібліотекою тощо.

²⁸⁰ Попик В. І. Здобутки та перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя від часу заснування (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 31 січня 2018 року). *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 3. С. 33–38. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/132264>.

²⁸¹ Виборча програма кандидата на посаду генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського члена-кореспондента НАН України Любові Андріївни Дубровіної. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/201809_basicpage_files_mat/Programa_LDubrovina.pdf.

Вчену раду з 2018 р. очолює генеральний директор НБУВ, член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна, вченим секретарем з березня 2019 р. працює канд. іст. наук В. В. Горєва. Персональний склад Вченої ради Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського із змінами затверджено постановою Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України від 04 квітня 2019 р. (протокол № 4). У Раді працюють: В. М. Горовий, заступник генерального директора з наукової роботи, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення, д-р іст. наук, проф. (заступник голови Ради); Г. І. Ковальчук, директор Інституту книгознавства, д-р іст. наук, проф. (заступник голови Ради); Т. Д. Антонюк, зав. відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства, д-р іст. наук, доцент; О. А. Вакульчук, зав. відділу пресознавства, канд. іст. наук; О. М. Василенко, директор Інституту бібліотекознавства, канд. іст. наук; Т. В. Добко, завідувачка відділу науково-бібліографічної інформації, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.; М. Б. Закіров, зав. відділу політологічного аналізу Служби інформаційно-аналітичного забезпечення, д-р політ. наук, доцент; Н. Б. Захарова, старш. наук. співроб. відділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів Національної юридичної бібліотеки, канд. істо. наук, старш. наук. співроб., голова профкому Бібліотеки; Л. В. Івченко, зав. відділу музичних фондів Інституту книгознавства, канд. мистецтвознавства; С. С. Кіраль, зав. відділу національної бібліографії, доктор філологічних наук, професор; Т. М. Коваль, заступник генерального директора з наукової роботи, канд. іст. наук; Л. Й. Костенко, зав. відділу бібліометрії і наукометрії СІАЗ, канд. техні. наук, стар. наук. співроб.; К. В. Лобузін, директор Інституту інформаційних технологій, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.; Л. В. Муха, заступник генерального директора з наукової роботи, канд. іст. наук; Н. М. Носкіна, зав. відділу формування та використання газетних фондів; О. С. Онищенко, почесний генеральний директор НБУВ, голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, академік НАН України; Л. А. Пестрецова, зав. відділу комплексного формування бібліотечних ресурсів; С. С. Гарагуля, голова Ради молодих вчених НБУВ, зав. відділу наукового формування національних реферативних ресурсів Інституту інформаційних технологій, кандидат наук із соціальних комунікацій; Ю. М. Половинчак, керівник Національної юридичної бібліотеки, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.; В. І. Попик, директор Інституту біографічних досліджень, член-кореспондент НАН України; Н. Ф. Самохіна, зав. відділу наукової організації електронних інформаційних ресурсів Інституту інформаційних технологій, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Г. І. Солоіденко, пров. наук. співроб. відділу теорії і методології бібліотечної

справи Інституту бібліотекознавства, вчений секретар Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; О. П. Степченко, директор Інституту рукопису, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; П. І. Шекера, зав. відділу комплексного опрацювання документів; Л. М. Яременко, директор Інституту архівознавства, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Вченою радою НБУВ відповідно до її повноважень систематично розглядалися також питання про: затвердження науково-дослідної тематики планових робіт (відомчих НДР; проєктів, що виконувалися в межах конкурсних та цільових комплексних програм НАН України тощо); хід виконання наукових досліджень; а також заслуховувалися доповіді керівників науково-дослідних проєктів щодо концепції та програми наукового дослідження (на першому році виконання відомчої НДР), про завершення виконання планової теми (на останньому році виконання НДР), про затвердження робочих та тематичних планів; розглядалися питання матеріально-технічного й фінансового забезпечення наукових досліджень та бібліотечної діяльності; питання, пов'язані з удосконаленням структури НБУВ; координації та наукового співробітництва з іншими організаціями та установами; річні звіти про наукову та бібліотечно-інформаційну роботу; питання міжнародного наукового співробітництва; науково-видавничої діяльності; висувалися наукові праці на присудження премій; порушувалися клопотання про присвоєння працівникам НБУВ учених і почесних звань; висувалися кандидати у дійсні члени (академіки) і члени-кореспонденти НАН України; рекомендувалися до друку рукописи підготовлених наукових праць; розглядалися питання про конкурси на заміщення вакантних наукових посад, заслуховувалися наукові доповіді співробітників, а також інші питання щодо удосконалення наукової, науково-організаційної та бібліотечно-інформаційної діяльності.

Приміром, у 2017–2019 рр. Вченою радою були розглянуті питання щодо відкриття, виконання, завершення та впровадження результатів 21 наукового проєкту, у т. ч. 14 було завершено. Як фундаментальні дослідження виконувалося 11 проєктів (6 завершено), науковими керівниками яких були провідні вчені – члени Вченої ради Бібліотеки, зокрема у напрямі вивчення, збереження і видання рукописної, книжкової та документальної спадщини України (член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна, канд. іст. наук О. П. Степченко, д-р іст. наук, проф. Г. І. Ковальчук); у галузі створення національної бібліографії та біобібліографії (д-р філол. наук, проф. С. С. Кіраль); у напрямі розвитку української біографістики (член-кореспондент НАН України В. І. Попик). Дослідженнями проблем розвитку інформаційного суспільства, глобальної інформатизації та соціальних комунікацій, інформаційної

безпеки України керував д-р іст. наук, проф. В. М. Горовий.

Результатами наукових досліджень є також прикладні розробки, які становлять важливий інтелектуальний набуток НБУВ і слугують розвиткові її науково-інформаційної діяльності. Як прикладні дослідження НБУВ 2017–2019 рр. виконувалося 10 проєктів (8 завершено), керували якими члени Вченої ради: бібліотекознавчі дослідження (канд. іст. наук О. М. Василенко, директор Інституту бібліотекознавства); НДР з формування проблемно-орієнтованих бібліотечних баз даних і знань, інтелектуальних бібліотечних технологій, організації оцифрування історико-культурних фондів (д-р наук із соціальних комунікацій К. В. Лобузін, Інститут інформаційних технологій); дослідження документно-інформаційних ресурсів архівної спадщини та архівного документального комплексу української академічної науки (академік НАН України О. С. Онищенко, канд. іст. наук Л. М. Яременко, Інститут архівознавства). Науковими проєктами у галузі вивчення збереження, консервації та реставрації фондів керувала кандидат історичних наук Л. В. Муха²⁸².

У 2017–2019 рр. за результатами виконання наукових проєктів рекомендовано Вченою радою до друку й видано на власній поліграфічній базі та в інших видавництвах 117 наукових видань загальним обсягом 2929,49 обл.-вид. арк. – 25 колективних та індивідуальних монографій, 14 збірників документів і матеріалів, 35 випусків збірників наукових праць, 36 бібліографічних, довідкових, науково-інформаційних видань, 7 науково-методичних видань. (Науково-видавничу діяльність Бібліотеки цього періоду досліджено в дисертаційній роботі Т. П. Дубас на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство²⁸³).

Важливим аспектом діяльності Вченої ради НБУВ є контроль за якістю та результативністю наукової діяльності, який здійснюється відповідно до щорічних тематичних та робочих планів наукових досліджень і сприяє успішному виконанню намічених завдань. Результати роботи наукових відділів контролюються їх безпосередніми керівниками та регулярно заслуховуються на засіданнях Вченої ради Бібліотеки. Звіти про науково-дослідні роботи, що виконують науковці НБУВ, контролюються безпосередніми керівниками наукових тем, розглядаються і затверджуються

²⁸² Тут і далі використано матеріали Звітів про наукову діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2017–2019 рр.

²⁸³ Дубас Т. П. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019). дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2020. 346 с.

на засіданнях Вченої ради. Рада НБУВ своєчасно реагує на постанови та рекомендації Президії НАН України та Відділення історії, філософії та права НАН України, яке, у свою чергу, контролює відкриття та завершення виконаних НДР відомчої та програмно-цільової тематики НАН України. Після затвердження відкриття і завершення цих НДР Вчена рада НБУВ, Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України на своєму засідання розглядають надані матеріали, заслуховують звіти керівників наукових досліджень і приймають рішення про відкриття, завершення НДР або направляють матеріали на доопрацювання.

Обов'язковою складовою контролю за якістю досліджень є атестація наукових працівників, яка проводиться у НБУВ відповідно до Положення про атестацію наукових працівників і дає можливість об'єктивно оцінити внесок кожного науковця і результати наукової діяльності НБУВ у цілому, виявити резерви для подальшого удосконалення її роботи. Члени Ради долучаються до проведення атестації на всіх її етапах – від затвердження складу атестаційних комісій, протоколів їх засідань та звітів про роботу комісій, до обговорення та затвердження результатів, що містяться у підсумковому звіті про результати атестації.

Особливу увагу в останні роки Вчена рада як дорадчо-консультативний орган НБУВ приділяла кадровому забезпеченню, оптимізації структури та кадрового складу з урахуванням наукових традицій та здобутків і з метою підтримки найбільш перспективних напрямів та ділянок роботи, що позитивно впливає на розвиток Бібліотеки як науково-дослідної установи. Колегіальні рішення Вченої ради з цих питань сприяли подальшій реструктуризації та вдосконаленню організаційної структури відповідно до стратегічних напрямів розвитку Бібліотеки, використанню резервних можливостей науково-дослідної, науково-методичної та науково-прикладної роботи. Рада систематично розглядала питання про конкурси на заміщення вакантних наукових посад. За рішенням дирекції НБУВ, яке підтримали члени Ради, у 2019 р. завдяки внутрішній оптимізації структури вже створено сучасні відділи маркетингової діяльності, соціокультурних комунікацій, ухвалено рішення щодо створення відділу підготовки кадрів вищої кваліфікації тощо. Це сприяє пошуку ефективних форм перспективного розвитку НБУВ, а також організації фінансових надходжень від неосновної діяльності, розвитку можливостей, що фінансово підтримають наукові напрями діяльності Бібліотеки. Вчена рада НБУВ також розглядала низку питань про стан матеріально-технічного й фінансового забезпечення наукових досліджень та бібліотечної діяльності.

Особливу увагу Вчена рада у 2018–2019 рр. приділяла підготовці до проведення оцінювання ефективності діяльності НБУВ як наукової установи

відповідно до затвердженої в НАН України Методики²⁸⁴, обговоренню результатів перевірки та визначенню напрямів і завдань подальшого перспективного розвитку Бібліотеки²⁸⁵. На засіданнях та обговореннях, присвячених цим питанням, члени Вченої ради підкреслювали, що проведення оцінювання ефективності безумовно сприяло НБУВ у визначенні своїх сильних та слабких сторін. Аналіз, виконаний компетентними експертами та фахівцями за науковими напрямами діяльності Бібліотеки, надані рекомендації дозволили подивитися на деякі аспекти її наукової діяльності під дещо іншим кутом зору і визначити як проблемні питання, що потребують негайного вирішення, так і нові можливості для підвищення конкурентоспроможності установи в сучасних умовах.

Зазначалося, що сильними сторонами НБУВ є, зокрема, унікальність діяльності як національної та одночасно академічної наукової бібліотеки та науково-дослідного інституту НАН України; комплексний характер роботи – поєднання теоретичних досліджень з прикладною і видавничою діяльністю; потужний науковий потенціал та можливості апробації і впровадження отриманих наукових результатів; проведення наукової і освітньої діяльності; міжнародний авторитет і корпоративні зв'язки з науково-дослідними, бібліотечними та архівними інституціями України; розроблення і реалізація інноваційних продуктів та послуг.

Слабкою стороною діяльності НБУВ, особливо зважаючи на належність її до числа найбільших бібліотек світу, є відсутність у неї технічних і фінансових можливостей на рівні, який відповідає сучасним стандартам уявленням про бібліотеку великого масштабу. Це уповільнює процес оцифрування цінних бібліотечних фондів та широке впровадження новітніх бібліотечних інформаційних сервісів. Крім того, недостатнє забезпечення призводить до виконання важливих технологічних процесів із застосуванням застарілих, більш трудовитратних підходів і процедур та перевантаження працівників.

Члени Вченої ради підкреслювали особливість наукової діяльності Бібліотеки, яка полягала в тому, що при фінансуванні наукових досліджень

²⁸⁴ Методика оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України, затверджена постановою Президії НАН України від 15.03.2017 р. за № 75 зі змінами, внесеними постановою Президії НАН України від 11.07.2018 р. № 241. URL: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-180711-241-1.pdf>.

²⁸⁵ Горєва В. В., Кулаковська Т. Л. Аналіз ефективності діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як наукової установи: нормативно-правовий та науково-організаційний аспекти. *Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку* : наук.-практ. і теорет. зб. Київ, 2020. Вип. 18. С. 27–57.

у НБУВ необхідно враховувати, перш за все, їхню суспільну та державну значущість, фундаментальний характер, що не розраховано на швидкий економічний результат. Було визначено і внутрішні бібліотечні причини, подолання яких сприятиме активізації діяльності НБУВ. Зокрема, вирішенню проблем фінансового забезпечення водночас зі збільшенням базового фінансування позитивно сприятиме зростання обсягів залучення коштів від третіх сторін. Упродовж останніх років простежується тенденція щодо збільшення частки фінансування від впровадження власних наукових розробок і послуг, надання в оренду майна та реалізації власних книжкових видань. Цей напрям отримання додаткових коштів і надалі буде активно розвиватися²⁸⁶.

У цьому контексті важливим є те, що оцінювання ефективності діяльності НБУВ було здійснено як на основі принципів та критеріїв, визначених вітчизняною нормативно-правовою базою²⁸⁷, так і тих, що характеризують зазначену наукову специфіку НБУВ і розроблені науковцями і фахівцями Бібліотеки та затверджені рішеннями Вченої ради. Аналіз додаткових показників оцінювання ефективності діяльності національного бібліотечно-інформаційного комплексу міститься в статті генерального директора НБУВ, голови Вченої ради члена-кореспондента НАН України Л. А. Дубровіної²⁸⁸.

Зазначимо, що важливі додаткові критерії, які об'єктивно характеризують особливості і специфіку науково-дослідної діяльності НБУВ як наукової установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу, були враховані експертами. За результатами проведеного оцінювання ефективності діяльності Бібліотеки у 2019 р. віднесено до категорії «А» як наукову установу, що є лідером за багатьма науковими напрямками, має вагомий науковий практичний результати діяльності, визнані на найвищому національному і міжнародному рівнях, відзначається високим науковим потенціалом та

²⁸⁶ Горєва В. В., Кулаковська Т. Л. Аналіз ефективності діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як наукової установи: нормативно-правовий та науково-організаційний аспекти. *Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку* : науч.-практ. и теорет. сб. Київ, 2020. Вип. 18. С. 27–57.

²⁸⁷ Методика оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України ґрунтується на нормах Законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Про інформацію», положеннях Статуту НАН України, враховує «Порядок проведення державної атестації наукових установ», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540. URL: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-180711-241-1.pdf>.

²⁸⁸ Дубровіна Л. А. Національні бібліотеки Національної академії наук України в процесі атестації наукових установ: аспект оцінювання публікаційної активності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 69–73. URL: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.175481>.

ефективно його використовує, справляє винятковий вплив на науково-технічний та соціальний розвиток, інтегрована у світовий науковий простір. Зазначимо, що 91% наукових підрозділів Бібліотеки віднесено до найвищої категорії «А»²⁸⁹.

Одним із позитивних наслідків оцінювання ефективності наукової діяльності Бібліотеки та віднесення її до категорії «А» є отримання НБУВ додаткового фінансування у 2019 р. за бюджетною програмою «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230) на фундаментальне наукове дослідження «Бібліотечна, архівна та інформаційна діяльність національної бібліотеки в сучасному науково-інформаційному просторі (1993–2018)» (науковий керівник член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна). Фінансування за вищезазначеною програмою, крім НБУВ, отримали наукові установи НАН України, які за результатами оцінювання ефективності діяльності віднесені до категорії «А». У результаті виконання вищезазначеного наукового проекту визначено умови та перспективи подальшого розвитку НБУВ, концептуальні засади та стратегію її діяльності, опубліковано монографії, збірники наукових праць та документів, низку наукових статей у фахових періодичних виданнях, представлених у міжнародних наукових базах даних. На розширеному засіданні Вченої ради науковим керівником було зроблено доповідь про отримані результати та їх впровадження, розглянуто та затверджено заключний звіт.

2020 р. був особливим у діяльності НБУВ, оскільки вона відбувалася в умовах форс-мажорних обставин, пов'язаних з пандемією коронавірусу. Відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2004 № 1645-III, на виконання постанови Кабінету Міністрів України № 211 від 11.03.2020 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19», розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.2020 № 93-р «Про заходи щодо запобігання занесенню і поширенню на території України гострої респіраторної хвороби, спричиненої коронавірусом 2019-nCoV», з 17 березня НБУВ тимчасово припинила обслуговування відвідувачів. А з 18 березня було запроваджено максимально можливий режим дистанційної праці наукових співробітників бібліотеки з дотриманням усіх правил роботи в такому режимі, використання різних форм відпусток співробітників, роботи за індивідуальними планами.

У таких умовах Бібліотека оперативно переформатувала свою науково-дослідну, науково-організаційну та бібліотечно-інформаційну діяльність, формує

²⁸⁹ Протокол Постійної комісії НАН України з оцінювання ефективності діяльності від 28.05.2019 р.; постанова Президії НАН України «Про підсумки оцінювання діяльності наукових установ НАН України» від 12.06.2019 р. № 169.

електронні інформаційні ресурси та у дистанційному режимі обслуговує користувачів, проводить онлайнві міжнародні наукові конференції та інші заходи.

Засідання Вченої ради відбувалися щомісяця, дистанційно, інформація про них публікувалася на порталі НБУВ. Так, на першому розширеному засіданні Вченої ради 30 січня 2020 р. розглядалися питання щодо проведення відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» атестації наукових працівників НБУВ, строки її проведення, принципи створення атестаційних комісій та затвердження їх складу, до комісій увійшли як члени Ради, так і наукові працівники Бібліотеки, серед яких, за чинними вимогами, не менше третини не обіймали керівні посади, а також уповноважені представники колективу наукових працівників, обрані таємним голосуванням на зборах наукових працівників бібліотеки, та представники первинної профспілкової організації. Такий склад атестаційних комісій було сформовано з урахуванням необхідності виключення конфлікту інтересів, який міг би вплинути на їх рішення. На засіданнях Ради у листопаді–грудні 2020 р. обговорювалися результати проведення атестації та було затверджено звіти атестаційних комісій.

Вчена рада розглянула та затвердила Тематичний план наукових досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2020 р., плани науково-видавничої діяльності та науково-організаційних заходів і засідань Вченої ради Бібліотеки, заслуховувалися заключні та перехідні звіти про виконання наукових проєктів.

Упродовж року на засіданнях Ради було рекомендовано до друку 37 рукописів видань (колективних та індивідуальних монографій, збірників документів, бібліографічних, довідкових, науково-інформаційних видань, збірників наукових праць, науково-методичних видань), виконаних у межах наукових проєктів НБУВ, зокрема й НДР, що отримала підтримку програми розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень (КПКВК 6541230), надрукованих на її поліграфічній базі загальним обсягом 629,35 обл.-вид. арк.²⁹⁰. На засіданнях визначено також наукові видання НБУВ для подання на конкурс на краще книжкове видання НАН України, у якому НБУВ щорічно бере участь.

У 2020 р. Вчена рада як колегіальний орган НБУВ продовжувала вирішувати питання відповідно до своїх статутних повноважень. Зокрема, на черговому засіданні (27 лютого) члени Ради одностайно підтримали рекомендацію щодо висунення кандидатури директора Інституту історії України, академіка

²⁹⁰ За матеріалами Звіту про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2020 р. Київ, 2020.

НАН України, д-ра іст. наук, проф. В. А. Смолія на посаду академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАН України, а також кандидатури директора Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, члена-кореспондента НААН, д-ра сільськогосподарських наук, проф. В. А. Вергунова на присвоєння звання «Почесний громадянин міста Києва». Про завдання щодо підготовки до відзначення 150-ї річниці від дня народження Агатангела Кримського – одного з фундаторів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – на науково-комунікаційних платформах НБУВ доповів старший науковий співробітник Інституту бібліотекознавства В. Підвойний.

Засідання Вченої ради відбувалися, зважаючи на карантинні заходи в державі, в режимі віддаленого доступу із застосуванням Інтернет-сервісу Zoom. Обговорювалися питання про затвердження і впровадження у практику роботи Кодексу академічної доброчесності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (доповідач – зав. відділу з охорони інтелектуальної власності Інституту бібліотекознавства Т. Ю Гранчак). Кодекс є складовою внутрішньої нормативної бази системи забезпечення якості науково-освітньої діяльності НБУВ, регулює застосування правил і процедур дотримання наукової етики науковими працівниками Бібліотеки та визначає порядок перевірки наукових робіт, що надходять до спеціалізованої вченої ради НБУВ, редакцій наукових журналів і збірників наукових праць, оргкомітетів конференцій, організатором яких виступає НБУВ, на дотримання в цих роботах принципів академічної доброчесності та передбачає заходи запобігання і протидії плагіату. Учасниками засідання було затверджено Кодекс академічної доброчесності НБУВ.

Було заслухано питання про звіти стипендіатів Президента України та НАН України для молодих учених, аспірантів та докторантів Бібліотеки.

На кожному засіданні оголошувалися одержані від користувачів Бібліотеки та від установ і організацій подяки фахівцям Бібліотеки: працівникам Служби інформаційно-аналітичного забезпечення – від апарату Ради національної безпеки і оборони України; завідувачці відділу формування та використання газетних фондів Н. М. Носкіній – від давнього читача й активного користувача за роботу, виконану оперативно і на високому фаховому рівні; подяку працівникам НБУВ від Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за співпрацю. На засіданні Вченої ради від 16 листопада було оголошено привітання колективу НБУВ від Української асоціації юдаїки з нагоди 30-річного ювілею відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ – структурного підрозділу бібліотеки, унікальна колекція якого забезпечує можливість для дослідницької праці багатьом українським і закордонним

фахівцям із єврейських студій. У привітанні відзначено, що Українська асоціація юдаїки, яка об'єднує десятки дослідників найрізноманітніших тем із єврейських студій, глибоко вдячна колективу НБУВ і, зокрема, співробітникам відділу фонду юдаїки Інституту рукопису за їхню багаторічну працю. Рукописи, періодика, книги й брошури, архівні документи та інші матеріали дозволили пролити світло на численні раніше невідомі сторінки історії й культури євреїв не лише України, а й Центрально-Східної Європи в цілому.

Долучилися члени Вченої ради до підготовки і обговорення аналітичних матеріалів до державної атестації НБУВ як наукової установи, що проходила у вересні 2020 р. відповідно до Порядку проведення державної атестації наукових установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540. За результатами загального оцінювання діяльності НБУВ відповідно до класифікаційної і рейтингової оцінки, її було віднесено до найвищої I класифікаційної групи – як наукову установу-лідера, що має високий рівень отриманих результатів діяльності, визнання в Україні і світі, демонструє високий науковий потенціал та ефективно його використовує для подальшого розвитку, інтегрована у світовий науковий простір та Європейський дослідницький простір з урахуванням національних інтересів. НБУВ, як наукова установа, віднесена до I класифікаційної групи, строк атестації – на п'ять років.

Таким чином, у 2002–2020 р. НБУВ працювала в нових умовах, які надавали їй широкі можливості для самостійного визначення багатьох форм та напрямів діяльності, вдосконалення своїх функцій і розвитку інноваційних проєктів. Вчена рада, як колегіальний консультативно-дорадчий орган управління Бібліотекою, долучилася до науково-організаційного забезпечення вирішення питань науково-дослідної, науково-методичної, науково-видавничої та бібліотечно-інформаційної діяльності Бібліотеки, приймала рішення та розробляла рекомендації в межах своєї компетенції, яку визначала вітчизняна нормативно-правова база.

Вчена рада свою основну функцію реалізувала шляхом демократичного, колективного обговорення і прийняття рішень з проблем, актуальних для поточної та перспективної діяльності Бібліотеки. Вона неодноразово розглядала питання щодо розвитку наукової, науково-інформаційної і бібліотечно-бібліографічної діяльності. Це було пов'язано, перш за все, з тим, що НБУВ увійшла у стадію значних якісних, структурних перетворень, які були відповіддю на вимоги формування інформаційного суспільства. Такі зрушення у її діяльності були пов'язані з переходом до інтенсивного накопичення і використання електронних інформаційних ресурсів.

Розвиток діяльності НБУВ упродовж наступного періоду позначено

високим динамізмом. У всіх провідних напрямках роботи Бібліотеки відбулися істотні якісні зміни, які важливі не лише безпосередньо для установи, а й мають визначальний вплив на весь поступ комплексу наук, що розвиваються в НБУВ, піднесення їхніх теоретичних, методичних, науково-організаційних засад; засад, які сприяють удосконаленню практики науково-інформаційної та науково-аналітичної діяльності наукових бібліотек, розвивають не лише національний, а й світовий інформаційний та культурний простір завдяки результатам наукових досліджень, аналітичній діяльності й формуванню цифрових ресурсів НБУВ. Бібліотека формує та розвиває загальнодержавний науково-інформаційний ресурс, забезпечує доступ до ресурсів світових мереж інформації; здійснює інформаційну підтримку науки й практики, освіти, культури, підготовку висококваліфікованих бібліотечних кадрів; працює на розвиток інтелектуального та духовного потенціалу нації.

Запорукою успішної діяльності НБУВ та її Вченої ради є потужний кадровий потенціал, який забезпечує вирішення всіх питань. У складі Ради працюють провідні вчені, які очолюють відомі в Україні та поза її межами наукові школи: з історії української науки (академік НАН України О. С. Онищенко), кодикології та археографії (член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна), книжкового пам'яткознавства (д-р іст. наук, проф. Г. І. Ковальчук), національної бібліографії (д-р іст. наук, проф. В. Ю. Омельчук), біобібліографії та біографістики (член-кореспондент НАН України В. І. Попик), інформаційно-аналітичного забезпечення потреб управлінських структур, науки, культури, освіти (д-р іст. наук, проф. В. М. Горовий)²⁹¹.

Члени Вченої ради НБУВ успішно працювали в різних міжнародних та загальноукраїнських громадських організаціях, були експертами багатьох комітетів та комісій загальнодержавного значення, входили до складу спеціалізованих вчених, координаційних, науково-методичних, експертних рад при наукових установах і закладах вищої освіти України, редакційних колегій вітчизняних та міжнародних фахових періодичних видань²⁹². Голова Вченої ради НБУВ у 1993–2014 рр. академік НАН України О. С. Онищенко – член Комісії НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського; Національної комісії у справах закордонного українця;

²⁹¹ Литвинова Л. Наукові школи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в інформаційно-комунікаційному просторі України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2014. Вип. 40. С. 87–100; Попик В. Здобутки, проблеми, завдання і перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 1. С. 20–27.

²⁹² За матеріалами Звіту про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2019 р. Київ, 2020.

голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, Українського комітету славістів; президент Асоціації бібліотек України; член Міжнародного комітету славістів, Українського міжнародного комітету з питань науки і культури, Філософського товариства України, Історичного товариства імені Нестора Літописця тощо. О. С. Онищенко очолює редколегію міжнародного збірника наукових праць «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», входить до редколегій наукових часописів «Вісник НАН України», «Вища освіта України», «Київська старовина», «Наука та наукознавство», «Східний світ»; щорічника «Українсько-македонський науковий збірник»; є заступником головного редактора Українського реферативного журналу «Джерело». Залучався в якості експерта з присудження Премій Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим в галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок.

Голова Вченої ради НБУВ з 2018 р. член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна є членом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, головою спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук при НБУВ; вона – член спеціалізованої вченої ради Д 26.850.01 Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; член Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, Атестаційної комісії НАН України, вченої ради Українського науководослідного інституту архівної справи та документознавства; Міжурядової українсько-польської комісії в справі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей; Змішаної українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей; професійних і громадських об'єднань, серед яких: Міжнародна асоціація українців, Український історик, Спілка архівістів України, Українське біографічне товариство тощо. Л. А. Дубровіна – голова редакційної колегії фахового збірника «Рукописна та книжкова спадщина України», член редколегій фахових видань НБУВ та інших установ, зокрема, «Студії з архівної справи та документознавства», «Пам'ятки. Археографічний щорічник», «Історичний збірник», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Вісник Харківської державної академії культури», «Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології» тощо.

Т. В. Добко є членом: спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата (доктора) наук; вчених рад Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, Державної науково-

педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського; наукової ради при Колегії Держкомтелерадіо України щодо видавничої програми «Українська книга». Як член Наукового товариства імені Шевченка, Національної спілки письменників України, Української бібліотечної асоціації веде активну громадську діяльність. Т. В. Добко – член редколегій наукових періодичних видань «Бібліотечний вісник», «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития», «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», «Енциклопедичний вісник України», електронного журналу «Науково-педагогічні студії», електронного видання «Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського». Член журі щорічного Всеукраїнського конкурсу Державного комітету телебачення і радіомовлення України «Краща книга України» (з 2018 р.). Експерт Державної наукової установи «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», експерт Українського культурного фонду.

Заступник голови Вченої ради НБУВ (з 2018 р.) Г. І. Ковальчук – член спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук при НБУВ; спеціалізованої вченої ради Д. 26.001.01 – теорія та історія культури – при Національній академії керівних кадрів культури; заступник голови Експертної комісії з відбору рідкісних і цінних книг до Державного реєстру національного культурного надбання при Міністерстві культури України; член робочої групи при Міністерстві культури України з розробки нової редакції Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; член комісії при Міністерстві культури України з питань безоплатної передачі подарованих Україні культурних цінностей у державну частину музейного, бібліотечного та архівного фондів; член Постійної комісії НАН України з оцінювання ефективності діяльності наукових установ по групі бібліотек і музеїв. Г. І. Ковальчук працює в редколегіях наукового збірника Бібліотеки ім. Врублевських Академії наук Литви «Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka»; Білоруського державного інституту культури «Беларуская книга ў кантэксце сусветнай кніжнай культуры» (Мінськ); наукового збірника «Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології», в науково-технічній раді Видавничого дому «Академперіодика». Також вона є членом Постійної комісії НАН України з оцінювання академічних установ; Інформаційно-бібліотечної ради НАН України; вченої ради Книжкової палати України.

Т. Ю. Гранчак – член експертної групи з оцінювання ефективності діяльності наукових установ за науковим напрямом соціогуманітарних наук,

експерт Українського культурного фонду (напрямок «Інноваційний культурний продукт»), сектор «Культурна спадщина».

Л. М. Яременко багато років є членом Центральної експертно-перевірної комісії Державної архівної служби України при Міністерстві юстиції України.

Вчені – члени Ради академік НАН України О. С. Онищенко та Л. Й. Костенко стали лауреатами Державної премії України в галузі науки і техніки 2008 р. (відповідно до Указу Президента України № 1121/2008 від 1 грудня 2008 р.) за розробку циклу наукових праць з історичного джерелознавства і історії науки.

О. С. Онищенко та Л. М. Яременко у 2011 р. стали лауреатами премії імені М. І. Костомарова НАН України. 2015 р. О. С. Онищенко Національною спілкою краєзнавців України присуджено Премію імені академіка НАН України П. Т. Тронька в номінації за науково-організаційну та просвітницьку діяльність у краєзнавстві. В. М. Горовий став лауреатом премії ім. Д. І. Чижевського НАН України за цикл праць з проблем соціокультурної трансформації українського суспільства. Провідним науковцям НБУВ – членам Вченої ради присвоєно вчені звання професора, доцента, старшого наукового співробітника. Вони удостоєні почесних звань заслуженого діяча науки і техніки України, заслуженого працівника культури України, їх нагороджено численними академічними та державними відзнаками і нагородами. Зокрема, за видатні досягнення в галузі дослідження і популяризації національної наукової спадщини академіку НАН України О. С. Онищенко присуджено Золоту медаль імені В. І. Вернадського НАН України (27 лютого 2019 р.). Члена-кореспондента НАН України Л. А. Дубровіну у 2020 р. нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня за значний особистий внесок у державне будівництво, зміцнення національної безпеки, соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю.

Таким чином, упродовж 2002–2020 рр. Вчена рада НБУВ успішно реалізовувала свою основну, дорадчо-колегіальну, функцію шляхом демократичного, колективного обговорення і прийняття рішень з найважливіших питань розгортання в сучасних умовах трансформації наукових комунікацій потужної науково-дослідної, науково-інформаційної, науково-методичної та науково-організаційної діяльності як в Україні, так і у світовому науковому та інформаційному просторі; розробки стратегії розвитку Бібліотеки на довгострокову перспективу, що базується на принципово новому баченні місця й ролі наукових бібліотек у забезпеченні інтелектуального, науково-технологічного, суспільно-політичного і духовного піднесення України.

Горєва В. В., Кулаковська Т. Л.

5.3. Основні напрями взаємодії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професійними організаціями в контексті розвитку бібліотекознавства і бібліотечної справи

Сьогодні вирішальною умовою для створення сегмента національного інформаційного науково-освітньо-культурного простору в сучасній бібліотечній практиці як в Україні, так і за кордоном є багатоаспектна взаємодія бібліотек з архівами, музеями, науковими установами, профільними закладами вищої освіти (далі ЗВО), професійними організаціями, а це, своєю чергою, сприяє перетворенню їх на інноваційні центри знань в інформаційному суспільстві. Серед важливих чинників медіатизації соціально-комунікаційних трансформацій у вітчизняній інформаційно-бібліотечній царині, флагманом якої є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, варто назвати: парадигмальні зміни у підходах до цивілізаційного розвитку в умовах кардинальних суспільних трансформаційних явищ; зміна змісту та наповнення інформаційних потоків, обсягу і швидкості переробки інформації у новій соціально-комунікативній ситуації; реалізація стратегічного завдання інтеграції усвітовий інформаційний простір надбань вітчизняної науки; сприяння активізації формування консолідованого електронного інформаційного ресурсу національної культурної спадщини; зміна парадигми функціональної інституалізації бібліотеки як системи відкритого типу в цифровому середовищі завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій; створення інноваційних бібліотечних послуг і сервісів; якісне і оперативне обслуговування користувачів релевантною інформацією ²⁹³.

Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професійними організаціями в контексті розвитку бібліотекознавства і бібліотечної справи розвивається у таких напрямках: міжнародне співробітництво, співпраця, партнерство, інтеграція, координація та кооперація, що повною мірою результується у реалізації її стрижневої місії – збереження культурного надбання української нації та забезпечення суспільства соціально-значущою інформацією і позитивно впливає на оптимізацію та ефективну діяльність

²⁹³ Клименко О., Сокур О. Взаємодія бібліотек Національної академії наук України з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29032/3/%d0%9a.pdf>.

головної наукової бібліотеки країни в інформаційному суспільстві ²⁹⁴.

Упродовж 2002–2020 рр. НБУВ як багатопрофільна наукова установа Національної академії наук України співпрацювала та координувала свою роботу з багатьма вітчизняними установами, провідними бібліотеками та профільними закладами вищої освіти. Взаємодія здійснювалася як у рамках наявних рад, зокрема, Інформаційно-бібліотечної ради НАН України та Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів МААН, так і фахових асоціацій та товариств – Українського біографічного товариства, Українського комітету славістів, Асоціації бібліотек України. Плідним було співробітництво окремих підрозділів та співробітників НБУВ із науковими установами і закладами освіти спорідненого профілю. Узагальнюючи, виділимо *основні напрями спільної діяльності*:

- ✓ підготовка праць;
- ✓ організація і проведення наукових заходів;
- ✓ документообмін із вітчизняними та зарубіжними бібліотеками;
- ✓ викладацька діяльність співробітників у закладах вищої освіти;
- ✓ участь у роботі державних екзаменаційних комісій;
- ✓ опонування при захисті дисертаційних досліджень;
- ✓ участь співробітників у роботі спеціалізованих рад та редакційних колегій;
- ✓ рецензування наукових праць та надання експертних висновків на документи тощо.

Сучасному періоду формування інформаційного суспільства притаманне відкриття науковими установами, бібліотеками, архівами, музеями, закладами освіти та іншими інституціями, котрі провадять науково-дослідні студії, електронного доступу до власної інформаційної продукції, яка існує лише у паперовому вигляді. Необхідність активізації процесів інтеграції інформаційно-ресурсного складника на всіх рівнях функціонування спонукає до формування консолідованого електронного ресурсу та організації безперешкодного доступу до нього, що базується на запитах сучасних користувачів ²⁹⁵.

До прикладу, з 2002 по 2020 рр. за ініціативи та безпосередньої участі співробітників НБУВ реалізовувалися такі корпоративні проекти:

✦ *Наукова електронна бібліотека*. Проект реалізується НБУВ з 1998 р. та передбачає формування книжкового архіву електронних ресурсів

²⁹⁴ Там само.

²⁹⁵ Клименко О., Сокур О. Сіра література – конститутивна складова єдиного інформаційного простору. XIV Заболотнівські читання «Архітектурна та будівельна книга в Україні» на тему «Родом з Академії» (Київ, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 9–10 жовт. 2019 р.). Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2019 році. Київ, 2020. С. 61–64.

із пріоритетних напрямів науки, освіти, культури, економіки, виробництва, управління на основі принципу зацікавленості вчених у відображенні результатів своїх інтелектуальних напрацювань у національних інформаційних ресурсах. У бібліотеці зберігаються електронні аналоги друкованих видань, цифрові копії, надані як вітчизняними, так і іноземними науковцями.

⊕ *Національна система реферування української наукової літератури.* У рамках проекту з 1998 р. здійснюється формування загальнодержавної реферативної бази даних та підготовка галузевих серій Українського реферативного журналу «Джерело». Результатом ефективної роботи є впровадження та розвиток національної системи реферування вітчизняної наукової літератури – спільного проекту Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, НБУВ, Національної наукової медичної бібліотеки України та Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

⊕ *Національний формат представлення бібліографічних даних.* З 2001 р. міжвідомчою групою фахівців НБУВ (НАН України), Національної парламентської бібліотеки України (нині Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, підпорядкована Міністерству культури України) та Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Міністерство освіти і науки України) у рамках договору про інформаційну співпрацю за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», розроблявся національний формат представлення бібліографічних даних УКРМАРК.

⊕ *Корпоративна науково-інформаційна мережа.* У 2002 р. у рамках проекту фахівцями Інформаційно-обчислювального центру Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі Університет) було зроблено спробу інтеграції локальних комп'ютерних мереж Університету і НБУВ. У перспективі передбачалося залучення до проекту всіх зацікавлених сторін.

⊕ *Система наукових електронних видань України «Бібліотека – суспільству».* У рамках проекту, започаткованого у 2003 р., здійснювалося формування та поширення на компакт-дисках галузевих серій науково-інформаційних ресурсів провідних бібліотек України.

⊕ *Інтранет/Екстранет-середовище.* Проєкт започатковано, у рамках виконання «Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 рр.» (постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085). Його було спрямовано на розширення меморіальної та комунікативної функції НБУВ в умовах переходу від «епохи Гутенберга» до ери цифрових комунікацій.

✦ *Почаївський проєкт.* Спільний проєкт НБУВ та Бібліотеки Російської академії наук, здійснювався упродовж 2005–2007 рр. з метою дослідження кирилических почаївських стародруків, примірники яких зберігаються у фондах академічних бібліотек України і Російської Федерації, створення електронних повнотекстових копій рідкісних почаївських стародруків, реставрації пошкоджених примірників тощо.

✦ *Загальноакадемічний портал наукової періодики.* Проєкт започатковано у 2006 р. задля представлення відомостей про новітні результати теоретичної та прикладної діяльності установ НАН України, зміцнення інформаційної бази для підтримки інноваційної діяльності та супроводження процесу суспільних реформ у державі. Кінцева мета – включення інформаційних ресурсів порталу до міжнародної системи наукових електронних комунікацій.

✦ *Наукова періодика України.* У НБУВ було запущено проєкт із популяризації найновіших результатів теоретичної та прикладної діяльності наукових установ НАН України. Два роки успішної роботи продемонстрували нагальну потребу вільного доступу до електронних версій періодичних наукових фахових видань для усього наукового співтовариства України. З прийняттям Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V, наказу Міністерства освіти і науки України «Порядок формування Переліку наукових фахових видань України» від 17.10.2012 р. № 1111, наказу Вищої атестаційної комісії України та НАН України «Про затвердження Порядку передавання електронних копій періодичних друкованих наукових видань на зберігання до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» від 07.07.2008 р. № 436/311, якими було передбачено передачу електронних копій видань засновниками наукових журналів і збірників до НБУВ та безкоштовне їх розміщення із забезпеченням безкоштовного доступу.

Наукові установи та ЗВО України виявили інтерес до розміщення електронних версій своїх видань у «Науковій періодиці України» на сайті НБУВ, що призвело до активізації обміну науковою інформацією як усередині країни, так і з зарубіжними партнерами. З вересня 2013 р. величезний інформаційний масив було переведено на нову платформу для реалізації сучасних можливостей ресурсу, у тому числі інтеграції «Наукової періодики України» до міжнародних науково-інформаційних систем.

Реалізація проєкту загальнонаціонального масштабу сприяє зміцненню інформаційної бази інноваційної діяльності та супроводу процесів реформування в країні, приєднання національних інформаційних ресурсів до міжнародної системи наукових електронних комунікацій, що допомагає формуванню позитивного іміджу української науки.

◎ *Наукова спадщина України*. Проєкт ініційовано НБУВ та Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського з метою надання суспільству вичерпної достовірної інформації про видатних українських учених, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової науки, та представлення повних текстів опублікованих ними найзначущіших наукових робіт у відкритому доступі на сайтах учасників проєкту. Одночасно реалізація проєкту передбачала вирішення проблеми створення страхових електронних копій (на компакт-дисках) наукових видань, які мають історичну цінність, що сприятиме формуванню позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві.

У 2010 р. НБУВ виступила ініціатором реалізації загальнодержавної програми *«Пам'ять України»*, якою передбачалося представлення у вільний доступ оцифрованих документальних пам'яток з історико-культурних фондів України, а також фотозображень витворів мистецтва та архітектури, що є духовними символами нації; інформування суспільства про найважливіші історичні та сучасні здобутки науки і техніки України, їх значущість у державному і світовому вимірах; висвітлення основних віх формування державності України, суспільної свідомості українців та інших споріднених етносів, становлення української національної ідеї; розповсюдження відомостей щодо місця й ролі видатних особистостей української історії і сучасності (державних діячів, учених, митців, просвітників, спортсменів тощо) у національній і світовій історії ²⁹⁶.

Із входженням сучасного суспільства у цифрову епоху масштабні проєкти набувають нових якостей. Ініціювавши створення ресурсу *«Електронна бібліотека «Україніка»* та, відповідно, довідкового апарату електронної *«Україніка»* – зведеного бібліографічного й цифрового ресурсу всього культурного документального спадку України задля інтеграції у світовий електронний інформаційний простір, НБУВ здійснює роботи з надання єдиної точки доступу до повнотекстових документів національного значення. Ресурс призначено для пошуку різномірної за видами і тематикою інформації як у наукових дослідженнях, так і освітньому процесі, забезпечення збереження рідкісних і цінних бібліотечних та архівних фондів; на базі ресурсів електронної бібліотеки створюються персональні, тематичні та проблемно-орієнтовані електронні колекції. *«Електронна бібліотека «Україніка»* представляє зарубіжному користувачеві всю велич та розмаїття національного наукового, культурного і духовного спадку, виступає потужним популяризатором знань

²⁹⁶ Звіти про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2007–2014 рр.

про Україну та українців, виховуючи цим розуміння самостійності української культури та її єдності зі світовою ²⁹⁷.

Реферативна база даних «Україніка наукова» – єдина вітчизняна загальнодоступна універсальна база даних, яка містить інформацію про наукові публікації українських учених з усіх галузей знань. Її ціль – представлення світовій спільноті результатів наукової діяльності вітчизняної науки: популяризація розробок українських дослідників, пропагування новітніх напрямів наукових знань, презентація наукових шкіл, колективів, наукових та освітніх інституцій ²⁹⁸.

На порталі НБУВ здійснюється продукування загальнонаціонального ресурсу «Наука України: доступ до знань» у комплексі з базою даних «Бібліометрика української науки», головне завдання якої – формування цілісного уявлення про вітчизняне наукове середовище. Провідною метою проєкту є представлення інтегрованого доступу до баз знань наукової спадщини України через цифрові науково-інформаційні проєкти вітчизняних бібліотек.

Інформаційні складники ресурсу включають:

Наукові бібліотеки України – реєстр вітчизняних наукових бібліотек усіх систем і відомств, у тому числі бібліотеки наукових установ НАН України. Надано інформацію про бібліотеки, їх науково-інформаційні ресурси, місцезнаходження, контакти, відомче та галузеве підпорядкування.

Наукові ресурси бібліотек – анотований інтернет-навігатор наукових ресурсів вітчизняних бібліотек, систематизований за регіонами, типами, спеціалізацією.

Наукові установи – реєстр, призначений для пошуку наукових установ України, систематизований за назвами, типами, спеціалізацією, регіонами.

Науковці України – систематизований реєстр учених України, призначений для пошуку наукових публікацій та їх популяризації. Пошук ведеться за прізвищами, науковими званнями, спеціалізацією, спеціальністю.

Треба зазначити, що першими учасниками проєкту стали бібліотеки та редакції наукових періодичних і продовжуваних видань наукових установ НАН України.

Стратегічним напрямом взаємодії через координацію діяльності, інтеграцію та кооперацію зусиль бібліотек та інформаційних підрозділів НАН України,

²⁹⁷ Клименко О. З., Сокур Е. Л. Цифровые проекты Национальной библиотекой Украины имени В. И. Вернадского в информационном пространстве. *Инфолиб: Информационно-библиотечный вестник*. 2020. № 3. С. 10–15. DOI 10.47267/2181-8207/2020/3-014. URL: <http://einfo.lib.uz/wp-content/uploads/2020/10/2020-3-1.pdf>.

²⁹⁸ Там же.

галузевих національних академій наук України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури України, провідних ЗВО України є формування національного науково-інформаційного простору. За ініціативи НБУВ 3 грудня 2014 р. на засіданні Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень було заслухано питання про співпрацю наукових установ, закладів вищої освіти, бібліотек різного відомчого підпорядкування, інформаційних центрів.

Рішенням зібрання було створено Міжвідомчу робочу групу з модернізації бібліотечно-інформаційної справи країни. Планувалося, що на базі НБУВ буде розгорнуто роботу цієї робочої групи з метою спільного комплексного опрацювання питань інтеграції наявних відомчих бібліотечно-інформаційних структур в єдину цілісну систему нагромадження, опрацювання та поширення наукової інформації, розробки комплексних пропозицій та рекомендацій. Намічалось, що на початку 2015 р. буде розроблено і представлено на розгляд МОН України, президій Національної та галузевих академій наук України комплексні пропозиції щодо об'єднання їхніх зусиль спільно із закладами вищої освіти у формуванні на основі підпорядкованих їм бібліотек, підрозділів, інформаційних центрів цілісної системи інтеграції, опрацювання та поширення наукової інформації в Україні задля забезпечення дієвішого входження української науки та освіти у європейський та світовий науково-інформаційний простір. НБУВ спільно з Науковою бібліотекою імені М. О. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка мала відпрацювати модель кооперації в інтеграції, систематизації та поширенні наукової інформації між академічними та університетськими бібліотеками, розгорнути роботу віртуальних читальних залів.

Упродовж 2015 р. НБУВ спільно з Асоціацією бібліотек України мала здійснити організаційну та науково-методичну роботу з консолідації зусиль бібліотек різного відомчого підпорядкування щодо вирішення завдань формування цілісної системи розподілених науково-інформаційних ресурсів з урахуванням секторального розподілу відповідальності ²⁹⁹.

Новітньому бібліотечному розвитку не тільки України, але і світу, притаманні процеси трансформації, модифікації, адаптації до потреб соціуму, що зумовлено як впливом глобалізації, так і широким застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, а це сприяє створенню єдиного бібліотечно-інформаційного простору для безперешкодного обміну бібліографічною, реферативною та іншою інформацією, запровадження нових сервісів і послуг.

²⁹⁹ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015. 141 с.

Тому налагодження та підтримка тісної співпраці НБУВ із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професійними організаціями у контексті становлення нової інформаційної інфраструктури є, на наше переконання, ефективним та перспективним інструментом реалізації стратегічного завдання інтеграції у світовий науково-освітньо-культурний простір надбань вітчизняної науки.

Динамічне зростання кількості користувачів із мобільними телефонами, смартфонами та планшетами суттєво розширює можливості роботи з інформацією. З огляду на це актуалізується завдання опанування інноваційними технологіями з метою залучення нових користувачів та розширення спектра бібліотечних дистанційних послуг ³⁰⁰.

Нова парадигма взаємодії як діади взаємообміну та взаємозбагачення трансформується у ході еволюції всієї системи наукових комунікацій. Широкомасштабне виробництво цифрової інформації та величезна кількість джерел, котрі існують винятково в електронному вигляді, створюють середовище, в якому НБУВ не лише успішно опановує та використовує інформаційні та технологічні ресурси Інтернету, а насамперед, активно функціонує, популяризуючи власні фонди та оперативно надаючи суспільству релевантну інформацію про свої послуги у мережевому просторі, тим самим пропагуючи надбання вітчизняної науки в Україні та світі.

Сьогодні виявилось надзвичайно важливим вчасно перейти від традиційного (монофункціонального) формування бібліотечно-інформаційних ресурсів до інноваційного (мультифункціонального) їх продукування, яке у подальшому забезпечить оптимальні параметри наукових, соціальних та культурних потреб суспільства. Це є перспективним напрямом формування вітчизняного інтегрованого наукового інформаційного простору задля побудови національної електронної дослідницької інфраструктури на основі науково-інноваційної модернізації техніко-технологічного потенціалу.

Завдяки активному впровадженню бібліотечних інновацій та досягнень сучасних технологій, в останні десятиліття для бібліотечно-інформаційної сфери України загалом та НБУВ зокрема характерним є активізація взаємодії та позитивні трансформації та на її основі з метою адаптації до сучасних вимог суспільного розвитку. Перспективним напрямом також є взаємодія НБУВ із закладами освіти, науковими установами, бібліотеками, професій-

³⁰⁰ Клименко О. З, Сокур О. Л. Взаємодія у діяльності бібліотек як базовий чинник прогресу української науки. *Медичні бібліотек України: досвід, традиції, інновації*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 трав. 2020 р.) / Нац. наук. мед. б-ка України, Наук. б-ка Харківського нац. мед. ун-ту, Секція працівників мед. б-к УБА, Наук. б-ка фармацевтичного ун-ту. Київ, Харків, 2020. С. 126–131. <https://library.gov.ua/conference/index.html#p=58>.

ними організаціями щодо формування вітчизняного інтегрованого наукового інформаційного простору та участь у розбудові української електронної дослідницької інфраструктури на засадах науково-інноваційної модернізації техніко-технологічного потенціалу. Зокрема, це такі національні проекти доступу до джерел наукової інформації як реферативна база даних «Україніка наукова», електронна бібліотека фахових періодичних видань «Наукова періодика України», електронна бібліотека «Україніка» та інформаційний портал «Наука України: доступ до знань».

Сформована інноваційна модель на базі науково-організаційної діяльності НБУВ із забезпечення взаємодії дає можливість згенерувати нові соціальні зв'язки та відносини в інформаційному середовищі, впровадити систему ефективної співпраці наукових установ в умовах формування цілісного вітчизняного наукового інформаційного простору та входження у світовий ³⁰¹.

Важливість розширення взаємодії в умовах демократизації та інформатизації суспільства обумовлена необхідністю організації оперативного доступу до зведених наукових ресурсів, для цього першочерговою умовою є удосконалення технологічних процесів на основі впровадження єдиних технологічних рішень, широке використання потенціалу компетентних співробітників інших бібліотек, установ і організацій для вирішення складних питань, упровадження професійної системи методичного супроводу.

Пріоритетом має стати реалізація великих спільних програм та проєктів, що створить умови для зміцнення позицій бібліотек та розширить можливості пошуку додаткових джерел фінансування. Спільний план оцифрування забезпечить значну економію матеріальних та кадрових ресурсів, що, безумовно, покращить якість електронних ресурсів. Розвиток на цій основі системних зв'язків сприятиме удосконаленню та різноманітності діяльності, взаємообміну та взаємовпливу, що призведе до інтелектуалізації вітчизняного наукового інформаційно-комунікаційного простору, стане дієвим інструментом активного входження наукових досягнень вчених України у світову наукову комунікацію ³⁰².

Взаємодія Національної бібліотека України імені В. І. Вернадського із закладами освіти. Основними чинниками диверсифікаційної взаємодії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як національного інтегратора документних наукових ресурсів із закладами вищої освіти, на нашу думку, є: дивергентна співпраця, яка уможлиблює продуктивне вирішення

³⁰¹ Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. акад. наук України. Київ, 2019. 297 с.

складних питань, насамперед, через залучення потенціалу компетентних співробітників суб'єктів взаємодії; розвиток партнерства сприяє інтелектуалізації студентів вишів через організацію доступу до унікальних колекцій, фондів та електронних ресурсів НБУВ; перманентне зміцнення системних зв'язків сприяє збагаченню і вдосконаленню всіх конститутивних напрямів діяльності суб'єктів взаємодії; реалізація спільних проєктів створює умови для покращення іміджу головної наукової бібліотеки країни як сучасного наукового центру доступу до інформаційних ресурсів та ключового інтегруючого складника національного науково-освітньо-культурного простору³⁰³.

Для успішної взаємодії НБУВ, базовими у діяльності якої є мультимедійність та поліфункціональність, із ЗВО обрано такі цінності, як законність, орієнтація на продуктивну комунікацію та досконале взаєморозуміння, взаємна зацікавленість та відповідальність, добровільність і рівність учасників³⁰⁴.

Взаємодія Національної бібліотека України імені В. І. Вернадського з закладами освіти розвивається у таких напрямках: міжнародне співробітництво, співпраця, партнерство, інтеграція, координація та кооперація, що кардинально результується у реалізації її стрижневої місії – збереження культурного надбання української нації та забезпечення суспільства соціально-значущою інформацією і позитивно впливає на оптимізацію та ефективну діяльність головної наукової бібліотеки країни в інформаційному суспільстві³⁰⁵.

Традиційним алгоритмом взаємодії НБУВ із закордонними закладами вищої освіти є міжнародне співробітництво. Яскравим прикладом є міжнародний книгообмін. Так, сьогодні науково-теоретичний та практичний журнал «Бібліотечний вісник», засновником якого є НБУВ, за міжнародним книгообміном поширюється у бібліотеки таких вишів: Каліфорнійський університет, Софійський університет Св. Климента Охридського та Ягелонський університет³⁰⁶.

Свідченням ефективної взаємодії НБУВ стали тематичні випуски цього часопису «Центральна наукова бібліотека Харківського національного

³⁰² Клименко О. З., Сокур Е. Л. Цифровые проекты Национальной библиотекой Украины имени В. И. Вернадского в информационном пространстве. *Инфолиб: Информационно-библиотечный вестник*. 2020. № 3. С. 10–15. DOI 10.47267/2181-8207/2020/3-014.

³⁰³ Клименко О., Сокур О. Взаємодія бібліотек Національної академії наук України з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29032/3/%d0%d0%9a.pdf>.

³⁰⁴ Клименко О. Різновиди співпраці українських бібліотек в інформаційному суспільстві. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ., 2016. Вип. 44. С. 7–19.

університету імені В. Н. Каразіна: минуле – сучасне – майбутнє» (№ 3, 2013) та «Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – 125» (№ 3, 2020). До слова, фактично чи не у кожному номері публікуються розвідки з історії та практики діяльності бібліотек вітчизняних вишів³⁰⁷.

Перспективним напрямом подальшого розвитку інформаційного сервісу є партнерська взаємодія між бібліотеками провідних вітчизняних ЗВО, зокрема, Науковою бібліотекою ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Науково-технічно. Бібліотекою ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та Науковою бібліотекою Національного університету «Кієво-Могилянська академія», які є надійними багатолітніми партнерами НБУВ³⁰⁸.

З 1998 р. за ініціативи НБУВ та Інституту проблем реєстрації інформації НАН України виконується корпоративний проєкт «Національна електронна бібліотека України» за участі Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, Харківської державної академії дизайну і мистецтв, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Київського національного університету будівництва і архітектури, Національного університету фізичного виховання і спорту України та інших закладів вищої освіти.

У рамках міжнародного співробітництва та співпраці членами наукових рад та редакційних колегій фахових періодичних та продовжуваних видань НБУВ (усі індексуються міжнародними базами даних) є викладачі закордонних та вітчизняних закладів вищої освіти. Для прикладу у збірнику наукових праць «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» – представники

³⁰⁵ Клименко О., Сокур О. Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29187/1/ntp.pdf>.

³⁰⁶ Там само.

³⁰⁷ Клименко О. З., Сокур О. Л. Наукові журнали Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – невід’ємний компонент електронного інформаційного бібліотечного ресурсу. *Бібліотека. Наука Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху* : матеріали Міжнар. наук. конф. (8–10 жовтня 2019 р.) : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН. Київ, 2019. Т. 2. С. 209–212. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003402>.

³⁰⁸ Клименко О., Сокур О. Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та*

таких ЗВО: Варшавський університет (Польща), Гданський університет (Польща), Державний університет Болл (США), Університет Альберти (Канада), Університет Вікторії (Канада), Університет Казимира Великого в Бидгощі (Польща); Бердянський державний педагогічний університет, Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя, Українська академія друкарства (м. Львів, Україна), Харківська державна академія культури, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича³⁰⁹.

Учасниками проєкту УРЖ «Джерело», які активно поповнюють інформаційний масив РБД своїми виданнями, надсилаючи не тільки поточну, а й ретроспективну інформацію до НБУВ, є бібліотеки таких ЗВО: Житомирський педагогічний університет, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Міжрегіональна академія управління персоналом, Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Національний університет «Львівська політехніка», Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеський політехнічний університет, Приазовський державний технічний університет, Українська інженерно-педагогічна академія, Харківська академія дизайну і мистецтв, Харківський гуманітарний університет, Харківський національний університет радіоелектроніки та ін.³¹⁰. Усього на сторінках УРЖ «Джерело» та в РБД «Україніка наукова» відображається близько 500 назв наукових періодичних і продовжуваних видань провідних закладів вищої освіти (із постійною тенденцією до зростання)³¹¹.

Диверсифікаційна взаємодія НБУВ із вітчизняними закладами вищої освіти, окрім видавничої, різноаспектно відтворюється в усіх напрямках її діяльності, зокрема:

✓ наукова, що реалізується у проведенні спільних конференцій та інших заходів (так, Київський університет імені Бориса Грінченка з 2018 р. є співорганізатором Бібліотечнознавчих студій, присвячених пам'яті професора М. С. Слободяника), викладачі вітчизняних ЗВО є членами спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 по захисту докторських і кандидатських дисертацій;

пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29187/1/ntp.pdf>.

³⁰⁹ Там само.

✓ *культурно-освітня*: згідно угоди про співпрацю НБУВ є базою практики для профільних столичних ЗВО (Київський національний університет культури і мистецтв, Київський університет імені Бориса Грінченка та багато інших); студенти-філологи регулярно допомагають в опрацюванні бібліотечних фондів;

✓ *з адукаційною* метою фахівці НБУВ регулярно проводять практичні групові та індивідуальні заняття (лекції і практичні заняття);

✓ у царині *бібліотечно-інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування* здійснюються групові та індивідуальні консультації (навички користування послугами, сервісами та фондами НБУВ);

✓ активна *соціокультурна діяльність* спрямована на популяризацію знань (Дні ознайомлення для студентів профільних факультетів; екскурсії, кіноперегляди, інтелектуальні квести тощо). До прикладу, упродовж 2019 р. у НБУВ було реалізовано квест «Бібліотечні серця» (2 рази) та «Книжкові зайці» (3 рази) тощо³¹².

Зазначимо, що багатомірність внутрішніх і зовнішніх комунікаційних зв'язків значною мірою залежать від внеску конкретних співробітників, їхньої персональної зацікавленості у плідних результатах, і саме це стимулює розвиток як конкретного закладу освіти, так і цілої галузі. Так, понад півстоліття об'єднує плідна співпраця НБУВ та Київський національний університет культури і мистецтв у навчально-методичній, науково-дослідній, науково-організаційній та практичній діяльності, що сприяє продуктивності та авторитетності цієї взаємодії.

Зазначимо, що упродовж багатьох років свій досвід та знання студентам Київського національного університету культури і мистецтв передавали і передають співробітники НБУВ, які, вже маючи досвід бібліотечної діяльності, співпрацювали і співпрацюють зі ЗВО, що позитивно впливає на організацію

³¹⁰ Там само.

³¹¹ Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко О. Г., Клименко О. З., Коваль Т. М., Литвинова Л. А., Лобузін К. В., Самохіна Н. Ф.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. С. 167. URL: <http://nbuv.gov.ua/images/nauk-mon/Informatsiino-komunikatsiina%20naukovykh%20suspilstva.pdf>.

³¹² Клименко О., Сокур О. Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29187/1/ntp.pdf>.

навчальної та методичної роботи кафедр та практичну складову навчальних дисциплін³¹³.

Т. І. Ківшар – український історик бібліотечної справи, книгознавець, бібліотечнознавець, бібліограф, педагог, старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень НБУВ, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник культури України – з 2004 по 2016 р. за сумісництвом викладала на кафедрі книгознавства і бібліотечнознавства КНУКіМ.

Діяльність Г. І. Ковальчук – книгознавця, фахівця в галузі книжкового пам'яткознавства, історії книги та бібліотечної справи, доктора історичних наук, професора, директора Інституту книгознавства НБУВ – приклад плідної багаторічної взаємодії між НБУВ та КНУКіМ. Працюючи у Бібліотеці Г. І. Ковальчук надавала консультаційну допомогу викладачам Університету зі створення та удосконалення навчальних курсів книгознавчого циклу, укладанні типових та робочих програм курсів, які користуються досі популярністю у студентів, адже вирізняються інформаційною насиченістю, новизною, оригінальністю у поданні матеріалу. За укладеним нею у 2011 р. навчальним посібником «Рукописні книги та стародруки» навчають студентів профільних спеціальностей.

Чималий доробок у запровадження новачій у КНУКіМ належить Т. Ю. Гранчак, доктору наук із соціальних комунікацій, професору, провідному науковому співробітнику відділу теорії та методології бібліотечної справи Інституту бібліотечнознавства НБУВ, яка з 2016 по 2018 р., за сумісництвом, очолювала кафедру соціальних комунікацій та інформаційних наук (нині кафедра інформаційних технологій), одночасно працюючи старшим науковим співробітником відділу політичного аналізу Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ. Від 2018 р. Т. Ю. Гранчак – професор кафедри інформаційних технологій, викладає низку дисциплін студентам закладу, нею підготовлено практикум для магістрів КНУКіМ «Академічне письмо та засоби інтелектуального доступу до інформації».

Ефективною є співпраця між установами у контексті проведення державної атестації бакалаврів і магістрів КНУКіМ. У 2011–2014 рр. обов'язки голови Державної екзаменаційної комісії виконував В. М. Горовий, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, заступник генерального директора НБУВ з наукової роботи, керівник Служби інформаційно-

³¹³ Новальська Т. Основні напрями співробітництва Київського національного університету культури і мистецтв та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної* / Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського ; відпов. ред. Олексій Онищенко ; упоряд. Оксана Боляк, Геннадій Боряк, Наталя Зубкова, Георгій Папакін, Ольга Степченко, Надія Шип. Київ : НБУВ, 2020. С. 182, 191. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003837>.

аналітичного забезпечення НБУВ. Треба зазначити, що у різні роки обов'язки Голови виконували провідні фахівці НБУВ – Л. А. Дубровіна, Т. В. Добко, Г. І. Ковальчук, Т. П. Павлуша. Такі зустрічі фахівців під час іспитів, дискусії, обговорення сприяють розширенню взаємодії, плануванню шляхів подальшої співпраці між спорідненими установами.

Плідним аспектом взаємодії НБУВ і КНУКіМ є науково-дослідна діяльність, зокрема участь у підготовці та атестації наукових кадрів, робота членами спеціалізованих вчених рад установ, участь у редакційних колегіях фахових часописів, рецензуванні наукових праць, посібників, навчальних планів, робочих програм тощо. З 1996 по 2016 р. членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у НБУВ та аналогічної ради у КНУКіМ була Т. І. Ківшар. У 2009–2012 рр. Г. І. Ковальчук була членом спеціалізованої вченої ради Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва. У 2007–2012 рр. Т. В. Новальська, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри інформаційних технологій КНУКіМ працювала членом спеціалізованої ради НБУВ.

Результативна співпраця інституцій відбувається і на рівні рецензування наукових студій та збірників наукових праць, навчальних посібників та монографій тощо. Рецензії на видання КНУКіМ надавали Т. В. Добко, Л. А. Дубровіна, Т. І. Ківшар, О. З. Клименко, Г. І. Ковальчук, Н. І. Любовець. Водночас професори КНУКіМ В. В. Бездрабко та Т. В. Новальська неодноразово виступали рецензентами наукових досліджень науковців НБУВ.

У різний час співробітники НБУВ працювали у складі редакційних колегій часописів закладів вищої освіти, зокрема Т. І. Ківшар працювала у журналах «Вісник Київського національного університету культури і мистецтв» (серія «Історія») та «Питання культурології» (КНУКіМ); Т. Ю. Гранчак до 2021 р. (включно) очолювала редакційну колегію журналу «Українське бібліотекознавство та інформаційні науки» (КНУКіМ). Членами редакційної колегії журналу «Бібліотечний вісник» є О. В. Воскобойнікова-Гузева, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, завідувач кафедри бібліотекознавства та інформології Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка; В. В. Добровольська, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; Н. М. Кушнарєнко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Харківської державної академії культури; Г. І. Липак, кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент кафедри комп'ютерних наук Тернопільського національного

технічного університету імені І. Пулюя; Ж. В. Мина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка»; А. В. Ржеуський, кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка».

Головним редактором збірника «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» є Н. Е. Кунанець, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка». Членами редакційної ради у тому числі працюють і вчені ЗВО: Н. А. Шип, доктор історичних наук, професор, професор кафедри філософських та соціальних наук Київського національного торговельно-економічного університету; О. М. Тур, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; О. М. Збанацька, доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; А. В. Ржеуський, кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська політехніка»; В. В. Добровольська, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв; Н. М. Кушнарченко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Харківської державної академії культури; Віслав Бабік, почесний доктор гуманітарних наук, професор, завідувач відділу Інституту наукової інформації і бібліотекознавства Ягелонського університету (Республіка Польща); Л. В. Шаріпова, доктор філософії (Кембриджський університет), асистований професор, Департамент історії, Школа гуманітарних наук, Ноттінгемський університет (Велика Британія); О. Л. Заваліна, кандидат наук (бібліотекознавство), асоційований професор Відділу Інформаційних наук коледжа інформатики Університету Північного Техасу (США); Олена Мацевіюце, кандидат наук (інформаційні науки), викладач Шведської школи бібліотечних та інформаційних наук Університету Бурос (Швеція).

У збірнику наукових праць НБУВ «Рукописна та книжкова спадщина України» у редакційній раді працюють знані вчені В. В. Бездрабко, доктор історичних наук, професор, директор Інституту державного управління Київського національного університету культури і мистецтв; Н. В. Веретеннікова, кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент

кафедри інформаційних систем та мереж Національного університету «Львівська Політехніка»; Ярослав Думановський, габілітований доктор, професор модерної історії Університету Миколая Коперніка в Торуні (Республіка Польща); Л. В. Шаріпова, доктор філософії (Кембриджський університет), асистований професор, Департамент історії, Школа гуманітарних наук, Ноттінгемський університет (Велика Британія).

Головним редактором збірника наукових праць «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» є М. Г. Палієнко, доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Членами редакційної ради працюють фахівці провідних закладів вищої освіти: Л. Є. Василик, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, завідувачка кафедри журналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; С. І. Жук, доктор історичних наук, доктор філософії, професор кафедри історії Державного університету Болл (США); Марта Замбжицька, доктор гуманітарних наук (філологія), науковий співробітник кафедри україністики Варшавського університету (Республіка Польща); С. Г. Іваницька, доктор історичних наук, доцент, завідувачка кафедри публічного управління, права та соціально-гуманітарних дисциплін Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій; О. М. Кобелев, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи Харківської державної академії культури; Хезер Колман, доктор філософії, професор кафедри історії і класики Університету Альберти (Канада); С. І. Кравченко, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри соціальних комунікацій Волинського національного університету імені Лесі Українки; Г. І. Липак, кандидат наук із соціальних комунікацій, асистент кафедри комп'ютерних наук Тернопільського національного технічного університету імені І. Пулюя; Тереза Мареш, доктор габілітований гуманітарних наук (історія), професор Університету Казимира Великого в Бидгощі (історичний факультет, кафедра дидактики історії та регіональних досліджень) (Республіка Польща); Ж. В. Мина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка»; Магдалена Новак, доктор габілітований гуманітарних наук (історія), професор Гданського університету (історичний факультет, інститут історії, кафедра новітньої історії Польщі) (Республіка Польща); Е. І. Огар, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувачка кафедри журналістики, зв'язків із громадськістю та реклами Української академії друкарства; С. І. Посухов, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історіографії,

джерелознавства та археології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; О. М. Ришко, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри видавничої справи та редагування Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Організаційна діяльність – це ще один із напрямів співпраці НБУВ із закладами вищої освіти. Обмін науковими ідеями, практичним досвідом, здобутками, безпосередня та опосередкована комунікація відбуваються під час організації та проведення наукових, науково-практичних конференцій, семінарів, «круглих столів», що проходять на базі НБУВ. Викладачі, науковці, співробітники, аспіранти беруть активну участь в їх організації та проведенні.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – сучасний центр інтелектуального доступу до інформаційних ресурсів, чільна мета діяльності якої – розбудова сегментів високотехнологічного суспільства знань, інтеграції нашої держави у світовий науково-інформаційний та культурний простір, реалізується у тому числі завдяки розвитку всіх потенційних можливостей диверсифікаційної взаємодії з закордонними та вітчизняними закладами вищої освіти через міжнародне співробітництво, співпрацю, партнерство, інтеграцію, координацію та кооперацію³¹⁴.

Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з науковими установами. Зростаючі високими темпами масиви інформації обумовили нагальну необхідність організації їх ефективного освоєння через кооперацію діяльності наукових установ. Найбільшими та найзапитованішими в академічному середовищі є:

- ✓ РБД «Україніка наукова»;
- ✓ БД «Наукова періодика України».

Система реферування української наукової літератури, яка створюється на базі НБУВ та підтримується Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України, Національною науковою медичною бібліотекою України та Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського, нині нараховує 2850 журналів, 51 549 випусків, 1252 367 повних текстів статей³¹⁵. Шість разів на рік у чотирьох серіях готувався Український реферативний журнал «Джерело». До прикладу, за 2014 р. кількість записів, розміщених у виданнях, збільшилася майже вдвічі, а обсяг становив 1095,9 обл. друк. арк.³¹⁶.

³¹⁴Клименко О., Сокур О. Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29187/1/ntp.pdf>.

Проект «Наукова періодика України», започаткований Центром інформаційних технологій НБУВ, мав на меті представити відомості світовому науковому співтовариству та вітчизняному суспільству щодо результатів теоретичної та прикладної діяльності наукових установ НАН України. У 2007 р. проект було трансформовано: від первісної ідеї – зібрання академічних журналів на одній платформі – межі було розширено до загальнодержавного порталу наукової періодики. Нині реалізація проекту сприяє зміцненню наукової інформаційної бази для підтримки інноваційної діяльності та супроводження процесів суспільних реформ в Україні, включенню національних інформаційних ресурсів до міжнародних систем наукових електронних комунікацій, що у підсумку сприяє формуванню позитивного іміджу вітчизняної науки в Україні та світі. Ресурс має п'ять інформаційних складників:

1. Загальні відомості про вітчизняну наукову періодику (інформація подається трьома мовами: українською, англійською та російською).
2. На основі загальнодержавної РБД «Україніка наукова» розкрито зміст журналів.
3. Представлено повні тексти статей.
4. Наукові біографії вчених, діячів науки та техніки України.
5. Наукові установи України.

За результатами бібліометричних досліджень науковців НБУВ у 2014 р. започатковано інформаційно-аналітичну систему «Бібліометрика української науки» – національний бібліометричний та наукометричний сервіс, призначений для формування в суспільстві цілісного уявлення про стан та динаміку процесів, що мають місце у науковому середовищі України. На основі глибокого бібліометричного аналізу публікацій, сервіс проводить регулярне дискретне рейтингування суб'єктів вітчизняного наукового простору за багатьма критеріями. Ця система є національним сегментом світового проекту Ranking of Google Scholar Profiles³¹⁷.

Сервіс генерує актуальний реєстр бібліометричних профілів науковців, окремих наукових періодичних видань, дослідницьких колективів (лабораторій, кафедр, факультетів, інститутів, університетів), створених на платформі Google Scholar; збирає та систематизує аналітичну інформацію про галузеву, відомчу та регіональну структуру української науки; є джерельною базою для проведення об'єктивного експертного оцінювання результативності наукової діяльності. До прикладу, на кінець 2014 р. у системі «Бібліометрика

³¹⁵ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

³¹⁶ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015. 141 с.

української науки» було представлено бібліометричні портрети 4 тис. українських учених, профілі 50 наукових колективів (кафедр, відділів, лабораторій) і 40 наукових періодичних видань³¹⁸. На кінець 2015 р. у ній уже було представлено бібліометричні портрети 13 тис. науковців, профілі 170 дослідницьких колективів, і 220 наукових періодичних видань³¹⁹.

На кінець 2020 р. понад 53 тис. вітчизняних дослідників представляють свій доробок у світовій бібліометричній системі Google Scholar. Серед них близько 7 тис. становлять науковці НАН України. Серед 10 інституцій, у яких працюють науковці з індексом Гірша – 40, дев'ять – наукові установи НАН України. Сервіс «Бібліометрика української науки» має статус національної складової міжнародного проєкту рейтингування науковців, дослідницьких установ і університетів Ranking of Scientists (Cybermetrics Lab).

У відповідь на Постанову Президії НАН України від 24.06.2020 р. № 118. «Щодо удосконалення організації обліку і моніторингу публікаційної та видавничої активності НАН України» відділом бібліометрії та наукометрії НБУВ підготовлено «Методичні рекомендації щодо впорядкування бібліометричних профілів учених і установ України в наукометричних базах даних Scopus і Web of Science».

Підкреслимо, що з 2014 р. у рамках міжнародної конференції НБУВ щороку відбувалися семінари, присвячені бібліометрії та наукометрії в Україні та світі. Зокрема, темі «Бібліотека та бібліометрія: світовий досвід, українська перспектива» у 2014 р. був присвячений семінар, проведений спільно з науковцями Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва НАН України, Державного фонду фундаментальних досліджень, Інституту програмних систем НАН України та Інституту проблем реєстрації інформації НАН України³²⁰.

У 2012–2016 рр. у НБУВ було запроваджено послугу адресного інформування (servicenbuv@ukr.net) за 28 галузями знань. Формування тематичних добірок здійснювалося шляхом відбору бібліографічних записів з електронного каталогу НБУВ нових надходжень відповідно до профілю досліджень наукових установ НАН України та наданням сканованих копій змісту видань. У бібліотеках наукових установ НАН України було впроваджено розповсюдження цих списків через локальну мережу установи. У звітах бібліотек в означений період відзначено запитуваність цієї послуги

³¹⁷ Там само.

³¹⁸ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015.

³¹⁹ Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2015 р. / НАН України. Київ : Академперіодика, 2016. С. 463.

серед науковців³²¹. Так, за 2014 р. 76 наукових установ НАН України отримали 3 572 розсилки, у тому числі:

- секція фізико-технічних і математичних наук за 32 адресами – 1 504 розсилки;
- секція хімічних і біологічних наук за 26 адресами – 1 222 розсилки;
- секція суспільних і гуманітарних наук за 18 адресами – 846 розсилок³²².

У напрямі адресно-цільового інформування наукових установ НАН України з червня 2014 р. у тестовому режимі було запроваджено формування та представлення на порталі НБУВ тематичних реферативних оглядів. Усього було підготовлено три огляди на яких представлено загалом 200 джерел, зокрема, «Україна у європейському культурно-цивілізаційному просторі: особистість, національна державність ХІХ – початок ХХ століття», «Світова проблема питної води» та «Зелена» економіка – економіка майбутнього»³²³.

Важливим напрямом діяльності НБУВ у 2002–2020 рр. було забезпечення вітчизняних учених найновішою зарубіжною науковою інформацією. Зазначимо, що Президією НАН України приділялася пильна увага щодо розвитку мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень. Організація системи онлайн-доступу до ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, яка була започаткована 2006 р. для надання можливостей користуватися зарубіжними мережевими ресурсами академічним установам. Було прийнято Постанову Президії НАН України від 5 квітня 2006 р. № 96 «Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень». Для активізації процесу організації доступу до ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації було прийнято постанови Президії НАН України від 14 липня 2004 р. № 199 «Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації» та від 15 січня 2014 р. № 2 «Про заходи із забезпечення централізованого доступу до зарубіжних баз наукової інформації та представлення періодичних видань НАН України у провідних наукометричних базах». Серед баз даних світових виробників для НАН України основними були інформаційні продукти на платформі EBSCOhost, наукова бібліотека

³²⁰ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015.

³²¹ Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. акад. наук України. Київ, 2019. С. 147.

³²² Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015.

³²³ Там само.

Elsevier, наукометричні системи Scopus і Web of Science. Крім того, науково-інформаційні ресурси інших виробників періодично були доступними науковцям у тестових режимах.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського за дорученням Президії НАН України у 2014 р. здійснила закупівлю доступу до провідних світових баз наукової інформації для своїх користувачів та установ НАН України, як своїх віддалених користувачів. Зокрема, для 27 академічних установ було забезпечено доступ до повнотекстової бази даних Academic Search Complete, що містить понад 8,5 тис. наукових часописів; для 57 – доступ до журнальної колекції видавництва Elsevier і наукометричної системи SCOPUS, у якій було наведено бібліометричні дані про 53 млн статей з більш як 22 тис. найбільш рейтингових часописів світового репертуару; для 12 установ – доступ до реферативної бази даних Inspec, що охоплює літературу з фізики, електроніки, комп'ютерних наук та техніки. Статистика використання цих науково-інформаційних ресурсів свідчить, що у 2014 р. науковцями проведено понад 120 тис. користувацьких сесій, у ході яких здійснено близько 190 тис. пошуків і одержано понад 580 тис. повних текстів статей. Найактивніше передплачені ресурси використовувалися у НБУВ, Інституті біоорганічної хімії та нафтохімії імені В. П. Кухаря НАН України, Національному науковому центрі «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України, Фізико-технічному інституті низьких температур імені Б. І. Веркіна НАН України. Фахівцями НБУВ та фірм-постачальників було відзначено позитивну тенденцію активізації використання передплачених онлайн-ресурсів порівняно з попередніми роками у середньому на 5–10%³²⁴.

У 2018 р. згідно Розпорядження Президії НАН України від 10 травня 2018 р. № 266 «Про передплату установами НАН України доступу до електронних баз даних іноземних наукових періодичних видань у 2018 році» НБУВ було здійснено передплату доступу до електронних баз даних іноземних наукових періодичних видань цільовим призначенням для 36 наукових установ НАН України.

Вся необхідна інформація про доступ до передплачених ресурсів, наданих у тестовому режимі або безкоштовних баз даних, терміни користування, методичні матеріали щодо їх використання регулярно публікувалися на порталі НБУВ у розділі «Електронні ресурси». Фахівці НБУВ у тісній співпраці з власниками баз даних здійснювали постійний консультативний супровід використання цих ресурсів, роз'яснюючи структуру та методику роботи з базами даних, проводячи моніторинг запитів та побажань користувачів.

³²⁴ Там само.

На регулярній основі НБУВ організувала з навчальною метою практичні семінари, майстер-класи, індивідуальні консультації за участі провідних фахівців компаній-постачальників зарубіжних баз даних. До прикладу, у 2014 р. для науковців та бібліотекарів наукових установ НАН України було організовано навчально-практичний семінар «Наукометрія у фундаментальних та прикладних дослідженнях» за участю представників компанії Elsevier (інформаційні продукти SCOPUS, Mendeley та ScienceDirect) та компанії Thomson Reuters (інформаційні продукти Web of Science, EndNote). У рамках ІХ Міжнародної наукової конференції НБУВ було проведено майстер-клас «Ресурси Elsevier на допомогу науці» представниками компанії Elsevier³²⁵. Для підвищення ефективності використання онлайн-джерел наукової інформації НБУВ разом з Асоціацією «Інформатіо-Консорціум» у 2015 р. було проведено п'ять практичних семінарів, з яких чотири спільно з корпорацією Elsevier та один – Thomson Reuters³²⁶.

Питання розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів наукових установ НАН України докладно обговорювалися під час семінарів із проблем накопичення та використання електронних ресурсів, корпоративної взаємодії у мережевому середовищі. Активну участь у цих заходах взяли Науково-видавнича рада НАН України, Інститут програмних систем НАН України, агенція «Матрікс-Прес», компанія «Euromonitor International», яка надала академічним установам у 2011 р. тестовий доступ до науково-інформаційних ресурсів з економіки, демографії та суміжних галузей³²⁷.

У рамках взаємодії з державними органами і науковими установами, що займаються проблемами законодавства з інтелектуальної власності, зокрема, у співпраці НБУВ з науковцями Національної академії внутрішніх справ, отримані у межах науково-дослідної роботи наукові результати було впроваджено при підготовці термінологічного словника «Право інтелектуальної власності»^{328, 329}.

У контексті співпраці НБУВ з органами державної влади Інститут

³²⁵ Там само.

³²⁶ Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2015 р. / НАН України. Київ : Академперіодика, 2016. С. 466.

³²⁷ Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2011 рік. Київ, 2012.

³²⁸ Іванова М. В., Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В. Право інтелектуальної власності : Термінологічний словник. 2-ге вид. доповн. і переробл. Київ : Освіта України, 2019. 458 с.

³²⁹ Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів : Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. Василенко, Т. Гранчак, Т. Коваль, О. Клименко, Г. Солоїденко, Н. Стрішинець, О. Яковенко, М. Іванова, А. Венідиктова, Н. Білінець. Київ, 2019. С. 95.

бібліотечнознавства НБУВ систематично надавав пропозиції та брав участь у проєктах з удосконалення нормативно-методичної бази щодо розвитку бібліотечної справи в Україні. Зокрема, для Комітетів Верховної Ради України з питань культури і духовності та з питань свободи слова та інформації, Президії НАН України було підготовлено пропозиції щодо законодавчого врегулювання питань отримання обов'язкового примірника вітчизняних видань Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, інформаційні матеріали щодо можливої участі НБУВ у підготовці та реалізації заходів за напрямками, передбаченими Коаліційною угодою Верховної Ради України та ін.

У 2011 р. предметом поглибленого дослідження стану інформаційних ресурсів, виявлення потенційних можливостей їх зростання стало вивчення питання про взаємодію та співробітництво Національної академії наук України з галузевими академіями наук (аграрною, медичною, педагогічною, правничою, мистецтв) і підготовка відповідних пропозицій для розгляду на засіданні Ради президентів академій наук України.

Інститутом бібліотечнознавства НБУВ здійснювалася значна робота з організації та проведення науково-інформаційних та соціокультурних заходів. Зокрема, у рамках роботи з молодими науковцями та співпраці з Київською Малою академією наук реалізовано проєкт «Юні науковці – агенти позитивних змін в Україні». Щорічно проводяться комплексні заходи з популяризації національного образотворчого мистецтва, популяризації історії науки України.

НБУВ була базовою організацією та координатором робіт у межах підготовки до відзначення 100-річчя від часу заснування НАН України зі створення Музею Академії, насамперед, його віртуальної експозиції. Відповідно до Постанови Президії НАН України від 11 липня 2014 р. № 176 було створено Робочу групу з питань організації Музею Академії, керівником якої призначено тодішнього генерального директора НБУВ В. І. Попика. Бібліотека здійснювала наукове та організаційне забезпечення діяльності Робочої групи. Науковці НБУВ взяли участь у розробці проєкту Концепції Віртуального музею історії НАН України (Інститут архівознавства НБУВ); було підготовлено узагальнену інформацію про наявність музеїв та музейних кімнат у наукових установах НАН України; проаналізовано інформацію, отриману від наукових установ НАН України, щодо наявності у них музейних та архівних ресурсів для можливого використання під час створення загальноакадемічного музею; підготовлено узагальнену інформацію по відділеннях і наукових установах НАН України; здійснювалися великі за обсягами роботи з виявлення музейно-інформаційних документів у складі архівних фондів Інституту архівознавства НБУВ³³⁰.

Багато років поспіль Інститут біографічних досліджень НБУВ розвиває координацію наукових досліджень з Українським мовно-інформаційним фондом НАН України, Інститутом історії України НАН України, Інститутом національної пам'яті при Кабінеті Міністрів України, Центром українознавства Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка, Одеським національним університетом імені І. І. Мечнікова, спрямовуючи її на спільну розробку та апробацію теоретичних і методичних підходів та спільне здійснення формування баз біографічних даних, реєстрів імен, підготовки довідкових біографічних статей³³¹.

Інститут рукопису НБУВ розвиває координацію наукових досліджень з Інститутом історії України НАН України, Інститутом археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Інститутом української мови НАН України у межах спільних видавничих проєктів, зокрема: «Федір Шевченко. Історичні студії. Збірка вибраних праць і матеріалів (До 100-річчя від дня народження)» (Київ, 2014, 700 с.); «Літопис Самійла Величка», «Документи Києво-Златоверхого монастиря», «Псалтир. Переклад українською мовою Пилипа Морачевського (1864–1865)».

У 2014 р. за дорученням Президії НАН України науковці НБУВ долучилися до реалізації спільного видавничого проєкту з Інститутом історії України НАН України «Схід і Південь України: час, простір, соціум». Фахівцями НБУВ здійснювалася робота з підготовки бібліографічного покажчика «Південь і Схід України: історіографічний дискурс (XVIII–початок XXI ст.)» (брали участь провідні спеціалісти відділів довідково-бібліографічного обслуговування, національної бібліографії, комплексного бібліотечного обслуговування (сектор картографічних видань), наукового формування національних реферативних ресурсів, стародруків та рідкісних видань, образотворчих мистецтв, бібліотекознавства, газетних фондів, інститутів архівознавства, біографічних досліджень). Мета видання – мовою бібліографії висвітлити історію цих регіонів як невід'ємної складової історії України, представити документальний масив, що відображає політичний, соціально-економічний, науково-освітній, культурний розвиток та суспільні трансформації, створити основну інформаційну базу подальших історичних досліджень. У покажчику було представлено бібліографічні відомості про офіційні документи, книги, матеріали наукових конференцій, наукові збірники, загальні та регіональні

³³⁰ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015.

³³¹ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2013 рік. Київ, 2014.

енциклопедії, довідники, бібліографічні покажчики, видані в Україні та за її межами з кінця XVIII ст. до 2014 р. включно.

З 2004 р. від самого початку створення Інституту енциклопедичних досліджень НАН України відбувається активна й плідна співпраця НБУВ з цією установою у плані підготовки статей до чергових томів «Енциклопедії сучасної України». У 2013 р. відбувся круглий стіл «Діячі академічної науки та їхній внесок у книжну культуру» в рамках Третьої міжнародної наукової конференції «Українська енциклопедистка», який провела зав. відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ Г. І. Ковальчук (нині директор Інституту книгознавства НБУВ). Для співробітників Інституту енциклопедичних досліджень у тому ж році було організовано виставку історичних довідкових та енциклопедичних видань із фондів НБУВ³³². Також фахівці НБУВ у 2007 р. активно співпрацювали з Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства з підготовки «Української архівної енциклопедії»³³³.

Л. А. Дубровіна брала участь у роботі спеціалізованої вченої ради Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, Інституту археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України та Колегії Державного комітету архівів України³³⁴. Т. І. Ківшар багато років поспіль була членом спеціалізованої вченої ради по захисту дисертаційних досліджень Центру пам'яткознавства НАН України.

До складу наукової ради збірника наукових праць Інституту біографічних досліджень НБУВ «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica» входить Г. В. Боряк, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України. У редакційній колегії видання плідно працює Л. В. Снісарчук, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, директор Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.

До складу редакційної колегії збірника наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України», яке є фаховим продовжуваним виданням з підзаголовком «Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних

³³² Там само.

³³³ Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2007 році. Київ, 2008.

³³⁴ Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2008 році. Київ, 2009; Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2012 рік. Київ, 2013.

фондів», входять і провідні фахівці наукових установ України: Г. В. Папакін, доктор історичних наук, професор, директор Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України; О. О. Хамрай, доктор філологічних наук, завідувач відділу Близького та Середнього Сходу Інституту сходознавства імені Агатангела Кримського НАН України; О. В. Пастушенко, доктор наук із соціальних комунікацій, головний спеціаліст Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації Міністерства освіти та науки України; Г. В. Боряк, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України; Сергеюс Тимчинас, габілітований доктор гуманітарних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту литовської мови (Литовська Республіка).

До редакційної колегії збірника «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» у тому числі входять і представники наукових установ – авторитетні вчені Г. В. Папакін, доктор історичних наук, професор, директор Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України; Г. В. Боряк, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України; І. М. Мищак, доктор історичних наук, професор, завідувач науково-організаційного відділу Інституту законодавства Верховної Ради України.

У редакційній раді науково-практичного і теоретичного збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» у різні роки працювали представники наукових установ НАН України, зокрема, В. В. Петров, академік НАН України, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, директор Інституту проблем реєстрації інформації НАН України та В. А. Широков, академік НАН України, доктор технічних наук, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, директор Українського мовно-інформаційного фонду НАН України.

Отже, для масштабного розгортання міжнародного співробітництва в умовах глобального інформаційного середовища важливим є реалізація спільних науково-дослідних програм та проєктів через запровадження міжнародних стандартів у всіх напрямках інформаційної діяльності. Важливими факторами успішної взаємодії НБУВ з науковими установами є колегіальне вироблення цілей і механізмів співпраці задля входження у європейський та світовий науковий інформаційний простір.

Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з

бібліотеками. Міжбібліотечна взаємодія є тим рушієм, який може змістити акценти у вирішенні нагальних питань і забезпечити інтеграцію національного інформаційного науково-освітньо-культурного простору у світовий. Враховуючи, що бібліотекам відведена визначальна роль у сучасній інформаційній взаємодії, вони покликані сприяти багатоаспектній взаємодії в бібліотечно-інформаційній сфері, заохочувати до обміну інформацією незалежно від кордонів, забезпечувати рівноправну участь у міжнародних інформаційних потоках. Адже кінцева мета об'єднання інтелектуальних ресурсів людства – у забезпеченні збереження культурної та наукової спадщини, організації необхідного сервісу для вільного доступу користувачів до наукової інформації³³⁵.

Розбудова взаємодії НБУВ із бібліотеками свідчить про столітній шлях розвитку різних форм співпраці – від простих, нерегулярних відносин та зв'язків між окремими книгозбірнями до керованих чітко визначених форм внутрішньовідомчої і міжвідомчої взаємодії, що охоплює всі напрями бібліотечної діяльності і призвела до інтеграції бібліотек на основі спеціалізації, централізації та координації їхньої діяльності.

Бібліотечна взаємодія декларується Статутом НБУВ, визначена стратегією Асоціації бібліотек України, знаходить висвітлення в концепціях розвитку, рекомендаціях міжнародних конференцій. Всі ці документи наголошують, що взаємодія є визначальним чинником подальшого ефективного розвитку.

НБУВ є базовою організацією Інформаційно-бібліотечної ради (ІБР) НАН України (з 2002 р. голова Ради акад. НАН України О. С. Онищенко), яка у співпраці з радами, комісіями, комітетами при Президії НАН України здійснює науково-організаційну координацію роботи бібліотечно-інформаційної сфери з інформаційного забезпечення наукових досліджень і діяльності НАН України. У 2002–2020 рр. основна увага ІБР була зосереджена на накопиченні інформаційних ресурсів у бібліотеках мережі НАН України, як друкованих так і електронних, їх систематизації та відображенні в електронних каталогах і корпоративних мережах, створенні нових інформаційних продуктів та послуг. Упродовж 2002–2020 рр. увага ІБР була зосереджена на методичному забезпеченні питань накопичення інформаційних ресурсів (як друкованих, так і електронних), їх систематизації та відображення в електронних каталогах і корпоративних мережах, створенні нових інформаційних продуктів та послуг

³³⁵ Клименко О., Сокур О. Взаємодія бібліотек Національної академії наук України з вітчизняними навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29032/3/%d0%84%d0%9c%d0%9e%d0%94%d0%86%d0%9a.pdf>.

тощо. За ініціативи ІБР на наукових конференціях, семінарах, стажуваннях, практикумах, тренінгах основна увага приділялася висвітленню питань щодо ролі й місця наукової бібліотеки у реалізації національної та міждержавної інформаційної політики, світових тенденцій розбудови бібліотечно-інформаційної галузі та їх відображення у вітчизняному науково-інформаційному просторі.

Сучасну мережу бібліотек НАН України репрезентують НБУВ, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (ЛННБ України ім. В. Стефаника) та 95 бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ, музеїв, обсерваторій, дослідних станцій, ботанічних садів НАН України ³³⁶.

Взаємодія бібліотек НАН України у межах координації їхньої діяльності спрямована на забезпечення:

- формування бібліотечно-інформаційної бази для наукових досліджень у наукових установах НАН України на основі вітчизняних і зарубіжних першоджерел;
- налагодження системи інформування про ресурси НАН України, які було створено у процесі наукової діяльності установ;
- формування довідково-пошукового апарату для забезпечення багатоаспектного розкриття фондів першоджерел через систему карткових і електронних каталогів, картотек, тематичних баз даних;
- раціональної організації бібліотечно-бібліографічного і довідково-інформаційного обслуговування користувачів-науковців;
- створення єдиної комп'ютерної бібліотечної мережі НАН України на основі уніфікації форматного та програмно-технологічного забезпечення через впровадження прогресивних інформаційних технологій;
- удосконалення системи професіоналізації й профадаптації бібліотечних кадрів;
- заохочення бібліотек НАН України до участі у роботі бібліотечних об'єднань та асоціацій ³³⁷.

Узгодженість дій бібліотек НАН України як єдиної мережі досягається на основі єдиного науково-методичного керівництва з боку НБУВ для всіх бібліотек мережі, єдиної організаційно-розпорядчої документації, кооперації бібліотечно-бібліографічного обслуговування вчених та спеціалістів, проведення спільних наукових досліджень із проблем бібліотекознавства,

³³⁶ Там само.

³³⁷ Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. акад. наук України. Київ, 2019. С. 147.

книгознавства, інформатизації бібліотек, збереження бібліотечних фондів, організації спільних обговорень проблемних питань на семінарах, практичних заняттях, висвітлення діяльності бібліотек на сторінках фахових видань.

У 2002–2020 рр. науково-методична допомога НБУВ бібліотекам НАН України у забезпеченні повноти документного фонду здійснювалася через координацію роботи у питаннях:

- ◎ централізованого комплектування зарубіжними документами шляхом міжнародного книгообміну та передплати зарубіжних баз даних;
- ◎ розподілу видань за державними цільовими програмами – проєктами «Українська книга» та «Наукова книга»;
- ◎ перерозподілу маловикористовуваних, непрофільних та зайводублетних видань з обмінних фондів бібліотек мережі;
- ◎ відбору документів на депозитарне зберігання та обмін із бібліотеками НАН України та бібліотеками інших міністерств і відомств;
- ◎ аналізу стану збереження та збору інформації про наявні цінні і рідкісні видання, бібліотечні зібрання і колекції, які знаходяться у фондах бібліотек НАН України;
- ◎ організацію бібліотечно-бібліографічного обслуговування у межах НАН України за допомогою колективного міжбібліотечного абонементу;
- ◎ координацію робіт із бібліотеками НАН України у підготовці бібліографічних покажчиків, біобібліографій видатних діячів науки та культури;
- ◎ організацію спільних заходів (конференції, виставки тощо) із наукової тематики та приурочених до ювілеїв видатних учених, діячів науки та культури ³³⁸.

Інститутом бібліотекознавства НБУВ у щорічному інформаційно-аналітичному огляді «Робота бібліотек наукових установ НАН України в ... році» на основі статистичних показників готується аналіз діяльності бібліотек мережі за окремими напрямками, фахівцями НБУВ готуються консультації з актуальних питань бібліотечної роботи.

З 2003 р. у НБУВ поновлено роботу над систематичним покажчиком «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження за ... роки)», який вміщує відомості централізованого і децентралізованого надходження періодики до фондів бібліотек мережі. Оскільки все більше користувачів звертається до мережі Інтернет, з 2005 р. покажчики представлені у друкованому, а також доступні в електронному вигляді.

³³⁸ Там само.

Для активізації міжбібліотечної взаємодії з 2006 р. готуються бібліографічні списки обмінних фондів НБУВ «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2006–2012 рр. – в електронному вигляді на порталі НБУВ, 2013–2016 рр. два випуски на рік у друкованому вигляді та е-версії представлені на порталі НБУВ, з 2017 р. – раз на рік у друкованому та е-форматі)³³⁹.

Одним із перспективних напрямів посилення міжбібліотечних зв'язків є співпраця бібліотек НАН України при підготовці об'єднаного ресурсу виконаних тематичних бібліографічних довідок. НБУВ як методичний центр для бібліотек мережі формує фонд виконаних бібліографічних довідок. Тематичні списки, підготовлені фахівцями відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігаються в Архіві виконаних бібліографічних довідок на порталі НБУВ. З 2011 р. у НБУВ функціонує послуга «Віртуальна бібліографічна довідка»³⁴⁰.

Діяльність міжбібліотечного абонементу (МБА) сприяє посиленню інтеграційних процесів, обміну інформацією, взаємовикористанню інформаційних ресурсів, допомагає в отриманні матеріалів, відсутніх у бібліотеках. Колективний абонемент, як одна з дієвих форм взаємодії бібліотек, має такі переваги: оперативність забезпечення запитів, матеріальна доцільність, спрощеність діалогу, динамічність, доступність. Для колективних користувачів у НБУВ запроваджено електронну форму замовлення.

Сьогодні на перше місце в міжбібліотечному обміні документами виходить послуга електронної доставки документів, що включається до служби МБА як одна з її сучасних форм. Доставка документів є не тільки засобом надання електронних копій віддаленим споживачам та отримання необхідної їм інформації, але й можливістю роботи з наданою інформацією в електронному середовищі. Розвиток віддаленого доступу до фондів спонукає бібліотеки до тісніших інформаційно-комунікаційних контактів, тобто активнішої взаємодії бібліотек. Тому застосування електронної доставки у бібліотечну практику є підґрунтям зміцнення функціональних зв'язків бібліотек, сприяє налагодженню стійких контактів та співпраці між ними, формуванню галузевих е-колекцій документів та збереженню їхніх фондів³⁴¹.

³³⁹ Там само.

³⁴⁰ Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2011 рік. Київ, 2012. 91 с.

³⁴¹ Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. акад. наук України. Київ, 2019. 297 с.

Також цього потребує й застосування інформаційно-комунікаційних технологій у систему бібліотечно-інформаційного обслуговування, яке значно виходить за межі відомчої бібліотечної мережі. Наприклад, надання послуги «електронна доставка документа» за міжбібліотечним абонементом, яка сприяє оптимальному задоволенню інформаційно-знанневих потреб користувачів-науковців і потребує унормованого порядку обміну електронними виданнями та текстами, впорядкування системи обліку й статистики обслуговування³⁴².

Перспективним напрямом діяльності НБУВ є створення об'єднаного ресурсу «Архів виконаних бібліографічних довідок», який наповнювався бібліотеками мережі НАН України. Тематичні списки, укладені фахівцями відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ та бібліотеками наукових установ НАН України зберігаються на порталі та цілодобово доступні користувачам.

На платформі НБУВ у рамках співпраці з 2014 р. започатковано інформаційний ресурс «Каталоги бібліотек установ НАН України», що сприяє поширенню відомостей про фонди бібліотек та видання наукових установ НАН України. Таким чином, у 2012 р. представляли електронні каталоги віддалено дві книгозбірні наукових установ НАН України, у 2014 р. таких було 11, у 2016 р. 17 бібліотек³⁴³. На кінець 2020 р. до проєкту було долучено 24 бібліотеки мережі, що вимагало постійного методичного супроводу, організації та проведення тренінгів «Корпоративна каталогізація: нові технології та можливості для академічних бібліотек». Однак досить проблемним залишається питання єдиного програмно-технологічного забезпечення НБУВ, ЛННБ України імені В. Стефаника та бібліотек наукових установ НАН України³⁴⁴.

Фахівцями НБУВ спільно з Державною науково-технічною бібліотекою України у 2013 р. було організовано практикум «ІРБІС: проблемні питання»,

³⁴² Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів : Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. Василенко, Т. Гранчак, Т. Коваль, О. Клименко, Г. Солоїденко, Н. Стрішинець, О. Яковенко, М. Іванова, А. Венідиктова, Н. Білінець. Київ, 2019. 221 с.

³⁴³ Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. акад. наук України. Київ, 2019. 297 с.

³⁴⁴ Сокур О. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18–19 травня 2017 р.). Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. С. 35–37.

під час якого своїм досвідом роботи зі впровадження автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи (АБІС) ІРБІС поділилися фахівці НБУВ, Національної парламентської бібліотеки України (нині Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого), Державної науково-технічної бібліотеки України та представники Асоціації користувачів АБІС ІРБІС в Україні ³⁴⁵.

Питання стану та розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України регулярно обговорювалися під час щорічних семінарів «Бібліотека наукової установи: підсумки, завдання та пріоритети діяльності», зокрема, акцентувалася увага на необхідності формування фондів на електронних носіях та важливості використання онлайн-ресурсів провідних постачальників наукової інформації, проблемах взаємообміну бібліографічною інформацією, необхідності надання відомостей про біобібліографічні показники тощо.

У 2020 р. НБУВ брала активну участь в XVIII Міжнародній науково-практичній конференції Національної наукової медичної бібліотеки України «Медичні бібліотеки України: досвід, традиції, інновації»; XI Львівському міжнародному бібліотечному форумі, конференції «Бібліотеки в умовах пандемії Covid-19» від ВГО УБА та Українського інституту книги, науково-практичному семінарі «Універсальна десяткова класифікація: нові можливості інформаційно-пошукової системи» відділу класифікаційних систем Книжкової палати України тощо. Також відбувся традиційний щорічний семінар для працівників бібліотек наукових установ НАН України «Бібліотека наукової установи: підсумки, завдання та пріоритети діяльності» у форматі онлайн-зустрічі на платформі Zoom. У роботі заходу взяли участь більше 30 учасників, зокрема – представники НБУВ, ЛННБ України ім. В. Стефаника та бібліотек наукових установ НАН України.

Інформаційно-бібліотечна рада НАН України з 2014 р. очолювала і координувала роботу бібліотечно-інформаційної системи НАН України з реалізації заходів Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» ³⁴⁶.

У 2002–2020 рр. Інститут бібліотекознавства (ІБ) у тому числі здійснював і науково-методичне забезпечення організації діяльності НБУВ, бібліотек наукових установ НАН України, інших систем і відомств. Зміст і характер наукових досліджень ІБ спрямовувався насамперед на відтворення у наукових концепціях сучасного розвитку бібліотекознавства та бібліотечної справи,

³⁴⁵ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2013 рік. Київ, 2014. 125 с.

³⁴⁶ Там само.

аналіз трансформації наукових бібліотек в умовах суспільних перетворень, розробку й упровадження інноваційних форм і методів в бібліотечно-інформаційну діяльність; задоволення науково-інформаційних та культурно-освітніх вимог суспільства на основі розбудови вітчизняного інформаційного простору та упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в систему бібліотечно-інформаційного обслуговування, розвиток системи управління бібліотечно-інформаційними комплексами та бібліотечними мережами в умовах формування суспільства знань. Зокрема, ІБ виконувалися науково-дослідні теми:

- ❖ Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки (науковий керівник: А. Г. Бровкін, канд. іст. наук; термін виконання: 2000–2004 рр.);

- ❖ Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки (науковий керівник: А. Г. Бровкін, канд. іст. наук; термін виконання: 2005–2007 рр.);

- ❖ Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки (наукові керівники: А. Г. Бровкін, канд. іст. наук; О. В. Воскобойнікова-Гузєва, канд. іст. наук; термін виконання: 2008–2010 рр.);

- ❖ Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки (науковий керівник: О. М. Василенко, канд. іст. наук; термін виконання: 2011–2013 рр.);

- ❖ Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань (науковий керівник О. М. Василенко, канд. іст. наук; термін виконання: 2014–2016 рр.);

- ❖ Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору (науковий керівник Н. В. Стрішенець, д-р іст. наук; термін виконання: 2014–2016 рр.);

- ❖ Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів (науковий керівник: О. М. Василенко, канд. іст. наук; термін виконання: 2017–2019 рр.).

ІБ співпрацював з провідними вітчизняними та зарубіжними бібліотеками, органами стандартизації, спеціалізованими кафедрами вищих навчальних закладів України, центрами науково-технічної інформації, соціокультурними установами та організаціями. Провідні спеціалісти ІБ працювали членами експертних, наукових, координаційних рад, брали участь у міжвідомчих та міжнародних проектах.

Робота над нормативними документами, яку координувала НБУВ, здійснювалася у межах Підкомітету 4 «Бібліотечна діяльність». Наприкінці 2016 р. Національний орган стандартизації Державне підприємство

«Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» наказом № 407 від 06.12.2016 р. вніс зміни до керівного складу та структури Технічного комітету 144 «Інформація і документація», в результаті чого було утворено чотири підкомітети (ПК), серед яких ПК 4 «Бібліотечна діяльність» утворено на базі НБУВ (голова ПК 4 – О. М. Василенко, директор Інституту бібліотекознавства, відповідальний секретар – О. Яковенко, старший науковий співробітник ІБ). Секретаріатом підкомітету було проведено організаційну роботу з розгортання його діяльності: сформовано склад ПК 4, до якого було запрошено повноважних представників від наукових бібліотек України різного відомчого підпорядкування, розроблено «Положення про підкомітет стандартизації 4 «Бібліотечна діяльність», організовувалися обговорення питань щодо шляхів вирішення завдань зі стандартизації у галузі бібліотечної справи. За переліком Технічного комітету ТК 144 «Інформація і документація» членами ПК 4 внесено пропозиції та зауваження щодо скасування ГОСТів, затверджених до 1992 р., також окремих членів ПК 4 було залучено до підготовки науково-методичних заходів та матеріалів, пов'язаних з упровадженням нових національних стандартів, гармонізованих із міжнародними стандартами методом підтвердження: ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT); ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT), ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT). Результатом проведеної роботи стала підготовка й редагування робочого перекладу вищезазначених стандартів ДСТУ ISO, зведеної таблиці термінів цих стандартів, випуск науково-методичного посібника «Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність»³⁴⁷. Перспективним напрямом взаємодії НБУВ з бібліотеками України має стати вирішення питань із підготовки національних стандартів із бібліотечно-інформаційної діяльності, адже особливого значення набуває впровадження у практику роботи українських бібліотек норм, закріплених у міжнародних стандартах.

Фахівці ІБ були активними учасником різноманітних міжнародних і національних наукових форумів, організаторами міжнародних наукових конференцій на базі НБУВ, співорганізаторами наукових форумів спільно з іншими бібліотеками країни. У 2015 р. ІБ започатковано проведення щорічних бібліотекознавчих студій пам'яті професора М. С. Слободяника, які є спадкоємцем традицій та органічним продовженням бібліотекознавчих сесій, що проводилися Інститутом під керівництвом відомого вченого у

³⁴⁷ Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів : Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. Василенко, Т. Гранчак, Т. Коваль, О. Клименко, Г. Солоїденко, Н. Стрішинець, О. Яковенко, М. Іванова, А. Венідиктова, Н. Білінець. Київ, 2019. 221 с.

90-х роках ХХ ст.³⁴⁸. Співорганізаторами заходу виступали Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Фахівці Інституту бібліотекознавства систематично організовував науково-методичні семінари, був координатором системи підвищення кваліфікації фахівців бібліотек наукових установ НАН України та структурних підрозділів НБУВ, проводив різноманітні заходи для наукових бібліотек інших систем і відомств з актуальних питань бібліотечно-інформаційної діяльності.

Прикладом плідної взаємодії НБУВ та Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого є реалізація наукового проекту «Українська бібліотечна енциклопедія», яка створюється на сайті останньої з 2012 р. За цей період 29 фахівці НБУВ долучилися до наповнення ресурсу, який орієнтований на науковців, бібліотекарів-практиків, викладачів, студентів, аспірантів та широкі кола користувачів з метою задоволення просвітницьких, наукових та довідкових потреб³⁴⁹.

З 2020 р. відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 29 травня 2020 р. № 721 «Про надання доступу закладам вищої освіти і науковим установам до електронних наукових баз даних та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів МОН України» наукові установи НАН України отримують доступ до баз даних Scopus та Web of Science через Державну науково-технічну бібліотеку України.

Важливою умовою створення бібліотечного сегменту національного наукового інформаційного простору в сучасній бібліотечній практиці є інтеграція бібліотек, тобто суб'єкти інформаційно-комунікаційної взаємодії у процесі об'єднання й узгодження ресурсів, насамперед, вирішують завдання їхньої раціональної організації та надання доступу як до світових інформаційних ресурсів, так і до власних продуктів³⁵⁰.

У 2020 р. посилилась міжнародна діяльність НБУВ у царині створення спільних цифрових видавничих проєктів історико-культурної спадщини, зокрема, з Бібліотекою Ягеллонського університету (Республіка Польща) та Інститутом філософії НАН України започатковано проєкт «Філософська

³⁴⁸ Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2015 рік. Київ, 2016. 129 с.

³⁴⁹ Українська бібліотечна енциклопедія. *Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого* : вебсайт. URL: <https://ube.nlu.org.ua/>.

³⁵⁰ Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів : *Звіт про наукову роботу* / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. Василенко, Т. Гранчак, Т. Коваль, О. Клименко, Г. Солоїденко, Н. Стрішинець, О. Яковенко, М. Іванова, А. Венідиктова, Н. Білінець. Київ, 2019. С. 46.

спадщина 17–18 століть»; з Інститутом історії Польської академії наук та Люблінським католицьким університетом Іоанна-Павла II (Республіка Польща) – «Рукописні карти Польщі та України 18 століття видатного картографа Кароля де Пертеса (Германа Шарля де Пертес) з колекції польського короля Станіслава Понятовського у фондах НБУВ».

Статистичні дані, які характеризують діяльність бібліотечної мережі НАН України, регулярно подавалися до щорічника «Бібліотечна Україна в цифрах», а науково-організаційні заходи НБУВ відображені у спільному плані заходів бібліотек України, які традиційно готувалися Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого. У 2011 р. інформацію про наукову роботу НБУВ представлено в огляді науково-дослідної роботи наукових бібліотек та вищих навчальних закладів культури у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, документознавства і основ книгознавства за 2006–2010 рр., який також було підготовлено фахівцями НБУ ім. Ярослава Мудрого³⁵¹. У 2009 р. інформацію про основні напрями та результати діяльності НБУВ було надано для щорічного звіту Європейської конференції національних бібліотек³⁵².

Отже, в умовах глобалізації наукових та освітніх процесів важливим фактором керування знаннями і формування національного інформаційного науково-освітньо-культурного простору є бібліотечна взаємодія. Сучасні бібліотеки є саме тими соціальними та інформаційними інституціями, які мобільно реагують на швидкі зміни в науці, освіті, культурі, тому зростає їхня роль у науково-інформаційному забезпеченні суспільного розвитку та міжкультурній комунікації та як результат – розбудові вітчизняного суспільства знань в Україні.

Для масштабного розгортання міжнародного співробітництва в умовах глобального інформаційного середовища важливим є запровадження міжнародних стандартів у всіх напрямках бібліотечно-інформаційної діяльності, зокрема, обмін бібліографічними даними, електронна доставка документів, книгообмін, централізована каталогізація, створення тематичних баз даних, реалізація спільних науково-дослідних проєктів³⁵³.

³⁵¹ Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в 2011 році. Київ, 2012.

³⁵² Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в 2009 році. Київ, 2010.

³⁵³ Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019.

Суб'єкти інформаційно-комунікаційної взаємодії у процесі узгодження організаційних аспектів, зокрема, вирішують завдання раціональної організації і використання ресурсів як одного з ефективних та перспективних інструментів в їхній інноваційній діяльності. Результативність та продуктивність такої взаємодії позитивно впливає на оптимізацію та ефективну діяльність бібліотек України у формуванні єдиного національного інформаційного простору та наданні доступу до світового інформаційного ресурсу³⁵⁴.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – сучасний центр інтелектуального доступу до інформаційних ресурсів, чільна мета діяльності якої – розбудова сегментів високотехнологічного суспільства знань, інтеграції нашої держави у світовий науково-інформаційний та культурний простір, реалізується у тому числі завдяки розвитку всіх потенційних можливостей диверсифікаційної бібліотечної взаємодії через міжнародне співробітництво, співпрацю, партнерство, інтеграцію, координацію та кооперацію.

Сьогодні саме Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як сучасний науково-інформаційний комплекс держави та один із найважливіших соціальних інститутів суспільства, який не тільки збирає і зберігає документи, але й бере активну участь у форсуванні єдиного консолідованого інформаційного простору, стає багатоваріантною та підвищує свою реагентність завдяки успішній реалізації завдання з кардинальної активізації роботи з електронними документопотоками.

Клименко О. З., Сокур О. Л.

³⁵⁴ Клименко О. З., Сокур О. Л. Діяльність мережі бібліотек Національної академії наук України: формування та промоція історії української науки. *Короленківські читання 2019. «Бібліотеки, архіви, музеї: конвергентна цифрова комунікація, крос-медійність, клієнтоорієнтованість»*: матеріали та тези доповідей і повідомлень XXII Всеукр. (з міжнар. участю) наук.-практ. конф. Харків, 24–25 жовт. 2019 р. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня (філія) ВГО Укр. бібл. асоц. ; [редкол.: В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. Харків, 2020. С. 254–261. URL: https://drive.google.com/file/d/1aSNA1B0me3wtrSwmx_v6HjDSHHWCFzuT/view.

Участь Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у роботі некомерційного партнерства «Бібліотечна Асамблея Євразії». Розвиток єдиного бібліотечно-інформаційного простору – дуже складне завдання, в якому беруть участь національні бібліотеки шляхом створення різних міжнародних асоціацій, партнерств та союзів. Для реалізації такого завдання необхідні узгоджені скоординовані дії всього професійного співтовариства, здатність генерувати значиму, достовірну та корисну для всіх інформацію, вміння розбиратися в потоці даних і керувати ними.

Від того, наскільки успішно буде вирішено це завдання, залежить рівень інформованості не тільки фахівців у галузі бібліотечної справи, але й користувачів, для яких, власне, бібліотеки і працюють. Крім того, єдине медіасередовище – це не тільки джерело інформації, яка постійно оновлюється але й додаткове поле для взаємодії, контактів колег між собою і з читачами, що також накладає певні вимоги до якості та змісту інформаційного середовища.

У НБУВ є великий досвід участі в багатьох міжнародних проєктах, союзах та асоціаціях. Зокрема, з 1992 по 2014 рр. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського працювала у складі Бібліотечної Асамблеї Євразії (Библиотечная Ассамблея Евразии, далі БАЄ). Об'єднуючи національні бібліотеки Азербайджану, Вірменії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Росії, Таджикистану, Узбекистану, України (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського і Національна парламентська бібліотека України), БАЄ ініціює створення міжнародних програм та проєктів, проведення дискусій, конференцій, семінарів, круглих столів з гуманітарних питань.

Основними функціями БАЄ, як задекларовано в її уставних документах, стали:

- ◎ консолідація зусиль національних бібліотек країн СНД у справі збереження і розвитку загального бібліотечно-інформаційного простору та національного культурного надбання;
- ◎ забезпечення доступності бібліотечних фондів, у тому числі електронних баз даних, електронних бібліотек та каталогів;
- ◎ сприяння впровадженню високих стандартів бібліотечних та інформаційних послуг, широкому поширенню розуміння їх цінності і важливості;
- ◎ розвиток міжнародних контактів між бібліотечними, інформаційними, книговидавничими, архівними, музейними та іншими організаціями і установами, пов'язаними з бібліотечною, книжковою та інформаційною справою;
- ◎ збереження рукописної спадщини, пам'яток книжкової та рукописної культури, духовний розвиток особистості (bae.rsl.ru).

Серед найбільш вдалих проєктів, в яких брали участь національні бібліотеки України впродовж майже двадцятилітнього періоду, слід назвати бібліографічний показчик «Издания и электронные ресурсы национальных библиотек государств – участников Содружества независимых государств».

Це унікальний ресурс, який існує лише в електронному виді та представляє результати видавничої діяльності 14 національних бібліотек. Показчик містить дані про всі неперіодичні, серіальні (періодичні) видання незалежно від їх цільового призначення, опубліковані як в традиційній друкованій формі, так і в електронній.

Другий значимий проєкт, в якому присутні раритети України – «Золота колекція Євразії». Колекція створена в електронному вигляді і включає найбільш значущі й цінні видання бібліотек пострадянського простору. Всі видання супроводжуються барвистими ілюстраціями, що робить проєкт зовні дуже привабливим.

Національні бібліотеки країн пострадянського простору стали учасниками підготовки низки важливих документів БАЄ, у т. ч.: «Модельный Библиотечный кодекс для государств – участников СНГ», «Меморандум о сотрудничестве Библиотечных ассоциаций стран СНГ для их усиленного развития», «Концепция полиэтнической деятельности библиотек государств – участников СНГ», «Положение о системе межбиблиотечного абонемента и доставки документов государств – участников Содружества Независимых Государств»³⁵⁵.

Крім проєктної діяльності, велику увагу БАЄ приділяла організації особистих зустрічей бібліотекарів і фахівців в області культури.

Щонайменше раз на рік Асамблея скликала директорів (або їх заступників) національних бібліотек для проведення Загальних зборів. Ці зустрічі давали можливість отримати інформацію «з перших рук», поділитися новинами, почути про здобутки колег за певний відрізок часу, оцінити і порівняти, як розвиваються бібліотеки.

Бібліотечні фахівці з України були учасниками міжнародних практичних семінарів, наукових конференцій, стажувань, конкурсів, організованих БАЄ. Серед проведених БАЄ заходів особливо продуктивними для національних бібліотек були: міжнародний науково-практичний семінар «Показатели эффективности деятельности национальных библиотек стран СНГ» (Москва, 2010) та другий міжнародний науково-практичний семінар «Лики памяти. Новейшие технологии сохранения и восстановления рукописного и печатного наследия» (Єреван, 2012), організований в Науково-дослідному інституті рукописів ім. Месропа Маштоца «Матенадаран».

³⁵⁵ Вылегжанина Т. И. Украинские библиотеки: участие в проекте БАЕ «Купола Содружества». *Вестник БАЕ*. 2013. № 1. С. 28–29.

Окреме місце в діяльності БАЄ відводилося й молодіжній політиці. На думку багатьох членів Асамблеї, регулярні контакти молоді мають стати важливим фактором для створення міцного партнерства бібліотек, потужним імпульсом для активного обміну інформацією, саморозвитку і, що має особливе значення, закладуть основу наступності досвіду. У 2011 р. для молодих спеціалістів, представників національних бібліотек СНД та переможців конкурсу на кращий проєкт «Развитие межкультурных и профессиональных связей библиотек стран СНГ», було проведено 5-денне стажування на базі провідних бібліотек Москви. Від України учасниками стажування були фахівці НБУВ, Національної парламентської бібліотеки України та Державної архітектурно-будівельної бібліотеки України ім. В. Г. Заболотного.

Досвід роботи національних бібліотек країн СНД широко висвітлювався на сторінках журналу «Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии»³⁵⁶. Зокрема, лише в 2010 р. у журналі було надруковано 10 статей фахівців НБУВ.

Діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Національної парламентської бібліотеки України знайшла відображення на сторінках інформаційно-довідкового видання «Национальные библиотеки стран СНГ» (Москва, 2012). Видання відображає діяльність національних бібліотек країн СНД у період з 2005 по 2010 рр. і містить інформацію про зміни, що відбулися за цей час: адресні дані, відомості про перспективні напрями розвитку, статус, правові основи, фонди, сучасні засоби доступу до інформації, науково-дослідну та науково-методичну роботу³⁵⁷.

Солоїденко Г. І.

³⁵⁶ Штолько М. А., Стальна Т. В. Шевченкиана в фондах библиотеки Института литературы им. Т. Г. Шевченко НАН Украины (к 195-летию со дня рождения поэта). *Вестник БАЕ*. 2009. № 3. С. 68–71; Свобода А. А. Работа над будущим человечества: организация знаний. *Вестник БАЕ*. 2010. № 1. С. 38–43; Дубровина Л. А. Судьба библиотек Украины в период Великой Отечественной войны в трудах современных украинских историков. *Вестник БАЕ*. 2010. № 2. С. 27–33; Онищенко А. С., Дубровина Л. А. Украина отмечает юбилей В. И. Вернадского. *Вестник БАЕ*. 2013. № 2. С. 90–92; Попик В. И. Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского – 95 лет. *Вестник БАЕ*. 2013. № 4. С. 34–36; Солоїденко Г. І. Научно-исследовательская работа украинских библиотек: направления, приоритеты, эффективность. *Вестник БАЕ*. 2014. № 1. С. 52–57.

³⁵⁷ Национальные библиотеки стран СНГ, 2005–2010 : информ.-справ. изд.: к 20-летию образования СНГ / Российская гос. б-ка [и др.] ; сост. Н. П. Игумнова, М. В. Дьяченко. Москва : Пашков дом, 2011. 109 с.

ПІСЛЯМОВА

Діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського перших десятиліть ХХІ ст. була спрямована на впровадження інновацій в контексті соціально-економічних перетворень в Україні, спричинених розвитком інформаційного суспільства та формування суспільства знань. Виконуючи функції національної та головної наукової бібліотеки й науково-дослідної установи Національної академії наук України, НБУВ зосередила свою діяльність на інноваційних перетвореннях, пов'язаних насамперед із розбудовою бібліотечно-інформаційних ресурсів та забезпеченням інформаційно-знансєвих потреб користувачів на основі засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Теоретико-методологічне підґрунтя та науково-методичний інструментарій упровадження бібліотечних інновацій було розроблено в процесі реалізації наукових проєктів НБУВ, здійснюваних науковими інституціями НБУВ, а саме інститутами бібліотекознавства, книгознавства, рукопису, архівознавства, інформаційних технологій, біографічних досліджень, службою інформаційно-аналітичного забезпечення, національною юридичною бібліотекою та науковими відділами. Бібліотекознавчий напрям наукових досліджень НБУВ передусім забезпечував Інститут бібліотекознавства, у межах діяльності якого упродовж 2002–2020 рр. виконано вісім науково-дослідних робіт, а саме: **«Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки»** (2000–2004), **«Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки»** (2005–2007), **«Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки»** (2008–2010), **«Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки»** (2011–2013), **«Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань»** (2014–2016), **«Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору»** (2014–2016), **«Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів»** (2017–2019), **«Стратегічний розвиток та підвищення ефективності бібліотечної діяльності в умовах зміни наукової комунікації»** (2020–2022). Тематика НДР відповідала актуальним вимогам суспільства щодо трансформаційної розбудови бібліотечної справи в Україні та стратегічним цілям інноваційного розвитку НБУВ.

Комплекс завдань, вирішуваних у межах фундаментальних та науково-прикладних бібліотекознавчих досліджень за відомчими програмами Національної академії наук України було спрямовано на розробку теоретичних і практичних засад для поступового упровадження інновацій у бібліотечну діяльність. Виконання цих завдань дозволило реалізувати інформаційно-функціональну та інформаційно-комунікаційну моделі наукової бібліотеки, сформувавши систему інноваційної діяльності наукової бібліотеки на етапі розвитку інформаційного суспільства та переходу до формування суспільства знань і реалізувати різноаспектні інновації у практичній діяльності НБУВ, розробити науково-методичну базу для їхнього впровадження в наукових бібліотеках системи НАН України та інших відомств, поглибити багатовекторну взаємодію з бібліотечно-інформаційними установами та закладами освіти. Розгляд та упровадження інноваційних розробок бібліотекознавчих проєктів у роботу НБУВ здійснювався під загальним керівництвом дирекції та розгляду цих питань на засіданнях дорадчих органів НБУВ.

Упровадження інновацій у бібліотечну діяльність було зосереджено насамперед на таких пріоритетних напрямках, тісно взаємопов'язаних між собою, як техніко-технологічний, нормативно-методичний, управлінсько-організаційний.

У результаті нововведень на техніко-технологічному напрямі здійснено перехід на інформаційно-комунікаційні технології, що зумовило, як мінімум, модернізацію бібліотечних процесів на основі оптимізації комп'ютерної та ручної технології, та, як максимум, розроблення принципово нових алгоритмів роботи у межах автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи. Зокрема, в аспекті розбудови бібліотечно-інформаційних ресурсів у різні періоди було розроблено локальні технології: наукового опрацювання інформаційних ресурсів для зібрань «Наукова електронна бібліотека» та «Наукова періодика України»; формування анотованого тематичного інтернет-навігатора на платформі САБ «ІРБІС-64»; відбір та наукове опрацювання ресурсів для формування БД правової тематики «Конституційна Асамблея», «Цифрова бібліотека», «Стародруковані періодичні видання», «Інтернет-навігатор»; конвертації та розбудови БД «Бібліотекознавча література» та інших. У системі бібліотечно-інформаційного обслуговування відпрацьовано такі нові технологічні процеси послуг для віддалених користувачів, як обслуговування користувачів МБА з використанням електронного бланку-замовлення; адресно-цільове інформування індивідуальних та колективних користувачів; онлайн-сервіси «Віртуальна довідка» і «Електронна науково-методична служба» (для бібліотечних фахівців); електронна тематична книжкова виставка тощо.

Перехід на комп'ютерні технології та засоби виробництва бібліотечної продукції, поширення електронної та телекомунікації вплинули й на трансформацію професійно-діяльнісного середовища наукової бібліотеки, модернізувавши його в інноваційне.

Важливим підґрунтям нормативно-методичного забезпечення інноваційної діяльності бібліотек є законодавчі акти та національні стандарти України, спрямовані на розвиток інновацій та бібліотечної справи в країні в умовах цифровізації усіх соціально-економічних процесів соціуму. Упродовж 2000-их років НБУВ завжди брала активну участь в розробленні та модернізації нормативних і законодавчих документів із розвитку бібліотечної справи в Україні. Зокрема, за цей період неодноразово розроблялися й подавалися до Міністерства культури України пропозиції щодо внесення змін Закону України «Про бібліотеки та бібліотечні справи», підготовки його нової редакції. До Міжвідомчої ради з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи Міністерства культури України від НБУВ було представлено «Пропозиції щодо започаткування міжвідомчих проєктів з розвитку бібліотечної справи в Україні», які значною мірою було враховано у Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р.). Також за безпосередньої участі спеціалістів НБУВ було розроблено, здійснено експертизу та вироблено пропозиції до значної кількості міждержавних та національних стандартів України, обґрунтовано, визначено і направлено до технічного комітету стандартизації ТК 144 «Інформація і документація» перелік міжнародних стандартів ISO, на основі яких потрібно розробити національні стандарти, що значно сприятиме як розвитку інновацій, так і взаємодії на міжнародному рівні.

На основі чинних законодавчих та нормативних документів України у межах бібліотекознавчих НДР у контексті нормативно-методичного забезпечення упровадження інновацій НБУВ було розроблено низку управлінських та науково-методичних документів, якими регламентовано виконання робочих процесів та операцій і взаємодію структурних підрозділів, поєднуючи й гармонізуючи усі процесні цикли професійно-діяльнісного середовища провідної книгозбірні, а також термінологію, питання бібліотечного обліку та організації статистики. З розвитком техніко-технологічної бази, переважну кількість організаційно-управлінських та методичних документів упродовж 2000-их років було не тільки розроблено, але й модернізовано. Наприклад, із переходом на САБ ІРБІС 64 та зміною в законодавстві повністю модернізовано інструктивно-методичні документи щодо запису,

обліку та збереження персональних даних у БД «Читачі НБУВ», обслуговування та електронної доставки документів по МБА, а за результатами оновлення технології підготовлено інструкції «Шлях вимоги читача», «Централізоване бібліотечне опрацювання документів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського», яка вийшла друком для поширення на широкий загал бібліотечних фахівців. Також вийшли друком науково-методичний посібник «Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність», Інструкція з обліку фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, багато інших інструктивно-методичних документів, які представлено у відповідних розділах випусків збірника «Робота бібліотек наукових установ НАН України у ... році», технологічна інструкція та інші.

Також треба зазначити, що теоретичні та прикладні результати бібліотекознавчих досліджень НБУВ щодо розвитку нормативно-методичної бази бібліотечно-інформаційної діяльності та охорони інтелектуальної власності в наукових бібліотеках у контексті гармонізації з міжнародними нормативними документами мали високу актуальність для всього професійного бібліотечного співтовариства. Це було підтверджено як значним попитом на науково-методичні видання НБУВ, так і кількістю актів про упровадження результатів НДР Інституту бібліотекознавства НБУВ у бібліотечних установах та освітніх закладах, зокрема, Львівській національній науковій бібліотеці України імені Василя Стефаника, Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського, Національній бібліотеці України для дітей, Київському національному університеті культури і мистецтв, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Харківській державній академії культури, Технічному комітеті стандартизації ТК 144 «Інформація і документація», Науково-дослідному інституті інформатики і права Національної академії правових наук України та багатьох інших.

Водночас упровадження інновацій у НБУВ на техніко-технологічному та нормативно-методичному напрямках, як і будь-які інші, не були б реалізовані без вироблення нових підходів до організації діяльності всього бібліотечно-інформаційного комплексу відповідно до вимог розбудови нової соціальної формації – суспільства знань. Переведення структурних підрозділів НБУВ на одну платформу автоматизації бібліотеки «САБ ІРБІС»; створення на консолідовані та інтегровані бібліотечно-інформаційні ресурси, впровадження нових національних стандартів у сферу бібліотечно-інформаційної діяльності; виокремлення нового напрямку діяльності в НБУВ: охорони авторського права та інтелектуальної власності бібліотеки; утворення спеціальних комісій та робочих груп з актуальних питань упровадження інновацій, підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів; комп'ютеризація місць для

користувачів для роботи з інформаційними ресурсами НБУВ та доступом до мережі Інтернет, зоною Wi-Fi у спеціалізованій залі; впровадження електронної документно-інформаційної комунікації, створення пресслужби як складника соціокультурної діяльності та інші заходи відбувалися як новації організаційно-управлінського напрямку. Доних належить і структурно-функціональна модернізація НБУВ, здійснювана на основі виважених управлінських рішень. Результатом такої діяльності була поява структурних підрозділів, які розгорнули роботу на якісно інших технологічних рівнях, зокрема, це стосується централізованого опрацювання нових надходжень документів до бібліотечного фонду, формування електронного каталогу фонду НБУВ, реферативної БД «Україніка наукова» та БД спеціалізованих фондів, створення електронної наукової бібліотеки; вивели на якісно новий рівень систему комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування, забезпечили надання дистанційних послуг і сервісів для віддалених користувачів, й таким чином забезпечили інтеграцію бібліотеки в Інтернет.

У цілому реалізація завдань у межах виконаних НДР на теоретичному та науково-методичному рівнях утворила підґрунтя інноваційного розвитку бібліотечної діяльності, а успішне впровадження результатів прикладних розробок у практику НБУВ та інших наукових бібліотек забезпечило їхню трансформацію та прогрес в умовах цифровізації суспільства.

Також треба зазначити, що в системі управління діяльністю НБУВ особливе місце посідає Вчена рада як колегіальний орган, діяльність якого значною мірою сприяла інноваційному руху бібліотеки. Виконуючи свою основну, дорадчо-колегіальну функцію, Вчена рада НБУВ шляхом демократичного, колективного обговорення і прийняття рішень із найважливіших питань розгортання в сучасних умовах трансформації наукових комунікацій потужної науково-дослідної, науково-інформаційної, науково-методичної та науково-організаційної діяльності як в Україні, так і у світовому науковому та інформаційному просторі розробила стратегії інноваційного розвитку НБУВ на довгострокову перспективу, що базується на принципово новому баченні місця й ролі наукових бібліотек у забезпеченні інтелектуального, науково-технологічного, суспільно-політичного і духовного піднесення України. Демократичні засади функціонування вченої ради як колегіального органу управління науковою і науково-технічною діяльністю наукової установи розширив Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (26 листопада 2015 р. № 848-III), який засвідчив поступальний розвиток нормативно-правового забезпечення вітчизняної наукової і науково-освітньої галузі відповідно до світових стандартів. Законом України було визначено коло питань, які належать до виняткової компетенції вченої ради наукової

установи, зокрема НБУВ, серед яких: визначення стратегії розвитку наукової установи та перспективних напрямів наукової і науково-технічної діяльності; проведення наукової і науково-технічної оцінки тематики та результатів науково-дослідних робіт; затвердження поточних (щорічних) планів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок; удосконалення та розвитку структури наукової установи; затвердження тем дисертацій здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівні вищої освіти і призначення наукових керівників (консультантів); затвердження результатів атестації наукових працівників, аспірантів, докторантів, здобувачів та результатів конкурсу на вакантні посади наукових працівників; висування видатних наукових праць для присудження премій, медалей та інших видів відзнак, у тому числі міжнародних; присвоєння працівникам наукової установи вчених звань професора та старшого дослідника і подання відповідних рішень на затвердження до атестаційної колегії центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності, порушення клопотання про присвоєння почесних звань; затвердження річних звітів про діяльність наукової установи та фінансових планів наукової установи; погодження переліку професій і посад наукової установи, на яких може застосовуватися гнучкий режим робочого часу та дистанційний режим праці.

Запорукою успішної діяльності НБУВ та її Вченої ради є потужний кадровий потенціал, який забезпечує оптимальне вирішення всіх питань. У складі Ради працювали провідні вчені, які очолюють відомі в Україні та поза її межами наукові школи: з історії української науки (академік НАН України О. С. Онищенко), кодикології та археографії (член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна), книжкового пам'яткознавства (доктор історичних наук, професор Г. І. Ковальчук), національної бібліографії (доктор історичних наук, професор В. Ю. Омельчук), біобібліографії та біографістики (член-кореспондент НАН України В. І. Попик), інформаційно-аналітичного забезпечення потреб управлінських структур, науки, культури, освіти (доктор історичних наук, професор В. М. Горовий).

У полі зору Вченої ради НБУВ перебувають питання кадрового забезпечення діяльності бібліотеки, оптимізації її структури та розвитку кадрового потенціалу. Рішення Вченої ради з цих питань сприяли вдосконаленню організаційної структури відповідно до стратегічних напрямів розвитку НБУВ, використанню резервних можливостей науково-дослідної, науково-методичної та науково-прикладної роботи. Так, за рішенням дирекції НБУВ, яке підтримали члени Ради, за рахунок внутрішньої оптимізації структури було створено

сучасні відділи маркетингової діяльності, соціокультурних комунікацій, прийнято рішення щодо створення відділу підготовки кадрів вищої кваліфікації тощо. Це сприяє пошуку ефективних форм перспективного розвитку НБУВ.

Особливу увагу члени Вченої ради приділили вирішенню завдань розвитку кадрового потенціалу НБУВ, серед яких: забезпечення молодими науковими та бібліотечними працівниками; підтримка молодого покоління фахівців (широке використання грантів, стипендій, премій молодим ученим та спеціалістам); посилення уваги до підготовки молодих наукових кадрів; підготовки та проведення атестації наукових і бібліотечних співробітників.

Пріоритетним напрямом у діяльності Вченої ради НБУВ упродовж 2002–2020 рр. була участь у колегіальному вирішенні питання підвищення ефективності наукової та науково-інформаційної роботи, її концептуальному переосмисленню відповідно до вимог розвитку інформаційного суспільства та науки, підвищенню наукового і теоретичного рівня дослідних робіт, удосконаленню методів впровадження результатів наукових розробок у практику науково-інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, управління, покращенню якості й оперативності публікації наукових праць. Особливу увагу Вченою радою було приділено підготовці до проведення оцінювання ефективності діяльності НБУВ як наукової установи відповідно до затверджені в НАН України Методики оцінювання ефективності наукової діяльності установи, обговоренню результатів перевірки та визначенню напрямів і завдань подальшого перспективного розвитку бібліотеки.

Одним із повноважень Вченої ради було затвердження рад як дорадчих колегіальних органів при дирекції для вирішення широкого кола питань наукової, виробничої та кадрової роботи НБУВ. Так, відповідно до Статуту було створено науково-методичні ради в інститутах та центрах, які здійснюють координаційно-консультаційну роботу і дотепер. У НБУВ функціонує Рада молодих учених – дорадчий орган при дирекції, метою якої є всебічне сприяння молодим спеціалістам у науковій діяльності. Особливе місце в науковій діяльності НБУВ посідає Редакційно-видавнична рада, яка є науково-організаційним органом при Вченій раді і діє на громадських засадах. Основним завданням РВР є координація видавничої діяльності НБУВ у цілому, співпраця з Вченою радою НБУВ та постійний контакт у цих питаннях із Науково-видавничою радою НАН України і забезпечення високого наукового рівня друкованих праць.

Розглядаючи науково-методичне забезпечення інноваційної діяльності бібліотек наукових установ НАН України упродовж 2002–2020 рр. треба зазначити, що НБУВ посідає особливе місце в бібліотечній галузі України як національний науковий бібліотечно-інформаційний комплекс, для якого

методична робота є типологічною функцією, складником науково-дослідної діяльності та об'єктом бібліотекознавчих досліджень. Водночас НБУВ є головною академічною науковою бібліотекою, методичним та координаційним центром бібліотечно-інформаційної мережі НАН України.

Метою науково-методичного забезпечення функціонування бібліотечно-інформаційної мережі НАН України є сприяння удосконаленню її діяльності, впровадження інноваційного досвіду в практику роботи, підвищення професійного рівня працівників бібліотек НАН України шляхом забезпечення всіх напрямів, процесів, форм і методів бібліотечної роботи відповідним інформаційним супроводом, аналітичним вивченням, прогнозуванням розвитку та рекомендаціями. Зміст та основні напрями науково-методичного забезпечення визначаються стратегією розвитку НБУВ як головної бібліотеки та науково-інформаційного центру НАН України і академічної бібліотечно-інформаційної мережі. Бібліотечно-інформаційну діяльність мережі, спрямовану на формування, взаємовикористання, збереження документно-інформаційних ресурсів як бази наукових досліджень, наукове, аналітичне, бібліографічне опрацювання інформації, створення корпоративних електронних інформаційних ресурсів і забезпечення використання світового потоку наукової інформації, визначено на початку 2000-х років як один із пріоритетних напрямів зміцнення науково-технічного потенціалу НАН України.

Науково-методичне забезпечення виконання бібліотечно-інформаційними підрозділами наукових установ НАН України завдань інформаційного супроводу української науки на основі впровадження нових інформаційних технологій здійснювала, крім НБУВ, Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника як координаційний та науково-методичний центр для бібліотек наукових установ Західного наукового центру НАН України.

Методичне керівництво бібліотечно-інформаційною системою НАН України та координацію організаційно-методичного і консультаційного забезпечення діяльності її складників здійснювала Інформаційно-бібліотечна рада НАН України як постійно діюча дорадча організація при Президії НАН України, очолювана академіком НАН України О. С. Онищенком. Рада організувала та координувала роботу НБУВ та ЛННБ України імені В. Стефаника як науково-методичних центрів, спрямовану на поліпшення інформаційного забезпечення наукових досліджень Академії, нарощування інформаційного потенціалу бібліотек та інших інформаційних підрозділів наукових установ шляхом поєднання традиційних і електронних носіїв інформації та впровадження сучасних вискоєфективних технологій для забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів.

У НБУВ сформувалася чітка структура науково-методичного забез-

печення діяльності академічної мережі бібліотек, що в такому вигляді функціонує й донині. Реалізацію цього напрямку здійснював Інститут бібліотекознавства НБУВ (як координатор) у взаємодії з науково-дослідними та бібліотечними підрозділами, які є методичними центрами за напрямами та змістом своєї діяльності.

Науково-методичне забезпечення діяльності бібліотек здійснювалося за такими основними напрямами: розробка організаційно-управлінської документації; аналітично-прогностична діяльність (аналіз стану та виявлення тенденцій розвитку як окремих бібліотек, так і мережі у цілому); науково-дослідна робота; консультативно-методична допомога бібліотечним фахівцям; інноваційна діяльність (пошук, розробка та використання інновацій, які сприяють підвищенню ефективності і якості діяльності бібліотек); підвищення кваліфікації (проведення в межах організації безперервної освіти бібліотечних працівників заходів, спрямованих на підвищення їх професійного рівня).

Упродовж 2000–2020 рр. Інститутом бібліотекознавства НБУВ систематично здійснюється багатоаспектне дослідження стану науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності наукових установ НАН України та її складників; постійно вивчається динаміка змін у бібліотечно-інформаційних ресурсах на основі моніторингу, аналізу даних звітної документації бібліотек, анкетування керівної ланки цих підрозділів щодо ресурсних можливостей; фахівцями та керівниками бібліотечно-інформаційних підрозділів ретельно аналізується оцінка стану методичного забезпечення їх діяльності і ролі у цьому процесі конкретних підрозділів НБУВ. За результатами вивчення визначалися пріоритети науково-методичного забезпечення, найефективніші форми і методи, коло питань, що потребували напрацювання нових методичних, організаційних, управлінських та технологічних рішень; перелік і тематика методичних документів, які необхідно було розробити першочергово для формування інструктивно-методичної бази, спрямованої на забезпечення інноваційного розвитку бібліотек системи НАН України; тематика заходів із підвищення кваліфікації, корегувалися поточні та перспективні плани науково-методичної діяльності.

Таким чином, інноваційна діяльність бібліотек наукових установ НАН України двох перших десятиліть XXI ст. була об'єктом пильної уваги НБУВ як науково-дослідного та науково-методичного центру, і її перспективи бібліотека пов'язувала з необхідністю розвитку інновацій у галузі інформаційних технологій і комунікацій, з просуванням корпоративних технологій, із формуванням та використанням інформаційних ресурсів. НБУВ вирішувала питання управлінського консультування, підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, нормативно-правового забезпечення роботи бібліотек системи

НАН України в нових соціально-економічних умовах. Бібліотека розробила різні методики, серед них: методика роботи з книжковими пам'ятниками, рукописами, архівними документами, методика опису та класифікації видань, обліку бібліотечних фондів, нормування бібліотечної праці, формування електронних ресурсів та багато інших, результати яких відображаються у методичних рекомендаціях, положеннях, інструкціях, наукових публікаціях, формується система методичних посібників, які охоплюють всі напрями діяльності НБУВ як національного бібліотечно-інформаційного комплексу і визнані більшістю бібліотечних фахівців найефективнішою формою методичного впливу.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського має унікальний досвід розвитку функцій національної наукової бібліотеки і науково-дослідного інституту НАН України; комплексного характеру роботи, що відзначається поєднанням теоретичних досліджень у галузі бібліотекознавства, книгознавства, бібліографознавства, архівознавства та документознавства, біографістики, соціальних комунікацій, інформології та бібліометрії з прикладною і зокрема, видавничою діяльністю, що є важливим складником створення та поширення нових знань. Наразі НБУВ є суб'єктом видавничої справи та інформаційного простору і одночасно видавцем, виготовлювачем та розповсюджувачем видавничої продукції, учасником нової видавничої комунікації в умовах цифрового середовища.

Науково-видавнича діяльність НБУВ упродовж 2002–2020 рр. відображала її завдання та функції як національної та наукової установи, була організована відповідно до напрямів науково-дослідної роботи та статутних завдань. На всіх етапах виконання наукових проєктів від визначення тематики відповідно до наукових напрямів НБУВ, виконання досліджень, оприлюднення і публікації результатів, науковці та бібліотечні фахівці бібліотеки були виконавцями НДР, авторами значних за обсягами фундаментальних багатотомних праць, монографічних досліджень, збірників документів та наукових праць, науково-бібліографічних, довідково-енциклопедичних, науково-методичних видань, брали безпосередню участь у науковій підготовці їх до друку на поліграфічній базі бібліотеки.

Науково-організаційне забезпечення розвитку видавничої діяльності в наукових установах НАН України, зокрема й у НБУВ, та її координацію здійснює Науково-видавнича рада НАН України, яка організувала роботу видавничих ділянок академічних установ та наукових бібліотек, розвивала нормативну базу, засади, принципи, завдання та форми видавничої діяльності в епоху електронних технологій та свободи поширення друкованої наукової продукції тощо. НБУВ, як й іншим науковим установам, було надано дозвіл

на видання монографій, збірників і матеріалів конференцій поза академічним видавництвом «Наукова думка» та іншими офіційними видавництвами без будь-яких обмежень за рішеннями Вченої ради бібліотеки. Понад 90% наукових видань за 2002–2020 рр., що містять результати фундаментальних та прикладних досліджень, надруковано на поліграфічній базі НБУВ у Науково-видавничому центрі бібліотеки, який з 1992 р. працює як потужне наукове видавництво.

Науково-організаційна діяльність у галузі видавничої справи НАН України характеризується постійним пошуком нових методів та технологій з урахуванням розвитку інформаційного суспільства, сприяє, зокрема, розширенню присутності наукової продукції академічних установ і НБУВ як наукового інституту, у тому числі електронної, у соціальних мережах, розвитку нових форм видавничої діяльності.

У координації з Науково-видавничою радою НАН України працює Редакційно-видавнича рада як дорадчий колегіальний орган при Вченій раді НБУВ. Склад РВР репрезентовано провідними вченими бібліотеки, які відповідають за розвиток наукових напрямів та підготовку наукових праць. Це забезпечує кваліфіковане проведення експертизи за всіма напрямками діяльності бібліотеки та її наукової продукції, сприяє підвищенню якості видавничої продукції, надання необхідної консультаційної допомоги авторам.

Одним з основних напрямів видавничої діяльності НБУВ стало створення власних наукових журналів та збірників наукових праць, з огляду на те, що вони є загальноприйнятною оперативною формою представлення науковій спільноті результатів досліджень учених. У НБУВ було започатковано і триває видання низки періодичних фахових видань, серед яких: науково-теоретичний і практичний журнал «Бібліотечний вісник» (з 1993 р.), «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (з 1998 р.), «Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (з 1993 р.), «Українська біографістика» (з 1996 р.), міжнародний науковий збірник «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» (з 2000 р.). Періодичні фахові видання НБУВ започаткували і успішно розвивають нові напрями української науки, підтримують наукові школи, сприяли підготовці та згуртуванню великої кількості вчених, а також стали лідерами наукової та видавничої діяльності серед наукових бібліотек України, індексуються міжнародними базами даних. Фахові наукові періодичні видання НБУВ представлено в інформаційному ресурсі «Наукова періодика України».

Результати фундаментальних та прикладних досліджень НБУВ за такими

основними напрямками, як: теоретичні, методичні та інформаційно-технологічні проблеми управління знаннями у бібліотеках і формування фондів та бібліотечних баз знань, інтеграція та використання інформаційних ресурсів; розвиток національного науково-інформаційного простору; вивчення, збереження і видання рукописної, книжкової та документальної спадщини України; створення національної бібліографії та біобібліографії, розвиток української біографістики; проблеми розвитку інформаційного суспільства, глобальної інформатизації та соціальних комунікацій, інформаційної безпеки України, широко оприлюднюються також у численних наукових виданнях Бібліотеки. Упродовж 2002–2020 рр. вийшло 569 видань (колективних та індивідуальних монографій, збірників документів, бібліографічних, довідкових, науково-інформаційних видань, збірників наукових праць, науково-методичних видань тощо) загальним обсягом 11652,88 обл.-вид. арк., електронні версії яких доступні широкому загалу у Репозитарії НБУВ (<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib>).

Особливе місце серед видавничої продукції НБУВ належить системі інформаційно-аналітичних видань з актуальних проблем розвитку суспільства, науки, освіти, культури України, підготовку яких здійснюють Служба інформаційно-аналітичного забезпечення, Національна юридична бібліотека, Фонд президентів України. Їхня специфіка – актуальність, оперативність та злободенність, цільове призначення аудиторії та замовника інформації для оперативного реагування на виклики сьогодення. Переважна більшість інформаційно-аналітичної продукції НБУВ виходить в електронному вигляді.

Таким чином, НБУВ працює як потужне наукове видавництво, щорічно зростає кількість назв та обсяг наукової продукції. Упродовж 2002–2020 рр. у НБУВ започатковані нові види видавничої продукції, що розкривали багатство її ресурсів і специфіку наукових досліджень, репрезентували науковий доробок у єдиному науково-інформаційному просторі.

Ключовим показником розвитку НБУВ як наукової установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу є стан наукового потенціалу та його складників і, перш за все, кадрового забезпечення діяльності. НБУВ завжди приділяла значну увагу питанням добору, розстановки, підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, вбачаючи в цьому один із найважливіших чинників забезпечення рівня наукових досліджень та бібліотечно-інформаційної діяльності.

Штатний розпис НБУВ та її підрозділів у цілому забезпечує науково-дослідний та інформаційно-комунікаційний процеси, належні технічні умови функціонування бібліотеки, відповідає нормативним вимогам і є ефективним для проведення наукових досліджень і бібліотечно-інформаційної роботи на

високому фаховому рівні. Про це свідчить визнання НБУВ як провідної наукової установи та бібліотечно-інформаційного комплексу не лише на національному, а й на міжнародному рівні, системні й ґрунтовні дослідження у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, архівознавства та документознавства, вагомість прикладних і практичних результатів наукової діяльності, а також беззаперечний авторитет видатних науковців та фахівців бібліотеки у широких академічних, громадських та фахових колах.

Чисельність і склад штатних працівників НБУВ визначались, з одного боку, напрямами, завданнями та потребами її діяльності, а з іншого – фінансовим та матеріально-технічним забезпеченням функціонування як бюджетної неприбуткової наукової установи НАН України, що фінансується за кошти Державного бюджету України. Формування і розвиток системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, підвищення рівня їх професійної компетентності та правової культури є пріоритетним напрямом діяльності НБУВ як наукової установи та національного бібліотечно-інформаційного комплексу. Статутом бібліотеки цей напрям діяльності визначено одним з основних завдань.

У НБУВ сформовано чітку систему забезпечення розвитку кадрового потенціалу. Підготовка наукових кадрів здійснюється через аспірантуру (з 1993 р.), докторантуру (з 2014 р.), захист кандидатських та докторських дисертацій у спеціалізованій вченій раді та поза її межами, отримання вчених звань та відбувається відповідно до пріоритетів діяльності НБУВ як наукової установи, представлена різними напрямами в галузі історії, теорії і практики діяльності бібліотечних установ, у межах виконання бібліотекою своїх функцій.

Професійне навчання співробітників, які не належать до категорії наукових, забезпечує система підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, що має багаторівневу структуру, а також додаткові заходи і програми, які сприяють оволодінню основами бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, документознавства та інформаційно-комунікаційних технологій. Система побудована з урахуванням цільової аудиторії, зокрема, зорієнтована на підвищення рівня професіоналізму бібліотекарів-практиків із досвідом роботи та працівників бібліотеки, що не мають фахової освіти та рівня професійної підготовки; включає як загальноосвітні й соціокультурні заходи, так і науково-прикладні форми. Основними тематичними напрямами цієї роботи є бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів, формування електронних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційні технології в діяльності наукової бібліотеки, міжвіддільська взаємодія, професійна комунікація.

За цільовою аудиторією – це заходи для співробітників НБУВ, фахівців мережі бібліотек наукових установ НАН України, провідних вітчизняних книгозбірень, загальнобібліотечні форми (науково-практичні конференції, постійно діючі семінари), функціонально-прикладне навчання у структурних підрозділах і самоосвіта (огляди фахової літератури, нових надходжень тощо). Персонал НБУВ має високий освітній і професійний рівень, який відповідає вимогам до фахового рівня працівників, що здійснюють бібліотечно-інформаційне обслуговування та довідково-бібліографічну роботу (вища освіта, досвід роботи за фахом тощо). За умов постійно зростаючих вимог до кваліфікації персоналу, одним із важливих завдань є забезпечення базового рівня – безперервного процесу навчання співробітників. Усі структурні підрозділи НБУВ використовують різні форми підвищення кваліфікації, спрямовані на вдосконалення своєї роботи, опанування новими технологіями, ознайомлення з фаховими публікаціями за основними напрямками діяльності відділів. Координацію роботи з підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців упродовж десятиріч традиційно здійснює Інститут бібліотекознавства.

Пріоритетом кадрової політики НБУВ є збереження та ефективне відтворення кадрового потенціалу, подальший розвиток провідних наукових шкіл бібліотеки, створення належних умов для залучення і закріплення у бібліотеці вчених та фахівців молодого і середнього покоління, створення реальних умов для їх наукового і кар'єрного зростання, підвищення соціального забезпечення і статусу їхньої праці, підтримки наукової мобільності, публікаційної активності.

В умовах активної фази інформатизації бібліотечних процесів, незважаючи на нові пріоритети, визначені нею, в НБУВ традиційно важливим аспектом її функціоналу залишається формування бібліотечного фонду та його збереження. Документний фонд НБУВ зостається універсальним за видовим складом, унікальним за змістом, інформаційним, культурним значенням, який нині становить майже 16 млн примірників й потребує для його ефективного функціонування, розвитку, розкриття та популяризації системних наукових досліджень, науково-організаційного й науково-методичного забезпечення, також вирішення низки проблем матеріально-технічного характеру. Вивчення книжкових колекцій, розробку регламентуючих документів, як виконання запитів користувачів успішно здійснюють співробітники відділів-фондоутримувачів. У межах міжструктурної та міжбібліотечної комунікації функціонує обмінно-резервний фонд.

Водночас бібліотекою створені потужні електронні інформаційні ресурси, у складі яких численні бібліографічні БД, реферативна БД «Україніка наукова»; електронна бібліотека, до складу якої входить понад 1 млн документів

повнотекстової колекції літератури (наукові видання, монографії, довідники, енциклопедії, словники, підручники, методичні посібники). Саме до цих ресурсів здебільшого на сьогодні звертаються користувачі бібліотеки. Й саме електронні ресурси як накопичені в НБУВ, так і доступні в мережі Інтернет є ресурсною базою виконання інформаційних запитів користувачів.

Таким чином, на початку третього тисячоліття відбувалися принципові зміни у системі комплексного бібліотечно-інформаційного обслуговування НБУВ, коли пріоритетності набули послуги на основі електронної комунікації. Узвичасним в останні десять років є не тільки отримання наукових видань та інших публікацій в електронному форматі, а й звернення до різноманітних книжкових виставок та об'єктів мистецтва, діапазон представлення яких значно розширився, завдяки соціальним мережам. Роль інформаційного посередника та популяризатора бібліотечних послуг наукових, інформаційних і соціокультурних заходів у соціальних мережах наразі здебільшого виконує пресслужба відповідно до своїх функцій.

Похідними ознаками періоду 2002–2020 рр., пов'язаними з інноваційною діяльністю Бібліотеки, в широкому сенсі є розбудова інформаційного суспільства, а в конкретному для НБУВ: організація локальних комп'ютерних мереж із подальшим впровадженням автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, розповсюдження електронних носіїв інформації, утворення електронних бібліотек та БД, входження науково-інформаційної бази знань НБУВ у світовий інформаційний простір, переорієнтація традиційних форм бібліотечно-інформаційного обслуговування – на електронні, створення нових е-сервісів; невід'ємною частиною бібліотечних ресурсів і сервісів став Інтернет.

Таким чином, упродовж 2002–2020 рр., маючи широкі можливості для самостійного визначення багатьох форм та напрямів діяльності, вдосконалення своїх функцій, НБУВ, завдяки наполегливій і самовідданій праці співробітників, успішно реалізувала комплекс інноваційних проєктів щодо інтенсивного накопичення і використання електронних інформаційних ресурсів на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Це дозволило досягнути певного прогресу у розбудові інформаційно-технологічної інфраструктури та формування кадрового потенціалу, що забезпечило відповідність вимогам інформаційного суспільства та укріплення позицій НБУВ як провідного науково-бібліотечного комплексу країни. Здобутки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на сучасному етапі дозволили їй відігравати роль ключової ланки у розбудові національного науково-інформаційного простору, займати провідне місце у задоволенні інформаційно-знанневих потреб широкого загалу користувачів України та зарубіжних країн.

Василенко О. М.

**Міжнародні, всеукраїнські наукові конференції,
науково-практичні семінари
та інші науково-організаційні заходи (2002–2020)**

2003

**XIII читання академіка В. І. Вернадського
«Учення В. І. Вернадського про біосферу
та ноосферний прогноз її розвитку» (Київ, 2003 р.).**

Міжнародна наукова конференція «Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку наукових бібліотек» (Київ, 7–9 жовтня 2003 р.).

Конференція присвячена: 85-річчю Національної академії наук України, 85-річчю Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 10-річчю Міжнародної асоціації академії наук.

Секція 1. Принципи формування стратегії та управління розвитком інноваційної діяльності бібліотек. Наукові керівники: Бровкін А. Г., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., заступник генерального директора НБУВ; Ярошук В. П., канд. іст. наук, директор Рівненської державної обласної універсальної наукової бібліотеки.

Секція 2. Бібліотечно-інформаційні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Науковий керівник: Горючий В. М., канд. філос. наук, старш. наук. співроб., керівник СІАЗ, заступник генерального директора НБУВ; Кононенко Л. М., канд. іст. наук, начальник управління Міністерства культури і мистецтв України.

Секція 3. Інновації в системі бібліотечного сервісу. Наукові керівники: Добко Т. В., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., завідувач відділу НБУВ; Нещерет М. Ю., завідувач відділу Російської державної бібліотеки (м. Москва); Коваль Т. М., завідувач відділу НБУВ.

Секція 4. Бібліотечно-інноваційний продукт: проблеми творення і використання. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф., директор Інституту рукопису НБУВ; Омельчук В. Ю., д-р іст. наук, проф., завідувач відділу НБУВ.

Секція 5. Бібліотечні технології: традиції та інновації. Наукові керівники: Антоненко І. П., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., завідувач відділу НБУВ; Зарічняк І. А., завідувач відділу НБУВ.

Круглий стіл. Завдання розвитку вітчизняних біобібліографічних

інформаційних ресурсів. Наукові керівники: Даниленко В. М., член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту історії; Попик В. І., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ.

Круглий стіл. Нововведення в системі бібліотечно-інформаційної освіти і підвищення кваліфікації кадрів. Наукові керівники: Павлуша Т. П., канд. пед. наук., старш. наук. співроб., завідувач відділу НБУВ; Загуменна В. В., канд. пед. наук., проф., завідувач кафедру Київського національного університету культури і мистецтв; Скар В. К., канд. пед. наук., проф., завідувач кафедру Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Круглий стіл. Інновації в управлінні бібліотечною сферою. Наукові керівники: Бровкін А. Г., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., заступник генерального директора НБУВ; Петрова Л. Г., канд. пед. наук, доцент Київського національного університету культури і мистецтв.

Семінар. Інноваційні технології збереження фондів. Наукові керівники: Муха Л. В., канд. іст. наук, заступник генерального директора НБУВ; Онищенко Т. І., канд. техн. наук, доцент Української академії друкарства (м. Львів).

Семінар. Національний формат представлення бібліографічних даних УКРМАРК. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., канд. екон. наук, старш. наук. співроб., заступник генерального директора НБУВ; Кириченко Н. В., завідувач відділу Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Семінар-практикум. Бібліотечні електронні інноваційні технології. Наукові керівники: Костенко Л. Й., канд. техн. наук, старш. наук. співроб., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, Костишин О. М., канд. фіз.мат. наук, завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України.

Інформація про захід:

URL : <http://www.nbu.gov.ua/node/304>.

URL : <http://bv.nbu.gov.ua>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2003. № 6. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe? Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJ03=I=&S21STR=Ж14595/2003/6.

2004

XIV читання академіка В. І. Вернадського «Володимир Іванович Вернадський – ноосферолог та громадянин» (Київ, 12 березня 2004 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/305>.

Міжнародна наукова конференція «Слов'янські культури XIX–XX століття: стан і перспективи розвитку» (Київ, 26 травня 2004 р.).

Приурочена до Днів слов'янської писемності і культури. Брала участь представники дипломатичного корпусу, відомі громадські діячі та вчені України, зокрема Ісаєвич Я. Д., Курас І. Ф., Омельчук В. Ю., Онищенко О. С., Паламарчук О. Л., Русанівський В. М., Скляренко В. Г., Толочко П. П., Тронько П. Т., Кононенко П. П., Іван Стоянов, Лариса Шевченко та ін.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/309>.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ» (Київ, 12–14 жовтня 2004 р.).

Секція 1. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек: напрями, структури, продукти. Наукові керівники: Горючий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Нечай М. І., завідувач відділу Управління стратегічних ініціатив Адміністрації Президента України.

Секція 2. Бібліотечні технології інформаційного сервісу та інтеграція науково-інформаційних ресурсів. Наукові керівники: Костенко Л. Й., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Секція 3. Науково-інформаційне забезпечення інноваційної діяльності. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Ярощук В. П., директор Рівненської державної обласної універсальної наукової бібліотеки, канд. іст. наук.

Секція 4. Історико-культурна спадщина у формуванні стратегії суспільних перетворень. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Омельчук В. Ю., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук, проф.

Круглий стіл. Українська біографістика. Наукові керівники:

Даниленко В. М., завідувач відділу Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України; Попик В. І., в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Круглий стіл. Проблеми наукового забезпечення інноваційного розвитку бібліотек. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Петрова Л. Г., доцент Київського національного університету культури і мистецтв, канд. пед. наук.

Круглий стіл. Міжнародний досвід та правове забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності. Наукові керівники: Арсенко Т. І., завідувач відділу НБУВ Воскобойнікова-Гузєва О. В., завідувач відділу НБУВ, канд. іст. наук.

Семінар. Національний формат представлення бібліографічних даних УКРМАРК. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заступник генерального директора НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Кириченко Н. В., завідувач відділу Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Семінар-практикум. Електронні бібліотеки та нові інформаційні технології. Наукові керівники: Костенко Л. Й., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.мат. наук.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ: Міжнар. наук. конф., 12–14 жовт. 2004 р. Секція № 1. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек: напрями, структури, продукти: / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Служба інформ.-аналіт. забезпечення органів держ. влади; редкол.: О. С. Онищенко (голов. ред.), В. М. Горовий, Л. А. Чуприна, Т. Ю. Гранчак, В. Костира, Н. С. Вітушко, Т. Дубас, О. В. Чебан. Київ: [б. н.], 2004. 110 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/311>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2004. № 6. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgibirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=10&S21F5%2F2004%2F6.

2005

XV читання академіка В. І. Вернадського «Володимир Вернадський та проблеми енергетики в сучасному світі» (Київ, 10 березня 2005 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/312>.

Наукова конференція «Бібліотеки України в період Великої Вітчизняної війни», присвячена 60-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні (Київ, 4 травня 2005 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/315>.

Міжнародна наукова конференція «Проблеми етносоціального та етнокультурного розвитку Київської Русі та слов'янський світ» (Київ, 24 травня 2005 р.).

Приурочена до Днів слов'янської писемності та культури.

Секція 1. Етносоціальні та етнокультурні процеси в період Київської Русі.

Секція 2. Культурна та духовна спадщина Київської Русі.

Секція 3. Культура Київської Русі: славістичні та слов'янознавчі дослідження.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/316>.

Перші Чишківські читання з історичної біографістики (Київ, 7 червня 2005 р.).

Проводилися в пам'ять вченого-біографіста, засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, президента Українського біографічного товариства доктора історичних наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (05.06.1951–01.02.2003).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/317>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2005. Вип. 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21D2F2005%2F3.

Наукова конференція «Українсько-сербські історико-культурні взаємозв'язки» (Київ, 23 червня 2005 р.).

Брали участь народні депутати України; представники посольств в Україні; провідні вчені, відомі письменники, громадські діячі України та Сербії.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/320>.

Міжнародна наукова конференція «Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі» (Київ, 11–12 жовтня 2005 р.).

Секція 1. Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Карпова І. Л., завідувач відділу ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі.

Секція 2. Бібліотечно-інформаційні технології обробки знань та інтелектуалізація пошукових систем. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заступник генерального директора НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Секція 3. Технології формування інформаційних ресурсів рукописної, друкованої, електронної України. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Омельчук В. Ю., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Секція 4. Вдосконалення форм і методів інформаційно-аналітичного обслуговування дистантних користувачів бібліотеки. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Нечай М. І., заступник керівника Управління стратегічних розробок Ради національної безпеки і оборони України.

Круглий стіл. Технології формування і використання ресурсів електронного Українського біографічного словника. Наукові керівники: Даниленко В. М., завідувач відділу Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України; Попик В. І., в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Семінар. Нові інформаційні технології електронних бібліотек. Наукові керівники: Костенко Л. Й., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Семинар-практикум. Інноваційні технології захисту інформаційних ресурсів. Наукові керівники: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, керівник Центру консервації і реставрації, канд. іст. наук; Савіна З. І., заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/322>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2005. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN==Ж14595%2F2005%2F6.

2006

Науково-практичний семінар «Наука – освіті: сучасні науково-інформаційні ресурси» (Київ, 10 лютого 2006 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/323>.

XVI читання академіка В. І. Вернадського «Філософські та екологічно-ноосферні ідеї Володимира Вернадського в контексті сучасного осмислення» (Київ, 10 березня 2006 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/324>.

Наукова конференція «Національна академія наук України – Чорнобилю» (Київ, 25 квітня 2006 р.).

Опубліковано матеріали конференції:

Національна академія наук України – Чорнобилю: Зб. наук. пр. / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; Редкол.: О. С. Онищенко (гол.) та ін. Київ, 2006.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/books/2006/chernobyl/>.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/327>.

Міжнародна наукова конференція «Слов'янство і національно-культурні процеси ХХІ століття» (Київ, 24–25 травня 2006 р.).

Секція 1. Слов'янські мови, літератури, фольклор: історичний розвиток, спільність і самотність. Науковий керівник: Мушкетик Л. Г., старш. наук. співроб. Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, канд. філол. наук.

Секція 2. Духовна спадщина слов'ян у контексті третього тисячоліття. Науковий керівник: Солонська Н. Г., керівник культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 3. Слов'янська археологічна спадщина в контексті всесвітнього культурного надбання людства. Науковий керівник: Моця О. П., завідувач відділу Інституту археології НАН України, член-кореспондент НАН України.

Круглий стіл. «Іван Франко і слов'янські культури» (до 150-річчя від дня народження). Науковий керівник Студінський В. А., викладач кафедри політекономії обліково-економічних факультетів Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана д-р іст. наук, канд. екон. наук.

Книгознавчі читання присвячені 80-річчю Відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Науковий керівник: Ковальчук Г. І., завідувач відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, д-р. іст. наук.

Опубліковано матеріали конференції:

Слов'янські обрії: Міждисциплінарний збірник наукових праць. Вип. 1 / НАН України. Український комітет славистів. Національна б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ: НБУВ, 2006. 588 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/328>.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/msd/0605pr.pdf>.

Другі Чишківські читання з історичної біографістики (Київ, 15 червня 2006 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, президента Українського біографічного товариства доктора історичних наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003), (55 років з дня народження).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/329>.

Наукова конференція «Сергій Єфремов – український учений і громадсько-політичний діяч та історія національного відродження (до 130-річчя від дня народження). (Київ, 21 вересня 2006 р.).

Заходи проходили згідно з Указом Президента України «Про вшанування пам'яті Сергія Єфремова» та Розпорядженням Президії НАН України з метою гідного вшанування пам'яті видатного громадсько-політичного і державного діяча, науковця Сергія Єфремова.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/330>.

Міжнародна наукова конференція «Роль бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору України» (Київ, 10–11 жовтня 2006 р.).

Секція 1. Інтернет-портали бібліотек як базові елементи єдиного науково-інформаційного простору. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заступник генерального директора НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Секція 2. Бібліотечно-інформаційні ресурси країни: формування та забезпечення доступу. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Давидова І. О., доцент Харківської державної академії культури, канд. пед. наук.

Секція 3. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Кононенко О. М., головний спеціаліст департаменту комунікацій влади та громадськості секретаріату Кабінету Міністрів України.

Секція 4. Книжкові пам'ятки: електронні інформаційні масиви. Наукові керівники: Ковальчук Г. І., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Гусева О. О., пров. наук. співроб. Російської державної бібліотеки (Росія, м. Москва), канд. іст. наук.

Секція 5. Архівні та рукописні ресурси бібліотек. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., член-кореспондент НАН України, директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук.

Круглий стіл. Сучасна українська біографістика: досвід та проблеми розвитку. Наукові керівники: Даниленко В. М., член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту історії України НАН України; Попик В. І., в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Круглий стіл. Проблеми створення реєстру національної бібліографії України. Наукові керівники: Омельчук В. Ю., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Цвіркун І. О., заступник директора з наукової роботи Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Семінар. Методологія сучасних бібліотекознавчих досліджень. Наукові

керівники: Воскобойнікова-Гузєва О. В., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Петрова Л. Г., директор Інституту культури Київського національного університету культури і мистецтв, д-р пед. наук, проф.

Семінар. Формування Інтранет/Екстранет-середовищ у бібліотеках. Наукові керівники: Костенко Л. Й., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Семінар-практикум. Технології збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів. Наукові керівники: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, керівник Центру консервації і реставрації, канд. іст. наук; Савіна З. І., заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України.

Опубліковано матеріали конференції:

Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень: міжнар. наук. конф. (11 жовт. 2006 р.): матеріали для учасників секції № 3 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Служба інформ.-аналіт. забезпечення органів держ. влади; ред.-уклад. Т. Ю. Гранчак; літ. ред.: Т. П. Дубас, Н. К. Автономова, І. В. Родченко. Київ: [б. н.], 2006. 174 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/331>.

Бібліотечний вісник – *Bibliotechnyi visnyk*: наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2006. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&S21STN=1&S21RE2006%2F6.

2007

Міжнародна наукова конференція «Україна – Узбекистан: паралелі історичного шляху та магістралі співробітництва в XXI столітті» (Київ, 1 лютого 2007 р.).

Брали участь: Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Узбекистан в Україні Ілхом Уткурович Хайдаров; генеральний директор Національної бібліотеки Узбекистану ім. Алішера Навої, президент Бібліотечної Асоціації Узбекистану, д-р соціолог. наук Абсалом Адирович Умаров; генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України, голова Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів Академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук Олексій

Семенович Онищенко; заступник міністра закордонних справ України Юрій Васильович Костенко; народний депутат України Рефат Абдурахманович Чубаров та ін. Представники дипломатичного корпусу Грузії, Киргизстану, Росії, Молдови, Китаю. та ін.; представники узбецької діаспори в Україні.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/332>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/0702pr.pdf>.

Всеукраїнська наукова конференція «Рік книги і століття знань» (Київ, 21 лютого 2007 р.).

Згідно з Указом Президента України від 15.12.2006 р. № 1088 «Про проведення в Україні у 2007 році Року української книги» 21 лютого 2007 року.

Секція 1. Українська книга у фондах бібліотек. Науковий керівник: Ківшар Т. І., старш. наук. співроб. Інституту біографічних досліджень НБУВ, д-р іст. наук.

Секція 2. Книговидавнича справа України: проблеми, тенденції та перспективи розвитку. Науковий керівник: Солонська Н. Г., керівник Культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/340>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/070221pl.pdf>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/070221s1.pdf>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/070221s2.pdf>.

XVII читання академіка В. І. Вернадського «Потенціал учення В. І. Вернадського про ноосферу і роль його в науці XXI століття» (Київ, 12 березня 2007 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/341>.

Наукова конференція «Україна в глобалізованому світі» (Київ, 10 травня 2007 р.). До Дня науки в Україні.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/346>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/0705pr.pdf>.

Круглий стіл «Гендерне коло України – 2007» (Київ, 15 травня 2007 р.).

Приурочене до святкування Дня матері в Україні та до відзначення Міжнародного дня сім'ї.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/347>.

Міжнародна наукова конференція «Слов'янське слово і культура в контексті світового розвитку» (Київ, 24–25 травня 2007 р.).

Секція 1. Слов'янські мови та літератури і фольклор у процесі їх становлення і розвитку. Наукові керівники: Вахніна Л. К., завідувач відділу мистецтва та народної творчості зарубіжних країн Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, канд. мист. Микитенко О. О., старш. наук. співроб. Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, канд. філол. наук.

Секція 2. Історія і суспільство. Політичні проблеми епохи. Наукові керівники: Сидоренко Н. В., завідувач кафедри Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, д-р філол. наук; Черниш Н. І., доц. кафедри видавничої справи і редагування Української академії друкарства, канд. філол. наук.

Круглий стіл. «Білоруська бібліотечна наука та бібліотеки на сучасному етапі». Наукові керівники: Онищенко О. С., генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, акад. НАН України; Мотульський Р. С., генеральний директор Національної бібліотеки Білорусі, д-р пед. наук.

Книгознавчі читання присвячені видатному українському літературо-та книгознавцю Сергію Івановичу Маслову. Науковий керівник: Ковальчук Г. І., завідувач відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, д-р іст. наук.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/348>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/070524pr.pdf>.

Треті Чишковські читання з історичної біографістики (Київ, 14 червня 2007 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, президента Українського біографічного товариства д-р іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/351>.

Міжнародна наукова конференція «Інтранет/Екстранет-ресурси в наукових бібліотеках» (Київ, 9–10 жовтня 2007 р.).

Секція 1. Веб-технології в науковій бібліотеці. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заступник генерального директора НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Секція 2. Бібліотечно-інформаційне обслуговування в умовах розвитку електронного середовища. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Ярошенко Т. О., віце-президент з інформаційного забезпечення, директор наукової бібліотеки Національного університету «Кієво-Могилянська академія».

Секція 3. Інформаційно-аналітичні ресурси наукової бібліотеки. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, старш. наук. співроб.; Бульвінський А. Г., завідувач відділу Служби ситуативного аналізу Секретаріату Президента України, канд. іст. наук.

Секція 4. Книжкові пам'ятки: електронні інформаційні масиви. Наукові керівники: Ковальчук Г. І., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Гусєва О. О., пров. наук. співроб. Російської державної бібліотеки (Росія, м. Москва), канд. іст. наук.

Секція 5. Інтранет-ресурси рукописної та архівної спадщини. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., член-кореспондент НАН України, директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 6. Сучасна українська біографістика в інформаційному просторі держави. Наукові керівники: Даниленко В. М., член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту історії України НАН України; Попик В. І., в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Секція 7. Інформаційні ресурси музичних бібліотек. Наукові керівники: Івченко Л. В., завідувач відділу НБУВ, канд. мистецтвознавства; Семенюк А. О., начальник управління спеціалізованими фондами, завідувач відділу нотних видань і звукозаписів Російської державної бібліотеки (Росія, м. Москва).

Круглий стіл. Бібліотекознавча спадщина: формування електронних ресурсів. Наукові керівники: Воскобойнікова-Гузєва О. В., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Петрова Л. Г., завідувач кафедри книгознавства і видавничої діяльності Інституту державного

управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, д-р пед. наук, проф.

Семінар. Архів мережевих науково-інформаційних ресурсів Екстранет-середовища НАН України. Наукові керівники: Костенко Л. Й., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Костишин О. М., завідувач відділу Українського мовно-інформаційного фонду НАН України, канд. фіз.-мат. наук.

Семінар-практикум. Збереження бібліотечно-інформаційних фондів: традиційні та нові підходи. Наукові керівники: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, керівник Центру консервації і реставрації, канд. іст. наук; Добрусіна С. О., директор Федерального центру консервації бібліотечних фондів Російської національної бібліотеки, д-р техн. наук.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/352>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2007. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&ITN=1&S21REF=10&S21FMT=%2F2007%2F6.

Міжнародна наукова конференція «Демократія і соціально-правова держава в Європі» (Київ, 26 листопада 2007 р.).

Присвячена 15-й річниці від дня заснування Австрійської бібліотеки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/339>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/avstr07pr.pdf>.

2008

XVIII читання академіка В. І. Вернадського «Політичні і державницькі погляди В. І. Вернадського: проекція в XXI століття» (Київ, 12 березня 2008 р.).

До 90-річчя Національної академії наук України та 90-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

<http://www.nbuv.gov.ua/node/353>.

Міжнародна наукова конференція «Україна – Греція: зрізи епох» (Київ, 24 березня 2008 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/355>.

Міжнародна наукова конференція «Слов'янознавство та міжкультурний діалог» (Київ, 22 травня 2008 р.).

Секція 1. Слов'янство в культурному просторі ХХІ століття: спорідненість джерел. Керівник: Шевченко Л. І., завідувач кафедри історії української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, д-р філол. наук.

Секція 2. Слов'янський світ: спільність та багатоманітність. Керівник: Моця О. П., завідувач відділу давньоруської і середньовічної археології Інституту археології НАН України, чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук.

Опубліковано матеріали конференції:

Слов'янські обрії: збірник наукових праць. Вип. 2 / НАН України; Український комітет славістів; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2008. 896 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/359>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/0805prsk.pdf>.

Четверті Чишківські читання ««Великі» та «малі українці»: особа в історії і сучасності» (Київ, 5 червня 2008 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, президента Українського біографічного товариства, д-р іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/360>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2008. Вип. 4. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=UJRN&S21STN9079%2F2008%2F4.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2009. Вип. 5. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID&I21DBN=UJRN&%2F2009%2F5.

Міжнародна наукова конференція «Проблеми гармонізації традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів» (Київ, 7–8 жовтня 2008 р.).

Секція 1. Інформаційні ресурси сучасної наукової бібліотеки: проблеми трансформації та розвитку. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.;

Петрова Л. Г., проф. Київського національного університету культури і мистецтв, д-р пед. наук.

Секція 2. Веб-технології та ресурси в науковій бібліотеці. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заступник генерального директора НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Молчан Ж. М., завідувач відділу Центральної наукової бібліотеки ім. Якуба Коласа НАН Білорусі (м. Мінськ).

Секція 3. Удосконалення дистантних форм використання інформаційних ресурсів бібліотеки. Наукові керівники: Горючий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р. іст. наук, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Кушнарєва М. Б., віце-президент Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая, канд. філос. наук.

Секція 4. Книжкові та електронні біографічні видання: спільне і відмінне, традиції і новаторство. Наукові керівники: Даниленко В. М., завідувач відділу Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України; Попик В. І., в. о. директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Круглий стіл. Документальні ресурси спеціалізованих фондів бібліотек у сучасному інформаційному просторі. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, член-кореспондент НАН України, д-р іст. наук, проф.; Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, керівник Центру консервації і реставрації, канд. іст. наук.

Семінар. Електронне середовище наукової бібліотеки. Наукові керівники: Костенко Л. Й., керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Дадіан Діна, віце-президент компанії «Powersolution.com», провідний науковий консультант інформаційних проєктів (США, Нью-Джерсі).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/361>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2008. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? Z21ID=&I21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF6.

2009

XIX читання академіка В. І. Вернадського «Учення про ноосферу В. І. Вернадського і духовна культура XXI століття» (Київ, 12 березня 2009 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/363>.

Міжнародна наукова конференція «Слов'янський ідентитет: спільні коріння і спільне майбутнє – парадигма XXI століття» (Київ, 21 травня 2009 р.).

Секція 1. Ідентичність слов'янських народних традицій». Керівник: Вахніна Л. К., завідувач відділу мистецтва та народної творчості зарубіжних країн Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, канд. філол. наук.

Секція 2. Ідентичність слов'ян як об'єктивна реальність. Керівник: Студінський В. А., проф. Національного економічного університету ім. В. Гетьмана, д-р іст. наук, канд. екон. наук.

Секція 3. Базові ідентифікаційні цінності слов'ян. Керівник: Стоянова Е. П., проф. Київського слов'янського університету, д-р філол. наук.

Науково-просвітницький захід до Дня слов'янської писемності і культури. Книжково-інформаційних виставок: «Столиці слов'янських держав», «Николай Йонков Вапцаров (1909–1942)».

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/367>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/0905pr.pdf>.

П'яти Чишківські читання «Українська біографістика: науково-теоретичні, методичні та практичні здобутки» (Київ, 18 червня 2009 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, Президента Українського біографічного товариства, д-р іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/369>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2010. Вип. 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN==F2010%2F6.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотечно-інформаційний комплекс у контексті розвитку суспільства знань» (Київ, 6–7 жовтня 2009 р.).

Секція 1. Формування та використання бібліотечно-інформаційних ресурсів: традиції та новації. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Долбенко Т. О., проф. Київського національного університету культури і мистецтв, канд. пед. наук.

Секція 2. Інтернет-технології та управління знаннями в бібліотечних комплексах і мережах. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заступник генерального директора НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Глушановський О. В., старш. наук. співроб. Бібліотеки з природничих наук Російської академії наук (Росія, м. Москва).

Секція 3. Інформаційно-аналітичні структури бібліотеки як інструмент творення, систематизації та введення в суспільний обіг наукових знань. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р. іст. наук, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Бульвінський А. Г., завідувач відділу Служби аналізу та оперативного реагування Секретаріату Президента України, канд. іст. наук.

Секція 4. Українська біографістика у сучасному науково-дослідному та інформаційному вимірі. Наукові керівники: Даниленко В. М., завідувач відділу Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України; Попик В. І., директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Секція 5. Архівні та рукописні фонди бібліотек у формуванні суспільства знань. Наукові керівники: Дубровіна Л.А., директор Інституту рукопису НБУВ, член-кореспондент НАН України; Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук.

Круглий стіл. Оптимізація доступу до рукописних і книжкових пам'яток: превентивні заходи зі збереження та оцифрування. Наукові керівники: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, керівник Центру консервації і реставрації, канд. іст. наук; Нежурбіда Г. Г., заступник генерального директора Національної наукової медичної бібліотеки України.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/370>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2009. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&S21STN=195%2F2009%2F6.

2010

XX читання академіка В. І. Вернадського «Актуальні напрями науки XXI століття та ноосферні ідеї Володимира Вернадського» (Київ, 12 березня 2010 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/455>.

Перша міжнародна наукова конференція молодих учених «Дослідник і віртуальне середовище» (Київ, 19–20 травня 2010 р.).

Семинар-презентація: Інформація органів влади для громадян: пошук, доступ, консультування.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/378>.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/articles_files/confer.pdf.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/articles_files/27.pdf.

Міжнародна наукова конференція «Славістика: образи минулого та нова історична ситуація» (Київ, 25–27 травня 2010 р.).

Заходи, присвячені Дням слов'янської писемності і культури: науково-просвітницький захід до Дня слов'янської писемності і культури, що включав урочистості; XII Міжнародна конференція Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів «Відображення історії та культури народу в словотворенні». Засідання Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів; Міжнародна наукова конференція «Славістика: образи минулого та нова історична ситуація».

Секція 1. Фольклор слов'янських народів як джерело словотворення. Науковий керівник: заввідділу мистецтва та народної творчості зарубіжних країн ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, канд. філол. наук Л. К. Вахніна.

Секція 2. Духовність через призму Слова: мова, писемність, література слов'янських народів. Науковий керівник: проф. Національного економічного університету ім. В. Гетьмана, д-р іст. наук, канд. екон. наук В. А. Студінський.

Секція 3. Бібліотеки та бібліотекарі слов'янських країн. Науковий керівник: директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, старш. наук. співроб., канд. іст. наук О. В. Воскобойнікова-Гузєва.

Круглий стіл Видавнича діяльність і книгорозповсюдження в слов'янських країнах. Науковий керівник: президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів О. В. Афонін.

Взяли участь фахівці із Білорусі, Болгарії, Великої Британії, Канади, Македонії, Німеччини, Польщі, Росії, Сербії, Туреччини, України.

Опубліковано матеріали конференції:

Слов'янські обрії: збірник наукових праць. Вип. 3 / НАН України. Український комітет славістів. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / О. С. Онищенко (голов. ред.). Київ, 2010. 228 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5>.

Шості Біографічні читання «Історія та генеалогія славетних родин України» (Київ, 17 червня 2010 р.).

Присвячені пам'яті засновника та першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ д-р іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/457>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2010. Вип. 7. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/is_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&=Ж69079%2F2010%2F7.

Міжнародна наукова конференція «Еволюція структури і функцій бібліотекознавства під впливом сучасних інформаційних технологій» (Київ, 5–6 жовтня 2010 р.).

Секція 1. Теоретико-методологічні засади розвитку бібліотекознавства. Наукові керівники: Бровкін А. Г., заст. ген. дир. НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Петрова Л. Г., проф. каф. культурології Київського національного університету культури і мистецтв, д-р пед. наук.

Секція 2. Електронне середовище бібліотечної галузі: нові ресурси та можливості. Наукові керівники: Чекмарьов А. О., заст. ген. дир. НБУВ, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.; Крючин А. А., заст. дир. Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, чл.-кор. НАН України, д-р техн. наук, проф.

Секція 3. Сучасна бібліотека в системі соціальних комунікацій. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Челак О. П., завідувач відділу Департаменту Ради національної безпеки і оборони України.

Секція 4. Біографіка і новітні інформаційні технології. Наукові керівники: Даниленко В. М., завідувач відділу Інституту історії України НАН України, чл. - кор. НАН України, д-р іст. наук; Попик В. І., дир. Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 5. Книгознавство та документознавство: нові пріоритети розвитку в інформаційному просторі. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., дир. Інституту рукопису НБУВ, чл.-кор. НАН України; Ковальчук Г. І., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Яременко Л. М., дир. Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук.

Круглий стіл. Інноваційні технології збереження бібліотечних фондів. Наукові керівники: Муха Л. В., заст. ген. дир. НБУВ, кер. Центру консервації

і реставрації, канд. іст. наук; Кривіч Т. Г., завідувач відділу Національної наукової медичної бібліотеки України.

Семинар. Система ІРБІС в українських бібліотеках. Наукові керівники: Костенко Л. Й., кер. Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Резніченко В. А., пров. наук. співроб. Інституту програмних систем НАН України, канд. фіз.-мат. наук, старш. наук. співроб.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/705>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2010. № 6. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgibirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN==Ж14595%2F2010%2F6.

2011

XXI читання академіка В. І. Вернадського «Ноосфера В. І. Вернадського: нові парадигми наукових ідей» (Київ, 11 березня 2011 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/456>.

Друга міжнародна наукова конференція молодих учених «Наукова молодь у системі обміну знаннями» (Київ, 19 травня 2011 р.).

Напрями роботи конференції:

- соціальні мережі і науковий простір (Facebook, SciPeople, LinkedIn та ін.);
- технології популяризації наукових знань (Флешмоб, Буккроссинг);
- ефективність інформаційних технологій у дослідницькій діяльності (веб 2.0 та 3.0);
- мережеві ініціативи в українській науці;
- корпоративні проекти бібліотечно-інформаційної сфери;
- соціальні комунікації і медіа-простір сучасної науки;
- молодий дослідник у світовому науковому просторі.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/377>.

Міжнародна наукова конференція «Слов'янознавство XXI століття: тенденції інтеграції і диференціації» (Київ, 24–26 травня 2011 р.).

Секція 1. Українська мова та література у контексті слов'янських мов. Науковий керівник: Стоянова Е. П., доц. Київського славістичного університету, д-р філол. наук.

Секція 2. Фольклор і фольклористика: міждисциплінарні аспекти дослідження. Нові перспективи. Наукові керівники: Вахніна Л. К., завідділу мистецтва та народної творчості зарубіжних країн Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, член Українського комітету славістів, канд. філол. наук; Новак В. С., завідувача кафедри білоруської культури і фольклористики, проф. Установи освіти «Гомельський державний університет імені Франциска Скорини», д-р філол. наук.

Секція 3. Синтез та особливості слов'янських культур: історичні коріння та майбутнє. Наукові керівники: Єрмолаєва І. О. заст. директора з наукової роботи Наукового центру досліджень історії книжної культури при Академвидцентрі «Наука» Російської Академії Наук, канд. філол. наук (Москва, Росія); Солонська Н. Г., керівник Культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук, учений секретар Українського комітету славістів.

Круглий стіл. Видавнича діяльність, книгопоширення і преса в слов'янських країнах. Науковий керівник: Афонін О. В., президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/459>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/05_program.pdf.

Сьомі Біографічні читання «Українська біографіка: досвід, сучасні здобутки, перспективи розвитку» (Київ, 8 червня 2011 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ д-р. іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка, якому у 2011 р. мало виповнитися 60 років.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/458>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2011. Вип. 8. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=21RE079%2F2011%2F8.

Міжнародна наукова конференція «Формування і розвиток бібліотечного електронного середовища» (Київ, 4-6 жовтня 2011р.).

Секція 1. Ресурси бібліотек, їх роль в організації знань та системному наповненні вітчизняного інформаційного простору. Наукові керівники: Попик В. І., перший заст. ген. дир. НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук.

співроб.; Василенко О. М., дир. Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 2. Наукові бібліотеки та перспективні Інтернет-технології. Наукові керівники: Костенко Л. Й., кер. Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Крючин А. А., заст. дир. Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, чл.-кор. НАН України, д-р техн. наук, проф.

Секція 3. Бібліотеки як суспільні центри управління сучасними інформаційними потоками. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.; Хлань В. Г., гол. наук. співроб. Інституту досліджень проблем державної безпеки.

Секція 4. Біографіка у сучасному інформаційному просторі. Наукові керівники: Даниленко В. М., завідувач відділу Інституту історії України НАН України, чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук; Попик В. І., перший заст. ген. дир. НБУВ, дир. Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 5. Цифрові ресурси рукописної та книжкової спадщини в бібліотечно-інформаційному просторі. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., дир. Інституту рукопису НБУВ, чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук, проф.; Ковальчук Г. І., завідувач відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Яременко Л. М., дир. Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук.

Круглий стіл. Збереження бібліотечних фондів у процесі формування електронних бібліотечних ресурсів. Наукові керівники: Муха Л. В., заст. ген. дир. НБУВ, кер. Центру консервації і реставрації, канд. іст. наук; Журавльова І. К., дир. Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Семінар. Корпоративна взаємодія бібліотек у мережевому середовищі. Наукові керівники: Костенко Л. Й., кер. Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.; Резніченко В. А., пров. наук. співроб. Інституту програмних систем НАН України, канд. фіз.-мат. наук, старш. наук. співроб.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/743>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2011. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN&S21STN=10&S21FMT=4595%2F2011%2F6.

Всеукраїнська Інтернет-конференція «Імідж наукових та бібліотечно-інформаційних установ – 2011» (Київ, 29 листопада 2011 р.).

Напрями роботи конференції: контексти сучасної імеджелогії; імідж установи як спосіб виживання та творчого зростання і оновлення; варіанти іміджу (дзеркальний, поточний, бажаний, корпоративний, множинний) та його типи; імідж установи та поле функціонування організації; імідж як засіб побудови образу установи (колективу, співробітника та ін.) у суспільстві; насиченість сучасного інформаційного середовища та імідж; імідж індивідуальності; комунікації та імідж; імідж-мейкер – особливості професії і посади в бібліотеках і бібліотечно-інформаційних організаціях; тощо.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/374>.

2012

XXII читання академіка В. І. Вернадського «Володимир Вернадський і суспільство знань XXI століття» (Київ, 12 березня 2012 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/426>.

Прес-конференція «Електронні бібліотеки України: технології, що об'єднують людство» (Київ, 19 квітня 2012 р.).

Прес-конференція проведена в рамках «Дня науки – 2012» у НБУВ та VI Всеукраїнського фестивалю науки, підтримка і втілення в життя ініціатив Президента України В. Ф. Януковича щодо створення національної системи електронних бібліотек та Національної електронної бібліотеки.

Засідання Ради Західного наукового центру НАН України і МОН молодь спорту України. Робота Дискусійного міждисциплінарного клубу в Інституті фізики конденсованих систем НАН України. Семінар. Все про бази даних наукометричної інформації Scopus та Web of Science у Національному університеті Львівська політехніка.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/431>.

Третя міжнародна наукова конференція молодих учених «Учений інформаційного покоління: інновації, традиції та перспективи» (Київ, 17 травня 2012 р.).

Напрями роботи конференції:

- ❖ інноваційні ідеї молодих учених у розвитку бібліотеки XXI ст.;
- ❖ репрезентація учених нового покоління в соціальних мережах;
- ❖ ефективність наукової діяльності у сучасному інформаційному суспільстві;
- ❖ мережеві ініціативи в українській науці;
- ❖ бібліотеки і наукові установи в системі сучасних соціальних комунікаціях.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/439>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/articles_files/05_program.pdf.

Восьмі Біографічні читання «Ресурси біографічної інформації у сучасному гуманітарному просторі» (Київ, 17 травня 2012 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ д-р. іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003). Науковий форум дослідників-біографістів. Напрями роботи читань:

- ⊕ історико-біографічна інформація у інтелектуальному поступі та духовному житті українського суспільства;
- ⊕ роль бібліотек, інформаційних і дослідницьких центрів у інтеграції та поширенні біографічної інформації;
- ⊕ новітня інформаційна парадигма та проблеми біографічних досліджень;
- ⊕ розширення джерельної бази української біографіки в сучасному інформаційному просторі;
- ⊕ організаційні та технологічні складові формування ресурсів біографічної та біобібліографічної інформації.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/446>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201502_artilces_field_dopmat_files/programa_biogr_chit_8.pdf.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2012. Вип. 9. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=S21STN=1&S21%2F2012%2F9.

Міжнародна наукова конференція «Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в XXI столітті» (Київ, 24–25 травня 2012 р.).

Урочистості присвячені Дню слов'янської писемності і культури:

Секція 1. Славістика. Мовознавство. Науковий керівник: Ніка О. І., доц.

кафедри історії та стилістики української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, д-р філол. наук, проф.

Секція 2. Література та літературознавство слов'янських країн. Фольклористика. Науковий керівник: Дерменджі Омер, доц. Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, канд. філол. наук (Туреччина – Україна).

Секція 3. Історичне слов'янознавство. Науковий керівник: Клименко О. З., заступник завідувача кафедри гуманітарних дисциплін Національної академії внутрішніх справ, канд. іст. наук.

Круглий стіл. Бібліотеки та бібліотекарі слов'янських країн. Науковий керівник: Солонська Н. Г., керівник Культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук.

Засідання Українського комітету вивчення слов'янських культур, Комісії з дослідження слов'янського фольклору при Міжнародному комітеті славистів та Комісії з наукових досліджень країн Центральної та Східної Європи при Міжнародній організації з народної творчості (ЮНЕСКО). Білорусь, Македонія, Молдова, Німеччина, Польща, Сербія, Туреччина, Росія, Україна, Чехія; різних міст України: Бердянська, Дніпропетровська, Києва, Кривого Рога, Луганська, Львова, Одеси, Сімферополя, Харкова; Київської, Тернопільської та Хмельницької областей та ін.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/449>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/05_slovyan_progr.pdf.

Міжнародна наукова конференція «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI ст.» (Київ, 9–11 жовтня 2012 р.).

Секція 1. Інноваційні трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності. Наукові керівники: Попик В. І., перший заст. ген. дир. НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Василенко О. М., дир. Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 2. Стратегії технологічної модернізації наукових бібліотек. Наукові керівники: Костенко Л. Й., завідувач відділу НБУВ, канд. техн. наук.

Секція 3. Бібліотека і розвиток доступу до правової та соціально-значущої інформації. Наукові керівники: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, канд. філос. наук, старш. наук. співроб.

Секція 4. Біографічна інформація в сучасному освітньому, науковому, культурному інформаційному просторі. Наукові керівники: Попик В. І., перший заст. ген. дир. НБУВ, дир. Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 5. Рукописна, книжкова та архівна спадщина України: проблеми створення цифрового інформаційного ресурсу. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., дир. Інституту рукопису НБУВ, чл.-кор. НАН України, д-р іст. наук, проф.; Ковальчук Г. І., завідувач відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, д-р іст. наук, проф.

Семінар. Наукова періодика в умовах глобалізації. Наукові керівники: Костенко Л. Й., завідувач відділу НБУВ, канд. техн. наук.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека і розвиток доступу до правової та соціально значущої інформації: зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття» (Київ, 9–10 жовт. 2012 р.): дод. до зб. наук. пр. «Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 33» / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; наук. ред. Т. Гранчак. Київ: [б. н.], 2012. 184 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/470>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2012. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJ14595%2F2012%2F6.

Міжнародна наукова конференція «Україна-Австрія: історико-культурні взаємозв'язки» (Київ, 24 листопад 2012 р.).

Конференція присвячена 20-й річниці від дня заснування Австрійської бібліотеки в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/822>.

2013

XXIII читання академіка В. І. Вернадського «Визначні мислителі людства: Володимиру Вернадському – 150» (Київ, 11 березня 2013 р.).

Спільно з Комісією НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського проведенні ювілейні, XXIII читання, присвячені академіку В. І. Вернадському. В корпусі Національної бібліотеки по вул. Володимирській, 62, де зберігаються найважливіші пам'ятки документальної і книжної спадщини України і, зокрема, велика колекція рукописів В. І. Вернадського, відбулося урочисте відкриття встановленого скульптурного погруддя засновника Української академії наук академіка Володимира Івановича Вернадського. Шана видатному вченому зі світовим ім'ям, мислителю, 150-річчя від дня народження якого відзначав весь науковий та інтелектуальний

світ. Проведено урочисте розширене засідання Вченої ради Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, присвячене 150-річчю від дня народження академіка В. І. Вернадського – засновника Національної бібліотеки Української держави.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/588>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/575>.

IV міжнародна наукова конференція молодих учених «Наукова молодь в умовах розвитку соціокомунікаційної сфери» (Київ, 16 травня 2013 р.).

Напрями роботи конференції:

- ⊕ бібліотеки і наукові установи в системі сучасних соціальних комунікацій;
- ⊕ репрезентація учених нового покоління в соціальних мережах;
- ⊕ роль молодіжних наукових об'єднань у представленні української науки у вітчизняному та міжнародному інформаційному просторі;
- ⊕ ефективність наукової діяльності у сучасному інформаційному суспільстві.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/560>.

Міжнародна наукова конференція «Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку» (Київ, 23–24 травня 2013 р.).

Присвячені Дню слов'янської писемності і культури. До 1150-річчя створення слов'янської азбуки просвітителами Кирилом і Мефодієм.

Круглий стіл «Бібліотеки та бібліотекарі слов'янських країн».

Круглий стіл «Видавнича діяльність і книгорозповсюдження в слов'янських країнах».

Опубліковано матеріали конференції:

Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку: тези Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури, Київ, 23–24 трав. 2013 р. / НАН України, Укр. ком. славістів, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; уклад. і відп. ред. Н. Г. Солонська. Київ: [б. н.], 2013. 108 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/462>.

Дев'яти Біографічні читання, «Колективна біографія» як форма інтелектуального портрета українського суспільства» (Київ, 4 червня 2013 р.).

Присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ д-р. іст. наук, проф. Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003).

Напрями роботи читань:

- ❖ «Колективна біографія» як метод історико-біографічних досліджень;
- ❖ зміна поколінь – чинник поступу історії, культури, науки та освіти України;
- ❖ образи наукових, освітніх, культурних закладів, шкіл, товариств в особах їх фундаторів, провідних діячів та вихованців;
- ❖ соціальний портрет та історична доля української інтелігенції 1920–1930-х років;
- ❖ історія українських бібліотек, зібрань та колекцій як «колективна біографія» книжності;
- ❖ електронні ресурси біографічної інформації: нові дослідницькі та інформаційні можливості розкриття «колективної біографії» поколінь.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/538>.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/762>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2013. Вип. 10. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=UJRN&P21DBN=UJRN&%2F10

Міжнародна наукова конференція «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.).

Секція 1. Формування національного розподіленого інформаційного ресурсу: інтеграція та кооперація зусиль бібліотек та інформаційних центрів. Наукові керівники: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук; Василенко О. М., директор Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 2. Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в умовах цифрового середовища. Науковий керівник Горючий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, проф.

Секція 3. Біографіка й біографічне читання за доби інформаційної революції: місце і роль бібліотек. Науковий керівник: Попик В. І., генеральний директор

НБУВ, д-р іст. наук; Василенко О. М., директор Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 4. Історико-культурні фонди бібліотек: науковий опис і презентація цифрового ресурсу. Науковий керівник: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, член-кореспондент НАН України, д-р іст. наук, проф.

Секція 5. Нові тенденції розвитку сучасного зарубіжного бібліотекознавства. Науковий керівник: Стрішенець Н. В., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук; Сербін О. О., завідувач відділу НБУВ, канд. іст. наук.

Круглий стіл. Бібліографія в електронному середовищі. Науковий керівник: Добко Т. В., керівник Центру науково-бібліографічної інформації НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.

Круглий стіл. Нормативне забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності. Науковий керівник: Василенко О. М., директор Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук.

Семінар. Бібліометрія та бібліотека: світовий досвід, українська перспектива. Науковий керівник: Костенко Л. Й., заввідділу бібліометрії і наукометрії СІАЗ НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.

Семінар. Каталогізація цифрових ресурсів. Наукові керівники: Антоненко І. П., канд. іст. наук, старш. наук. співроб., завідувач відділу НБУВ; Бодак О. П., керівник Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ, канд. іст. наук.

Опубліковано матеріали конференції:

Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України [та ін.]; редкол.: В. І. Попик, В. М. Горовий, Т. П. Павлуша, О. М. Василенко, О. П. Бодак, Т. В. Добко, Т. Л. Кулаковська, Н. В. Стрішенець, Л. Й. Костенко, І. П. Антоненко. Київ: [б. н.], 2013. 415 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/557>.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/201309_artilces_field_dopmat_files/1303pr_3.pdf.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/all_files/201309_artilces_files/1303progr_1.pdf.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/201401_artilces_field_dopmat_files/1recomend_konf.

URL: <http://conference.nbu.gov.ua/site/reports/id/17>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ.

журн. Київ. 2013. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&SF2013%2F6.

VII Наукова конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність» (Київ, 6 грудня 2013 р.).

Конференція організована Українською асоціацією китаєзнавців, Інститутом сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України та НБУВ. У роботі Конференції взяли участь вчені і представники наукових установ та навчальних закладів України, спеціалісти із Великобританії, Південної Кореї, Польщі, Росії, представники вітчизняних громадських організацій та інші.

Секція 1. Політичні та соціально-економічні проблеми сучасного розвитку КНР.

Секція 2. Дослідження китайської цивілізації: історія, філософія, культура.

Секція 3. Теоретичні та прикладні питання китайського мовознавства і літературознавства.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1052>.

2014

XXIV читання академіка В. І. Вернадського «Спадщина В. І. Вернадського – невичерпне джерело сучасного наукового пошуку і цивілізаційного поступу» (Київ, 12 березня 2014 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1125>.

V міжнародна наукова конференція молодих учених «Молодь. Наука. Інновації» (Київ, 15 травня 2014 р.).

Обговорення проблем питання у галузі соціальних комунікацій, зокрема з теорії та практики сучасного бібліотекознавства, документознавства та архівознавства. Напрями роботи конференції:

- ❖ інноваційні технології у науково-інформаційному просторі України;
- ❖ репрезентація учених нового покоління в соціальних мережах;
- ❖ розвиток бібліотечної освіти та інформаційної грамотності;
- ❖ роль молодіжних наукових об'єднань у представленні української науки у вітчизняному та міжнародному інформаційному просторі.

Опубліковано матеріали конференції:

Сучасні інформаційні технології в бібліотечній справі : зб. матеріалів V Міжнар. наук. конф. молодих учених «Молодь. Наука. Інновації» (Київ,

15 трав. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Рада молодих учених; відп. за вип.: В. М. Удовик, Л. М. Галаган. Київ : [б. н.], 2014. 136 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1160>.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1231>.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/201405_artilces_field_dopmat_files/programa_konferenciyi.pdf.

Міжнародна наукова конференція «Тарас Григорович Шевченко в слов'янському світі» та «Слов'янський світ у культурному просторі XXI століття» (Київ, 20 травня 2014 р.).

Заходи, присвячені Дню слов'янської писемності і культури.

Конференція «Тарас Григорович Шевченко в слов'янському світі» присвячена дослідженню визначної ролі Великого Кобзаря в історії українства, його національного відродження, розглядалися численні питання подальшого розвитку шевченкознавства і поширення творчості Т. Г. Шевченка у світі.

На конференції «Слов'янський світ у культурному просторі XXI століття» обговорювалися: проблеми досліджень цивілізаційних та соціокультурних особливостей слов'янського співтовариства; потенційні можливості подальшого зміцнення комунікаційних зв'язків та поглиблення співробітництва славістичних центрів світу; питання вдосконалення дослідницького апарату слов'янознавства; вивчення історико-культурних фондів бібліотек світу та їх інтеграції. Розглядалося широке коло проблем мовознавства, літературознавства, фольклористики, культурології, історії славістики.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1191>.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1226>.

«Тарас Григорович Шевченко у розумі і серці українців» – Десяті Біографічні читання (Київ, 5 червня 2014 р.).

Десяті Біографічні читання, присвячені 200-річчю від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Напрями роботи читань:

- ✓ Тарас Шевченко у колі сучасників;
- ✓ образ Шевченка як знамено Національного відродження;
- ✓ Шевченко у долях поколінь української інтелігенції;
- ✓ Шевченко живий і Шевченко «забронзовілий»: рецепція образу Кобзаря;

✓ Тарас Шевченко у сучасній українській біографіці – стереотипи і спроби нового прочитання.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1146>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2014. Вип. 11. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=&S21STN=19%2F2014%2F11.

Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (Київ, 21–23 жовтня 2014 р.).

Секція 1. Формування національного інформаційного простору: інтеграція та кооперація зусиль бібліотек України та інформаційних інституцій. Наукові керівники: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук; Василенко О. М., директор Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 2. Рукописна і книжкова спадщина в національному інформаційному просторі: теоретичні та практичні аспекти формування електронних ресурсів. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, член-кореспондент НАН України, д-р іст. наук, проф.; Ковальчук Г. І., завідувач відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, д-р іст. наук, проф.

Секція 3. Національна архівна спадщина в інформаційному просторі. Наукові керівники: Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.; Старовойт С. В., завідувач відділу Інституту архівознавства.

Секція 4. Інформаційно-аналітична діяльність як чинник організації сучасного національного інформаційного простору. Науковий керівник: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, проф.

Секція 5. Каталогізація бібліотечно-інформаційних ресурсів на сучасному етапі. Наукові керівники: Стрішенець Н. В., завідувач відділу НБУВ, д-р іст. наук; Сербін О. О., завідувач відділу НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 6. Біобібліографічна складова національного електронного інформаційного простору. Науковий керівник: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, директор Інституту біографічних досліджень НБУВ.

Круглий стіл: Бібліотека - освіта - інновації. Наукові керівники: Ільганаєва В. О., проф. ХДАК, д-р істор. наук, проф.; Воскобойнікова-Гузєва О. В., пров. наук, співроб. НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Круглий стіл: Довідково-інформаційне обслуговування в електронному середовищі. Наукові керівники: Добко Т. В., керівник Центру науково-бібліографічної інформації НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.; Пономаренко Л. О., в. о. директора ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Семінар. Формування електронних інформаційних ресурсів наукових бібліотек: прикладний аспект. Наукові керівники: Бодак О. П., керівник Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ, канд. іст. наук; Самохіна Н. Ф., завідувач відділу НБУВ, канд. техн. наук.

Семінар: Бібліотека та бібліометрія: світовий досвід, українська перспектива. Науковий керівник: Костенко Л. Й., заввідділу бібліометрії і наукометрії СІАЗ НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.

Опубліковано матеріали конференції:

Місце і роль бібліотеку формуванні національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]; редкол.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий, Т. П. Павлуша, О. М. Василенко, Г. І. Ковальчук, О. П. Бодак, Т. В. Добко, Н. В. Стрішенець, Л. Й. Костенко, Н. Ф. Самохіна, В. О. Ільганаєва, О. В. Воскобойнікова-Гузева, О. Г. Кириленко. Київ: [б. н.], 2014. 544 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1177>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/view/id/20>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/speakers/id/20>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/reports/id/20>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/up/programs/611fe8c050ac8d1b3cfb250f3e2b9e10a20dfd2e.pdf>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2014. № 6. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=Ж14595%2F2014%2F6.

Міжнародна конференція «Віденський модерн / Український авангард» (Київ, 20–21 листопада 2014 р.).

Форум із низки українсько-австрійських наукових та культурно-просвітницьких заходів, організованих Австрійською бібліотекою Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського за сприяння та фінансової підтримки Федерального міністерства європейських та закордонних справ Австрії, посольства Австрії в Україні, Австрійського культурного форуму в м. Києві. Спілкування фахівців у галузі літературознавства, історії мистецтва, театру

та музики, культурології з метою презентації актуальних досліджень Віденського модерну та Українського авангарду, проведення наукової дискусії щодо їх спільних рис.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1758>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201411_artilces_field_dopmat_files/programm_deutsch_16_11_2014_akt_-korr4-vera-1.pdf.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201411_artilces_field_dopmat_files/pres-reliz._konferenciya_avangard-1.pdf.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201502_artilces_field_dopmat_files/anons_konfab.pdf.

IX Міжнародна науково-практична конференція «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 20–22 листопада 2014 р.).

Форум академічної й освітянської спільноти України та інших країн світу з обміну практичним досвідом, дослідницькими здобутками та науковими досягненнями. Напрями роботи конференції: болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі; управління якістю освіти: досвід та інновації; моніторинг якості освіти: засоби та технології; новітні засоби навчання і виховання: проблеми впровадження та стандартизації; сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні засоби реалізації в Україні, Європі та світі; психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні; філософія та психологія освіти; послідовність середньої та вищої освіти як загальноєвропейський стандарт. Формат заходу був презентаційно-дискусійних, навчально-демонстраційних та пленарних сесій, секційних засідань, дискусій, тренінг-марафон.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1826>.

2015

XXV читання академіка В. І. Вернадського «Незмінні ідеї, що змінюють світ» (Київ, 12 березня 2015 р.).

Читання організовані Національною академією наук України, Комісією НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2027>.

VI міжнародна наукова конференція молодих учених «Молодь. Наука. Інновації: Роль та місце бібліотек в модернізації науково-освітнього простору» (Київ, 15 травня 2015 р.).

Напрями роботи конференції:

- ❖ мережеві технології в розвитку сучасного інформаційного простору;
- ❖ бібліотечна освіта в умовах розвитку суспільства знань;
- ❖ імідж молодого науковця та мотивація наукової діяльності молоді;
- ❖ молодіжні наукові об'єднання у реалізації корпоративних проєктів.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2054>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2199>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201-505_artilces_field_dopmat_files/programa_konferenciyi_molodih_vchenih.pdf.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201503_artilces_field_dopmat_files/rmv15_1.pdf.

Міжнародна наукова конференція «Науковий потенціал славістики: історичні здобутки та тенденції розвитку (до Дня слов'янської писемності і культури)» (Київ, 21 травня 2015 р.).

Під час конференції проходили:

Наукові читання, присвячені 1200-річчю від дня народження святого Мефодія, творця, спільно зі своїм братом Костянтином, першого слов'янського алфавіту.

Наукові читання, присвячені 1000-річчю від часу створення «Руської Правди».

Наукові читання: Максим Рильський – учений-славист: до 120-річчя від дня народження.

Круглий стіл – «Перший переклад Нового Завіту та Псалтиря українською літературною мовою Пилипа Морачевського: до 150-річчя завершення праці».

Напрями роботи конференції:

- ✓ славістика – комплексне вивчення історії, мов, літератур, культур, мистецтв, ментальностей слов'янських народів;
- ✓ розвиток міждисциплінарного характеру славістики;
- ✓ зростання ролі інформаційних технологій у славістичних дослідженнях;
- ✓ загрози криз у славистиці і нові парадигми досліджень.

Опубліковано матеріали конференції:

Науковий потенціал славістики: історичні здобутки та тенденції розвитку : тези доповідей Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писем-

ності і культури (Київ, 21 травня 2015 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Укр. мовно-інформаційний фонд; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка Київ, 2015. 209 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1998>.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/2203>.

<http://www.nbu.gov.ua/node/2211>.

URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/201505_artilces_field_dopmat_files/good.pdf.

Одинадцять біографічних читань «Новітня вітчизняна біографіка: теорія, методика, практика» (Київ, 4 червня 2015 р.).

Читання присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, д-ра іст. наук, професора Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003). Напрями роботи читань:

✓ новітня інформаційна парадигма і розвиток методичних засад вітчизняної біографіки;

✓ роль і місце біографічного знання в житті сучасного українського суспільства;

✓ бібліотеки як інтегратори і поширювачі біографічного знання.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1962>.

URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/2236>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2015. Вип. 12. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&S21STR=Ж69079%2F2015%2F12.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація» (Київ, 6–8 жовтня 2015 р.).

Секція 1. Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотек: завдання інтеграції з галузями освіти, науки, культури. Наукові керівники: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, член-кореспондент НАН України, Василенко О. М., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 2. Книгознавчі дослідження бібліотечних фондів та їх введення у науково-інформаційний простір. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН

України, Ковальчук Г. І., директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук, проф.

Секція 3. Бібліотека як суспільно-інформаційний центр наповнення соціальних комунікацій. Науковий керівник: Горюхов В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, проф.

Секція 4. Електронні бібліотеки. Автоматизація бібліотечної технології. Науковий керівник: Лобузін К. В., керівник Центру бібліотечних інформаційних ресурсів і технологій НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій.

Секція 5. Наукова архівна спадщина: формування, документний склад, інформаційний потенціал. Наукові керівники: Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, Степченко О. П., завідувач відділу рукописної спадщини Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук.

Секція 6. Організація ресурсів наукової бібліотеки: партнерство та ефективність. Науковий керівник: Стрішенець Н. В., завідувач відділу наукової організації бібліотечно-інформаційних процесів НБУВ, д-р іст. наук.

Секція 7. Бібліотеки як інтегратори і поширювачі біографічного знання. Науковий керівник: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, член-кореспондент НАН України.

Круглий стіл: Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи. Науковий керівник: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук.

Семінар: Бібліографічний показник у системі науково-інформаційного обслуговування користувачів. Науковий керівник: Добко Т. В., керівник Центру науково-бібліографічної інформації, д-р наук із соц. комунікацій.

Семінар: Бібліометричні технології та наукометричні дослідження. Науковий керівник: Костенко Л. Й., заввідділу бібліометрії і наукометрії СІАЗ НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.) : в 2-х ч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.] ; редкол.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, О. М. Василенко, Т. Ю. Гранчак, Т. В. Добко, Г. І. Ковальчук, Л. Й. Костенко, Л. В. Муха, О. П. Степченко, Н. В. Стрішенець, Л. М. Яременко. Київ, 2015. Ч. 1. 355 с.

Бібліотека. Наука. Комунікація: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.) : в 2-х ч. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.] ; редкол.: В. І. Попик, Л. А. Дубровіна, О. М. Василенко, Т. Ю. Гранчак, Т. В. Добко, Г. І. Ковальчук, Л. Й. Костенко, Л. В. Муха, О. П. Степченко, Н. В. Стрішенець, Л. М. Яременко. Київ, 2015. Ч. 2. 303 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2080>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/speakers/id/22>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/program/id/22>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2458>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2459>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201510_artilces_field_dopmat_files/pres-anons_konferenciya.pdf.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201510_artilces_field_dopmat_files/conf_nbuv_2015.pdf.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201506_artilces_field_dopmat_files/conference_2015.pdf.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201511_artilces_field_dopmat_files/nbuv_recomend_2015.pdf.

Бібліотечний вісник – Bibliotечnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2015. № 6. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?Z21ID=BV&S21STN=njuu_F2015%2F6.

Бібліотекознавчі студії, присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (Київ, 09 грудня 2016 р.).

Присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (1949–2015) – українського бібліотекознавця, документознавця і бібліографознавця, діяльність якого була тісно пов'язана з НБУВ, де він з 1986 р. працював на посаді завідувача відділу бібліотекознавства, а 1992 р. очолив відновлений у структурі НБУВ Інститут бібліотекознавства.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2610>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/taxonomy/term/977>.

2016

XXVI читання академіка В. І. Вернадського «Розвиток науки – стратегія забезпечення майбутнього» (Київ, 11 березня 2016 р.).

Читання організовані Національною академією наук України, Комісією НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2789>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2729>.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/2778>.

URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_eav/cgiirbis_64.exe.

Міжнародна наукова конференція «Глобалізація / європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (до Дня слов'янської писемності і культури) (Київ, 24 травня 2016 р.).

Конференція стала однією з форм підготовки до XVI Міжнародного з'їзду славистів у м. Белград, Сербія (2018).

Під час роботи заходу проводилися круглі столи та книгознавчі читання:

- ✓ «Історія слов'янства в наукових дослідженнях Михайла Грушевського: до 150-річчя від дня народження вченого»;
- ✓ «Славістика в колі наукових студій Агатангела Кримського: до 145-річчя від дня народження вченого»;
- ✓ «Славістична спадщина Андроника Степовича: до 160-річчя від дня народження вченого»;
- ✓ Книгознавчі читання з нагоди 400-ліття заснування друкарні Києво-Печерської лаври.

Напрями роботи конференції:

- глобалізація і соціокультурна трансформація слов'янських культур;
- слов'янська культурна спадщина і національний ренесанс;
- слов'янські мови в порівняльно-історичному та ареальному аспектах;
- вивчення та збереження слов'янських культурних традицій;
- міжслов'янські мовні та культурні зв'язки;
- літературознавство, фольклористика та мистецтвознавство;
- здобутки історичної славістики;
- славістичне історичне пам'яткознавство;
- історіографія славістичних досліджень;
- науковий спадок славистів в архівах вітчизняних та зарубіжних країн;
- зростання ролі інформаційних технологій у славістичних дослідженнях.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2706>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201605_artilces_field_dopmat_files/programa_block.indd_.pdf.

Дванадцять біографічних читань «Вітчизняна біографіка, біографістика та біобібліографія в роки незалежності України» (Київ, 2 червня 2016 р.).

Читання присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ, д-ра іст. наук, професора Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003).

Напрями роботи читань:

- розвиток теоретичних і методичних уявлень вітчизняної біографістики та біобібліографії;

- проблемно-тематичний діапазон української біографіки;
- проблеми формування вітчизняних ресурсів біобібліографічної інформації;

- бібліотеки як інтегратори і поширювачі біографічного знання.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2725>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201605_artilces_field_dopmat_files/programa_bio_chyt-2016.pdf

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2016. Вип. 13. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=UJRN&S21STN=1&S21RE2F13.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2016. Вип. 14. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?=&I21DBN=UJRN&S21STN=1&S2016%2F14.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (Київ, НБУВ, 4–6 жовтня 2016 р.).

Секція 1. Наукові бібліотеки: основні напрями інтеграції з закладами освіти, науки та культури. Наукові керівники: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України, Василенко О. М., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3143>.

Секція 2. Історія книжкової культури України. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України, Ковальчук Г. І., директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3144>.

Секція 3. Бібліотека в структурі сучасних інформаційних комунікацій. Науковий керівник: Горovий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник СІАЗ, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3146>.

Секція 4. Інтеграція національних наукових ресурсів та інтелектуальний доступ до інформації. Науковий керівник: Лобузiна К. В., керівник Центру бібліотечних електронних ресурсів і технологій НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3153>.

Секція 5. Біографіка, біобібліографія та біографістика в науково-комунікаційному просторі незалежної України. Науковий керівник: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3147>.

Круглий стіл: Інтелектуальна власність та проблеми авторського права в інформаційно-комунікаційній діяльності бібліотек. Науковий керівник: Кириленко О. Г., завідувач відділу НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3148>.

Семінар: Архівна спадщина в інформаційному просторі: традиції, інновації, перспективи. Наукові керівники: Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб., Степченко О. П., завідувач відділу рукописної спадщини Інституту рукопису, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3157>.

Семінар: Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи. Науковий керівник: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3149>.

Семінар: Довідково-бібліографічні ресурси: формування і використання. Науковий керівник: Добко Т. В., керівник Центру науково-бібліографічної інформації, д-р наук із соц. комунікацій.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3163>.

Семінар: Бібліометричні технології та наукометричні дослідження. Науковий керівник: Костенко Л. Й., заввідділу бібліометрії і наукометрії НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. Київ, 2016. 640 с.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201610_artilces_field_dopmat_files/maket_konf_2016_original_electronic.pdf

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2907>.

URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/site/view/id/26>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3122>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3141>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default_field_dopmat_files/2.pdf.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2016. № 6. URL: <http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe2F6>.

Михайло Семенович Слободяник: енциклопедист, інноватор, комунікант, «авантюрист» (Київ, 15 грудня 2016 р.).

Другі бібліотекознавчі студії, присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3267>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2594>.

Мультимедійна презентація до виступу А. Рубан. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201612_artilces_field_dopmat_files/slobodyanik_1.pdf.

Мультимедійна презентація до виступу Л. Костенка. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201612_artilces_field_dopmat_files/slobodyanik_2.pdf.

Мультимедійна презентація до виступу В. Кононенко. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201612_artilces_field_dopmat_files/slobodyanik_3.pdf.

2017

XXVII читання академіка В. І. Вернадського «Ноосферна цивілізація – світ науки, інженерії, технологій» (Київ, 14 березня 2017 р.).

Читання організовані Національною академією наук України, Комісією НАН України з наукової спадщини академіка В. І. Вернадського та Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3384>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3414>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201703_artilces_field_dopmat_files/vern_ukr_2017.pdf.

VIII Міжнародна наукова конференція «Слов'янознавство і нові парадигми та напрями соціогуманітарних досліджень» (Київ, 24 травня 2017 р.).

Конференція стала однією з форм підготовки до XVI Міжнародного з'їзду славистів у м. Белград, Сербія (2018 р.).

Напрями роботи конференції:

- глобалізація і соціокультурна трансформація слов'янських культур;
- слов'янська культурна спадщина і національний ренесанс;
- слов'янські мови в порівняльно-історичному та ареальному аспектах;
- вивчення та збереження слов'янських культурних традицій;
- міжслов'янські мовні та культурні зв'язки;
- літературознавство, фольклористика та мистецтвознавство;
- здобутки історичної славістики;
- славістичне історичне пам'яткознавство;
- історіографія славістичних досліджень;
- науковий спадок славістів в архівах вітчизняних та зарубіжних країн;
- зростання ролі інформаційних технологій у славістичних дослідженнях.

Під час Конференції проводилися круглі столи та секції:

«М. І. Костомаров і його роль у розвитку української славістики»: до 200-річчя від дня народження видатного українського історика-славіста.

«Людем посполитым к доброму наученню...»: до 500-річчя від виходу Біблії Франциска Скорини.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201705_artilces_field_dopmat_files/krugliy_stil_skorina_0.pdf.

Секція 1: Славістичне мовознавство.

Секція 2: Літературознавство в славістиці.

Секція 3: Мистецтвознавство, фольклористика, етнологія та збереження слов'янських культурних традицій.

Секція 4: Історична славістика.

Опубліковано матеріали конференції:

Слов'янознавство і нові парадигми та напрями соціогуманітарних досліджень : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2017 р.) / НАН України, Укр. ком. славістів, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр. мови НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. Київ, 2017. 404 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3340>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3534>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201706_artilces_field_dopmat_files/programa_konferenciyi.pdf.

Тринадцяті Біографічні читання «Українська революція (1917–1921 роки): історико-біографічний вимір» (8 червня 2017 р.).

Читання присвячені подіям, що відбувались в Україні на початку ХХ ст.

Напрями роботи читаннь:

- ◎ постаті Української революції у сучасній українській біографіці: спроби нового прочитання;
- ◎ Українська революція в ретроспективі розвитку вітчизняної біографіки;
- ◎ джерельна база біографічних досліджень діячів Української революції;
- ◎ формування вітчизняних ресурсів біобібліографічної інформації діячів Української революції.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3210>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201706_artiles_field_dopmat_files/biogr_chyt-13_programa.pdf.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2017. Вип. 15. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/irbis_64.exe?Z21ID=UJRN&P21DBN=UJRN2017%2F15.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (Київ, 3–5 жовтня 2017 р.).

Секція 1. Стратегічні проекти розвитку наукових бібліотек. Наукові керівники: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України, Василенко О. М., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3709>.

Секція 2. Атрибуція та експертиза рукописної та книжкової спадщини. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., директор Інституту рукопису НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України, Ковальчук Г. І., директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3703>.

Секція 3. Наукова бібліотека в соціокомунікативних процесах сучасності: завдання, напрями, продукти, технології. Науковий керівник: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3731>.

Секція 4. Електронні бібліотечно-інформаційні ресурси в сучасних наукових комунікаціях. Науковий керівник: Лобузін К. В., директор Інституту

інформаційних технологій, д-р наук із соц. комунікацій.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3716>.

Секція 5. Біографіка у вітчизняному науково-інформаційному просторі. Науковий керівник: Попик В. І., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3711>.

Круглий стіл: Національна бібліографія України: етапи, тенденції і перспективи розвитку. Наукові керівники: Добко Т. В., завідувач відділу науково-бібліографічної інформації, д-р наук із соц. комунікацій; Загуменна В. В., завідувач кафедри інформаційних комунікацій та бібліотекознавства Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, канд. пед. наук, проф..

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3714>.

Семінар: Міжнародні стандарти діяльності наукових бібліотек. Науковий керівник: Стрішенець Н. В., пров. наук. співр. Інституту бібліотекознавства НБУВ, д-р іст. наук.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3723>.

Семінар: Історія української науки в документах. Наукові керівники: Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, Степченко О. П., завідувач відділу рукописної спадщини Інституту рукопису, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3713>.

Семінар: Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи. Науковий керівник: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3717>.

URL: http://www.nbuiv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201710_artilces_field_dopmat_files/naukovi_rozrobki_ckr.pdf.

Семінар: Бібліометричні технології та наукометричні дослідження. Науковий керівник: Костенко Л. Й., завідувач відділу бібліометрії і наукометрії НБУВ, канд. техн. наук.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3732>.

Семінар: Координація пресознавчих досліджень в наукових бібліотеках України. Науковий керівник: Вакульчук О. А., завідувач відділу пресознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3721>.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека. Наука. Комунікація: стратегічні напрямки розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2017 р.) /

НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів академії наук – членів МААН. Київ, 2017. 640 с.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3532>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3701>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201709_artilces_field_dopmat_files/programa_2017.pdf.

URL: <https://lecbank.jimdofree.com/конференції/бібліотека-наука-комунікація-стратегічні-завдання-розвитку-наукових-бібліотек/>.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2017. № 6. URL: <http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?Z21IDV&P21DBN=10&5%2F2017%2F6>.

«Спадщина австрійської філософії в сучасній Україні: осмислення досвіду однієї традиції» Круглий стіл до 25-річчя Австрійської бібліотеки у Києві при НБУВ. (Київ, 07 грудня 2017 р.).

Круглий стіл «Спадщина австрійської філософії в сучасній Україні: осмислення досвіду однієї традиції», присвячений 25-й річниці від дня заснування Австрійської бібліотеки у Києві при Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3793>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3807>.

Треті бібліотекознавчі студії, присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (Київ, 14 грудня 2017 р.).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3823>.

2018

XXVIII читання академіка В. І. Вернадського «В. І. Вернадський і становлення фундаментальної науки в Україні» (Київ, 12 березня 2018 р.).

Організатори заходу: Національна академія наук України, Національна академія аграрних наук України, Комісія НАН України з розробки наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3910>.

URL: https://www.nas.gov.ua/Vernadskyi_readings_2017_program.pdf.

Міжнародна наукова конференція «Сто років академічної славістики в Україні: здобутки і перспективи» (Київ, 24 травня 2018 р.).

Присвячена Дню слов'янської писемності і культури.

Напрями роботи конференції:

- ✦ розвиток славістики у НАН України (1918–2018);
- ✦ глобалізація і соціокультурна трансформація слов'янських культур;
- ✦ слов'янська культурна спадщина і національний ренесанс;
- ✦ вивчення та збереження слов'янських культурних традицій;
- ✦ міжслов'янські мовні та культурні зв'язки;
- ✦ літературознавство, фольклористика та мистецтвознавство;
- ✦ здобутки історичної славістики та історіографія славістичних

досліджень;

- ✦ славістичне історичне пам'яткознавство;
- ✦ науковий спадок славістів в архівах вітчизняних та зарубіжних країн;
- ✦ біографічна славістика: історична спадщина і тенденції розвитку.

Під час Конференції проводилися круглі столи та секції:

Матеріальна спадщина раннях слов'ян в контексті сучасних археологічних досліджень.

Пам'ятки слов'янської писемності і друкарства в контексті новітніх вітчизняних соціогуманітарних досліджень.

Зарубіжні українознавчі студії як складова частина світової славістики.

Секція 1: Славістичне мовознавство.

Секція 2: Літературознавство в славістиці.

Секція 3: Мистецтвознавство, фольклористика, етнологія та збереження слов'янських культурних традицій.

Секція 4: Історична славістика.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/3878>.

URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/node/4102>.

URL: http://www.nbuiv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201805_artilces_field_dopmat_files/programa_sto_rokiv_akademichnoyi_slavistiki_v_ukrayini_zdobutki_i_perspektivi.pdf.

Чотирнадцять біографічних читань «Людина науки» (Київ, 7 червня 2018 р.).

Присвячені 100-річчю Національної академії наук України та 100-річчю Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Напрями роботи читань конференції:

- антропологічний вимір наукової думки в Україні: теорія та методологія дослідження;
- біографіка української наукової еліти у контексті простору і часу: постаті, династії, генерації;
- діячі української науки у національному біографічному дискурсі: автори, жанри, форми репрезентації;
- гендерні, етнічні, релігійні маркери в біографії науковця;
- джерела вивчення біографій діячів української науки;
- академічне співтовариство у контексті еволюції/інституалізації біографічного знання: установи, часописи, електронні ресурси;
- «Місця пам'яті»: біографія науковця в урбаністичному просторі;
- бібліотеки як інтегратори/продукатори/комунікатори/поширювачі біографічного знання про науковців України.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3896>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2018. Вип. 16. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN10&S21F%2F16.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2019. Вип. 17. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?BN=UJRN&P21DBN=UJ%2F2019%2F17.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 6–8 листопада 2018 р.).

100-ліття від часу заснування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Пленарне засідання. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4403>.

З нагоди 100-літнього ювілею НБУВ – привітання, відзнаки, подарунки. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4405>.

Секція 1. Наукова бібліотека у цифрову епоху: традиції та інновації. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., в. о. генерального директора НБУВ,

д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України, Василенко О. М., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4416>.

Секція 2. Історія книжкової культури України: здобутки і перспективи. Наукові керівники: Ковальчук Г. І., директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук, проф., Філіпович М. А., завідувач відділу кодикології та кодикографії Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4418>.

Секція 3. Визначні бібліотекознавці та бібліографи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя Бібліотеки. Науковий керівник: Стрішенець Н. В., провідний науковий співробітник НБУВ, д-р іст. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4414>.

Секція 4. Оптимізація бібліотечної діяльності у розвитку національного інформаційного простору. Науковий керівник: Горовий В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4417>.

Секція 5. Електронні інформаційні ресурси наукової бібліотеки в сучасному веб-середовищі. Науковий керівник: Лобузін К. В., директор Інституту інформаційних технологій НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4431>.

Секція 6. Бібліотечна біографіка: до 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Науковий керівник: Попик В. І., директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4421>.

Семінар: Інтеграція друкованих і електронних бібліографічних ресурсів у формуванні репертуару періодики. Наукові керівники: Вакульчук О. А., завідувач відділу пресознавства НБУВ, канд. іст. наук, Рудий Г. Я., провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук, науковий співробітник відділу пресознавства НБУВ.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4430>.

Семінар: Довідково-бібліографічні ресурси: формування, використання, організація доступу. Наукові керівники: Добко Т. В., завідувач відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4419>.

Семинар: Документальні історико-культурні фонди: традиції та новачії місць зберігання, формування, використання. Наукові керівники: Коваль Т. В., завідувач відділу джерелознавства Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук, Старовойт С. В., завідувач відділу археографії Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4409>.

Семинар: Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи. Науковий керівник: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, заслужений працівник культури України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4429>.

Семинар: Бібліометричні технології та наукометричні дослідження. Науковий керівник: Костенко Л. Й., завідувач відділу бібліометрії і наукометрії НБУВ, канд. тех. наук.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека. Наука. Комунікація: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 100-річчю Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Київ, 6–8 листопада 2018 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. Київ, 2018. 824 с. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201811_artilces_field_dopmat_files/conf_nbuv_2018_proceedings.pdf.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4055>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4407>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201810_artilces_field_dopmat_files/conf_nbuv_program.pdf.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk: наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2018. № 6. URL: <http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?Z21ID=&I21DBNN=bv0&S21P03=Ж14595%2F2018%2F6>.

Четверті бібліотекознавчі студії «Бібліотека і документ в контексті часу», присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (Київ, 14 грудня 2018 р.).

Бібліотекознавчі студії організовані спільними зусиллями Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Київським університетом імені Бориса Грінченка та Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв. Захід проводився в приміщенні Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4524>.

2019

XXIX читання академіка В. І. Вернадського «Розвинуте наукове середовище – неодмінна умова формування креативного вченого» Володимир Вернадський: завжди сучасний, невичерпний, надихаючий. (Київ, 12 березня 2019 р.).

Традиційний захід, який відбувається щороку в день народження академіка, є даниною генію Володимира Вернадського, чиє вчення й до сьогодні дає потужний імпульс розвитку науки, як української, так і світової, відкриває нові можливості для креативної думки й пошуку. Організаторами читань: Національна академія наук України, Комісія НАН України з наукової спадщини академіка В. І. Вернадського, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. В рамках XXIX читань відбулася презентація видання «В. І. Вернадський і Україна: з листування. Кн. 2 : К-Я. Офіційне. Родинне»

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4775>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4778>.

Міжнародна наукова конференція «Славістика й україністика: взаємне посилення розвитку» (Київ, 24 травня 2019 р.).

Присвячена Дню слов'янської писемності і культури.

Напрями роботи конференції:

- міжслов'янські мовні та культурні зв'язки;
- взаємозв'язок українського і слов'янського літературознавства;
- фольклористика та мистецтвознавство: спільне і відмінне у слов'янському світі;
- слов'янська археологія. Історія України в контексті взаємодії з іншими слов'янськими народами;
- історіографія славістичних досліджень. Науковий спадок славістів в архівах вітчизняних та зарубіжних країн;
- біографічна славістика: українці, внесок яких у слов'янознавчий контекст потребує міжнародного резонансу;
- книжкове пам'яткознавство в контексті славістики й україністики.

Круглий стіл. Славістична спадщина Пантелеймона Куліша і сучасність (до 200-річчя від дня народження).

Круглий стіл. Освітня книга ранньомодерної доби в Україні: побутування та історико-культурне значення (до 400-річчя «Граматики» Мелетія Смотрицького).

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4675>.

П'ятнадцяті біографічні читання «Українська біографіка: історичний поступ та сучасні виклики», присвячені 100-річчю від часу заснування Біографічної комісії Української академії наук та 25-річчю Інституту біографічних досліджень НБУВ.

Програма Читань:

- ❖ біографія як теоретико-методологічний концепт національної ідеї: віхи, установи, постаті;
- ❖ еволюція біографічного дискурсу: співвідношення політичного і критичного, публічного і приватного, об'єктивного і суб'єктивного;
- ❖ біографіка і сучасне українське суспільство: пошук шляхів і механізмів взаємовпливів у системі глобальних соціокультурних і політичних трансформацій;
- ❖ інтеграція і поширення біографічних знань: формування цілісного національного дослідницького та інформаційного простору.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4722>.

Українська біографістика – Biographistica Ukrainica : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. дослідж. Київ. 2019. Вип. 18. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&S21STN=1%2F18.

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху» (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.).

Пленарне засідання. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4918>.

Засідання секції академічних бібліотек. 90-річчя інформаційно-бібліотечної ради НАН України. Науковий керівник: Онищенко О. С., радник Президії НАН України, Почесний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, д-р філософ. наук, академік НАН України; Солоіденко Г. І., провідний науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб., учений секретар ІБР.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4925>.

Секція 1. Наукові бібліотеки у цифрову епоху: діяльність, управління, взаємодія. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України; Василенко О. М., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4920>.

Секція 2. Атрибуція й опис книжкових та інших документних пам'яток як складова наукових досліджень. Наукові керівники: Ковальчук Г. І., директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Степченко О. П.,

директор Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4924>.

Секція 3. Наукові бібліотеки в дослідницькій інфраструктурі України. Науковий керівник: Лобузін К. В., директор Інституту інформаційних технологій НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4928>.

Секція 4. Розвиток соціально-інформаційних комунікацій в умовах інформатизації. Науковий керівник: Горюхов В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4927>.

Секція 5. Сучасна бібліотечно-інформаційна термінологія. Науковий керівник: Стрішенець Н. В., провідний науковий співробітник НБУВ, д-р іст. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4929>.

Секція 6. Біографіка та біобібліографія як інформаційно-комунікативний ресурс суспільно-політичних і культурних трансформацій. Науковий керівник: Попик В. І., директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4930>.

Секція 7. Інтеграція друкованих та електронних бібліографічних ресурсів у формуванні репертуару періодики. Наукові керівники: Вакульчук О. А., завідувач відділу пресознавства НБУВ, канд. іст. наук; Рудий Г. Я., провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук, науковий співробітник відділу пресознавства НБУВ.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4931>.

Семінар: Бібліометричні технології та наукометричні дослідження. Науковий керівник: Костенко Л. Й., завідувач відділу бібліометрії і наукометрії НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4932/>.

Семінар: Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи. Науковий керівник: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб., заслужений працівник культури України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4934>.

Семінар: Архівна та рукописна наукова спадщина: сучасні особливості формування та використання. Наукові керівники: Індиченко Г. В., завідувач відділу історії академічної науки Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук; Коваль Т. В., завідувач відділу джерелознавства Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4926>.

Круглий стіл «Олена Апанович – історикиня, громадська діячка, людина (до 100-річчя від дня народження)», організований спільно з Інститутом історії України Національної академії наук України та Інститутом рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

URL: <http://nbuv.gov.ua/node/4933>.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.) : у 2-х т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів – членів МААН. Київ, 2019. Т. 1. 466 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003400>.

Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.) : у 2-х т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів – членів МААН. Київ, 2019. Т. 2. 396 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003402>.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4696>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201910_artilces_field_dopmat_files/konf_19_pdf.pdf.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2019. № 6. URL: <http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe?Z21ID=F2019%2F6>.

П'яті бібліотекознавчі студії, «Бібліотека в епоху трансформацій», присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (Київ, 13 грудня 2019 р.).

Бібліотекознавчі студії організовані спільними зусиллями Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Київським університетом імені Бориса Грінченка та Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв. Захід проводився в приміщенні Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5077>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201912_artilces_field_dopmat_files/programa_13_12_2019_ostannya_0.pdf.

2020

Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації» (Київ, 6-8 жовтня 2020 р.).

Секція 1. Сучасні виклики та завдання бібліотек в умовах цифровізації. Наукові керівники: Дубровіна Л. А., генеральний директор НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України; Василенко О. М., директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. іст. наук.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5309>.

Секція 2. Цифрові проекти наукових бібліотек. Науковий керівник: Лобузін К. В., директор Інституту інформаційних технологій НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5319>.

Секція 3. Книгознавчі дослідження історико-культурних фондів. Наукові керівники: Ковальчук Г. І., директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р іст. наук, проф.; Степченко О. П., директор Інституту рукопису НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5316>.

Секція 4. Бібліотеки в системі стратегічних комунікацій: міжнародний аспект. Науковий керівник: Горюхов В. М., заступник генерального директора НБУВ, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ, д-р іст. наук, проф.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5315>.

Секція 5. Українська музична культура і музичні фонди бібліотек в умовах цифровізації. Науковий керівник: Івченко Л. В., завідувач відділу музичних фондів Інституту книгознавства НБУВ, канд. мистецтвознавства.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5320>.

XVI біографічні читання: «Історична біографіка в сучасному українському суспільстві: проблематика, інформаційний простір, бібліотеки, читачі».

Науковий керівник: Попик В. І., директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5217>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5323>.

Семінар. Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи. Науковий керівник: Муха Л. В., заступник генерального директора НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб., заслужений працівник культури України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5322>.

Семінар. Архівні фонди наукової спадщини України: історія формування, інформаційний потенціал, вектори розвитку в цифрову епоху. Науковий керівник: Яременко Л. М., директор Інституту архівознавства НБУВ, канд. іст. наук, старш. наук. співроб., заслужений працівник культури України.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5318>.

Семінар. Бібліометричні технології та наукометричні дослідження. Науковий керівник: Костенко Л. Й., завідувач відділу бібліометрії і наукометрії НБУВ, канд. техн. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5321>.

Семінар. Міжнародний стандарт каталогізації. Опис та доступ до ресурсу: перші результати впровадження в бібліотеках України. Науковий керівник: Стрішенець Н. В., провідний науковий співробітник НБУВ, д-р іст. наук, старш. наук. співроб.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5312>.

Опубліковано матеріали конференції:

Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН; відп. за вип. М. В. Іванова. Київ, 2020. 734 с. URL: http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/202011_artilces_field_dopmat_files/tezi_nbuv_2020_2.pdf.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5220>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5252>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5308>.

URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/202010_artilces_field_dopmat_files/programa_2020.pdf.

Бібліотечний вісник – Bibliotechnyi visnyk : наук.-теорет. та практ. журн. Київ. 2020. № 6. URL: <http://bv.nbuv.gov.ua/cgi-bin/bv/jrn.exe2F6>.

XXX читання академіка В. І. Вернадського, присвячені академіку Б. Є. Патону, на тему «Розвиток науки як продуктивної сили – незмінна академічна традиція» (Київ, 27 листопада 2020 р.).

Читання проходили в залі засідань Президії НАН України (Київ, Володимирська, 54).

Вступне слово – президент НАН України, академік НАН України Загородній А. Г.;

Вчення В. І. Вернадського про науку як продуктивну силу і його стратегічне значення – генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, член-кореспондент НАН України Дубровіна Л. А.;

Патонівська епоха в розвитку в Україні науки як продуктивної сили – заступник директора Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, академік НАН України Лобанов Л. М.;

Здобутки і перспективи розвитку науки в НАН України як продуктивної сили – член Президії НАН України, академік НАН України Наумовець А. Г.;

Конфлікт матеріального і духовного в людині і проблеми збереження її безпеки – радник дирекції Інституту географії НАН України, академік НАН України Руденко Л. Г.;

Світоглядні орієнтири розвитку освіти в світлі ноосферних ідей В. І. Вернадського – проректор з наукової роботи Міжнародного гуманітарно-педагогічного інституту «Бейт Хана» (м. Дніпро), д-р пед. наук, проф. Самодрин А. П.;

Президенти УАН/ВУАН/АН/НАН України про державне значення науки – радник Президії НАН України, академік НАН України Онищенко О. С.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Практичні комунікаційні кейси в інклюзивному освітньому середовищі», Можливості інклюзивної освіти. (Київ, 30 листопада 2020 р.).

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського стала співорганізатором науково-практичної конференції «Практичні комунікаційні кейси в інклюзивному освітньому середовищі», в 2020 р. через пандемію COVID-19 конференція відбувалася в форматі онлайн. Організатори заходу, Київський університет імені Бориса Грінченка, зокрема його Інститут журналістики, та ТОВ «Інклюзивна література».

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5356>.

Шості бібліотекознавчі студії, «Бібліотекознавство України: історія, методологія, наукові проєкти», присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (Київ, 16 грудня 2020 р.).

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського організувала Шості бібліотекознавчі студії, присвячені пам'яті М. С. Слободяника, які через пандемію COVID-19, відбулися у форматі онлайн. До організації заходу долучились Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.

Інформація про захід:

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5378>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5382>.

URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5365>.

Іванова М. І.

Додаток 2

Дисертації, захищені в спеціалізованій вченій раді Д26.165.01
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Таблиця

	ПІБ	Науковий ступінь	Тема дисертації	Рік	Науковий керівник
1	Яременко Лідія Миколаївна	канд. іст. наук	Документальна та бібліотечно-бібліографічна спадщина комісії з вивчення продуктивних сил України УАН-ВУАН (1919–1931)	2002	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
2	Барчук Жанна Вікторівна	канд. іст. наук	Територіальні патентні ресурси у бібліотечних фондах України (1991–2001рр.); історія, система, тенденції розвитку	2002	Омельчук В. Ю., д-р іст. наук, проф.
3	Павлуша Ірина Анатоліївна	канд. іст. наук	Створення та розвиток електронних бібліотек в Україні: бібліотекознавчий аспект (кінець XX – початок XXI ст.)	2002	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
4	Іваннікова Марія Костянтинівна	канд. іст. наук	Кирилична світська книга XVII ст. в фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: історико-кодикологічний опис	2003	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
5	Іванова Ольга Андріївна	канд. філол. наук	Рукописна книга XVI ст. в Україні. Основні засади кодикологічного опису	2003	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
6	Мицан Тетяна Володимирівна	канд. іст. наук	Кієво-Могилянська академія (1615–1817) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: документознавчий аналіз	2003	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
7	Паславський Тарас Богданович	канд. іст. наук	Історико-картографічні дослідження середніх віків та нової доби в Україні: бібліографознавчий аспект	2003	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
8	Сохань Світлана Валентинівна	канд. іст. наук	Бібліотечно-археографічна діяльність М. І. Петрова (1840–1921)	2003	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
9	Клименко Ірина Валентинівна	канд. іст. наук	Архіви українських часописів кінця XIX – початку XX ст. в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело з історії редакційно-видавничої діяльності	2003	Зубкова Н. М., канд. іст. наук
10	Старовойт Світлана	канд. іст. наук	Видавнича діяльність Національної академії наук	2003	Онищенко О. С., д-р філос. наук,

Продовження таблиці

	Володимирівна		Україні у 1918–1933 рр.		проф.
11	Міщук Сергій Миколайович	канд. іст. наук	Бібліотека Волинського красознавчого музею у Житомирі (1900–1932): походження, склад, доля	2003	Чишко В. С., д-р іст. наук
12	Ковальчук Галина Іванівна	д-р іст. наук	Теорія та практика книжкового пам'яткознавства ХХ століття	2004	
13	Миронець Ніна Ростиславівна	канд. іст. наук	Книжково-рукописне зібрання барона Ф. Р. Штейнгеля: формування, зміст, доля	2004	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
14	Лисенко Людмила Володимирівна	канд. іст. наук	Бібліотечні колекції та зібрання ХІХ–ХХ століття як об'єкт археографічного та джерелознавчого опису	2004	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
15	Шалашна Наталія Миколаївна	канд. іст. наук	Розвиток історико-книгознавчої думки в Україні у ХІХ ст.	2004	Ковальчук Г. І., канд. іст. наук
16	Міщук Галина Анатоліївна	канд. іст. наук	Бібліотечні колекції з історії нумізматики ХІХ – початку ХХ ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: історія формування та сучасний стан	2004	Матяш І. Б., д-р іст. наук
17	Рогова Павла Іванівна	канд. іст. наук	Педагогічні бібліотеки України (ІІ пол. ХІХ – 20-ті рр. ХХ ст.)	2004	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
18	Малиновська Наталія Леонідівна	канд. іст. наук	Українська книга другої половини ХІХ – першої чверті ХХ століття на півдні України: історико-книгознавчий і бібліографічний аспекти	2005	Омельчук В. Ю., д-р іст. наук, проф.
19	Ковальчук Володимир Миколайович	канд. іст. наук	Бібліотечна, книговидавнича та культурно-просвітницька діяльність М. П. Балліна (1829–1904)	2005	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
20	Лиханова Ірина Геннадіївна	канд. іст. наук	Розвиток концепції національної бібліографії України у ХХ столітті	2005	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
21	Луговський Олександр Григорович	канд. іст. наук	Біобібліографія і бібліографічна діяльність учених- природознавців УАН – АН УРСР (1918–1941)	2005	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
22	Коваль Тетяна Миколаївна	канд. іст. наук	Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках ХХ ст.)	2005	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
23	Яковенко Олена Григорівна	канд. іст. наук	Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.)	2005	Павлуша Т. П., канд. пед. наук

Продовження таблиці

24	Кириченко Раїса Степанівна	канд. іст. наук	Франкомовна україніка кінця XVII – початку XX ст. у бібліотечних колекціях України: походження, склад, зміст, історико-книгознавча реконструкція	2005	Супронюк О. К., канд. іст. наук
25	Папакін Георгій Володимирович	д-р іст. наук	Приватні архіви української родової еліти в національній історії другої половини XVII–XX ст. (на прикладі архівної спадщини роду Скоропадських)	2005	
26	Горовий Валерій Микитович	д-р іст. наук	Соціальні інформаційні бази і розвиток бібліотечного інформаційного потенціалу (1991–2006 рр.)	2006	
27	Бейліс Леонід Ілліч	канд. іст. наук	Українська бібліотечна періодика 1991–2005 років: основні тенденції розвитку	2006	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
28	Вакульчук Ольга Анатоліївна	канд. іст. наук	Українські нотні видання 1923–1934 років: книгознавчий і бібліографічний аспекти	2006	Омельчук В. Ю., д-р іст. наук, проф.
29	Пасічник Людмила Петрівна	канд. іст. наук	Спецвиди технічних документів: книгознавчий та бібліографічний аспекти	2006	Омельчук В. Ю., д-р іст. наук, проф.
30	Солоіденко Галина Іванівна	канд. іст. наук	Розвиток бібліотечної термінології в Україні у другій половині XX століття	2006	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
31	Кулаковська Тетяна Леонтіївна	канд. іст. наук	Бібліотечно-інформаційна система НАН України: (20-ті роки XX ст. – початок XXI ст.)	2006	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
32	Купчинський Олег Антонович	д-р іст. наук	Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти	2006	
33	Клименко Еріка Станіславівна	канд. іст. наук	Музична крюкова рукописна книга XII – початку XX ст. в Україні: історико-кодикологічний опис	2007	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
34	Бодак Ольга Петрівна	канд. іст. наук	Документальна історико-бібліографічна спадщина М. Ю. Брайчевського (1924–2001)	2007	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
35	Василенко Ольга Миколаївна	канд. іст. наук	Бібліотечна статистика в Україні: (1992–2005 рр.)	2007	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
36	Бугасва Олена Валентинівна	канд. іст. наук	Архівна спадщина музичного товариства імені М. Д. Леонтовича	2007	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
37	Вовченко Вікторія Борисівна	канд. іст. наук	Архівна спадщина кооператора, державного і громадського діяча М. В. Левитського (1859–1939): історія, реконструкція, зміст	2007	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.

Продовження таблиці

38	Лобузін Катерина Вілентіївна	канд. техн. наук	Класифікаційні схеми в лінгвістичному забезпеченні електронних бібліотек	2007	Костенко Л. Й., канд. техн. наук
39	Самохіна Наталія Федорівна	канд. техн. наук	Фонд наукової бібліотеки: модель обігу документів, засоби рівневої організації	2007	Костенко Л. Й., канд. техн. наук
40	Яковлева Юлія Вікторівна	канд. техн. наук	Засоби підвищення релевантності пошуку в інформаційних системах наукових бібліотек	2007	Хаджинов В. В., д-р техн. наук
41	Кунанець Наталія Едуардівна	канд. іст. наук	Наукові бібліотеки Львова: становлення, комплектування, формування фондів і колекцій (кінець XVIII – 30-ті рр. XX ст.)	2007	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
42	Кольбух Марія Михайлівна	канд. іст. наук	Кирилична рукописна книга XVI ст. в історико-культурному процесі в Україні	2008	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
43	Копанєва Вікторія Олександрівна	канд. іст. наук	Формування мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-ті роки XX ст. – поч. XXI ст.)	2008	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
44	Сербін Олег Олегович	канд. іст. наук	Історія, сучасний стан та перспективи розвитку бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні	2008	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
45	Соловяненко Денис Володимирович	канд. іст. наук	Інтернет-технології бібліотечного сервісу в Україні: становлення і розвиток (1990-ті рр. – початок XXI ст.)	2008	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
46	Міщук Сергій Миколайович	д-р іст. наук	Історико-кодіграфічні та бібліографічні дослідження рукописно-книжної спадщини України (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.)	2009	
47	Сасенко Людмила Іванівна	канд. іст. наук	Видавнича діяльність української діаспори в Австралії (1948–2008 рр.)	2009	Добко Т. В., канд. іст. наук
48	Качур Ірина Богданівна	канд. іст. наук	Французька книга в Галичині у другій половині XVIII ст.: видавничий репертуар, розповсюдження та рецепція	2009	Ковальчук Г. І., д-р іст. наук
49	Ісаєнко Олександр Олександрович	канд. іст. наук	Розвиток інноваційних бібліотечних технологій інформаційного обслуговування в Україні (1980–2007 рр.)	2009	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
50	Пашкова Валентина Степанівна	д-р іст. наук	Еволюція національних бібліотечних асоціацій (1876–2009)	2010	
51	Медведева Валентина Миколаївна	канд. іст. наук	Еволюція дистантних форм бібліотечної роботи як спосіб розширення доступу користувачів до бібліотечних фондів (1990–2009)	2010	Горовий В. М., д-р іст. наук

Додаток 2. Дисертації, захищені в спеціалізованій вченій раді Д26.165.01
 Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Продовження таблиці

52	Захарова Наталія Борисівна	канд. іст. наук	Культурно-просвітницька діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–2008)	2010	Горовий В. М., д-р іст. наук
53	Іванова Наталія Георгіївна	канд. іст. наук	Електронне інформування в правовій сфері, як бібліотечний аспект розвитку інформатизації в Україні (1998–2008)	2010	Горовий В. М., д-р іст. наук
54	Іващук Леся Анатоліївна	канд. іст. наук	Архівні фонди музейних установ гуманітарного циклу Всеукраїнської академії наук в 1920 – 1930-х роках XX ст.: формування, склад і зміст документів	2010	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
55	Корчемна Ірина Степанівна	канд. іст. наук	Розвиток системи комплектування і обліку рукописних фондів бібліотек України та створення сучасних інформаційних ресурсів (1918–2009 рр.)	2010	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
56	Пальчук Валентина Едуардівна	канд. наук із соц. ком.	Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек у забезпеченні владних структур України (90-ті роки XX – початок XXI ст.)	2011	Горовий В. М., д-р іст. наук
57	Бондар Наталія Петрівна	канд. іст. наук	Історико-книгознавче дослідження видань І. Федорова та П. Мстиславця: філігранологічний аспект	2011	Ковальчук Г. І., д-р іст. наук
58	Симоненко Тетяна Василівна	канд. наук із соц. ком.	Мережеве інформаційно-бібліотечне забезпечення наукових досліджень	2011	Костенко Л. Й., канд. техн. наук
59	Устиновський Дмитро Володимирович	канд. іст. наук	Науково-бібліографічна діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1912–2010): етапи, напрями, зміст	2011	Омельчук В. Ю., д-р іст. наук, проф.
60	Дем'янюк Людмила Миколаївна	канд. іст. наук	Історія та сучасні тенденції розвитку бібліотечної справи в Ірані	2011	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
61	Горова Світлана Валеріївна	канд. наук із соц. ком.	Періодичні електронні видання в системі бібліотечних інформаційних ресурсів (на базі аналізу інтернет-видань кінця XX – початку XXI ст.)	2012	Удовик В. М., канд. іст. наук
62	Гранчак Тетяна Юріївна	д-р наук із соц. ком.	Бібліотека в системі політичної комунікації	2012	
63	Петрова Мілена	канд. іст. наук	Управління формуванням електронних бібліотечно-	2012	Онищенко О. С., д-р філос. наук,

	Валентинівна		інформаційних ресурсів (кінець XX ст. – початок XXI ст.)		проф.
64	Рабчун Оксана Станіславівна	канд. іст. наук	Родова книгозбірня Урбановських та Стажинських як об'єкт історико-книгознавчого дослідження (XIX – поч. XXI ст.)	2012	Іваннікова М. К., канд. іст. наук
65	Стрішенець Надія Володимирівна	д-р іст. наук	Розвиток бібліотечно-інформаційної терміносистеми США (кінець XX – початок XXI ст.)	2012	
66	Бондаренко Вікторія Іванівна	канд. наук із соц. ком.	Дистантне інтернет-обслуговування користувачів сучасної бібліотеки (кінець XX – початок XXI ст.)	2013	Гранчак Т. Ю., д-р наук із соц. ком.
67	Гарбар Лариса Володимирівна	канд. іст. наук	Українські діячі та їх внесок у розвиток бібліотечної справи (1918–1941)	2013	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
68	Добко Тетяна Василівна	д-р наук із соц. ком.	Довідково-бібліографічна діяльність бібліотек НАН України: трансформація змісту, форм і методів під впливом зміни інформаційно-комунікаційного середовища (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.)	2013	
69	Дригайло Сергій Васильович	канд. іст. наук	Система обслуговування газетними фондами в умовах зростання інформаційних потреб читачів: досвід Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1991–2010)	2013	Бровкін А. Г., канд. іст. наук
70	Стоян Платон Федорович	канд. іст. наук	Архівні електронні ресурси Канади і Австрії: досвід створення та корпоративної інтеграції (70-ті рр. XX – 10-ті рр. XXI ст.)	2013	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
71	Копанєва Єлизавета Олександрівна	канд. наук із соц. ком.	Наукометричні технології в електронній бібліотеці	2013	Онищенко О. С., д-р філос. наук
72	Литвинова Лариса Анатоліївна	канд. наук із соц. ком.	Дисертаційні дослідження як джерело визначення стану і тенденцій розвитку книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства в Україні (1994–2012)	2013	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук
73	Лобузін Катерина Вілентіївна	д-р наук із соц. ком.	Знаннєві ресурси у бібліотечно-інформаційній діяльності: організація, управління, доступ	2013	
74	Матвійчук Лариса Олександрівна	канд. наук із соц. ком.	Розвиток бібліографічних досліджень у галузі гуманітарних наук в Національній академії наук України (1918–2012)	2013	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.

Додаток 2. Дисертації, захищені в спеціалізованій вченій раді Д26.165.01
 Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Продовження таблиці

75	Польовик Світлана Миколаївна	канд. наук із соц. ком.	Формування та розвиток бібліотечно-архівної колекції «Фонд Президентів України» як спеціалізованого документного фонду	2013	Удовик В. М., канд. іст. наук
76	Присяжна Лілія Василівна	канд. наук із соц. ком.	Економічна періодика як ресурс підготовки бібліотечних інформаційно-аналітичних видань для управлінських структур	2013	Кулицький С. П., канд. екон. наук
77	Чуприна Леонід Андрійович	канд. наук із соц. ком.	Оперативна інтернет- інформація як чинник розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек України (кінець XX – початок XXI ст.)	2013	Гранчак Т. Ю., канд. іст. наук
78	Воскобойніков а-Гузєва Олена Вікторівна	д-р наук із соц. ком.	Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця XX ст. – 10- х років XXI ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи	2014	
79	Добрянська Тетяна Андріївна	канд. іст. наук	Українська кирилична рукописна книга XVII ст.: атрибуція та кодикологічний опис	2015	Гнатенко Л. А., канд. філол. наук
80	Стронська Наталія Тарасівна	канд. іст. наук	Електронні ресурси українського історичного біобібліографознавства: стан і перспективи розвитку (90-ті роки XX – 10-ті роки XXI ст.)	2015	Попик В. І., д-р іст. наук
81	Пономаренко Лариса Олександрівна	канд. наук із соц. ком.	Інформаційні потреби педагогічної науки та розвиток системи бібліографічних ресурсів освітянських бібліотек України	2015	Попик В. І., д-р іст. наук
82	Олексів Ліона Володимирівна	канд. іст. наук	Сербські видання кінця XVIII – початку XX століття у Галичині: історико-книгознавчий аспект	2015	Попик В. І., д-р іст. наук
83	Зуб Володимир Михайлович	канд. іст. наук	Нормативно-правове та методичне забезпечення охорони праці у бібліотеках України (XX – початок 10-х років XXIст.): історія, стан та перспективи розвитку	2015	Удовик В. М., канд. іст. наук
84	Кулик Свєгенія Володимирівна	канд. наук із соц. ком.	Інноваційні інтерактивні канали взаємодії бібліотек з юнацькою аудиторією як засіб модернізації бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва в Україні	2016	Дубровіна Л. А., д-р іст. наук, проф.
85	Струнгар Артур Валерійович	канд. наук із соц. ком.	Інформаційно-аналітичний портал бібліотеки як засіб наукової комунікації	2016	Костенко Л. Й., канд. техн. наук

86	Лямець Артем Михайлович	канд. іст. наук	Особливості комплектування фондів наукових бібліотек арабських країн наприкінці XX – на початку XXI ст. (на прикладі Єгипту, Сирії, Алжиру та Тунісу)	2016	Стрішенець Н. В., д-р іст. наук
87	Гнатенко Людмила Анатоліївна	д-р іст. наук	Палеографічно-орфографічна атрибуція українських кириличних уставних та півуставних кодексів кінця XIII – початку XVII ст.	2018	
88	Лобузін Іван Володимирович	канд. наук із соц. ком.	Цифрові колекції наукової бібліотеки: організація інформаційних ресурсів та мережевої комунікації	2018	Широков В. А., д-р техн. наук
89	Струнгар Валерія Валеріївна	канд. наук із соц. ком.	Бібліотечна складова в системі суспільного використання соціальних медіа	2018	Половинчак Ю. М., канд. іст. наук
90	Рибачок Олег Миколайович	канд. іст. наук	Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної культурної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки XX – 10-ті роки XXI ст.)	2018	Онищенко О. С., д-р філос. наук, проф.
91	Потіха Андрій Леонідович	канд. наук із соц. ком.	Засоби масової комунікації політичних партій в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек України (1990–2010-ті рр.)	2019	Гранчак Т. Ю., д-р наук із соц. ком.
92	Бруй Оксана Миколаївна	канд. наук із соц. ком.	Збалансована система показників у стратегічному управлінні бібліотекою	2019	Попик В. І., д-р іст. наук, проф.
93	Гарагуля Сергій Сергійович	канд. наук із соц. ком.	Електронна бібліотека як інтегратор джерел наукової інформації	2019	Лобузін К. В., д-р наук із соц. ком.
94	Перенесієнко Ігор Петрович	канд. наук із соц. ком.	Організація тематичного доступу до електронних бібліотечних колекцій	2019	Лобузін К. В., д-р наук із соц. ком.
95	Коновал Людмила Володимирівна	канд. наук із соц. ком.	Інформаційні потреби користувачів наукових бібліотек: стан і перспективи розвитку в умовах електронної комунікації	2019	Коваль Т. М., канд. іст. наук
96	Желай Оксана Петрівна	канд. наук із соц. ком.	Розвиток вітчизняного бібліотечного електронного сервісу	2019	Горовий В. М., д-р іст. наук
97	Філіппова Наталія Павлівна	канд. наук із соц. ком.	Документно-інформаційні ресурси медичної галузі України: теоретичний та прикладний аспекти	2019	Ковальчук Г. І., д-р іст. наук
98	Половинчак Юлія Миколаївна	д-р наук із соц. ком.	Бібліотека в системі мережевих інтерактивних практик формування національної	2019	-

Додаток 2. Дисертації, захищені в спеціалізованій вченій раді Д26.165.01
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Продовження таблиці

			ідентичності		
99	Пестрецова Ольга Олександрівна	канд. наук із соц. ком.	Інформаційно-правове обслуговування в діяльності бібліотеки як соціально- комунікаційного центру	2019	Іванова Н. Г., канд. іст. наук
100	Сокур Олена Леонідівна	канд. наук із соц. ком.	Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково- організаційне забезпечення	2019	Солоіденко Г. І., канд. іст. наук
101	Медведева Анжеліка Сергіївна	канд. наук із соц. ком.	Бібліометричні дослідження в бібліотеках як інструментарій моніторингу наукової діяльності	2020	Костенко Л. Й., канд. техн. наук
102	Дубас Тетяна Петрівна	канд. наук із соц. ком.	Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019)	2020	Онищенко О.С., д-р філос. наук, проф.

Пономаренко З. О., Литвинова Л. А.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акдемир А., Ашешова А., Гишар Б., Гуськов А. Е., Лахаева А., Ракитянская А., Редькина Н. С., Ройленс А., Сербина Г. Н., Эйнасто О., Юрик И. Библиотеки мира в период пандемии: новый опыт и первые выводы. *Библиосфера*. 2020. № 3. С. 65–83. URL: <https://doi.org/10.20913/1815-3186-2020-3-65-83>.
2. Акімова О. Бібліотека Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2005. Вип. 15 Бібліотеки Національної академії наук України: історія та сучасність. С. 175–188.
3. Амонс Ю. Дослідження кадрового потенціалу наукових бібліотек України: постановка питання. *Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань* : матеріали Міжнар. наук. конф. Харків : ХДАК, 2009. У 2 ч. Ч 2. С. 38–39.
4. Амонс Ю. Молоді науковці в структурі кадрового ресурсу НБУВ. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 27. С. 310–320. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuim-viv_2010_27_36.
5. Антоненко І. П. Інформаційна складова системи авторитетного контролю. *Проблеми розвитку інформаційного суспільства* : матеріали III міжнародного форуму, 20–23 лист. 2012 р. Київ : УкрІНТЕІ, 2012. Ч. 2. С. 3–7.
6. Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф., 6–8 жовтня 2015 р. Київ / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к. Київ. 2015. Ч. 1. 356 с.
7. Бібліотеки в умовах епідемії COVID-19 (24.03.2020). *Українська бібліотечна асоціація* : вебсайт. URL: <https://ula.org.ua/news/4537-biblioteku-v-umovakh-epidemii-covid-19>.
8. Бібліотеки наукових установ Національної академії наук України : довідник / О. С. Онищенко та ін.; НАН України, Інформ.-бібл. рада НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 312 с.
9. Білько Є. М. Динаміка надходження книжкових видань наукових установ НАН України до фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2013–2017 рр. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2018 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2019. Вип. 24. С. 33–36.

10. Бодак О. Формування бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 74–89.
11. Бондаренко В. Бібліотечне інтернет-обслуговування користувачів: стан і перспективи : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; наук. ред. Т. Гранчак. Київ : НБУВ, 2016. 276 с.
12. Бровкін А. Інформаційна місія бібліотекаря. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2002_6_4.
13. Вакаренко О. Г. Академічні періодичні видання: сучасний формат. *Вісник НАН України*. 2015. № 4. С. 114–118.
14. Вакаренко О. Г. Концептуальні засади формування сегмента видавничої продукції НАН України в електронному середовищі. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 10. Київ : Академперіодика, 2014. С. 5–10. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/122985>.
15. Василенко О. М. Бібліотечна статистика в Україні: (1992–2005 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2007. 20 с.
16. Василенко О. М. Бібліотечна статистика в Україні: досвід і перспективи реформування (1992–2003 рр.). *Бібліотечний вісник*. 2005. № 1. С. 6–13.
17. Василенко О. М. Бібліотечно-інформаційна діяльність: гармонізація статистики. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 37–52.
18. Василенко О. М. Бібліотечно-інформаційна діяльність як об'єкт статистичного дослідження. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 40. С. 61–86.
19. Василенко О. М. Імплементация міжнародних стандартів у діяльність бібліотек України: основні напрями і завдання. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 13–31.
20. Василенко О. М. Імплементация міжнародних стандартів у діяльність наукових бібліотек: формування науково-методичної бази. *Проблеми інноваційного розвитку та інформаційного суспільства* : матеріали V Міжнародний форум, Київ, 20–21 жовт. 2016 р. / Укр. ін-т наук.-тех. експертизи та інформації; Асоц. «Інформатіо-Корсорціум». Київ : УкрІНТЕІ, 2016. Ч. 2. С. 32–37.
21. Василенко О. М. Підвищення кваліфікації фахівців як складова імплементации міжнародних стандартів у роботу бібліотек. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: стратегічні орієнтири* : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 27 лют. – 2 березн. 2018 р., смт Славське Львів. обл. : Київ. УБА, 2018. С. 41–45. URL: <https://ula.org.ua/images/>

uba_document/publications/Zbirnyk_ULASlavske_2018-ilovepdf-compressed.pdf.

22. Василенко О. М. Статистична інформація в бібліотечному маркетингу. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 5. С. 3–8.

23. Василенко О. М. Статистична інформація як основа процесу бібліотечного управління. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : матеріали доп. V Міжнар. наук.-прак. конф., 20–22 трав. 2008 р. Київ, 2008. С. 20–22.

24. Василенко О. Н. Вопросы социальной эффективности библиотечно-информационной деятельности: проблемы формирования сбалансированной системы показателей библиотечной статистики. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2012. Вып. 10. С. 116–130.

25. Виборча програма кандидата на посаду генерального директора Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського члена-кореспондента НАН України Любові Андріївни Дубровіної. URI: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/201809_basicpage_files_mat/Programa_LDubrovina.pdf.

26. Вихристюк О., Яновська В., Ятченко А. Міжнародний книгообмін у світовому інформаційному просторі (на прикладі співробітництва НБУВ з окремими країнами). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 30–46.

27. Віктор Іванович Трефілов / уклад.: О. М. Василенко, Л. М. Грицишина, В. В. Картузов; відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 2005. 211 с. (Біобібліографія вчених України).

28. Віртуальна бібліографічна довідка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/info_lib.html.

29. Воскобойникова-Гузєва Е. В. Библиотечные исследования НБУВ в контексте инновационного развития научных библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2005. Вып. 3. С. 17–24.

30. Воскобойникова-Гузєва Е. В. Модернизационные модели развития библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2012. Вып. 10. С. 99–111.

31. Воскобойникова-Гузєва Е. В. Факторы и тенденции развития научных изданий в электронной среде. *Книжная культура: Опыт прошлого и проблемы современности: к 280-летию академического книгоиздательства в России* : материалы междунар. науч. конф. (Москва, 18–19 дек. 2008 г.). Москва : Наука, 2008. С. 87–90.

32. Воскобойнікова-Гузева О. Методологія бібліотекознавчих досліджень: новітні підходи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 7–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nrbuimviv_2015_42_3.
33. Воскобойнікова-Гузева О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 3–7. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2014_4_3.
34. Воскобойнікова-Гузева О. В. Бібліотека – освіта – інновації. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 46.
35. Воскобойнікова-Гузева О. В. Бібліотечно-інформаційна діяльність: наукове забезпечення. *Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки та освіти: сучасний стан і шляхи розвитку* : збірник наукових праць Держ. наук.-педагогічної б-ки України ім. В. Сухомлинського. Київ, 2010. Вип. 2. С. 28–35.
36. Воскобойнікова-Гузева О. В. Наукова бібліотека ХХІ століття в європейському соціокультурному вимірі. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 6. С. 33–36.
37. Воскобойнікова-Гузева О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія. Київ : Академперіодика, 2014. 359 с.
38. Воскобойнікова-Гузева О. В., Ковальчук Г. І. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: основні напрями останнього п'ятиріччя [2010–2015]. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2015. Вип. 11. С. 120–133.
39. Вылегжанина Т. И. Украинские библиотеки: участие в проекте БАЕ «Купола Содружества». *Вестник БАЕ*. 2013. № 1. С. 28–29.
40. Горєва В. В., Кулаковська Т. Л. Аналіз ефективності діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як наукової установи: нормативно-правовий та науково-організаційний аспекти. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : наук.-практ. і теорет. зб. Київ, 2020. Вип. 18. С. 27–57.
41. Горовий В. М. Процес вдосконалення бібліотечного обслуговування користувачів у контексті впровадження електронних технологій. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 7–13.
42. Горовой В. Н. Библиотеки как информационные центры пост-индустриального общества. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. 2005. Вип. 3. С. 9-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2005_3_2.

43. Гранчак Т. Еволюція вимог до професії бібліотечного працівника та її особливості на сучасному етапі розвитку суспільства. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 61–67.
44. Гранчак Т. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології дистанційної бібліотечної освіти в Україні: комплексність і варіативність. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 73, №5. С. 219–235.
45. Давидова І. О. Система маркетингових комунікацій: створення та використання в бібліотечно-інформаційних структурах. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. 2009. Вип. 24. С. 82–84.
46. Дем'янюк Л. М. Впровадження міжнародного стандарту з бібліотечної статистики: термінологічний аспект. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 64–77.
47. Дікунова О. А. Організаційно-методичні основи підвищення кваліфікації фахівців бібліотек ВНЗ (досвід роботи бібліотеки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»). *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали шостої Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10-11 верес. 2015 р.) / Львів. нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2015. С. 241–247. URL: <http://bit.ly/2rs689Q>.
48. Добко Т. В. Кадри довідково-бібліографічних служб у контексті вимог інформаційного суспільства. *Бібліотечний вісник*. 2012. № 5. С. 35–44.
49. Добра Н. В. Тематичний інтернет-навігатор для забезпечення інформаційних потреб української науки і освіти. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф., 8–11 жовт. 2013 р. Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2013. С. 375–377.
50. Дубас Т. Видавнича діяльність як важлива складова науково-дослідної роботи НБУВ (2005–2010). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 32. С. 377–384.
51. Дубас Т. Видавнича діяльність НБУВ як сфера наукового знання і практичної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 35. С. 327–332.
52. Дубас Т. Видавнича продукція НБУВ на сучасному етапі: проблеми, перспективи. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. С. 141–143.
53. Дубас Т. Видова специфіка інформаційно-аналітичних видань: стан

і перспективи розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів – членів МААН. Київ, 2018. С. 300–304.

54. Дубас Т. Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів та жанрів видавничої продукції (1991–2019). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 58. С. 377–393.

55. Дубас Т. П. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2020. 19 с. URL: http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/disser/aref_28.pdf.

56. Дубас Т. П. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: напрями, тенденції змін, перспективи (1991–2019). дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2020. 346 с.

57. Дубас Т. Розвиток видавничої діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в умовах цифрового середовища. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 36. С. 452–460.

58. Дубас Т. Розвиток електронних інформаційно-аналітичних продуктів сучасної бібліотеки (з практичного досвіду СІАЗ НБУВ). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 33. С. 371–378.

59. Дубас Т., Кулаковська Т., Вакаренко О. Науково-організаційне забезпечення видавничої діяльності в НАН України (1993–2019): нові тенденції. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 57. С. 242–258. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003757>.

60. Дубровина Л. А. Кодикологические исследования рукописных книг в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского в 1991–2008 гг. *Научная книга. Международный научно-практический журнал*. Москва, 2012. № 1: Спец. вып. С. 63–66.

61. Дубровина Л. А. Судьба библиотек Украины в период Великой Отечественной войны в трудах современных украинских историков. *Вестник БАЕ*. 2010. № 2. С. 27–33.

62. Дубровина Л. Интеграция знаний и профессий у деятельности библиотекаря. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 35–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2002_6_11.

63. Дубровіна Л. А. Кодикологічні, кодикографічні, палеографічні та археографічні дослідження Інституту рукопису НБУВ: бібліографічний огляд (1988–2003 рр.). *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: до 10-річчя заснування відділу спеціальних іст. дисциплін Інституту історії України НАН України* : зб. наук. пр. : у 2 ч. / НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2004. Ч. 2. С. 44–64.

64. Дубровіна Л. А. Національні бібліотеки Національної академії наук України в процесі атестації наукових установ: аспект оцінювання публікаційної активності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 69–73. URL: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.175481>.

65. Дубровіна Л. А. Нове покоління бібліотечних довідників: путівник з історико-культурних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : матеріали III Міжнар. наук. конф., Київ 16–18 трав. 2006 р. / М-во освіти і науки України, Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв [та ін.]. Київ, 2006. С. 194–195.

66. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 336 с.; Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1941–1964) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2003. 360 с.

67. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, 1965–1991 : монографія. Київ, 2008. 373 с.

68. *Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства* : монографія / О. С. Онищенко та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 248 с.

69. Загуменна В., Гранчак Т. Дистанційна освіта бібліотекарів у віртуальному середовищі. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 6. С. 45–47. URL: <https://cutt.ly/KoUZmeX>.

70. Загуменна В., Тимошенко І. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації бібліотечно-інформаційних фахівців у НАКККіМ. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 4. С. 43–44. URL: <https://cutt.ly/XoUZyTX>.

71. Зайченко Н., Ейсмонт Ю., Сандул О. Український реферативний журнал «Джерело» : 20 років служіння науці. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 5. С. 34–38.

72. Захарова Н. Б. Академические библиотеки в новом социокультурном

измерении: роль рекламы в создании позитивного имиджа библиотеки. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. Київ. 2011. Вип. 9. С. 265–273.

73. Захарова Н. Б. Концепція управління культурно-просвітницькою діяльністю в Національній бібліотеці в період структурної реорганізації. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 164–172.

74. Захарова Н. Б. Культурно-інформаційна функція наукової бібліотеки в сучасних умовах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 36. С. 447–451.

75. Захарова Н. Б. Роль библиотеки как культурно-просветительского центра в построении независимого государства (из опыта Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского). *Актуальные проблемы современного общества: вопросы социологии, политологии, философии и истории* : материалы Международной заочной научно-практической конференции, 17 декабря 2012 г. Новосибирск : СибАН, 2012. С. 148–156.

76. Захарова Н. Роль національної бібліотеки в культурно-інформаційному забезпеченні суспільства на сучасному етапі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 26. С. 230–246.

77. Захарова Н. Б. Традиции и инновации в информационном обслуживании: выставочная деятельность библиотек. *Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история* : сб. ст. по материалам XLIX-L междунар. науч.-практ. конф. Новосибирск : СибАК, 2015. № 5–6 (46). С. 109–114.

78. Звіт з наукової роботи читального залу бібліотекознавчої літератури відділу бібліотекознавства за 2008 рік. 3 с.

79. Звіт з наукової роботи читального залу бібліотекознавчої літератури відділу бібліотекознавства за 2011 рік. 4 с.

80. Звіт з наукової роботи за 2012 рік читального залу бібліотекознавчої літератури. 2012. 6 с.

81. Звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову та науково-організаційну діяльність у 2007 році. Київ, 2008. 98 с.

82. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в 2009 році. Київ, 2010. 91 с.

83. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в 2010 році. Київ, 2011. 69 с.

84. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2011 рік. Київ, 2012. 91 с.
85. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2012 рік. Київ, 2013. 102 с.
86. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2013 рік. Київ, 2014. 125 с.
87. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2014 рік. Київ, 2015. 141 с.
88. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2015 рік. Київ, 2016. 129 с.
89. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2016 рік. Київ, 2017. 117 с.
90. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2017 рік. Київ, 2018. 120 с.
91. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2018 рік. Київ, 2019. 147 с.
92. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2019 рік. Київ, 2020. 125 с.
93. Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2020 рік. Київ, 2021. 105 с.
94. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2001 році. Київ, 2002. 69 с.
95. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2002 році. Київ, 2003. 86 с.
96. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2003 році. Київ, 2004. 78 с.
97. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2005 році. Київ, 2006. 80 с.
98. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2006 році. Київ, 2007. 85 с.
99. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2007 році. Київ, 2008. 77 с.
100. Звіт про бібліотечно-бібліографічну та інформаційну діяльність

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2008 році. Київ, 2009. 87 с.

101. Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2015 р. / НАН України. Київ : Академперіодика, 2016. 556 с.

102. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2017 році. Київ, 2017. 114 с.

103. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2019 р. Київ, 2020. 131 с.

104. Звіт про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2020 р. Київ, 2021. 130 с.

105. Звіт про науково-дослідну роботу «Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки» (заключний) / НАН України. Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2007. 92 с.

106. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2002 р. Київ, 2003. 59 с.

107. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2003 р. Київ, 2004. 70 с.

108. Звіт про наукову та науково-організаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2010 р. Київ, 2011. 90 с.

109. Звіт про роботу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2014 році. Київ, 2015. 102 с.

110. Здановська В. Бібліотеки наукових установ НАН України: сучасні тенденції та завдання розвитку. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 3. С. 51–52.

111. Здановська В. Круглий стіл «Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері». Вебсайт НБУВ, 2017. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3485>.

112. Здановська В. Роль та завдання бібліотек наукових установ у формуванні інформаційного простору та суспільства знань. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 4. С. 63–64.

113. Зозуля С. М. Формування професійних компетентностей бібліотечних працівників у контексті модернізації науково-інформаційної діяльності книгозбірень. *Проблеми розвитку документально-інформаційних систем у сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Рівне, 10 лют. 2016 р.) / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т, каф. док. комунікац. і бібл. справи. Рівне, 2016. С. 103–106. URL: <http://bit.ly/2m3nx7a>.

114. Іваненко С. Бібліотеці Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона НАН України – 85. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6. С. 47–50.

115. Іванова М. В., Іванов Ю. Ф., Куриліна О. В. Право інтелектуальної

власності : Термінологічний словник. 2-ге вид. доповн. і переробл. Київ : Освіта України, 2019. 458 с.

116. Інструкція з обліку фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / Т. І. Клочок та ін., наук. керівник і відп. ред. О. М. Василенко. Київ : НБУВ, 2019. 91 с.

117. Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки: Звіт про наукову роботу / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / А. Г. Бровкін, І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, І. А. Зарічняк, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, Т. Л. Кулаковська, Т. П. Павлуша, Г. І. Солоїденко, Н. В. Стрішенець. Київ, 2007. 92 с.

118. Інформаційно-бібліотечна рада Національної академії наук України: історія діяльності, документи і матеріали / А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоїденко, Т. Л. Кулаковська. Київ, 2013. 139 с.

119. *Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань* : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко О. Г., Клименко О. З., Коваль Т. М., Литвинова Л. А., Лобузін К. В., Самохіна Н. Ф.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; від. ред. Василенко О. М., ; наук. ред. Клименко О. З. Київ, 2017. 410 с. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Informatsiino-komunikatsiina%20susilstva.pdf>.

120. Ісаєнко О. О. «ІСQ-консультант» – доступна та необхідна інноваційна технологія, яка має бути представлена в системі обслуговування будь-якої сучасної бібліотеки. Огляд і характеристика сервісів-аналогів. *Розвиток бібліотечної науки, освіти, професії в умовах інформатизації суспільства* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 трав. 2007 р. Київ, 2007. С. 120–122.

121. Ісаєнко О. О. Управління бібліотечними технологіями в умовах інноваційних структурно-функціональних перетворень. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 29. С. 41–60.

122. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань: Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. М. Василенко, Т. І. Арсеєнко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Л. М. Дем'янюк, Т. В. Добко, О. Д. Довгань, Н. Я. Зайченко, Н. Ю. Каліберда, О. Г. Кириленко, О. З. Клименко, Т. М. Коваль, Л. А. Литвинова, Н. Ф. Самохіна, О. Г. Яковенко. Київ, 2016. 185 с.

123. Історія Національної академії наук України. 1961–1965 : Частина 1.

- Документи і матеріали / редкол. : О. С. Онищенко (гол. ред.) [та ін.] ; упоряд.: Л. М. Яременко, Г. В. Індиченко, О. І. Вербіцька ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ, 2020. 880 с.
124. Каліберда Н. Ю. Ефективність роботи онлайн-сервісу «Віртуальна довідка» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 246–243.
125. Каліберда Н. Ю. Комплексне інформаційне обслуговування віддалених користувачів НБУВ: концепція, регламентуюча документація. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 11. С. 16–20.
126. Каліберда Н. Ю. Моніторинг ефективності використання електронного каталогу НБУВ. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 88–96.
127. Каліберда Н. Ю. Сучасні тенденції розвитку інформаційного обслуговування в електронному середовищі. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф., 8–11 жовт. 2013 р. Київ : НБУВ. 2013. С. 76–78.
128. Караман Т. І. Безперервна освіта як чинник професійного зростання. *Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі* : матеріали II наук.-практ. інтернет конф. (Харків, 24–31 жовт. 2016 р.) / Харків. нац. мед. ун-т, Наук. б-ка. Харків, 2016. С. 63–66. URL: <http://bit.ly/2mLPqxr>.
129. Кириленко О. Г. Охорона інтелектуальної власності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: наукові та прикладні аспекти. *Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 груд. 2015 р. Київ, 2015. С. 97–100.
130. Кириленко С. Е., Зайченко Н. Я. Перспективи розвитку Українського реферативного журналу «Джерело». *Науково-технічна інформація*. 2016. № 1. С. 8–13.
131. Клименко О. Різновиди співпраці українських бібліотек в інформаційному суспільстві. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 7–19.
132. Клименко О. З. Інтеграція українських бібліотек – важлива складова інформаційно-комунікаційної діяльності. *Бібліотека. Наука. Комунікація : формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів – членів МААН. Київ, 2016. С. 38–42.
133. Клименко О. З. Корпоративна взаємодія наукових бібліотек в умовах

формування суспільства знань: базові засади. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф., 18–19 трав. 2017 р., Львів, Україна/Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека ; [укладачі: Н. І. Мосієнко, Р. С. Самотий, О. В. Харгелія ; переклад з польської Р. С. Самотий, П. П. Сохан ; відповідальний за випуск А. І. Андрухів]. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 23–25.

134. Клименко О. З., Сокур О. Л. Бібліотечні проекти національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 61. С. 272–287. URL: <https://doi.org/10.15407/np.61.272>.

135. Клименко О., Сокур О. Взаємодія бібліотек Національної академії наук України з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29032/3/%92%d0%84%d0%9c%d0%2%d0%95%d0%9a.pdf>.

136. Клименко О., Сокур О. Взаємодія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з вітчизняними вищими навчальними закладами. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій* : наук.-практ. інтернет-конф. (Ужгород, 15–19 черв. 2020 р.) / Наукова б-ка Ужгородського нац. ун-ту. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29187/1/ntp.pdf>.

137. Клименко О., Сокур О. Взаємодія у діяльності бібліотек як базовий чинник прогресу української науки. *Медичні бібліотек України: досвід, традиції, інновації* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 трав. 2020 р.) / Нац. наук. мед. Б-ка України, Наук. б-ка Харківського нац. мед. ун-ту, Секція працівників мед. б-к УБА, Наук. б-ка фармацевтичного ун-ту. Київ, Харків, 2020. С. 126–131. <https://library.gov.ua/conference/index.html#p=58>.

138. Клименко О., Сокур О. Сіра література – конститутивна складова єдиного інформаційного простору. *XIV Заболотнівські читання «Архітектурна та будівельна книга в Україні» на тему «Родом з Академії»* (Київ, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 9-10 жовт. 2019 р.). Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2019 році. Київ, 2020. С. 61–64.

139. Клименко О. З., Сокур Е. Л. Цифровые проекты Национальной библиотекой Украины имени В. И. Вернадского в информационном пространстве. *Инфолиб: Информационно-библиотечный вестник*. 2020. № 3. С. 10–15. DOI 10.47267/2181-8207/2020/3-014. URL: <http://einfo.lib.uz/wp-content/uploads/2020/10/2020-3-1.pdf>.

140. Клименко О. З., Сокур О. Л. Діяльність мережі бібліотек Національної академії наук України: формування та промоція історії української науки. *Короленківські читання 2019. «Бібліотеки, архіви, музеї: конвергентна цифрова комунікація, крос-медійність, клієнтоорієнтованість»* : матеріали та тези доповідей і повідомлень XXII Всеукр. (з міжнар. участю) наук.-практ. конф. Харків, 24–25 жовт. 2019 р. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня (філія) ВГО Укр. бібл. асоц. ; [редкол.: В. Д. Ракитянська (голова) та ін.]. Харків, 2020. С. 254–261. EURL: https://drive.google.com/file/d/1aSNA1B0me3wtrSwmx_v6HjDSHHWCFzuT/view.

141. Клименко О. З., Сокур О. Л. Наукові журнали Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – невід’ємний компонент електронного інформаційного бібліотечного ресурсу. *Бібліотека. Наука Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху* : матеріали Міжнар. наук. конф. (8–10 жовтня 2019 р.) : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН. Київ, 2019. Т. 2. С. 209–212. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003402>.

142. Коваль Т. М. Еволюція структури читацького складу наукової бібліотеки (у 90-х роках XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08. Київ, 2005. 19 с.

143. Коваль Т. М. Удосконалення системи обслуговування користувачів: сучасні підходи та їх реалізація. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції, 25 жовтня 2012 р. Львів : видавництво Львівської політехніки, 2012. С. 428–436.

144. Коваль Т. В., Кірданова О. Ю. Організація обмінного фонду бібліотеки НДУ НАН України. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. 2015. Вип. 20. С. 62–68.

145. Коваль Т. М., Кулаковська Т. Л., Горева В. В. Концептуальні засади стратегічного розвитку національного наукового бібліотечно-інформаційного комплексу: історія, принципи, пріоритети. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* / редкол. : Т. Добко (голов. ред.), В. Горовий (заст. голов. ред.), Т. Симоненко (відп. секр.) та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2020. Вип. 58 : Бібліотеки в системі стратегічних комунікацій: міжнародний аспект. С. 426–448. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/naukprazi/58.pdf>.

146. Коваль Т. М., Смоляр І. Е., Туровська Л. О. Популяризація електронних

книжкових виставок НБУВ у соціальних мережах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 52–61.

147. Коваль Т. М., Туровська Л. О. Український читач на тлі суспільних перетворень. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 2. С. 28–34.

148. Ковальчук Г. І. Про створення Державного реєстру національного культурного надбання. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2011 році* : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2012. Вип. 17. С. 89–74.

149. Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки. Київ, 2013. 68 с. URL: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-131225-187-1.pdf>.

150. Корнієнко В. Від підвищення кваліфікації до практичного втілення знань у бібліотечно-інформаційні технології. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 218–223.

151. Корнієнко В. Наукове спілкування як один із ефективних засобів підвищення професіоналізму. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 7. С. 1–3.

152. Корнієнко В. О. Організація безперервної системи підвищення кваліфікації фахівців – шлях до професіоналізму. *Вісник Книжкової палати*. 2005. № 1. С. 29–32.

153. Костенко Л. И. Компьютерные технологии в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского. *Библиотеки и доступность информации в современном мире* : электронные ресурсы науке, культуре, образованию : материалы междунар. конф. «Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества», 7–15 июля 2003 г. Судак. Москва, 2003. Т. 1. С. 217–219.

154. Костенко Л., Жабін О. Корпоративна взаємодія бібліотек у мережевому середовищі. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 6. С. 59–61.

155. Костирко Т. М. Організація безперервної бібліотечної освіти як чинник підготовки фахівця нової формації. *Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2016. Т. 21. Вип. 2. С. 109–119. URL: <http://bit.ly/2nDYWW0>.

156. Красій Р., Малолетова Н., Полякова О. Комплектування бібліотек НАН України зарубіжними періодичними виданнями в сучасних умовах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 96–107.

157. Красій Р., Малолетова Н., Полякова О. Централізоване комплектування фондів бібліотек системи НАН України іноземними періодичними виданнями. Його особливості та перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 44–47.

158. Кулаковская Т. Научно-информационная деятельность библиотечно-информационной системы НАН Украины: направления, проблемы, перспективы. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : научн.-практ. и теорет. сборник. 2005. Вып. 3. С. 53–64.
159. Кулаковская Т. Научно-исследовательские и издательские проекты Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. *Научная книга и проблемы книжной культуры на пространстве СНГ – 2012* : материалы Междунар. науч. конф. (Москва, 25–26 октября 2012 г.). Москва : Наука, 2012. С. 91–95.
160. Кулаковська Т. Бібліотечно-інформаційна система НАН України: стан, основні завдання, перспективи (огляд діяльності 1999–2003 рр.). *Бібліотечний вісник*. 2004. № 1. С. 2–10.
161. Кулаковська Т. Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: стан та перспективи. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали наук.-практ. конф., Львів, 12 лист. 2009 р. Львів, 2009. С. 27–36.
162. Кулаковська Т. Науково-методичне забезпечення діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України. *Наукова-бібліотека: пріоритети розвитку та перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Одеса, 23–25 вересня 2004 р. Одеса. 2006. С. 41–53.
163. Кулаковська Т., Калініна Ю. Тендерні торги в бібліотеці: організаційне та юридичне забезпечення. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 1. С. 13–18.
164. Кулаковська Т., Смаглова Н. Науково-методична підтримка інноваційної діяльності бібліотек науково-дослідних установ НАН України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 197–213.
165. Кулаковська Т. Л., Солоіденко Г. І. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як науково-методичний центр для бібліотек наукових установ НАН України, діяльність Інформаційно-бібліотечної ради НАН України. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)* : монографія / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горючий та ін. Київ : НБУВ, 2019. С. 264–273.
166. Кулик Є. В. Інформальна освіта бібліотекаря: сучасні можливості набуття нових компетентностей. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири* : зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., 1–4 березн. 2017 р., смт. Славське Львів. обл. / Укр. бібл. асоц., Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко,

- Я. Є. Сошинська. Київ, УБА, 2017. С. 35–39. URL: <http://bit.ly/2qDuKx4>.
167. Лавриненко І. А. Показчик «Зарубіжні періодичні видання у фондах НБУВ та бібліотек НДУ НАН України» як напрям інформаційно-бібліографічної роботи відділу комплексного формування бібліотечних фондів. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ : НБУВ, 2016. С. 593–596.
168. Литвинова Л. Наукові школи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в інформаційно-комунікаційному просторі України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2014. Вип. 40. С. 87–100.
169. Литвинова Л. А. Проблеми бібліотечної освіти у дисертаційних дослідженнях учених України. *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору* : Міжнар. наук. конф., 21–23 жовт. 2014 р. Київ : Київ, 2014. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/245> (дата звернення: 24. 10. 2018).
170. Лобузина Е. В. Информационный портал «Наука Украины: доступ к знаниям». *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб., 2017. Вып. 14. С. 37.
171. Лобузина Е. В., Лобузин И. В. Возможности системы автоматизации «Ирбис64» для организации работы специализированных фондов научных библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. 2010. Вип. 8. С. 120–130.
172. Лобузина К. В. Технології організаційних знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності. Київ, 2012. 252 с.
173. Макеєва І. Організація системи підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів України: історія та сучасний стан. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 6. С. 5–6. URL: <http://bit.ly/2ikr5fU>.
174. Малолетова Н. І., Красій Р. Л. Міжнародний книгообмін Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 1918–2008. Започаткування. Становлення. Розвиток. Київ : НБУВ, 2009. 143 с.
175. Маслакова Н. Сучасні тенденції формування професійного іміджу бібліотекаря (пленарне засідання). *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 2–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2002_6_3.
176. Масловська С. М. Бібліотекознавчий ресурс НБУВ як основа для збагачення професійних знань фахівців бібліотечно-інформаційної галузі. Документознавство. *Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність*:

проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25–26 трав. 2004 р. : Київ, 2004. С. 100–103.

177. Масловська С. М. Інформаційне забезпечення бібліотечних працівників. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2004. Вип. 12. С. 140–141.

178. Масловська С. М. Професійне читання бібліотечних працівників. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 284–296.

179. Масловська С. М. Професійні потреби сучасного бібліотечного працівника: стан і шляхи задоволення. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ : НБУВ, 2016. С. 50–52.

180. Масловська С. М. Читальний зал бібліотекознавчої літератури: історія та сучасний стан. *Українське бібліотекознавство в історичному вимірі: до 40-річчя від дня народження Л. Б. Хавкіної* : матеріали Міжнародних наукових читань з нагоди 105-ї річниці відділу бібліотекознавства. Харків, 2012. С. 35–44.

181. Матвійчук О. Є. Соціально-культурні функції бібліотек. URL: elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3051/1/Matviychuk_%200.%202.pdf.

182. Методика оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України, затверджена постановою Президії НАН України від 15.03.2017 р. за № 75 зі змінами, внесеними постановою Президії НАН України від 11.07.2018 р. № 241. URL: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-180711-241-1.pdf>.

183. Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923 : наук.-бібліогр. вид. : у 3 т. / Л. В. Беляєва [та ін.] ; ред.: Л. А. Дубровіна [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. Т. 1. 1798–1903. 1074 с.; Т. 2. 1904–1916. 1142 с.; Т. 3. 1916–1923. 1060 с.

184. Міжнародний стандарт ISO2789 Інформація і документація – міжнародна бібліотечна статистика. Новини Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА). 2011. № 4(91). С. 18–53.

185. Мудроха В. А. Кадровая политика в библиотеке: основные тенденции и направления развития. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2009. Вып. 7. С. 243–253.

186. Мудроха В. А. Трансформация профессии библиотекаря в условиях внедрения современных информационных технологий. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2012. Вып. 10. С. 265–270.

187. Мудроха В. О. Підвищення кваліфікації як складова частина науково-методичного забезпечення діяльності бібліотеки. *Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі* : доп. на наук.-практ. інтернет-конф., 5–12 жовт. 2015 р. / Харків. нац. мед. ун-т.; редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва. Харків : НБ ХНМУ, 2015. URL: <http://bit.ly/2hnAx3r>.

188. Муха Л., Азарх І. Бібліотека Інституту історії України. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2005. Вип. 15 *Бібліотека Національної академії наук України: історія та сучасність*. С. 247–254.

189. Муха Л., Омельченко М. Аварійна ситуація в бібліотеці: досвід і проблеми запобігання та ліквідації наслідків». *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. В. Вернадського*. Київ, 2007. Вип. 17. С. 99–111.

190. Муха Л. Я. Науковій бібліотеці Інституту історії України – 80. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 6. С. 53–54.

191. Науково-дослідна діяльність НБУВ. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*: офіційний вебпортал. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/126>.

192. Национальные библиотеки стран СНГ, 2005–2010 : информ.-справ. изд.: к 20-летию образования СНГ / Российская гос. б-ка [и др.] ; сост. Н. П. Игумнова, М. В. Дьяченко. Москва : Пашков дом, 2011. 109 с.

193. Національна академія наук України (1918–2018). До 100-річчя від дня заснування / редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) та ін. Київ : Академперіодика, 2018. 333 с.

194. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (1993–2003 рр.): наук.-бібліогр. покажч. видань б-ки та літ. про її діяльність / уклад. Н. М. Погребецька ; наук. ред. В. Ю. Омельчук. Київ, 2015. 518 с.

195. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018)* : монографія / В. М. Горовий, В. В. Струнгар, М. Б. Закіров та ін. Київ, 2019. 344 с.

196. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: видання бібліотеки та література про її діяльність (2004–2018 рр.)* : наук.-бібліогр. покажч. / редкол.: Л. А. Дубровіна, Т. В. Добко, О. С. Онищенко [та ін.] ; наук. ред. С. С. Кіраль ; уклад.: С. А. Дзюбич, І. Г. Лиханова ; за участю О. В. Давидович, С. О. Денисової, Е. П. Євженко ; бібліогр. ред. Л. С. Новосолової ; НАН України. Київ, 2018. 593 с.

197. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002)* : [монографія] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горовий [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 436 с.

198. Новальська Т. Основні напрями співробітництва Київського національного університету культури і мистецтв та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної* / Нац. акад. наук України, Нац. біб-ка України ім. В. І. Вернадського ; відпов. ред. Олексій Онищенко ; упоряд. Оксана Боляк, Геннадій Боряк, Наталя Зубкова, Георгій Папакін, Ольга Степченко, Надія Шип. Київ : НБУВ, 2020. С. 181–191. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003837>.

199. Новальська Т., Бачинська Н. Шляхи вирішення проблем дефіциту кваліфікованих кадрів у бібліотеках України. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 6. С. 18–20.

200. Омельчук В. Национальная библиография Украины. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теор. сб. 2000. Вып. 1. С. 186–195.

201. Омельчук В., Устиновський Д. Національна бібліографія України – пріоритетний напрям наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 2. С. 3–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2011_2_1.

202. Онищенко А. С., Дубровина Л. А. Украина отмечает юбилей В. И. Вернадского. *Вестник БАЕ*. 2013. № 2. С. 90–92.

203. Онищенко О. Бібліотека і «цифрове» покоління: нова ситуація – нові форми роботи. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 5. С. 3–6.

204. Онищенко О. С. Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи: доп. ген. дир. Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на засіданні Президії НАН України 9 лип. 2003 р. *Бібліотечний вісник*. 2003. № 5. С. 3–5.

205. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузі в Україні (1993–2018). 1. Становлення та розвиток системи підготовки кадрів вищої кваліфікації в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у 1993–2010 рр. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 2. С. 48–58. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2018_2_7.

206. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузях в Україні (1993–2018). 2. Підготовка бібліотечних кадрів вищої кваліфікації у руслі нових пріоритетів діяльності НБУВ у 2011–2018 рр. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 3. С. 3–11. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2018_3_3.

207. Онищенко О., Попроцька В. Основні підсумки наукової діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2000. № 2. С. 6–15; 2001. № 2. С. 3–14; 2002. № 3. С. 3–15.
208. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України : зб. документів. Київ, 1997–2009. Вип. 1–5.
209. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. і матеріалів / уклад.: Т. Л. Кулаковська, А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоїденко. Київ. 2006. Вип. 4. 153 с.
210. Основні вимоги до веб-ресурсу наукового періодичного видання НАН України. URL: http://akademperiodyka.org.ua/sites/default/files/Site-VYMOGY_0.pdf.
211. Павлуша Т., Смаглова Н. Бібліотечна освіта: відповідь на виклик інформаційного суспільства. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 6. С. 25–30.
212. Павлуша Т., Смаглова Н. Семінар фахівців бібліотечної справи «Професіоналізм, етика та культура бібліотечного обслуговування». *Бібліотечний вісник*. 2002. № 1. С. 33–36.
213. Павлуша Т. П., Яковенко О. Г. Організація використання документів на машиночитаних носіях інформації в універсальній науковій бібліотеці. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2007. Вип. 19. С. 48–57.
214. Перелік платних послуг на основі преїскуранта Державного комітету СРСР з науки і техніки «Ціни на масові види послуг у галузі науково-технічної інформації» №57-15-92 від 6 червня 1989 р. *Архів НБУВ*. Оп. 1. Спр. 2704. 21 арк.
215. Пестрецова Л. А. Формування фондів НБУВ та бібліотек НДУ НАН України шляхом вітчизняного книгообміну. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2011 році : інформ.-аналіт. огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 17. С. 74–95.
216. Пестрецова Л., Шульга І. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування документного потоку наукових бібліотек у рамках державних видавничих програм. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 48. С. 202–216.
217. Пестрецова Л., Шульга І. Формування інформаційного потоку обмінного фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та його відображення у бібліографічному покажчику. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 114–125.
218. Пестрецова Л. А., Посметна О. І., Клочок Т. І. Методичні рекомендації щодо списання бібліотечних фондів науково-дослідних установ НАН України.

Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2015 році : інформ.-аналіт. огляд. Київ, 2016. Вип. 21. С. 67–74.

219. Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки: Звіт про наукову роботу / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. П. Бодак, О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, М. В. Іванова, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль Т. М. Коваль, К. В. Лобузїна, Т. П. Павлуша, Н. Ф. Самохіна, О. О. Сербїн, Г. І. Солоїденко, Н. В. Стрішенець, В. М. Чупріна. Київ, 2013. 282 с.

220. Позиція НАН України та НВР НАН України щодо видавничої діяльності в умовах російсько-українського конфлікту. *Національна академія наук України*: вебсайт. URL: <https://www.nas.gov.ua/publications/news/Documents/%D0%9FD081-D1%84%D0%BB.pdf>.

221. Поліщук Р. Проблеми захисту авторського права в бібліотечному обслуговуванні. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 3. С. 35–38.

222. Положення про систему організації платних послуг. *Архів НБУВ*. Оп. 1. Спр. 2604. 46 арк.

223. Полулях О. І. Відділ бібліотекознавства. *Бібліотечний журнал*. 1926. Ч. 6–8. С. 42–43.

224. Поляк Н. П. Підвищення професійної компетентності молодого бібліотекаря як складова успішної діяльності бібліотеки. *Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., присвяченої 210-річчю Харків. нац. мед. ун-ту та 95-річчю Наук. бібліотеки ХНМУ (Харків, 5–12 жовт. 2015 р.) / Харків. нац. мед. ун-т.; редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва. Харків, 2015. С. 141–147. URL: <http://bit.ly/2bNssiQ>.

225. Полякова Е. В. Профессиональное издание для библиотечной научной организации Национальной академии наук Украины. *Библиотека в XXI веке: цифровая реальность* : материалы X междунар. науч.-практ. конф. молодых ученых и специалистов. Минск, 2018. С. 249–251. URL: <http://library.basnet.by/bitstream/csl.pdf/>.

226. Полякова О., Сокур О. Організація ресурсів у бібліотеках наукових установ НАН України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 118–127.

227. Полякова О. 90-річчя Інформаційно-бібліотечної ради НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 6. С. 53–54.

228. Полякова О., Клочок Т., Білько Є. Аналіз комплектування періодичними виданнями фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 116–130.

229. Полякова О., Сокур О. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів у наукових установах НАН України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 118–127.

230. Полякова О. В. Нові можливості використання світових наукових е-ресурсів для мережі НДУ НАН України. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році: інформ.-аналіт. огляд*. Київ : НБУВ, 2015. Вип. 20. С. 58–62.

231. Поперечна Л. А. Корпоративні медіа проекти сучасних бібліотек у науковому дискурсі іміджевих комунікацій. *Бібліотека. Наука. Комунікація: Формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ, 2016. С. 302–307.

232. Поперечная Л. Пресс-служба НБУВ – инструмент конструктивного взаимодействия библиотеки и СМИ. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. 2017. Вып. 15. С. 23–32.

233. Попик В. Здобутки, проблеми, завдання і перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 1. С. 20–27.

234. Попик В. И. Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского – 95 лет. *Вестник БАЕ*. 2013. № 4. С. 34–36.

235. Попик В. І. Здобутки та перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя від часу заснування (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 31 січня 2018 року) *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 3. С. 33–38. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/132264>.

236. Посметна О. І., Клочок Т. І. Методичні аспекти розробки та застосування коефіцієнтів індексації балансової вартості документів бібліотечного фонду при їх вилученні з обліку. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 207–216.

237. Посметна О. І., Клочок Т. І., Пестрецова Л. А. Методичні рекомендації зі списання бібліотечних фондів науковими установами НАН України. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2015 році* : інформ.-аналіт. огляд/Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. 2016. Вип. 21. С. 67–70.

238. Постанова Президії Національної академії наук України «Про Положення про Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського». *Бібліотечний вісник*. 1996. № 5. С. 3–6.

239. Посудневська Т. Бібліотека Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*.

2005. Вип. 15. Бібліотеки Національної академії наук України: історія та сучасність. С. 255–281.

240. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 (набрав чинності 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20?find=1&text=%D0%D0%BE%D1%82#w1>.

241. Про затвердження Державної програми розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1085-2004-%D0%BF#Text>.

242. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF#Text>.

243. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. *Інвестиційно-інноваційний процес соціально-економічного розвитку в Україні: нормативно-правове регламентування*. Збірник нормативно-правових актів. Дніпропетровськ : ДДФЕІ, 2004. С. 171–185.

244. Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 р. № 177. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2017-%D0%BF#Text>.

245. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України* 2003. № 7. С. 5–11.

246. Рибак Є. А. Комплектування фондів НБУВ за джерелом «Дари»: динаміка та популяризація. *Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху* : матеріали Міжнар. наук. конф., 8–10 жовтня 2019 р. Київ : у 2 т. Київ, 2019. Т. 1. С. 106–109.

247. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році*: інформ.-аналіт. огляд. Київ : НБУВ, 2015. Вип. 20. С. 58–62.

248. Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів : *Звіт про наукову роботу* / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського / О. Василенко, Т. Гранчак, Т. Коваль, О. Клименко, Г. Солоіденко, Н. Стрішинець, О. Яковенко, М. Іванова, А. Венідиктова, Н. Білінець. Київ, 2019. 221 с.

249. Розвиток професійних компетенцій працівників сфери бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність* : науково-методичний посібник / уклад. : О. Яковенко,

А. Венідиктова ; відп. ред. О. Василенко. Київ : НБУВ, 2019. С. 112–117.

250. Розділ 5 Розвиток бібліотечно-інформаційних ресурсів бібліотек наукових установ НАН України. *Звіт про науково-дослідну роботу (заключний): Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки* / НАН України; НБУВ. Київ. 2004. С. 129–149. № держреєстрації 0100U006602.

251. Розпорядження Президії НАН України від 16.10.2019 р. № 551 «Про проведення чергової атестації наукових працівників установ НАН України».

252. Свобода А. А. Работа над будущим человечества: организация знаний. Вестник БАЕ. 2010. № 1. С. 38-43.

253. Свобода А., Смаглова Н. Бібліотечна мережа НАН України: історія, сучасний стан. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2005. Вип. 15. С. 64–76.

254. Смаглова Н. І. Інформація про семінар для керівників бібліотек НДУ НАН України на тему: «Бібліотека науково-дослідної установи: підсумки, завдання та пріоритети діяльності». *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2013 році* : інформ.-аналіт. огляд. 2014. Вип. 19. С. 126–134.

255. Смаглова Н. І. Підвищення кваліфікації працівників бібліотечної системи НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 5. С. 57–60.

256. Смаглова Н., Затока Л. Підвищення кваліфікації працівників бібліотек НДУ НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 3. С. 38, 48, 55.

257. Смусь С. Г. Перспективи розвитку бібліотек НДУ НАН України у новому електронному середовищі. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 4. С. 38–42.

258. Сокур Е. Взаимодействие библиотечно-информационной системы Национальной академии наук Украины: основные направления и перспективы. *Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе* : материалы XI Междунар. конф. «Central Asia – 2017», 26–27 апреля 2017 г., Узбекистан, Наманган : Ташкент, Нац. б-ка Узбекистана им. Алишера Навои, 2017. С. 56–61.

259. Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення : дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. акад. наук України. Київ, 2019. 297 с.

260. Сокур О. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18–19 травня 2017 р.). Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. С. 35–37.

261. Сокур О. Семінар «Робота бібліотек наукових установ НАН України: основні пріоритети та завдання розвитку в 2018 р.». *Бібліотечний вісник*. 2018. № 3. С. 43–44.
262. Сокур О., Стрішенець Н. Міжнародні стандарти діяльності наукових бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 6. С. 52–54.
263. Сокур О. Л. Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 43–45.
264. Сокур О. Л. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII міжнар. наук.-практ. конф. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. С. 35–37.
265. Сокур О. Л. Методи дослідження взаємодії бібліотек Національної академії наук України. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2019. VII (33), I.: 199. Р. 98–101.
266. Солоіденко Г. Научно-методическая деятельность НБУВ и ее влияние на развитие сети библиотек научно-исследовательских учреждений НАН Украины. *Информационное обеспечение науки. Новые технологии* : сб. науч. тр. Москва, 2009. С. 27–41.
267. Солоіденко Г. И. Научно-исследовательская работа украинских библиотек: направления, приоритеты, эффективность. *Вестник БАЕ*. 2014. № 1. С. 52–57.
268. Солоіденко Г. И. Эффективность использования ресурсов и услуг библиотеки – базовое направление современных библиотековедческих исследований Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского. *Библиотечное дело – XXI век*. 2010. Вып. 1. С. 76–82.
269. Солоіденко Г. І. Академічні бібліотеки Півдня та Сходу: втрачені можливості для користувачів України. *Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації* : матеріали Круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення». Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 63–71.
270. Солоіденко Г. І. Вчені Національної академії наук України та їх участь у становленні бібліотек, розвитку бібліотечної справи. *Стратегія розвитку медичних бібліотек України: пошук нових форматів* : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця : Нова Книга, 2018, С. 34–36.
271. Солоіденко Г. І. Електронні інформаційні ресурси бібліотек НДУ НАН України: проблеми інтеграції. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 90–103.
272. Солоіденко Г. І. Інформаційно-бібліотечна рада НАН України та

її учені секретарі – співробітники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 1. С. 34–41.

273. Солоіденко Г. І. Роль академічних бібліотек в організації і структуруванні інформаційних ресурсів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 104–117.

274. Солоіденко Г. І. Роль громадських та самоврядних органів в управлінні бібліотечною діяльністю. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29. С. 21–33.

275. Солоіденко Г. І. Роль учених, голів ІБР НАН України в діяльності бібліотечної академічної мережі та розвитку бібліотечної справи. *8 Міжнародний конгрес україністів. Українство. Освіта* : зб. наук. ст. Київ, 2017. Ч. 2. С. 123–134.

276. Солоіденко Г. І. Стан і тенденції розвитку стандартизації в бібліотечній справі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 56. С. 239–253.

277. Солонська Н. Електронні виставки в бібліотеках як форма створення нового інформаційного ресурсу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 34. С. 150–155.

278. Соціокультурна діяльність бібліотек. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: ube.nlu.org.ua.

279. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: наказ Міністерства освіти і науки України від 24.05.2019 р. № 728. URL : <https://cutt.ly/doUFH4j>.

280. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 № 1378. URL: <https://cutt.ly/OoUFIOF>.

281. Статут Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (нова редакція). Київ, 2017. С. 5.

282. Стрішенець Н. В. Авторитетний контроль: необхідність координованого підходу. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 5. С. 12–15.

283. Стрішенець Н. В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект : монографія / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 501 с.

284. Стрішенець Н. Щорічний семінар Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 4. С. 45–52.

285. Стрішенець Н. EURIG2017: щорічна конференція та семінар Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 53–60.

286. Стрішенець Н. EURIG2018: щорічна конференція Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2018. № 5. С. 35–36.
287. Стрішенець Н. EURIG2020: щорічна конференція Європейської групи RDA. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 5. С. 54–56.
288. Ткаченко О. В. Аналіз і шляхи вдосконалення виконання вимог на запити користувачів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2002. Вип. 8. С. 126–134.
289. Трач Ю. В. Професійний розвиток бібліотекарів у фахових об'єднаннях України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Київ. держ. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2001. 19 с.
290. Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки : *Звіт про наукову роботу* / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського / А. Г. Бровкін, І. П. Антоненко, Т. І. Арсеєнко, Л. М. Беліна, О. М. Василенко, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, І. А. Зарічняк, О. О. Ісаєнко, Н. Ю. Каліберда, Т. В. Коваль, Т. М. Коваль, Т. Л. Кулаковська, Т. П. Павлуша, О. О. Сербін, Г. І. Солоїденко, Н. В. Стрішенець. Київ, 2010. 125 с.
291. Хахалева Н. И. Формирование библиотечного фонда в электронной среде: концептуальный подход. *Библиотековедение*. 2006. №3. С. 38–41.
292. Хіміч Я. О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек : посіб. для тренерів за прогр. підвищ. кваліфікації. Київ : Саміт-Книга, 2010. 65 с.
293. Чабан І. А. Досвід автоматизації бібліотечних процесів на пункті запису читачів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 112–124.
294. Чабан І. А. Проблеми забезпечення цілісності та конфіденційності баз даних автоматизованих бібліотечних інформаційних систем. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 460–469.
295. Чайковська Л. Д. Стан одержання НБУВ обов'язкових примірників видань наукових установ. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2013 році* : інформ.-аналіт. огляд. 2013. Вип. 19. С. 69–81.
296. Чайковська Л., Білько Є. Особливості формування документного потоку наукових видань у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у 2011–2015 роках: здобутки та перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 3. С. 8–12.
297. Шевченко І. О. Функціонування та організація системи підвищення

кваліфікації бібліотечних кадрів України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Київський держ. ун-т культури і мистецтв. Київ, 1998. 16 с.

298. Штолько М. А., Стальна Т. В. Шевченкиана в фондах бібліотеки Інститута літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (к 195-летию со дня рождження поета). *Вестник БАЕ*. 2009. № 3. С. 68–71.

299. Яковенко О. Організаційно-технологічні аспекти вдосконалення процесу виконання замовлень користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2004. Вип. 12. С. 69–78.

300. Яковенко О. Г. Історичні аспекти формування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2012. Вип. 34. С. 171–188.

301. Яковенко О. Г. Координація впровадження національних стандартів у галузі бібліотечно-інформаційної діяльності. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф., 3–5 жовт. 2017 р. Київ, 2017. С. 445–448.

302. Яковенко О. Г. Організаційно-технологічні аспекти використання інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках (1918–2004 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08 / НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2005. 210 с.

303. Яковенко О. Г. Підвищення інформаційної культури користувачів у процесі їх бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2003. Вип. 11. С. 36–43.

304. Яковенко О. Г. Становлення та розвиток системи інформаційного забезпечення користувачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2009. Вип. 24. С. 56–83.

305. Яковенко О. Г. Сучасні стандарти безперервної освіти в бібліотечно-інформаційній сфері. *Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: орієнтири співтворення* : зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., 26 лют. – 1 бер. 2019. Київ : УБА, 2019. С. 7–12.

306. Яковенко О. Г. Фонди основного зберігання НБУВ у контексті бібліотекознавчих досліджень. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2016 р. Київ : Київ, 2016. С. 78–80.

307. Яковенко О. Г. Формування та використання фонду електронних документів у наукових бібліотеках. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2008. Вип. 20. С. 28–38.

308. Яковенко О. Г., Вискірко О. В., Гуржій І. О. Бібліотека професора І. А. Сікорського. Історичні бібліотечні зібрання та колекції у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : довідник. Вип. 1. *Історичні бібліотеки державних навчальних установ Києва* / за ред. Г. І. Ковальчук. Київ, 2020. С. 169–180.
309. Яковенко О. Г., Вискірко О. В. І. О. Сікорський: життя, діяльність, бібліофільська спадщина. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 43–50.
310. Яковенко О. Г., Власенко Н. М. Зберігання документного фонду та забезпечення його збереження в процесі обслуговування користувачів наукової бібліотеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 42. С. 349–361.
311. Яковенко О. Г., Коновал Л. В. Традиційні та новаційні аспекти організації роботи з незадоволеними запитами користувачів. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 44. С. 126–140.
312. Яковенко О. Г., Починок О. О. Формування фонду архівного примірника видань творів друку України в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2017. Вип. 45. С. 146–155.
313. Якушко Т. О., Ярошенко Т. О. Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища : посіб. для тренерів за прогр. підвищ. кваліфікації. Київ : Саміт-Книга, 2012. 87 с.
314. COVID-19 и глобальная библиотечная сфера. IFLA : вебсайт. URL: <https://www.ifla.org/node/93042>.
315. COVID-19 и международное библиотечное сообщество: заявление президента и генерального секретаря ИФЛА. IFLA : вебсайт. URL: <https://www.ifla.org/node/92994>.

Симкович В. Ю.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Айдачич Д. 84
Айзеншток І. Я. 116, 117
Александров А. П. 283
Александрова Г. А. 63
Амонс Ю. В. 214, 242
Амосов М. І. 279
Антоненко І. П. 17, 21, 29, 38, 85, 264, 293
Антонович В. Б. 116
Антонюк Т. Д. 320
Арсеєнко Т. І. 17, 20, 32, 35, 40, 46
Артюшенко Н. О. 21
Афіані В. Ю. 80

Б

Бабік Віслав 349
Багалій Д. див. Багалій Д. І.
Багалій Д. І. 116, 179
Багрій І. І. 21
Баджалідзе Д. 286
Балика Д. А. 93, 102
Бандура Н. Л. 114
Баркова О. В. 21, 85
Бар'яхтар В. Г. 291
Батанова Т. 253
Беба А. М. 82
Бездрабко В. В. 348, 349
Безпала Г. І. 40, 45
Бердиев З. Ш. 287
Березовська О. В. 86
Беліна Л. М. 17, 29
Белічко Н. Ю. 192
Бєляєва Л. див. Бєляєва Л. В.
Бєляєва Л. В. 82, 83, 90, 309
Биковський Л. У. 93
Білименко Л. А. 83
Білько Є. М. 22
Богданова О. В. 22
Бодак О. П. 35, 38, 83, 131
Бойко Ю. О. 83
Боляк О. С. 82, 84
Бондар Н. П. 81, 82, 86

Бондар Ю. О. 188
Бондаренко В. 74
Борисенко Т. О. 83
Боряк Г. див. Боряк Г. В.
Боряк Г. В. 62, 360
Бровкін А. Г. 16, 21, 26, 85, 244, 293, 367
Бродський О. І. 183
Броце Іоганн Христофор 176
Брязкало Т. В. 83
Бублик О. Г. 197
Бугаєва О. В. 63, 74, 83, 85
Булатова С. О. 73, 84
Булгаков Ю. В. 75, 86
Бунге М. Х. 116
Буряк Л. І. 62, 63, 254, 308

В

Вагер М. 176
Вакульчук О. А. 82, 320
Василенко О. див. Василенко О. М.
Василенко О. М. 17, 19, 21, 23, 24, 28, 29, 32, 35, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 54, 85, 102, 121, 139, 173, 186, 217, 229, 235, 242, 244, 254, 255, 264, 265, 270, 312, 318, 320, 322, 367, 368
Василик Л. Є. 350
Васильєв О. В. 219, 234
Вергунов В. А. 189, 328
Веретеннікова Н. В.
Венідиктова А. див. Венідиктова А. В.
Венідиктова А. В. 44, 46, 47, 85, 173, 191
Вериківський М. 179
Верлока В. В. 46
Вернадський В. І. 80, 179, 189, 314
Вернік О. 253
Вернік Ю. В. 83
Вискірко О. В. 117
Вихристюк Б. 84
Візе Сильвестр 176
Власенко Н. М. 117, 121
Власова Т. Ю. 75
Власюк П. А. 183
Войченко І. див. Войченко І. Д.
Войченко І. Д. 76, 82, 83, 89, 90, 309
Воловник Л. С. 265
Володимирський-Буданов М. Ф. 116

Волосатих Л. М. 85

Воскобойнікова-Гузєва О. В. 18, 21, 26, 32, 41, 42, 43, 50, 52, 70, 72, 73, 89, 102, 139, 175, 186, 229, 244, 254, 259, 304, 306, 318, 367

Г

Галаган П. Г. ?116

Галаган Л. М. 74

Галицька С. В. 21, 24, 75, 85

Галькевич Т. 42

Гальченко О. М. 52, 73, 80, 81

Гарагуля С. С. 85, 320

Гарбар Л. В. 78

Гирич І. Б. 63

Глушков В. М. 115

Гнатенко Л. А. 72, 81, 82, 86

Головіна Л. В. 21

Голубович І. В. 63

Гончаренко М. І. 83

Горбач Т. див. Горбач Т. С.

Горбач Т. С. 74, 252

Горбик В. О. 83

Горєва В. В. 74, 320

Горовий В. див. Горовий В. М.

Горовий В. М. 17, 53, 54, 72, 75, 139, 170, 251, 274, 293, 313, 322, 330, 333, 380

Горова С. див. Горова С. В.

Горова С. В. 73, 74

Гранчак Т. див. Гранчак Т. Ю.

Гранчак Т. Ю. 60, 72, 74, 139, 241, 251, 328, 332, 347, 348

Гривачевський Б. 185

Грисінська-Ярмула К. 63

Грінченко Б. див. Грінченко Б. Д.

Грінченко Б. Д. 116, 117, 184

Грушас Й. 286

Грушевський М. 130, 179

Гудименко Н. С. 116

Гулаускус Р. 286

Гуржій І. О. 117

Гур'янова О. С. 22, 84

Гутник Л. див. Гутник Л. М.

Гутник Л. М. 82, 90

Д

Давидова І. 156

Даниленко В. М. 83

Дарибаєва Г. Г. 283

- Даудзе Аргіта 178
Дацькова Н. 84
Дашкевич М. П. 116
Дем'янюк Л. М. 40, 44, 45, 46, 259
Дем'янюк О. П. 114, 122
Дениско Л. М. 73, 80, 82,
Денисова С. О. 94, 95, 96, 100, 101, 102
Джур Л. Ф. 234
Дзюбич С. А. 83
Добко Т. див. Добко Т. В.
Добко Т. В. 34, 35, 40, 53, 60, 72, 84, 144, 193, 241, 264, 293, 320, 331, 348
Добровольська В. В. 348, 349
Довга Л. 82
Донець О. див. Донець О. М.
Донець О. М. 82, 192, 263
Донська О. 188
Драгоманов М. 179
Дригайло С. В. 83
Дубас Т. П. 51, 55, 55, 71, 265, 322
Дубровіна Л. див. Дубровіна Л. А.
Дубровіна Л. А. 10, 16, 42, 52, 53, 62, 75, 77, 79, 80, 82, 84, 86, 106, 139, 170, 198,
241, 251, 253, 274, 289, 293, 312, 313, 319, 320, 321, 330, 331, 333, 348, 359, 380
Дудка О. 194
Дуднік О. Я. 84
Думановський Я. 350
- Є
- Єкабсонс Ерікс 178
Єсельчик С. О. 63
Єфремов С. 179
- Ж
- Жабін О. І. 260, 262
Желай О. П. 54, 74
Житецький Г. П. 93
Жук С. І. 350
- З
- Заболотна Н. 252
Заваліна О. Л. 349
Загородній А. Г. 80, 189
Загородня Л. І. 84
Загуменна В. 240
Зайченко Н. Я. 40, 85
Закіров М. Б. 54, 72, 75, 320
Залізнюк О. С. 83

Замбжицька М. 350
Зарічняк І. А. 18, 21, 29, 96, 259
Затока Л. П. 75, 231, 264
Захарова Н. Б. 23, 84, 175, 320
Зашкільняк Л. О. 63
Збанацька О. М. 349
Збиковська Н. 188
Зданевич Б. І. 93
Здановська В. П. 45, 47, 210, 224, 269
Зеров Д. К. 183
Зінченко Ю. І. 83
Зубенко О. О. 191
Зубкова Н. М. 54, 73, 84, 86

I

Іваницька С. Г. 63, 350
Іваницький В. Ф. 91
Іванов Ю. Ф. 85
Іванова М. В. 32, 44, 85
Іванова О. А. 81, 86
Іващук Л. А. 73
Івченко Л. В. 82, 83, 192, 320
Іконников В. С. 116
Індиченко Г. В. 79
Ісаєнко О. О. 20, 26, 29, 34, 121, 259

K

Кавунник В. Л. 197
Каліберда Н. Ю. 18, 20, 29, 32, 139, 141, 164, 224, 264
Капустіна Л. Г. 94
Касаткіна В. Г. 112
Кашеварова Н. 78
Кашенко М. Ф. 183
Кекелідже Г. 286
Келдиш М. В. 283
Кенчошвілі А. 286
Кириленко І. Г. 189
Кириленко О. Г. 39, 43, 44, 229, 266
Кириченко Р. С. 82
Ківшар Т. див. Ківшар Т. І.
Ківшар Т. І. 62, 63, 74, 78, 253, 347, 348, 359
Кім Н. А. 83
Кіраль С. С. 63, 320, 321
Кіржаєв С. М. 80
Клен Ю. 179

Клименко О. З. 42, 44, 49, 235, 348
Клочок А. Г. 263, 265
Клочок Т. І. 22, 45, 85, 16, 270
Кобелєв О. М. 350
Коваленко О. К. 21
Коваленко С. 253
Коваль В. С. 115
Коваль Т. В. 18, 29
Коваль Т. М. 18, 24, 29, 32, 35, 44, 45, 75, 121, 139, 141, 158, 198, 320
Ковальчук Г. див. Ковальчук Г. І.
Ковальчук Г. І. 52, 53, 62, 70, 72, 74, 86, 89, 90, 215, 251, 265, 274, 287, 293, 308, 309, 320, 321, 330, 332, 347, 348, 359, 380
Козловський В. О. 93
Козуб Л. С. 115
Колесніченко А. М. 84
Колман Хезер 350
Колодніцька Н. І. 234
Коновал Л. М. 38, 113, 164
Кононський С. І. 82
Копанєва В. О. 260
Копоть О. Є. 56
Корнієнко В. О. 242
Корольова Т. Б. 82
Костенко Л. Й. 13, 25, 29, 54, 74, 139, 231, 232, 262, 293, 304, 320, 333
Костирко Т. 240
Костомаров М. І. 87, 116, 117
Котлярова Т. В. 83
Кравченко С. І. 350
Красій Р. Л. 22, 74, 84, 127
Кримський А. див. Кримський А. Ю.
Кримський А. Ю. 116, 117, 179, 328
Кротевич Є. М. 116
Кудименко Л. Г. 59
Кузьменко Г. А. 40, 85
Кулаковська Т. Л. 18, 24, 29, 42, 43, 53, 203, 210, 288, 293, 304, 320, 311
Кулешов С. 62
Кулик Є. 240
Куліш П. 185
Кулішова О. 179
Кунанець Н. Е. 60, 349
Курас І. Ф. 191, 294
Куриленко Т. В. 83
Куриліна О. В. 85

Кушнарченко Н. М. 348, 349
Куява Л. М. 75

Л

Лазаревський О. М. 116, 117
Лепетун О. 194
Лесневська Т. В. 22, 126
Липак Г. І. 348, 350
Лисиця Т. В. 114
Лисенко О. Є. 188
Литвиненко В. В. 94
Литвинова Л. А. 34, 44, 54, 242
Лиховий І. Д. 188
Лісовська Л. В. 83
Літичевська І. 194
Лобузін І. В. 74
Лобузін К. див. Лобузін К. В.
Лобузін К. В. 21, 32, 34, 39, 53, 59, 72, 73, 75, 85, 121, 139, 232, 233, 251, 262, 263, 312, 320, 322
Ломоносов М. В. 282, 283, 314
Лопата О. М. 45, 75
Лось В. див. Лось В. Е.
Лось В. Е. 74, 252
Лук'яненко Левко 115
Лук'янець Н. М. 116
Лук'янчук О. С. 83
Любовець Н. І. 54, 63, 74, 83, 348
Ляскоронський В. П. 116
Ляшко С. М. 63, 74

М

Макарова О. Ю. 82
Макєєва І. 240
Маковецька О. К. 79
Малаков Д. В. 188
Малолєтова Н. І. 74, 77, 78, 84, 127, 128, 129
Мареш Т. 63, 350
Маркевич О. П. 183
Марченко Н. П. 63, 186
Маслакова Н. М. 54, 265
Маслов С. І. 116, 117
Масловська С. М. 92, 94, 95, 96, 100, 101, 102, 103, 242
Мацевіюце О. 349
Маяковський Я. Л. 93
Медвідь Т. П. 34, 40, 85

Меженко Ю. О. 78, 93
Мельник Н. І. 83
Меркулов Є. І. 232
Микитенко І. К. 115
Мина Ж. В. 349, 350
Михайленко П. П. 115
Мищак І. М. 73, 360
Мітюков О. Г. 86
Міщук С. М. 73
Модзалевський В. Л. 116
Моїсеєнко Н. див. Моїсеєнко Н. І.
Моїсеєнко Н. І. 84, 240
Мойсієнко В. М. 82, 186
Мортульський Р. С. 178
Мудроха В. 240
Музичко О. Є. 63
Мусієнко В. 194
Муха Л. В. 54, 75, 220, 293, 303, 320, 322
Мяскова Т. Є. 73

Н

Наумовець А. Г. 193
Непокупний А. П. 105
Нечепа В. 185
Нечуй-Левицький І. 185
Никоненко О. 194
Німчук В. В. 82
Новак Магдалена 350
Новальська Т. В. 348
Новосьолова Л. С. 76, 81, 83, 84
Новохатський К. Є. 80
Носкіна Н. М. 320

О

Огар Е. І. 350
Огир Л. А. 196
Омельченко М. М. 220, 264
Омельчук В. див. Омельчук В. Ю.
Омельчук В. Ю. 62, 76, 82, 83, 293, 314, 316, 330, 380
Омельянчик А. Г. 196
Онищенко О. див. Онищенко О. С.
Онищенко О. С. 10, 16, 21, 25, 31, 42, 53, 58, 60, 62, 64, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 84, 86, 115, 116, 118, 139, 170, 189, 203, 206, 208, 232, 234, 237, 241, 251, 274, 278, 284, 289, 291, 293, 294, 313, 320, 322, 330, 331, 333, 361, 380, 382

П

- Павличко С. 185
Павлуша І. А. 260
Павлуша Т. П. 18, 29, 32, 105, 107, 114, 116, 254, 264, 293, 348
Палієнко М. Г. 350
Папакін Г. В. 359, 360
Паскуаль Карлос 194
Пастушенко О. В. 360
Патик В. В. 83
Патон Б. див. Патон Б. Є.
Патон Б. Є. 79, 277, 288, 294
Пашкова В. див. Пашкова В. С.
Пашкова В. С. 224, 259
Пестрецова Л. А. 22, 45, 85, 136, 320
Петров В. В. 64, 294, 380
Петров С. С. 76, 77
Пиріг Р. Я. 130
Пирожков С. 194
Підвойний В. 328
Підоплічко І. Г. 183
Поліщук Р. В. 28, 175, 186
Половинчак Ю. М. 54, 73, 75
Полтавець С. В. 54, 198
Полулях О. І. 91, 93
Полякова О. В. 22, 47, 84, 126, 127, 210, 222, 236, 260
Пономаренко З. О. 30, 44
Понятовський С. 370
Поперечна Л. А. 45, 47, 89, 197, 269
Попик В. І., 10, 53, 60, 63, 74, 75, 83, 115, 139, 189, 206, 251, 288, 311, 313, 319, 320, 321, 330, 380
Попов П. М. 116, 117
Попроцька В. Г. 53, 293
Посметна О. І. 45, 85, 116, 136, 231, 270
Постернак С. П. 93
Посухов С. І. 63, 350
Починок О. О. 106, 114
Прокопович Ф. 179
Прокошина І. А. 179
Протченко С. М. 262
Пташицький С. Л. 279
Пулюй І. 185

Р

- Рабчун О. 252

Радомська С. П. 82
Радченко В. Г. 191
Радченко В. Ю. 84, 189
Рахімова Ш. М. 287
Рахмантуллаєв М. А. 287
Рейн Г. Є. 116
Ржеуський А. В. 349
Рижко О. М. 350
Рінеш Ф. 176
Рістовські Блаже 177
Розпопов В. Б. 224
Романенко К. 194
Рудакова Ю. К. 82
Руденко А. В. 23
Руденко Л. Г. 74, 83
Рудзський Л. З. 262
Рудич О. П. 259
Рукавіцина-Гордзієвська Є. В. 73
Румі Джалаледдін 176

С

Савченко І. В. 81
Сагарда М. І. 93
Самохіна Н. Ф. 73, 95, 121, 264, 320
Світла Н. В. 122
Свобода А. А. 23, 30, 42, 84, 203, 210
Семенко М. П. 183
Семиноженко В. П. 294
Сендик В. В. 86
Сербін О. О. 21, 29, 31, 34, 74, 85
Середа Т. А. 196
Симоненко Т. В. 262
Сікорський І. О. 117
Сірополк С. О. 78
Січова О. В. 74, 86, 265
Сковорода Г. 130
Скорина Франциск 87
Слободяник М. С. 16, 368
Смаглова Н. І. 22, 30, 42, 43, 242
Смолій В. А. 80, 191
Смусь С. Г. 22, 42, 116
Сніцарчук Л. В. 359
Сокур О. Л. 45, 47, 210, 222, 234, 236
Соколов Ю. М. 116

Соколова І. В. 44, 45, 46
Соловяненко Д. В. 260
Солоїденко Г. І. 18, 19, 23, 29, 32, 42, 43, 47, 54, 73, 203, 208, 210, 214, 222, 229, 234, 236, 320
Солонська Н. Г. 175
Сорока М. Б. 73
Спасеновські Ацо 177
Сохань П. 62
Сохань С. В. 74
Стамбол І. див. Стамбол І. І.
Стамбол І. І. 74, 186, 253
Старовойт С. В. 84, 86, 265
Стельмашева М. А. 82
Степаненко М. І. 186
Степанова Г. В. 121
Степенькіна П. Я. 188
Степовик Д. В. 115
Степченко О. П. 54, 73, 198, 320, 321
Стрішенець Н. В. 18, 20, 21, 22, 32, 34, 35, 42, 43, 45, 72, 78, 84, 85, 126, 139, 219, 230, 236, 254, 317, 367
Стуковенков М. І. 116
Струнгар В. В. 54, 74
Супронюк О. К. 74, 85, 293

Т

Табачник Д. В. 115
Тактакішвілі Л. 286
Тельвак В. В. 130
Тимчинас Сергеюс 360
Тіманова Л. І. 80
Ткаченко А. 194
Ткаченко О. В. 106
Ткаченко Ю. 252
Томашевський С. П. 116
Томозов В. В. 63
Трач Ю. 241
Трефілов В. І. 23
Тронько П. Т. 183, 191, 293, 312
Тур О. М. 349
Туровська Л. О. 44, 45, 75

У

Удовик В. М. 192
Українка Леся 130, 286
Усовська Є. В. 23

Ф

Фіклістова О. О. 82, 83
Філіпович М. А. 74
Філіппова Н. П. 83
Фіх Ю. Л. 84
Флаурес Бетті 259
Фоменко Д. див. Фоменко Д. Д.
Фоменко Д. Д. 81, 82, 90, 186
Фокіна Т. 194
Форст-Баттаглії Якуб 177
Франко І. 179
Фрейд З. 179

Х

Хавкіна Л. Б. 93
Хамрай О. О. 360
Хіміч Я. 24
Хойпл Міхаел 177

Ц

Цинковська І. див. Цинковська І. І.
Цинковська І. І. 81, 82, 90, 186
Цицурін Ф. С. 116
Ціборовська-Римарович І. О.
Ціпарієне Д. 286

Ч

Чайковська Л. Д. 22
Чекмарьов А. О. 17, 25, 293
Чепіга І. П. 82
Чепуренко Я. О. 293
Чернухін Є. К. 74
Чишко В. С. 293
Чуприков А. П. 188
Чуприна Л. А. 54
Чупріна В. М. 38

Ш

Шамрай М. А. 81
Шаповал А. І. 73, 80, 83, 84
Шарікова З. К. 197
Шаріпова Л. В. 349, 350
Шваб Є. 194
Шварц Г. В. 116
Швець І. М. 83
Шевченко І. 241
Шевченко І. В. 45

Шевченко Т. Г. 83, 90, 130, 185, 283, 309
Шекера П. І. 121, 240
Шемаєва Г. В. 266
Шеремет А. П. 175
Шереметьєв О. 176
Шип Н. див. Шип Н. А.
Шип Н. А. 62, 349
Широков В. А. 360
Шкаріна В. А. 84
Шкурат О. 224, 261
Штейнгель Ф. Р. 116
Шульга І. О. 259, 260
Шумило С. В. 186
Шустерман Л. 194

Щ

Щеколдіна Н. О. 81

Ю

Юхимець Г. див. Юхимець Г. М.
Юхимець Г. М. 62, 81, 82, 90, 186, 192, 293

Я

Яковенко Н. М. 186
Яковенко О. див. Яковенко О. Г.
Яковенко О. Г. 23, 38, 43, 44, 45, 46, 47, 85, 106, 107, 112, 113, 114, 116, 117, 121, 122, 173, 242, 284, 318, 386
Якушко В. А. 21
Яновська В. Ф. 127
Яньбо Чжан 178
Яременко Л. див. Яременко Л. М.
Яременко Л. М. 45, 54, 79, 80, 85, 86, 89, 215, 265, 270, 314, 320, 322, 333
Ярошенко Т. 241
Ясинський М. І. 93
Ясінський Т. 280
Ятченко А. К. 127
Яценко О. М. 63, 74, 83
Яцків Я. С. 294

G

Gorova S. V. 73

Клименко О. З.

Перелік скорочень

АБІС	—	автоматизована бібліотечна інформаційна система
АРМ ПЗЧ	—	автоматизоване робоче місце пункту запису читачів
ББК	—	Бібліотечно-бібліографічна класифікація
БД	—	база даних
БІД	—	бібліотечно-інформаційна діяльність
ВБЗ	—	відділ бібліотекознавства
ВБУ	—	Всенародна бібліотека України
ВДБО	—	відділ довідково-бібліографічного обслуговування
ВКБО	—	відділ комплексного бібліотечного обслуговування
ВКФБР	—	відділ комплексного формування бібліотечних ресурсів
ВНОД	—	відділ наукового опрацювання документів
ВНООФ	—	відділ наукової організації основного фонду
ВНОООФ	—	відділ наукової організації та обслуговування основним фондом
ВОІВ	—	відділ з охорони інтелектуальної власності
ВОООФ	—	відділ організації та обслуговування основним фондом
ВОРФ	—	відділ обмінно-резервних фондів
ВПТЗКМ	—	відділ програмно-технічного забезпечення комп'ютерних мереж
ВР	—	Вчена рада
ВСРВ	—	відділ стародруків і рідкісних видань
ВТДО	—	відділ технологій дистантного обслуговування
ВТМБС	—	відділ теорії та методології бібліотечної справи
ДАК	—	Державна атестаційна комісія України
ДАККіМ	—	Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв (нині Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, НАККіМ)
ДБА	—	довідково-бібліографічний апарат
ДБО	—	довідково-бібліографічне обслуговування
ДПА	—	довідково-пошуковий апарат
ДСТУ	—	Державний стандарт України
ЕБВ	—	електронна бібліотечна виставка
ЕБКВНН	—	електронна бібліотечна книжкова виставка нових надходжень
ЕДД	—	електронна доставка документів

ЕІР	–	електронні інформаційні ресурси
ЕК	–	електронний каталог
ЗВО	–	заклад вищої освіти
ЗМІ	–	засоби масової інформації
ІА	–	Інститут архівознавства
ІБ	–	Інститут бібліотекознавства
ІБД	–	інститут біографічних досліджень
ІБР	–	Інформаційно-бібліотечна рада НАН України
ІІТ	–	інститут інформаційних технологій
ІКД	–	інформаційно-комунікаційна діяльність
ІКТ	–	інформаційно-комунікативні технології
ІНМЗБІР	–	Інститут науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи
ІР	–	інформаційний ресурс
ІРБІС	–	програмне забезпечення для автоматизації бібліотечних процесів
КНР	–	Китайська Народна Республіка
КНУ імені Тараса Шевченка	–	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
КНУКіМ	–	Київський національний університет культури і мистецтв
КПЦ	–	культурно-просвітницький центр
КСОБФ	–	книга сумарного обліку бібліотечних фондів
ЛННБ України ім. В. Стефаника	–	Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника
МААН	–	Міжнародна асоціація академій наук
МБА	–	міжбібліотечний абонемент
МЗС	–	Міністерство зовнішніх справ
МОН України	–	Міністерство освіти і науки України
НААН	–	Національна академія аграрних наук
НАН України	–	Національна академія наук України
НаУКМА	–	Національний університет «Києво-Могилянська академія»
НБ	–	наукова бібліотека
НБУВ	–	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (до 1996 р. – ЦНБ НАН України ім. В. І. Вернадського)
НДІ	–	науково-дослідний інститут
НДР	–	науково-дослідна робота
НДУ	–	науково-дослідна установа
НЗК	–	незадоволені замовлення користувачів

НДУ	–	науково-дослідна установа
НМЗ	–	науково-методичне забезпечення
НПБУ	–	Національна парламентська бібліотека України (сьогодні – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого)
НТІ	–	науково-технічна інформація
НТУУ «КПІ»	–	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
НЮБ	–	Національна юридична бібліотека
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
ОП	–	обов'язковий примірник видань України
ОРФ	–	обмінно-резервний фонд
ПДВ	–	податок на додану вартість
ПЗЧ	–	пункт запису читачів
ІТ	–	Інститут інформаційних технологій
РАН	–	Російська академія наук
РВР	–	Редакційно-видавнича рада
РДБ	–	Російська державна бібліотека
РНБ	–	ретроспективна національна бібліографія
РФ	–	Російська Федерація
САБІРБІС	–	система автоматизації бібліотек інтегрована розвиваюча бібліотечно- інформаційна система
СНД	–	Співдружність незалежних держав
СОК	–	сектор обслуговування по каталогах
ТЕБКВ	–	тематична електронна бібліотечна книжкова виставка
УБА	–	Українська бібліотечна асоціація
УДК	–	Універсальна десяткова класифікація
УкрІНТЕІ	–	Український інститут науково-технічної експертизи та інформації
УКРМАРК	–	Національний формат представлення бібліографічних даних
УніМАРК (акронім від <i>англ.</i> Universal Machine Readable Cataloging, UNIMARC)	–	формат для полегшення міжнародного обміну бібліографічними відомостями у машиночитній формі
УкрНДІССІ	–	Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації
УПФ	–	універсальний підсобний фонд
УРЖ	–	український реферативний журнал

ФОЗ	–	фонд основного зберігання
ФПУ	–	Фонд Президентів України
ЦБІТ	–	Центр бібліотечно-інформаційних технологій
ЦК	–	Центральний комітет
ЦНБ	–	Центральна наукова бібліотека НАН України
ЦФБІР	–	Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів
ЧЗБЛ	–	читальна зала бібліотекознавчої літератури
ЮНЕСКО (англ. UNESCO; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)	–	спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
EBSCO система (аббревіатура базується на компанії англ. Elton Bryson Stephens)	–	оперативна довідково-бібліографічна система
IFLA (англ. The International Federation of Library Associations and Institutions)	–	Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ
ISO (англ. International Organization for Standardization)	–	Міжнародна організація зі стандартизації, ICO
PR (англ. Public Relations)	–	зв'язки з громадськістю
RDA (англ. «Resource Description and Access»)	–	«Міжнародний стандарт каталогізації «Опис та доступ до ресурсу»
SCI (англ. Science Citation Index)	–	індекс цитування (база даних)
URL (англ. Uniform Resource Locator)	–	уніфікований вказівник ресурсу

Відомості про авторів

Білько Євгенія Миколаївна – молодша наукова співробітниця відділу комплектування бібліотечних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Василенко Ольга Миколаївна – директорка Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук

Горєва Вікторія Володимирівна – вчена секретарка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук

Гранчак Тетяна Юріївна – провідна наукова співробітниця відділу теорії та історії бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, докторка наук із соціальних комунікацій, професорка

Захарова Наталія Борисівна – старша наукова співробітниця відділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук

Іванова Майя Вікторівна – наукова співробітниця відділу теорії та історії бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Клименко Оксана Зіновіївна – завідувачка відділу наукових видань Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук, доцентка

Коваль Тетяна Миколаївна – заступниця генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук

Кулаковська Тетяна Леонтіївна – старша наукова співробітниця відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук

Литвинова Лариса Анатоліївна – завідувачка сектору з охорони інтелектуальної власності відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка наук із соціальних комунікацій

Масловська Світлана Миколаївна – наукова співробітниця відділу теорії та методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Пестрецова Лариса Андріївна – завідувачка відділу комплектування бібліотечних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Пономаренко Зінаїда Олексіївна – молодша наукова співробітниця сектору з охорони інтелектуальної власності відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Сокур Олена Леонідівна – завідувачка відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидат наук із соціальних комунікацій

Солоіденко Галина Іванівна – провідна наукова співробітниця відділу науково-методичної роботи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця

Туровська Леся Олегівна – наукова співробітниця сектору універсального підсобного фонду і каталогів відділу комплексного бібліотечного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Шульга Ірина Олександрівна – молодша наукова співробітниця відділу комплектування бібліотечних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Яковенко Олена Григорівна – завідувачка відділу теорії та історії бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатка історичних наук

Для нотаток

Наукове видання

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського:
бібліотекознавство та бібліотечна діяльність
в інноваційному процесі розвитку (2002–2020)**

Білько Євгенія Миколаївна, Василенко Ольга Миколаївна,
Горева Вікторія Володимирівна, Гранчак Тетяна Юріївна,
Захарова Наталія Борисівна, Іванова Майя Вікторівна,
Клименко Оксана Зіновіївна, Коваль Тетяна Миколаївна,
Кулаковська Тетяна Леонтіївна, Литвинова Лариса Анатоліївна,
Масловська Світлана Миколаївна, Пестрецова Лариса Андріївна,
Пономаренко Зінаїда Олексіївна, Сокур Олена Леонідівна,
Солоїденко Галина Іванівна, Туровська Леся Олегівна,
Шульга Ірина Олександрівна, Яковенко Олена Григорівна

Науковий редактор:

О. З. Клименко

Редактор:

В. Ю. Симкович

Дизайн обкладинки:

Л. І. Загородня

Комп'ютерна верстка:

Л. І. Загородня

Підп. до друку 28.10.2022. Формат 60x84/16.
Папір офс. Ум. друк. арк. 29,1. Обл.-вид. арк. 27,2
Наклад 200 прим. Зам № 15

Видавець і виготівник
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
03039, Київ, просп. Голосіївський, 3

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1390 від 11.06.2003 р.